ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 1er OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8609 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4410

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Հոկտեմբեր ութին Անգլիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան խորհրդարանական ընտրութիւնները, ինչպէս գրած ենք :

Գլխաւոր երկու կուսակցութիւնները— կառավարական պահպանողականներն ու ընդդիմադիր աշխատաւորականները — բուռն պայքար կը մղեն՝ իրենց կողմը շահելու համար ընտրողներու քուէները :

Պահպանողականներու առաւելութիւնն ա՛յն է, որ իշխանութեան ղեկը իրենց ձեռքն է երկար տարիներէ ի վեր : Երկիրը բարգաւաճ է ։ Պատերազմին բացած խոր վէրքերը դարմանուած են : Ելմտացոյցը հաւասարակշռուած է : Արտ. պարտքերը, մասնաւորապէս Ամերիկայէն փոխ առնուած գումարները վճարուած են : Խաղաղութիւն կը տիրէ : Օտար երկիրներու հետ առեւտուրը փայլուն վիճակ կը ներկայացնէ ։ Վերջապէս Մ. Նահանգներէն եւ Խորհրդային Միութենէն ետք, Մեծն Բրիտանիա ներկայիս աշխարհի երրորդ մեծ պետութիւնն է եւ մաս կը կազմէ «հիւլէական եռանդամ ակումբ»ին :

Միւս կողմէ, աշխատաւորականները իբրեւ ընդդիմադիր, խստիւ կը քննադատեն պահպանողական կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ :

Իրենց ընտրական ծրագրին գլխաւոր կէտերն են՝ խաղաղութեան ամրապնդումը՝ մեծաւորներու գերագոյն ժողովի մը միջոցաւ : Հիւլէական փորձերու դադարումն ու համաշխարհային ապազինումը : Ասիոյ եւ Ափրիկէի աղքատ եւ թերաճ երկիրներուն աջակցութիւնը :

Մասնաւոր քննադատութեան առարկայ դարձուցած են Սուէզի «զինուորական անյաջող արկածախնդրութիւնը, որ ոչ միայն ոճիր մըն էր, այլ յիմարական աբարք մը» : Անոր յղացումն ու ձախաւեր գործադրութիւնը, կ'ըսեն, մեծապէս վարկաբեկեց անգլիական կառավարութիւնը յաչս Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան եւ խախտեց միջազգային օրէնքը : Վարչապետ Մաքմիլըն եւ արտաքին նախարար Սէլվին Լօյտ մեծապէս պատասխանատու են :

Աշխատաւորականները կը պահանջեն որ համայնավար Չինաստան ընդունուի ՄԱԿին մէջ : Անգլիա պէտք չէ ուժի քաղաքականութեան հետեւի կեդրոնական Եւրոպայի, Մերձաւոր Արեւելքի եւ Չինական ծովուն մէջ : Այլ պէտք է ձգէ, որ վէճերը կարգադրուին օրէնքի համաձայն եւ բանակցութեանց միջոցաւ :

Օրէնքի իրական տիրապետութիւնը ապահովելու համար ուժը անհրաժեշտ է : Այդ պատճառով ալ արեւելք - արեւմուտք հակամարտութեան մէջ աշխատաւորականները կողմնակից են ազատ աշխարհի պաշտպանողական զինակցութեանց «Ատլանտեան Ուխտի» շրջագծով :

Զինարշաւին վերջ տալու համար, աշխատաւորականները կը պահանջեն պետութեանց միջեւ կնքել ապազինման դաշնագիր մը, վերցնելու համար զէնքերը, զինուորական ուժերն ու ծախքերը, քանդելու՝ հիւլէական զէնքերու ամբողջ մթերքը, ջնջելու՝ բոլոր քիմիական եւ մանրէաբանական զէնքերը եւ նոր ապահովութիւններ տալու համար յանկարծական յարձակումներու դէմ :

Մինչ պահպանողականները ապազինման համաձայնագիրը կը կապեն քաղաքական խնդիրներու կարգադրութեան հետ, հիւլէական փորձերը դադրեցնելու իբրեւ նախապայման կ'առաջարկեն կնքել զինաթափութեան ընդհ. դաշնագիր մը :

Դեռ ուրիշ մեղադրանքներ ալ ունի աշխատաւորական կուսակցութիւնը պահպանողական կառավարութեան դէմ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷՆ ԵՏՔ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՓՈԽՈՒԻԼ

Ցարդ յայտնի չէ թէ «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան » պատասխանը դուռ մը բացաւ թէ դուռը գոցեց որ եւ է լուծումի առջեւ :

Մինչ արաբական շրջանակները աւելի դրական տուեալներ կ'ուզեն գտնել Ֆերաթ Ապպասի «զեկոյցին» մէջ, եւրոպական եւ ընդհանրապէս արեւմտեան շրջանակները, ընդհակառակն, այն տպաւորութիւնը ունին թէ դուռը բոլորովին փակուած է քանի որ Ապպասի դրած պայմանները ոչ մէկ ձեւով կրնան նկատի առնուիլ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ :

Միջազգային հանրային կարծիքը առաջին օրէն լաւ տպաւորուած էր տը Կոլի առաջարկներէն, այդ պատճառով իսկ այսօր Ալժ. Ազատ. Ճակատին պատասխանը լաւ ընդունելութիւն չէ գտած : Թունուզցիներն անգամ ցաւ կը յայտնեն որ իրենց «ալժերիացի բարեկամները» աւելի չափաւոր չեն եղած, եւ քիչ մըն ալ աւելի յստակ իրենց առաջարկներուն մէջ :

Ուաշինկթընի, Լոնտոնի, Հռոմի մէջ կը կարծուի թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի զեկոյցը խզում չի նշանակեր բոլորովին :

Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ մոռնալ որ Զօր. տը Կոլի ճառը առաջարկ մը չէր Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ պատասխան ալ չէր սպասուէր, տը Կոլ կը պարզէր ալժերիական իր քաղաքականութիւնը եւ նախատեսած լուծումը :

Ֆերաթ Ապպասի յայտարարութիւնը բացարձակ համաձայնութիւնը կը մերժէ միայն մէկ կէտի մը վրայ ան է՝ Գահիրէ :

Նոյն կարծիքն ունի արաբական լիկան որ կը գտնէ թէ Ապպասի պատասխանը « խելօք »էր :

Նիւ Եորքի մէջ ուր ՄԱԿի ժողովին կը մասնակցի, Լիբանանի վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ, յայտարարած է թէ «ինքնորոշման իրաւունքի ճանաչումը չի բաւեր եւ Ֆրանսա պէտք է բանակցի « Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան» հետ, որպէսզի «խօսքը գործի վերածուի» : Քարամէ յոյս յայտնեց նաեւ որ Ալժերիոյ ժողովուրդին ներկայացուցիչները, ի մօտոյ, պիտի կարենան մասնակցիլ ՄԱԿի ժողովին : Նոյն առթիւ Լիբանանի վարչապետը իր համաձայնութիւնը յայտնեց Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ընդհանուր քաղաքականութեան :

Ֆրանսայի Ազգ. ժողովին ընկերվարական խմբակցութիւնները կ'ուզեն որ Ալժերիոյ հարցը օրակարգի վրայ դրուի յառաջիկայ նիստին :

Զուիցերիական շրջանակները կը գտնեն որ Ապպասի զեկոյցը դրական շատ մը կէտեր ունի եւ անհրաժեշտ կը գտնեն բանակցութիւնները :

ՄԱԿի ազգաժողովին առջեւ Իրաքի արտաքին նախարարը Հաշէմ Ճաուտ առաջարկեց Ֆրանսայի որ լաւ ընդունելութիւն մը վերապահէ «Ալժ. առժամեայ կառավարութեան» պատասխանին :

Անգլիական շրջանակները կը գտնեն թէ անմիջական ձեւով, Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատին պատասխանը անել մը ստեղծած է եւ ոչ մէկ լուծում կ'երեւի կրակը դադրեցնելու համար :

Նոյն կարծիքն ունին Իտալացիք, եւ կը գտնեն թէ Ֆերաթ Ապպասի յայտարարութիւնը աւելի բացասական քան դրական կողմեր ունի :

Եւ ինչպէս կ'ըսուէր երէկ, միջազգային կարծիքն այն է որ «այո»ի ձեւին տակ Ալժ. Ազատ. Ճակատը «ո՛չ» պատասխանեց տը Կոլին :

Օրը Օրին

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՄՔԵՐ

— Մա՛րդ, նայէ սա Բարեսիրական Ընկերութի՞ւն է ինչ է, առոր նամակ մը գրէ… Ա՛լ համը փախցուցին … Ա՛լ կը բաւէ … Ես ասոր անոր առջեւ խայտառակուելու նպատակ չունիմ …

— Ի՞նչ կայ, նորէն, ի՞նչ պատահեր է, հոգի՛ս …

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ … Նստէ՛ որ պատմեմ … Այսօր իմ ընդունելութեանս օրն էր… Վեց, եօթը ընկերուհիներ եկած էին… Նստեր *պրիճ* կը խաղայինք, մէյ մըն ալ դուռը զարկին … Բացի… Ո՞վ կ'ուզես որ ըլլայ …

— Տիկին Վարդուկը … Կարծեմ ուրիշ հոգիի պէտք կայ երկու սեղան *պրիճ* սարքելու համար …

— Այո՛, բայց, եկողը տես որ եկողը Վարդուկը չէր, … Հապա՞… Ատ Բարեսիրական կոչուած Ընկերութենէն եկած երկու Տիկիններ էին… Վարսունը անցած, տափակ բաներ… Մեզմէ մտայ եւ «ներս հրամմեցէք» ըսի … Իմ նպատակս ան էր որ խոհանոցը տանէի զիրենք եւ հարցնէի թէ ինչու եկած էին … Անպատճառ, հանդէսի մը համար տոմսակ ծախելու եկած պիտի ըլլային : Պիտի չառնէի, հարկաւ… Մէյ մըն ալ նայիս, աս մեր երկու տափակները չփիշիտակ հիւրանոց չմտնե՞ն : Ա՛լ գնանէ գտին անցայ… Արաբկին սկսաւ քթին տակէն խնդալ, Նայեմին դուրս ելաւ, Սարեանիկը լրագիր մը առաւ ձեռքը, Հերմինէն աչքերը գոցեց …

— Բայց, ինչո՞ւ …

— Հարցնելդ աւելորդ չէ՞… Տափակները եկեր են որ դրամ ժողվեն ազգին համար …

— Թող տայիք… Ես քու տեղդ ըլլայի, տասը տոլար կուտայի …

— Ինչո՞ւ պիտի տամ եղեր, մեղայ … Ցետոյ, խնդիրը դրամին չմնաց… Աս մեր երկու բարիծաղիկները ելան ազգին ցաւերուն, հոգերուն մասին, երկան-բարակ քարոզ մը տուին… Աղքատներ կան եղեր, որբեր կան եղեր, հիւանդներ կան եղեր… Աղէ՛կ, կան, բայց մեզի՞ ինչ… Իրենց ո՞վ իրաւունք տուեր է որ ելլեն տունէ տուն պտըտին եւ մեր *պրիճի փարթի*ները խանգարեն… Ատ պատմութիւնները չեն բաւեր, մէյ մըն ալ ելան առաջարկեցին որ իրենց Ընկերութեան մէջ մտնենք եւ ազգին համար աշխատինք … Է՛, ալ համբերութիւնս հատաւ եւ բերանս բացի եւ ըսի «Ինծի նայեցէք, Տիկիններ, մենք ձեր զիտցածներէն չենք .. Մենք ուրիշ դասակարգի կը պատկանինք, այդ ազգային գործերը ուրիշները թող կատարեն …» Աղուո՛ր մը տուի…

— Ի՞նչ պատասխան տուին…

— Թնա՛ւ չազդուեցան եւ նորէն շարունակեցին իրենց քարոզները : Իրենք, քառասուն տարիէ ի վեր, ազգին համար կ'աշխատին եղեր, մենք ալ երիտասարդ Հայուհիներ ենք եղեր, մենք ալ աշխատելու ենք եղեր… Այսինքն, կը սպասեն եղեր որ մենք ալ իրենց պէս տափականանք … Ի՞նչ յանդգնութիւն … Ինչ որ է չերկարեմ, ելան գացին… Դուն հիմա ըսելիքս գրէ ատոնց Ընկերութեան…

— Ի՞նչ ըսեմ …

— Ըսէ որ ասիկա չվայլեր բան է որ դուռնէ դուռ մարդ կը դրկեն եւ ուրիշներուն հանգիստը կը խռովեն… Իրենք իրենց վրայ առեր են ազգին ցաւերը, հոգերը, ա՛լ մեզմէ՞ ինչ կ'ուզեն… Հարցուր իրենց որ մեզի պէս հարուստնե՞րն ալ աղքատացնել կ'ուզեն … Անցած տարի տասնոց մը դրկեցինք իրենց, ալ ի՞նչ կ'ուզեն… Գիտէ որ ես քու տեղդ ըլլայի այդ տասնոցն ալ չէի դրկեր… Ուրեմն, աս իմաստով բան մը գրէ …

— Բայց, հոգիս, մենք ալ մեր պարտականութիւնը կատարելու ենք, Հայ ենք, վերջապէս… Կը յիշե՞ս, ժամանակին մենք ալ անկուտի էինք …

— Պարապ խօսքեր չեմ ուզեր : Եթէ այդքան պարտաճանաչ մարդ ես, միտքդ բեր որ երկու ձմեռ է, վրայէ վրայ, միեւնոյն *վիզոն*ն է որ կը հագցնես ինծի… Խի՞ղճ ունեցի՛ր, մարդ Աստուծոյ եւ «Քաղէ՛, կնիկ, քեզի նոր *վիզոն* մը առնեմ » ըսէ, փոխանակ ազգին աղքատները խաղցնելու… ողորմածութիւնը տունէն կը սկսի, իմացած չե՞ս… Գիշեր բարի …

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց «Թաս» գործակալութեան թէ Այզընհաուըր շատ լաւ տուած է իրենց խօսակցութեանց բնոյթը : Խրուշչեւ հաստատեց թէ Պերլինի հարցը լուծելու համար ոչ մէկ ժամանակամիջոց նշանակուած է : Այզընհաուըր պատասխանելով խորհրդային վարչապետին շնորհակալական հեռագրին, յայտնեց թէ ուրախ է որ իրենց խօսակցութիւնները թոյլ տուած են որ որոշ յառաջդիմութիւն մը կատարուի : Նախագահը աւելցուցած է թէ հաճոյքով կը սպասէ այն օրուան երբ ինք եւ կինը Խորհրդ. Միութիւն պիտի այցելեն :

ԱՐԱԲ միացեալ Հանրապետութեան եւ Կարմիր Չինաստանի միջեւ յարաբերութիւնները պաղած են : Նասր կ'անգիտանայ » չին Հանրապետութեան տասներորդ տարեդարձը : Ա. Մ. Հանրապետութիւնը որոշեց փակել չին մշակութային կեդրոնները որոնք բացուած էին աւելի երեք տարի առաջ, երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարգաւաճման համար :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Յառաջի խմբագրատունն այցելեցին .

1.— *Փրոֆ. Հայկ Արամեան, Սայգոնէն :*

2.— *Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Աօիլեան, Դամասկոսէն :*

3.— *Պ. Ռուբէն Յովհաննիսեան, Թեհրանէն :*

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ին պիտի գումարուի Գերագոյն Խորհուրդը, Կրեմլինի մէջ : Վերջին նիստը գումարուած էր 1958 Դեկտեմբերին :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Սէնեի Ռուչինկթըն հասաւ Զօրեքշաբթի եւ ճաշեց Նախագահ Այզընհաուըրի հետ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷն կը հաղորդեն թէ 48 համայնավար պարագլուխներ պիտի դատուին Եգիպտոսի մէջ : Դատավարութիւնը դռնփակ պիտի կատարուի :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ նշանաւոր լրագրողը ճօզէֆ Ոլսոփ կը գրէ Նիւ Եորք Հերըլտի մէջ թէ Խրուշչեւի հետ գլուխ ելլելու համար արեւմուտքը ուժեղ անձնաւորութեանց պէտք ունի եւ կ'եզրակացնէ — «Խրուշչեւի պէս մարդիկը կրնան յուսալ որ պիտի յաղթեն եթէ ազատ աշխարհը ընդհանուր ձեւով, եւ Ամերիկան մասնաւորաբար, չընդունին ղեկավարուիլ անձնաւորութեանց կողմէ որոնք իսկական ղեկավարներ ըլլան » :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ
ՄԱՍԻՆ

•

Ա.

1917 Թ. Փետրուարին, ցարական վարչաձեւի տապալումից յետոյ, Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Բիւրոյի որոշումով ես նշանակուեցի «Հորիզոն» օրաթերթի խմբագիր Նիկոլ Աղբալեանի եւ Աւետիք Շահխաթունեանի հետ:

Նիկոլը վարում էր հայ կեանքի բաժինը, Աւետիքը՝ պետական կեանքի, ինձ վիճակուեց արտաքին մասը եւ ընդհանուր հսկողութիւնը թերթի բոլոր բաժինների վրայ, ինչպէս եւ յարաբերութիւնները աշխատակիցների ու խմբագրութեան պաշտօնեաների եւ դրսի մարդկանց հետ:

«Հորիզոն»ի խմբագրութեան քարտուղարն ու ոճական սրբագրիչը՝ Նար-Դոսն բծախնդիր պաշտօնեայ և ծայր աստիճանի բարի ու սակաւախօս մի մարդ էր:

«Հորիզոն»ի խմբագրութիւնը, շնորհիւ յայտնի դրամատէր Համբարձում Մելիքեանի, որի սեփականութիւնն էր դեռ թերթը, լաւ կազմակերպուած եւ ամուր հիմքերի վրայ գրուած հաստատութիւն էր՝ տեղաւորուած ընդարձակ մի բնակարանի մէջ Սոլոլակի եւ Երեւանեան հրապարակի միջեւ, քաղաքի կենտրոնում: Եւ միաժամանակ առաջաւոր մտաւորականութեան համար հաւաքավայր էր, ուր գրեթէ ամէն օր այցելում էր Յովհաննէս Թումանեանը: Հասակ առնող երիտասարդութիւնը երազում էր գործ ունենալ «Հորիզոն»ում կամ աշխատակից դառնալ «մեծ»երի շունչի տակ:

Բացի երեք խմբագիրներից եւ քարտուղարից, «Հորիզոն»ի խմբագրական ու վարչական պաշտօնեաների թիւը, որքան յիշում եմ, 12-15ի էր հասնում: Երբ առաջին օրը Գ. Մելիքեանը պաշտօնէութիւնը ներկայացրեց խմբագրութեան, իմ ուշադրութիւնը գրաւեցին երկու երիտասարդներ: Մէկը՝ Ռէն Վարդանեանը, որին Աղբալեանի սուր աչքը նկատել էր իբրեւ ապագայ խոստացող արձակագիր: Հայերէն թերթերից լրաքաղ էր «Հորիզոն»ի համար: Միւսը՝ գրեթէ պատանի Ալեքսանդր Բակունց, ապագայ Ակսել Բակունցը:

Միջահասակից քիչ ցածր, առողջ թուշերով, կարճ խուզած մազերով, համակրելի դէմքով, դիւրութեամբ ժպտացող էր Բակունցը: Նրա պաշտօնն էր գրաւից լուրեր հաւաքել — ոստիկանատնից, առաջնորդարանից, ազգային ու հասարակական հիմնարկութիւններից, — եւ այդ լուրերը սեղմ ձեւով խմբագրելով ներկայացնել Նար-Դոսին, որ «լեզուական խմբագրութեան» էր ենթարկում եւ ուղարկում տպարան:

Թէեւ Գէորգեան ճեմարանում է ուսանել, Բակունցը օրինակելի հայերէն չգիտէր, երբեմն նոյնիսկ քերականական սխալներ էր անում: Ռուսերէնում, կարելի է ասել, բոպիկ էր, թէեւ ռուսական ինչ որ բարձրագոյն դպրոցի գլխարկ էր կրում: Լուրերի բաժնից ես շատ գոհ չէի եւ այդ մասին խօսք անելուս՝ առաջեւս դրեց Բակունցի կազմած այդ օրուայ լուրերի ձեռագիրը, իր կողմից սրբագրուած: Անհուոր կոտրած էր առաջ բերել.

— Ուրեմն փոխենք, նկատեցի ես:

Նա զարմացած նայեց երեսիս.

— Ոչ, մեղք է: Կը սովորի. լաւ կը լինի:

Ես Նար-Դոսին առաջարկեցի, որ Բակունցը լուրերի ձեռագիրը ուղղակի ինձ բերի:

— Անվստահութիւն չէ ձեր հանդէպ, ասացի, քաւ լիցի, բայց ձեր աշխատանքը մի քիչ կը թեթեւանայ. այդ տղային ես կը զբաղուեմ:

Նար-Դոսը, իսկապէս, շատ էր ծանրաբեռնուած: Նա պարտաւոր էր կարդալ եւ սրբագրել թերթում տեղ գտնող բոլոր նիւթերը, պէտք է դասաւորէր եւ կազմէր համարը, պէտք է վերջին փորձերը նայէր եւ ուրիշ շատ մանր մունր աշխատանքներ կատարէր: Ուստի սիրով ընդունեց իմ առաջարկը: Այնուհետեւ իր կազմած լուրերը Բակունցը ուղղակի ինձ էր բերում:

Իսկապէս Բակունցի հայերէնը փայլուն չէր. քերականութիւն գիտէր, բայց շարադասութիւնը կաղում էր. եւ գրեթէ ամէն տող պէտք էր լինում սրբագրել: Ուշադրութեամբ հետեւում էր իմ գրչին եւ աշխատում էր օգտուել՝ օրէ օր ցոյց տալով յառաջդիմութիւն: Բակունցի գրականութեան ծանօթ մէկը թերեւս չհաւատայ այս պատմութեան ....

Ռուսերէնը աւելի թոյլ էր: Իր թեւի տակ Բակունցը միշտ ռուսերէն մի գիրք էր ունենում — մի վէպ կամ պատմուածքների ժողովածու — որ կարդում էր «ոտքի վրայ», երբ ազատ ժամանակ էր գտնում: Անծանօթ բառերը գրում էր թղթի վրայ եւ պատահողից հարցնում էր նշանակութիւնը: Ընկերները յաճախ ձեռք էին առնում նրան՝ սխալ բացատրութիւններ տալով:

Կարծեմ մի ուրիշ տեղ արել եմ «Բոզէի» պատմութիւնը:

Ռուսները արքայական ընտանիքի մեռելի մասին չէին ասում «մեռաւ», այլ՝ «հանգեաւ ի Տէր»: Ռուսերէն — Պոչիլ-վ-Բոզէ:

Բակունցը մի քանի օրուայ ընթացքում երկու մեռելի մասին թերթերում կարդացել է Պոչիլ-վ-Բոզէ:

Եւ մի օր զարմացած հարցրեց.

— Ընկեր Վրացեան, ի՞նչպէս է որ բոլոր ռուս իշխանները Բոզէում են մեռնում:

Զարմանալու բան չկար. Թիֆլիսի հայերէն թերթերում մէկից աւելի անգամներ ռուս արքայազուններին թաղել են Բոզէում՝ ի Տէրը շփոթելով քաղաքի հետ:

Նոյն շփոթութիւնը չէ՞ր պատահում եւ Պոլսի հայերէն թերթերում, ուր դիակը դնում էին գարեջրի մէջ՝ ֆրանսերէն «պիէր» (գարեջուր) բառը շփոթելով «պիէր» (դագաղ) բառերի հետ:

Բակունցը, սակայն, յամառ աշխատող էր, ենթադրում եմ, որ ռուսերէնն էլ հիմնովին շտկեց, ինչպէս հայերէնը:

Բակունցը պարտաճանաչ եւ ճարպիկ լրաբեր էր: Ակնյայտնի կերպով սիրում էր լրագրական մթնոլորտը: Խմբագրատան մէջ էլ ամէնքը սիրում էին նրան: Նոյնիսկ Նար-Դոսը ժպտով էր խօսում նրա հետ: Զարմանալի է՝ Աղբալեանը կարծես չէր նկատում նրան, մինչդեռ շատ սիրալիր էր Ռէնի հետ:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զբօսաշրջիկութեան պանդոկներու յատկացուած ճիւղի ընկերութեան նախագահը կ'ըսէ.— Մեր արհեստը տեսակ մը ներածող ճարտարարուեստ պէտք է նկատուի Ֆրանսայի մէջ: Մենք ալ Ֆրանսա օտար դրամ կը մտցնենք, ինչպէս Րընօ Տօֆին կ'արտածէ Նիւ Եորք: Սակայն մենք միայն կը ներածենք, ոչ մեքենաներու կազմածներու ու կտորներու պէտք ունինք, ոչ ալ նախանիւթերու: Ատանց արտածելու, օտար դրամ կը հայթայթենք պետութեան՝ զբօսաշրջիկներու միջոցաւ:

Մենք փոխանակ քաջալերուելու, ընդհակառակն ենթարկուած ենք զանազան բացառիկ ծախքերու ու տուրքերու: Անտանելի, չափազանցուած տուրքերուն մէջ խեղդուած ենք եւ անշարժութեան դատապարտուած:

Նորէն օրինակով մը խօսինք.— Գուրպուլի մէջ պանդոկ մը տարեկան՝ արձակուրդի շրջանին երեք ամիս աշխատելով մէկ միլիոն փաթանք կը վճարէ պետութեան: Նոյն գումարը շրջանութիւն ընող ուրիշ որեւէ առեւտրական միայն 80.000 ֆրանք փաթանք կը վճարէ:

Դրամական օգնութեան պէտք ունինք, որպէսզի վերանորոգենք ու արդիականացնենք մեր կահկարասիներն ու բոլոր կազմածները: Պետութիւնը ֆրանք տրամադրելով պանդոկներուն՝ փոխարժէքը տոլար, մարք, սթերլին եւ զուիցերական ֆրանք պիտի ստանայ: Շատեր կ'առարկեն թէ մեր գիները բարձր են:— Այո, կ'ընդունինք: Բայց եթէ մեր յաւելեալ տուրքերը,— մրցորդ երկիրներու պանդոկները չունին — ու բացառիկ ծախքերը թեթեւցնեն եւ մենք ալ մեր գիները կարողանանք աժանցնել, այն ժամանակ շատ աւելի զբօսաշրջիկներ կուգան մեր երկիրը:

Տնտեսական, առողջապահական, մարմնակրթական ու քարոզչական նախարարութեանց ներկայացուցիչները կ'ըսեն.— Ցեղաշրջում մը պիտի կատարենք Ֆրանսայի զբօսաշրջիկութեան գործը իր լճացած վիճակէն դուրս բերելու համար, պիտի արդիականացնենք մեր հանքային ջուրերու կայանները, որպէսզի ամէն տարի քանի հազար աւելի դարմանուողներ ընդունինք:

Օդային ու ծովային փոխադրութեան ընկերութիւնները առանձին առանձին գրասենեակներ ունին Նիւ Եորք, այս բոլոր ընկերութիւնները—ամէն մէկը իր կարգին— իրենց կարելին կը փորձեն: Բայց համագործակցաբար միասին աշխատող մէկ ընդհ. կեդրոնի մը պէտքը ունինք, ինչպէս իտալական այն ընկերութիւնը, որ աշխարհի չորս ծագերը իր կը տեղաւորէ:

Փարիզի մէջ 30-40 սենեակնոց միջակ դասակարգի պանդոկի մը միայն առեւտրական գործառնութեան իրաւունքը կ'արժէ յիսուն միլիոն ֆրանք: Այս պանդոկին վարձքը, այլազան եւ յարակից ծախքերը, տուրքերն ու ծառայողները վճարուելէն ետք՝ տարեկան վեց միլիոն ֆրանք ալ պէտք է մէկ կողմ դրուի գործածուած ու հինցած կահ կարասիները նորոգելու համար: Օտար այցելուները մեր պանդոկներուն չեն հաւնիր ու սուղ կը գտնեն:

Ուրիշ երկիրներու պանդոկները ոչ միայն քիչ տուրք կը վճարեն, այլ եւ պետութիւնը շատ չնչին տոկոսներով դրամական օգնութիւններ կ'ընէ իրենց, որպէսզի նորոգեն եւ արդիականացնեն իրենց պանդոկները:

Ճամբորդական գրասենեակներէն յաճախ կը լսենք.— Օտարականները լաւ ընդունելութեան չեն արժանանար Ֆրանսայի մէջ: Թէ օտար խոշոր կառքերը — առհասարակ ամերիկեան — բարի նախանձով չեն դիտուիր ժողովուրդին կողմէ:

Բայց չմոռնանք որ Քատիլյաք մը հարիւր երեսուն լիտր էսանս կը սպառէ եւ անուղղակի 2100 ֆրանք տուրք վճարած կ'ըլլայ տոլարով, ուրեմն օտար դրամ մուտք կը գործէ մեր երկիրը:

Ուրիշ պարագայ մը.— Ֆրանսան չորս հարիւր հազար սենեակ ունի տրամադրելի Ֆրանսայի եւ օտար զբօսաշրջիկներուն համար, նկատելով որ ժողովուրդին մեծ առկոսը իր արձակուրդը կ'անցընէ Օգոստոս ամսոյն մէջ: Այս միլիոնաւոր բազմութեանց համար մեր սենեակները շատ քիչ կուգան:

Ներկայիս գործարաններն ու մեծ հաստատութիւնները իրենց դուռները կը գոցեն ամբողջովին Օգոստոսին: Բան-

ՈՒԹ ՕՐ
ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Բոլշեւիկները գործի էին դրել, սրանց հրացաններ էին տուել՝ մեզ վրայ պահակ կարգելու: Բայց բարոյական ոչ մի կապ չէին կարողացել հաստատել հետները:

Զինուորները չէին հասկանում, թէ ինչու են կանգնած մեր բանտի դրանը, ո՞ւմ վրայ են հսկում, ո՞ւմ են ծառայում եւ ինչո՞ւ: Վախենում էին բոլշեւիկներից ու կատարում նրանց հրամանը,— այսքան միայն:

Մի փոքրիկ զրոյց ունեցայ պահակներից մէկի հետ: Դուրս էի ուզում գնալ, հերթի էի սպասում դրան շէմքի վրայ: Պահակը մի հասակաւոր, տարիքը անցկացրած գիւղացի էր, ոտներին տրեխ, գլխին մի ահագին փափախ: Միայն պատառոտած շինելն էր ու ձեռի սուինաւոր հրացանը, որ զինուորի կերպարանք էին տալիս իրան:

— Փամփուշտ շա՞տ ունես, հարցրի:

— Ինչի՞դ է պէտք:

— Որ իմանամ՝ քանի՞ գնդակ ես ար- [illegible] ետեւից, եթէ փախչեմ ...

Մարդը մի անհանգիստ հայեացք ձգեց շուրջը, երեսը մի կողմ դարձրեց — իբր թէ ինձ հետ չէ խօսում — ձայնը ցածրացրեց ու ասաւ.

— Ո՞վ է քեզ վրայ կրակողը .. թէ կարաս՝ փախի ...

Ու իսկոյն աւելացրեց.

— Համա տես՝ դարբասի մօտ Ռուսներ են կանգնած, կը խփեն ...

Մարդը կարծում էր, թէ իրօք ուզում եմ փախչել ու մտահոգուած էր՝ մի գուցէ Ռուսներ խփեն:

Ծիծաղեցի:

— Որ այդպէս է, ասի, ինչի՞ համար կանգնել ես այստեղ:

— Ե՞ս եմ կանգնել ... կանգնեցնողի տունը Աստուած քանդի ...

Յիշեցի, ինչպէս դրանից ճիշդ տասը տարի առաջ նման խօսակցութիւն ունեցել եմ ռուս զինուորի հետ:

Բայլովի բանտից տանում էին ինձ ժանտարմական վարչութիւնը՝ քննութեան: Կառքով էի, մի զինուոր կողքիս, երկու ուրիշը դիմացի նստարանի վրայ: Ճանապարհը երկար էր, խօսակցութեան բռնուեցինք:

— Ո՞ւր էք տանում ինձ,— հարցրի, ի՞նչ վատ բան եմ արել, ի՞նչ վնաս եմ տուել ձեզ: Ինչո՞ւ ժանտարմների կողմն էք բռնել, որ ձեզ էլ թշնամի են, ինձ էլ ...

— Ճիշդ ես ասում, պարոն... Միթէ մենք չե՞նք հասկանում ... Հասկանում ենք... Գիտենք որ լաւ մարդ ես, ոչ գող ես, ոչ աւազակ, մեզ համար ես բանտը նստել ... միթէ չգիտե՞նք ...

— Որ գիտէք, էլ ինչո՞ւ պահում էք ինձ... Թողէք՝ իջնեմ կառքից, գնամ իմ բանին:

Կենտրոնական բանտում կատարուած սպանութիւնների մասին շշուկները շարունակւում էին, ծաւալւում: Հրէշային բաներ էին պատմում: Ասում էին՝ բանտարկեալների կէսը — մի քանի հարիւր մարդ — կոտորուել են մի քանի ժամուայ ընթացքում: Ոչ քննութիւն է եղել, ոչ դատավճիռ: Կոտորել են յանկարծակի, հինգ բանտարկութեան սենեակների մէջ: Վանդակաւոր պատուհաններից «զալպ»երով — համազարկերով — կրակ են բաց արել ներս, սպանել են անխտիր, անխնայ... Շատերին կոտորել են կացիններով.

Չէինք հաւատում լսածներիս, բայց եւ այնպէս շատ լարուած էինք, անհանգիստ:

Երեկոյեան նոր պատճառ ունեցանք անհանգիստ լինելու:

Սենեակներում մի մի էլ ելեկտրական լամպ ունէինք, որ ամբողջ գիշերը մնում էին վառ: Այդ երեկոյ մութն ընկաւ, լամպերը չվառեցին: Տեսնում էինք լուսամուտներից, որ Չեկայի ամբողջ շէնքը լուսաւորուած է, մենք միայն մնացել ենք մութի մէջ: Պահակների միջոցով պահանջեցինք, որ լոյս տան: Պատասխան ստացանք, թէ այս գիշեր լոյս չի լինելու: Ուզեցինք կարծել, թէ մի բան է փչացել: Եւ որովհետեւ մեր մէջ ունէինք ելեկտրոտեխնիկներ, խնդրեցինք, որ թոյլ տան սրանց՝ գիծը նայելու: Արգիլեցին, թէեւ անցեալում մի այդպիսի դէպք եղել էր եւ մեր ելեկտրոտեխնիկները գործի էին դրուել:

Այս խօսակցութիւնների մէջ էինք, երբ պահակ կանգնած զինուորներից մէկը ասաւ ականջներիս.

— Ի՞նչ ռեմոնտի մասին էք խօսում .. իմ աչքով տեսայ, որ իրանք զոռով կտրեցին թելը:

Ուրեմն՝ դիտաւորեալ թողել էին մեզ մութի մէջ... Այս գիշեր մի փորձանք է գալու մեր գլխին:

×

Իմ տեղը անմիջապէս լուսամուտի տակին էր, սեղանի վրայ,— սա միակ կարասին էր, որ ունէինք սենեակում: Ամսու 14ին, երբ տեղներս լայնացաւ, ընկերներս մի առանձին պատիւ արին ու սեղանը ամբողջովին ինձ յատկացրին: Այժմ խորհուրդ էին տալի, նոյնիսկ պահանջում, որ իջնեմ սեղանից, տակը պառկեմ:

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(9 Շար.)

ուրը դատակարգին ջախջախիչ մասը իր արձակուրդը ստիպուած կ՚ըլլայ անցնելու Օգոստոսին: Այսպէս տարուան մէջ Օգոստոսը կը դառնայ ամէնէն բեռնաւորուած ամիսը: Օդափոխութեան վայրերուն տուներն ու սենեակները կը կրկնապատկեն ու կ՚եռապատկեն իրենց վարձքը, ապրուստն ալ՝ նոյն համեմատութեամբ: Ժողովուրդը կը խռնուի փլաժներուն վրայ, շարժիլը կը դառնայ անկարելի: Պանդոկներուն եւ առեւտրականներուն ամէնէն շահաւէտ ամիսն է Օգոստոսը, ասոնք իրենց եկեմուտքին կարեւոր մէկ բաժինը այս ամիսով պէտք է գոցեն :

Թղթակիցը խորհրդածելով կ՚ըսէ .— Եթէ կ՚ուզենք օգտուիլ զբօսաշրջիկութեան շահերէն առեւտուրէն, պէտք է որ նախ մեր գործարաններն ու հաստատութիւնները իրենց դուռները չփակեն Օգոստոսին, բանուորներու ու պաշտօնեաներու արձակուրդի թուականները բաժնել Յունիս մէկէն մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ, եւ յաջորդաբար ամէն մարդ իր կարգին : Հսկայ Փարիզի վեց միլիոն բնակիչները բոլորն ալ կ՚ուզեն իրենց արձակուրդը առնել միեւնոյն ամսուն, այսինքն Օգոստոսին: Մայրաքաղաքը, որ զբօսաշրջիկներուն համար թիւ 1 գրաւավայրն է, կը դառնայ տեսակ մը անապատ: Բազմաթիւ խանութներու, դրասենեակներու, նպարավաճառներու, հացագործներու եւ մսագործներու դուռները փակ են Օգոստոսին: Պէտք է մտածել այս մասին: Եթէ այս վիճակը շարունակուի, մեր տնտեսութիւնը շատ մեծ վնասներու կ՚ենթարկուի : Շոգեկառքի ընկերութիւնները շատ կարեւոր զեղչեր պէտք է ընեն այն բանուորներուն, որոնք իրենց արձակուրդը կ՚առնեն Յունիսին կամ Հոկտեմբերին :

Զորս միլիոն օտարական այցելած են անցած տարի Ֆրանսա, իսկ Իտալիա՝ 23 միլիոն: Տարբերութեան նայեցէք :

Երբ ճամբորդները կը հասնին Ֆրանսական որեւէ կայան, կը ներկայանան Սէնտիքա տ՚Ինիսիաթիվի գրասենեակ մը գիշերուան մը պառկելու տեղ խնդրելու համար: Անմիջապէս իրենց կը տրուի թուղթ մը, պանդոկներու ցանկով մը, ու կ՚ըսեն— « Մենք առեւտրական հաստատութիւն չենք, այլ միայն պանդոկներուն յաճախորդ կը ղրկենք»: Բայց երբ օտարական մը հասնի Իտալիա, օրինակի համար Վենետիկ, զբօսաշրջիկներու յատուկ ընկերութեան գրասենեակը կը ներկայանայ, — բաց է 24 ժամ՝ օրուան մէջ: Պաշտօնեայ մը նախ ձեր կառքը կը տեղաւորէ —եթէ ունիք—գրասենեակի ստորերկրեայ մէկ կառատան մէջ, ու կը հարցնէ .— Քանի՞ սենեակ կ՚ուզէք , ո՞ր գիներով, ջուրի եզե՞րքը թէ խաղաղ փողոցի մը մէջ: Հինգ վայրկեանէն՝ ձեր պայուսակներու հետ միասին տեղաւորուած էք: Սենեակներուն գիներն ալ որոշուած, սանթիմ մը ոչ պակաս ոչ աւելի: Այս ընկերութիւնը աշխարհի բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ մասնաճիւղեր ունի եւ ճամբորդներ կը ճարէ Իտալիոյ համար, բոլոր տրամադրելի միջոցներով :

Ֆրանսա եւս պէտք է տնտեսական լայն իրաւասութիւններով զինուած նոր ձեւի կազմակերպութիւն մը ստեղծէ եւ ամէն միջոցներ ի գործ դնելով զբօսաշրջիկներ որսայ :

Քանատացիները զբօսաշրջիկութիւնը գործնական , շահաբեր առեւտրական ձեռնարկի մը վերածած են, կանխաւ պատրաստուած տախտակէ մէկ երկու սենեակնոց տնակներ՝ մէջն ալ տուշ եւ քարիւղի օճախ մը: Այս տնակները կը տեղաւորեն ծառաստանի ու բանուկ ճամբաներու եզերքները, քովն ալ կառք մը տեղաւորելու յարմարութիւն : Տնակները կը վարձեն մէկ կամ երկու տոլար գիշերը: Հազարաւոր այս ձեւի տնակները կը կանգնեցնեն մէկ օրուան մէջ: Հազար տոլար կ՚արժէ ամէն մէկը: Այս տնակներուն բազմաթիւ պահակները ճաշարաններ ունին, որոնք փոքր ճաշեր կամ սանտուիչ կը ծախեն ժողովուրդին: Իրենց կիներն ալ տնակներուն մաքրութիւնը կ՚ընեն : Տարին տասներկու ամիս կ՚աշխատի այս առեւտուրը :

Անգլիոյ մէջ տախտակաշէն մեծ գիւղաքաղաքներ կը բարձրացնեն արձակուրդի երեք ամսուան եղանակին համար, մարդ գլուխ 1300 Ֆրանք, ոչ մէկ սանթիմ յաւելում, ոչ ալ նուէր, բացարձակապէս արգիլուած : Ծովու աւազան մը՝ լողալու համար, բոլոր յարմարութիւններով ու խաղերով, նուագել, ձիավարել, թէնիս, շարժանկար, պարասրահ, մարզադաշտ, մարզանք: Բարեզարդուած հաճելի տեսարաններով սրահ մը իր նուագախումբով: Պարի, մարզանքի դաս, ռոնադնդակ , կոփամարտ: Տարիքոտներուն առանձին սրահներ , անկիւններ եւ ժամանցի վայրեր գիշեր թէ ցերեկ: Պզտիկներուն համար ընդարձակ պարտէզ մը խաղալիկներով եւ ուտելիքներով: Այս բոլորը 1300 Ֆրանք, ոչ աւելի ոչ պակաս :

Տախտակաշէն այս աւանին տէրը միլիոնատէր դարձած է:

Կտաւէ տաղաւարներուն – վրանաքաղաք — գիւտը Ֆրանսական է: Գիւտարարը հարստութիւն դիզեց: Բայց ներկայիս ուրիշ երկիրներ աւելի լայն միջոցներով զօրացուած կը շահագործեն այս գործն ալ :

Վերջացնելով , կ՚ըսէ թղթակիցը .— Զբօսաշրջիկութիւնը հասութաբեր ու շահաւէտ առեւտրական ձեռնարկ մըն է: Պէտք է այս ձեռնարկին յատկացնել տասնեակ մը միլիառ Ֆրանք : Որպէսզի Ֆրանսայի հարիւրաւոր միլիառ Ֆրանք շահ ապահովէ, պէտք է մեր պանդոկները դարձնենք մէկ մէկ փալաս , մեր արձակուրդի կայանները վերածենք արդիական վրանաքաղաքներու , զբօսաշրջիկութեան յարմար, լաւ կազմակերպած հիմերու վրայ դրուած՝ մարմին մը ունենանք : Այն ատեն վստահ եղէք օտար դրամները կը հոսին Ֆրանսա :

Զորս միլիոն զբօսաշրջիկներու փոխարէն՝ կ՚ունենանք 25 միլիոն օտարականներ մեր երկրին մէջ: Ֆրանսան պէտք է դարձնել զբօսաշրջիկութեան առաջին երկիրը :

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս Սոֆիայի մէջ հրատարակուած է պուլկար բանաստեղծուհի Լիլիանա Ստեֆանովայի «Կովկասի գագաթներուն տակ » ուղեգրութիւնը :

Երիտասարդ բանաստեղծուհին ծանօթ է մասնաւորապէս երկաթէ վարագոյրէն անդին, քանի որ համալսարանական իր ուսումը ստացած է Մոսկուայի մէջ :

Կովկասը , իր վեհապանծ * բնութեամբ, աւանդութիւններով եւ առասպելներով հրապուրած էր բանաստեղծուհին, ահա՛ թէ ինչո՛ւ այցելած է լեռնային այդ շրջանը եւ իր տպաւորութիւնները գրած՝ գունաւէտ ոճով եւ ապրումով :

– Այդ ուղեգրութեան մէջ բազմաթիւ էջեր , յատկացուած են Հայաստանի եւ հայ արուեստագէտներու . — « Կովկասի եւ իր հայրենիքի մասին ամէնէն վառ եւ ամէնէն յուզիչ խօսքերով կը պատմէր հայ բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեան : Իր խօսքերուն մէջ կը լսէի Հրազդանի խշշոցը , կը սիրէի լսել պատմութիւններ՝ հին ու նոր Երեւանի մասին , աշխարհի ամէնէն բարձր լեռնային լիճերէն մէկուն՝ Սեւանի մասին եւ, ժամանակ մը, թրքական լուծի տակ տառապող մեր ժողովուրդներու համանման ճակատագրին մասին » կը գրէ Լիլիանա Ստեֆանովա :

1954ին Երեւանի մէջ ներկայ եղած է Հայաստանի գրողներու Գ. համագումարին :

Գեղեցիկ էջեր նուիրուած են Հայաստանի.— Լուսաբաց է: Գնացքը կը սուրայ Արարատեան դաշտի վրայ: Լիլիանայի ուշադրութիւնը կը գրաւէ մշուշներու մէջէն դէպի երկինք խոյացող Մասիսը . «Այս երկգլխանի հսկան, որ կարծես կը բարձրանայ ամբողջ Հայաստանի վրայ, եղած է տառապանքներով ու պայքարով լի հայ ժողովուրդի հաւատարիմ ուղեկիցը »:

Ահա Երեւանը: Բանաստեղծուհին կը պտտի մայրաքաղաքի լայն պողոտաներուն վրայ, կ՚այցելէ տեսարժան վայրերը : Իր վրայ խոր տպաւորութիւն կը ձգէ հայ ճարտարապետութեան ինքնատիպ ոճը . «Դարեր շարունակ տառապող ժողովուրդի ստեղծագործելու, կառուցանելու անհուն ծարաւը կարծես մէկ անգամէն յորդած է հայկական այս նոր ճարտարապետութեան անկրկնելի ձեւերուն մէջ, բազմերանգ տուֆի այս նրբաքանդակներուն մէջ»:

« Նոյն ճակատագրով ժողովուրդներ » բաժնին մէջ Լիլիանա Ստեֆանովա կը խօսի հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու մասին: Այստեղ զետեղուած է նաեւ Ս. Կապուտիկեանի « Արարատին մօտիկ » բանաստեղծութեան պուլկարերէն թարգմանութիւնը :

Բանաստեղծուհին կը պատմէ թէ Գրողներու համագումարին ներկայ ըլլալով ծանօթացած է բազմաթիւ գրողներու հետ: Մօտեցած է Ալ. Իսահակեանի եւ յուզումով բռնած իրեն երկարող ծերունական ձեռքը ... Իսահակեան Լիլիանային կը պատմէ պուլկար դասական գրող Պենչօ Սլաւէյկովի հետ բարեկամական իր կապերուն եւ պուլկար բանաստեղծուհի Մարա Բելչեւայի հետ ունեցած հանդիպումներուն մասին :

Քիչ ետք՝ համագումարի ամպիոնէն կը հնչէ երիտասարդ բանաստեղծուհիին ողջոյնի խօսքը: Հանդիսականներու քաջալերական ծափերէն ոգեւորուած՝ Լիլիանա կ՚արտասանէ Եաւորովի «Արմէններ» բանաստեղծութիւնը ... :

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ Նախագահ Հօ Շի Մին այցելած է Հայաստան եւ պտըտած տեսարժան վայրերը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վիքթոր Համբարձումեան պարգեւատրուած է Աստղագիտութեան Համաշխարհային խորհուրդի արծաթէ մետալով՝ ժողովուրդներու բարեկամութեան դաշտին մէջ ցոյց տուած աշխատանքին համար: Մետալին վրայ կայ Ֆրետերիք Ժոլիօ –Քիւրիի նկարը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ ներկայիս կան գիշերօթիկ վեց դպրոցներ՝ 1350 աշակերտներով: Լուսաւորութեան նախարարութիւնը որոշած է ուսումնական նման հաստատութիւններու ցանցը ընդլայնել : Այս տարի Երեւանի, Էջմիածնի եւ Ապարանի մէջ կը բացուին գիշերօթիկ հինգ նոր դպրոցներ: Յառաջիկայ եօթնամեակին պիտի շինուին 68 նոր դպրոցներ եւս:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ մէջ բացուած է երաժշտական համալսարան մը, որու նպատակն է շրջանի աշխատաւորութեան ծանօթացնել հայկական եւ եւրոպական դասական երաժշտութիւնը :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Քաղաքականութեան մէջ հերքում մը յաճախ համազօր է խոստովանութեան:

ՌՈԼԱՆ

Կիները սիրոյ գերիզմանն են :

ՍԱՐԱՋԱՆ

Ձեր նայուածքը որքան քիչ դարձնէք դէպի անցեալը, այնքան աւելի յստակ կը տեսնէք ապագան:

ՈՒԻՆՍԹԸՆ ՉԸՐՉԻԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Ցեռոյ նստած էր իր արդաւանդ գանկին մէջ նենգութեան, անպարկեշտութեան նորանոր ոստայններ հիւսելու , անոնց ցանցերուն մէջ բռնելու, կաշկանդելու համար այս պարարտ ճանճը, որ յիմարօրէն եկած ինկած էր հոն :

Հակառակ իր երկարամեայ խարդախ ու կեղծարար կեանքին, այս հրէշը երջանկութիւնը ունեցած էր բարի, անկեղծ , անխարդախ մարդու անուն մը շինելու . ոչ ոք կը կասկածէր անկէ, նոյն իսկ հաւատացողներ կային թէ Բարթող աղան՝ աղքատ ընտանիքներու ապրուստին ընծայած իր դիւրութիւններով՝ նախախնամական դեր մը կատարէր, դեղին Աղքատախնամ մարմնին գործը դիւրացնելով :

Երբ որ տեմնային փողոցներէն անոր սաժանքոտ անցքը՝ ահագին գամբիւղին տակ կքած, միամիտներ կը դառնէին զինքը մեղքցող .

— Սա խեղճ մարդուն քաշածը, պատառ մը հացի համար... վախ, վախ , վախ ...

Այնպէս որ, ամիրային աղջիկը առանց վարանելու իր կալուածներուն յանձնաձնումը վստահած էր Բարթող աղային՝ իբրեւ գերագանցապէս ուղղամիտ մէկու մը, հակառակ անոր արտաքին զարշելի երեւոյթին նկատմամբ զգացած իր խոր հակակրութեանը : Մարդը սգաւոր կնոջ այս տրամադրութիւնը սկսած էր շահագործել արագօրէն, վստահ թէ անիկա՝ իր ցաւերուն, կսկիծներուն անձնատուր՝ երբեք պիտի չվերցնէր իր նենգաւոր հաշիւները :

Երբեմն, քանի մը ամիսը հեղ մը, կուգար հանդիպին տեղեկութիւններ տալու կալուածներու վիճակին վրայ, մանրամասն հաշիւ ներկայացնելով, զոր հազիւ թէ մտիկ կ՚ընէր ան: Առաջին անգամ , շէնքերու ընդհանուր նորոգութեան անհրաժեշտութիւնը ճշդած եւ հաւանութիւն առած էր:

Այս պատրուակին տակ, Բարթող աղա կլորիկ գումար մըն էր շորթած : Եւ ալ այնուհետեւ արդարանալի պատրուակներ իրարու ետեւէ շարած էր, ամսական եկամուտին ծայրէն պոչէն կտրելու գողնալու համար: Այսօր վարձուոր մը առած քաշած կ՚ըլլար կէս ամսականը ուտելով. միւս օր՝ ուրիշ մը ամսական վարձքը զեղչած կ՚ըլլար խանութէն ելլելու սպառնալիքով. ուրիշ անգամ՝ բուռն փոթորիկ մը տան մը քիւը սախտած կ՚ըլլար, որուն վերականգնումը անուազն երկու ոսկի կը նայէր. վերջապէս ամիս չէր անցներ որ Բարթող աղա մէկ քանի ոսկի չգրպանէր՝ իր ստացած հինգ առ հարիւր վարձատրութենէն զատ :

Իր համարատուութեան սովորական այցելութիւններէն մէկը տուած էր տիկին Մարկոսեանին, որուն դէմ նոր դաւեր կը նիւթէր. կողոպուտի նոր ծրագիրներ կը պատրաստէր ճամբան գացած միջոցին ... Քիչ քիչ խաւարը կը տիրէր համապարփակ . Բարթող աղա կտրեց իր խորհրդածութիւններուն թելը, երկյարկ, լայնանիստ տան մը առջեւ հասած ըլլալով :

Կոստանեան վարժարանն էր:

Բ.

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍԻՍՏԵՄ ՄԸ

Երկու ամիս առաջ, իրիկուան մը դէմ, Հ... գիւղի փողոցներէն ուշադրաւ եւ տարօրինակ մարդ մը կ՚անցնէր, երկայնահասակ , հագած լայնածաւալ փելերին մը, թաղիքէ լայնեզր գլխարկին տակէն մազերը վար կախուած յորդառատ: Փողոցը խաղացող լաճերը այս երեւոյթին ի տես՝ պահ մը դադրեցուցին իրենց խաղերը եւ տեսակ մը պակուցմամբ իրարու ցոյց տուին զայն. « շապքալը մարդը, շապքալը մարդը»: Իսկապէս քառորդ դար առաջ, Պոլսոյ հեռաւոր թաղերուն մէջ, գլխարկաւոր մարդ մը հազուագիւտ երեւոյթ էր: Պատուհաններէն՝ կիներ ու աղջիկներ ապշութեամբ դիտեցին այդ անակնկալ անցքը. « Քա նայեցէք , փռէնկ կ՚անցնի կոր ...»:

Մարդը իր առաջ բերած այդ իրարանցումին անգիտակ կ՚երեւար, թանձր եւ կարմիր շրթներէն ծխիկ մը կախած , ատեն ատեն թեթեւ մուխ մը դուրս կուտար: Նայուածքը խուզարկու եւ անձկոտ բան մը ունէր. թէ կ՚անցնէր եւ թէ շէնքերը կը դիտէր ուշադրութեամբ , փողոցի անկիւններու վրայ կենալով տատամսոտ, յառաջանալու վարանելով :

Վերջապէս անցորդի մը մօտեցաւ :

— Խնդրեմ, պարոն, կարո՞ղ էք ինձ ասել թէ ո՞ր տեղ է հայկական եկեղեցին:

Անցորդը վերէն վար չափեց օտարականը, գլխարկաւոր ու երկարամազ Հայ մը տեսնելուն զարմանալով :

— Դուք Հա՞յ էք, բարեկամ :

— Հայ եմ, պատասխանեց մարդը ժպտելով՝ սիկառը առանց հեռացնելու շրթներէն, ինչու էք զարմանում, միթէ չե՞մ նմանում Հայի... խնդրեմ ցոյց տուէք ինձ եկեղեցին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Կը խնդրուի ծանուցանել
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ
(Պոլսեցի)
արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 27ին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի, ուսուցչական անցեալ տարուան կազմով, այս Կիրակի առաւօտ : Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը, դպրոցի սրահը՝ ուր պէտք է ներկայանան աշակերտները իրենց գրքերով, ժամը 9ին :

Որպէսզի գաղութիս մէջ ամէն մէկ հայ մանուկ հնարաւորութիւն ունենայ սորվելու իր մայրենի լեզուն, դասաւանդութիւնները կ'ըլլան ձրի՝ ինչպէս անցեալ տարի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօնվիլէի օղափոխութեան կայանին կը նուիրեն .—

Գ. Գ. Արմէն Տապաղեան հինգ հազար, Պօղոս Ֆրէնկեան երեք հազար, Անդրանիկ Մալաճեան, Գարապաշեան երկու հազարական, Ա. Պարկըրճեան հազար, Սեդրակեան հինգ հարիւր ֆրանք :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Հոկտեմբեր 14ին, 1959, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Նիսի եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ընտրելու համար վարչական նոր կազմը :

Անդամագրուելու եւ անդամակցութիւնները վերանորոգելու համար դիմել եկեղեցին, ամէն առաւօտ ժամը 9 – 12, անձամբ կամ նամակով եւ կատարել անդամատուրքի պարտականութիւնը ու փոխարէնը ստանալ համապատասխան ընկալագիր եւ նոր անդամատետր ու պաշտօնական փոխանորդագիր :

Անդամագրութիւններու եւ անդամակցութիւնները վերանորոգելու պայմանաժամը կը լրանայ Հոկտեմբեր չորսին, Կիրակի կէսօրին :

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր հրաւիրագիրներով իւրաքանչիւր անդամի ուշադրութեան յանձնուած են ընդհ. ժողովի վերաբերեալ մանրամասնութիւնները :

Ի դիմաց Նիսի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան (ԿՆԻՔ)

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին : Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին :

Կը խօսի Վերապատուելի Հեքիմեան :

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻՆ

Հայաստանէն, Երեւանի շրջանէն Սարդարապատ գիւղէն Բարգէն Քամալեան կը փնտռէ քրոջ որդին Արեւհատ Միքայէլեան կամ Քամալեան որ որբերու հետ տարուած է արտասահման (Անգլիա կամ Ամերիկա), հօրը անունը Բագրատ, մօրը Աստղիկ, մօրեղբայրը Արմենակ, որոնք ողջ ըլլալ կը կարծուին : Տեղեկացնել Բարգէն – Բագրատ Քամալեանի, Երեւանի Սարդարապատ գիւղը Հայաստան :

X Հայաստանէն Քերոբեան Տիգրան, բուն անունով Խօքսիզեան, ծնած 1913ին Խարբերդի Թերեղ գիւղը, կը փնտռէ քոյրը Էլմաս Քերոբեան եւ զաւակը Մելիտոսեան Գեւորգ (հօրը անունը Քերոբ), որոնցմէ բաժնուած է 1913ին համաշխարհային պատերազմին : Տեղեկացնել Տիգրան Քերոբեանի Արտաշատաւան, Երեւան, Հայաստան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Ս. պատարագի ընթացքին հանդիսաւոր արարողութեամբ կը կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի օծման չորրորդ տարեդարձը, ինչպէս նաեւ Հայրապետական մաղթանք :

X Ողբ. Գ. Գ. Գասպարեանի մահուան առիթով եկեղեցին փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հազարական ֆրանք Ազգ. Կեդր. վարչութենէն եւ Գ. Վարդան Փափազեանէ, նաեւ Գ. Նուպար Ինճէեանէ (Վիլժիւիֆ) հազար ֆր. եկեղեցիին բարեզարդութեան համար :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ընկերական հանդիպում – թէյասեղան, ի պատիւ պարսկահայ երիտասարդ արձակագիր Գ. Ռ. Բէնի (Ռուբէն Յովհաննէսեան) : Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 21–ին, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը : Կը հրաւիրուին Միութեան անդամներն ու համակիրները :

ՀԱՅՑԱԽԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի (4 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 6ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Գեր. Կոմիտաս Վ. Չարքճեան, Պոլսոյ հայ կղերէն, Իսի լէ Մուլինօ, Սէն Գրիգորի մատրան մէջ : (148, Ռիւ տը լ'Էկալիթէ) :

ԿԱՐԵՒՈՐ

Պէլվիլի եւ Լիլայի Հայութեան .— Պէլվիլ – Լիլայի դպրոցը փոխադրուած է Լիլայի նախկին դպրոցը եւ կը վերաբացուի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 1ին, 32–34 Ալէնիւ տը լա Փորթ տէ Լիլա, մէթրօ Փորթ տէ Լիլա :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տան մէջ աշխատող վարժ, փորձառու ու մասնագէտ կարուհիներ հագուստի համար, խնամուած աշխատանք, լաւ վճարում : Դիմել՝

G KAZAZIAN
40, Rue des Jeuneurs. Paris 2·

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Գ. Մ. Գարսամեան կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ աւելէ ետք փոխանակ երեքշաբթի կէսօրէն ետքը գոց մնալուն, Չորեքշաբթի կէսօրէն ետքը գոց պիտի մնայ գրատունը : Ուրբաթ փոխուած չէ :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այսՈւրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Գ. Փաշայեանի սրճարանը, 138պիս. Րիւ Էթիէն Տոլէ (Ալֆորվիլ) :

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Այրի Տիկին Աննիկ Մինէճեան կը նուիրէ երեք հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան հոգեհանգիստի, իր ամուսնոյն ողբացեալ Էմրան Մինէճեանի յիշատակին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ .— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին : Կը հրաւիրուին նաեւ Դրօ խումբի ընկերները : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 2 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8610 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ԵԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4411

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅՈՅՍԵՐԸ

Բացի Սուէզի տագնապէն, որ 1956ի աշնան, ճիշդ Հունգարիոյ ապստամբական շարժման օրերուն, կը սպառնար վրդովել աշխարհի խաղաղութիւնը, Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը Կիպրոսի խնդրին համար եւս խստիւ կը քննադատէ Մաքմիլընի կառավարութիւնը։

Իր ընտրական յայտագրին մէջ բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ զայն։

«Ցիմար խօսքերով եւ յաճախ մերժումներով», կ'ըսէ, պահպանողական կառավարութիւնը պատճառ դարձաւ խռովութեանց եւ արիւնահեղութեան։ Ի վերջոյ յանգեցաւ կարգադրութեան մը, զոր կրնար ընել տարիներ առաջ։

Մալթայի, Քենիայի, Նիասալանտի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ռոտեզիոյ մէջ եւս ձախողեր քաղաքականութիւն են վարած պահպանողականները։ Այդ պատճառաւ ալ Ասիոյ եւ Ափրիկէի ժողովուրդները ներկայիս ոչ մէկ վստահութիւն ունին անգլիական կառավարութեան վրայ։

Վերստին վստահութիւն ներշնչելու համար, անհրաժեշտ է գաղթավայրերու բնակչութեանց տալ ինքնորոշման եւ քուէարկութեան իրաւունք, ու նաեւ ջնջել ցեղային զատորոշումը։

Իբրեւ պերճախօս փաստ, Աշխատաւորականները կը յիշեն թէ երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէին իրենք, վարչապետ Էթլիի կառավարութիւնը անկախութիւն շնորհեց Հնդկաստանի, Փաքիստանի, Պիրմանիոյ եւ Սէյլանի 500 միլիոն բնակիչներուն։

Շնորհիւ աշխատաւորական կառավարութեան էր, որ հինաւուրց բրիտանական կայսրութիւնը ազատ ազգերու միջցեղային առաջին հասարակապետութիւնը ստեղծեց։

Կարեւոր հարց մըն է նաեւ աղքատ եւ յետամնաց երկիրներուն աջակցելու ծրագիրը։

Անցեալ Ցուլիսին, ընկերվարական միջազգայինի վեցերորդ համագումարը իր օրակարգին նիւթ էր դարձուցած այս խնդիրը։ Ֆրանսայի նախկին արտաքին նախարար Քրիսթիան Փինօ, իբրեւ զեկուցաբեր, կ'առաջարկէր, որ արեւմուտքի հարուստ պետութիւնները իրենց տարեկան եկամուտին հարիւրին երկուքը յատկացնեն աղքատ երկիրներուն, անոնց տնտեսական բարգաւաճման զարկ տալու եւ բնակիչներու ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու համար։

Նոյն խնդրին շուրջ քանիցս արտայայտուեցաւ նաեւ Զօրավար տը Կոլ,— մանաւանդ վերջին անգամ երբ տեսնուեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ։

Ըստ աշխատաւորականներու, աշխարհի բնակչութեան երկու երրորդը թշուառութեան մէջ կը տուայտի։ Եթէ Հոկտեմբեր ութի ընտրութեանց մէջ շահին, Կէյթսքէլ, Պեւըն եւ ընկերները կը խոստանան ամէն տարի Անգլիոյ ազգային եկամուտին հարիւրին մէկը յատկացնել թերաճ շրջաններու։

Իբրեւ ընկերվարական, աշխատաւորական կուսակցութիւնը հաւասար արժէք կուտայ ամէն էակի եւ ընկերային արդարութիւն ու մարդկային իրաւունքներ կը պահանջէ բոլորին համար։

Եթէ պատերազմի վախերը փարատին եւ սպառազինութիւններու համար յատկացուած հսկայական ծախքերը վերնան, այն ատեն դիւրաւ կը լուծուի աշխարհի երկու երրորդ անօթի մասին օգնելու հարցը, որ քսաներորդ դարու երկրորդ կէսին մեծագոյն գործը եղած պիտի ըլլայ։

Ընտրական պայքարին ամէնէն սուր օրերուն, անակնկալ դէպք մը իսկ քանց աշխատաւորականներու հացին։ Գերմանացի դրամատէր Հէրրի Եասփէրի եւ իր ընկերոջ՝ հրեայ փաստաբան Կրիւնվալտի խարդախական սնանկութիւնն է այդ։ Եասփէրի խմբակը 451 ընկերութեանց տէր էր եւ սակարանին մէջ իր արժեթուղթերը կ'արժէին 18 միլիոն անգլիական ոսկի։ Կրիւնվալտ փախած է Լոնտոնէն եւ Իսրայէլ ապաստանած, հարիւրաւոր մարդիկ, որ դրամ փոխ տուած էին — շահաւոր տոկոսներով — այժմ մոխիրի վրայ նստած են։

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը շահագործէ այս գայթակղալից դէպքը եւ կը մեղադրէ Մաքմիլընի կառավարութիւնը։ Միաժամանակ հակահրէական շարժում մը ծայր տուած է այս առթիւ Անգլիոյ մէջ։

Աշխատաւորականները մեծ յոյսեր կը սնուցանեն եւ կը կարծեն թէ յաղթանակը պիտի տանին Հոկտեմբեր 8ին։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ԴԻՄԱՒՈՐԵՑ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Չորեքշաբթի օր Խրուշչեւ ժամանեց համայնավար Չինաստանի մայրաքաղաքը։ Հակառակ այն իրողութեան՝ որ չին ղեկավարները չէին ուզեր մեծ կարեւորութիւն ընծայել խորհրդային վարչապետին՝ Մաօ Ցէ Թունկ անձամբ դիմաւորեց զայն օդակայանին մէջ։ Բազմաթիւ հրաւիրեալներու մէջ Խրուշչեւ միակն էր որ կ'արժանանար այս յարգանքին։

Ուշագրաւ է այն պարագան՝ որ Նախագահ Լիու Շաօ - Չի երկրորդական կարգի վրայ կը գտնուէր։ Այս ձեւով Չինացիները կ'ուզէին ցոյց տալ թէ Խրուշչեւ Չինաստանի համայնավարացման տօնակատարութեան հրաւիրուած է ոչ թէ իբրեւ Խ. Միութեան Վարչապետ՝ այլ, իբրեւ իր երկրի կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը։

Խրուշչեւ Փեքինի մէջ ճառ մը խօսեցաւ, մասնաւորապէս ծանրանալով Մ. Նահանգներ կատարած իր այցելութեան վրայ.— Այն տպաւորութիւնը ունեցայ, թէ Ամերիկայի Նախագահը հասկցած էր միջազգային լարուած կացութեան մեղմացման անհրաժեշտութիւնը։ Ներկայիս, դրամատիրական կարգ մը երկիրներու ղեկավարները միջազգային կացութեան վրայ աւելի իրապաշտ կարծիքներ ունին։ Ամէն ինչ պէտք է ընել, աւելցուց ան, մթնոլորտը մաքրելու եւ ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութիւն ստեղծելու համար։

Խորհրդային Վարչապետը յայտարարեց նաեւ թէ ինք պահանջած է «ընկերվարական մեծ Չինաստանի մուտքը՝ ՄԱԿի մէջ», աւելցնելով թէ Փեքինի կառավարութիւնը իր տեղը պիտի ունենայ միջազգային Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ։

Փեքինի ձայնասփիւռը ըսաւ նաեւ թէ Խրուշչեւ բարեկամական խօսակցութիւն մը ունեցած է Մաօ Ցէ Թունկի հետ։ Այնուհետեւ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած է, որուն ներկայ եղած են հինգ հազար հոգի։

Ընդունելութեան ընթացքին ճառ մը խօսելով Չու Անլէ Խրուշչեւը կոչեց խաղաղութեան առաքեալ՝ որ գացած էր Միացեալ Նահանգներ, աւելցնելով թէ համայնավար Չինաստան ամբողջութեամբ կը վաւերացնէ Քէմփ Տէյվիտի

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԿՑԻ՛ ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ

*

Երկրագունդի վրայ՝ բուսական համբ աշխարհէն մինչեւ կենդանական ասուն աշխարհը, ծովերու խաւար ընդերքէն մինչեւ արեւու լոյսին տակ, մակաբոյծները կը վխտան։

Ըլլայ դասական, ըլլայ ամէնէն արդիական սահմանումով, մակաբոյծ է այն բոյսը կամ կենդանին որ կ'ապրի եւ կը սնանի իր նմանին շունչն ու աւիշը իւրացնելով։ Մեծ մասամբ անպէտ, այդ արարածներուն ծնունդն ու վերապրումը բնութեան դեռ չբացատրուած խորհուրդներէն են։

Աչքով անտեսանելի, սունկի մը անկերպար ձեւէն կամ մանրէի մը անհունօրէն փոքր ծաւալէն սկսեալ, մակաբոյծները կը հասնին որոշ երեւոյթի եւ տեսանորդական դրութեամբ չափելի մեծութեանց։

Կենդանական աշխարհի ամէնէն կատարեալ մակաբոյծը ունի մարդու հասակ եւ կերպարանք։

Բուսական տեսակով զբաղիլը բուսաբանին գործն է։

Մարդ մակաբոյծն է որ կ'ուզենք այստեղ երկու չոր խօսքով նզմել, ինչպէս երկու թքոտած մատով ամանք կը նզմեն երեւոյթով անմեղ՝ էութեամբ զարշահոտ մակաբոյծ փայտոջիլը։

Երկոտանի մարդակերպ մակաբոյծը, հագած զգեստին համաձայն, կրնայ աշխարհական ըլլալ կամ կղերական։

Աշխարհիկ թէ վանական կղերի մակաբոյծը բնորոշող սքանչելի բառ մը շաբաթրած է մեր անմահ Մեծասքանչը — «Պորտաբոյծ»։

Աշխարհական մակաբոյծները, ըստ կարգի եւ էութեան, առանձնական են կամ հանրային։ Որ մէկ տեսակէն ալ ըլլան, առանց բացառութեան, անոնք ունին հասարակաց յատկանիշ մը։ Ի տես ուրիշին աշխատանքին՝ իրենք կը յոգնին. ուրիշին ճակտին քրտինքը տեսնելով՝ իրենց ճակատը կը, սրբեն մետաքսեայ թաշկինակով։

Մակաբոյծը վատօրէն կ'ուտէ ուրիշին արդար վաստակ հացին մինչեւ իսկ վերջին պատառը. լրբօրէն ու մէկ ումպով կը խմէ ուրիշին օրերով, կաթիլ առ կաթիլ հաւաքած ջուրը։ Անարժան եւ անարգ կերպով եւ միջոցներով կը փորձէ տիրանալ կամ զէթ մասնակից ըլլալ ուրիշին բարոյական վաստակին ու փառքին։

Առանձնական մակաբոյծ մըն է անհատը, որ ուրիշ անհատի մը քսակին տզրուկն է կամ անոր անմեղ աշխատանքը չարաչար կը շահագործէ։ Սահմանափակ չարիք։

Հանրային մակաբոյծը ան է որ հասարակաց արկղի մը տզրուկն է եւ կը վնասէ հաւաքականութեան։ Սահմանազանց չարիք։

Այնքան ատեն որ անոնց պատճառած վնասը նիւթական է միայն, չարիքը յարաբերական է եւ ստէպ դարմանելի։

Չարիքը բացարձակ է եւ անդարմանելի երբ երկոտանի մակաբոյծները կը միանան եւ կը ծնին բազմոտանի, հաւաքական մակաբոյծ հրէշը որուն աւերիչ զօրութիւնն անհուն է եւ, կարողութիւնը հանրածաւալ։

Ժողովուրդի մը համար մահաբեր այդ տեսակէն են այն Միութիւնները եւ Ընկերակցութիւնները, քաղաքական թէ ընկերային, որոնց պետերը անտեսելով ծակ - աթոռի հանգստեան կոչուած իրենց վիճակն ու տարիքը, վարիչ աթոռի մակաբոյծներ են նիւթական ակնկալութեամբ կամ բարոյական սնափառութեամբ։ Իրենց նմանողութեամբ հանրային մակաբուծութեան կ'առաջնորդեն իրենց զառամեալ կամքին եւ զառանցող մտքին ենթարկուած կազմակերպութիւնները։

Ծագումով կամ յանգումով մակաբոյծ կազմակերպութիւնները՝ երէկուան սերունդին մէկ աչքը կուրցնելէ ետք, այսօրուան սերունդին երկու աչքերը կը կուրցնեն իրենց ժանգոտած քարքերով եւ գործելակերպով։

Գող՝ սիրտը դող. անուններ տալու պէտք չկայ, ցնոր անհրաժեշտութիւն։ Եւ, առ այժմ, լռելեայն կ'անցնինք նաեւ այն մակաբոյծներուն վրայէն, որոնք հանրային կեանքի կենսական առաջնորդ թերթերու կուշտին, լպրծուն տզրուկներ են։

Հնչած է ճակատագրական ժամը։ Ազգապահպանման օրէ օր աւելի պարտադիր եւ նուիրական գործը կը պահանջէ որ այսուհետեւ անխնայ, հրապարակաւ եւ գլխիվայր խաչը հանուին հանրային մակաբոյծները՝ անհատ թէ կազմակերպութիւն։

Այսօր, առաջին ազդարարութիւն՝ այս երկու չոր խօսքը.— Անկցի՛ մակաբոյծը։

Անկցի՛ մակաբոյծը որպէսզի լիաթոք շնչէ, առողջ եւ կենսունակ յարատեւէ, չզգուի եւ իր հայութենէն չհրաժարի, օտարութեան մէջ անխուսափելի՝ նուազագոյն այլակերպումով ապրի բայց երբեք չմեռնի մեր գաղթական անմահ ժողովուրդը։

ԿԱՐԱԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ երկար ճառ մը խօսեցաւ ՄԱԿի ազգաժողովին առջեւ, մասնաւորապէս ծանրանալով Ալժերիոյ հարցին վրայ։ Նախարարը շեշտեց թէ ՄԱԿի միջամտութիւնները միշտ վնասակար եղած են այդ ուղղութեամբ։ Քուվ տը Միւրվիլ պարզեց Կոնսթանթինի ծրագիրը Ալժերիոյ բարգաւաճման համար եւ աւելցուց. — «Մենք կ'ըսենք, ոչ ոք կրնայ պարտադրել Ալժերիոյ այն վարչաձեւը որ պէտք է իրը ըլլայ բայց Ալժերիացիներէն։ Կռիւները, բռնութիւնը, սարսափը լուծումի տանող միջոցներ չեն»։ Նախարարը ապա յիշեց տը Կոլի ծրագիրը եւ եզրակացուց.— «Ճամբան յստակ եւ անկեղծ է։ Միակն է որ կրնայ, կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, վերջ տալ ողբերգութեան մը որ արդէն երկար տեւեց»։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ խուզարկութիւն մը կատարելով, Երկրի Ընդհանուր Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել Ազատագրական Ճակատի «Փարիզ - Փէրիֆէրի»ի խմբակին պարագլուխը՝ Մոհամմէտ էլ Հատին։ Բնակարանէն գտնուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ 850.000 ֆրանք հանգանակուած Մայր Երկրի Ալժերիացիներէն։ Ձերբակալուեցան նաեւ ծայրայեղ ձախակողմեան կարգ մը Ֆրանսացիներ, որոնց հասցէները կը գտնուէին Մոհամի քով. Ֆրանսացիներէն մէկուն բնակարանէն գտնուեցաւ 44 միլիոն ֆրանք, բռնի հանգանակութեամբ գոյացած դրամ։

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետ Սէննի Նախագահ Այզընհաուըրի հետ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ, որմէ ետք հրատարակուած զեկոյց մը կը շեշտէ թէ «կարելի բոլոր միջոցները ի գործ պիտի դրուին՝ զէնքերու թիւը պակսեցնելու համար»։

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Տպաւորութիւնս այն էր, որ խմբագրատան մէջ Բակունցով ամէնէն աւելի Շահխաթունեանն էր հետաքրքրւում։ Գուցէ պատճառը այն էր, որ Բակունցը ամէն տեղ երիտասարդութեան մէջ շատ էր երեւում թէ՛ դաշնակցական ուսանողական շրջանակում, ուր Շահխաթունեանը յաճախ դասախօսում էր, թէ՛ դրական հաւաքոյթներում եւ թէ այլուր։ Բակունցը անդամ էր եւ Էփրիկի Պատոնի դրական խմնակին։ Կարծեմ արդէն դրական փորձեր էլ էր կատարում։

Արեւելահայոց Խորհրդաժողովից յետոյ, 1917 թ. աշնան, իբրեւ արձագանգ Ազգային Խորհրդի կոչերին, ուրիշ երիտասարդների հետ Բակունցն էլ մեկնեց ռազմաճակատ՝ Կարինի ուղղութեամբ։

Ահաւոր փոթորիկի էր մատնուած Հայոց Աշխարհը։ Գաղափարական ո՞ր երիտասարդը կարող էր հանգիստ նստել տանը։ Շատերը գնացին։ Ոմանք յուսալքուեցին ու փոշիացան։ Ոմանք պահեցին հոգեկան կորովը, մնացին կեանքի առաջաւոր դիրքերում։ Բակունցը վերջիններից էր։

Անցան 1918ի նզովեալ ձմեռն ու գարունը։ Հայաստանը այլեւս անկախ պետութիւն էր՝ սկիզբը հիւանդկախ, յետոյ հետզհետէ առողջացաւ եւ կազմակերպուեց իբրեւ ժողովրդավար հանրապետութիւն։ Հայ ժողովուրդը սկսեց հաւաքուել եւ ամուր տեղաւորուել մայրենի հողի վրայ։ Հայաստանի Հանրապետութիւնը մաղնիսական հզօր ուժով իրեն քաշեց ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութիւնը։

1919ին Բակունցը Երեւանում էր։ Ճակատագիրը նրան տարել էր մինչեւ Կարին, ապա նետել էր Արարատեան Դաշտը։ Մեր երիտասարդական շրջանակի մէջ էր։ Եթէ չեմ սխալւում, լրագրական աշխատանք էր կատարում։

Երբ հիմք դրուեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենտրոնական օրաթերթ «Յառաջ»ի, Բակունցը դարձաւ նրա գլխաւոր լրաբերը։ Նա եւ երիտասարդ Սարաֆեանը — Սահրանդի եղբայրը — կազմում էին թերթի մայրաքաղաքի լրահաւաքները։ «Հորիզոն»ի փորձառութեամբ զինուած՝ Բակունցը այժմ արդէն հմուտ լրագրող էր։ Նար Դոսի պաշտօնը, իբրեւ ոճարան - քարտուղար, կատարում էր Արշակ Մեհրաբեանը, որ այլեւս չէր կարող գանգատուել Բակունցի հայերէնից։

1920 սկզբին, կառավարութեան որոշումով, ինձ յանձնուեց ընդարձակ Տարեգիրքի պատրաստութիւնը։ Տարեգիրքը իր մէջ պիտի ընդգրկէր երկրի բովանդակ կեանքը եւ կառավարական հաստատութիւնների գործունէութիւնը վիճակագրական տեղեկութիւններով՝ ամէն տարի մէկ հատոր։ Բակունցը, Սարաֆեանը եւ մի քանի ուրիշ երիտասարդներ կոչուեցին աշխատանքի նիւթերի հաւաքման համար։ Իր կենդանի եւ դիւրահաղորդ բնաւորութեամբ Բակունցը բոլոր հիմնարկութիւնների մէջ ազատ ելեւմուտ ունէր եւ յաճախ թանկարժէք նիւթեր էր բերում։

Դաշնակցական երիտասարդութեան մէջ Բակունցը աչքի ընկնող տեղ էր գրաւում, հետաքրքիր էր, եռանդուն, ամէնքի հետ սիրալիր ու հաճոյակատար, բայց անկախ էր եւ ինքնուրոյն։ Դէպի երէց ընկերները անկեղծ յարգանք ունէր, իր հասակակիցների շրջանում ընդհանուր յարգանք էր վայելում։ «Թայֆայականութիւն»ից խորշում էր։ Ես չէի ճանաչում մի մարդ, որ Բակունցի մասին աննպաստ արտայայտուէր։

Բոլշեւիկները փորձում են 1917 - 21 թուականներին Բակունցին ներկայացնել իբրեւ սոցիալ դեմոկրատ, մարքսիստ կամ այլ համոզումների տէր։ Պարապ խօսք։ Բակունցը անդամ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մինչեւ Դաշնակցութեան բանի «լիկուիդացիան» բոլշեւիկների կողմից։ Այն էլ պէտք է ասել, որ տեսական - փիլիսոփայական հարցերը նրան շատ չէին զբաղեցնում։ Ոչ Դաշնակցութեան մէջ համոզուած հակամարքսիստ էր, ոչ էլ կոմունիստ դառնալուց յետոյ մարքսիստ դարձաւ։ Լայն իմաստով ազատախոհ ու դեմոկրատ, լաւ իմաստով ազգայնական ժողովրդասէր հայ երիտասարդ էր նա։ Բնաւորութեան այս գիծը կարմիր թելի պէս անընդհատ անցնում էր նրա բոլոր գրական երկերի մէջ։

Չեմ կարող ասել, թէ Բակունցը Հայաստանից ե՞րբ հեռացաւ եւ ո՞ւր։ Յայտնի է միայն, որ նա գիւղատնտեսական կրթութիւն ստացաւ Ռուսաստանում, Դաշնակցութիւնից հրաժարուելով մտաւ Համայնավար կուսակցութեան մէջ, մի քանի տարի զբաղուեց գիւղատնտեսութեամբ Զանգեզուրում եւ այլուր եւ վերջը դարձաւ «պրոֆեսիոնալ» գրող, պարգեւելով Հայոց գրականութեան անկորնչելի գրական արժէքներ։

Եւ վերջը վերջը, մի չարագուշակ գիշեր, 1937ին, նրան ձերբակալեցին եւ տարին անյայտ ուղղութեամբ Հայաստանի ամենատաղանդաւոր գրողների հետ միաժամանակ, — Չարենց, Գուրգէն Մահարի, Ալազան, Վ. Թոթովենց, Վ. Նորենց, Դր. Սիմոնեան, Զապէլ Եսայեան եւ բազում ուրիշներ։ Մինչեւ Ստալինի եւ Բերիայի անհետացումը խորհրդային բեմից, մօտ քսան տարի, նրանց մասին ոչ մի տեղեկութիւն չկար. ո՞ղջ էին, եւ ո՞ւր, մեռա՞ծ էին եւ ի՞նչ մահով։

Ոճրագործ Բերիայի մահից յետոյ աքսորականների մի մասը յետ բերուեց Երեւան։ Դրանց մէջ չէին Չարենցը, Թոթովենցը, Բակունցը եւ ուրիշներ։ Չարենցը, ասում են, մեռել է բանտում, իսկ ի՞նչ են եղել միւսները, ո՞ւր եւ ի՞նչպէս է մահացել Ակսել Բակունցը. յայտնի չէ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱՐՃԵՑՆԷ ԿԵԱՆՔԸ

Յոգնած եմ, շատ յոգնեցայ ... Նախադասութիւններ են, զորս օրէ օր աւելի յաճախ կը լսենք մեր շուրջ։ Արդէն դէմքերն ալ կը խօսին. բաւական է ինքնաշարժին կամ հանրակառքին մէջ, երեկոյեան ժամերուն նայիլ մեր շուրջ, համոզուելու համար թէ մեր դարաշրջանի յատուկ հարցերէն մէկն է յոգնութիւնը։

Այսօր ոչ ոք ինքզինք զերծ կրնայ նկատել յոգնութենէ։ Եւ անոնք, որ կը թուին ամէնէն աւելի տոկալ յոգնութեան, օր մը սուղ պիտի վճարեն այդ յաղթանակը։

Բժիշկները զայն կը կոչեն «ասթենի», ընդհանրապէս նշան մարդկային մարմնի բնախօսական սպառումին։ Երբեմն ծանր հիւանդութեան մը նախազգուշաբերն է։

Ամէնօրեայ յոգնութիւն, առանց պատճառի յոգնութիւն ... իւրաքանչիւրս առաւել կամ նուազ բացայայտօրէն կը նպաստէ մեր առողջութեան քայքայումին։ Միշտ կրկնուած յոգնութիւններով կը տկարանայ մարմնին դիմադրականութիւնը, եւ դուռ կը բացուի զանազան հիւանդութիւններու։

Յոգնութեան արդիւնք են տարօրինակ վերաբերումները կարգ մը մարդոց, որոնք սովորաբար գիտեն իշխել իրենց անձին եւ սակայն անձնատուր կ'ըլլան յանկարծական զայրոյթներու։ Ծիծաղելի, փոքր դէպքեր ծնունդ կուտան ամուսնական լուրջ կռիւներու, երբ յոգնած են ենթակաները։ Յոգնած մարդը կը համակերպի ամէն պարտադրութեան, կարծես ինքնապաշտպանութեան բնազդը չի գործեր իր մէջ։

Շատեր կը դիմեն բժիշկի, որ մանրազնին քննութիւն մը կը կատարէ, բայց ոչ մէկ ճշմարիտ տկարութիւն կը գտնէ։

Այն անձերը, որոնք նախապէս քաջ ու եռանդուն են եղած, այժմ դիւրագրգիռ կամ անզգայ են, անորոշ անհանգստութիւններէ կը գանգատին, կը յոգնին ամենափոքր ճիգէ մը։ Ոչ մէկ գործարան հիւանդ է իսկապէս, կարելի է ուրեմն մտածել, թէ յոգնութիւնը հիւանդութիւն մըն է ինքնին։

Ամէն կեանք մշտնջենական պայքար մըն է։ Անոր պատշաճելու համար, մարդկային մարմինը ուժ կը վատնէ շարունակ, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։

Հասկնալի է, որ նոյն ճիգը, համաձայն իր յաճախութեան, յոգնութեան տարբեր աստիճաններու կ'առաջնորդէ։ Նոյնիսկ տկար ճիգերու կրկնութիւնը պատճառ կ'ըլլայ, որ մկանը յոգնի, ընդհակառակն՝ աւելի մեծ ճիգեր կրնան երկար ատեն շարունակուիլ, երբ յաճախ չեն կրկնուիր։

Նոյն աշխատանքին համար, իւրաքանչիւր անհատ պէտք է փնտռէ կշռոյթը, որ ամէնէն աւելի կը յարմարի իր խառնուածքին։

Մկանային յոգնութեան չափ եւ աւելի հարկ է նկատի ունենալ նեարդերու յոգնութիւնը։ Այս պարագան ապացուցուած է օդաչուներու վրայ կատարուած փորձերով։ Անոնց պարտադրուեցաւ օրական քանի մը ժամուան աշխատանք, քանի մը շաբաթներու ընթացքին։ Մկանները այն ժամանակ ունէին հանգչելու եւ վերանորոգուելու, բայց յոգնութիւնը կը մնար, որովհետեւ ջղային կեդրոնները, որոնք հրամաններ կուտային մկաններուն, հետզհետէ կը սպառէին միշտ նոյն շարժումները եւ գործերը հրամայելով։ Նման դէպքերու կրկնութիւնը, նոյն պատասխանատուութիւնները ծնունդ կուտային յոգնութիւններու ամէնէն սարսափելիին, որ ջղային յոգնութիւնն է։

Ջղային եւ մկանային յոգնութիւնները կրնան վաղանցուկ տկարութիւններ ըլլալ, բայց երբեմն պատճառներն են որոշ եւ լուրջ հիւանդութիւններու։

Միւս կողմէ՝ յոգնած մարմինը միշտ պատրաստ գետին մըն է հիւանդութիւններու։ Վահանագեղձի, մակերիկամնային գեղձերու խանգարումներ կրնան յոգնութեամբ յայտնուիլ։ Ջղային բազմաթիւ հիւանդութիւններ եւս կը յատկանշուին յոգնութիւնով։ Այս զանազան պարագաներուն մէջ, չի բաւեր հանգիստ յանձնարարել, պէտք է դարմանել ջղային կամ գեղձային բուն պատճառները։

Լաւագոյն է կանխել յոգնութիւնը, քան թէ դարմանել զայն։ Ատոր համար՝ ամէն անձ պէտք է աշխատի իրեն յատուկ յարմարագոյն արագութեամբ ու չափով։ Յոգնութիւնը շատ յառաջացած է, երբ կը սկսինք զգալ զայն։ Հարկ է շատ ուշադիր գտնուիլ նախանշաններուն։

Յոգնութեան դէմ պայքարելու անհրաժեշտ միջոցներէն է կանոնաւոր եւ բաւականաչափ քունը։ Մանուկը օրական գրեթէ տասը ժամուան քունի պէտք ունի։ Պատանին եւ չափահասը պէտք է ունենան ութէն ինը ժամ գիշերային հանգիստ։ Իսկ տարիքոտները կրնան գոհանալ հինգ կամ վեց ժամ քունով։ Ֆիզիքական աշխատութիւնը, որ մարմնական խոնջէնք կ'առաջացնէ, կը պարտադրէ հանգիստ ընել. իսկ մտաւոր աշխատութիւնը, որ նոյնքան սպառիչ է, կը ծածկէ իր առաջ բերած յոգնութիւնը, ենթական պէտք չի տեսներ հանգիստի եւ հետեւաբար հետեւանքները աւելի վտանգաւոր կ'ըլլան։

Ճոխ ճաշերը յոգնութիւն կը պատճա-

ՈՒԹ ՕՐ ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ասում էին — եթէ գիշերս պատուհաններից կրակելու լինեն, առաջին գնդակը ինձ է կպչելու ...

Հեգնում էի ընկերներիս վախը.

— Դատարկ բան է, ոչինչ չի լինելու։ Քնեցէք հանգիստ տեղներդ, ես էլ իմ անկիւնից վար չեմ գայ ... ։ Իսկ եթէ իրօք կրակելու են, լաւ է առաջին գնդակից սպանուեմ քան վերջինից։

Մնացի տեղս։

Մութը այնքան ճնշիչ էր, որ չէինք կարողանում մի խօսակցութիւն կապել կամ սկսածը շարունակել։ Մի երկու խօսք ասում էինք, արձագանգ չէինք գտնում, նորից լռում։

Մտքերս մի քիչ ցրուելու համար սկըսեցի պատմել «Մամէ - Զինէ» հէքեաթը թէ «Սասունցի Դաւիթը», լաւ չեմ յիշում։ Երկուսն էլ պատմել եմ, չգիտեմ միայն՝ որը որ գիշեր։ Աշխատում էի ... պատմել, պահպանելով ու ընդգծե... ժողովրդական բանահիւսութեան գեղեցկութիւնները, հոգեբանութեան հարազատութիւնը, ստեղծագործող երեւակայութեան կորովը, պատկերների թարմութիւնը, ոճի յստակութիւնը ... Զգում էի սակայն, որ չեմ կարողանում գրաւել միտքերը։

Լսարանս լուռ էր, բայց անուշադիր։ Ամէն մարդ իր ծանր մտքերին էր։ Երբ այս այն անկիւնում՝ պապիրոս վառելու համար՝ բռնկում էր յանկարծ լուցկին ու մի քանի վայրկեան լուսաւորում ընկերներիս դէմքերը, տեսնում էի թէ մարդիկ որքան մտահոգուած եւ որքան անհանգիստ էին...

Հէքեաթը վերջացրի։ Մի քանի կէսբերան արտասանուած խօսքեր լսեցի այս այն տեղից, ապա տիրեց խոր լռութիւն։

Ես էլ պառկեցի սեղանիս ամբողջ երկարութեամբ, վերարկուս վրաս քաշեցի, քնեցի։

Քնիս մէջ լսեցի անունս, որ մի քանի անգամ կրկնուեց։

Գլուխս բարձրացրի, տեսայ՝ սենեակի շէմքին կանգնած է մի անծանօթ մարդ, քաղաքային հագուստով, վառ մոմը ձեռին։ Մարդը չէր կարող ներս գալ, յատակի վրայ ոտ դնելու տեղ չկար — 35 քառ. արշին — մօտ 18 քառ. մեթր — տարածութեան վրայ խռնուած, իրար վրայ թափուած էինք 30 - 35 մարդ։

Անծանօթը բարձր պահել էր ձեռի մոմը, միւս ձեռով ստուեր էր արել աչքերին, աշխատում էր տեսնել ինձ իմ մութ անկիւնում։

— Դո՞ւք էք Քաջազնունին, հարցրեց զուսպ ձայնով, կարծես չէր ուզում զարթեցնել քնածներին։

— Ես եմ։

— Ի՞նչ պրոֆեսիայի - մասնագիտութեան մարդ էք դուք։

— Ինժեներ եմ։

— Ինժենե՞ր։

— Այո, քաղաքային ինժեներ։

Մարդը մի վայրկեան լռեց, տարակուսեց. կարծես ուզում էր մի բան ասել, բայց չգիտէր ինչպէս ասի։

— Իսկ ... մինիստր չէ՞ք եղել։

— Եղել եմ։

Մարդը սրտնեղուեց, բարկացաւ յանկարծ։

— Հապա ասում էք՝ ինժեներ եմ ...

— Դուք իմ պրոֆէսիան հարցրիք։ Մինիստր լինելը պրոֆեսիա չէ։

— Վերջապէս, դո՞ւք էք որ դաշնակների կառավարութեան ժամանակ վարչապետ էք եղել։

— Այո, ես եմ։

— Շատ լաւ, ուրիշ ոչինչ։

Ու հեռացաւ, մոմն էլ հետը։

Սենեակում անհանգիստ շշուկներ լսուեցին. հարեւան հարեւանի ականջին բան էր ասում, բայց ոչ ոք ձայնը չբարձրացրեց։

Ես նորից պառկեցայ ու քնեցի։

×

Չգիտեմ որքան ժամանակ էր անցել, երբ կրկին լսեցի անունս։

Աչքերս բաց արի, ուղղուեցի, նստեցի տեղս։

Նոյն շէմքի վրայ, դարձեալ մոմը ձեռին, կանգնած էր նոյն անծանօթը, այս անգամ պահակապետը կողքին։

— Ընկեր Քաջազնունի, կանչեց ցածր ձայնով, — դուրս արի։

— Լաւ, ասի ու մութին մէջ սկսեցի հագնել կօշիկներս։

— Շուտ արէք։

— Կարծեմ այնքան ժամանակ կը տաք, որ կարողանամ կօշիկներս հագնել ...

Մոմի աղօտ լոյսի տակ՝ քնահարուելով, մարդկանց վրայ կոխելով ու ներողութիւն խնդրելով՝ դուրս եկայ սենեակից։

Դրան առջեւ կանգնած էր ուժեղ պահակ, ութ - տասը մարդ։ Այս հանգամանքը իսկոյն գրաւեց ուշադրութիւնս, որովհետեւ սովորաբար երկու մարդ էին լինում այնտեղ։

Նայեցի պահակապետի երեսին։ Պահակապետը աչքերը դարձրեց մի կողմ, խոյս տուեց հարցական հայեացքիս։

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(10 Շար.)

ռեն մարզողութեան ճամբով ։ Շատ որ ընդհանրաբար, բայց փոքր ծաւալով ուտելիքներէն քիչ քանակութեամբ եւ յաճախ ուտել նախընտրելի է ․ անոնք ջերմուժ կը հայթայթեն առատօրէն եւ միեւնոյն ատեն դիւրաւ կ'իւրացուին ։ Շաքարը միշտ կը մնայ ուժ տուող սքանչելի սնընդեղէնը, որ առանձինն կ'ապահովէ մկանային գործունէութիւնը ։

Անհրաժեշտ է նաեւ մարմինը ազատել իր թոյներէն ։ Ասոր համար հարկ է պայքարիլ պնդութեան դէմ, միզեցուցիչներ խմել եւ մարզանք ընել բաց օդին մէջ ։ Արդարեւ, թթուածինը կ'աւելցնէ այրումները, կը վառէ թափուքները (աւելորդ աղբերը) եւ այդ կերպով կ'ապահովէ բջիջային ճշմարիտ մաքրագործում մը, որ արդիւնք կը հանդիսանայ յոգնութեան, նաեւ դիրութեան ։ Գիտենք, թէ շատ կիներ յոգնութեան հետեւանքով՝ կը գիրնան ։

Յոգնութեան դէմ պայքարելու համար շատեր կը գործածեն սուրճ, ամֆէթամին եւայլն, որոնք կ'ազդեն ջղային կեդրոններու վրայ ։ Ասոնք կը ծածկեն յոգնութիւնը, փոխանակ անհետացնելու զայն ։ Օգտակար են այն դեղերը, որոնք դրդելէ աւելի կը սնուցանեն մկանն ու ջիղերը ։ Վերջին փորձերով հաստատուեցաւ, թէ օգտակար են Ս. կամ Գ.2 կենսանիւթերը, փոթթոնները եւ կարգ մը հորմոններ ։

Մարդկային մարմինը զօրութեան գանձ մը ունի, որ իր կամքն է ։ Յոգնութիւնը շատ յաճախ տեսակ մը յուսալքում է ։ Այս բոլոր յոգնութիւնները մեր շուրջ՝ կը յատկանշեն «ապրելու տառապանքը» ։ Պէտք չէ երբեք մոռնալ, թէ յոյսի ու երջանկութեան վերադարձով կը յաղթահարուին յաճախ ծանր յոգնութիւններ ։

Անցեալ տարուան ընթացքին միջազգային բազմաթիւ գիտական համաժողովներ զբաղեցան յոգնութեան հարցով ։ Որոշուեցաւ պայքարիլ յոգնութեան դէմ, որ կը նկատուի պատճառը արկածներու մեծամասնութեան ։ Կարգ մը գիտուններ յոգնութիւնը կը նկատեն փոթասիոմի եւ մակնէզիոմի իոններու անհաւասարակշռութիւն մը բջիջներուն մէջ, ուրիշներ կը հաստատեն, թէ գոյութիւն ունի մասնաւոր թոյն մը, որ յոգնութիւն առաջ կը բերէ ։

« ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ »

ՀԱՅՐԸ.— Օննիկ, ամէն բան թեթեւի կ'առնես, պէտք է լրջանաս, աշխատիս, կեանքին համար պատրաստուիս ։ Մըտածէ, եթէ պատահի որ յանկարծ մեռնիմ, դուն ո՞ւր պիտի մնաս, ի՞նչ պիտի ըլլաս ։

ՕՆՆԻԿ.— Ես ճիշդ հոս պիտի մնամ․ ատիկա որոշ է ։ Հարցը այն է, թէ դո՞ւն ուր պիտի ըլլաս եւ ի՞նչ պիտի ընես ։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԼԵՒՈՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ Պուլկարիոյ մեր վաղեմի ընկերներէն Լեւոն – Սիմոն Գազանճեան, Օգոստոս 25ին իր մահկանացուն կնքած է Սոֆիայի մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան ։

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր 1887ին Պոլիս ։ Երիտասարդ տարիքէն մտած էր կուսակցութեան շարքերը ։ Ընդհանուր պատերազմին զինուորագրուած էր եւ բախտակից ուրիշ Հայերու հետ ղրկուած դէպի Գաղեատինի անապատը, բայց յետոյ յաջողած էր անցնիլ Երուսաղէմ, ծառայելով հիւանդանոցի մը մէջ ։

Զինադադարէն ետք Պոլիս վերադառնալով եռանդագին նուիրուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի աշխատանքներուն եւ Հանրային գործերու ։

Պոլսոյ պարպումէն վերջ բնականօք հաստատուած էր Սոֆիա, ուր իր մասնակցութիւնը կը բերէր ազգային կեանքին ։ Կ'աշխատակցէր Գլաճ եւ Մեղու երգիծաթերթերուն՝ սրամիտ գրութիւններով ։

1944ին երբ պոլշեւիկները գրաւեցին Պուլկարիան, ձերբակալելով Սիպերիա աքսորեցին խումբ մը Դաշնակցական մըտաւորականներ ։ Լեւոն Գազանճեան մաս կը կազմէր կարաւանին ։

Աւելի քան տասը տարի Սիպերիոյ սառնամանիքներուն մէջ տաժանակիր աշխատանքի ենթարկուելէ ետք, քանի մը տարի առաջ օգտուելով ընդհանուր ներումէն, վերադարձած էր Սոֆիա, քայքայուած առողջութեամբ եւ բոլորովին հիւծած ։ Կը տառապէր լեարդի հիւանդութեամբ եւ արեան ճնշումով ։

Բոլշեւիկեան աքսորավայրերու զոհերուն վրայ նոր մը եւս կ'աւելնայ ։

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԵՐԼԻՆ.— 26 Սեպտեմբերին, Ամերիկայէն գալով դէպի Հայաստան մեկնեցաւ Փրոֆ. Մանասէ Սեւակ ։ Իր երեք օրուան բնակութիւնը այստեղ առիթ ընծայեց գաղութիս մէջ հին ծանօթներու հետ վերատեսութեան, որովհետեւ Փրոֆ. Սեւակ 23 տարի առաջ Պերլինի Քոխի կաճառին մէջ իր մասնագիտական փորձերը բրած էր եւ մեր գաղութին կապուած էր բարեկամական կապերով ։

Փրոֆ. Սեւակ առաջին անգամ Հայաստան այցելած է 1931ին, իսկ հիմա կ'երթայ Հայաստանի Գիտական Ակադեմիային հրաւէրով, քանի որ պատահական հանդիպումներ ունեցած էր Սթոքհոլմի եւ Վիէննայի մէջ, միջազգային, համաժողովներու ընթացքին, հայ գիտնականներու հետ ։ Մեր բարեկամը Հայաստանի մէջ դասախօսութիւններ պիտի ընէ իր մասնագիտութեան շուրջ ։ Ունի հրատարակութիւններ մանրէակենսաբանական կարեւոր նիւթերու շուրջ ։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի գնդակի խումբը չորս տարի յաջորդաբար մինէօն, քատէ եւ ժիւնիօր անուններուն տակ խաղալէ ու իրենց լաւագոյն տեղը գրաւելէ յետոյ, այս տարի մարզադաշտ եկած են մեծերու խումբով մը (Սէնիօր) սկսելով երրորդ կարգէն ։ Այս առթիւ ուրախ ենք յայտնելու որ բաւական թիւով հայ նոր երիտասարդներ եկան միացան Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզիկներուն, որոնք տարիներէ ի վեր կը խաղային օտար խումբերու մէջ հայկական խումբ չըլլալուն համար ։ Հարկ է չեշտել թէ այս տղաքներէն շատեր աւելի բարձր խումբերու մէջ կը խաղային ։ Հայու ոգին էր որ մղում տուաւ իրենց գալ եւ միանալ իրենց հայ եղբայրներուն ։ Կը յուսանք թէ հետզհետէ ուրիշ երիտասարդներ եւս պիտի գան միանալու Հ. Մ. Ը. Մ.ին որ տեղւոյս միակ մարզական կազմակերպութիւնն է եւ գոյութիւն ունի չորս տարիէ ի վեր ։

Մեր տղաք գնդակի իրենց ներկայ խումբով կրնան մրցիլ առաջին կարգի որեւէ խումբի դէմ ։ Իրենց պաշտօնական խաղերը կը սկսին չորս Հոկտեմբերին ։ Մինչ այդ կատարած են երեք բարեկամական մրցումներ իրենցմէ բարձր կամ հաւասար խումբերու դէմ, ամէնուն ալ յաղթած են 7 – 8 կէտերու առաւելութեամբ ։ Ինչպէս ըսինք, իրենց տեղը աւելի բարձր է․ բայց գնդակի մէջ օրէնք է որ երբ նոր խումբ մը մէջտեղ կ'ելլէ, պէտք է որ սկսի չորրորդ կամ երրորդ կարգէն ։ Մեր մարզիկները մեծ յոյս ունին որ քանի մը տարիէն պիտի անցնին առաջին կարգի խումբերուն մէջ ։ Կ'իմանամ որ ուժովցած է նաեւ իրենց վարչական կազմը, որուն մէջ մտած են երեք նոր երիտասարդներ, Փ. Մուրատեան, Ն. Մարտիրոսեան եւ Ս. Քիւրաճեան ։

Այս տարի լաւ է իրենց նիւթականը, շնորհիւ անցած Յունիս 14ին իրենց տըրուած դաշտահանդէսին, որմէ զուտ հասոյթ մնացած է մօտ 70 հազար ֆրանք ։ Այս առթիւ անգամ մը եւս կրկնենք, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բուն նպատակը եղած է եւ է գնդակի անունին տակ տեղւոյս ցիր ու ցան հայ երիտասարդութիւնը համախմբել մէկ դրօշի տակ ու հայկական շունչ եւ ոգի տալ անոնց ։ Ուստի կոչ կ'ընենք մեր ազգասէր հայրենակիցներուն, որ զօրավիգ ըլլան մեզի, որպէսզի կէս ճամբան չմնանք մեր առաքինութեան մէջ ։

ԻՐԱԶԵԿ

ՄԿՕ.— Շատ լաւ կը պարես, հրաշալի է ։

ՄԱՐԻ.— Պիտի ուզէի որ նոյն բանը կարենայի ըսել քեզի համար ։

ՄԿՕ.— Կրնաս, եթէ ուզես ինծի պէս սուտ խօսիլ ․․․

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՔ ԵՒ ԾՆՈՂՔ

Կ'արժէ կարծեմ քիչ մը մտածել կրթական հարցերու շուրջ ։

Նախ ըսենք թէ ուսուցչութիւնը որքան նուիրական եւ բարձր ասպարէզ մըն է, նոյնքան ալ արհամարհուած է իբրեւ ապերախտ գործ, դժբախտաբար առաւելապէս մեր մէջ ։

Ատիկա անոր համար որ մեր ժողովուրդը անտարբերութիւն ցոյց կուտայ հանդէպ ուսուցչութեան ։

Հին ժամանակներէ ի վեր եւ մինչեւ այժմ դեռ կան մարդիկ, որոնք չեն ուզեր զբաղիլ դպրոցական գործերով, կարծելով թէ իրենց պարտականութիւնը լիովին կատարած կ'ըլլան, երբ իրենց զաւակները կը յանձնեն վարժապետին, ամէն բան յուսալով վարժապետէն ։

Բայց պէտք է գիտնալ թէ իրենք են որ պատասխանատու են իրենց զաւակաց կըրթական գործին վարժարան մտնելէն առաջ իսկ ։

Արեւու նման պայծառ է այն թէ կըրթութիւնը օրօրոցէն կը սկսի, այսինքն զաւակ մը պարտի նախ ունենալ ընտանեկան դաստիարակութիւն, առանց որուն ի զուր պիտի ըլլան ուսուցչի փորձերը ։ Եւ եթէ մանուկը չէ վարժուած տունի կարգապահութեան եւ բարոյական դասերու, ի զուր է ամէն փորձ կամ աշխատանք մարդ պատրաստելու ։

Տուն եւ դպրոց այնքան շաղկապուած պէտք է ըլլան իրարու, որ առաջինոյն ըրածը երկրորդը լրացնէ ։

Անդրադառնալով ուսուցչին կամ վարժապետին գործին, չենք կրնար ուրանալ առանձնուած դժուարութիւնները իր բազմապիսի պահանջներով, եթէ ուսուցիչը գիտակ է իր պաշտօնին զայն համբերութեամբ տանելու իւրաքանչիւր աշակերտի խառնուածքին համաձայն եւ չխրտչի, սիրով երթայ գայ, համոզուի ու փարի իրեն տրուած դասերուն ու հըրահանգներուն ։

Եւ այդ ամէնէն վերջ շատ քիչ մը յարգուի, գնահատուի նախ ծնողքներէն, յետոյ ժողովուրդէն ։ Անոնք ալ մարդ են, բայց անոնցմէ շատեր եթէ ոչ բոլորը, որպէսզի չյուսահատին, օժիք չթօթվին ու չհեռանան կրթական վարժարաններէն, որոնց այնքան կարիքը ունինք մեր ցիրուցան վիճակին աստանդական կեանքին մէջ, պէտք է յարգուին ու վարձատրուին ։

Գիտնալով թէ վերջին ախտաւանքը օգուտ չըներ՝ ինչպէս ամէն բանի մէջ, գիտենք ժամանակը օգտագործել երկուստեք, յօգուտ մեր երախաներուն եւ նոր սերունդի առողջ դաստիարակութեան մանաւանդ, իրենց մայրենի լեզուով ․․․

Որպէսզի անոնք մեծնան այնպէս ինչպէս կ'ուզենք, ծնողաց եւ հայ մեր մըշակներուն համագործակցութեամբ ու գնահատումով, որպէսզի ըլլան ի վերջոյ մարտիրոս ցեղի մը արժանի զաւակները եւ օրհնեն, յիշեն իրենց նախորդները որ ալ չկան, անհրաժեշտ է խորհրդակցիլ կրթական հարցին մասին ։

Կարծեմ նոր բաներ չաւելցուցինք ցայժմ գրուածներուն և ըսուածներուն վրայ, բայց աւելորդ չըլլար կրկնել բաներ, որոնք կենսական են եւ անհրաժեշտ զոնէ մեր ազգային կեանքին մէջ ։

ՄԷՆ–ՍԷ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Անցորդը, իր զարմանքը շարունակելով հանդերձ, ստիպուեցաւ առաջնորդել օտարականը, միտքէն ըսելով․ «Ինչ թոհաֆ Հայ»։

Շատ չանցած՝ եկեղեցի հասան․ օտարականը քահանայ մը տեսնել ուզեց ։ Ժամկոչ մը տէրտէրներուն խուցը առաջնորդեց զինքը, ժամարար քահանային ներկայացնելու համար, որ եօթանասնամեայ կէս զառամած ծերուկ մըն էր եւ որուն շուրթերը գրեթէ միշտ կ'երերային, աղօթք մը մրթմրթալու համար ։ Նորեկը յափշտակութեամբ համբուրեց քահանային դողդոջ ձեռքը եւ հրաման ուզեց նստելու ։

Առանց վերարկուին եւ գլխարկին, զորս դուրսը թողած էր, օտարականը ոչ նուազ տարօրինակ էր իր կերպարանքով ։ Բաճկոն մը հագած էր, պարզ եւ հինկեկ, վիզէն մինչեւ վար կոճկուած, առանց փողկապի եւ առանց ճերմակ օձիքի ։ Մէջքը պրկող կաշիէ գօտիէն արծաթ շղթայ մը կախուած էր, որուն ծայրը կ'անհետանար բաճկոնին մէկ գրպանին մէջ ։ Նեղ, մաշած տաբատ մը անոր նիհար սրունքները կը կաղապարէր, լայն տրաններով ծածկուած․ միակտուր կաշիէ կօշտ ու խոշոր կօշիկներ ունէր, որոնք յայտնապէս շատ տառապած էին եւ հեռու չէր այն ժամանակը ուր անոնք պիտի հրաժարէին պատսպարելէ այդ ոտքերը ։ Կլոր, թուխ դէմքը, թաւ մօրուքով մը շրջանակուած, կօշտ գիծեր ունէր, գռեհիկ, անդուլ արտայայտութեամբ ։ Լայնարաց սեւ աչքերը խիստ ու սեւեռուն էին, մութ չողիններով, արհամարհոտ եւ խուզարկու ։ Յափշտակիչ եւ աւազակային բան մը կար այդ դէմքին վրայ՝ սեւ, առատ, գեղեցիկ վարսերուն տակ, որոնք քմահաճօրէն կը խռուանային անոր գանկէն մինչեւ ծոծրակն ու քունքերը, ըմբոստ խոպոպներով ։ Առատ պեխ մը, խնամքով յարդարուած, պլորուած ու մարտական, կ'աւարտէր, կը լրացնէր թափառիկ արկածախնդիր ասպետի այդ տիպարը, որուն մեր օրերուն մէջ՝ խաչագող անունը կու տան ։

— Ո՞ւր տեղէն կուգաք, ո՞վ էք, օրհնած, հարցուց քահանան, իր աղօթքներուն եւ կրօնական խոկմունքներուն մէջ այդպէս ընդհատուելուն նեղացած ։

— Տէր հայր, Կովկասից գալիս եմ, պատասխանեց օտարականը՝ տեղաւորուելով աթոռի մը վրայ մտերմական համարձակութեամբ մը եւ սիկառէն մուխի բարակ գուլայ մը արձակելով, անունս է Արգար Կոստանեան ․․․ Շվէյցարիայում պէտագոգիա ուսանելուց յետ վերադարձայ հայրենիք, հայ մանուկին դաստիարակութեան գործովը զբաղուելու ․․․ Կովկասում ունենք կիմնազիաներ, ծխական վարժարաններ․ ես կարող էի մեծ դիրք ձեռք բերել, շատ փող էին առաջարկել ինձ, որպէսզի յանձն առնեմ մի կարեւոր պաշտօն հէնց այդ կիմնազիաների մէկում, բայց ես մերժել եմ, ես ուզում եմ ոչ թէ փող այլ անձնուէր ծառայութեամբ օգտակար լինել մեր մանկտիներին, հոն ուր նոքա դըժուար պայմանների բերմամբ չեն կարող օգտուել պեդագոգիայի փրկարար սիստեմից ։ Ես պաշտում եմ գաղափարը, տէրհայր, ինձ փող հարկաւոր չէ, ինձ հարկաւոր է գործը, գործը՝ հեռաւոր, լքուած անկիւններում, ուր հայ մանկտին թողուել է իր ճակատագրին ․․․ ափսոս, ափսոս ․․․

Կովկասցին մէկէն ի մէկ բռնկած էր, բերնին անկիւնը ճերմակ լորձունք մըն էր գոյացած, աչքերը տարտամ ու շըղարձակ եղած էին, այդ մութ ցածլիկ խուցին պատերէն անցնելով եւ թափառելով «հեռաւոր, լքուած անկիւններում»։ Իր չեչտերուն ընկերացող գլխի շարժումները ոտքի հանած էին վարսերը, որոնք հիմա մինչեւ աչուըները կ'իջնային ։ Ծեղծ քահանան՝ իրեն անհասկընալի բարբառով մը լիրտուած դահավիժուած այդ բառերու կարկուտին տակ ափ ի բերան եւ ապշահար՝ Կովկասցիին կը նայէր, ինչպէս պիտի նայէր խելագարի մը ։

— Ձեր զարմանքը հասկանում եմ, տէր հայր, շարունակեց մարդը դառն ժպիտով մը, էս տանով ձեզ ոչ ոք չի խօսել, էս գաղափարները տարօրինակ են թւում ձեզ, այո, բայց քիչ ժամանակում պէտք է ամէն ինչ հասկանաք ․․․ Պիտի հասկանալ, տէր հայր, թէ առանց պեդագոգիայի հայ մանուկը մեռնում է, հայ տղամարդը փճանում է, հայութիւնը քըրչւում է, այո, ջնջւում է հայութիւնը, տէր հայր ․․․ ափսոս ․․․

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

զէկոյցը: Զինուորանի Վարչապետը շնորհաւորեց խորհրդային իր պաշտօնակիցը՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ իր ունեցած յաջողութեան համար:— «Միջազգային կացութիւնը հետզհետէ նպաստաւոր կը դառնայ աշխարհի ժողովուրդներուն համար: Ռ. Միութեան ղեկավարութեամբ՝ ընկերվարական երկիրները զօրացան եւ ընդարձակուեցան: Ընկերվարական երկիրներու միասնականութիւնը ամուր է՝ ժայռի մը պէս: Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Հարաւային Ամերիկայի ժողովուրդները կը պայքարին իրենց ազգային ազատութեան եւ անկախութեան համար: Ոչ մէկ ուժ կրնայ խափանել ժողովուրդներու երթը՝ դէպի ազատութիւն»:

Ընդունելութեան ընթացքին խօսք առաւ նաեւ Խրուշչեւ, շնորհաւորելով համայնավար Զինաստանը՝ «ազգային ազատագրութեան շարժումին» բերած օժանդակութեան համար.— Տասը տարի առաջ, բսաւ խորհրդային Վարչապետը, երբ չին ժողովուրդը իր ճակատագրին տէրը դարձաւ, իր բարեկամներն ու թշնամիները հասկցան թէ աւելի քան 500 միլիոն բնակիչ ունեցող երկրի մը ժողովրդական յեղափոխութիւնը պիտի խախտէր աշխարհի ուժերու հաւասարակշռութիւնը՝ ի նպաստ ընկերվարական խմբակին:

Հարց տալէ ետք թէ ինչո՞ւ վստահ են իրենց յաղթանակին, Խրուշչեւ պատասխանեց.— Որովհետեւ մենք կը հետեւինք լաւ ճամբու: Դրամատէրներու ծեր ձին յոգնած է այլեւս եւ կը կաղայ. ձիավարողը շատ զգոյշ պէտք է ըլլայ՝ վար չիյնալու համար:

Անգամ մը եւս կրկնելէ ետք, թէ համայնավար աշխարհը գերակշիռ ուժ մը կը ներկայացնէ, Վարչապետ Խրուշչեւ յայտարարեց թէ խաղաղասիրական եւ խոհեմ քաղաքականութիւն մը պէտք է որդեգրել.— Իրապաշտօրէն պէտք է մտածենք եւ լաւ հասկնանք ներկայ կացութիւնը, բսաւ ան: Այն պարագան՝ որ մենք զօրաւոր ենք, չի նշանակեր թէ ուժի միջոցով պէտք է տապալենք կարգերը դրամատիրութեան: Անիկա արդար պիտի չըլլար:

Խանդավառ կանչերու մէջ խօսքը վերջացնելով, Խրուշչեւ իր գաւաթը բարձրացուց «չին մեծ ժողովուրդին, չինական համայնավար կուսակցութեան՝ որուն ղեկավարն է Մաօ Ցէ Թունկ, կառավարութեան եւ չինեւխորհրդային յաւիտենական բարեկամութեան» համար:

Նոր վարչակարգի հաստատման տասներորդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի օր. մօտ կէս միլիոն հոգի տողանցեցին Երկնային Խաղաղութեան Դուռ հրապարակին վրայ:

———o———

«ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔԻ դէտը» խորագրեան շաբաթաթերթը, Փրանսերէն լեզուով որ Լոնտոն կը հրատարակուի, կը գրէ թէ բստ Ամմանէն հասած վերջին լուրերուն, Սէուտ Թագաւորի եւ Նասրի միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուած է միասնաբար Իրաքը գրաւելու համար: Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ Պաղտատի մէջ այս լուրերը կը հաստատուին, եւ Քասըմ հրացանազարկ ընել տուած է Զօր. Թապաքճալին եւ 2 ուրիշ սպաներ պարզապէս յուսահատեցնելու համար բոլոր անոնք որ ներքին ապստամբութիւն մը կը պատրաստեն: Միեւնոյն ատեն Քասըմ կը վախնայ Սուրիա – Յորդանան – Սէուտական Արաբիա յարձակումէ մը:

ՓԵՔԻՆԻ եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան յարաբերութիւնները, ինչպէս երէկ գրած էինք, միշտ լարուած կը մնան: Տասնամեակի տօնակատարութեանց ժամանակ Ա. Մ. Հանրապետութեան ներկայացուցիչը ընդվզած է սուրիացի համայնավար պարագլուխ՝ Խալէտ Պէքթաշի ճառէն: Արդարեւ, այս «քաղաքական տարագիրը» խօսք առնելով Մաօ Ցէ Թունկի եւ Զու Ան Լէի առջեւ, խստօրէն քննադատած է Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ ձուլումը եւ Նասրը որակած՝ «Ամերիկացիներու գործիքը»: Այդ վայրկեանին է որ Ա. Մ. Հանրապետութեան ներկայացուցիչը ձգած դուրս ելած է: Եգիպտական մամուլը ծանր յարձակումներ կ'ընէ համայնավար Զինաստանի վրայ զայն «ապերախտ» գտնելով քանի որ Նասրի կառավարութիւնը առաջինն եղաւ Փեքինի կառավարութիւնը ճանչցող:

ՄԱՐՈՔԻ եւ Իսրայէլի թղթատարական յարաբերութիւնները դադրեցան երեքշաբթի:

ԻՐԱՔԻ մէջ գաղտնի նոր խմբակցութիւն մը մէջտեղ ելած է: «Մահմետական ճակատ» անունն է թէ կազմակերպութեան թէ անոր հրատարակութեան: Խստօրէն կը քննադատէ Քասըմը զոր կ'ամբաստանէ «իբրեւ խորհրդային աշխարհակալութեան գործիք»:

ԿԻՊՐՈՍԻ կիները քուէարկութեան իրաւունք պիտի ունենան յայտարարեց Մակարիոս Արք. աւելցնելով թէ կրնան նաեւ խորհրդարանի անդամ ընտրուիլ:

ՃԱՓՈՆԻ վերջին թայֆունին հետեւանքով հինգ հազար հոգի մեռած են: Աւելի քան մէկ միլիոն 225 հազար հոգի առանց ապաստանի մնացած են:

ՓԱՐԻԶԻ «Կառքերու 46րդ Սալոնը» պաշտօնապէս բացուեցաւ Հոկտեմբեր 1ին, ի ներկայութեան Հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօր. տը Կոլի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Ս. Պատարագի արարողութենէն վերջ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ՝

Երգչուհի՝

ՌՈԶ ԳԱՍՏԱԳՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, որուն ցաւալի մահը տեղի ունեցած է Ցիւրիխի մէջ (Զուիցերիա), վիրաբուժական ծանր գործողութեան մը հետեւանքով: Իր յիշատակը յարգել ուզողները նկատի ունենան այս հոգեհանգիստը:

×

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Լիլիկ Սաղոնճեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 13.30ին մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՂՈՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Ս. պատարագի ընթացքին հանդիսաւոր արարողութեամբ կը կատարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի օծման չորրորդ տարեդարձը, ինչպէս նաեւ Հայրապետական մաղթանք:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ անկախ պատճառներով: Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը:

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210).—

«Միզող տղան» Պրիւսէլի մէջ (Հայ-Բոյժ).— Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պռոնշթայն).— Ինչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշնեան).— Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան).— Հայաստանի վարդերը (Շահինեան).— Վաղուան մարդոց սրունքը (Տոքթ. Պօղոսեան).— Երբ սրտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան).— Խլիրդը կը բուժուի՞ ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան).— Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի).— Սխտորին մասին (Զիթունի).— Ատամնաբոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան).— Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեան).— Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քպդիան).— Արուեստական շնչառութիւն (Խաչունի).— Տաղ թիթիւնի.— Մրցում:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան 1500 փրանք Ֆրանսայի համար, 1750 փրանք արտասահմանի համար: Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յառաջի խմբագրատան հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այսՈւրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Գ. Փաշայեանի սրճարանը, 138պիս. Րիւ Էթիէն Տոլէ (Ալֆորվիլ):

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին նաեւ Դրօ խումբի ընկերները: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ.Յ.Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

33ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՇԱԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1959ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

22, Rue Voltaire, Alfortville

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՏԷՏԷՃԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԻՐ ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԵՐՈՎ

ԳԱՆԵԼՕ–ՔԱՇԱՆԻ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԱՐԱԽՈՒՄԲԸ, ղեկավարութեամբ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ, կովկասեան պարերով, ինչպէս նաեւ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ քոյրերը եւ Գ. ԱԻ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԶԱՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (արտասանութիւն):

Կը ներկայացուի նաեւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ՝ Յ. ՈՒՐԲԱԹԵԱՆԻ:

Հանդէսէն յետոյ խնջոյք — Մուտքը ազատ է

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շարանթօն – Էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել լ'Իւնիօն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի, ուսուցչական անցեալ տարուան կազմով, այս Կիրակի առաւօտ: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը, դպրոցի սրահը՝ ուր պէտք է ներկայանան աշակերտները իրենց գրքերով, ժամը 9ին:

Որպէսզի գաղութիս մէջ ամէն մէկ հայ մանուկ հնարաւորութիւն ունենայ սորվելու իր մայրենի լեզուն, դասաւանդութիւնները կ'ըլլան ձրի՝ ինչպէս անցեալ տարի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին: Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին:

Կը խօսի Վերապատուելի Հելվաճեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տան մէջ աշխատող վարժ, փորձառու ու մասնագէտ կարուհիներ հագուստի համար, խնամուած աշխատանք, լաւ վճարում: Դիմել՝

G KAZAZIAN
40, Rue des Jeuneurs. Paris 2e

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ընկերական հանդիպում – Թէյասեղան, ի պատիւ պարսկահայ երիտասարդ արձակագիր Գ. Ռ. Բէնի (Ռուբէն Յովհաննէսեան): Այս շաբաթ գիշեր, ժամը 21–ին, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը: Կը հրաւիրուին Միութեան անդամներն ու համակիրները:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Պէլվիլի եւ Լիլայի Հայութեան.— Պէլվիլ – Լիլայի դպրոցը փոխադրուած է Լիլայի նախկին դպրոցը եւ կը վերաբացուի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 1ին, 32–34 Ավընիւ տը լա Փօրթ տէ Լիլա, մեթրօ Փօրթ տէ Լիլա:

ՀԱՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի (4 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 6ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Գեր. Կոմիտաս Վ. Զարքճեան, Պոլսոյ Հայ կղերէն, Իսի լէ Մուլինօ, Սէն Պրիւնոյի մատրան մէջ: (148, Ռիւ տը լ'Էկալիթէ):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն, Երեւանի շրջանէն Սարդարապատ գիւղէն Բարդէն Քամալեան կը փնտռէ քրոջ որդին Արեւհատ Միքայէլեան կամ Քամալեան որ որբերու հետ տարուած է արտասահման (Անգլիա կամ Ամերիկա), հօրը անունը Բագրատ, մօրը Աստղիկ, մօրեղբայրը Արմենակ, որոնք ողջ ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Բարդէն – Բագրատ Քամալեանի, Երեւանի Սարդարապատ գիւղը Հայաստան:

× Հայաստանէն Քերոբեան Տիգրան, բուն անունով Խօքսիւզեան, ծնած 1913ին Խարբերդի Թերեգ գիւղը, կը փնտռէ քոյրը Էլմաս Քերոբեան եւ զաւակը Մելիտոնեան Պետրոս (հօրը անունը Քերոբ), որոնցմէ բաժնուած է 1913ին համաշխարհային պատերազմին: Տեղեկացնել Տիգրան Քերոբեանի Արտաշատաւան, Երեւան, Հայաստան:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք ։ Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 3 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8611 — 35EME ANNÊE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4412

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ալֆորվիլի մեր ընկերները այս երեկուան Թաղապետական սրահին մէջ գեղարուեստական հանդէսով մը կ՚ոգեկոչեն իրենց ենթակոմիտէի կազմութեան 33րդ տարեդարձը ։

Ալֆորվիլը՝ Իսի լէ Մուլինոյի եւ Առնուվիլի նման՝ փարիզեան ա՛յն արուարձանն է, ուր Հայերը համախումբ կ՚ապրին ։

1922ի աշնան, Իզմիրի աղէտէն վերջ, հայ գաղթականներու կարաւանները Պոլսէն ու Անատոլուի քաղաքներէն ու գիւղերէն Ֆրանսա հասնելով սկսան տեղաւորուիլ հո՛ն ուր տրամադրելի տեղ մը գտան, մատչելի պայմաններով ։

Առաջին հասնողն ու տեղաւորուողը նամակ գրեց իր հայրենակիցներուն եւ զանոնք հրաւիրեց իր գտած տեղը ։

Այս ձեւով է, որ հետզհետէ փարիզեան շրջանին մէջ կազմուեցան հայկական ՝փոքրիկ «գաղութ»ներ ։ Նոյն քաղաքացի կամ գիւղացի Հայերը հողի կտորի մը վրայ տնակներ շինելով իրարու դրացի դարձան ։ Հայրենիքի սովորութիւններն ու բարքերը փոխադրեցին իրենց նոր բնակավայրին մէջ ։

Ալֆորվիլի շրջանին մէջ է, որ առաջին օրէն տեղաւորուեցան Զէնկիլէրցիներն ու Պրուսայի շրջանի ուրիշ գիւղացիներ ։

Մայրաքաղաքի համայնակուլ միջավայրէն հեռու, անոնք այնտեղ կ՚ապրին գրեթէ հայկական շրջանակի մէջ ։ Ալֆորվիլցիները ունին իրենց եկեղեցին եւ քահանան ։ Ու կը պահեն նաեւ հայերէնի դասընթացքներ ։

Երեսուներեք տարի առաջ փարիզահայ գաղութը սկսած էր արդէն տուն – տեղ ըլլալ ։

Հաստատուն հիմերու վրայ դրուած եւ ծաւալուն կազմակերպութիւն մըն էր դարձած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ։ Ֆրանսայի շրջանը 1925ին դարձած էր կեդրոնական կոմիտէութիւն ։

Շուտով կուսակցութեան մասնաճիւղեր կազմուեցան Փարիզի արուարձաններուն մէջ եւս ։ Ալֆորվիլ եղաւ առաջիններէն մէկը, որ կազմեց ենթակոմիտէութիւն եւ զայն մկրտեց Սարգիս Մինասեանի անունով ։

Զէնկիլէրցի էր ողբացեալ Սարգիս Մինասեան ։ Իր գաղափարակից հայրենակիցները երախտագիտութեամբ եւ սրտառուչ ջերմեռանդութեամբ անոր պանծալի անունին ապաւինելով իբրեւ պաշտպան սուրբի մը, ուզած էին յաւերժացնել յիշատակը այդ մեծ մարդուն, որուն ամբողջ կեանքը նուիրուած մըն էր եղած ազգին ։

Շատ կանուխէն զինուորագրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ՝ Սարգիս Մինասեան հաւատարմօրէն գործած էր անոր դրօշին տակ՝ համիտեան բռնակալութեան ամէնէն վտանգաւոր եւ դաժան օրերուն ։

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան վաղորդայնին, երբ սուլթաններու մայրաքաղաքը ժամադրավայր էր դարձած արեւելահայ ու արեւմտահայ մտաւորականներու եւ յեղափոխականներու, Սարգիս Մինասեան եւս դարձած էր օրուան մարդը ։

« Դաշնակցական գործիչ, հրապարակագիր եւ ուսուցիչ »։ Մտաւորականի այս երեք յատկութիւններն ալ արժանաւոր կերպով իր անձին վրայ կը մարմնացնէր մեր ողբացեալ ընկերը ։

Իբրեւ հրապարակագիր, Դրօշակին եւ Ազատամարտին աշխատակցած է՝ ներհուն գրութիւններով ։ Իբրեւ կրթական մշակ՝ տեսչական պաշտօններ վարած է ազգային վարժարաններու մէջ ։

Մեծ Եղեռնը չխնայեց իրեն ալ ։ 1915 Ապրիլ 11 – 24ի գիշերը ոճրագործ Թուրքերը զինքն ալ ձերբակալեցին միւս մտաւորականներուն հետ ։

Աքսորուեցաւ Այաշ ։ Շատ չանցած իր ընկերներուն հետ միասին նահատակուեցաւ՝ խժդժօրէն ։

Դահիճը հնձեց Հայութեան ընտրանին ։ Սակայն չյաջողեցաւ թաղել հայկական դատը, ազգային գաղափարը, որ կ՚ապրի ու պիտի ապրի յաւիտեան ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՏԸ ԿՈԼԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

•

« ԱՌԻԹԸ ՊԷՏՔ ՉԷ ՓԱԽՑՆԵԼ »

•

Երկարատեւ լռութենէ ետք՝ Թունուզի Նախագահ Հապիպ Պուրկիպա մամուլիասուլիս մը տուաւ, մանաւորապէս ծանրանալով ալժերիական հարցին վրայ ։ Պուրկիպայի գլխաւոր մտահոգութիւնը այն էր՝ որ «ներկայացած առիթը պէտք չէ փախցնել » ։

« Թունուզ, աշխարհագրական իր դիրքին, Ալժերիացիներու ցոյց տուած օժանդակութեան եւ Ֆրանսայի հետ ունեցած յարաբերութիւններուն պատճառով դժուար կացութեան մը մատնուած էր... բայց միշտ ուզեցինք համոզել երկու կողմերը՝ թէ լաւագոյն լուծումը այն է, որ կողմերը նուազագոյն վնասով դուրս ելլեն այս հարցէն ։

« Եթէ Ֆրանսա իրապէս, անկեղծօրէն կ՚ընդունի ինքնորոշման իրաւունք տալ ալժերիացի ժողովուրդին՝ հարցը լուծուած է արդէն ։ Եթէ կ՚ընդունի խոնարհիլ Ալժերիացիներու ազատ կամքին առջեւ՝ մնացեալը պարզ ձեւակերպութիւն է այլեւս, որուն եղանակներուն մասին կարելի է խորհրդակցիլ ։

« Անցեալին, պատասխանատու Ֆրանսացիներէն ոչ մէկը կրնար ճանչնալ ալժերիացի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը ։ Երբ Սեպտեմբեր 16ին Զօր. տը Կոլ յայտարարեց թէ Ալժերիացիները իրաւունք ունին ընտրելու իրենց ճակատագիրը՝ կը նկատէինք թէ մեծ, պատմական դէպք մը տեղի կ՚ունենար ։ Ոչ Մենտէս – Ֆրանս, ոչ Էտկար Ֆոր, եւ ոչ ալ Ֆրանսացի այլ պատասխանատու դէմք մը կրնար ընել այն՝ ինչ որ ըրաւ Զօրավար տը Կոլ » ։

Շեշտելէ ետք Ֆրանսացիներու դիրքը եւ Ալժերիացիներու պահանջքը, Թունուզի Նախագահը աւելցուց. «Իրականութիւնը ցոյց տուաւ երկու կողմերուն ալ՝ թէ պատերազմը լուծում մը չէր » ։

Պուրկիպա բսաւ նաեւ թէ երկու կողմերն ալ պէտք է աշխատին գործը դիւրացնել, ի հարկին՝ փոխադարձ այլ զիջումներով, քանի որ «ինքնորոշում » բառը արտասանուած է այլեւս. «Թունուզի համար այդ ալ չէր եղած » ։

Մինչ այդ կարեւորը այն է սակայն՝ որ կողմերը համաձայնութիւն մը կնքեն եւ կրակը դադրեցնեն. « Եթէ պէտք է՝ միասին ժողով մը կ՚ընենք, պատրաստ ենք նոյնիսկ ամէն բան ընել՝ որպէսզի խաղաղութիւնը վերահաստատուի ։ Ժողովուրդի կամքին առջեւ խոնարհելու պատրաստակամութենէ ետք՝ կարելի չէ որ պատերազմը շարունակուի » ։

Պատասխանելով լրագրողի մը այն հարցումին՝ թէ Զօր. տը Կոլի հետ տեսակցութիւն մը պիտի ունենա՞յ, Պուրկիպա բսաւ.— Կ՚ընդունիմ՝ եթէ այդ հանդիպումը գործը կը դիւրացնէ ։ Այդ հարցը սեղանի վրայ էր արդէն, բայց հանդիպումը տեղի չունեցաւ ։ Այսուհանդերձ, միշտ պատրաստ եմ Զօր. տը Կոլի հետ հանդիպում մը ունենալ Հիւսիս-ափրիկեան հարցերու շուրջ, որովհետեւ այդ պարագային՝ Ֆրանսացիներն ու Ալժերիացիները աւելի դիւրութեամբ կրնան զիջումներ ընել » ։

Թունուզի Հանրապետութեան Նախագահ Պուրկիպայի յայտարարութիւնները մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանան մանաւանդ այն պահուն՝ երբ Ալժերիոյ Ազատագրութեան ճակատը կը դժուարանայ իր դիրքը ճշդել ։ Հապիպ Պուրկիպայի մտահոգութիւնը այն է, որ տը Կոլի առաջարկէն ետք այլեւս անիմաստ է բացասել, մանաւանդ՝ երբ տակաւին կռիւը կը շարունակուի ։ Ալժերիոյ ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը ընդունելէ ետք, այլեւս ոճիր է կռիւը շարունակել, կ՚ըսէ Թունուզի Նախագահը ։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ծնած է Զէնկիլէր (Եալովա), 1873ին ։ Գիւղին նախակրթարանը աւարտելէ ետք՝ կը մտնէ Պարտիզակի ամերիկեան բարձր. վարժարանը, յետոյ Պոլսոյ Կեդրոնականը, ուր կը յայտնուի իբրեւ մեծ ընդունակութիւններով օժտուած ուսանող մը ։ Կեդրոնականէն ետք, Հրանտի (Մելքոն Կիւրճեան) աջակցութեամբ կը մեկնի Ժընեւ, ուր կը մնայ 1894 – 1903, հետեւելով քաղաքային եւ ընկերային գիտութեանց ։ Այնտեղ կ՚աշխատակցի Դրօշակի, տալով «Թուրքիոյ շուրջ» նշանաւոր շարքը ։ Յետոյ կը ղրկուի Ամերիկա, վարելու համար Պոսթընի Հայրենիքին խմբագրութիւնը ։ 1905ին կը վերադառնայ Ժընեւ, ուր կը մնայ մինչեւ 1909 ։ Յետոյ կ՚անցնի Պոլիս, ուր կը զբաղի ուսուցչութեամբ եւ գրականութեամբ ։ Ազգ. երեսփոխան կ՚ընտրուի Գառըմ – Փաշայէն ։ Կ՚աշխատակցի Ազատամարտի, ուր հրատարակած է կծու եւ սրամիտ քրոնիկներ ։ Ծանօթ են մանաւորաբար իր խիստ քննադատութիւնները առողջապահական այն դասախօսութեանց մասին, զորս կազմակերպած էին Պոլսոյ հայ բժիշկները, ընդհ. պատերազմին սկիզբը ։ Ունի նաեւ բարացուցական ըմբռնելի պատկերներ, ինքնատիպ լեզուով մը եւ նկարչագեղ ոճով ։ Սիրունի կը վկայէ թէ երգիծաբանի տաղանդ ունէր, կը հեգնէր ու կը խայթէր որքան սուր նոյնքան սրամիտ դիտողութիւններով ։ Նուազ արտադրող մը՝ հակառակ իր պատրաստութեան եւ կարողութեանց, առոր համար չէ ճանչցուած, եթէ կը մնայ «մոռցուած» մը (Նաւասարդ, էջ 326) ։ Ծանօթներ միշտ պիտի յիշեն բանախօսութիւնները, զորս կատարած է Բերա, Էսայեան վարժարանի սրահին մէջ, նիւթ ունենալով մեր «ժողովրդական զանձերը», որոնց մասին ցոյց կուտար խոր հասկացողութեան եւ հիացում ։ Նոյն սրահին մէջ, որ դարձած էր «Ատտիկեան ճեմարան» մը, ներկայացուցած է տեսութիւն մը փիլիսոփայական հին դպրոցներու մասին ։ Բաջահմուտ ֆրանսերէն լեզուի, Ժընեւէն Պոլիս վերադարձէն սկսեալ կ՚աշխատէր Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարանի մը պատրաստութեան համար, ընթացիկ յատկաբանութիւններով, նորաբանութիւններով եւ գաւառական բառերու հարուստ պաշարով մը ։ Այս գործը, գրեթէ ամբողջացած, ձեռագիր կը մնար տարաբախտ մօրը քով, կը գրէ Թէոդիկ ։ Ժընեւի մէջ հրատարակած է Աղբիւր Սերոբի կենսագրութիւնը, առանց ստորագրութեան ։ Իր գրութիւններէն յիշենք Փիէռ Քիյառ (Պարտիզակ, պարբերական, 1912 Ապրիլ), «Հայ դրերու գիւտին 1500ամեակը» (Երկունք, 1913 Հոկտ. – Նոյ.),— Նաւասարդի մէջ Գեղամ Բարսեղեանի մասին գրուածը իրը չէ, ինչպէս սխալմամբ ցոյց կուտայ Յովհ. Պետրոսեանի Մատենացոյցը (տպ. Երեւան) ։

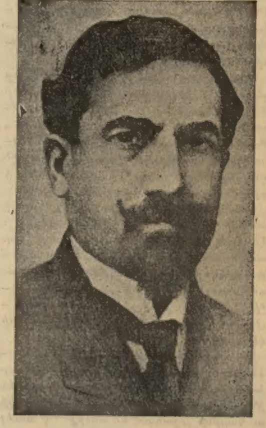

Իբրեւ գրական ծածկանուն՝ կը ստորագրէր Արամ Աշոտ ։

Նահատակուած է 1915ին, Այաշ աքսորուած մեր մտաւորականներուն հետ ։

×

Սիրունի եւ Թէոդիկ մեծ գովեստով կը խօսին Սարգիս Մինասեանի գրիչին, վաստակին եւ հմտութեան մասին ։ Զէնկիլէրցի իր հայրենակիցներուն պարտականութիւնը վերջ չի գտներ հանդէս մը սարքելով պատահարար, իրենց հայրենակցական արժանապատուութիւնը կը պահանջէ քով քովի գալ եւ խորհրդակցիլ՝ հաւաքելու համար Սարգիս Մինասեանի ցիրուցան գրութիւնները եւ հրատարակել ։ Առիկա կ՚ըլլայ մեծագոյն յուշարձանը, որու արժանի է այս մեծ մտաւորականը ։

Գալով Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարանին, որուն մասին Սիրունի կը խօսի մեծ գնահատանքով, պէտք է փնտռել ձեռագիրը, որ, ինչպէս կ՚ըսեն, կը գտնուէր տարաբախտ մօրը քով ։ Այս առթիւ հարկ է արձանագրել թէ Սարգիս Մինասեան ձեռքի տակ ունեցած է Եղիա Տէմիրճիպաշեանի Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարանը, որու ամէն մէկ էջին լուսանցքը լեցուցած էր հայերէն բառերով, իբրեւ լրացում կամ սրբագրութիւն ։ Սարգիս Մինասեան զայն նուիրած է Շ. Միսաքեանի, որ իր կարգին նուիրած է Շ. Նարդունիի ։ Ա՞յս գործն է արդեօք, որու մասին կը խօսին Սիրունի եւ Թէոդիկ, թէ այլ ամբողջական ձեռագիր գործ մը ։

Եղիա Տէմիրճիպաշեան — Սարգիս Մինասեան Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարանին մասին գաղափար մը տալու համար, առիթ կ՚ունենանք հրատարակելու քննական յօդուած մը յառաջիկային ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ տասնամեակը մեծ շուքով տօնուեցաւ, ինչպէս գրած էինք ։ Ուշագրաւ էր այն պարագան ՝որ «ամերիկեան աշխարհակալներ»ու դէմ արտայայտութիւններ չեղան. օրուան գլխաւոր նշանաբանն էր՝ «Ֆորմոզայի ազատագրութիւնը » ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ մէկէն սկսեալ 1957 – 2Ա դասու զինուորները պիտի արձակուին ։

ՓՐԱՆՍԱ եւ «Իզվեստիա» կրկին սկսած են իրենց յարձակումները Եուկոսլաւիոյ վրայ ։ Կը շեշտեն թէ Թիթոյի վարչաձեւը անջատողական բնոյթ ունի միշտ եւ պէտք է պայքարիլ անոր դէմ ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս տողերը գրուած էին արդէն, երբ ձեռքս ընկաւ Երեւանում նորերս լոյս տեսած-հատորը Ակսել Բակունցի մասին: Հեղինակի՝ Սուրէն Աղաբաբեանի հաղորդած կենսագրական տեղեկութիւններից իմանում ենք, որ Ակսել Բակունցը ծնուել է Զանգեզուրի Գորիս քաղաքում, 1899ին: Բուն անունն է Ալեքսանդր Թեւոսեան, չքաւոր ընտանիքի զաւակ: 1905ից սկսած ուսել է տեղական ծխական դպրոցում, հինգ տարի (ԽՄԲ.— Բակունց ծնած է ոչ թէ Գորիս, այլ Գորիսի մէկ գիւղին մէջ):

Նախնական կրթութիւնը լրացնելուց յետոյ, 1910ի աշնանը մտել է էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը: 1915 – 16 ուսումնական տարում ճեմարանը փակւում է, Բակունցը վերադառնում է Գորիս եւ ուսուցիչ է հրաւիրւում իր գիւղի ծխական դպրոցը: Այդ օրերին նա մի յօդուած է գրում Գորիսի քաղաքագլխի եւ կառավարական պաշտօնէութեան դէմ, որի համար բանտարկւում է մէկ ամսով: Լոռիում մի տարի ուսուցիչ մնաց, երբ տեղի ունեցաւ Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը եւ փոխանակ ճեմարան վերադառնալու, ուր փոխադրուեր էր առաջին կարգը, Բակունցը անցաւ Թիֆլիս՝ հայ հասարակական շարժումների կեդրոնը:

Բակունցի կեանքի 1917 – 21 թուականների շրջանի մասին բոլշեւիկները խօսում են ընդհանուր խօսքերով. իբրեւ թէ զինուոր է եղել Կարսի, Սարիղամիշի եւ Կարինի շրջանում եւ տուրք է տուել «ազգայնական ռոմանտիզմ»ին, այնուհետեւ գիւղատնտեսութիւն է ուսել Խարկովի Ինստիտուտում եւ մի քանի տարի գիւղատնտեսութիւն անելուց յետոյ Հայաստանում, դարձել է «պրոֆեսիոնալ» գրող:

Բակունցի անհետացման «ողբերգութեան» վրայից էլ Աղաբաբեանը անցնում է, առանց պատմելու ձերբակալութեան, աքսորի եւ մահուան պարագաները: Եւ գրքի վերջում, յիշելով Բակունցի գրուածքը Խաչ. Աբովեանի խորհրդաւոր անհետացման մասին՝ առաջ է բերում ռուս գրագէտ Զելինսկիի մի յօդուածից հետեւեալ տողերը. «Բակունցի վախճանը պարուրուած է նոյնպիսի խորհրդաւորութեամբ, ինչպէս եւ նրա հերոս Աբովեանի վախճանը: Խաչատուր Աբովեան մի անգամ գիշերը դուրս եկաւ իր տնից, որպէսզի այլեւս երբեք չվերադառնայ այնտեղ: Եւ նա ընդմիշտ անհետացաւ: Բակունցի վախճանը մի դրուագն էր մի այլ ողբերգութեան: Մեր կուլտուրայի թշնամիները դուրս բերին Ակսել Բակունցին տնից եւ նա հեռացաւ ընդմիշտ: Նա հերոսաբար, իբրեւ կոմունիստ, դիմաւորեց իր մահը: Եւ կարող է այնպէս եղած լինել, որ մահուանից առաջ, նրան երեւացել են ծագող արեւով ոսկեզօծուած Զանգեզուրեան լեռնագագաթները»:

Թէկուզ ռուս գրողի միջոցով եւ համեմատելով Խաչ. Աբովեանի «խորհրդաւոր անհետացման» հետ՝ հայ բոլշեւիկները այլեւս համարձակւում են խօսել «մեր կուլտուրայի թշնամիների» գործած աւերի մասին, թէեւ «մի այլ ողբերգութեան» գաղտնիք վախենում են բանալ: Կը գայ մի օր, այդ ժամանակն էլ կը գայ, եւ մենք կ'իմանանք իրական պատմութիւնը Չարենցների եւ Բակունցների «խորհրդաւոր անհետացման»:

Ինչ որ Երեւանում նոր են սկսում հասկանալ ու խոստովանել, Սփիւռքի հայութիւնը վաղուց իմացել է ու բացատրել, որ Ակսել Բակունցները նահատակուեցին «մեր կուլտուրայի թշնամիների» ձեռքով, որովհետեւ նրանք հարազատ ծնունդն էին հայ ժողովուրդի եւ հայ իրականութեան: Դաշնակցական է եղել Բակունցը թէ համայնավար, կարեւոր չէ մեզ համար: Էականը այն է, որ նա Հայ էր եւ Հայութեան ապրումների ու ոգիի տաղանդաւոր արտայայտիչ: Նա մօտ էր մեր մտքին ու սրտին, հարազատ:

Թերեւս տարբեր խօսքերով արտայայտուէինք, բայց մենք լիովին համակարծիք ենք Սուրէն Աղաբաբեանի գրքի վերջաբանին.

«Արդէն երկու տասնամեակ է բաժանում մեզ Բակունցի ողբերգութիւնից — եւ ուրիշ այդպիսի շատ տասնամեակներ կը բոլորենք ... ամէն մի սերունդ նրա ստեղծագործութեան մէջ կը բացի նոր արժէքներ ... նուիրական սկզբունքներ, որոնց շաղախից կազմուած էր Բակունցի անհատականութիւնը:

«Բազմամեայ անջատումից յետոյ, երբ մենք նորից հնարաւորութիւն ունեցանք անդրադառնալ Բակունցի ժառանգութեանը, աւելի խոր կերպով զգացինք նրա հարազատութիւնը մեր ժամանակին, աւելի սուր զգացինք նրա ժառանգութեան նկատմամբ ակտիւ վերաբերմունք ունենալու խնդրի արդիական ու պատմական կարեւորութիւնը»:

Ըստ երեւոյթին, «մեր կուլտուրայի թշնամիներ»ի ազդեցութիւնը Երեւանում բաւական թուլացել է, որ մարդոց կաշկանդուած լեզուները սկսել են բացուել: Ինչպէս մենք միշտ ասում էինք, երբ կապանքները վերանում են, Հայրենիքից ներս թէ դուրս մարդիկ սկսում են խօսել նոյն լեզուով, եւ «մեր կուլտուրայի թշնամիներ»ի շուրջ վէճի տեղ չի մնում:

Պիտի գայ անշուշտ այն օրը, երբ «մեր կուլտուրայի թշնամիներ»ի բռունցքը ի սպառ վերանայ Հայաստանի գլխից: Այն ժամանակ, ոչ միայն Բակունցների եւ Չարենցների անունների, այլեւ «մեր կուլտուրայի» շուրջ սրտի, մտքի եւ լեզուի ընդհանրութիւն կը ստեղծուի Մայր – Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ: Միայն թէ շուտ գայ այդ օրը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԲԱԲԿԷՆ ՍԻՒՆԻ

(ՊԵՏՐՈՍ ՓԱՐԵԱՆ)

«Մենք Սուլթանին շատ խնդրեցինք
կոզկոզացինք ու լացինք,
Ախ – ախ արտասունքով ձեռքն ու
ոտքը լուացինք,
Բայց նա չանսաց պաղատանքին
ողորմելի Հայերուն,
Այժմ նայինք, նա կը լսէ՞ որոտումը
ռումբերուն»:

Կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը, յարգա՛նք յեղափոխութեան նահատակներուն:

Մենք այս սրտաբուխ բացագանչութիւնը կ'ընենք, ըմբռնած ըլլալով այս ճշմարտութիւնը՝ թէ կեանքը առանց յեղափոխութեան արժէք չունի: Յեղափոխութիւնը տիեզերքին մէջ է արդէն: Մարդկային պատմութեան մէջ մեծ դարագլուխներ յեղափոխութեան պղնձէ պատուանդաններուն վրայ բարձրացած են: Երբ ազգերը բարոյական եւ իմացական անկման մէջ են, յեղափոխական լծակը կոթնցնելու է անոնց: Երբ թագակիր աւազակները, տգրուկ իշխանաւորները կը քամեն ժողովուրդին կենսականութիւնը, յեղափոխութիւնը բոցեղէն սուր մը կը դնէ անոր ափի մէջ:

Ազգերու ամէնէն վսեմ արտայայտութիւնը յեղափոխութիւններն են եղած: Ով որ չունի այդ ոգին՝ դատապարտուած է մեռնելու: Թուրքիան չըմբռնեց՝ թէ Հայութեան մէջ ահեղ բարոյական ուժ մը կար, անիկա դիակնացած դաշտեր պարզեց, բայց սարսափահար կը տեսնէ այսօր՝ թէ չարաչար սխալած է: Դիակները ինկան, բայց յեղափոխական գաղափարը կանգուն է աւելի անվեհեր եւ աւելի վճիտ ու իրականացած:

Երնէ՜կ այն ազգին, որ իր ծոցին մէջ կը կրէ յեղափոխիչ ուժեր: Թուրքիան իր անշարժութեան մէջ մգլեցաւ ու փտեցաւ, Հայութիւնը պիտի ապրի, որովհետեւ իր խորքին մէջ հրաբուխի հնոցներ կան: Այդ հրաբուխի հնոցները այն բացառիկ անձնաւորութիւններն են, որոնց մահը մեծ պարապ մը կը ձգէ, այդ պարապը ալ աւելի զգալի է եւ ճնշող, երբ հայրենիքը մեծ ճգնաժամ մը կ'անցնէ:

Այսպէս եղաւ ԲԱԲԿԷՆ ՍԻՒՆԻԻ մահը:

Ո՞վ էր Բաբկէն Սիւնին (Խօսրով)

Գաւառացի աղքատիկ երիտասարդ մըն էր, հազիւ 23 տարեկան, խանդով ու բղձացումով լեցուն, մէկ խօսքով յեղափոխութիւնն էր մարմնացած եւ հոգին էր Պոլսոյ Դաշնակցութեան:

Այդ անզուգական երիտասարդի կեանքն է՛, զոր պիտի գծենք հոս: Զինքը մօտէն ճանչցողները անպայման պիտի գտնեն սոյն կենսագրութիւնը, իսկ չը ճանչցողներուն համար ալ մենք անբաւական կը գտնենք. ուստի ապագային կը թողունք այդ անմահ երիտասարդի խղճամիտ կենսագրականը գրելու հոգը:

Բաբկէն Սիւնին, բուն անունով Պետրոս Փարեան, Ակնի Բինկեան գիւղէն էր, չքաւոր ընտանիքի մը զաւակ եւ հին ազնուական գերդաստանի մը մարած ցոլքը:

Մանուկ հասակէն ձգելով իր հայրենի տնակը, ծնողական գուրգուրանքը ու վերջին անգամ բարով ըսելով հայրենի սարերուն, Եփրատի սիրական ափերուն ու ալիքներուն՝ պանդխտեցաւ Պոլիս:

Պոլիս մտած օրին աշակերտեցաւ Թաղային Վարժարանի մը մէջ եւ վերջապէս 1887ին մտաւ Կեդրոնական Վարժարանը:

Բաբկէն միջահասակ երիտասարդ մըն էր, քիչ մը կուռնտուկլոր, անոր զօրեղ եւ պինտ կազմուածքը՝ զոր իր հետը բերած էր հայրենի բնաշխարհէն, չժանգոտեցաւ բնաւ Վոսփորի հեզ մթնոլորտին մէջ: Մինչեւ վերջը մնաց լերան կուշտին վրայ բուսած տոզդ ծաղիկը, որ քամիի ուժեղ հեւքովը օրօրուած եւ ուռճացած է: Օր մը իր տնօրէններէն մէկը օտարական այցելուի մը ներկայացնելով զանի կ'ըսէր՝ «ահա Հայկական տիպար մը»:

Դէմքը երազուն եւ խոհուն արտայայտութիւն մը ունէր, զոր թեթեւ ժպիտ մը կը բարեխառնէր. բայց ինչ որ յատուկ էր անոր համակրելի կերպարանքին՝ զսպուած ոգեւորութիւնն էր, որուն արմատը հոգիին խորը կը հանգչէր: Բնաւորութեամբ յետին ծայր պարզասէր էր, ժուժկալութիւնը ու չարքաշութիւնը իր անբաժան ընկերներն էին, ապառաժի կտորի մը վրայ կրնար իր գլուխը հանգչեցնել հանգիստ կերպով, կ'արհամարհէր պերճանքը եւ իր բոլոր գեղեցկագիտական ճաշակը բնականութեան մէջ կը կայանար, սակաւապետ էր եւ իր սիրտը կ'անսար դատողութեան ձայնին:

Կեդրոնական Վարժարանին մէջ սկսան փթթիլ Բաբկէնի բնածին յատկութիւնները եւ իր հոգեկան կարողութիւնները այդ հնոցին մէջ թրծուեցան: Հետեւեցաւ չափական գիտութիւններուն, որոնց համար մասնաւոր կոչում ունէր: Այդ ցամաք գիտութիւնները ոչ միայն չծծեցին անոր զգայուն սիրտը, այլ ընդհակառակն տրամաբանական ամուր ջիղեր հիւսեցին անոր զգայումներուն մէջ: Քիչ կարդաց, բայց շատ խորհեցաւ եւ կարելի է ըսել՝ թէ հեղինակութիւնը ինք իր մէջ գտաւ: Վերլուծող գլուխ մ'ունէր, որուն մէջ միսթիքական կամ վերացական գաղափարներ ասպնջականութիւն չէին գտներ: Երկինքին հետ գործ չունէր, մարդկային թշուառութիւնները, զեղծումները, անիրաւութիւնները, արցունքները եւ Հայրենիքի ցաւերն էին իր մտածման առարկաները:

Չէր կրնար ըմբռնել, թէ ինչպէս բռնակալութիւնը այս դարուն մէջ չամչնալով դեռ կը սողայ: «Կառավարութիւն մը հանրային բարի իղձերուն մարմնացումը եւ անոնց արդար գործադրիչը պիտի ըլլայ», կ'ըսէր: Բայց այսպէս չէին ըլլար բռնաւորները, կը բացագանչէր

ՈՒԹ ՕՐ ՉԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

— Բանս վատ է, ասի մտքիս մէջ, արբանք տանում են ինձ սպանելու ...

Մի նեղ բակ ունէինք անցնելու միայն, հազիւ 25 – 30 քայլ: Բայց շրջապատել էին այնպէս սեղմ, որ կարծես՝ էս է, պիտի փախչեմ... Ո՞ւր: Չեկայի շէնքումն էի, դռները չորս կողմս պինդ կողպած ու շէնքն էլ լեցուն զինուած մարդկանցով:

Մի սենեակ ներս արին, դուռը վրաս կողպեցին, թողին մենակ:

Շուրջս նայեցի. էլէկտրական լամպը վառ էր այստեղ:

Բոլորովին մերկ ու դատարկ էր սենեակը եւ շատ էլ ցուրտ, յատակը կեղտոտ, պատուհանները պատառոտած: Երկու լուսամուտ ունէր երկուսիփեղկերն էլ փակ: Մօտեցայ մէկին, զգուշաբար բաց արի փեղկը, ներքեւի յարկում, մայթին հաւասար: Դիմացս ճանաչեցի Աւ. Սահակեանի ապրած տունը: Թարխանեան փողոցն էր ուրեմն: Լուսամուտը երկաթէ վանդակ ունէր դրսից: Նայեցի միւսին, նոյնը: Տեսայ նաեւ, որ երկու հրացանակիր զինուորներ դանդաղօրէն շրջում են մայթի վրայ, լուսամուտների առաջ:

Փախչելու հնարաւորութիւն չկար: Բայց փախուստի մասին չէի էլ մտածում. ո՞ւր պիտի փախչէի, ի՞նչպէս ... Եթէ դիտում էի շուրջս, պարզապ հետաքրքրութիւնից էր միայն. ուզում էի հասկանալ կացութիւնը ...

Նրբանցքում ոտների ձայն լսեցի, իսկոյն փակեցի փեղկը, կանգնեցի սենեակի մէջտեղը:

Դուռը բացուեց, ներս եկան երկու մարդ: Մկրտիչ Մուսինեանն էր մէկը, միւսը ...եանը:

Տասը րոպէ անցած՝ էլի մի զոյգ բերին, էլի մի զոյգ ու էլի մի զոյգ:

Ինը մարդ եղանք «ընտրեալներս», ես, Մուսինեանը, բժիշկ Օ. Տ. Մ.եանը,(*) ուսուցիչ Ա.եանը, Ալեքսանդրապոլի Վ.եանը, բանտապետի եղբօրորդին, մի շոֆեր, որին ճանաչում էի առաջուց, բայց անունը չգիտէի եւ երկու երիտասարդներ, որ բոլորովին անծանօթ էին ինձ: Մէկի մասին գիտէի, որ իբրեւ «մաուզերիստ» բռնուած է, իսկ միւսին ինչ լինելը իմացայ յետագայում միայն:

Հարց էին տալիս ինձ, թէ ինչո՞ւ 75 մարդոց ընտրել են ու «հերթի կանգնեցրել» այս ինձիս:

Անձնապէս իմ դէմ բոլշեւիկները հազիւ թէ ունենային ատելութեան կամ վրիժառութեան զգացմունք: Առիթ եմ ունեցել լսելու, որ ղեկավարները նոյնիսկ մի փոքր յարգանք ունէին իմ հանդէպ. դաշնակ եմ, ի հարկէ, բայց՝ իբրեւ բացառութիւն՝ աւազակ չեմ... Ինձ այստեղ բերելու պատճառը կարող էր լինել նախ իմ «հակայեղափոխութիւնը», յետոյ՝ պաշտօնական հանգամանքս — սկզբում՝ վարչապետ, վերջը՝ Պառլամենտի նախագահ:

Ընկերներիս «մեղք»երի մասին գիտէի կամ գուշակում էի մօտաւորապէս.. Բայց այստեղ յիշատակել աւելորդ եմ համարում: Ցամենայն դէպս՝ ընտրութիւնը բաւականին տարօրինակ էր ու խոշոր չափերով պատահական: Տարօրինակ էր, որ նոյն պատի տակ կանգնեցրել էին Մուսինեանին ու շոֆերին, խեղճ ուսուցիչ Ա.եանին եւ սպայ ...եանին:

— Տեսա՞ք, ասաւ բժիշկը սարսափած ձայնով,— ես որ ասում էի... Հիմա համոզուեցի՞ք ... Օթարբէկովի այսինչ ազգականն է այդ արիւնարբու շունը... (**):

Թէ ինչո՞ւմ պիտի համոզուէինք եւ ինչո՞ւ առանձնապէս պիտի վախենայինք Օթարբէկովի այսինչ ազգականից — չհասկացանք: Հասկանալու ժամանակ էլ չունէինք. մեր ամբողջ միտքն ու ուշադրութիւնը ուղղուած էր դուրս, քաղաքը:

Ի՞նչ էր կատարւում այնտեղ:

Փողոցում մարդիկ երեւացին: Հատ–հատ մէկ երեւում էին, մէկ պահւում, անկիւնից անկիւն փախչում: Այստեղ–այնտեղ բացւում էին պատուհաններ, նկատում էինք մի վայրկեան կանանց վախեցած դէմքեր, որ իսկոյն ետ էին քաշւում, շտապ փակում պատուհանները:

Հրացանաձգութիւնը տարածւում էր, ուժեղանում, տարբեր տեղերից լսւում էին ու որոշակի զանազանւում գնդացիրների արագ թքթքոցը: Թնդանօթները շարունակում էին որոտալ:

Ի՞նչ էր կատարւում քաղաքում ...

Այլեւս չէինք պոկւում պատուհաններից:

Զինուորները, որ բերել էին կէս ժամ առաջ, չէին երեւում մայթի վրայ, — թերեւս անցել էին Կարճիկեան փողոցի կողմը — «Չեկայի» տունը անկիւնաւոր էր: Մնացել էին մի քանի պահակ միայն: Սրանք տեսնում էին մեզ պատուհաններին կպած, բայց ձայն չէին հանում ... Մեր կողմէ՞ էին արդեօք թէ պարզապէս կորցրել էին գլուխները,— չգիտեմ:

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(11 Շար.)

(*) Օ. Տէր Միքայէլեան:

(**) Կ'ակնարկուի Չեկայի պաշտօնատարներէն մէկուն:

վայրագին, ուրեմն հարկ է, հասարակութիւնը իր բարի ցանկութիւնները չվըստահի այդ տեսակ ապիկարներու, որոնց տեսքին մէջ ամէն ազնիւ ներշնչում՝ ուշ կամ կանուխ մարտախաշուշ դաշոյնի կը փոխարկուի եւ պատուհաս կը դառնայ խաղաղ ժողովուրդներուն »:

Դեռ ուսանող՝ անզուսպ ոսոխ մըն էր ազնուականութեան եւ դրամատիրութեան ճշմարիտ ռամկավարական ու արմատական տիպար մը: Իր ազգասիրական գաղափարը մարդասիրութեան ոլորտին մէջ կը պտուտկէր, կը սիրէր ազգը, կը սիրէր հայրենիքը, որովհետեւ անոր միջոցաւ կարող էր ընդհանուր մարդկութեան ծառայել: Եթէ կասկած մը ունենար, որ հայ ազգին փրկութիւնը անտէր, որը ժողովուրդներու պատիժ պիտի ըլլար, ինչպէս դժոխք — Թուրքիան, կը նախընտրէր, որ իր ազգը ստրուկ մնար: Չէ՛ սակայն, իր մէջը կը զգար Հայութեան ապառ նկարագիրը, եւ բարեբախտ կը համարէր ինքզինք խեղճ, բայց լայն հայեացքներով օժտուած ազգի մը զաւակ ըլլալուն համար: Աշխարհի որ կողմն ալ ըլլար՝ գերութեան կապանքները փշրել չկրցող ժողովուրդներուն համար պաշտում մը ունէր: Կարիպալտիի հոգին կը կրէր գրեթէ:

Ուսանողութեան վերջինթեր տարին վեց ամիս բանտ մնաց իր փախած մէկ ընկերոջ համար, որ նոյնպէս ապագային մեծ դեր պիտի խաղար ազգային կեանքին մէջ: Բանտէն ելլելէն յետոյ յաջողութեամբ շարունակեց ուսումը եւ մինչեւ շրջանաւարտի օրը լուռ մնաց: Բայց հայրը, որ Տաճիկներու տունը հաց կուտար՝ Գետրոսի բանտարկութենէ յետոյ աչքէ ինկաւ եւ հացէն կտրուեցաւ:

Կեդրոնականէն հազիւ ոտքը դուրս դըրած էր, վճռեց նաւապետ ըլլալ: Բայց հօրը անզօրծ եւ ցաւագար վիճակը պահ մը մտածել տուաւ իրեն, մինչեւ որ Ցակոբ աղան — —այս էր հօրը անունը — պզտիկ խանութ մը վարձեց ջուր եւ սուրճ ծախելու համար: Բայց այդ խանութը հազիւ կ՚ապրեցնէր հայր ու տղայ. անզին կը մնային դեռ մայր մը եւ եղբայրներ, որոնք նմանապէս իրենց ձեռքը կը նայէին: Բարիէն Թշուառութեան մէջ սնուած ջիղեր ունէր, գիտէր անոր ամէն երանգները, իր ընտանեկան թշուառութիւնը կը չփութէր հասարակաց տառապանքին հետ. «ինչ ընեմ, կ՚ըսէր, Հայութիւնը իմ ծնողացս պէս շատ դըժբախտներ ունի, անոնց ամէնուն մէկկն զարման ըլլալու է »:

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(Շար.) (1896)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԿԱՐՄԻՐ ԾԻԾԱՂ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ՝ ԵՐԲ ԿԸ ԿԱՐՄՐԻՆ

Քառասուն տարի ոչ ժպիտ տեսնուեցաւ, ոչ ալ ժպիտ յառաջացնող պատմութիւն լսուեցաւ «Երկաթէ Վարագոյր»ին ետեւէն:

Ոչ միայն լռեցին խօսիլ գիտցողները եւ կուլ տուին իրենց գիտցածը, այլ եւ լռեց ժողովուրդը ինքը ամբողջ, թէեւ առածը կ՚ըսէ թէ ժողովուրդին լեզուն չես կրնար կապել: Առածն ալ իմաստազուրկ մնաց: Այժմ, երբ, իրադէպներու հաւատիացումով, լեզուները կապող շղթան թուլցած է, դոնէ ժողովուրդը դարձեալ լեզու ելած է ըսելու համար իր հասկցածը, իր հասկցած ձեւով, չըսելու համար իր կաշիին վրայ կրած դառն փորձառութիւնը:

Եւ ինչպէս միշտ եւ ամէն տեղ, պատմութիւնները կը սկսին նոյն ձեւով, կ՚ըսեն, կ՚ըսուի, կը պատմուի թէ ...

Բայց ամէն գործողութեան կատարման համար ենթակայ մը պէտք է, այս պարագային՝ հերոս մը: Եւ որպէսզի ճըշմարտութիւնը խօսուի, պէտք է մանուկի մը, խենթի մը եւ կամ անմահ Կարապետին բերնով ըսուի: Ահա թէ ինչպէս կը խօսի ժողովուրդը Կարապետին շրթներով, երկրի մը մէջ՝ որ կը գտնուի հարաւ — արեւելեան կողմը խորհրդային աշխարհի, եւ իր լեզուին ու մտքին «լոյսերը» կ՚ուղղէ հիւսիս — արեւելեան կողմը նստած կարմիր մեքենային անիւներուն:

Այդ երկրին մէջ, ուր մինչեւ վերջին համաշխարհային պատերազմը կար թագաւոր եւ թագաւորութիւն, ուր մուտքն ու ելքը ազատ էր, օրերէն օր մը, յանկարծ, փակեցին արեւմտեան սահմանը եւ կախեցին երկաթեայ վարագոյր մը: Օդը դարձաւ ճնշիչ եւ թոքերուն եւ հոգիներուն համար, եւ պատահեցաւ որ գուռը փակ ըլլալով եւ պատուհանը բաց, Երկիրը նեղ եկաւ անկոչ կարմիր հիւրերուն պատճառով: Անշուշտ «պարտիա»յի ժողովներուն միշտ ալ խօսուեցաւ բնակարանային անլուծելի տագնապի մը մասին: Եւ որովհետեւ «հիւրերը» կուգային հարիւրներով — հազարներով, թնճուկը մնաց թնճուկ: Որո՞ւն կարելի էր դիմել լուծում մը գտնելու համար, դիմեցին Կարապետին:

— Գիշեր մը թոյլ տուէք որ խորհիմ, պատասխանեց, կարմիր օրերու նոր «հոճան» : Եւ յաջորդ երեկոյ խօսեցաւ այսպէս.—

Ըստ իս, մէկ լուծում կայ, եթէ փակելու ըլլաք մեր երկրի արեւելեան սահմանը եւ բանաք արեւմտեան սահմանը, կը կարծեմ թէ ալ բնակարանային տագնապ չի մնար:

×

Դարձեալ օր մը դիմեցին Կարապետին, եւ ըսին.— Կարապետ, ամէն անոնք որ կրնան մեկնիլ, կը մեկնին երկրէն: Եթէ քեզի ալ վիզա տրուի, դուն ալ կը հեռանա՞ս այստեղէն: Կարապետ, ինչպէս սովորութիւն է եւ վայել իմաստուն մարդոց, 24 ժամ ժամանակ խնդրեց: Եւ ապա տուաւ իր դրական պատասխանը: «Պարտիականները» հարցուցին պատճառը եւ Կարապետ այսպէս պատասխանեց. — « Խորհեցայ թէ ես հոս մինակս ի՞նչ պիտի ընեմ. առանձնութիւնը ծանր կը կշռէ վրաս »:

×

Կարապետին զուարթախօսութիւնն ու պատրաստաբանութիւնը « պարտիականները » հասցուցած են վարչապետին ականջը: Վերջինս ուզած էր որ իրիկուն մը գայ Կարապետը իր ապարանքը եւ զուարճացնէ զինքը: Կարապետ կ՚ելլէ կ՚երթայ պալատ ճիշդ ժամուն, կը մտնէ ապարանքէն ներս եւ հիացումով կը դիտէ շէնքին դուրսն ու ներսը՝ իր բոլոր մանրամասնութիւններով: Վրայ կը հասնի վարչապետը եւ կը յարէ — Ի՞նչ այդքան զարմացած կը դիտես, Կարապետ:

— Ջախաղանց գեղեցիկ է ձեր պալատը, ընկեր վարչապետ:

— Մէկ — երկու տարիէն մեր բոլոր ընկերները, ամբողջ ժողովուրդը այսպիսի գեղեցիկ տուներու մէջ պիտի ապրին, կ՚ըսէ վարչապետը:

— Բայց, ներողութիւն, ընկե՛ր վարչապետ, արդեօք զիս կանչած էք հոս որպէսզի ե՞ս զուարճաբանութիւններ պատմեմ ձեզի, թէ դուք զիս զուարճացնէք ...

×

Կարապետ, գիշեր մը, ուշ ատեն տուն վերադարձին «կը նեղուի» ճամբան եւ փողոցի ամայութեան մէջ ընթացք կուտայ իր «պզտիկ պէտքին»: Վրայ կը հասնի շարաշուք եւ ամէն տեղ բուսնող ոստիկանը: Թուղթերը կ՚առնէ ու տուգանք կը գրէ, — հինգ լեվա: Կարապետ, գիտակից իր գործած յանցանքին, անտրրտունջ կը վճարէ: Այն պահուն՝ երբ ոստիկանը կը բացուի, կը բացուի նաեւ Կարապետին բերանը — Մինչեւ հոս ամէն ինչ օրինաւոր է, աղէկ, բայց ի՞նչ կ՚ընէք այս լեվաները, կը ներէք որ այս մէկն ալ ես ուզեմ գիտնալ:

— Սոցիալիզմ կը կառուցենք, կ՚ըլլայ պատասխանը:

— Ուրեմն ես որքա՞ն պէտք է փողոցը պղտորեմ որ այդ սոցիալիզմը կառուցուի, կ՚ըսէ Կարապետ ու կ՚առնէ կը քալէ:

ԾԻԱԾԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ — ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, ծանօթ բարերարուհի Տիկին Սօֆիա Ցակոբեան 250 հազար տոլարի նոր նուիրատուութիւն մը ըրած է Քալիֆորնիոյ Կրթական Հիմնարկութեան, Աթէնքի հայաշատ արուարձանին՝ Տուրլութիի (Ֆիքս) մէջ ազգային վարժարան մը հիմնելու համար: Այս վարժարանը պիտի կոչուի Տիկին Սօֆիա Ցակոբեան Ազգային Վարժարան:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ մէջ Սեպտեմբեր 20ին, երեկոյթի մը ընթացքին որ տեղի ունեցած է « Թոստոմ» սրահին մէջ, հաւաքուած է վաթսուն հազար տոլար, եկեղեցւոյ շինութեան համար:

ՀԱԼԷՊԻ Հայ կաթողիկէ նոր Արքեպիսկոպոս նշանակուած է Գերապայծառ Գէորգ Լայէք, Վատիկանի քահանայապետին կողմէ: Նոր Արքեպիսկոպոսը կը յաջորդէ Գաթանեան Արք.ի որ պատրիարքական տեղապահ նշանակուած էր:

ՍԵՒՈՒՏԱՀԱՑ (ծէպէլ Տրիզ) երբեմնի գաղութը որ մեծ թիւ կը կազմէր ներգաղթէն առաջ, այսօր ունի ութ ընտանիք: Վերջերս Լիբանանի Թեմի առաջնորդական փոխանորդ Վահան քհնյ. Ղազարեան շրջանը այցելած է, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ՓՈՔՐ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԸ» Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

★

« Խորհրդային Փոքր Հանրագիտարանի երրորդ հատորի 310 — 311 էջերուն մէջ այսպէս կը ներկայացուի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը:

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ » , հայկական — ազգայնական կուսակցութիւն: Հիմնըւել է 19րդ դարի 90ական թուականների սկզբին, Անդրկովկասում: « Դաշնակցութեան» ծրագիրը մօտենում էր էս — էռների: Նա պահանջում էր հողի համայնացում, պետական դաշնակցութիւն: Պայքարի գլխաւոր մեթոդը համարում էր տեռորը: «Դաշնակցութեան» պարագլուխներն էին բուրժուական լիբերալներ Ք. Միքայէլեանը, Ս. Զաւարեանը, Ռ. Զօրեանը, Խ. Մալումեանը եւ ուրիշներ.

Օգտագործելով Հայերի միաւորման ազգային ձգտումները՝ «Դաշնակցութիւնը » ամբոխավարական ձեւով հանդէս էր գալիս հայ ժողովրդին սուլթանական Թուրքիայի լծից ազատելու եւ « Մեծ Հայաստան » ստեղծելու նշանաբանի տակ: 1905 — 1907 թուականներին, առաջին ռուսական յեղափոխութեան ժամանակ, Դաշնակները, պաշտպանելով հայ բուրժուազիայի շահերը, փորձում էին հայ ժողովրդին հեռացնել համառուսական յեղափոխական շարժումից, վարում էին ազգային մեկուսացման քաղաքականութիւն, բորբոքում էին ազգային թշնամութիւն աշխատաւորների միջեւ:

1917 թուի Փետրուարեան յեղափոխութիւնից յետոյ՝ « Դաշնակցութիւնը » պաշտպանում էր ժամանակաւոր կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Հոկտեմբերեան սոցիալիստական յեղափոխութեան եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ Դաշնակները հանդէս եկան մենշեւիկների եւ մուսավաթականների հետ պլոկ կազմած, Անդրկովկասը դարձրին ինտերվենտների ու սպիտակ — գուարդիականների յենակէտ՝ Խորհրդային Ռուսաստանի դէմ պայքարելու համար:

1918 — 20 թուականներին « Դաշնակցութիւնը» Հայաստանում գլխաւորում էր բուրժուա — ազգայնական հակայեղափոխական կառավարութիւնը: Հայաստանում խորհրդային իշխանութեան յաղթանակով (1920 թուի Նոյեմբերին) « Դաշնակցութիւնը » ջախջախուեց: Դաշնակների մի մասը անցաւ արտասահման, որտեղ շարունակում է վարել հակախորհրդային գործունէութիւն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Կովկասցին այս վերջին բառերը դառնաշունչ չեչտով մը արտասանած էր, բեմասացի մը պէս մատը օդին մէջ երկընցուցած, մազերը աւելի ցիրուցան, աչքերը չանթարձակ, սիկառը բերնին անկիւնէն կախուած միշտ: Քահանան, վտանգ մը նախազգալով, ինք իր վրայ ամփոփուեցաւ, ճերմակ մօրուքը ձեռք առաւ, ինչ ընելիքը չգիտնալով:

— Տէր հայր, զգում եմ որ վրդովուել է ձեր հանգիստը, բայց դուք իբր կրօնի պաշտօնեայ, իբր ժողովուրդի առաջնորդ, պարտաւոր էք լինելու ուշ դնել իմ ասածներին... Կովկասում իմացել եմ թէ Թրքահայաստանում եւ Պոլսում ոչինչ չէ եղել դաստիարակութեան սուրբ գործին պրոպականդին համար., հէնց էն բոպէին որոշել եմ թողնել ամէն ինչ, փայլուն ապարէզ, առատ փող, ապահով ապագայ, ճամբայ եմ ընկել դէպ էս կողմեր կատարելու այն ինչ որ չեն արել, չեն կարողացել անել հայ կրթութեան մշակները ... Ափսոս, ափսոս, մինչ աշխարհ լուսաւորւում է, տէր հայր, մենք Հայերս խաւարումն ենք ման գալիս ... ոչ ոք չի հետաքրքրուել մեզմով, ոչ ոքի հոգսը չէ եթէ մի օր ազգութեան անդունդը գլորուենք ... Մենք մեր ձեռով պիտի վերականգնել ու լուսաւորել, առաջդիմել. եւ սա ի՞նչպէս կարելի է, եթէ ոչ մեր դաստիարակութեան հնացած սիստեմը դէն դցելով եւ ընդունելով պեդագոգիկայի փրկարար սիստէմը, որը հիմնած, որը տարածած, որը ազդակած է, Պեստալոցցիին ճանաչո՞ւմ էք. տէր հայր:

— Չէ, օրհնած, չեմ ճանչնար, ո՞վ է, Ստամպոլցի՞ է, հարցուց ծերուկը:

— Ի՞նչ էք ասում, տէր հայր, աղաղակեց Կովկասցին խենթի պէս երկու բազուկները օդին մէջ շարժելով, ի՞նչ էք ասում, Պեստալոցցին չճանաչել, սա մի մեծ, ահագին թերութիւն է, սա այսպէս ասած մի անըմբռնելի, անհնարին ոճիր է... Ստամպոլցի, օ՜հ, օ՜հ, օ՜հ, միթէ էս հողը, էս օդը կարո՞ղ են Պեստալոցցիներ արտադրել ... Ափսոս, ափսոս, տէր հայր, որքան միշտ էք պատճառել ինձ ձեր տգիտութեամբը, ձեր անհասկացողութեամբը, եւ այժմ իրաւամբ մըտածում եմ, եթէ ժողովրդեան քարոզիչները էսքան անծանօթ են լուսաւորութեան ֆակտորներին, ապա ուրեմն ինչ են լինելու պարզ անհատները, ոհ, ոհ, ոհ... Եւ մարդը երկու բռունցքովը մազերը յափշտակեց՝ զզւած վիշտէն խելայեղ եւ լուռ:

Այս դադարէն օգտուելով՝ ծերուկ տէրտէրը այդ անտանելի կացութենէն փրկուելու համար դիւցազնական որոշում մը տուաւ:

— Օրհնած, բսաւ խիստ ու կտրուկ չեչտով մը, ես ծերացած լմնցած մարդ եմ. ալօթքէ ու պատարագէ դուրս խելքըս բանի մը չի հասնիր, այդ բաներուն համար երիտասարդներու դիմեցէք... ընծի ըսէք թէ այս վայրկեանին ինէ ի՞նչ կ՚ուզէք:

Մարդը, կարծես իր ցնորքէն սթափած մատներովը վարսերը դէպ ի ետեւ սանտրեց եւ յանկարծ փոխելով իր կչռադրական չեչտը, ողոքիչ, գրեթէ պաղատական եղաւ:

— Մի պնակ կերակուր եւ մի ինչ որ քնելու տեղ:

Եւ աւելցուց, տարատին գրպանները ծեծելով.

— Ափսոս, ափսոս, փողս սպառել է, տէր հայր ...

Քահանան, որ անշուշտ հեռի էր հաւատալէ թէ այդ այցելութիւնը առանկ մէկ անախորժ եղրակացութեան մը կըրնար յանգիլ, մօրուքը ձեռք առաւ նորէն, անձկոտ եւ խռոված: Իր վրայ աւազակի մը տպաւորութիւնը ձգող այդ այցելուն ինչպէս եկեղեցին մէջ վար դնել. իսկ ճամբելու համար դրամ տալ հարկ էր, գաղափար մը որուն երբեք չէր հաշտուեր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԻՏԱԼԻՈՅ հանրապետութեան առաջին նախագահը Էնրիքօ տէ Նիքոլա մեռաւ անցեալ օր Նափոլիի մէջ, 82 տարեկան էր։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ փոխ – վարչապետ Վալթեր Ուլպրիխթ ճառ մը խօսեցաւ արեւելեան Պերլինի խորհրդարանին առջեւ շեշտելով.— «Եթէ Գ. Այզընհաուըր Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, այսինքն դրամատիրական պետութեան մը ներկայացուցիչը կը խորհրդակցի Խորհրդ. Միութեան, այսինքն համայնավար պետութեան մը ներկայացուցիչ՝ Գ. Խրուշչեւի հետ, ապագինման մասին, պատճառ չկայ որ գերման երկու պետութեանց վարչապետները չկարենան իրարու հետ խօսիլ»։

ՀԱՅԻՓՕՈՒՐԻ (Փօ տը Քալէ) համայնավար քաղաքապետը դիտողութեան արժանացաւ իր կուսակցութեան կողմէ որովհետեւ ընդունած էր հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօր. տը Կօլը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը զեկոյց մը հրատարակեց յայտնելով թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատին յայտարարութիւնը ճիգ մը եւ իրական յառաջդիմութիւն մը կը յայտնաբերէ ։ Այդ պատճառով կը դատապարտէ այդ մասին տրուած այն լուրերը որոնք միայն բացասական կողմ մը կը գտնեն Ֆերաթ Ապպասի յայտարարութեան մէջ։ Միւս կողմէ ծերակուտական եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Կասթոն Տէֆէր «Էքսփրէս»ի մէջ կը գրէ թէ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ որ բանակցի ։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ արկած մը պատահած է անցեալ օր։ Գործաւորներ փոխադրող հանրակառք մը ջարդ ու փշուր եղած է, 14 հոգի մեռած են, եւ 31 հոգի վիրաւորուած, որոնց 27ը ծանր ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ երկու հունգար գիւղացիներ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցան եւ վեց ուրիշներ 6էն 5 տարի բանտարկութեան , որովհետեւ երկու ռուս զինուոր սպաննած էին 1945–ին, պատերազմի ատեն ։

ՖՐԱՆՔՕ յայտարարեց թէ «թշնամիին հետ որեւէ շփում օգտակար է» ակնարկելով Քէմփ Տէյվիտի խօսակցութեանց ։ Սպանական պետական ղեկավարը շեշտեց թէ Խորհրդային Միութիւնը Սպուտնիկներու եւ Լունիքի յաջողութիւնները գերման գիտուններուն կը պարտի։ Ֆրանքօ աւելցուց որ եթէ Խորհրդ. Միութիւնը խաղաղութիւն կ'ուզէ տարբեր պատճառներու համար է եւ գլխաւորաբար որովհետեւ պաղ պատերազմին մէջ է որ «Խորհրդ. Միութիւնը եւ համայնավարութիւնը իրենց լաւագոյն զէնքը կը գտնեն» ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ալապէկեան, Աճէմեան ընտանիքին եւ ազգականներուն, Թորոս Զառմանեանի մահուան առթիւ ։

Թաղ. Խորհ. Գամփ Ֆրէզի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Տէր եւ Տիկին Հայկ Ալապէկեանէ երեքհազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց ազգականին միլանաբնակ ծանօթ եւ սիրուած ազգային , Թորոս Զառմանեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 15 Սեպտ.ին Մարսէյլ։

Թաղ. Խորհ. Գամփ Ֆրէզի

×

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան, Գ. Շահէն Կարապետեան, Այրի Տիկին Հազարիան Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սրապեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մանուկեան, Այրի Տիկին Մարիամ Տէրտէրեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք գրաւոր, անձամբ կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, աներհօր

ՂՈՒԿԱՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(Զարսանճագի Խարեսիկ գիւղէն 85 տարեկան) մահուան առթիւ ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Կուտրէթ Կազարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի ժամը 13·30ին, Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը, իր ամուսնոյն՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԿԱԶԱՐԵԱՆԻ

շիրիմին վրայ։

Ցիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին։

×

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապոնճեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 13·30ին մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՊՈՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կրընօպլի Կապ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի, ուսուցչական անցեալ տարուան կազմով , այս Կիրակի առաւօտ ։ Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը, դպրոցի սրահը՝ ուր պէտք է ներկայանան աշակերտները իրենց գրքերով, ժամը 9ին։

Ուրկէ՞ գաղութիս մէջ ամէն մէկ հայ մանուկ հնարաւորութիւն ունենայ սորվելու իր մայրենի լեզուն, դասաւանդութիւնները կ'ըլլան ձրի՝ ինչպէս անցեալ տարի։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օժանդակութեան կայանին կը նուիրեն.— Գ. Գ. Մարկոսեան, Հանըմեան երկու հազարական ֆր., Արամ Փէշթիմալճեան , Ալիքսանեան, Տէր եւ Տիկին Տարօնեան հազարական ֆրանք։

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան կը նուիրեն.—

Գ. Գ. Իսպէնեան, Գիպալեան, Գրաչեան եւ Ֆէրհատեան 500ական ֆրանք ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ընկերական հանդիպում – թէյասեղան, ի պատիւ պարսկահայ երիտասարդ արձակագիր Գ. Ռ. Բէնի (Ռուբէն Յովհաննէսեան)։ Այս շաբաթ գիշեր, ժամը 21–ին, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին Միութեանս անդամներն ու համակիրները ։

ՀԱՅԱՍՏԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի (4 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 6ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Գեր. Կոմիտաս Վ. Զարքճեան, Պոլսոյ հայ կղերէն, Իսի լէ Մուլինօ, Սէն Գրիւնոյի մատրան մէջ։ (148, Ռիւ տը լ'Էկալիզէ)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տան մէջ աշխատող վարժ, փորձառու ու մասնագէտ կարուհիներ հագուստի համար, խնամուած աշխատանք, լաւ վճարում ։ Դիմել՝

G KAZAZIAN
40, Rue des Jeuneurs. Paris 2·

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ծիածան Օննիկ Սրապեան եւ Օր. Հերանոյշ Սրապեան (Փարիզ), ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց քրոջ զաւկին եւ ազգականին ողբացեալ՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

դառն կորուստին առթիւ ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին ։ Կը հրաւիրուին նաեւ Դրօ խումբի ընկերները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 4 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 8612 35EME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4413

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔԸ

Այս երկու բառերը շատ կը գործածուին, վերջերս, կարծես որակելու համար ամէն ինչ՝ որ նոր է կամ աւելի ճիշդը՝ հեռու սովորական, դասական եւ աւանդական ձեւերէն ։

Սխալ պիտի չըլլար, կը կարծենք, նոյն բառը գործածել գրական մարզին մէջ, ներկայացնելու համար գլխաւորաբար երիտասարդ գրագիտուհի մը, որ շատ խօսեցուց իր մասին, եթէ ոչ անպայման իր գրական արժէքին մասին ։

Ֆրանսուազ Սականն երեւոյթ մըն է, որ մէջտեղ ելաւ վերջին տարիներուն ։ Եւ միայն գրական երեւոյթ մը չէ ։ Պատկերն է դարու մը, շրջանի մը, մտածելակերպի մը եւ ինչո՞ւ չէ, երիտասարդութեան մը ։

Ամէն գրագէտ, աւելի ճիշդը ամէն արուեստագէտ ուզած եւ փորձած է նոր բան մը ըսել ։ Նոր բան կարելի չէ ըսել, կը մնայ ուրեմն նոր ձեւ մը գտնել հին բաներ ըսելու համար ։ Այդ մտահոգութեամբ տարուած են բոլորը, ինչպէս Վիքթոր Հիւկօն, որ իր ժամանակին, եթէ ոչ նոր հոսանք, «Նոր Սարսուռ» բացատրութիւնը գործածած էր ։

Բոլորը կարծած են թէ նոր երգ մը պէտք է երգել, որպէսզի լսուին ։ Այս տեսակէտով է որով Ֆրանսուազ Սական կը բնորոշէ դարաշրջան մը, եւ իր գիրքերու տպաքանակը լաւագոյն ապացոյցն է այդ ընդհանուր հոգեբանութեան ։

Ուրիշ առիթով մը, աւելորդ չըլլար խօսիլ Սականի գրականութեան մասին, այս անգամ ուզեցինք պարզել միայն երեւոյթ մը, որ յատկանշական է եւ արտայայտիչ ։ Ուրիշ խնդիր է թէ Տիկին Սական ի՛նչ նորութիւն բերած է գրական անդաստանին՝ խորքով [illegible] ... մակերեսով ։

Դարաշրջան մը կ'ապրինք, երբ Զոլան ժողովրդական կը դառնայ շնորհիւ Տիկ. Մարթին Քարոլի, որ «Նանայի» դերը կը խաղայ նոյն անունը կրող շարժանկարին մէջ ։ Եւ այսպէս ամէն ճիւղի մէջ ։

Խելօք խօսք մըն էր, զոր լսաւ առջի օր Ֆրանսուազ Սական՝ հեռատեսիլին առջեւ ։ Երբ իրեն ըսին, «Գրական մեծ յաջողութիւններ ունիք», գրագիտուհին պատասխանեց. «Հրատարակչական յաջողութիւններ» ։

Եւ այս է արդէն օրուան յաջողութիւնը, — տպաքանակը ։ Այսօր անհնար չէ կարդացած չըլլալ Տիկին Սականի վերջին գիրքը, ոչ թէ միայն գրականութիւնով հետաքրքրուողի մը կամ ընթերցասէրի մը, այլեւ նոյնիսկ մահկանացուի՝ որ յաւակնութիւնն ունի աշխարհի բաներէն լուր ունենալու ։

Նման հոսանքները, անշուշտ, երկար կեանք չունին ։ Յետպատերազմեան մթնոլորտի մը արդիւնքն է եւ հաւանաբար այդ տեսակէտով կը նմանի ուրիշ յետպատերազմեան շրջաններու ։

Պատերազմը, այսինքն մահը, երբեմն կուգայ կը զգացնէ մարդուն թէ կեանքն ունայն է ։ Այդ պատճառով հասած սերունդը, այն որ բան չէ տեսած, պլազէ սերունդ մըն է, որուն ամէնէն մեծ ցաւը հաւատքի պակասն է ։

Եւ հաւատքի այդ պակասն է, որ կը յայտնուի արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ, գրականութիւն, նկարչութիւն, երաժշտութիւն մինչեւ շարժանկարը իր «Նոր հոսանքով» ։

Կը մնայ վստահ ըլլալ թէ ասոնք շըրջաններ են, որոնք կ'անցնին, իսկ արուեստը այն է որ կը մնայ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

ՓԵՔԻՆ – ԳԱՀԻՐԷ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱ՞Պ

Համայնավար Չինաստանի տասնամեակի տօնակատարութիւնները վերջացան ։ Հիւրերը սկսած են մեկնիլ ։ Բայց Նիքիթա Խրուշչեւ հոն է տակաւին ։

Խ. Միութեան Վարչապետը երրորդ անգամ ըլլալով խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Մաօ Ցէ Թունկի հետ ։ Ուրբաթ ամբողջ օրը համայնավար երկու պարագլուխները իրենց օգնականներով աշխատեցան, որմէ ետք հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Խրուշչեւի ։

Դիւանագիտական գրեթէ բոլոր շրջանակները հարց կուտան թէ կրեմլինի ղեկավարը ի՞նչ կը բանի Փեքինի մէջ ։ Դժուար է պատասխանել՝ քանի որ մամուլի գործակալութիւնները կատարեալ լռութիւն կը պահեն չին եւ խորհրդային բանակցութեանց շուրջ ։

«Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը խօսակցութեանց լուրը հաղորդելէ ետք կը գոհանայ ըսելով թէ «համաձայնութիւն տիրած է բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ» ։

Կարգ մը շրջանակներ կ'աւելցնեն թէ Մոսկուա – Փեքին տարակարծութեան մը մասին շրջան ընող զրոյցները անհիմն են, քանի որ Չինացիները մեծ խանդավառութեամբ կը խօսին Խրուշչեւի Ամերիկա կատարած այցելութեան մասին ։ Աւելին՝ Մոսկուայի թէ Փեքինի մէջ չեն ծածկեր չինեւխորհրդային միաանկանութիւնը միջազգային գրեթէ բոլոր հարցերու մէջ ։

Այս պարագան կը հաստատէ նաեւ Քվանկ Մինկ Թերթը, խմբագրականի մը մէջ՝ որ միաժամանակ կարդացուեցաւ չինական ձայնասփիւռէն. — Չին ժողովուրդը միջազգայնականի իր պարտականութիւնը նկատած է միշտ՝ զօրացնել ընկերվարական խմբակը, որուն ղեկավարն է Խ. Միութիւնը եւ համայնավարներու շարքերը՝ խմբուած խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կողքին ։ Վերջին տասը տարիներու անցուդարձերը ցոյց տուին թէ չինական կառավարութեան այս քաղաքականութիւնը ճիշդ էր ։ Միութիւնը՝ ընկերվարական երկիրներու հետ, չին ժողովուրդի շահերուն համապատասխան է» ։

Չինաստանի համայնավարացման տասնամեակը արձագանգ գտաւ միջազգային մամուլի մէջ ։

Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն չինարէն խորագիր մը հրատարակած էր՝ ռուսերէն թարգմանութեամբ. — «Կեցցէ՛ չինական ժողովրդավար հանրապետութիւնը» ։

Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը անդրադառնալէ ետք Խրուշչեւի Ամերիկա այցելութեան եւ Փեքինի մէջ ունեցած գաղտնի խօսակցութեանց, կ'աւելցնէ. — Համայնավար Չինաստան հոն է հիմա՝ ուր կը գտնուէր Ռուսաստան՝ 1920ին ... ։

«Նիւ Եորք Թայմզ» թերահաւատութեամբ կը մօտենայ Խրուշչեւի «խաղաղ գոյակցութեան» խօսքերուն, աւելցնելով թէ Արեւմտեաններու կասկածամտութիւնը արդար է, քանի որ համայնավարները կը մտածեն բոլոր երկիրներու մէջ յեղափոխութիւն սանձել ... ։

Մինչ այս մինչ այն, Փեքինի մէջ սուրիացի համայնավար պարագլուխ Խալէտ Պէքթաշի յայտարարութենէն ետք՝ Ա. Միացեալ Հանրապետութեան եւ Համայնավար Չինաստանի յարաբերութիւնները սկսած են լարուած բնոյթ մը ստանալ ։

Գահիրէի կառավարութեան բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ Դամասկոսի չինական հիւպատոսարանը պիտի փակուի, եթէ հաստատուի որ կապ պահած է սուրիացի համայնավարներու հետ ։

Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը բողոքագիր մը յանձնած է չինական կառավարութեան եւ իր դեսպանը Փեքին ղրկելու համար պատասխանի մը կը սպասէ ։

1956էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնական ոչ մէկ անձնաւորութիւն ներկայ եղաւ Գահիրէի չինական դեսպանատան մէջ տրուած ընդունելութեան, բացի Իրաքի ներկայացուցիչէն ։ Նոյնպէս Դամասկոսի մէջ, ուր Սուրիացիները մերժեցին պատասխանել հիւպատոսարանի հրաւէրին ։

Արաբներու հետ Փեքինի դէմ դիրք ճշդեց նաեւ Եուկոսլաւիա ։ Արդարեւ, Պելկրատի կառավարութեան բանբերներէն մէկը դատապարտելով Եուկոսլաւիոյ դէմ կատարուած չինական յարձակումները, յայտարարեց թէ այս ձեւով Փեքին կը խաթարէ երկիրներու բնական յարաբերութիւնները եւ ատելութիւն կը սերմանէ ժողովուրդներու մէջ ։

Միւս կողմէ Գահիրէի Եուկոսլաւ դեսպանը հրապարակաւ քննադատեց համայնավար Չինաստանի դիրքը՝ Ա. Մ. Հանրապետութեան դէմ ։

Քրը Քրոն

Ա՛ՅՍ ՄԱՐԴՈՒՆ ԽՕՍՔԻՆ

Անկէ քառասուն տարի առաջ, 1919ի Յունիս 17ին, Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդին ներկայացաւ Օսմանեան եանգուցեալ կայսրութեան Սատրազամը, Տամաթ Ֆերիտ փաշա, որ 1915ի ցեղասպանութեան կոտորածին մասին խօսելով, տուաւ հետեւեալ «բացատրութիւնը» ։

— Պատերազմի ընթացքին, գրեթէ բովանդակ քաղաքակիրթ աշխարհը սարսափեցաւ, երբ լսեց պատմութիւնը այն ոճիրներուն, որոնք, իրրեւ թէ, գործուած էին Թուրքերուն կողմէ ... Մտքէս անգամ չանցնիր քողարկել այդ չարագործութիւնները, որոնք պիտի զարհուրեցնեն մարդկութիւնը՝ յաւիտեանս ..., Ո՛չ ալ պիտի փորձեմ մեղմացնել այդ ոճրագործութեան դերակատարներուն յանցանքը ... Բայց, Թուրք ժողովուրդը ցոյց տուաւ որ կրնար յարգել կեանքը, պատիւը եւ իր օրէնքներուն հպատակ իր քրիստոնեայ քաղաքացիներուն կրօնական զգացումները ...

Այս լրբապատումը՝ Թուրք պաշտօնատարէն ։

Հիմա, բաղդատեցէ՛ք թուրք Սատրազամին ա՛յս պատասխանը այն անպատկառ պատասխանին հետ, զոր «Բոլոր Ռուսաստաններու Կարմիր Կայսրը» տուաւ քանի օր առաջ, երբ իրմէ բացատրութիւն կը պահանջէին Հունգարիոյ 1956ի ողբերգութեան մասին ։ Ահաւասիկ այդ պատասխանը, երկու բառով.

— Հունգարիոյ խնդիրը կարգ մը մարդոց կոկորդին կառչեր է, սատկած մուկի մը պէս ։ Այդ մարդիկը գիտեն որ անհանոյ բան մը կայ իրենց կոկորդին մէջ, բայց չեն կրնար մուկը դուրս հանել .. Ես Հունգարիա գացի, եւ հունգար ժողովուրդը խանդավառութեամբ լսեց զիս ։

Միջանկեալ ըսեմ որ Խրուշչեւի թարգմանը անոր բերնէն ելած *ամէն բառ չէր թարգմաներ* ։ Վարչապետը շատ աւելի տգեղ, շատ աւելի սպառնալից յաւելուած մը կպցուցած էր վերոյիշեալ խօսքին, բայց թարգմանը ... կարճ կապեց ։

Թուրք Սատրազամը, առնուազն, ամչնալով կը խոստովանէր թէ բաներ մը պատահեր էին պատերազմի ընթացքին ։ Կարգ մը չարագործութիւններ ։

Խրուշչեւ կոչուած անհրես մարդասպանը այդ քաջութիւնն ալ չունի եւ Ասիաբարոյ լրբութեամբ կատակի նիւթ կ'ընէ ազնուական ժողովուրդի մը գըլխուն պատահած ողբերգութիւնը ։ Եւ այնքան անպատկառ որ չի հանդուրժեր որ լուսաբանութիւններ պահանջուին իրմէ՝ իր ձեռքով, իր հրահանգով գործուած ոճիրի մը մասին ։

Լրբութեան ուրիշ նմոյշ մը ։

Երբ կը հարցնեն թէ հաւանակա՞ն է որ իր գիտունները մարդ մը Լուսին ղրկեն, մօտ ատենէն, վարչապետը, առանց խպնելու, կուտայ հետեւեալ պատասխանը.

— Մենք Լուսին մարդ ղրկելու նպատակ չունինք, հիմակուհիմա, *որովհետեւ մարդկային կեանքը մեզի համար թանկագին է* ...

Բայց, Խրուշչեւները, Սթալինները եւ Բերիաները չէի՞ն որ վերջին քառասուն երկու տարուան մէջ կոտորեցին քառասուներկու կամ յիսուներկու միլիոն մարդկային արարածներ, բոլոր երեւակայելի եւ աներեւակայելի միջոցներով, յագուրդ համայնավարութեան ։

Ուրիշ աներեսութիւն մը ։

Խրուշչեւ, որ իր ոտքին տակ կ'առնէ Խաչն ալ, Աւետարանն ալ, յանդգնութիւնը ունի «Աստուածաշունչին վրայ երդում ընելու» ։

Ա՛լ գացէք հասկցէք թէ այս մարդը ի՞նչ կատարելութեան հասցուցեր է անպատկառութիւնը ։

×

Ա՞յս մարդուն խօսքին ու խոստումներուն է որ հաւատ պիտի ընծայեր Արեւմուտքը ։

Այս զազանաբարոյ *մուժիկ*ի՞ն, այս դերասանի՞ն, որ երէկ մեղսակիցն էր եւ սիրակցորդ «ընկեր»ը Սթալիններու եւ Բերիաներու, այսօր, ինքն է որ ի՛ր *ու-քայ*ներով, ջարդել կուտայ Հունգարը, Լատվիացին, Թիպէթցին եւ ուրիշներ ։ Որպէսզի իր դաւանանքին խաւարը թեւերը բանայ ու ծաւալի ի սփիւռս աշխարհի ։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նաւահանգիստները անշարժութեան մատնուեցան 85.000 բանուորներու միահամուռ գործադուլին հետեւանքով ։ Միայն Նիւ Եորքի նաւահանգիստին մէջ 94 նաւեր կան. մեծ դժուարութեանց մատնուած են մանաւանդ ճամբորդները, որոնք ոչ մէկ բեռնակիր կը գտնեն իրենց ապրանքները փոխադրելու համար ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ նախարարական տագնապ մը ծայր առաւ՝ «Չորսերու դահլիճ»ի Ներքին նախարար Էտտէի հրաժարումով ։ Քրիստոնեայ նախարարը իր հրաժարականը յանձնեց Նախագահ Շեհապի, որպէսզի կարելի ըլլայ բազմանդամ դահլիճ մը կազմել ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ուրբաթ օր տօնուեցաւ Կանտիի ծննդեան 90ամեակը ։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մօտերը շոգեկառք մը բախեցաւ բեռնակառքի մը. քսան մեռեալ եւ 15 վիրաւորներ կան ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ 48 խանութներ սկսած են ապառիկ ապրանք ծախել ... դրամատիրական մեթոտով ։ Այս ձեւը պզտիկ յեղափոխութիւն մը կը նկատուի Խորհրդային Միութեան մէջ, որովհետեւ ցարդ այդ ձեւը «աշխատաւորներու շահագործման» ձեւ մը նկատուած էր ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ՈՉ ԹԷ Օ

Մեծ դժուարութիւններու կը բախի Ցուսաբերի այս երկրորդ հարցումին քննութիւնը : Առջեւս՝ տատասկ ու մացառ, եա՝ բուրկ,— ի՞նչպէս յառաջանամ հիմա :

Դիւրի՞ն էր խօսիլ ամէն բառին ուղղագրութեան մասին, գի չատե՞ր խօսած էին: Ընդհակառակն ոչ մէկ առաջնորդ ունիմ՝ պատասխանելու համար այն հարցումին թէ յատուկ անուն մը (ուղղական հոլով) կարելի՞ է վերջացնել ոյ կամ օ ձեւով :

Ծանօթ է… ճարպիկութիւնս, — գետէ անցնելու համար՝ միշտ հուն եմ փնտրած, ժռնկլերէն անցնելու ժամանակ ժռնկլըրի բրած եմ ոտքերս դնելով առաջին անցնողներուն հետքերուն վրայ : Ես, որսորդ՝ հետքերու, հետեւորդ մըն եմ մեծերու : Այս անգամ ոտքի հետք չունիմ առջեւս : Չունիմ առաջնորդ : Եթէ դուք գիտէք, խնդրեմ, ըսէք ինծի :

Եղած են, անշուշտ, վարանոտ փորձեր, նոյնիսկ յաւակնոտ փորձեր՝ կորել անցնելու համար մացառը, բայց միշտ կէս – ճամբան մնացած :

Դժուարութիւնը կը ծագի անկից որ հայ լեզուին մէջ կայ նուիրական օրէնք մը,— արգիլուած է Օ տառով վերջացնել որեւէ յատուկ անուն կամ բառ :

— Թայո՛ւ, կը գոռայ Մեծաաքանչին մեհեանին քրմապետը :

— Գրեցէք ոյ, կը հրահանգէ Ղազիկեան, ինչպէս Մխիթարեան այլ վարպետներ եւ աշկերտներ :

— Բայց ոյ ձայնը համազօր չէ օ ձայնին, կը վկայէ մեծ Այտընեանը, նոյնպէս Մխիթարեան,— « գրաբար հայերէնի մէջ շատ տարակուսական է թէ օ գիրն ոյի հետ կարենայ յանդ կապել » (Քնր. էջ 388), պարզ այն պատճառով որ առաջինը երկար է, իսկ երկրորդը՝ կարճ ըստ առոգանութեան :

Հարցը քննենք ի խորս :

×

Հայերէն լեզուն, որ կը սիրէ ձայնաւորով բանալ բառերը,— մեր բառամթերքին հարիւրին եօթը կը սկսի այբով, «հայր ամենայն տառից», ինչպէս կը գրէ Եղիշէ,— կը խորշի փակել ձայնաւորով: Ընդհակառակն, հարաւային Եւրոպայի ժողովուրդներուն մօտ յաճախադէպ է վերջաղաս ձայնաւորը :

Այս երեւոյթին քննութիւնը մեզ շատ կը հեռացնէ նիւթէն եւ օրաթերթերու հետաքրքրութիւններէն: Անցնինք:

Բայց Աստուած, երբ հայերէն կը սորվեցնէր Ադամի՝ ինչպէս կը վկայէ Մխիթարեան մը, բոլորովին դրկած չէ մեր բառերը վերջաղաս ձայնաւորներէ : Դժբախտութիւնն այն է որ հայերէն խօսիլը տարբեր է, գրելը՝ տարբեր, ու հայ գըրողն է, եւ ոչ թէ Աստուած, որ, ետքէն, փորձեր է «անձայն բաղաձայնով» մը փակել վերջաղաս ձայնաւորին ձայնը, ճիշդ ինչպէս ափով պիտի ուզէիք խփել երկար պոռացող մէկուն բերանը :

Ներեցէք որ ցաւիմ ձայնափակութեան այս օրէնքներուն պատճառաբանութեան վրայէն եւս, բաւական համարելով ըսել թէ մատենագիրներ կային, մինչեւ մեր օրերը, որոնք անձայն յ տառը կը դնէին այբով վերջացող բառերու ծայրը, աշխարհագրական անուն ըլլայ թէ մակբայ, (ինչպէս Ասիայ, Ֆրանսայ, ապայ, ահայ, հիմայ),—արդեօք հետեւելո՞վ հոլովման ձեւին (ինչպէս Վանայ), խնայելով միայն հրամայական բայերուն (ինչպէս ողորմեա՛, կարդա՛, գնա՛) : Արդիականները նետած են յիմար այդ տառը, թողլով բառերը առանց խփանակի կամ պահպանակի, (հոլովման մէջ միայն գործի կոչելով ծառայական նոյն տառը, որու պատմութիւնը հիւսուած է վէճերով ու կռիւներով, ինչպէս պիտի տեսնուի ետքէն) :

Այրին հանդէպ, մերկ ձգելու համար բառերուն պատշգամին վրայ, գիջողութեան մը վկայութիւնը դժուար չէ գտնել հայ լեզուի պատմութեան մէջ՝ դարերու ընթացքին: Հոմերոս շատ կը սիրէր այբը, Վոլթէր կ'ատէր: Մեր մանուկները շատ կը սիրեն այբը , որ կը նմանի ե– [illegible] կռնակը քերելու յատուկ առարկին՝ [illegible] մէջի, իսկ Բագրատունի կ'ատէր: Կը թուի թէ մեր ժողովուրդը … «երկփեղկում» ցոյց տուած է այբատիրութեան հարցին մէջ, ինչպէս ամէն հարցի մէջ, — գաւառներ կան, ուր այբով կը բացուին բերանները, այբով կը փակուին.

Ալագեազ սարն ամպել ա…

Գաւառներ ալ կան, ուր այբ չի բուսնիր, Էի կը վերածեն բոլոր այբերը , (պէտք է ըսել թէ գրաբար քերականութիւնն ալ չատ բարեկամ չէ այբի) :

Բառավերջը, մերկ երեւնալու նոյն գիջողութիւնը տրուած է, տա՞նց պայմանի, երկու անառակ տառերու՝ չեմ գիտեր ինչո՛ւ,— արդարեւ Է եւ Ի տառերը ենթակայ չեն ձայնափակութեան : Ընդհակառակն յաճախակի կը տեսնուին վերջաղաս էջ եւ Իի կրկնեալ ձեւեր :

Ամէնէն գրկեալն է, յախտնապէս բանադրկեալ տառը, Ե տառը: Երբեք թոյլատրուած չէ մերկ երեւնալ բառերուն տան եռեւի պատուհանէն: Ժամանակ մը Երեւան փակած էր առջեւի պատուհանն ալ, դուռն ալ, գնտան նետելով զայն: Մէկ անգամ միայն այս խոնարհ էջը խարած է պահապանները, հագուստ փոխած, կերպարանափոխուած, պատուհան ելած եւ, բոլորովին մերկ, պոռացած է.

Եմ,

Ես,

Է՛:

Այս է տառը Ե տառն է (Զայրխեան – Այտընեան, Քերականութիւն, էջ 477) : Հայ լեզուն ներած է ստամբակութեան այս խաղին: Ուրիշ անգամ, ուրիշ տեղ՝ ոչ: Լեռնային մեր երգերուն մէջ, սակայն, կը հանդիպինք էջին նոյն ստամբակութեան, միշտ մերկապարանոց.

Ելի դաշտը խաղցել ա,
Անձրեւ եկե թրջել ա,
Արեւ զարկե չորցել ա,
Քանց կարմիր վարդ բացուել ա:

կամ

Սեւ ծով մ'եմ տեսե …
Ինն ո՞րն է տեսե…

Հարսանեկան երգի մէջ.

Թագւորի մէր, դո՛ւս արի …
— Քե լուաց արող եմ բերե,
— Քե տախտ ալող եմ բերե,
— Քե հաց թխող եմ բերե,
— Ոջիլդ կոտրող եմ բերե,
— Սոլեր շիտկող եմ բերե,
— Ջախրակ մանող եմ բերե:

Ծաղրերգի մը մէջ.

Խումար պատկե երես բաց ,
Դեղին կապերտ, թմբուլ բարձ,
Անուշ քընե երես բաց,
Սահակն եկաւ՝ խելք գնաց :

Սիրոյ եւ կարօտի երգի մը մէջ .

Ծրծուերդ է ուռե, ես ասի նուռ է,
Ասի ձեռ պարզեմ, դու ասիր ծուռ է,

Թէ ժուռ, թէ խասուն, մօտ ծիկ խապուլ է,
Քաղցր լեզուիդ մեռնեմ,անուշ պլպուլ է:

Բաց եչերու այսքան նմոյշ բերի՝ ըսելու համար թէ պատահական երեւոյթ չէ, երեւոյթը առանձին քննութեան արժանի:

Վերջաղաս բաց ըթը հայեցի չէ, կամ առնուազն աղաւաղումն է Ն տառին փոնէմին:

Վերջաղաս բաց ձայնաւորներու կարգին պէտք է յիշել Ո տառը :

Այս տառը եւս նամէիրամ ունի,— երբ բառերու վերջը կուգայ, ընդունելով հանդերձ կարգ մը բացառիկ պարագաներ, կը փակէ պատուհանը միշտ նոյն թափանցիկ Ց տառով, ու կ'երեւայ ոյ:

Վէճը կը սկսի ճիշդ այս տեղէն :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

ԶՈՅԳ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

Քերթուածներու երկու տաղարաններէ ետք(*), ահաւասիկ արձակ գրականութեան զոյգ հատորներ, Արամայիս Սրապեանի հեղինակութեամբ, « Զէնքի տակ » եւ «Ալպեան Ռազմիկներու հետ » խորագիրներով , որոնք պատերազմական յուշեր կը պարունակեն: Հեղինակը կը խոստովանի թէ գինուորական կեանքը եւ մանաւանդ ռազմիկներուն հանդէպ ունեցած խանդաղատալից եղբայրակցութիւնը կը թելադրէն գրի առնել այս յուշագրութիւնները, որովհետեւ այլեւս անցած է յոգնութեան, վտանգի եւ ցաւի շրջանը: Բայց եւ այնպէս անոր ընթերցումով, մարդ կը վերապրի պատերազմական կեանքի սարսափները,երբ մարդկութիւնը տխուր եւ ցաւագին փորձառութիւնը ունեցաւ ականատես ըլլալու ահաւոր տեսարաններու:–

Պատերազմական այս յուշերուն մէջ , երբեմն կը հանդիպինք հեղինակին կենսագրական գիծերուն, նկարագրական յաջող էջերու, ինչպէս նաեւ գրականութեան եւ արուեստի շուրջ խորհրդածութիւններու եւ խօսակցութիւններու :

Հայը կը սիրէ փնտռել ու գտնել իր ազգակիցը, նոյնիսկ կռիւի ամէնէն տաք օրերուն: Այդպիսի էջ մըն է «Ալպանիոյ հողին վրայ» Զէնքի տակ հատորին հատուածը, ուր Վալոնա բնակող Հայու մը հետ տեղի կ'ունենայ խօսակցութիւն մը զանազան նիւթերու շուրջ եւ ուր Պետրոս Դուրեանէն մինչեւ Ինտրա եւ Զարենց, բանաստեղծութիւն եւ արուեստ, նիւթը կը կազմեն կենդանի խօսակցութեան : Ուրիշ էջերու մէջ միջազգային ծանօթ գրագէտներուն ալ արձագանգը կ'առնենք: Երբեմն ազգային երգերու տողեր կը լսուին բնութեան գեղեցկութիւնները նկարագրող էջերու մէջ, ուր արթուն է միշտ Հայուն կարօտը, նոյնիսկ ցաւի եւ զրկանքի ճամբաներուն վրայ թափառող կարօտը …: Այդ զգացումը այրող ու տանջալի կը դառնայ, երբ օտար հողի վրայ կը հանդիպի Հայուհիներու, որոնք միշտ, ինչպէս օտարուհիները, գեղեցիկ հուրիներ են, «գլխէն մինչեւ ոտքերուն ծայրը սիրունիկ, սիրահարուելիք» : Երազի, երիտասարդութեան եւ գեղեցկութեան զգայութիւններով պինդված , անմոռանալի մէկ պատկեր կը գծէ բոլոր « հուրիներուն» մէկ ներկայացուցիչը եղող, Մարիուսքան նմանցնելով ժայռերուն մէջէն պարելով հոսող աղբիւրի մը եւ ուրախ, զուարթ առուակի մը, նչենիի պէս աղուոր եւ ճառագայթի պէս թեթեւ :

«Զէնքի տակ» հատորին մէջ Արամայիս Սրապեան խոստովանութիւն մը ունի , որուն համաձայն տաղաչափեալ բանաստեղծութենէն կը հրաժարի այլեւս, ընդգրկելու համար վազող եւ երգող ջուրերու նման ազատաշունչ արձակը , որուն մէջ կարելի է յառաջ մղել յոգնատանջ սիրտը ապերասան երիվարի մը պէս, որուն մէջ կարելի է լայնօրէն բանալ մտքին բոլոր առագաստները բոլոր հովերուն դէմ …:

Հակառակ այս խոստովանութեան, հեղինակը իր արձակին մէջն ալ կը մնայ յաճախ երբեմնի բանաստեղծը, ներշնչուելով ոչ միայն բնութեան տեսարաններէն, այլեւ սիրոյ ենթակային ներքադը հիւսած պահուն,— «ճախրասլաց եւ երկնապարզեւ սէրը, հոգիէն ներս եւ հոգիէն դուրս ամէն ինչ ջուրերով լեցուն բնութիւն է, գոյնի եւ լոյսի խրախճանք, մահացում եւ կեանք այլաբանական աշխարհի մը մէջ, ուր աստղերը լուսաւոր են ջահերու նման եւ լուսինը անիրական պատկերացում մը չոգարձակումով տրոփուն երկնային լայնափեռեկ անդունդներու մէջ»:

Հեղինակը երբեմն կը խօսի մարդկային տիպարներու մասին, եւ անզգալաբար նորավէպի մը կմախքը կը կազմուի, դառնալու համար գեղարուեստական էջ մը: Այդպիսի էջ մըն է « Տեղակալ Ալտոյ Պալֆոնին » : Բայց ոչ միշտ : Կրնային հատորին մէջ տեղ չունենալ նաեւ «Սեպտեմբերեան առաւօտ մը » ի պէս էջեր, այն հատուածներուն քով, ուր որ եւ է ռազմիկ սաիթը կ'ունենայ կռիւի դաշտերուն վրայ ճանչնալու նուիրումը, մարդասիրութիւնը, հերոսութիւնը , անձնազոհութիւնը եւ բարեկամութիւնը :

Արձակ գրականութեան այս զոյգ հատորները մէկը միւսով կ'ամբողջանայ եւ ուր կը դիմաւորենք Պալքանեան փոքր երկիրներու ժողովուրդներուն ինքնա –

(*) «Հանդիպումներ Մուսայիս Հետ» Վենետիկ, 1949:

«Ազոլոյէն Մինչեւ Վենետիկ», Վենետիկ, 1953 :

ՈՒԹ ՕՐ

ԶԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Նորից երեւացին մի քանի մարդ դիմացի անկիւնում : Պահակները սաստեցին, որ չանցնին այս կողմը: Մարդիկ անհետացան: Մի քիչ յետոյ էլի երեւացին, էլի ցրուեցին …

Ուշադրութիւնս գրաւեց մի փոքրիկ աղջիկ, հազիւ 13 – 14 տարեկան: Հեռուից ինչ որ նշաններ էր անում մեզ : Պահակների բզաւոցի վրայ արագ թաքնւում էր անկիւնի ետեւ, էլի երեւում , նշաններ անում …

Ու յանկարծ ցատկեց մայթից վար , դնդակի արագութեամբ վազեց դէպի մեզ, մի կողմ հրեց պահակին, կպաւ երեսով պատուհանի ապակիին, ճուաց .

— Մի քիչ էլ սպասէք, հրէս մերոնք գալիս են …

Ու փախաւ , անհետացաւ …

Եւ կարծես այս խիզախ փոքրիկի խօսքը հաստատելու համար լսուեց այդ բապէին մի հեռաւոր, շատ խուլ, բայց եւ շատ հուժկու ձայն, որ ուրիշ բան չէր կարող լինել քան ապստամբած ամբոխի բարկութեան ու զայրոյթի աղաղակը :

Կասկած չկար այլեւս. ապստամբութիւն էր, կռիւ:

Իմ անտարբերութիւնը փոխուել էր ծայրայեղ յարուածութեան, որին մարդ կարող է դիմանալ անպատիժ՝ րոպէնե՛ր միայն :

Ապստամբութիւն էր, կռիւ …

Այն որ նախատեսում էր վաղուց եւ վախենում այնքան – կատարուած փաստ էր արդէն: Ժողովուրդը զէնքի էր դիմել :

Մահացու վախը ընկել էր սիրտս :

Բոլշեւիկները ունէին կազմակերպուած ուժ — կարմիր բանակը —հրամանատարութիւն, զէնք, գինամթերք , զրահակիրներ, թէքնիքական բոլոր միջոցներ . Իսկ մերոնք ի՞նչ ունէին …

Ոչինչ չունէին … Բայց հրացանաձգութիւնը — մերոնց կրակն էր սա — աւելի եւ աւելի մօտենում էր, սաստկանում, բմբոստ ամբոխի ձայնը լսւում աւելի որոշ, աւելի սպառնական …

— Մերոնք էին, գալիս էին …

Ու յանկարծ՝ բոլորովին մօտ կարծես ականջներիս տակը՝ լսեցինք գնդացիրի չոր թքթքոցը, կարծես մի շատ .շատախօս բան ունէր ասելու, թափում էր արագ–արագ իր միավանկ բառերը …

Բոլշեւիկների գնդացիրն էր, որ դրել էին Արովեան փողոցի անկիւնում «Չեկան» պաշտպանելու համար:

Գնդացիրին պատասխանում էին մերոնց հրացաններն ու ատրճանակները, — անկանոն , խառնաշփոթ , բայց կատաղօրէն, միշտ սաստկանալով …

Մեր յուզումը հասել էր անասելի չափերի: Կեանքի ու մահուան տաղնապ էինք ապրում :

Որքա՞ն տեւեց գնդացիրի ու հրացանների կատաղի մենամարտը, կէ՞ս ժամ արդեօք. հի՞նգ րոպէ թէ տասը վայրկեան միայն — չգիտեմ, ժամանակի չափն ու գիտակցութիւնը կորցրել էի : Գիտեմ միայն որ գնդացիրը յանկարծ լռեց, — կարծես թրով կտրեցին ձայնը :

Ու հետեւեալ վայրկեանին օդը թնդաց մի ուժգին, երկարաշունչ, յաղթական որոտալի աղաղակով .

— Հուռռա՛ա… Հուռռա՛ …

Մերոնք էին, յաղթել էին, գալիս էին:

Մենք ջարդել էինք լուսամուտների բոլոր ապակիները, կպել երկաթէ վանդակներին:

Կռիւը մեր փողոցումն էր արդէն: Հարիւրաւոր գնդակներ՝ կատաղած մեղուների պէս՝ վզվզում էին օդի մէջ, փողոցի երկարութեամբ, դարնում էին պատերին, բալկոններին, մայթին …

Հեռու պատուհաններից, բզաւեցին ,— գնդակ կը կպչի … Պատի ետեւ անցէք …

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(12 Շար.)

ԲԱԲԿԷՆ ՍԻՒՆԻ

(ՓԵՏՐՈՍ ՓԱՐԵԱՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տարի մը Նաւի մէջ աշխատելէ յետոյ, մտաւ Աղապ – Գարուի Տաճկաց նաւային վարժարանը: Ընտրած ասպարէզին եռանդով փակած էր: Տաճիկ ընկերներուն մտաւոր ըմբռնման վրայ կը ծիծաղէր, երկար բարակ անոնց կը բացատրէր երկրաչափական տեսութիւնները, եւ անոնք բերանաբաց կը նայէին, մտքերուն մէջ բսելով անշուշտ «նէ՛ աքըլլը կեավուր տըր» : Խորհրդով ընտրեց նաւապետութեան ասպարէզը. վաճառք փոխադրել կամ հարստանալ չէր նպատակը, գանձ դիզելու ոչ շնորհք ունէր, ոչ խաղալ, աւելի բարձր գաղափար մ'ունէր. բայց չը հասաւ իր մուրատին :

Նաւային վարժարանին մէջ էր, երբ որոշեց յեղափոխական կրկէսը նետուիլ, ալիքներու դէմ մաքառելէ առաջ հարկ էր բռնութեան դէմ մարտնչիլ. ուստի ինք եւ համախոհ քանի մը ընկերներ միանալով կազմեցին «Սիւնիք» խումբը եւ մտան Դաշնակցութեան դրօշին ներքեւ: Դաշնակցութեան Պոլսոյ առաքեալը առջի օրէն նշմարած էր անոր մէջ կամքի ուժ եւ գործելու վառ մարմաջ ։

Օր մը նաւային վարժարանի տնօրէնը կը կանչէ Բաբկէնը եւ քաղաքավարութեամբ կը ճամբէ զայն Հայ ըլլալուն համար : Բաբկէնի ուրախութիւնը չափ չունէր. անկէց յետոյ հոգով սրտով փարեցաւ յեղափոխական շարժման: Որպէս զի թեւերը աւելի շարժէ, հայրը, որ բոլորովին ուժասպառ եղած էր այլեւս, հայրենիք դրկեց եւ կրտսեր եղբայրն ալ անկիւն մը սղմեցուց, հացին փողը հանելու չափ: Ինք այլեւս ազատ էր ամէն հոգէ: Ընդհանուրին սուգին առջեւ մոռցաւ ամէն անձնականութիւն ։

Բաբկէն յեղափոխութեան խորոտիկ ծաղիկն էր, որ կը ծլի ուղղակի Թշուառ ժողովրդին կուրծքին վրայ ։

Մինչեւ վերջին բոպէն անտրտունջ եւ անվրդով գործեց իր պաշտած ժողովրդին սիրոյն ու փրկութեանը համար: Բոլոր սրտով կ'ատէր տաճիկ ապականած կառավարութիւնը եւ կը գտնէր զայն կառավարութիւններուն ամէնէն դարշելի տիպարը: Դիտողութեամբ ու փորձառութեամբ ըմբռնած էր, թէ սուլթանի դիմակին ներքեւ սոսկալի հրէշ մը կար : Վտանգի ահաւորութեան առջեւ հոգին վեհ թափ մը ունեցած էր, արի եւ անվհատ ։

Երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ Կոմիտէի ծանր լուծը իր ուսերուն վրայ դրուեցաւ, Բաբկէն բազմապատկեց ինքզինք: Անխոնջ գործունէութեան լծորդեց երկաթէ կամք եւ ծայրայեղ ինքնավստահութիւն ։

Գործին մարդն էր: Դուլ ու դադար չունէր, կը վազվզէր դէս ու դէն եւ անձամբ հրահանգներ կուտար : Մէկ օրուան մէջ ծով ու ցամաք իրար կ'անցրնէր: Պոլսոյ ծակն ու ծուկը սերտած էր եւ ասոր հետ մէկտեղ տաճիկ ժողովուրդը լաւ ուսումնասիրած էր. գիտակ էր նաեւ անոնց հոգեբանութեան. իր սուր դիտողի յատկութեան շնորհիւն էր, որ ամենավտանգաւոր ձեռնարկներու մէջէն անվնաս եւ յաջող դուրս պրծաւ: Էրտեաներու եւ ոստիկաններու քթին տակ փոխադրումներ կ'ընէր հիանալի պաղարիւնութեամբ, մազի չափ կասկած չհրաւիրելով վրան: Կը սպրդէր Տաճկաց խաւերուն մէջ, կը գննէր զանոնք, կը հարցաքննէր եւ ճարպիկ դերասանի մը պէս ձեռնունայն չէր դառնար : Անծանօթ մը երբ Բաբկէնը տեսնէր այդ վիճակին մէջ, անպատճառ լրտես մը պիտի կարծէր: Զափազանց զգուշաւոր էր. Հըռոմայեցի զօրավարին պէս, երբ իմանար՝ թէ բաճկոնը իր գաղտնիքը գիտէ՝ կ'այրէր զանի:

Ահաբեկչական գործողութիւններ վարեց եւ աւելի վտանգաւոր դիմումներ ըրաւ կատարեալ ապահովութեամբ : Գիշեր ցերեկ կը տքնէր, ինչպէս կ'ըսէր իր ընկերներէն մէկը՝ « Դաշնակցութեան արթուն պահակն էր»: Զանձրոյթը չէր թափանցած անոր մորթին մէջ, ամէն բոպէ ոգեւորուելու ընդունակ էր : Սիրտը լի էր ընկերական լայն զգացումներով, ուստի անձնասիրութիւնը, կեղծ ազգասիրութիւնը պարապ տեղ չգտաւ անոր մէջ: « Մարդիկ պարտականութիւններ ունին մէկըմէկուն», կ'ըսէր, եւ ընկերային ոգեւորման խորին հաւատացող էր : Իրեն սիրական սկզբունքն ընտրած էր, զոր միշտ կը կրկնէր՝ «Մէկը ամէնուն համար, ամէնը մէկուն համար » : Արդար կը գտնէր բռնութեան դէմ, անօրէնութեան դէմ բռնի ուժով կռուիլ. հոն, ուր արդարութիւնը եւ իրաւունքը կ'անպատուուին՝ ներելի էր ամենածայրայեղ միջոցներ գործածել: Թուրքիան անոր համար վիթխարի սատակ մ'էր, որ իր Փիզիքական ու բարոյական դարշահոտութիւնով կը խամրեցնէր մտքի ամէն կենսական կարողութիւն, եւ կ'ապականէր ընկերային միջավայրը : «Բարութիւն չէ՞ միթէ, կ'ըսէր, վատահոտ լեշ մը, մարդկութեան մէջէն այդ հոտած լեշը վերցնելը, թէեւ քիչ մը պիտի քրտնինք »:

Բինկեանի եւ շրջակայ գիւղերուն աւերման ժամանակ իր ծնողաց սպաննուիլը իմացած էր: Այդ տեսարանին առջեւ խոխոչաց իր սիրտը՝ բայց անխռով մնաց: Ամէնուն վրէժը մէկէն պիտի լուծուէր : Այս առթիւ ընկերներէն մէկուն կը գրէր. «Ծնողքս մեռաւ, տարոսր քու ծնողացդ, ճշմարիտ գործիչին համար ծնողք չկայ առանձին »:

Վերջապէս երբ Հայութիւնը արցունքի տեղ իր երակներուն արիւնը կը պարպէր, երբ Հայաստանը ամայութեան ու աւերակներու աշխարհ մ'էր, երբ վայրենացած քաղաքակրթութիւնը անտարբեր աչքերով կը նայէր մեր եղբայրներու խողխողման վրայ եւ թոյլ կուտար, որ Վոսփորի ճիւաղը լերան պէս դիակներ դիզէր, բովանդակ մարդկութեան արժանապատուութիւնը ոտնակոխ ընելով, Դաշնակցութիւնը վճռեց ահեղ ու մահացու հարուած մը տալ սուլթանի գահուն եւ տարտղնել անոր հիմքը: Այդ առթիւ Բաբկէն նախաձեռնութիւնն ունեցաւ Պոլսոյ Կեդրոնական Կոմիտէի խորհրդակցութեան ներկայացնելու Պանքին վրայ յարձակելու միտքը, զոր եւրոպական կարգ մը թերթեր «դարուս մեծագոյն յղացումներէն մին» կ'անուանեն: Նոյնպէս ինքն էր, որ ամբողջ Պոլիսը վառելու խորհուրդը յղացաւ, թէեւ մերժուեցաւ, իբր անազորոյն գործողութիւն մը, բայց իրողութիւնը ցոյց տուաւ՝ թէ Բաբկէնը աւելի կարողամիտ եղած էր:

Վերջին օրը՝ ժամադրավայրին մէջ, ուր պիտի վճռուէր մահու եւ կեանքի հարցը, Բաբկէնը համակ աւիւն եւ յափշտակութիւն եղած էր: Երբ ամէն բան պատրաստ էր, ոգեւորիչ խօսքերով յորդորեց իր ընկերները՝ չընկրկիլ որեւէ զոհողութեան առջեւ: «Հայկական հարցը կը թաղուի, պէտք է կուրծք եւ յարութիւն տանք անոր, կ'ըսէր, եթէ մեր նպատակին մէջ յաջողինք, ի զո՞ւր չեն մեր թափած արիւնները: Հակառակ պարագային, մեր եղբայրները պիտի շարունակեն մեր սրբազան դատը աւելի ու աւելի կատաղօրէն եւ աւելի հաւատքով »: Բոլոր ընկերները ուխտեցին հաւատարիմ մնալ մինչեւ վերջին շունչը ։

Յետոյ իր ձեռքով բաժնեց զէնք, փամփուշտ եւ ռումբ: Տեսարանը սրբազան էր: Բոլոր չարագուշակ նախազգացումները կը չքանային գործի վեհութեան առջեւ ։

Ահաւոր եւ փառաւոր բոպէն մօտեցած էր: Սուլթանը թերեւս այդ ժամուն Հայերը բնաջինջ ընելու ծրագիրներ կը դարբնէր Եըլտըզի քարայրին մէջ, իսկ Հայութեան արիասիրտ դասակները իրենց Թշուառ եղբայրներու կրած նախատինքի գերագոյն վրէժը լուծելու կը պատրաստուէին : Ո՞րն էր աւելի արդար եւ աւելի մարդկային ...

Զինուորեալ խումբը վճռական քայլերով մեկնեցաւ ։

Բաբկէնը հետեւեցաւ այդ քաջարի հերոսներուն, ռումբերով զօտեպնդուած, ատրճանակը նուիրած էր ընկերներէն մէկուն :

Բայց աւա՜ղ, իր սիրած ու կատարած սուրբ գործին վերջնական յաջողութիւնը չտեսած ինկաւ Պանքայի սանդուխներուն վրայ, երկրորդ եւ մեծ զոհն ըլլալով իր հայկական գաղափարին :

Թշնամիին գնդակը անոր կրանը թափանցած էր եւ իր ձեռքի ռումբերը պայթելով՝ բզիկ – բզիկ բրած էին անվեհեր հերոսի մարմինը: Թշնամին, որ պատրաստ էր ներս խուժելու, այդ անակնկալ ռումբերու սրտամէջն նահանջեց, որով Բաբկէն իր մահովն իսկ գործին յաջողութիւնը ապահովեց զրեթէ : Պանքին տէր դառնալէն ետքը, երբ ընկերները վիրաւորեալները կը խնամէին, զայն արեան հեղեղներու մէջ գտան, իսկոյն փոխադրեցին Պանքին գաւիթը, լուացին անոր ծաղիկ արիւնով մկրտուած դէմքը եւ արտասուալից աչքերով համբոյրներ տուին Ազգային մեծ նահատակին :

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

պաշտպանութիւնը իրենց ազատութեան համար : Հեղինակը ինքն ալ խանդավառ է հերոսական այդ պայքարներով ։

Երբ չորս տարի առաջ բանաստեղծական երկու հատորներու մասին կ'արտայայտուէինք այս սիւնակներուն մէջ, մեր Ցուշատետրը կը վերջացնէինք հետեւեալ բարեկամական խորհուրդը տալով — Կարելի եղածին չափ քիչ արտադրել: Ներշնչումի ճշմարիտ պահերուն միայն անցնիլ սեղանին առջեւ. խտացնել մտածումը, եւ վարել գիտնալ զգացումը: Նոյնը պիտի կրկնենք այստեղ: Երկու հատորները կարելի էր մէկի վերածել, զեղչելով բազմաթիւ կրկնութիւններ, խօսակցութիւններու ձեւով եւ աւելորդ խորհրդածութիւնները, որոնք գրականութիւն ըլլալէ հեռու են դժբախտաբար:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

— Զէնքի տակ, Արամայիս Սրապեան, Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1956:

— Ալպեան Ռազմիկներու հետ, Արամայիս Սրապեան, Փարիզ, 1959:

ՆՈՐ ԱՆՏՈՒՆԻ

Դարձեալ շողա՛ մեծղի արեւ,
Դո՛ւ որ անեղծ ես ու պայծառ ,
Եղիր վկան իմ ակներեւ՝ ,
Մինչ անձկայրեաց եմ եւ անճար ·
Լոյսդ՝ յոյսի նման թեթեւ ,
Լոյսդ՝ յոյզի նման հեշտին ,
Թող համասփիւռ իջնէ անդորր ,
Թող վերանայ վիշտն իմ վերջին՝
Քանզի անցորդն եմ մենաւոր :

×

Չունեմ ես հող , չունե՛մ երկիր,
Հայրենիքն՝ իսկ եմ չեմ տեսել ·
Ազգերի մէջ անկարեկիր,
Ուր պանդուխտ եմ ահա ես էլ՝
Հարազատներս են տարագիր ·
Ու մաշուելով տարուէ տարի ,
Այլ դասալիք են օրէ օր ,
Խորթ են իրար՝ քան օտարին ·
Եւ արդ , անցորդն եմ մենաւոր :

×

Յոյսերս էին աշխարհից մեծ ,
Եւ երազներս էին անգին ·
Աներեւերցող լոկ բանաստեղծ՝
Այսօր ես ի՞նչ ասեմ ազգին
Որ մոլորւում է յուսահեղձ ,
Որ մոռացած բոյրն իր հողի ,
Թափառակա՛ն , բեկոր բեկոր ,
Հոգին վառնած մի սեւ փողի՝
Անշուք անցորդն է մենաւոր :

×

— Չի՛ք լիութիւն առանց երկրի ,
Առանց անուշ հայրենի տան ,
Ուր մայրենի լեզուն բերկրի ,
Գտնի հոգին մեր ապաստան՝
Ամոքուի ցա՛ւը վէրքերի ·
Այլ սգաւոր ի զուր կ'երթանք
Ոգրալ ջարդի յուշն ահաւոր ,
Փրկութիւնն է լոկ Հայաստան ,
Մինչ այդ — անցո՛րդն ենք մենաւոր :

Ց. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Սակայն, երկու չարեաց փոքրագոյնը ընտրելու համար, առաջին պարապային կայանք տուաւ: Ժամկոչ մը կանչեց եւ պատուիրեց որ իրենց խուցին մէջ պառկելու տեղ մը եւ պնակ մը կերակուր տան անօթի Կովկասցիին ։

— Օրհնած, քուր, ես վաղը պատրաստացուած եմ, ինծի ներեցէք, սովորած եմ աղօթել ։

Մարդը ժամկոչներուն խուցը փոխադրուեցաւ: Գայլի մը անյագութեամբը կերաւ, պատառները առանց ծամելու կուլ տալով եւ չնշմարելով որ ժամկոչ ալրաւորները զիթ բերան կը ծռէին իրենց ուտելիքին վրայ իջնող այդ յանկարծահաս թաթառին հանդէպ: Ճաշէն ետքը, սիկառը տեղաւորեց բերնին անկիւնը եւ խօսակցութեան բռնուեցաւ ժամկոչներուն հետ, զատ զատ հարցնելով անոնց ով եւ ուսկից եկած ըլլալը:

Քիչ քիչ ունկնդիրները յափշտակուեցան կովկասցիին եռանդոտ խօսուածքէն, մանաւանդ երբ իմացան՝ որ Եւրոպան պտըտած էր ան: Եւ շատ շփոթեցան երբ որ՝ մանկավարժութեան բարիքները թուելէ յետոյ՝ աս հարցումը ուղղեց իրենց ·

— Իսկի ոեւէ գաղափար չունի՞ք մանկավարժութեան մասին. Գեստալոցցին չէ՞ք ճանաչում :

Եւ անոնց ժխտական լռութեան վրայ ·

— Ափսոս, ափսոս, ազգը փճանում, կորչում է հեռաւոր, լքուած անկիւններում... ճիշդ որ ժամանակն եմ հասել. բայց ի՞նչ էիք լինելու եթէ ես ծընած չլինէի :

×

Կոստանեան բնիկ Ղարաբաղցի էր։ Անառակ եւ արկածախնդիր, պատանեկութեանը երկիցս արտաքսուած էր Գէորգեան ճեմարանէն, եւ քանի մը տարի հետապնդուած շիկերէի մը պէս՝ Կովկասի սարերն ու սորերը թափառելէն յետոյ, ինքզինքը յաջողած էր Եւրոպա նետել: Հարուստ մեկենասի մը միամտութիւնը մէկ քանի տարի շահագործած էր՝ Բերլինի, Փարիզի եւ Ժընեւի սալարկներուն վրայ, խաղարաններու եւ հանրատուներու անկիւնը ապրելով ամօթալից ու վատշուէք կեանքը բոլոր այն քայքայուած, զարշահոտ տիպարներուն որոնք, օրին մէկը, յանկարծ դիմացդ կը ցցուին կեղծ համալսարանականի կամ սուտ բանաստեղծի տխուր մը մաքրագործումին տակ ։

Օտար եւ անծանօթ անկիւններու անհունութեանը մէջ, անոնք կիրքի շնացնող մրրիկներուն մէջ կը տապլտկին, մինչեւ զունչերնին մխրճուած քաղաքակրթութեան յետին կոյանոցը, ուսկից վերջապէս օր մը դուրս կը շպրտուին բարերար ձեռքէ մը, հոգինին մարմիննին չարաւալից, ու կ'երթան իրենց ապականութեան թեփերը ցանցնելու մաքուր կոյս հողերու վրայ: Ասոնցմէ էր Կոստանեան, որ Պոլիս նետեր էր ինքզինքը՝ ուսուահոյ մանկավարժի մորթին տակ, պատրող շլացնող ծրագիրներով բեռնաւոր, շահագործութեան, արկածախնդրութեան անկոխ դետիններու ի խնդիր :

Յաջորդ օրը, գեղին մէջ ամէնուն բերանն էր Պ. Արդար Կոստանեանին երեւումը : Անձէ անձ, տունէ տուն՝ անոր անուան շուրջ յերիւրուած պատմութիւնները հսկայ համեմատութիւններ կ'առնէին, հասնելով հիացումի եւ ապշութեան այն գերագոյն աստիճանին, զոր միայն ամբոխին ռամիկ եւ արգաւանդ երեւակայութիւնը կրնար ստեղծել:

Կովկասցին յաղթական մուտք մը ըրաւ այն սրճարանը, ուր կը հաւաքուէր գիւղին երիտասարդութիւնը, տղէտ ու խանդավառ: Շուրջը խռնուեցան, բերանաբաց: Մարգարէի մը տիրական շեշտերը գործածեց, բորբոքեցաւ, գոռաց, ազգային վերածնութիւնը ջատագովեց՝ դաստիարակութիւնը հիմ առնելով: Ազգին մտաւոր ու բարոյական անկումը նկարագրեց անանկ սրտաճմլիկ, մթին եւ տխուր գիծերով որ այտերու վրայ արցունքներ իսկ երեւցան :

Գիւղին երիտասարդներէն անոնք որ ազգասիրական կամ կրթասիրական ձգտումներուն պոռոտ եւ շնչասպառ ցուցադրանքը ընելու համար գիւղին եւ յարմար առիթներու դարանամուտ էին, այդ յանկարծահաս, լորձունքոտ, հերարձակ քարոզիչին վրայ գտնել կարծեցին իրենց փնտռած, հետապնդած առիթներէն լաւագոյնը: Սեղմուեցան անոր շուրջը, անոր բուռն այպանանքներուն, որոտացող ձաղկումներուն, վերանորոգիչի, ազատարարի բարձրաալաց, թարթարէնեան յայտարարութիւններուն «այո, այո, իրաւունք ունի, մենք ալ տանկ մարդու մը պէտք ունինք» արձագանգեցին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ուրբաթ կէսօր, ժամը ճիշդ 12·02ին արեւի մասնակի խաւարում եղաւ, որ տեւեց մինչեւ ժամը 14:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրային կարծիքը շօշափող երկու մասնագէտ կազմակերպութիւններու կատարած քննութիւններէն կը հետեւի թէ Ալժերիոյ համար, Ֆրանսացիներուն 70 առ հարիւրը, ինքնորոշման կողմնակից են, 17 առ հարիւրը դէմ են:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են ամերիկացի զինուորներու եւ Թուրքերու միջեւ: Ամերիկեան սպայակոյտը Իզմիրէն տեղափոխած է երկու սպաներ որոնք կռուած են Թուրք իշխանութեանց հետ: Զորս ուրիշ Ամերիկացիներ ձերբակալուած են Թուրքերու կողմէ եւ պիտի դատուին, մանգամէ երկուքը կը դժգոհին որ ծեծի եւ ֆիզիքական չարչարանքներու ենթարկուած են Թուրք ոստիկանութեան կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ Փարիզ վերադարձաւ Ուրբաթ իրիկուն:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ կառավարութեան պաշտօնական բանբերը յայտարարեց թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատին պատասխանը տը Կոլի ծրագրին, չինարար է եւ անելցուց. — Ներկայ ժամը մեզի արտակարգօրէն կարեւոր կը թուի:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ծանօթ լրագրող Ուոլթըր Լիփման կը գրէ «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն»ի մէջ, որ տը Կոլ արժանի է յաջողելու: Լաւագոյն լուծումը կը նկատէ երրորդ առաջարկը — ինքնավարութիւն ֆրանսական համապրակցութեան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ անկախ պատճառներով: Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը:

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210). —

« Միզող տղան» Պրիւսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ). — Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պռնչթայն). — Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշնեան). — Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Հայաստանի վարդերը (Շահինեան). — Վազուան մարդոց սընունդը (Տոքթ. Պօղոսեան). — Երբ սըրտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան). — Ուղեղը կը բուժուի՞ ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան). — Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիրունի). — Աստամբնաբոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան). — Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեանի). — Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քաղեան). — Արուեստական շնչառութիւն (Խաչունի). — Տաղ թիւթիւնի. — Մրցում:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ. — Տարեկան 1500 փրանք Ֆրանսայի համար, 1750 փրանք արտասահմանի համար: Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յառաջի խմբագրատան հասցէով:

Այրի Տիկին Վէնսան Ճարեան եւ զաւակները՝ Մառի – Քլօտ, Ժօզլին եւ Միշել, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ճարեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Երանոսեան, Տիկին Անայիս Ճարեան, ինչպէս նաեւ Երանոսեան, Քարաօղլանեան, Երալեան, Այճեան, Օհաննեան, Մատինի, Արշակեան, Թորիկեան, Թօքաթլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, փեսային, եղբօր եւ ազգականին՝

ՎԷՆՍԱՆ ՃԱՐԵԱՆԻ
(38 տարեկան)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր մէկին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8·45ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ (10պիս, Րիւ Թուէն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փերէօյի գերեզմանատունը:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր խոր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ճարեանի եւ ընտանիքին:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊԱՆԸԷՕ Քաշանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Գ. Մալխասեանէ հազար ֆրանք, իրենց քեռայրին Աւետիս Աչքէկէօզեանի մահուան քառասունքին առթիւ (Մարսէյլ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Գրիգոր Բամպուքճեանի մահուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն. —

Տէր եւ Տիկին Ժ. Գասապեան եւ զաւակը երեք հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վ. Մոստիչեան հազար ֆրանք:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէյսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն. —

Գ. Գ. Կէօվճեան երկու հազար ֆրանք, Գ. Զաքըճեան երկու հազար, Էամէրեան հազար, Փափազեան հազար, Տիկին Սըրապեան 500, Գ. Ասատուրեան 500 Ֆր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սարգիս Գօգասեանի արտասանական երեկոյթը, երկուշաբթի 19 Հոկտեմբեր, Սալ Շոփէն: «Հինգերորդ պտոյտ հայ գրականութեան պարտէզին մէջ»:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ
Թատրոն Փօլ Ցարալիէ,
21 Րիւ Իվ Թուտիէ
Դերասան ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Կը ներկայացնէ՝

ՄՆԿԼՋԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ կեանքէն, 3 արար:

Զուարթ կատակերգութիւն, Փարիզա – ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ
George V
Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ծատուրեան ընտանիքը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գ. Տաքէս Գէորգեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Տիկին Այնիւ Գէորգեանի մահուան առթիւ եւ երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ «Հայ – Բոյժ»ի տարածման:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Արարայի ճակատամարտին 41րդ տարելիցը պիտի տօնուի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 11ին: Առաւօտուն հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն: Աշխարհական հանդիսութիւն՝ յաւարտ պատարագի, ի ներկայութեան Ֆրանսական քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլիոյ գաղութին: Պաշտօնական հանդիսութեան պիտի նախագահէ եւ խօսի Միութեանս պատուակալ նախագահ եւ Պատ. Լեգէոնի սպայ՝ Գ. Շ. Տ. Թէքէեան:

Կոչունք՝ ժամը 1ին՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն՝ Միութեան տարեց ընկերներուն համար:

Հաւանօրէն հանդիսութեանց ներկայ ըլլայ նաեւ՝ Զօր Քէօնիկ:

Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրուի Բազմիկի փառատօնին եւ յարգանքով խոնարհի՝ Արարայի նահատակներու սրբազան յիշատակին առջեւ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ (10 Հոկտեմբեր) ժամը 16ին, Միշակոյթի Տան մեծ սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բաղմանդամ ներկայ գտնուիլ:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի ծերանոցներուն համար 3 սպասուհի կը փնտռուին:

Պայմաններուն համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

32, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տան մէջ աշխատող վարժ, փորձառու ու մասնագէտ կարուհիներ հագուստի համար, խնամուած աշխատանք, լաւ վճարում: Դիմել՝

G KAZAZIAN
40, Rue des Jeuneurs. Paris 2e

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նոր տնօրէնութիւնը կը հաղորդէ թէ Հոկտեմբեր 1էն ի վեր Արեւելեան բաղնիքը. (Համամ):

50, Fbg. St. Denis, Paris

Բաց է Երկուշաբթի, Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 10էն 19, առանց դադարի, ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ: Շաբաթ իրիկուն ժամը 19·30էն ըսկսեալ եւ Կիրակի ժամը 9էն 16, ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	Ֆր.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	Ֆր.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	»	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 6 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8613 — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4411

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐ Է ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Ֆրանսայի նոր սահմանադրութեան առաջին տարելիցը վերջացաւ քանի մը օր առաջ: Հինգերորդ Հանրապետութեան առաջին կառավարութիւնը նորութիւն մը բերաւ Ֆրանսայի, նորութիւն մը որ՝ աւելի քան տասը տարի է մոռցուած էր — Տեւական, միայուն պատկեր մը կը ներկայացնէ եւ այդ պատճառով, արժանացաւ նաեւ օտար պետութեանց յարգանքին: Ֆրանսան, կրկին, տեղ գրաւեց մեծերու կարգին, յիշեցուց բոլորին թէ կա՛յ ու կը մնա՛յ, հաւատարիմ իր անցեալին, հաստատուն ներկայով մը եւ խոստմնալից ապագայով մը:

Անտարակոյս տաս պէտք ունէին թէ՛ երկիրը, թէ՛ ժողովուրդը որ սկսած էր մոռնալ որ մեծ պետութիւն մը եղած է եւ տուած միջազգային դէմքեր: Հարցը, միայն այս վերականգնումը չէր, սակայն: Ֆրանսայի հարցը՝ Ալժերիան է եւ ցորչափ չլուծուի այդ ցաւոտ խնդիրը, լուծուած չըլլար Ֆրանսայի խնդիրը: Ալժերիան կ'ազդէ ո՛չ միայն իր քաղաքականութեան վրայ, ներքին թէ արտաքին, այլեւ իր տնտեսութեան եւ միջազգային վարկին:

Անոնք որոնք կը զարմանան թէ 1945էն ի վեր Ֆրանսան հակառակ իր բնական հարստութեանց, ինքզինքը չէ գտած, կը մոռնան յաճախ, որ 1945ին պատերազմը վերջացաւ շատերու համար, բայց ոչ Ֆրանսայի: Հնդկաչինէն մինչեւ Ալժերիա, ան չէ կրցած, ցարդ, շնչել խաղաղութեան եւ հանդստութեան մէջ, չէ կրցած ամբողջովին նուիրուիլ շինարար աշխատանքի եւ վերելքի:

Երկիրը, բովանդակ, բացի ծայրայեղ ձախերէն եւ ծայրայեղ աջերէն, ողջունեց տը Կոլը, իբրեւ այն մարդը որ պիտի կարենար «հրաշքը» կատարել: «Հրաշքը» Ալժերիոյ հարցին լուծումն էր, գոհացուցիչ լուծում մը բոլորին համար:

Եւ ի՞նչ ըրաւ Զօր. տը Կոլ:

Մօտ տասը ամիս, փորձեց զանազան ճամբորդութիւններով խանդավառել եւ համակրանք ստեղծել մահմետական Ալժերիացիներու ինչպէս նաեւ իր ժողովուրդին մօտ: Ոմանք առարկեցին վերջերս, թէ Զօր. տը Կոլ ուշ ներկայացուց քաղաքական իր ծրագիրը, քանի որ մինչեւ Սեպտեմբեր 16, անորոշ էր թէ ի՞նչ ելք կը նախատեսէր այս կենսական հարցին համար: Ուշ չէր սակայն, մարդու մը համար, որ նախ պէտք է ապահով մթնոլորտ մը ստեղծէր, ապա նաեւ վստահութիւն ներշնչէր: Այս պայմաններու տակ միայն, իր ծրագիրը կրնար ընդունուիլ, ինչ որ ալ ըլլար ան: Զօր. տը Կոլ չէր կրնար աւելի կանուխ «ինքնորոշում» բառը գործածել առանց նոր «Մայիս 13ի» մը մտավախութիւնն ունենալու: Այսօր անգամ, ալժերիական որոշ հոսանքներ որոնք Էնթեկրասիոնի կողմնակից էին, իրենց դժգոհութիւնը կը յայտնեն: Ալժէի ծերակուտական՝ Միշէլ Փոլեան կը փորձէ հանդարտեցնել միտքերը թելադրելով որ աշխատանք տարուի որպէսզի յաջողի տը Կոլի առաջարկներէն այն որ «Ֆրանսացում» կը թելադրէ: Բայց կան ծայրայեղներ որ չեն քաշուիր ըսելու թէ տը Կոլ բռնաբարած է Սահմանադրութիւնը առանձնելով յանձնառութիւններ զորս իրաւունք չունէր ստանձնելու: Այս ուղղութեամբ կը խօսի Հիւսիս-Ափրիկեան Ֆրանսական Միութեան նախագահը, Պուայէ-Պանս, որ կ'աւելցնէ — Ինքնորոշումը անընդունելի է: Տը Կոլ զօրաւորութեամբ լեցուն մարդ մըն է որ կը կարծէ թէ ամէն ինչ կրնայ թոյլ տալ ինքիրեն» եւ կ'աւելցնէ. «Բայց այս զօրաւորը քաջութիւն կը ծախէ, կը վախնայ: Կը վախնայ՝ բանակէն եւ մեզմէ: Մենք պիտի յաղթենք»: Այս խօսքերը արտասանուած ժամանակ, Ալժէի քաղաքապետարանին մէջ, մէկը կը պոռայ նոյնիսկ «Շարլոթ Քորտէի մը պէտք ունինք»:

Այս մթնոլորտին մէջ, մանաւանդ Ֆերաթ Ապպասի անճարակ պատասխանովը, տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի տուած յոյսերը քիչ մը մարեցան: Ներկայիս շատ բան կը սպասուի Հապիպ Պուրկիպայէն, որուն ճառը իբրեւ պատասխան մը կը նկատուի տը Կոլին, մինչ Ապպասիներ ոչ մէկ բան կ'ըսէք: Բոլորը համոզուած են որ եթէ Պուրկիպան ըլլար Ալժ. Ազատագրական Ճակատին գլուխը, փոխանակ Սէտիֆի դեղագործին, Ալժերիոյ խնդիրը լուծուած էր:

Տարակոյս չկայ թէ տը Կոլ լայն բացած դուռները, կը մնար օգտուիլ, ոմանք կը կարծեն թէ տակաւին ուշ չէ օգտուելու համար առիթէն: Ընտրելու համար լաւագոյն լուծումը: Որովհետեւ տը Կոլ, եւ մանաւանդ Ֆրանսան արժանի են յաջողելու:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

« ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՅԱՐՄԱՐ ԵՆ՝ ՊԱՂ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՎԵՐՋ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ »

★

Կիրակի առաւօտ մօտ հինգ հարիւր հոգի հաւաքուած էին Փեքինի օդակայանը՝ Խրուշչեւին ողջերթ մաղթելու համար: Բարձրաստիճան անձնաւորութեանց կարգին կը գտնուէին Մաօ Ցէ Թունկ, Նախագահ Լիու Շաօ-Շի, Վարչապետ Զու Ան Լէ եւն.: Փեքինի ժողովուրդին լուր չէր տրուած Խրուշչեւի մեկնումին մասին. լրագրողներն անգամ շաբաթ իրիկուն լսած էին:

Նոյն գաղտնապահութիւնը կը տիրէ նաեւ խորհրդային վարչապետին ունեցած խօսակցութեանց շուրջ: Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ, Կրոմիքոյի եւ Սուսլովի օգնութեամբ, փորձած է համոզել չինացի իր գաղափարակիցները՝ Ասիոյ մէջ մթնոլորտը մեղմացնելու անհրաժեշտութեան համար:

Խրուշչեւի խօսած ճառերը կը մատնեն իր մտահոգութիւնը: Ուշագրաւ է սակայն այն պարագան՝ որ Փեքինի ձայնասփիւռը հարեւանցի կերպով տուաւ այդ լուրը: Խ. Միութեան Վարչապետը մասնաւորապէս շեշտեց — Խաղաղութեան կողմնակիցները աւելի քան զօրաւոր են այսօր եւ պայմանները յարմար են՝ պաղ պատերազմին վերջ տալու համար. ահա թէ ինչո՞ւ խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է օգտագործելու այս առիթը:

Օդանաւ առնելէ անմիջապէս առաջ, բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ձեռքերը սեղմելէ ետք, Խրուշչեւ կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ, մասնաւորապէս ըսելով թէ Փեքինի մէջ «ընկերական ժողովներ ունեցած էր չին ղեկավարներու հետ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր անոնց հիւրասիրութեան համար»:

Այս բոլորին մէջ սակայն հակասական պարագաները աւելի քան յստակ են: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ Խրուշչեւ եւ չին ղեկավարները համաձայնութիւն չեն կրցած գոյացնել: Ոչ մէկ զեկոյց հրատարակուեցաւ համայնավար Չինաստանի մայրաքաղաքին մէջ: Փեքինի թերթերը արձագանգ չհանդիսացան Խրուշչեւի վերջին ճառերուն եւ ձայնասփիւռը գոհացաւ լուրը հաղորդելով: Խրուշչեւ անգամ մը եւս յայտարարելէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մեք Մերոյն

ԱՅՈ՛, ԱՅՈ՛ ԱՅՈ՛

— Տէ՜ր Աստուած, գաղթականի զաւա՞կ էր պակասում որ գալիս ի՛մ բալէն ես ինձանից առնում տանում ... Եապէ՜ս էլ անիրաւ բան, Աստուա՛ծ ...

Բարեկամս բացեր էր յուշերու իր տոպրակը եւ անոր մէջէն դուրս քաշեր էր այս... գանձը... Տոպրակին մէջ կային ուրիշ շատ մը «պատկերազարդ»ներ, մէկ մասը՝ քառասուն տարի առաջուան Երեւանէն:

Վշտահար մայրիկին ակնարկած գաղթականը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ 1915ի եղեռնական օրերուն, Արեւմտեան Հայաստանէն — Վասպուրականէն — Արեւելեան Հայաստան — Երեւան — փախչող Հայը: Իր եղբայրը: Իր քոյրը:

— Այո՛, այդ տարին ես Երեւան էի ... Կը յիշեմ «տեղացի»ներուն գանգատը — «Ե՞րբ են յետ գնալու, էս գաղթականները ... Մեր զահլան տարան, էլի»... Շատ ցաւալի, շատ ողբերգական մտայնութիւն մը թունաւորեր էր մեր եղբայրներն ու քոյրերը ...

— Շա՞տ տեւե՞ց այդ կացութիւնը ...

— Ո՛չ... Երբ Հանրապետութիւնը եկաւ, ա՛լ «տեղացի»ի, «գաղթական»ի խնդիր չմնաց ... Ամէնքս ալ միեւնոյն ազգին զաւակներն էինք, վերջապէս ... Եկաւ ատեն մը որ «գաղթական»ն ալ «տեղացի»ին չափ տէրն ու տիրականն էր հայրենիքին ... Այնպէս որ այլեւս չէիր լսեր այս մայրիկին բերնէն ելած ծանր խօսքը — «Աստուած, գաղթականի՞ն զաւակը ինչու չառիր եւ իմ զաւակս առիր»... Քանի որ խօսք բացուեցաւ, քեզի ըսեմ որ մեր ժողովուրդին պէս իրար բռնող ժողովուրդ չկայ, ո՛ւր ալ երթաս: Այո՛, իրաւ է որ Վանեցին Պոլսեցիին չի հաւնիր, Կարնեցին ալ Խարբերդցիին, բայց այդ «չհաւնիլ»ները լուրջ բաներ չեն... Կատակ են, սիրուն տուք են... Ո՛չ ոխ կայ, ո՛չ ալ ատելութիւն ... Համաձա՞յն ես...

— Այո՛, տեղական հայրենասիրութեան օխերիմ թշնամիներէն մէկն ալ ես ... Հայը Հայ է, ո՛ւրտեղացի կ'ուզէ թող ըլլայ... Միայն թէ ես ալ նկատած եմ որ կարգ մը «տեղացի»ներ իրենք իրենց հովեր տուած են եւ միւս «տեղացի»ներուն վրայ վերէն կը նային... Ա՛ռ սա Պոլսեցիները ... Կարծես թէ «վերի արտի ցորեն» են եւ «գաւառացի»ներուն վրայ կը խնդան... Անոնց բարբառին վրայ, անոնց բարքերուն վրայ ... Սխալ կ'ընեն ... Եթէ Պոլիսը մեր երազը վեր բռնեց, մեր գաւառն ալ մեր դրօշակը պարզեց՝ բարձրաւանդակին վրայ.. Երկուքը միասին, ձեռք ձեռքի, պահեցին մեր գանձերը ... Այս մասին երկու կարծիք չկայ ... Համաձա՞յն ես ...

— Համաձայն եմ, բայց խօսքդ կէս ձգեցիր... Ե՛ս ամբողջացնեմ.: Դուն կը խօսիս Պոլսեցիին եւ գաւառացիին մասին ... Ատիկա երէկուան պատմութիւնն է.. Այսօր, երկուքն ալ իրարու հետ քոյր եղբայր են եւ իրարու վրայ չեն խնդար, ատոր վստահ եղիր... Բայց, սա վերջին քառասուն տարին ուրիշ մտայնութիւն մը ոտքի ելեր է մեր արտին մէջ... Ըսել կ'ուզէի սա նոր «տեղացի»ական շարժումը ... Տարիներով Ամերիկա հաստատուած Հայը, վեց ամիս առաջ Ամերիկա եկած իր հայրենակցին աչքին ազա երեւալ կ'ուզէ... «Մենք ասանկ, մենք անանկ, մենք աս ունինք, մենք ան ունինք, դուք խեղճ երկիրներէ կուգաք»... Ֆրանսա հաստատուած Հայն ալ «Ֆրանսացի» եղած է եւ Փարիզին երեսը նոր տեսնողին վրայ կը խնդայ ... Մեր լրագիրները վերջ տալու են աս անհամութեան, աս չտեսութեան ...

— Այո՛...

— Հասկցնելու է մեր պակասամիտներուն որ Հայը Հայէն զատ ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ եւ Փարիզցի, Նիւ Եորքցի կամ Լոնտոնցի Հայը, Պէյրութցի, Ատիս Ապապացի կամ Ապատանցի Հայէն գնդասեղ մը աւելի չարժեր... Անանկ որ իրարու վրայ խնդալու, իրարու «գաղթական» ըսելու իրաւունք չունինք ... Համաձա՞յն ես ...

— Այո՛, այո՛, այո՛...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՆՈՐ ՀՐԹԻՌ ՄԸ ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

«ԼՈՒՆԻՔ - Գ.» ԼՈՒՍԻՆԸ ՊԻՏԻ ՆԿԱՐԷ

Ա. Սպուտնիքի արձակման երկրորդ տարեդարձը Խ. Միութեան կողմէ տօնուեցաւ դէպի լուսին արձակուած նոր հրթիռով մը: Կիրակի օր, «Լունիք - Գ.» բազմայարկ հրթիռը դէպի Լուսին տարաւ միջերկրային առաջին կայանը:

Այս «կայանը» որ գիտական իր կազմածներով կը կշռէ 278,5 քիլօ, կանոնաւոր կերպով լուրեր պիտի հաղորդէ լուսնի մթնոլորտային պայմաններուն մասին:

Առաջին անգամ ըլլալով պիտի լուսանկարէ մոլորակին այն երեսը՝ որ ցարդ անծանօթ էր մարդկութեան:

Այս ձեւով միջերկրային ապագայ նաւերու ճամբան կը բացուի մարդկութեան առջեւ, ինչպէս յայտարարեց Խ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ Պարապաշով:

«Լունիք - Գ.» երեք օրէն պիտի հասնի լուսին՝ միջերկրային կայանը երեքշաբթի օր հաստատելով մոլորակին մօտերը:

Գիտական աննախընթաց այս յաջողութիւնը մեծ արձագանգ տուաւ բովանդակ աշխարհի մէջ: Հայ գիտնական Ա. Անանով այս առիթով յայտարարեց — Այլեւս կրնանք ըսել թէ անջրպետի ճամբան իրապէս բացուած է: Խորհրդային հրթիռը կը փաստէ թէ կարելի է լուսնային հրթիռը արձակել որեւէ ատեն եւ յաջողելու մեծ հաւանականութիւններով:

Ֆրանսաբնակ հայ աստղագէտը իր հիացումը յայտնեց մանաւանդ անոր համար՝ որ «Լունիք - Գ.» լուսնի շուրջ պիտի դառնայ եւ մօտենայ երկրին՝ որոշ արագութեամբ մը եւ որոշ դիրքով, հարկ եղած լուրերը հաղորդելու համար. — Շատ աւելի դժուար է հրթիռ մը արձակել լուսնի շուրջը՝ քան հասնիլ լուսնին:

Անանով աւելցուց թէ այլեւս պատրաստութիւններ կարելի է տեսնել՝ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին մարդը լուսին ղրկելու համար:

Ծանօթ է որ ամերիկացի գիտնականները կը պատրաստուէին արուեստական արբանեակ մը նետել լուսնի շուրջ՝ Հոկտեմբերի սկիզբը: Արբանեակը փոխադրելիք հսկայ հրթիռը պայթեցաւ փորձի մը ընթացքին՝ ծրագրին իրագործումը ուշացնելով: Ռուսերը շարժեցան աւելի արագ, անգամ մը եւս խլելով առաջնութեան պատիւը:

Անգլիացի գիտնականները իրենց կարգին «անվերապահ հիացում» յայտնեցին կատարուածին համար:

Մարդկային պատմութեան մեծագոյն նախաձեռնութիւնը կը համարուի «Լունիք - Գ.»ի ճամբորդութիւնը:

Խորհրդային գիտուններու կարծիքով, երբ լուսինը սովորականին համաձայն երկրին մօտենայ՝ աստղաբաշխական հեռադիտակներով կարելի պիտի ըլլայ դիտել արձակուած հրթիռը:

ԱՌՕՐԵԱՅ...

Ա.

« Ի՞նչ է դիւանագիտութիւնը », առի- թով մը հարցուցեր են Մեթերնիխի : Ա-ւստրիացի պետական մարդը պատասխա- ներ է. «Դիւանագիտութիւնը այն է, որ ջուրը կը պղտորես, յետոյ ձուկ մը կը փնտռես յատակացնելու »:

Այս բացատրութիւնը ճշդիւ կը պատ- շաճի մերօրեայ կեանքին: Ցիմարին մէկը կը փորձէ « դիւանագիտութիւն » ընել, բայց միայն ջուրը կը պղտորէ: Այնուհե- տեւ, իմաստունները ժողով ժողովի վը- րայ կը գումարեն՝ պղտորուած ջուրը վերստին յստակ դարձնելու համար :

Կը յաջողի՞ն, չե՞ն յաջողիր: Վերջին յիսնամեակի պատմութիւնը ցոյց տուաւ, որ յաղթողը յիմարն է, իսկ յաղթուողը իմաստուններն են :

Ուրիշ « դիւանագէտ » մը,, դարձեալ առիթով մը, կը յայտարարէր, թէ մարդ երբեք չի ձանձրանար կեանքէն. աւելի շատ կը ձանձրանայ ինք իրմէ: Շատ ճիշդ: Կեանքը ինքնին ձանձրալի չէ. մենք ենք, որ զայն ձանձրալի կը դար- ձնենք թէ մեզի եւ թէ ուրիշներուն հա- մար :

Մենք կը մտածենք, որ շատ խոցեր կան մեր առօրեայ կեանքին մէջ: Բաներ կան, որ կրնային չըլլալ, բայց եղան : Ջուրերը պղտորեցան, եւ հիմա ամէնքս ալ, դիւանագէտ դարձած, ձուկ մը կը փնտռենք քիչ մը յստակութիւն գտնելու համար մեր իսկ պղտորած ջուրերուն մէջ:

Ի՞նչ կը պահանջէ մեզմէ՝ հանրային մարդու եւ հանրային օրգանի մեր պարտքը: Շատ պարզ է.— Դժուարու- թիւններ, խոցեր չստեղծել, այլ ջանալ հարթել դժուարութիւնները եւ մտածել խոցերը դարմանելու մասին:

Մենք առեն մը միասնականութիւն քա- րոզեցինք : Թերեւս միամիտ էինք, թե- րեւս նաեւ բարեմիտ էինք: Կը հաւատա- յինք, թէ մեր այս «քարոզ»ը լայն ընդու- նելութիւն պիտի գտնէր: Սխալեցանք : Մեր բարեմտութիւնը տկարութիւն հա- մարուեցաւ: Կարծողներ եղան, թէ մենք « ողորմութիւն » կը խնդրենք: Կամ թէ մեր նպատակը ոչ թէ ջուրերը յստակա- ցնել էր, այլ պղտորուած ջուրը պղտոր պահել էր:

Եթէ, միասնականութիւն եւ միաբա- նութիւն քարոզելու տեղ, անխնայ եւ ան- նողոք պայքարի, կիրքերը բորբոքելու հա- հելու կոչ ուղղէինք, մեր այս կոչը «հը- ձիգութիւն» պիտի նկատուէր վստահօ- րէն:

Մեր ազգային շահերը ի՞նչ կը պա- հանջեն. պայքա՞ր: Պատրաստ ենք 24 ժամուան վրայ 24 ժամ պայքարելու յա- նուն այդ շահերուն: Յաղթութի՞ւն, միաբանութի՞ւն: Պատրաստ ենք խաղաղ ու հեզ ըլլալու, դարձեալ միշտ եւ միայն յանուն մեր գերագոյն շահերուն: Երկու պարագային ալ մենք պատրաստ ենք մեր տուեալագոյնը ընելու :

Մենք խոր գիտակցութիւնը ունինք այն իրողութեան, որ մեր ուժերը պէտք է տրամադրուին մեր ժողովուրդի բարօ- րութեան :

Կը գիտակցինք նաեւ այն իրողութեան, որ մեր առօրեայ կեանքին մէջ դժուա- րութիւնները շատ են, իսկ այդ դժուա- րութիւնները յաղթահարելու մեր մի- ջոցները քիչ են: Շարքերը կը նօսրանան հետզհետէ: Գացողներուն տեղը դրաւող ուժեր չեն հասնիր: Հանրային կեանքի մէջ դեր մը կատարելու պատրաստ եւ պատրաստակամ զինուորեալները կը նը- ւազին ամէն օր :

Միայն մեր մասին խօսելու համար, պիտի ըսենք.— Անկէ 10 – 12 տարի ա- ռաջ Գահիրէի մէջ կ'ապրէին, կը գործէ- ին ու դեր մը կը կատարէին բազում օժ- տեալներ: Հիմա այլեւս չկան Համօ Օ- հանջանեան, Լիպարիտ Նազարեան, Ռու- բէն Տէր Մինասեան, Վահան Նաւասարդ- եան եւ վերջինը՝ Գաբրիէլ Լազեան :

Ո՞վ հիմա կը փոխարինէ այս օժտեալ- ները: Ոչ ոք: Գործերը նոյնն են. գոր- ծարարները պակսած են: Այս պատճա- ռով ալ մնացողները ստիպուած են բազ- մապատկուիլ. ոչ թէ «գումարուիլ», այլ « բազմապատկուիլ»:

Մեր ընկերներն ու բարեկամները, մեր գործակիցներն ու աշխատակիցները պէտք է ձեւը գտնեն եթէ ոչ փոխարինելու գա- ցողները, գոնէ գգալի չընելու անոնց ձը- գած բացը: Ամէնքս մէկ պէտք է աշխա- տինք ոչ թէ դժուարութիւններ ստեղծել, այլ դժուարութիւնները բառնալ :

Մեր « առօրեայ»ին մէջ շատ են այս դժուարութիւնները. մեծ չեն յաճախ, բայց շատ են միշտ: Թուենք անոնցմէ մէկ քանին, դէթ անցողակի, դէթ հա- րեւանցի ձեւով մը:

Մեր թերթը կը հետեւի որոշ ուղղա- գրութեան մը, պիտի ըսենք նաեւ՝ որոշ կէտադրութեան մը: Արդ՝ ամէն չեղում մեր հետեւած ուղղագրական կամ կէ- տադրական կանոններէն ,ոչ միայն ժա- մանակի կորուստ կը պատճառէ մեզի, այլեւ եռանդի աւելորդ վատնում: Օրի- նակ՝ մենք կը գրենք փոնտ, երեսուն այսքան տարիէ ի վեր: Ելլել եւ գրել ֆօնտ, օ-ով, պարզապէս ընդվզեցուցիչ է:

Ամէն օր կը հրատարակենք նուիրա- տուութիւններ, « տխրունի »ներ, « հո- գեհանգիստ »ներ, « շնորհակալիք »ներ եւայլն: Ընդունուած ձեւ մը կայ այս ծանուցումներուն համար: Բայց մեզի կը բերուին այնպիսի ձեւով մը, որ հարկ կ'ըլլայ բոլորովին նոր մը գրել: Հայե- րէն թերթերը տասը խմբագիր չունին. ունին միայն մէկ կամ երկու խմբագիր: Յաւելեալ ուժեր չունինք՝ յաւելեալ աշ- խատանքի համար: Յաճախ կը պատահի նաեւ, որ անունները սխալ կամ անըն- թեռնելի ձեւով գրուած բերուին խմբա- գրատուն: Եւ տեղի կ'ունենան անհաճոյ վրիպակներ :

Կը պատահի նաեւ, որ ծանուցումին տէրը միայն անուն - մականուններ բերէ մեզի, սպասելով անշուշտ, որ մեր ... տասնեակ խմբագիրներէն մէկը «շարա- դրէ » մնացեալը: Օտար թերթերը, ո- րոնք երեք - չորս սրբագրիչ ունին, — միայն սրբագրիչ ,— ծանուցումի տի- րոջմէն կը պահանջեն

Ա) Գրել գրամեքենայով :

Բ) Գրել անթերի՝ լեզուով ալ, ուղղա- գրութեամբ ալ :

Գ) Ստորագրել ծանուցումին տակ, որ- պէսզի հաւանական սխալներուն պատաս- խանատու չըլլայ խմբագրութիւնը :

Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

*

Քառասուն տարիներ առաջ մեզի ան- նպատ քաղաքական ելեւէջներու հետե- ւանքով ձգեցինք մեր պապենական օ- ճախները, եկանք հաստատուելու օտար աստղերու տակ, եւ մեր ապրելակերպի պայմանները կանոնաւորելու համար ա- մէն տեսակ գործի լծուեցանք :

Հիւրընկալ պետութիւնները իրենց ժո- ղովուրդով գնահատեցին մեր աշխատա- սէր ոգին եւ շինարար յատկութիւնը : Դարձանք համակրելի եւ սիրելի :

Իսկ երկու պատերազմներուն ռազմա- ճակատներուն վրայ իրենց համար եւ ի- րենց կողքին մեր կարիճներուն առիւծնե- րու նման կռուելու պարագան կը թողում իրենց հրամանատարներուն արդար գնա- հատութեան :

Հին Կտակարանի տուած վկայութեան համաձայն, Աստուած ազգերը իրարմէ զանազանելու համար իւրաքանչիւրին տուաւ լեզու մը: Մեր ազգին ծագման աւանդութեան վրայ հիմնուած՝ Հայկ իր բազմաթիւ ընտանիքով Նոյի իջեւանած Աստուածահաճոյ Արարատին ստորոտը իր բնակավայրը հաստատեց եւ իր յի- շատակը յաւերժացնելու փափաքով՝ իր անուան սկզբնատառերով Հայաստան ըր- րաւ տեղւոյն անունը:

Մեր բազմածին ժողովուրդը իր բնա- ծին յատկութեան շնորհիւ աճեցաւ, բազ- մացաւ եւ իր բնակութեան սահմանները ինքնաբերաբար ընդարձակեց: Ունեցաւ իր աշխարհակալ Տիգրանները, Լուսաւո- րիչները, Մեսրոպները, Վարդանները, հայածին կայսրեր դրացի ազգերուն գա- հերուն արժանի, վաճառականութեան ասպարէզին մէջ տալով դետերուն եւ ծովերուն միջոցաւ հեռաւոր երկիրներու հետ յարաբերութեան մասւ, ճարտարա- պետութիւնը մեծ նուաճումներու ապա- ցոյցը տուաւ Անիի հազարումէկ եկեղե- ցիներուն կոթողներով եւ պալատներու շինութեամբ : Մէկ բառով Հայերը լու- սաւոր գոհերէն մին դարձան Արեւելքի մէջ Արեւմտեան քաղաքակրթութեան :

Մենք Հայերս աւելի քան երեք հազար տարիներու պատմական մեծագոյն աղ- գերէն մէկը կը համարուինք: Հին եւ նոր պատմաբաններու տուած վկայութեան համաձայն, փառաւոր անցեալ մը ունե- ցած ենք ամէն մարզի մէջ, շնորհիւ մեր մաքուր նկարագրին եւ մեր ապրելու յա- մառ կամքին :

Մեր երկիրը, Հայաստան, թէեւ յա- ճախ կռուախնձոր մը դարձած է պատե- րազմիկ պետութեանց միջեւ, պահած ու պահպանած ենք մեր ֆիզիքական գոյու- թիւնը եւ մեր ազգային եկեղեցին ու վանքերը :

Մեզմէ առաջ եւ յետագային բազմա- թիւ ազգեր անհետացած են ձգելով մի- այն իրենց անունը:

Մեր ազգը, փարած իր լեզուին, կրօն ու գրականութեան, հայրենասիրական ոգիով, թոյլ չտուաւ որ ծովամոյն ըլլայ Արարատեան նաւը :

Ան մօտիկ անցեալին մէջ իր ուժին ա- պացոյցը տուաւ, տալով ունեցանք մեր հանրապետութիւնը իր խորհրդարանով :

Ի վերջոյ Մահիկը եղբայրացաւ Մուրճ եւ Մանգաղին հետ, հետեւանքը՝ գաղ- թականութիւն: Ցրուեցանք ամէն կողմ, մեր կողքին ունենալով Միացեալ եւ Ան- կախ Հայաստանի կառավարութեան ղե- կավար կուսակցութիւնը՝ Դաշնակցու- թիւնը :

Մայրեր, մեր այժմու կացութիւնը ող- բերգական է եւ մեր ապագայի մասին ունեցած յոյսը մութ ամպերով ծած- կուած: Իրաւ է թէ մեր ունեցած մարդ- կային կորուստը կրցինք մասամբ լեցնել բայց որակով կոտորակուած ենք :

Մեր այս աղետալի կացութեան պա- տասխանատուութիւնը ուղղակի կը ծանրանայ Սփիւռքի մայրերուն վրայ :

Մայրեր, ձեր փրկարար դեղահատիկ- ներուն գործածութեան ձեւէն ու եղանա- կէն կախում ունի ձեր զաւակներուն վե- րապրումի հարցը :

Ձեր միակ դեղահատիկը՝ ձեր լեզուն է:

Ինչո՞ւ ձեր մօրմէն ու ծնողքէն ձեզի ինկած ժառանգութեան բաժինը լեզուն կը զլանաք փոխանցելու ձեր հոգեհատորին:

Մանուկը, այդ անմեղ արարածը, ան- քուն կը սպասէ ձեր հայ լեզուով հայ- կական անուշիկ օրօրներուն՝ քնանալու համար մշիկ մշիկ :

Մանուկը ,այդ հրեշտակը, իր կատար- եալ իրաւունքն տէրն է՝ հայ լեզուին քաղցրութեամբ սնանելու համար :

Մանուկը, ապագայ Հայը, հայախօս պէտք է մեծնայ ըստ աստուածային պատուէրին եւ ազգին հրամանին :

Մայրեր, ձեր այս ընթացքը ներելի չէ ոչ նախախնամութենէն ոչ ալ ձեր նախ- նեաց կողմէ :

Ազգապատկան այդ մանուկը ձեր հո-

ՈՒԹ ՕՐ

ՁԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Եա վազեցինք, պատի տակ շարուեցինք:

Բայց երեք երիտասարդներ խօսք չէին ուզում հասկնալ. Ի..եանը մնաց կպած մէկ պատուհանին, չօֆերն ու անծանօթը միւսին:

Ի.եանը պոռում էր ,որքան ուժ ունէր.

— Տղերք ջան, ձեր հոգուն մեռնեմ ... Մենք ... այստեղ ենք ... շուտ հասէք.. մենք ենք :

Ու կատաղօրէն ցնցում էր վանդակի երկաթները, ուզում էր պոկել տեղից :

— Հուռռա՛.., Հուռռա՛: Գալիս էր դրսից ու լսում էինք, ինչպէս աղաղակող բազմութիւնը վազում էր մեր կողմը :

— Տղերք ջան... այստեղ ենք ... մենք ենք ...

Եւ ահա մերոնք — հրացաններով, ատրճանակներով, անզէն — գալիս են վազէ վազ լցնում են փողոցը ...

— Դուռը, դուռը յանկարծ մէկնից մէ՛.. :

[illegible] չգիտեմ, չիմացայ : Բայց կարծես այդ հրամանին էինք սպասում, բոլորս միասին, մի անզուսպ շարժու- մով, յարձակուեցինք դրան: Զարկուե- ցինք այնքան ուժգին, որ դուռը մէկ ակնթարթում պոկուեց տեղից շառաչիւ- նով ետ ընկաւ, լայն բացուեց ...

Դուրս ընկանք կորիդոր — կորիդո- րից պատշգամբ – պատշգամբից բակը .. Ազատ էինք :

×

« Ձեկայի » բակը լեցուն էր զինուած ու անզէն մարդկանցով, երիտասարդնե- րի հետ շատ հասակաւորներ ու պատա- նիներ, նոյնիսկ երեխաներ :

Մի աննկարագրելի խրախճանք էր, գոռում – գոչում, խելագար ուրախու- թիւն: Մի քանի ծանօթ դէմքեր նկատե- ցի, վանեցի իմ հին բարեկամների դէմ- քերը ... բայց մի ակնթարթ էր այդ, շուրջս նայելու ժամանակ չունեցայ, ձեռքից ձեռք էի անցնում, գրկից գիրկ.. փաթաթւում էին, գրկում, համբուրում երես ու ձեռներս, ինչ որ ասում յուզ- ուած ձայներով ու նորից գրկում ...

Դարպասի երկաթէ դուռը լայն բաց էր: Մղուեցի դուրս, փողոց :

Դիմացի տան պատուհանից դուրս էր կախուել կէս մարմնով Տիկին Վարեա Սահակեանը, հագուստը անկարգ, մա- զերը քանդուած, ձեռները մեր կողմը պարզած, ճչում էր՝ահարեկ :

— Աւետիքը, Աւետիքը ...

– -Ազատ է, Տիկին, բղաւեցի, ազատ է, հանգիստ եղէք, իսկոյն կը գայ ...

Իրօք՝ ոչինչ տեղեկութիւն չունէի Ա- ւետիքի մասին, կենտրոնական.բանտն էր նա: Հնարաւորութիւն էլ չունէի աւելի բան ասելու տիկնոջը. ամբոխը դարձել շրջապատել, ձեռից ձեռ էր ձգում ինձ :

— Վերի փողոցով, վերի փողոցով...:

Ու տարան Կարճիկեան փողոցով դէպի վեր :

Ինձ հարկաւոր էր ճիշդ հակառակ կող- մը գնալ, բայց չէի կարողանում դուրս գալ հոսանքից, ազատուել գրկախառնու- թիւններից :

Բազմութեան մէջ նկատեցի տիկն. ըն- պայ Վ. Մ.եանցին: Բղաւեցի, որ լուր տանի աղջկանը, հանգստացնի, ասի որ իսկոյն գալիս եմ :

Կոխը չէր դադարել. ներքեւից, վոկ- զալի կողմից, կատաղի հրացանաձգու- թեան ձայներ էին հասնում: Թերեւս այդ էր պատճառը, որ ինձ վեր էին տանում:

Մի երկու անծանօթ փողոց անցանք :

Կողքիս Մուսինեանն էր մնացել, միւս ընկերներից անջատուած էինք դեռ «Ձե- կայի» բակում :

— Այստեղ, այստեղ, այս կողմը ... կանչում էր մի կանացի ձայն :

— Այստեղ բերէք, այստեղ ... ո՞ւր էք տանում :

Ու երկու ձեռք պինդ կպան վերար- կուիս փէշերին : Եղբօրս կինն էր, Գա- լան: Բռնել էր փէշս, բաց չէր թողնում, քաշում էր աղմկում :

Յաղթեց. բազմութիւնը ծռեց ընթաց- քը, մտաւ Զաւարեան փողոցը հասաւ եղ- բօրս տան դուռը: Գալան խլեց ինձ, ներս քաշեց :

Ազատ շունչ առայ, նստեցի :

Մի պապիրոս ծխեցի եղբօրս թութու- նից ,մի քիչ հարց ու փորձ արի... եղ- բայրս շատ մտահոգ էր երեւում, ան- հանգիստ ...

Երբ փողոցը հանդարտուեց, ուզեցի գնալ: Գալան չէր թողնում. անպատ- ճառ մի բաժակ տաք կակաօ պիտի խմա- ցնէր ... կարծում եմ թէ այդ օրը, Երե- ւանում, ով ինչ լաւ բան ունէր պահած թաքստոցներում շաքար, սուրճ, կակաօ, խտացրած կաթ, պտուղ, քոնեակ, քաղ- ցրաւենի ամէն բան դուրս էր հանել, դրել սեղանին ...

Մինչեւ Գալան կակաոյի համար ջուր էր եռացնում, ես դուրս եկայ նախասեն- եակ լուացուելու :

Փողոցում նորից ուրախ գոռում – գո- չում, հուռաներ, կեցցէներ... լսեցի, որ կառքեր կանգ առան մեր դրան ա- ռաջ:

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(13 Շար.)

ԱՆԻԿԱ ՆԱԽԸՆՏՐԵՑ ԼՈՒԱՑՔԻ ՄԵՔԵՆԱՅ ԾԱԽԵԼ ՔԱՆ ՄԱՀԱՐԱՋԱՀԻ ՄԸ ԿԻՆԸ ԸԼԼԱԼ

•

Լոնտոնի Սելֆրիճզ վաճառատան գետնայարկը, ուր կը ծախուին կանացի արդուզարդի վերաբերեալ իրեղէններ, ելեկտրական աւելներ, լուացքի մեքենաներ, եւայլն, կին մը կայ, որ օրական քանի քիլօ ճերմակեղէն կը լուայ :

— Ի՞նչ ընենք, կ'ըսէ յիշեալ կինը, կարելի չէ մահարաճայի մը կինը ըլլալ :

Երեւելի Ժանեթ Քիքոն է ան, որ երեք տարի առաջ ամուսնացաւ Մայմենսինկի մահարաճային հետ: Իր ամուսնութենէն 11 ամիս վերջ, Ժանեթ լքեց ամուսինը, որ այնքան առելի էր իրեն :

19 տարեկան էր Ժանեթ՝ երեք տարի առաջ եւ աղջիկը կառատան համեստ տիրոջ մը: Լոնտոնի Աթենաքում Քորթ պանդոկի հիւրամեծարն էր Ժանեթ : Գեղեցկութեան թագուհիի մը համբաւն էր որ չահեցուցած էր իրեն այս պաշտօնը, որուն շնորհիւ կը շահէր շաբաթը 3 անգլ. ոսկի 16 շիլին:

Մայմենսինկի մահարաճան՝ իշխան Տուլու Աչարեա 26 տարեկան էր: Իր արձակուրդին առթիւ, Ժանեթի աշխատած պանդոկը իջեւանած էր Լոնտոն: Եւ անխուսափելին պատահեցաւ: Երեք ժամ բաւ եղաւ որպէսզի Տուլու սիրահարէր գեղեցիկ Ժանեթի: Ութ օր վերջ Տուլու ամուսնացաւ Ժանեթի հետ, ցորենի հատիկներու տարածի մը ներքեւ, զոր խելացնոր ամբոխ մը տեղացուց իրենց վրայ :

Ժանեթ խոնարհեցաւ ամուսնոյն կամքին առջեւ, երբ Հնդկաստան մեկնեցաւ:

Կալկաթայի մէջ Տուլու ունէր դղեակ մը՝ բաղկացած 25 սենեակներէ եւ ընդարձակ փարքէ մը :

Ժանեթ ունէր իր անձնական քանի սպասուհիները: Բայց Տուլու Լոնտոնի մէջ իր ճանչցած ճենթըլմէնը չէր: Ան շատ փոխուած էր իր հայրենի երկրին մէջ : Զարգացեալ Արեւելքցի իշխան մըն էր, սակաւախօս եւ քինախնդիր: Ժանեթ պարտաւոր էր կատարել անոր բոլոր քմայքները, առանց վարանելու: Ծայրայեղօրէն նախանձոտ ըլլալով, արգիլած էր իր կնոջ առանձին դուրս ելլել Կալկաթայի մէջ: Ան ի զգուշութիւն՝ ինքնաշարժներուն բանալիները գրաւած էր : Երբ Ժանեթ կ'ըմբոստանար, Տուլու կ'ըսէր իրեն ծանր ձայնով մը.

— Մի մոռնաք որ ձեր ամուսնութեամբ Հնդկուհի մը եղած էք այսուհետեւ, եւ պարտաւոր էք հնազանդիլ ձեր ամուսնոյն :

Օր մը Տուլու իր կինը տարաւ Հիմալայի ստորոտը Տարժիլինկի իր սեփական հինգ տուները ցոյց տալու: Գիւղակէ մը անցած միջոցին, Տուլու ինքնաշարժովը տղեկ մը զգետնեց եւ առանց կարեւորութիւն տալու, շարունակեց իր ճամբան : Ժանեթ ծառացաւ այս անգութ արարքին դէմ.

— Լռութիւն, ըսաւ խստութեամբ Տուլու, հոս Անգլիա չէ :

Ժանեթ զատապարտուած ըլլալով իր զգեստներն հագնելու սպասուհիներու անձնակազմին օգնութեամբը, երբեք առանձին չէր ըլլար: Իսկ Տուլու միշտ կը հագուէր ու կը հանուէր իր ծառաներուն օգնութեամբ :

Ամիսը երկու անգամ, Տուլու Ժանեթը կը տանէր գիշերային ախուր երեկոյթներու որոնք կը սարքուէին Հնդկաստանի բարձր դասուն կողմէ: Երբ ժամը 22ին երիտասարդ կինը հագիւ կը սկսէր զուարճանալ, ամուսինը կը սկսէր յորանջել եւ իր չքեղ ժամացոյցը հանելով՝ կ'ըսէր չոր ձայնով մը.

— Տարլինկ, պառկելու ժամանակ է:

Ժանեթի համար բաժակը յորդեցաւ : Օր մըն ալ օգտուելով առիթէ մը գնելով լքեց իր իշխանը եւ հարստութիւնը, որպէսզի իրաւունք ունենար առանձին հանդուելու, գիշերը մինչեւ ուշ ատեն պարելու եւ չտեսնելու այլեւս թշուառ տղաք, որոնք իր ինքնաշարժին տակ կը ճզմուէին ...:

գածու խնամքին յանձնուած աւանդ մըն է :

Զարտաճանաչ եղէք անուցանելու համար այդ մանուկը, ձեր հոգեհատորը, ազգին զաւակը, իր ազգային լեզուով :

Մի օտարացնէք, մի ծախէք օտարին՝ մեր ազգային սեփական մարգարիտները :

Գեղեցիկ է մեր հայ լեզուն, սիրեցէք զայն ու սիրցուցէք :

Մայրեր, յիշեցէք մահուան դատապարտուած աւագակին մայրը որ իր զաւկին զահացում տալու համար՝ երկարեց իր լեզուն համբուրելու համար: Աւազակը իր հատու ակռաներով երկուքի բաժնեց մայրական լեզուն, որ չէր զգուշացուցած զինքը աւազակութենէն իբրեւ մայր :

Անլեզու մայրը օրինակելի դաս մը թող ըլլայ մեր մայրերուն :

Ե. ԴԵՐՋԱԿԵԱՆ

Երիտասարդ մը կը հարցնէ նոր հաբըստացած տիկնոջ մը.

— Թումանեանի «Անոյշ»ը կը ճանչնա՞ք :

— Ոչ... ես գրքէ տունէն բնաւ դուրս չեմ ելլեր :

×

Հոլիվուտի դերասանուհիներու երկու զաւակներ կը խօսին :

— Ես երկու քոյր եւ երկու եղբայր ունիմ, կ'ըսէ առաջինը :

— Դո՞ւն ինչ ունիս :

— Ես՝ վերջին հօրմէս չորս մայր եւ վերջընթեր մօրմէս երկու հայր ունիմ կը պատասխանէ երկրորդը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

•

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ)— Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Ամասիոյ Հայր. Միութեան խնճոյքը՝ ի պատիւ հայրենակից եւ պատուոյ նախագահ Գ. Սիմոնեանի :

Վարչութեան քարտուղար Կ. Գօլիկեան, բանալով հաւաքոյթը, բացատրեց Միութեան նպատակը: Ուրախութիւն յայտնեց, որ Գ. Սիմոնեան Կիպրոս ապրելով հանդերձ կապուած կը մնայ Միութեան :

Երեք ամիսէ ի վեր շրջապտոյտի ելած է Պոլիս, Անգլիա եւ Ֆրանսա, հետաքրքրուած եւ նիւթեր հաւաքած է, իր նախաձեռնութեամբ հրատարակելու համար Ամասիոյ պատմագիրքը : Վարչութեան Նախագահ Զօրիկեան հայրենակիցներու անունով ուրախութիւն յայտնեց Ամասիոյ պատմագրքի պատրաստութեան համար, զոր, ըսաւ, բոլոր Ամասիացիներու սրտէն կը խօսի :

Ապա խօսք առաւ հիւրը՝ Գ. Սիմոնեան : Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն եղած մեծարանքին համար բացատրութիւններ տուաւ կատարուած աշխատանքներու մասին. ուսումնասիրած, փնտռած եւ գտած է հայ եւ օտար մատենադարաններու մէջ գտնուող այն նիւթերը, որոնք կապ ունին Ամասիոյ պատմութեան հետ: Ցարաբերութեան մտած է կարգ մը գըրողներու, ինչպէս՝ բանաստեղծ Արսէն Երկաթի հետ, խմբագրական աշխատանքներու համար :

Վերջացնելով իր խօսքը թելադրեց հայ հոգիով մեծցնել Նոր սերունդը, ուժ տալ հայերէնի դասընթացքներու :

Խօսք առաւ նաեւ վարչութեան փոխնախագահ Լ. Քէլէշեան որ Գ. Սիմոնեանի գեղեցիկ ձեռնարկին համար իր գոհունակութիւնը յայտնելէ ետք ծանրացաւ մասնաւորապէս Նոր սերունդի հայեցի դաստիարակման անհրաժեշտութեան վրայ.— Գիշերային դասընթացքներով կարելի չէ Նոր սերունդը հայ պահել, անհրաժեշտ է տեղւոյն վրայ, Մարսէյլի նման քաղաքի մը մէջ, երկրորդական վարժարան մը հաստատել: Անշուշտ մեծ ծախքերու կարօտ է այս գործը եւ հայրենակցական Միութիւններու գործը չէ: Բարեգործականը իր հսկայական գումարներով կրնար այդ ազգօգուտ հողը ստանձնել, ո՞ր օրուան կը սպասէ ...

× Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Փարիզի մէջ քանի մը Ամասիացիներու ջանքերով վերակազմուած է Հայրենակցական Միութիւնը :

ԿԱՔՕ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ, ԲԱՅՑ ԻՐԱԿԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը բացուած կը յայտարարէ երաժշտական մրցում մը, հայ երաժշտական տաղանդները քաջալերելու համար, եւ այդ նպատակին՝ իբր մրցանակ կը յատկացնէ ինը հարիւր տոլար :

Մրցումը կը բաղկանայ երեք մասերէ.
— Երգ, դաշնակ եւ լարային նուագ : Առաջին հանդիսացողներուն պիտի տրուի երեք հարիւր տոլարի մրցանակ մը: Բացի նիւթական գնահատանքէն, յաղթական արուեստագէտներուն համար պիտի կազմակերպուի երաժշտական հանդէս մը, Նիւ Եորքի մէջ, եթէ դատական կազմը արժանի նկատէ զանոնք :

Այս մրցումին դիմելու պայմանաժամը կը լրանայ տարւոյս Նոյեմբեր 15ին, իսկ մրցումի ընդունման ունկնդրութիւնը պիտի կատարուի Փետրուար 13ին, 1960–ին, Նիւ Եորքի մէջ:

Ուշադրութիւն,

Երաժշտական այս մրցումին կրնան մասնակցիլ միայն Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան անդամները : Անոնք՝ որոնք անդամ չեն, պարտին նախ վճարել հինգ տոլար՝ իբրեւ անդամատուրք, եւ մնացեալներով ժամուն անդամագրուելով՝ իրաւունք ունենալ մրցման մասնակցելու :

Տարօրինակ է այս, բայց իրական է. եթէ չէք հաւատար փնտռեցէք «Երիտասարդ Հայաստանի» 1959ի Յուլիս 28ի թիւը, եւ կարդացէք վերոյիշեալ մրցումին հայտ յայտարարութիւնը :

«ՄԱՍԻՍ»

ՔԻՒՐՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հաճիէ Ջնդի քիւրտ է: Մինչեւ չափահասութեան առաջին տարիները եղած է հովիւ, ապրած է Թափառական: Հայաստանի հողին վրան, սակայն, դպրոց յաճախեց, եղաւ ուսանող Նոյնիսկ համալսարանի մէջ, հետեւեցաւ բանասիրական գիտութիւններու : Ան արդէն ծանօթ գրող մըն է, նախագահն է Հայաստանի քիւրտ գրողներուն, կը գրէ թէ քիւրտերէն եւ թէ հայերէն, «երկու լեզուներն ալ հարազատ են իրեն՝ ինչպէս մօրը կաթը», ըստ իր խոստովանութեան: Ան իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ հայ ժողովուրդին, որ զինք փրկեց անապատական եւ Թափառական մարդու վիճակէն, եւ հասցուց գիտնականի բարձր կոչման : Հաճիէ Ջնդի իր այս զգացումները յայտնած է՝ անձնական նամակի մը մէջ, զոր ուղղած է արտասահմանի հայերէն մէկուն՝ Սեդրակ Շահէնի :

Սկովտիացի մը երկար ատեն խնայողութիւն ընելէ վերջ, օր մը շիշ մը ուիսքի կը գնէ: Շիշը կը դնէ տաբատին ետեւի գրպանը եւ խանութէն դուրս կ'ելլէ : Յանկարծ ոտքը կը սահի եւ կ'իյնայ: Ոտքի կ'ելլէ պահ մը վերջ եւ կ'անդրադառնայ թէ սրունքէն վար հեղուկ կը վազէ:

— Տէր Աստուած, կ'ըսէ, սա վազողը կը յուսամ թէ արիւն է ...

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

——o——

Ա.
ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Կոմկասցին, որ չուրջիններուն հոգեբանութիւնը կը լրտեսէր, խանդավառութեան գերագոյն բոլէին վճռական հարուածը տուաւ, ոտքի կայնած, աչքերը կիսափակ, իբրոսացած, երկար բեղերուն տակէն երկու բազուկները երկընցուցած խաղաղութեան լայն ժեստի մը մէջ, կարծես Մովսէս մարգարէ մը, որ Աստուծոյ պատուիրանքները կը հաղորդէր իր ժողովուրդին:

– Սիրելի հայրենակիցներ, մի յուսահատուէք, ահա մերձեցած է ձեր փրկութեան ժամը. մի ինչ որ կարճ ժամանակում աշխատութեամբ եւ գոհողութեամբ դուք լինելու էք հաւասար եւրոպական մեծ ժողովրդներին... Վստահեցնում եմ ձեզ, պատուական եղբայրներ, թէ ես երբեք յոյս չունէի այս հեռաւոր անկիւններում հանդիպել ձեզ նման ազնիւ, եռանդոտ ազամարդների. գործս դիւրացած պէտք է լինի հենց որ դուք կամենաք ձեր թանկագին աջակցութիւնը նուիրել ինձ: Առացէք, խնդրեմ, ձեր աջակցութեանը կարո՞ղ եմ բոլորովին վստահ լինել :—

— Այո, այո, պոռացին չորս կողմէն երիտասարդ ձայներ :

Կոմկասցիին չուրթներուն վրայ երանութեան ժպիտ մը թրթռաց: Ձեռքը ճակտին տարաւ եւ պահ մը խորունկ մտածման մէջ ընկղմած երեւցաւ :

— Խորին շնորհակալութիւն, սիրելի հայրենակից, ըսաւ վերջապէս ակնարկը չորս դին պտըտցնելով տարտամօրէն. սա էր սպասում ձեզանից ... եւ երբ ասացի թէ մի ինչ որ կարճ ժամանակում հաւասարուելու էք եւրոպական մեծ ժողովրդներին, սա մի պոռոտանք. սա, այսպէս ասած, մի դատարկ խօսք չէր... Դաստիարակչական մի նոր, մի փրկարար սիստեմ, որին ես հեղինակել եմ, եւ որ կարող է մեծ ապշութիւն, մեծ սքանչացում Պեստալոցցիներին եւ Հերպարտներին իսկ, մի սիստեմ որը դեռ գաղտնի եմ պահել, գալու է հրաշքներ գործել աստ, ձեր շրջաններում, ուր տգիտութիւնը դարերէ ի վեր բոյն է դրել, ափսոս, ափսոս...

Ներկաները՝ այս պատգամորոտ աւետումին վրայ իրարու նայեցան երկիւղած սքանչացմամբ մը: Կարծեցեալ մանկավարժը՝ բոլորշի նայուածքի մը մէջ՝ ըմբռնեց բոլոր քաղցրութիւնը յաղթանակին, զոր տարած էր չուրջը հաւաքուող բերանաբաց եւ ցաւալին միամտութիւններուն վրայ :

Ցետոյ, առանց տպաւորութիւնը պաղեցնելու, խնդրեց ներկաներէն անոնց մէ, որոնք յանձն առնէին այդ ծառայութիւնը ընել իրեն, տեղւոյն ազգային վարժարանը առաջնորդել զինքը, «մի արագ ակնարկ գցելու համար անդ»:

Չորս կողմէն ճարտարերեցան, այդ առաջնորդութեան պատիւը իրարու ձեռքէ խլելու պատուչ մարմաջէ մը բռնուած, այն աստիճան, որ Գ. Կոստանեան, բարեհաճ ժպիտով մը, ստիպուեցաւ ինք ընտրել իր առաջնորդները, մէկիկ մէկիկ մատնանշելով զանոնք, իբր թէ ըստ բախտի, բայց իսկապէս էն բարեկեցիկ երեւոյթ ունեցողները զատելով.

— Պարոնին... պարոնին ... պարոնին ... պարոնին ....

Զատուած չորս պարոնները տեսակ մը հպարտութեամբ առաջ անցան, որոնց հետեւեցաւ Կոմկասցին՝ բոլոր ներկաներուն ժպտաչուրթն հրաժեշտներ բաշխելէ յետոյ :

Հիմա փողոցներէն անցած ատենը սրճարաններէն, խանութներէն ամէն մարդ դուրս կ'ելլար այդ նշանաւոր այցելուն տեսնելու համար: Մանկավարժը իր հետեւած ճամբուն այդ տենդոտ բարեբանդութեանցումին անտարբեր ցոյց կուտար ինքզինքը՝ իր երիտասարդ առաջնորդներուն հետ կարեւոր խօսակցութեան մը բռնուած ձեւանալով: Վերջապէս թափօր հասաւ վարժարան, վիթխարի խարխարուած շէնք մը, որուն քոտմնելի երեւոյթին առջեւ մանկավարժը կանգ առաւ սարսափահար, եւ գրեթէ լալահառաչ.

— Էլի ի՞նչ էք ասում, պոռաց, էս գնտանում հնարաւո՞ր է սերունդ պատրաստել, ափսոս, ափսոս :

Ներսը, ընդարձակ սրահին մէջ, կարգ կարգ մակաղուած մատաղ զանկեր՝ հետաքրքրութեան եւ սարսափի արտայայտութեամբ անշարժ մնցին այդ անսովոր այցելուին զարձած: Վարժապետը որ արդէն իմացած էր Կոմկասցիին երեւումը, կապկպուեցաւ անոր առջեւ եւ տեսակ մը խստութեամբ իրեն ուղղուած հարցումներուն կարմրելով ու կակազելով պատասխանեց: Ուր որ մտաւ ելաւ, ինչ որ տեսաւ քննեց, մանկավարժը մէկ բացադանչութիւն մը ունեցաւ ըր զգացումը, իր տպաւորութիւնը յայտնող .

— Ափսոս, ափսոս... սերունդը փճանում է :

Այցելութիւնը աւարտելէ ետքը երբ որ վարժարանէն դուրս ելան, մանկավարժը երկինք նայեցաւ, ուր արեւը իր զենիթին հասած էր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

նոց թէ «ընկերվարութիւնը աւելի զօրաւոր է քան դրամատիրութիւնը», չմոռցաւ ըսելու՝ թէ պաղ պատերազմը հրահրելով օժանդակած պիտի ըլլան դրամատիրութեան պահպանման »։ Շեշտեց չինեւխորհրդային «եղբայրութիւնը», բայց, աւելցուց ան, պէտք է գիտնալ թէ «խորհրդային համայնավարները սուրբ պարտականութիւն մը կը նկատեն պաղ պատերազմին վերջ տալու կոչուած բոլոր միջոցները օգտագործել»։

Այս ձեւով այլեւս յստակ կը դառնայ Խ. Միութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը։

Դէպքերն ու կարգ մը արտայայտութիւններ ցոյց կու տան թէ համայնավար Չինաստան դէմ է այս քաղաքականութեան, որովհետեւ Խրուշչեւի մեկնած օրըն իսկ համայնավարները շարունակեցին ռմբակոծել Քեմոյ կղզին, ամիսներու ընդհատումէ մը ետք։

× Փեքին–Մոսկուա ճամբուն վրայ Խրուշչեւ կանգ առաւ Վլատիվոսթոքի մէջ, ուր դիմաւորուեցաւ տեղւոյն կուսակցական պարագլուխներուն կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախարարական տագնապին առաջքն առնուեցաւ. «Զօրքերու դահլիճը իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ եւ ուսումնասիրէ դահլիճի ընդլայնման կարելիութիւնները։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Նեհրու պատասխանելով Զու Ան Լէյի նամակին կը յայտարարէ թէ «չին եւ հնդկական սահմանի մասին կարելի չէ վիճիլ՝ այնքան ատեն որ Չինացիները չեն պարպած Հնդկաստանէն գրաւած իրենց հողերը»։ Ինչպէս ծանօթ է, Փեքին 90.000 քառ. քիլոմեթրի տարածութիւն մը կը պահանջէ Հնդկաստանէն։

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ մամուլի պատասխանատու Հաճերթի յայտարարեց թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյութիւն ունի Մեծերու ժողովի գումարման համար եւ « համաձայնութիւն պիտի չգոյանայ՝ այնքան ատեն որ դաշնակիցներու կարծիքը չէ առնուած »։

ԻՐԱՔԻ վարչապետը որոշեց քաղաքացիութիւն շնորհել այն քանի մը հազար Քիւրտերուն, որոնք ներգաղթած են Իրանէն քանի մը տարի առաջ։

40.000 ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախկին ռազմիկներ ցոյց մը ըրին Շաբաթ օր բողոքելու համար իրենց թոշակին զեղչման կամ ջնջումին դէմ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Հոկտեմբեր 7 – 9 տեղի պիտի ունենայ «Սենթօյ»ի (Նախկին Պաղտատի Ուխտը) ժողովը։ Կը կարծուի թէ բուռն վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան անդամ–պետութեանց՝ Փաքիստանի, Պարսկաստանի, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Միացեալ Նահանգները կազմակերպութիւնը քաջալերելով հանդերձ ցարդ մերժած են անդամակցիլ։ Փաքիստանի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ պիտի պահանջէ Ամերիկայի անդամակցութիւնը՝ «Սենթօյ»ի։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ (Լոնշան) Կիրակի օր տեղի ունեցաւ ձիարշաւի կարեւորագոյն հանդիպումներէն մէկը՝ Արք տը Թրիոմֆի մրցանակը։ Հակառակ բոլոր նախատեսութեանց մրցումը շահեցաւ իշխան Ալի Խանի ձին՝ Սէն – Քրէսփէն, բաւական վէճերէ ետք։ Արդարեւ Ալի Խանի ձին միաժամանակ հասաւ Միտնայթ-ըըն անուն ուրիշ ձիու մը հետ եւ այդպէս ալ յայտարարուեցաւ բայց Սէն – Քրէսփէնի ձիավարիկին բողոքին վրայ, ընդունուեցաւ անոր յաղթանակը։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկեր Ցարութիւն Մարտիկեան (Հալէպէն) խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 1500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Արարայի ճակատամարտին 41րդ տարելիցը պիտի տօնուի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 11ին։ Առաւօտուն հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն։ Աշխարհական հանդիսութիւն՝ յաւարտ պատարագի, ի ներկայութեան Ֆրանսական քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլիոյ գաղութին։ Պաշտօնական հանդիսութեան պիտի նախագահէ եւ խօսի Միութեանս պատուակալ նախագահ եւ Պատ. Լեգէոնի սպայ՝ Պ. Շ. Տ. Բէքեան։

Կոչունք՝ ժամը 1ին՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն՝ Միութեան տարեց ընկերներուն համար։

Հաւանօրէն հանդիսութեանց ներկայ ըլլայ նաեւ՝ Զօր Քէօնիկ։

Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրուի Ռազմիկի փառատօնին եւ յարգանքով խոնարհի՝ Արարայի նահատակներու օրհնած յիշատակին առջեւ։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ անկախ պատճառներով։ Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը։

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210).— « Միզող տղան» Պրիւսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ).— Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պռոնշթայն).— Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշճեան). — Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան).— Հայաստանի մարդերը (Շահինեան).— Վաղուան մարդոց սը – նունդը (Տոքթ. Պօղոսեան).— Երբ սըրտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան).— Խլիրդը կը բուժուի ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան).— Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիթունի).— Ատամնաբուժին խրատները (Ս. Ոսկեան). — Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեանի).— Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քազեան). — Արուեստական չնչառութիւն (Խաչունի).— Տաք թիւթիւնի.— Մրցում։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան 1500 փրանք Ֆրանսայի համար, 1750 փրանք արտասահմանի համար։ Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յառաջի խմբագրատան հասցէով։

ՃԱՇ

Ճաշ մը պիտի տրուի ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Ալեք Մանուկեանի, Կիրակի, 18 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, Փավիյօն Տօֆինի ընդարձակ սրահին մէջ (մէթրօ Փորթ Տօֆինի ճիշդ քովը)։

Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի մինչեւ Հոկտեմբեր 14, տեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլալով, գրել կամ հեռաձայնել Հ. Բ. Ը. Միութեան, ստորեւ նշանակուած հասցէին։ Մասնակցութեան գինն է 2500 ֆրանք։

11, Square Alboni, Paris (16e)

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի ծերանոցներուն համար 3 սպասուհի կը փնտռուին։

Պայմաններուն համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը։

32, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ՝ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ (10 Հոկտեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ։

Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բացմանդամ ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԳԻՒՏԻ ՆՇԱՆԱԳՐՈՑՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 11, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Պ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Կը մասնակցին Պ. Ժիրայր Սերգոյեան (Փարիզի Օփերայէն), Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան (մեներգ), Տիկին Հայկուհի Խոշեան – Շասանեը (Արտասանութիւն), Օր. Ալիս Պօյաճեան Սեւան պարախումբով եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (հայկական պար), (Դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (մեներգ), (Դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Կարպիս Աֆրիկեանի), Պ. Արթօ Պէնօն (դաշնակ), Պ. Պ. Ա. Գմբէթեան եւ Ս. Պօղոսեան (Մարսէյլէն), (արտասանութիւն), Դպրոցասիրաց վարժարանի աշակերտութեան կողմէ ներկայացում «Ես կը պաշտեմ Հայ լեզուն», Պ. Պ. Գառնիկ Միքէլեան եւ Համազասպ Կիւլեան Մխիթարեան վարժարանէն (արտասանութիւն), կենդանի պատկեր, ուխտագնացութիւն Ս. Մեսրոպի դամբարանին։

Երգչախումբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը յանձնարարուի ապահովել մուտքի տոմսակները, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյն դիւանատան եւ արուարձաններու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր Հայերէնի դասընթացքներու տեղական կրթ. յանձնախումբերու մօտ։ Գին 200, 300, 400, 500 ֆր.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ
ԺԱՄԸ 16էն ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V 31, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղաններ հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը։ PRO. 77-73 ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 7 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8164 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4415

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՈՐ Կ'ԵՐԹԱՅ

Նորութիւն մը չէ ըսել, անշուշտ, և հաստատել թէ աթոռները թափուր են, երեսնամեակ մը տեղի կ'ունենայ, ու դերք գրաւելու տենչ ցոյց տուող երիտասարդներ չեն հասնիր:

Վերջերս արտատպած էինք «Յուսաբեր»ի մէկ խմբագրականը. «Յոյզ Նորերուն» (Յառաջ, Սեպտ. 17), որ կը մատնանշէր կարգ մը ցաւոտ ճշմարտութիւններ.— «Ուսուցչի աթոռ ունինք, տնօրէնի աթոռ ունինք, խմբագրի աթոռ ունինք, գործիչի աթոռ ունինք, գրողի աթոռ ունինք, բայց այդ աթոռներուն արժանի թեկնածուներ չունինք»: Յետոյ խմբագիրը կը շեշտէր.— «Երիտասարդները կ'ուզեն, որ ըսենք իրենց.— Հրամեցէք, պարոններ, այս աթոռին վրայ բազմեցէք:Բազմեցա՞ն, վար իջնելու մասին կը մտածեն»: Եւ կ'եզրակացնէր — «Հրաւէրի՞ կը սպասեն՝ գրաւելու համար բացականներուն տեղը»:

Տակաւին թարմ է մեր յիշողութեան մէջ, «Յառաջ»ի հիմնադրին խօսքերը, գրուած ուրիշ մեծի մը մահուան վաղորդային.— «Մեռելները իրենց դերը կատարեցին մինչեւ անխուսափելի վախճանը, ճամբան հարթելով եւ որոշ կէտի մը հասնելով: Երիտասարդները պարտաւոր են խղճի քննութիւն մը կատարել.— Ի՞նչ կ'ընենք մենք, վառ պահելու համար ջահը իբրեւ հերթափոխ», («Ամէն փոսկոյ մըն է» (Յառաջ, 1956, Յունիս 7):

Այս դառն ճշմարտութիւնները յիշեցինք, քիչ մը ծանրանալու համար նիւթին վրայ որ արժանի է խորհրդածութեանց:

Դժբախտաբար ցարդ միշտ հիներն են որ խօսած են, մինչ հետաքրքրական պիտի ըլլար նորերուն խօսքը՝ այս մասին: Եւ հիները խօսած են միշտ նոյն պահուն՝ երբ երէց մը կ'անհետանար բաց մը ձգելով (Յառաջի խմբագիրը կը գրէր Վահան Նաւասարդեանի մահուան առթիւ, «Յուսաբեր»ի խմբագիրը՝ Գաբրիէլ Լազեանի մահուան առթիւ):

Արդ, երբ նորերը կը կարդան«Յոյզը՝նորերուն»,ինչո՞ւ անոնցմէ մէկն ումէկը չի պատասխաներ «Յոյզ՝ հիներուն», մատնանշելով իրենց ցաւերը կամ մտահոգութիւնները, իրենց ուզածը կամ . . չուզածը: Այդ պարագային աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլար զրոյցը, եւ հաւանաբար՝ օգտակար:

Մեզի ծանօթ չէ նորերուն պատասխանը: Բայց կը կարծենք եւ կը յուսանք թէ չենք սխալիր յիշելով կարգ մը պարագաներ:

Նախ «պարապ աթոռներու» ապարէզը, պէտք է ընդունիլ իբրեւ դառն բայց իրաւ ճշմարտութիւն, որ հրապուրիչ ասպարէզ մը չէ:

Այսօր հայ թերթի մը խմբագիրը, ուսուցիչը կամ գործիչը պէտք է կոչում ունենայ նուիրուելու համար նման ասպարէզի մը, որ իրեն նիւթական ապահովութեան պայմաններ չի կրնար ստեղծել: Պէտք է հաւատք ունենայ, ինչպէս աշխարհականը որ վանական կը դառնայ՝ հրաժարելով ամէն վայելքէ: Եւ պէտք է ընդունիլ որ նորերուն մօտ, ոչ միայն հայ, այլ ամէն երիտասարդի մօտ, այդ կոչումը եւ հաւատքը կը պակսին: Առանց այս երկուքին՝ երիտասարդը, Արեւելքի մէջ, ուսուցիչ կ'ըլլայ, ոչ առիթ մը գտնելու: Ո՞վ կրնայ այսօր 20 – 25 տարեկան երիտասարդի մը 30 – 35 տարուան գործ ապահովել նման ասպարէզի մը մէջ: Իսկ երբ չապահովուիր, կարելի չէ անկէ պահանջել այդ նուիրումը, որովհետեւ 10 – 15 տարի նման ասպարէզի մը նուիրուելէ ետք՝ եթէ գործը դադրի, երիտասարդը որ 40 – 45ի հասած է արդէն՝ գործ չի գտներ այլեւս ուրիշ տեղ: Ահա իրողութիւն մը զոր պէտք չէ անտեսել:

Աթոռական այս դարուն, գաղափարական նուիրեալ մը կրնայ մտածել գործիչ դառնալու մասին, բայց ոչ երբեք իրատես երիտասարդ մը, որ կ'ուզէ քիչ շատ հաստատուն կեանք մը ապահովել իրեն:

Ուրեմն պէտք է նախ հաւատք ներշնչել երիտասարդութեան:

Երբ ասպարէզներ կան, որոնց նիւթական կարելիութիւնները սահմանափակ են, հրապուրիչ չեն ներկայ այս օրերուն, գէթ աթոռները հրապուրիչ պէտք է ըլլան բարոյական եւ գաղափարական գետնի վրայ:

Ուրեմն հիները թող վերջ դնեն իրենց ներքին սին վէճերուն և անհամաձայնութեանց, որպէսզի երիտասարդը չխրտչի, չյուսալքուի եւ չհեռանայ:

Կան նաեւ ուրիշ կէտեր որոնց մասին կը խօսինք վաղը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ - ՊԵԼԿՐԱՏ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

•

ԻՐԱՔ՝ ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԱՄՐՋԱԳԼՈՒԽ ԴԷՊԻ ԱՓՐԻԿԷ

■

Չինաստանի համայնավարացման տասնամեակը պաղ պատերազմ սաստկացուց Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Փեքինի իշխանութեանց միջեւ, սուրիացի համայնավար պարագլուխ Խալէտ Պէքթաշի յայտարարութիւններէն ետք: Խրուշչեւ երկար աշխատեցաւ Մաօ Ցէ Թունկը համոզել՝ որպէսզի օժանդակէ միջազգային լարուած մթնոլորտի մեղմացման: Բայց, պէտք չէ մոռնալ, որ խաղաղ գոյակցութեան կողմնակից ըլլալով՝ Չինաստան ինքնաբերաբար դատապարտած պիտի ըլլայ Պէքթաշը:

Միջազգային ժամուլը գիտել կուտայ թէ Փեքինի մէջ տեղի ունեցած փոքր միջադէպը կը դիւրացնէ Չինաստանի հետ կապ ունեցող կարգ մը այլ երեւոյթներու բացատրութիւնը:

Ոչ մէկ կասկած՝ թէ համայնավար Չինաստանի դիրքը կը զօրանայ հետզհետէ: Այս պարագան կը շեշտուի նաեւ Փեքինի ամէնօրեայ յարձակումներով՝ ընդդէմ Եուկոսլաւիոյ եւ Ա. Մ. Հանրապետութեան:

Մառեշալ Թիթօ կը մեղադրուի որ Խ. Միութեան եւ Չինաստանի ուղղութեան չի հետեւիր:

Գալով Նասրի՝ անկասկած համայնավարներու մեծագոյն յուսախաբութիւնն է ան Բ. Աշխարհամարտէն ասդին: Քանի մը տարի առաջ, մանաւանդ՝ Սուէզի տագնապէն յետոյ, մինչ համայնավարները կը կարծէին թէ Գահիրէ Կրեմլինի կամրջագլուխը պիտի ըլլայ դէպի Ափրիկէ, յանկարծ Նասր դիրքը փոխելով մտաւ «դրական չէզոքութեան» խմբակին մէջ. նոյն իսկ՝ բացէ ի բաց մօտեցաւ Արեւմուտքի, հանդիսաւոր կերպով Մոսկուայէ հեռանալէ ետք:

Այս պարագան Խ. Միութիւնը ընդունեցաւ փիլիսոփայաբար, սակայն հարցը նոյնը չէ Փեքինի համար:

Իրականութիւնը այն է, թէ համայնավար Չինաստան, զօրացած, այլեւս չուզեր Խ. Միութեան արբանեակը դառնալ. ընդհակառակն, կ'աշխատի ունենալ իր արբանեակները: Ահա՛ թէ ինչու Փեքին պայքարի դրօշ պարզած է ափրիկեան-ասիական «չէզոք»ներու դէմ:

Ծանօթ են Չինաստանի բրած ճնշումները՝ Հնդկաստանի եւ Լաոսի վրայ:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Ամէն տարի, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին օրակարգին վրայ կուգայ համայնավար Չինաստանը Միջազգային Կազմակերպութենէն ներս առնելու, չառնելու խնդիրը:

Ճառեր կը խօսուին, ամբաստանութիւններ կը բանաձեւուին Փէյփինկի Կարմիրներուն դէմ եւ ի վերջոյ, որոշում մը տրուի որ խնդիրը վերաքննուի յաջորդ տարուան ընդհ. ժողովին:

Այս անգամ ալ այս արարողութիւնը կրկնուեցաւ: Քանի մը Կարմիր եւ «վարդագոյն» ազգեր պահանջեցին որ Կարմիր Չինաստանն ա՛լ աթոռ մը գրաւէր, բայց քանի մը տասնեակ պետութիւններ ալ, նորէն, ընդդիմացան եւ իրենց խօսքը քալեցուցին:

Ամերիկայի ներկայացուցիչը ճառ մը արտասանեց, եւ՛ ըսաւ, մօտաւորապէս.

— Այդ համայնավար Չինաստան կոչուած երկիրը այնպիսի ոճիրներ գործած է, որ անպատուութիւն պիտի ըլլար Միացեալ Ազգերուն համար, եթէ զինքը անդամ նշանակէինք ... Չինաստանի Կարմիրները ցանգուածային ջարդերու պատասխանատու մարդիկ են ...

Մոսկուայի պատուիրակը, կուզնեցով, ոտքի ցատկեց եւ պատասխանեց թէ Գարոն Ամերիքացին իրողութիւնները կը խեղաթիւրէր: Չինաստան «խաղաղասէր» երկիր էր եւ անոր վարիչներուն խելքն ու միտքն էր խաղաղութիւն հաստատել Ասիոյ մէջ:

*

Մենք ալ կը հաւատանք որ Միջազգային Կազմակերպութեան համար, իրա՛ւ նախատինք մը պիտի ըլլար, եթէ Ազգային Չինաստանի աթոռը Զանկ Քայ Շէքի ձեռքէն առնէին եւ անոր վրայ բազմեցնէին Մաօ Ցէ Թունկի պէս թթու համայնավար մը, որ Սթալինէ մը, Բերիայէ մը եւ Խրուշչեւէ մը վար չի մնար՝ բարբարոսութեան մարզին մէջ:

Բայց, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, արդէն, ինքզինքը վարկաբեկած չէ՞՝ իր շարքերէն ներս ընդունած ըլլալով Թուրքիա կոչուած երկիր մը, որուն վարիչներուն կազմակերպած զանգուածային կոտորածները դեռ ալ չէին կրնար կազմակերպած ըլլալ, եթէ Թուրքիա իջած ըլլային, 1915ին:

Այդ վարիչներուն մատներուն վրայ չէ՞ որ մինչեւ այսօր ալ կը տեսնուին արեան հետքերը անմեղ ու անպաշտպան բազմութեանց, որոնք եղած էին Պալը Ալիին, երէկ – Հայուն եւ Յոյնին, Լազին ու Պուլկարին, Սերպին ու Քիւրտին, Արաբին ու Լիբանանցիին:

Այսօրուան քաղաքակի՛րթ Թուրքիան չէ՞ր որ, 1943ին, մախիրի վրայ նստեցուց Հայն ու Յոյնը, իր *վարլըք վերկիսի*ով:

Այսօրուան դեմոկրա՛տ Թուրքիան չէ՞ր որ 1955ին, Սեպտեմբեր 6էն 7 լուսնալու գիշերը — քանի մը ժամուան մէջ, քարուքանդ ըրաւ Պոլսոյ Ուղղափառ եկեղեցիները եւ զազանաբար կողոպտեց Հային խանութն ու վաճառատունը:

Այսօրուան «ճէնթլմէ՛ն» Թուրքիան չէ՞ր որ, Սեպտեմբերի այդ գիշերը, փողոցներէն քաշկռտեց Յոյն քահանաները՝ անոնց մազերէն բռնելով:

Թող ոչ ոք յանդգնութիւնն ունենայ յայտարարելու թէ այս վերջին ոճիրը գործողը Անգարայի կառավարութիւնը չէր, այլ ամբոխն էր:

Վերէն վար սուտ, պարտապանց սուտ՝ այս չքմեղանքը: Ոճիրը գործուեցաւ Ճալալ Պայարներու, Մէնտէրէսներու, Զօրլուներու եւ ուրիշ «Իթթիհատական» ոճրագործներու գիտակցութեամբ եւ հաւանութեամբ:

Արդեօ՞ք Նիւ Եորքի Արիսպագոսին երեւելի անձինքը ըսել կ'ուզեն որ Զու Զի Զէն ու Ցէն Ցուն Ցինկը սպանողը ոճրագործ է, բայց Հայկը, Տիգրանը եւ Արամը սպանողը «շնորհքով մարդ»:

Այո՛, կարծեմ, այդպէս ըսել կ'ուզեն: Այլապէս, շնորհքով ազգերու կողքին նստեցուցած պիտի չըլլային Անգարայի զազաններ:

Երկու չափ, երկու կշիռ: Օգտուողն ալ, միշտ, Ջարդարարը:

ԵՐՈՊԱՅԻ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ *Ազդակ* Հոկտեմբեր 3ի թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ կարգ մը միջադէպերու որ տեղի ունեցած են Հոկտեմբեր 1ին: Ստորեւ *Ազդակ*ի հրատարակած մանրամասնութիւնները.—

ԹԻՒ 16 ՋՈԿԱՏԻ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՇԱՐԵՆ ԷՍՄԷՐ ԱՐԹԻՆԸ: ԲԱՑՑ ՇԱՆ ՄԸ ՀԱՋՈՑԸ ԿԸ ՓՐԿԷ ԶԱՅՆ

*

5 ԾԱՆՐ ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՒ 4 ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԱԼ

Հինգշաբթի գիշեր, Շէյխ Ճաուըր տեղի ունեցաւ հրացանաձգութիւն մը Թիւ 16 Ջոկատի ոստիկաններուն եւ Էսմէր Արթինի միջեւ, որ արդարութեան կողմէ կը փնտռուի բազմաթիւ ոճիրներու համար: Էսմէր Արթինի հետ էին բազմաթիւ մեղսակիցներ:

Իմանալով որ Էսմէր Արթին կը գտնուի Տորայի սրճարաններէն մէկուն մէջ, կը գրէ «Լ'Օրիան», ծովուն եզերքը, Թիւ 16 ջոկատի ոստիկանները կէս գիշերին նաւակներով կուգան մատնանշուած վայրը: Անոնք սրճարանը պաշարելու վրայ էին, երբ հաստատութեան առջեւ զտնուող պահակ շուներ կը սկսին հաչել, արթնցնելով ուշադրութիւնը Էսմէր Արթինի եւ անոր մեղսակիցներուն, որոնք կրակ կը բանան ոստիկաններուն դէմ եւ ձեռնառումբեր կը նետեն անոնց վրայ: Ոստիկանները բուռն կերպով կը փոխադարձեն: Երբ անոնք կացութեան տէր կը դառնան, Էսմէր Արթին անհետացած էր արդէն: Բայց սրճարանին մէջ կային վիրաւորներ — Յովակիմ Սեդրակ Գասպարեան, Յուսիկ Թոքաճեան, Շէհատէ Քարամ, Արթին Տէր Սահակեան եւ Մանուէլ Թոփալեան: Բոլորն ալ կը փոխադրուին Օթէլ Տիէօ, ծանր վիճակի մէջ:

Թիւ 16 ջոկատը սրճարանին մէջ կը ձերբակալէ չորս հոգի.— Օննիկ Գասպարեան, Պետրոս Գապայեան, Ժագ Պուժգալի եւ Սաատալլա Մանսուր: Կը գրաւեն նաեւ որսի հրացան մը, որ տակաւին կը մխար:

Ներքին նախարար Պ. Րեմոն Էտտէ Հինգշաբթիի այս դէպքէն ետք, յայտարարեց.

«Էսմէր Արթին եւ իր մեղսակիցները կրնան վստահ ըլլալ որ ուշ կամ կանուխ պիտի ձերբակալուին. նոյն ճակատագրին պիտի ենթարկուին նաեւ անոնց պաշտպանները: Հաճրն եւ Զարչափրդ թաղերու բնակիչները ալ զգուած են այս ոճրագործներու խռովութիւններէն եւ միայն հանդարտութիւն կը բաղձան»,

ԱՌՕՐԵԱՅ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբեմն մեզի կը բերուին կամ կը ղրկուին նուիրատուութիւններ, այս ինչ միութեան այսքան, այնինչ ընկերակցութեան այսքան դահեկան: Ո՞վ է նուիրողը, ի՞նչ առիթով եղած է նուիրատուութիւնը: «Բայց ատիկա խմբագրութեան գործն է» կ'ըսեն ու կ'անցնին, կարծելով անշուշտ, որ խմբագիրները գրաղած են միայն... ճանճ քշելով:

Պատահական կամ մնայուն աշխատակիցներ ունինք, որոնք տարիներով կը կրկնեն նոյն սխալները: Խմբագիրը ոչ միայն կը զայրանայ, այլեւ կը ջղայնանայ ամէն օր նոյն սխալները սրբագրելու իրապէս տաղտկալի հարկին տակ դրտնուելուն համար:

Գրագէտներ կան, — կոչումով եւ ասպարէզով գրագէտներ, — որոնք նոր տողը ինչ է, չեն գիտեր: Այսքան տարրական բան մը չսորվիլ, այլեւս միայն զարմանալի չէ, պարզապէս զայրանալի է: Կը գրեն «ըսել է վերջ», մինչ պէտք է գրեն «ըսել է տող»: «Վերջ»ը կը ջնջէք, կը գրէք «տող», այն ակնկալութեամբ, որ գրագէտ պարոնը յաջորդ անգամ ինքն ալ պիտի սկսի գրել «տող»: Կամ կը գրեն «ամբողջ մարդիկը», կ'ուղղէք սխալը եւ կը գրէք «բոլոր մարդիկը»: Միւս անգամ նոյն սխալը կը կրկնուի համբուրելի՛ յամառութեամբ...

Կը գրեն «աներհօր». կը սրբագրէք, կը դարձնէք «աներոջ»: Վերջացա՞ւ. ոչ. «աներհօր»ը կը յամառի մնալ «աներհօր»:

Բարեկամներ ունինք մօտը կամ հեռուն: Նամակներ կը ստանանք. մէկը հարցում մը կ'ընէ, միւսը բան մը կը խնդրէ, ուրիշ մը տեղեկութիւն մը կ'ուզէ, երրորդ մը յանձնարարութիւն մը կ'ընէ: Եթէ ուզէք բոլորին պատասխանել կամ գոհացում տալ բոլոր պահանջներուն, ստիպուած պիտի ըլլաք երեք քարտուղար պահել: Ամէն մէկը կը կարծէ անշուշտ, որ ձեր գրելիքը երկու տող է, կամ քանի մը վայրկեան զոհել է ձեր ժամանակէն: Հա՞րկ է բացատրել, թէ ամէն օր տասն անգամ «երկու տող» գրելով կամ տասն անգամ «քանի մը վայրկեան» զոհելով արդէն օրը իրիկուն եղած կ'ըլլայ:

Օրուան մէջ այցելուներ կ'ունենաք, պատահական կամ մնայուն այցելուներ, որոնք ձեր գործին կամ պաշտօնին հետ կապ չունին կամ թերթին աշխատակից չեն: Ամէնքն ալ իրենց ցաւերը կը պատմեն, դժգոհութիւններ կը յայտնեն, դարման մը, խորհուրդ մը կ'ուզեն: Կամ իրենց գլխուն եկածները կը պատմեն: Կը յիշէք Պարոնեանը եւ իր «քաղաքավարութեան վնասները» ու կը տեսնէք, որ ձեր գործերը մնացած են երեսի վրայ, իսկ ժամացոյցին սլաքը կանգ չառներ, կը յառաջանայ միշտ:

Լրագրութեան մէջ «վաղը» չկայ. ամէն ինչ «այսօր» է: Եթէ ըսէք՝ «այս գործն ալ վաղը կ'ընեմ», ձախողած էք: «Այսօրուան գործը վաղուան մի ձգեր» առածը առանձնապէս լրագրողներուն համար է: Կարելի՞ է սակայն օրը 48 ժամի վերածել:

Բոլոր թերթերը կը յանձնարարեն իրենց աշխատակիցներուն՝ գրել մելանով, թուղթին միայն մէկ էջին վրայ, յստակ, ընթեռնլի, մանաւանդ յատուկ անուններ, թիւերն ու թուականները:

Դուք կ'ըսէք, դուք կը լսէք:

Թերեւս աւելի ճիշդ կ'ըլլայ յանձնարարել, որ գրեն մատիտով, թուղթին երկու երեսներուն վրայ, անընթեռնլի ու խառն ի խուռն:

Ալեւոր գրագէտը՝ Յակոբ Օշական կը գրէր այնպէս, որ ինքն ալ միասին պէտք է գար խմբագրատուն՝ իր գրածը կարենալ կարդալու համար: Իր գիրը — գիր չէր, այլ եգիպտական մեհենագիր էր կամ սեպագիր — բեւեռագիր: Այս պատճառով ալ իր «աղեղ»ը կը դառնար կ'ըլլար «ուղեղ» կամ «ուղիղ»ը» «ասեղ»: Օգուտ չըրին մեր խնդրանքներն ու թախանձանքները՝ յստակ գրելու մասին: Երեք — չո՛րս հոգի միասին յաճախ չէինք կրնար կարդալ այս կամ այն բառը եւ կը ձգէինք, որ գրաշարը շարէ ըստ իր ... հայեցողութեան:

Ո՞վ է յանցաւորը. խմբագրութի՞ւնը, ... դրողը ինք:

Այս պահուն աչքի առջեւ ունինք մեր աշխատակիցներէն մէկ – երկուքը, որոնց յօդուածներուն մէջ սխալներ կը պատահին միշտ այն պարզ պատճառով, որ յստակ չեն գրուած, ընթեռնլի չեն գրուած: Իսկ բարեխղճութիւնը, պիտի ըսե՛նք նաեւ՝ արժանապատուութեան զգացումը թոյլ չեն տար, որ գրողը... ձախ թեքումներ ունենայ եւ հայերէն գրել չինարէն գրելու ձեւով:

Մեր «առօրեայ»ին մէջ ուրիշ մանր – մունր բաներ ալ կան:

Օրինակ, հետաքրքիր ընթերցող մը, Քամչաթքայէն կամ Թանկանիքայէն, կը խնդրէ, որ «Յուսաբեր»ի, «Հայրենիք»ի, «Յառաջ»ի կամ «Աղդակ»ի այսինչ թիւը, ուր այսինչ յօդուածը հրատարակուած էր, անպատճառ գտնենք եւ իրեն ղրկենք: Շատ պէտք ունի եւ շատ շնորհակալ կ'ըլլայ: Հարկաւ, այսքան փոքր բան մը պիտի չմերժենք:

Ուրիշ ընթերցող մը անձամբ կը մտնէ խմբագրատուն, կը խառնէ – կը խառնշտըկէ հաւաքուած թերթերը եւ բան մը ը փնտռէ, զոր ի վերջոյ կը գտնէ կամ չի գտներ: Առաջին պարագային՝ թերթը անուշին տակ կը դնէ ու կը մեկնի: Երկրորդ պարագային՝ յստակապէս կը խնդրէ, որ մենք փնտռենք գտնենք իր ուզած թերթը: Ինք ժամանակ չունի փնտռելու, իսկ մենք, փառք Աստուծոյ, թէ ժամանակ ունինք եւ թէ.. պարտականութիւն՝ իր խնդրանքին ընդառաջ երթալու:

Կան ուրիշներ, որոնք «յոգնած ենք, քիչ մը հանգիստ ընենք» կ'ըսեն ու կը նստին ձեր մօտ, կամ քիչ մը անդին եւ կը սկսին խօսիլ արարչագործութենէն, ջրհեղեղէն, օդին բարեխառնութենէն այն համոզումով անշուշտ, որ այդ բաները ձեզ շատ, շատ կը հետաքրքրեն...

Ո՛չ, պիտի չլրացնենք այս «յայտմաւուրք»ը, չենք կրնար լրացնել, որովհետեւ... պատկերազարդ պատմութիւն մըն է ատիկա. գրելով չի լմննար, ոչ ալ կարդալով կ'աւարտի:

Այսքանը բաւ է առ այժմ:

Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ

ՄԱՐԴԻԿ 20 ՏԱՐԻ ԱՒԵԼԻ Կ'ԱՊՐԻՆ

20 ՏԱՐՈՒԱՆ
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բժշկութիւնը աւելի յառաջդիմած է վերջին քսան տարիներուն ընթացքին, քան նախորդ երկու հազար տարիներուն մէջ:

Բժշկական գիտութիւնը կը զարգանայ այնքան արագ, որ բժիշկները դժուարաւ կը յաջողին հետեւիլ անոր յառաջդիմութեան: Բժշկութեան մասին գրուած գիրքերը շուտով կը հիննան եւ պէտք է զանոնք կրկին գրել, նոր գիտերու լոյսին տակ:

Այսուհետեւ «բժշկութիւն» բառը անբաժան է «հետազօտութիւն» բառէն:Ստուգիւ, բոլոր նոր գիւտերը կը յայտնուին տարրալուծարանին մէջ հետազօտութիւններ կատարող բժիշկներուն աչքին առջեւ:

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄԸ

Մասնագէտ բժիշկները անդադար կ'աշխատին թափանցելու համար բնութեան գաղտնիքներուն մէջ. կ'ուզեն կատարելապէս ճանչնալ էութիւնը եւ կեանքը բնականոն եւ անբնականոն բջիջներուն, մանրէներուն, վիրիւսներուն, ռիքեդսիներուն, եւայլն:

Ռիքեդսի բառը յարաբերաբար նոր է բժշկական բառարանին մէջ: Կը նշանակէ չափազանց փոքր հիւանդատար սերմ մը, որ կը պատճառէ կարգ մը հիւանդութիւններ, ինչպէս՝ ջերմը, դրաքոմաճ, եւայլն: Ռիքեդսին առաջին գտնողը եղած է Նոլլեր:

Բժիշկները ամէնէն աւելի տանջող հարցը հետեւեալն է. ի՞նչպէս բնաջնջել հիւանդ բջիջները եւ ինչպէս առողջները դնել բնականոն վիճակի մէջ, որպէսզի իրենք ալ չվարակուին: Եթէ այս հարցին կատարեալ լուծումը գտնուի, քաղցկեղի սոսկալի հիւանդութիւնը վերջնականօրէն պարտուած պիտի ըլլայ:

ՄԱՐԴԻԿ 20 ՏԱՐԻ ԱՒԵԼԻ Կ'ԱՊՐԻՆ, ՄԻՋԻՆ ՀԱՇՈՒՈՎ

Վերջին քսան տարուան բժշկական գիւտերը միջին հաշուով քսան տարի երկարած են մարդուս կեանքը: Արմատական դեղեր գտնուած են յաղթահարելու համար շատ մը փոխանցիկ հիւանդութիւններ:

Սուլֆամիտները կարելի կը դարձնեն բուժումը կարգ մը մահացու հիւանդութիւններէ, ինչպէս՝ սդրեպդոգոքային ուղեղատապէ եւ ենտոքարտիէ:

1957ին, շուկայի վրայ երեւցան ուրիշ սուլֆամիտներ, որոնք լաւ արդիւնք կը բերեն շաքարախտին դէմ: Անոնք կ'առնուին բերնէն եւ կը նուազեցնեն շաքարին քանակը՝ արեան մէջ եւ նուազ յաճախակի կը դարձնեն էնսուլինի ներարկումները: Այս սուլֆամիտներէն են՝ դոլպիւդամիտը, մեդահեքսամիտը եւ քլորբրոբամիտը:

ՓՐԿԱՐԱՐ «ԱՆԹԻԲԻՈԹԻԿ»ՆԵՐԸ

Ասկէ զատ, անթիպիոթիկ կոչուած դեղերը աներեւակայելիօրէն արագ կը զարգանան:

Ճոն Ֆլեմինկի կողմէ 1925ին հնարուած բենիսիլինը կը շարունակէ աչքառու արդիւնքներ տալ մասթոյիտիթի, սգարլաթին ջերմի, ծանր անժինի եւ ուրիշ հիւանդութիւններու դէմ:

Սակայն մեծ է թիւը փրկարար նոր անթիպիոթիկներուն. սթրեպթոմիսինը կը յաղթէ թոքախտին. օրէոմիսինը՝ շատ մը փոխանցիկ հիւանդութիւններու. քլորոմիսեթինը՝ թիֆոյիտին. պասիթրասինը՝ մորթային հիւանդութիւններուն. վիթամին Պ 12ը՝ անարիւնութեան զանազան ձեւերուն:

Սուլֆամիտներէ եւ անթիպիոթիկներէ զատ, պէտք է յիշատակել նաեւ զարիի եւ ցորենի կեղեւէն պատրաստուած զանազան հականեխական դեղերը, որոնք կ'արգիլեն հիւանդութիւններու ծաւալումը: Այս դեղերը «Նիթրոֆիւրանս» անունը կը կրեն. անոնցմէ՝ ֆիւրասինը մեծապէս օգտակար է անոնց, որոնք կը տառապին սիսթիթէ եւ միզարանի բորբոքումէն:

ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Փոխանցիկ հիւանդութիւններէն զատ, կան նաեւ գործարանային հիւանդութիւններ, որոնք յառաջ կուգան ներքնաշխարհին մէջ գործող գեղձերու անկանոն աշխատանքէն:

Օրինակի համար, թիրոյիտ կոչուած գեղձին անկանոն գործունէութիւնը ֆիզիքական եւ մտաւորական ծանր խանգարումներու առիթ կուտայ: Գտնուած են դեղեր, որոնք այդ գործունէութիւնը կը կանոնաւորեն:

Զանազան հիւանդութիւններու դարմանումին, եւ յատկապէս ծննդաբերութիւնը դիւրացնելու համար կը գործածուին իբոֆիզէ պատրաստուած դեղեր:

Նոր հորմոն մը, ոքլիզինը, անվտանգ կը դարձնէ կանխահաս ծննդաբերութիւնը:

Մենոփոզի մէջ, սովորական դարձած է գործածութիւնը սեռային հորմոններու:

ՅՕԴԱՅԱՒԻՆ ԴԷՄ

Ժամանակին շատ գովուած են քորթիզոնի արդիւնքները, յօդացաւի դարմանումին մէջ:

Բայց այսօր բժիշկները կը յայտարարեն թէ քորթիզոնը, թէպէտ կը հանդարտեցնէ ցաւը, սակայն չի բուժեր եւ երբեմն ալ վտանգաւոր է ենթակային համար:

Անոր փոխարէն, բժիշկները այժմ կը յանձնարարեն իտրոքորթիզոնը եւ փերտնիզոնը: Եքսամեթասոնը 35 անգամ աւելի ազդու է քորթիզոնէն եւ անոր գործածութիւնը բոլորովին անվնաս է:

Շնչարգելութեան եւ ուրիշ պազարութիւններու պարագային շատ օգտակար են բորբոքումը արգիլող հորմոնները:

ՄՏԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԸ

Բժիշկները արդէն իսկ կ'ընդունմարեն մտային սոսկալի հիւանդութեան մը, սկիզոֆրենիի դարմանումը: Անոր դեղին պատրաստութեան համար կը գործածուին հորթի հորմոններ: Բայց այդ դեղը շատ սուղի կը նստի, քանի որ մէկ ներարկումի համար պէտք է զոհել 15 հորթ:

Նոյնպէս, բժիշկները կը խորհին թէ կարելի պիտի ըլլայ դարմանել խենդութիւնը եւ յիմարութիւնը:

Խենդերը այլեւս հարկ չկայ նրկաթեայ շապիկներու մէջ պահելու, որովհետեւ ռեսերփինը, քլորբրոմազինը, մեփրոպրոմաթը եւ ուրիշ դեղեր զանոնք կրնան հանդարտեցնել:

ՍՐՏԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԸ

Սրտի հիւանդութիւնները մեր դարուս յատկանիշներէն մին կը կազմեն: Անոնք գլխաւորաբար յառաջ կուգան չափազանց յոգնութենէ եւ մտահոգութենէ: Կարելի է այդ հիւանդութիւններուն յաղթել եւ կամ գոնէ զանոնք մեղմացնել զանազան դեղերով:

Արեան գերճնշումը ունի զանազան դեղեր, որոնք կը պակսեցնեն քոլեսթերոլը եւ կը չքացնեն երակայնդութիւնը (արթերիոսքլերոզը):

Քլորոթիազիտ դեղերը կը պակսեցնեն աղի յաւելեալ քանակութիւնը արեան մէջ:

Կան բազմաթիւ դեղեր որոնք արեան թանձրացումը կ'արգիլեն:

Հեբարինէն եւ տիգումարոլէն զատ պէտք է նշանակել նաեւ վարֆարինը, որ 1955ին ազատեց սրտի հիւանդութենէ տառապող Նախագահ Այզընհաուըրը:

Այս օրերուն մէջ, սրտի հիւանդութիւններու հետազօտութիւնները Ամերիկեան

ՈՒԹ ՕՐ

ՁԵԿԱՅԻ ԲԱՆՏՈՒՄ

(ՅՈՒՇԵՐ, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ)

Ներս մտան Բժ. Օհանջանեանը, Ս. Վրացեանը, կարծեմ՝ խմբապետ Սմբատը, մի քանի ուրիշ մարդ ...

Գրկուեցինք, սապոնր երեսիս ու ձեռներիս:

Կէս ժամ անցած, ես էլ դուրս եկայ:

Ուզում էի աննկատելիօրէն անցնել մի կերպ տուն ընկնել, համբուրել աղջկանս:

Անկարելի եղաւ: Հէնց որ Երեւացի, նորից շրջապատեցին, նորից օդը բարձրացրին:

Առաջի հոգս եղաւ՝ փրկել ակնոցս, գրպանս կոխել:

Ձեռների վրայ հասցրին Պարլամէնտ, բարձրացրին սանդուխներով, հանեցին դրսի պատշգամբը եւ այստեղ միայն վար իջեցրին:

Ներքեւը, հրապարակի վրայ խռնուած կին հազարաւոր մարդիկ, դէմքերը ուրախ, աղաղակները սրտանց: Կողքիս մեղմ ծածանւում էր Հանրապետութեան Եռագոյնը ...

Մի — երկու նախադասութիւն ասի, լաւ չեմ յիշում՝ ինչ:

Ապա շտապեցի դնալ կառավարութեան տուն: Գնում էի արագ — արագ, համարեա վազում:

Ճամբին ընկերացաւ զօրավար Մ. Մ—եանը, զաղթականի հնամաշ շորերով, երեսը վաղուց չածիլուած: Հայիւ հասնում էր ետեւիցս, բայց պոկ չէր գալիս: Շնչասպառ, հեւ ի հեւ, մէկ աջ կողմս էր անցնում, մէկ ձախ, ու խօսում էր, խօսում ...

Ինչ որ առաջարկներ էր անում, ծրագրում, ուժեր դասաւորում. անհրաժեշտ է իսկոյն, անմիջապէս — զօրք դնել այսինչ տեղ, թնդանօթներ ուղարկել այնինչ տեղ, այսինչ կամուրջը բռնել, այնինչ գիծը ամրացնել ...

Հարբած էր երեւում, շփոթում՝ գինուց թէ յուզմունքից:

Կառավարութեան տան մէջ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն՝ Ս. Վրացեանի գլխաւորութեամբ՝ գործի վրայ էր արդէն գինուած ուժերն էր դասաւորում, իշխանութիւն կազմում:

Բայց ներքեւը կայարանի կողմը, հրացանաձգութիւնը չէր դադարում ...

Գրուած է Թեհրանում 1921 թ. ամառը

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ

(14 եւ վերջ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ Թեմի Ազգ. Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ ընտրութիւնները տեղի ունեցած են Սեպտեմբեր 27ին: 3500 հոգիի քուէարկութեամբ ընտրուած են, Տոքթ. Նուպար Թոփճեան, Պ. Պ. Աբրահամ Գապանճեան, Նիկողոս Փիլաւեան, Վահէ Զոզկարեան, Խաչատուր Տօնիկեան, Նշան Թիւյսիւզեան եւ Գէորգ Քազլաեան:

ՊՈԼՍՈՅ արուարձաններէն Գարթալի Հայոց գերեզմանատունը սեփականագրկման պիտի ենթարկուի՝ Թաղապետութեան հրահանգով: Գերեզմանատունը մայր պողոտայէն 12ուկէս մեթր ետ պիտի քաշուի, որու հետեւանքով մօտ 15 մեռեալներու աճիւնները պիտի փոխադրուին այլ տեղ:

ՄՈՒՍԱ – ԼԵՐԱՆ հերոսամարտի ոգեկոչումը տեղի ունեցած է Այնճարի մէջ (Լիբանան) Սեպտեմբեր 27ին: Պատարագին Նախագահած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.: Ցերեկին մատաղ եւ ճաշ տեղի ունեցած են «Տիգրանեան» սրահին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ բժիշկ մը՝ Ճոն Քէչիչեան որ մասնագէտ է Թոքախտի Վիէթնամ գացած է տեղացի բժիշկներուն բուժման արդի մեթոտներ սորվեցնելու համար:

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ (Լիբանան) Սեպտեմբեր 17ին ներկայացուած է Մ. Մարութեանի «Դաւիթ Բէկ», Ազգ. Վարժարանի Շրջանաւարտներու Միութեան կողմէ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԺՈԽՔՆ ՈՒ ԴՐԱԽՏԸ

Ըստ Չինական Դիցաբանութեան, կեանքի եւ մահուան տոմարը բռնող Եամա աստուածը երբ տեսնէ որ մարդ մը իր վախճանին մօտեցած է, իր երկու սպասաւորները կը ղրկէ եւ անոր հոգին բերել կուտայ: Հոգին կը դատուի եւ կեանքի մէջ իր ըրած բարի կամ չար գործերուն համաձայն, կը ղրուի միւս աշխարհին մէջ: Բարիք գործած հոգիներէն ոմանք, պարագաներուն համաձայն, կը ղրկուին Արեւմուտքի Գերագոյն Երջանկութեան Երկիրը, Պուտտային մօտ, ուրիշներ՝ Քուէն Լուէն լեռը, ուր անմահ կեանք մը կ՚ապրին եւ կամ կը ղրկուին երկրորդ անգամ ծնելու կեանքին մէջ:

Չարիք գործած հոգիները կը ղրկուին Դժոխք: Դժոխքը առանձին աշխարհ մըն է, որ ունի իր քաղաքներն ու գիւղերը: Քաղաքներէն գլխաւորագոյնը՝ Ֆոնկ Թու քաղաքն է: Մեռեալները հոն կը մտնեն ատեանի դռնէն: Ատեաններու դրան դիմացի կողմը կը հոսի Նայ Հօ գետը, որ երեք կամուրջներ ունի: Մէկը ոսկեղէն է եւ աստուածները կ՚անցնին անկէ: Միւսը՝ արծաթեայ է եւ անկէ կ՚անցնին առաքինի մարդոց հոգիները: Երրորդէն ոճրագործ հոգիները կ՚անցնին: Կամուրջը բազմաթիւ քիլոմեթր երկարութիւն ունի եւ միայն երեք թիզ լայնք: Աջ ու ձախ կողմերը բազրիքներ չկան եւ հոգիները անկէ անցնիլ փորձելու ատեն, վարէն հոսող ջուրերուն մէջ կ՚իյնան եւ կեր կ՚ըլլան անագապղինձէ օձերու եւ երկաթէ շուներու՝ որ զանոնք կը խածնեն ու կը բզկտեն:

Ֆոնկ Թու քաղաքին մէջ ալ կայ բարձրադիր պատշգամ մը, ուրկէ ամէն մեռեալ կրնայ տեսնել իր գիւղը: Հոգիները վերջին անգամ հոն կ՚առաջնորդուին, տեսնելու համար թէ՝ իրենց մահէն ետք ինչ եղաւ իրենց ընտանիքը, տեսնելու համար թէ՝ իրենց ետին ինչ դժբախտութիւն ձգեց իրենց մահը եւ կամ՝ իրենց ազգականներուն ողբերն ու արցունքները տեսնելու համար:

Քուէն Լուէն լեռը եւ կամ Գերագոյն Երջանկութեան Երկիրը գացողները գերերջանիկ կեանք մը կ՚ապրին: Քուէն Լուէնի շրջանին իշխանուհին Արեւմուտքի Տիկ.Թագուհին է, Արքայամայր Վանկը, կողակիցը Ակաթէ Վէհին: Անոր պալատը կառուցուած է լերան կատարին վրայ: Ինը յարկեր ունի եւ ամբողջութեամբ շինուած է ակաթէ: Իր պալատին շուրջ, խանութեան մէջ շինուած են գեղեցիկ պարտէզներ, ուր կը բուսնի Անմահութեան Դեղձը: Հոն կ՚ընդունուին միայն այն մարդիկը, զորս աստուածները արժանի կը նկատեն Անմահութեան Դեղձը ուտելու. Ատոնք այն մարդիկն են՝ որ ձեւականօրէն կը մեռնին, մինչդեռ, իրականութեան մէջ պարզապէս, իրենց մահկանացու մարմինը կը լքեն Քուէն Լուէն երթալու եւ այնտեղ ու անվախճան կեանք մը ապրելու համար:

Արդար ուրիշ մարդիկ ալ որ յաւիտենական կեանքի երջանկութեան մէջ կ՚ընդունուին, կ՚երթան Արեւմուտքի Գերագոյն Երջանկութեան Երկիրը: Տիեզերքի արեւմտեան ծայրամասը գտնուող այդ երկիրը մեզմէ կը բաժնեն, մեր աշխարհին նման անհամար աշխարհներ: Ամէն կողմէ փակ՝ վայելքներու վայր մըն է ան, զարդարուած եօթը կարգ ծառերով, որոնց ճիւղերը թանկագին քարեր կան եւ ներդաշնակօրէն կը հնչեն երբ հովիկը կ՚օրօրէ զանոնք: Հոն կան լուտաններով լեցուն լիճեր, որոնց յատակը ծածկուած է ոսկեղէն աւազով եւ որոնց ափունքները շինուած են եօթը գարդերով:

Բազմերանգ թեւերով եւ երկնային ձայնով թռչուններ իրենց երգերով կը փառաբանեն հինգ առաքինութիւններն ու հրաշալի դաւանանքները: Ծաղիկ անձրեւներ կը տեղան գետին: Այս Եդեմին մէջ գերերջանիկ հոգիները կ՚ապրին բարեպաշտ կեանք մը: «Ամէն առաւօտ կ՚երթան եւ ծաղիկներ կը մատուցանեն միւս աշխարհներու Պուտտաներուն եւ իրենց աշխարհը կը դառնան ճաշի պահուն»: Եւ անոնց բոլոր լսածները, — Թռչուններու դայլայլանքը, թանկագին քարերով ծառերուն մէջ հովին փչելը, անոնց մտածել կուտայ Պուտտային, Օրէնքին եւ Հաւաքականութեան մասին:

Ուստի բարեբախտ են անոնք որ իրենց կեանքին մէջ արդար եղած են եւ առաքինի: Մահուան ժամուն՝ անոնց սիրտը պիտի իջնէ եւ պիտի հաւաքէ անոնց հոգիները, զանոնք դնելու համար լուտաններուն մէջ լիճերուն, ուր փակուած պիտի մնան մինչեւ այն օրը, երբ մաքրուած իրենց ամենավերջին արատէն՝ դուրս պիտի ելլեն բացուող ծաղիկին մէջէն եւ պիտի միախառնուին արդարներուն հետ, որ պիտի ապրին Արեւմուտքի Գերագոյն Երջանկութեան Երկրին մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆ ԳԱՑՈՂ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐՈՒ Կ՚ԵՆԹԱՐԿՈՒԻՆ

ՍԱՅԴԱԿ.— Սեպտեմբեր 30: Դամասկոս նոր սեղմումներ դրաւ իր հպատակներու տեղափոխութեանց վրայ: 700 Սուրիացիներ, որոնք Սեպտեմբեր 28ին ճամբայ ելած էին Լիբանան դալու համար, արգելքի հանդիպեցան: Միայն տասը Սուրիացիներ կրցան սահմանը անցնիլ:

Թիւերը յայտնի չեն: Բայց փոխադրական ընկերութիւններէ քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, աննշան է թիւը այն Սուրիացիներուն, որոնք արտոնութիւն կրցած են ձեռք ձգել Լիբանան դալու համար:

Դամասկոս կրկնակ պայմաններ կը պարտադրէ.

1) Սուրիացիները, որոնք Լիբանան գալու համար հինգ լիր. ոսկի կը վճարէին, ցարդ կրնային այդ գումարը գնել սահմանին վրայ: Սեպտեմբեր 28էն ի վեր, պարտաւոր են զանոնք գնել Դամասկոսէն:

Այս որոշումը յանկարծ տրուած ըլլալով, առանց հաղորդումներու, սահման հասած բոլոր Սուրիացիները ստիպուեցան ետ դառնալ:

2) Դամասկոսէն գնուած ելքի «պոնը» պէտք է ստորագրուի սուրիական Ընդհանուր Ապահովութեան կողմէ: Այս կը նշանակէ, թէ ելքի վիզայի դրութիւն հաստատուած է: Մինչեւ հիմա նման պարտադրանք մը չկար:

Այս լուրը իմանալէ անմիջապէս յետոյ, Պ. Ռեմոն Խոտէ իր մօտ կանչեց ԱՄՀի Պէյրութի դեսպանը եւ անկէ բացատրութիւններ պահանջեց:

«Պ. Ղալէպ ինծի հաւաստիք տուաւ, թէ սակս արգելիչ միջոց մը չէ, այլ պարզապէս կազմակերպչական կարգադրութիւն մը՝ սահմանին վրայ խճողումի տեղի չտալու համար» յայտարարեց Պ. Խոտէ ԱՄՀի դեսպանը ընդունելէ ետք:

Հակառակ այս ճշդումին, Պէյրութի քաղաքական շրջանակները կը խորհին, թէ Դամասկոս այս միջոցին դիմած է, որովհետեւ լիբանանեան իշխանութիւնները կը մերժեն սուրիական Ընդհանուր Ապահովութեան կողմէ տրուած ելքի վիզա պահանջել Լիբանանէն արտաստահման մեկնող Սուրիացիներէն:

Ընկերութիւնը յայտնեց գիւտը նոր բորբոսումի մը, որ յար եւ նման է կարգ մը պանիրներու բորբոսումին, եւ որ արեան թանձրացումը բոլորովին կ՚անհետացընէ:

Լուսնոտներուն համար օգտակար դեղ մըն է՝ տինոլը, որ կը ծառայէ նաեւ կարգ մը անբնականոն մանուկներ դարմանելու:

Ամիսային փորհարութիւններու պաքացային շատ օգտակար է գոմոֆոոմը: Տիփիագիտը կը բնաջնջէ կարգ մը ազիքային որդեր:

Նշելի է որ բժիշկները, իրենց հետազօտութիւններուն մէջ լայնօրէն կ՚օգտագործեն ռատիոզործօն իզոթոպներ, որոնցմով կարելի է նաեւ պայքարիլ շատ յառաջացած քաղցկեղին դէմ:

ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ ՀՍԿԱՅ ՑԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջացնելէ առաջ, յիշատակենք, որ վիրաբուժութիւնն ալ նուազ յաջողութիւններ չէ արձանագրած վերջին քանի տարիներուն ընթացքին:

Այս յաջողութիւնները կարելի դարձած են թմրեցուցիչ առաջնակարգ նոր միջոցներով. հորմոնային թմրեցում, պաղով թմրեցում, վերակենդանացում, եւն.:

Ամէնէն զգալայոյնց վիրաբուժական գործողութիւնը՝ սրտի գործողութիւնն է. արեան հոսումը կը շեղուի եւ այսպէսով կարելի կ՚ըլլայ սիրտը դարմանել:

Նոյնպէս, կենսաբանական պատուաստը հսկայ յառաջդիմութիւններ արձանագրած է: Նայլոնը մեծապէս կը գործածուի վնասուած անդամները փոխարինելու համար: Կան բազմաթիւ մարդիկ, որոնք իրենց մարմնոյն ներսը նայլոնէ կարուածքներ ունին:

Պէտք է սակայն խոստովանիլ, որ մինչեւ հիմա ձեռք բերուած ամենատպաւորիչ նուաճումը յառաջ եկած է Տոքթ. Սոլքի շինուկին գիւտէն, որ յաղթահարեց մանկական անդամալուծութիւնը: Միացեալ Նահանգներուն մէջ միայն, այս հիւանդութիւնը նուազեցաւ 89 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Սակայն, հակառակ այս բոլոր յաջողութիւններուն, մարդս տակաւին գոհ չէ, ան պէտք ունի գիտութիւնը օգտագործելու միշտ նորանոր յաղթանակներ տանելու համար իր դարաւոր թշնամիին՝ հիւանդութեան դէմ:

Հայացուց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

— Ախըր ժամանակը անցնում է, եւ մենք չենք դդում, պարոններ... Սոսամոքսր բողոքում է, միթէ կարող չե՞նք մի ինչ որ պան գտնել ներս խփելու. ես սովոր չեմ ինձ մօտ փող վերցնել... հէ՞, ի՞նչ էք ասում...

Զորս երիտասարդները իրարու երես նայեցան՝ վիրար յանդիմանելով լռելեայն որ առանց մէկ փարա մը անօթի ձգած էին մինչեւ այդ վայրկեանը: Եւ ահա վէճ մըն է ծագեցաւ նորէն. իւրաքանչիւրը կ՚ուզէր իր տունը տանիլ առաւօտը, չհանդուրժելով որ ուրիշ մը այդ անբախդատելի պատուին արժանանայ. ի վերջոյ Պ. Կոստանեան ստիպուեցաւ միջամտել քրքջաձայն.

— Ախ, ինչ սիրուն տղամարդիկանց եմ հանդիպել... էլի ինձ համար մի պնակ կերակուր բաւ է՝ ում մօտ կ՚ուզէ լինի: Աւելորդ է վիճել մի էսքան չնչին պանի համար, պարոնին մօտ կը ճաշեմ... համաձա՞յն էք:

Միւսները ստիպուեցան համակերպիլ այս վերադոյն փափաքին: Մանկավարժին ընտրածը չորսին մէջ էն հարուստ երեւոյթ ունեցողն էր:

Ք...եան ընտանիքը, գիւղին էն ազդեցիկ հարուստներէն, պերճապաշտ ընդունելութիւն մը կատարեց կովկասահայ մանկավարժին, որ մեծարուած հացալից սեղանին վրայ ահագին աւերում գործեց. պոլսական համադամներէն իւրաքանչիւրին նախշուն գովասանքներ շռայլելով՝ հեռգհետէ որ անոնք կ՚երեւնային իր անկուշտ աչքերուն առջեւ: Ճաշէն յետոյ, ընտանիքին անդամներուն պարզեց իր մանկավարժական տեսութիւնները, յայտնելով թէ իր սեփական մեթոտները գործադրելու համար Հ... գիւղի մատաղ սերունդին վրայ՝ մտադիր էր վարժարան մը հիմնել, թէեւ ատոր համար դրամի բացարձակապէս կը պակսէր:

Իրիկուան, ընտանիքին հայրը, բարեմիտ եւ ազնիւ Կեսարացի մը. գործին հետաքրքրուելով՝ երկար բարակ տեսնուեցաւ մանկավարժին հետ, չհասկցած կէտերը իր որդւոյն բացատրել տալով: Իր բախտէն, ռուսահայը հոտ կ՚իյնար այնպիսի ատեն մը, ուր գեղին կարգ մը ջոջ ադաները սաստիկ հակառակութեան մէջ էին ազգ. վարժարաններու հոգաբարձութեան եւ Թաղ. խորհրդին հետ այն ամէնափոքր պատճառներէն մէկուվը, որոնցմով գրեթէ միշտ պառակտուած են Պոլսոյ թաղերը:

Հակառակորդ կուսակցութեան պետն ալ, գիտուածով, այդ Կեսարացին էր, որ խոկոյն՝ այդ մարդուն եւ անոր փայփայած ծրագրին մէջ տեսաւ սքանչելի գործիք մը, առիթ մը հոգաբարձութեան եւ Թաղ. խորհրդին գլուխը ձգմելու համար: Նոյն գիշերն իսկ իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը խոստացաւ մանկավարժին եւ յորդորեց զայն որ անմիջապէս գործի սկսի:

Քանի մը օրէն, Կեսարացին կողմնակիցները, որոնք ամէնքն ալ հարուստ մարդիկներ էին, առաջին հանգանակութեամբ մը հարիւր ոսկիի գումար մը գոյացուցին եւ մանկավարժին ափը դրին: Երբ որ կարմրուկ ոսկիներուն այդքան շուտ իր դատարկ գրպաններուն մէջ հոսիլը տեսաւ. աչքերը զգածնային ագահութեամբ մը փայլատակեցին:

— Խօ, ինչ տղամարդկանց եմ հանդիպել, կ՚ըսէր իր պաշտպաններուն ...բայց հէնց որ գիտենայի թէ էսքան մեծ փող հարկաւոր էր լինելու էս գործի համար, Կովկասից առատ փող կը փոխադրէի:

Գիւղին էն հովասուն տեղը մեծ տուն մը վարձուեցաւ: Իրմով յափշտակուող չորս աղուամազոտ երիտասարդներ ջարդուփշուր եղան կովկասցիին մանկավարժական յիմարութիւններուն մաս մին տալու համար:

— Այն բոլորովին նոր սիստեմ, կ՚ըսէր, որին գործադրելու եմ՝ պահանջում է դպրոցական կարասիք բոլորովին տարբեր սիստեմով...:

Երկու շաբթուան մէջ ամէն բան պատրաստ էր՝ այդ համբաւաւոր սիստեմին գործադրութեանը համար: Մանկավարժը նոր «չոբերով» զարդարուեցաւ, մօրուքը եւ վարսերը ծածկերը չտկրտեց, հանդստաւէտ խուցի մը վայելքը տուաւ ինքզինքին եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց:

Կոստանեան վարժարանին պաշտօնական բացման օրը՝ Կիրակի մը՝ բոլոր իր համակիրները, ծնողքներ եւ զաւակներ, ժողվուեցան մեծ սրահին մէջ՝ լսելու համար մանկավարժը, որ խոստացած էր իր հեղինակած չնաշխարհիկ սիստեմին վրայ «մի ինչ որ գաղափար տալու»:

Այդ խայտառղէտ հաւաքոյթին մէջ կը փայլէին գիւղին իմացական երիտասարդութիւնը, մեծ ադայութիւնը շուկայի դասակարգը, գեղեցիկ սեռը իր ամէն աստիճաններով եւ մինչեւ իսկ մամիկներ որոնք չէին կրցած երկար մազերով եւ «Թօհաֆ» խօսուածքով այդ Հայը տեսնելու հետաքրքրութեան յաղթել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ
(Շար.)

Բայց, հիմնականին մէջ, Փէքինի գլխաւոր մտահոգութիւնն է Միջին Արեւելքը։

Մաօ Ցէ Թունկ եւ իր գործակիցները իրենց քաղաքականութեան լաւագոյն արտայայտութիւնը կը գտնեն Իրաքի մէջ։ Խորհրդային օգնութենէն նոյն, Իրաք այսօր կը վայելէ Համայնավար Չինաստանի տնտեսական եւ մասնագիտական լայն օժանդակութիւնը։ Վերջերս Պաղտատ գնաց նաեւ Գուրհան Շահիտի, խմբագիր մը, որուն համար կ՚ըսեն թէ «Չինաստանի միջին - արեւելեան քաղաքականութեան ճարտարապետն է»։

Նաեւ մտահոգուած է նաեւ այլ հարցով մը.— Փէքին կ՚աշխատի սիրաշահիլ Ալժերիոյ ըմբոստները եւ իր ազդեցութեան տակ առնել զանոնք։ Այս նպատակով Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի մէկ պատուիրակութիւնը պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Փեքինի մէջ։

Չինաստան կը փոխէ իր բարեկամները։ Նասր, արաբ առաջին ղեկավարը՝ որ ճանչցաւ համայնավար Չինաստանը, այսօր մոռցուելու վրայ է. տարբեր ձեւով կարելի չէ բացատրել Ալէն Պէքթաշի յայտարարութիւնները, որոնց մասին Փեքին կը շարունակէ լռութիւն պահել։

Չինացիները աւելի նպաստաւոր կը նկատեն գործակցիլ Քասըմի հետ, որ դիւրութիւններ կրնայ տալ իրենց։ Փոխանակ Ա. Մ. Հանրապետութեան՝ չինական կամրջագլուխը դարձած է Իրաք։

Իբրեւ պատասխան այս բոլորին՝ Դամասկոսէն կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Խալէտ Պէքթաշ ի բացակայութեան պիտի դատուի ....

Միւս կողմէ հետզհետէ աւելի կը շեշտուի Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Եուկոսլաւիոյ մերձեցում։ Գահիրէի եուկոսլաւ դեսպանը դատապարտեց համայնավար Չինաստանը՝ որ Պէքթաշի թոյլ տուած է վարկաբեկիչ յայտարարութիւններ ընել։ Արաբական թերթերը կը պաշտպանեն Պելկրատի քաղաքականութիւնը եւ Թիթոյի զօրավիգ կը կանգնին. իսկ Փեքին իր սլաքները կ՚ուղղէ միաժամանակ Գահիրէի եւ Պելկրատի դէմ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒՆԻՔ Գ. սկսած է դառնալ լուսնին եւ երկրին շուրջ։ Երեքշաբթի օր պիտի տեսնէր լուսնին անծանօթ երեսը եւ երկրին հաղորդէր նկարներ։ Աստեղախուզական մասնագէտ՝ Լիւսիէն Պարնիէ կ՚ըսէ թէ Լունիք Գ. ցոյց կուտայ Խորհրդ. Միութեան զինուորական գերազանցութիւնը Ամերիկացիներուն վրայ. Առաջին անգամ ըլլալով, Կիրակի օր, Մոսկուայի մէջ լոյս տեսաւ բացառիկ թիւ մը այս ու թիւ, արդարեւ թերթ չի հրատարակուիր կիրակի օրերը։

ՍՈՒՐԻՈՅ զինուորական ատեանին ընդհանուր դատախազը մահապատիժ պահանջեց Դամասկոսի տասը Հրեաներու դէմ, որոնք 1959 Յունիսին փորձած էին Լիբանանի ճամբով Իսրայէլ անցնիլ։ Վճիռը պիտի տրուի Հոկտ. 21ին։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ այսօր կը տօնուի նոր վարչակարգին տասներորդ տարեդարձը։ Այս առիթով Արեւելեան Պերլին գնաց Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Ֆրոլ Կոզլով, որ օդակայանին մէջ յայտարարեց թէ «պաղ պատերազմին վերջ պէտք է տալ»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պատերազմական նախարար Մք Էլրոյ յայտարարեց թէ Խրուշչեւի այցելութենէն նոյն ամերիկեան պատերազմական ծրագիրներ ոչ մէկ փոփոխութեան ենթարկուած են։

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ հազարաւոր բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով։

ԿԻՆԻ եւ Համայնավար Չինաստան դեսպաններ պիտի փոխանակեն. 2 երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատումը մեծ արձագանգ գտաւ Փեքինի մամուլին մէջ։

ԴՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, հաւանական է որ յառաջիկայ Նոյեմբերին չորս մեծ երկիրներու Արտաքին Նախարարները ժողով մը գումարեն՝ ճշդելու համար Դաշնակիցներու քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեանց պատուիրակութիւնը հրահանգ տուած է Ալժերիոյ համայնավարներուն որ աւելի ուժ տան իրենց գործունէութեան։

ՆՈՐԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Մելքոն Գեւորգեանի զաւակը՝ Աւետիսը, իր դպրոցին խնդրանքին վրայ, զինուորական իշխանութեան բացառիկ թոյլտուութեամբ Ալժերիայէն Փարիզ եկած է եւ մասնակցելով պրէվէ թէքնիքի դժուար մրցումներուն, առաջ ցած է լաւագոյն նիշերէն մին։ Դպրոցը 25 հազար ֆրանք նուիրած է Աւետիսին։ Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ. Գեւորգեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Ֆ. Կապ. Խաչի կայանին, հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Բիւզանդ Մինասեանի նշանախօսութեան առթիւ Տիկին Մարիամ Մանուկեան կը նուիրէ Շաւիլի Կապ. Խաչին երկու հազար ֆրանք, իսկ Շաւիլի դպրոցին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին հազարական ֆրանք։

Նոյն ուրախ առթիւ Տիկին Թագուհի Մինասեան կը նուիրէ Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ Նոր Սերունդին հազարական ֆր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատենք հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ, որ բարեհաճած է Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի միջոցով 300.000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ընել, ի նպաստ մեր դպրոցական դասընթացքներուն։

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

×

ՓԱՐԻԶԻ Եկեղեցւոյ Վարչութեան դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցներուն համար։ Պ. Արտաշէս Բամպուքճեան հազար ֆրանք, Պ. Մկրտիչ Գազանճեան երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան հազար, Ոգր. Պ. Գրիգոր Բամպուքճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

Տիկին Սամուէլեան դպրոցներու վերաբացման առթիւ հազար ֆրանք։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Արարայի ճակատամարտին 41րդ տարելիցը պիտի տօնուի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 11ին։ Առաւօտուն հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն։ Աշխարհական հանդիսութիւն՝ յաւարտ պատարագի, ի ներկայութեան Ֆրանսական քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլիոյ գաղութին։ Պաշտօնական հանդիսութեան պիտի նախագահէ եւ խօսի Միութեանս պատուակալ նախագահ եւ Պատ. Լեգէոնի սպայ՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեան։

Կոչունք՝ ժամը 1ին՝ Շաբօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն՝ Միութեան տարեց ընկերներուն համար։

Հաւանօրէն հանդիսութեանց ներկայ ըլլայ նաեւ՝ Զօր Քէօնիկ։

Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրուի Ռազմիկի փառատօնին եւ յարգանքով խոնարհի՝ Արարայի նահատակներու սրբազան յիշատակին առջեւ։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի ծերանոցներուն համար 3 սպասուհի կը փնտռուին։

Պայմաններուն համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը։

32, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցը վերաբացուած է Կիրակի Հոկտեմբեր չորսին, ուսուցչական նախորդ տարուան կազմով։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան ձրի։

Դասաւանդութիւններու կանոնաւորութեան մտահոգութեամբ, նոր արձանագրութիւններ կ՚ընդունուին մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը միայն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ (10 Հոկտեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ։

Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բաղձանքով ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ։— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԳԻՒՏԻ ՆՇԱՆԱԳՐՈՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 11, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ (Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Պ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Կը մասնակցին Պ. Ժիրայր Սերգոյեան (Փարիզի Օփերայէն), Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան (մեներգ), Տիկին Հայկուհի Խոշեան - Շասանեը (Արտասանութիւն), Օր. Ալիս Գոյանեան Սեւան պարախումբով եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (հայկական պար), (Դաշնակի ղեկավարութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (մեներգ), (Դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Կարպիս Աֆրիկեանի), Պ. Արթօ Պէնօն (դաշնակ), Պ. Պ. Ա. Գմբէթեան եւ Ս. Պօղոսեան (Մարսէյլէն), (արտասանութիւն), Դպրոցասիրաց վարժարանի աշակերտութեան կողմէ ներկայացում «Ես կը պաշտեմ Հայ լեզուն» (Ենովք Արմէն), Պ. Պ. Գ. Մինէճեան եւ Կիւլեան Մխիթարեան վարժարանէն (արտասանութիւն), կենդանի պատկեր, ուխտագնացութիւն Ս. Մեսրոպի դամբարանին։

Երգչախումբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը յանձնարարուի ապահովել մուտքի տոմսակները, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյն դիւանատան եւ արուարձաններու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր հայերէնի դասընթացքներու տեղական կրթ. յանձնախումբերու մօտ։

Գին 200, 300, 400, 500 ֆր.

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 8 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8165 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4416

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՕՍՔ ՀԻՆԵՐՈՒՆ

Կարգ մը այլ կէտեր եւս կ'ուզէինք նըշել, յաղագս ժամավաճառութեան :

Նախ ի՞նչ է որ աթոռները պարապ կը մնան: Քիչ մը փափուկ հարց մը կը շօշափէ հարցումը: Ինչո՞ւ տրամադրելի աթոռ մը կը գտնուի միայն այն ատեն՝ երբ այդ աթոռին վրայ նստողը... կը մեռնի: Անիկա կարեւոր խնդիր մըն է զոր պէտք չէ մոռնալ: Զենք ուզեր ըսել թէ բոլոր հինները պէտք է լքեն իրենց աթոռները ... դեռ չմեռած, ի կենդանութեան: Անիկա ոչ փափաքելի է, ոչ ալ կարելի: Աթոռին տէրը երբ կ'արժեցնէ իր գրաւած դիրքը, երբ անփոխարինելի կը մնայ մանաւանդ, ո՞վ ի՛նչ կրնայ ըսել: Բայց երբ հասած է երիտասարդ ուժ մը, համալսարանական պատրաստութեամբ, բացառիկ կարողութիւններով, եւ... հազուագիւտ տրամադրութի՛ւն ալ կը ներկայացնէ իր մտաւորական շնորհքը կամ տաղանդը նուիրելու ազգին, պէտք է աթոռ տալ, պէտք է քած մը ճարել: Պէտք չէ թողուլ որ ... երէց մը մեռնի կամ «նոր փոս մը բացուի» :

Ցուսաբերի խմբագիրը կ'ըսէ թէ աթոռներ կան որոնց վրայ նստող չկայ : Բայց չկա՞ն նաեւ աթոռներ, որոնց վըրայ նստողը եւս մէկն է «կայ ու չկայ» տեսակէն: Կ'ուզէինք «ոչ» պատասխանել այս հարցումին, բայց վստահ չենք որ ճիշդ է այդ «ոչը»:

Ցաւ մը եւս, որ յատուկ է մեր ժողովուրդին:

Մեր ժողովուրդը չի յարգեր իր խմբագիրը, ուսուցիչը, գրագէտը այն չափով՝ որու արժանի են մտքի այս մշակները : Եւրոպայի մէջ, քաղաքակիրթ ժողովուրդները մասնաւոր յարգանք մը ցոյց կուտան այդ ասպարէզներուն նուիրեալներուն, զանոնք նկատելով պատրաստուած, զարգացած, հասարակ դասակարգէն վեր բարձրացած անհատներ, իրենց գրաւած նախանձելի դիրքերուն արժանի դէմքեր :

Ճիշդ հակառակն է մեր մէջ: Եթէ խմբագիր ես, վրիպած (ռաթէ) մէկն ես : Մեր ուսուցիչը կամ գործիչը այն դըժբախտն է որ ձախողած է կեանքի մէջ եւ, յուսահատ, իբրեւ վերջին ապաստան, կը փախի... ժողովուրդին : Այս մտայնութիւնը միայն ժողովուրդը ինք չէ որ ստեղծած է ... առանց ապացոյցի կամ փորձառութեան: Ցաւալի վկայութիւնը իրենք են տուած, նման ձախողածներ :

Զենք ուզեր ծանրանալ այս պարագաներուն պատճառներուն վրայ, որոնց մէջ նիւթականն ալ իր դերն ունի: Մտաւորականը վարկ չունի որովհետեւ նիւթական անկախութիւն չունի, փայլուն դիրք չունի: Գերի է թաղականին, երախտաւորեալն է այս կամ այն աղային: Ժողովուրդն իր կարգին մլաստ է հանդէպ մըտաւորականին, թողլով որ երբեք չկարենայ բարձրացնել գլուխը: Ուսուցիչը, խմբագիրը կամ գրագէտը պէտք է գոհանայ քիչով, ապրի աւելցուքով, աշխատի զոհողութեամբ, որովհետեւ պիւտճէ չկայ :

Այս զանազան ճշմարտութիւնները նկատի առնելով միայն կարելի է, գուցէ, խորհիլ դարմանի մասին :

Եթէ այն տպաւորութիւնը թողուցինք թէ կը պաշտպանենք երիտասարդներու դատը, ինչ որ ճիշդ է մասամբ, չուզեցինք ըսել սակայն թէ ամէն իրաւունք տրուած է միայն երիտասարդներուն :

Կը բաժնենք Ցուսաբերի խմբագրին կարգ մը դիտողութիւնները: Ան յաւակնոտ եւ արհամարհոտ կը գտնէ երիտասարդը: Ճիշդ է թէ կան երիտասարդներ, որոնք կը կարծեն թէ գիտեն բայց չեն գիտեր թէ չեն գիտեր: Սակայն այդպէս չէ ամէն երիտասարդ: Առոնք կը կազմէն միջավայրի մը սերունդը, որու կարելի է սորվեցնել թէ չի գիտեր :

Մնացեալը թող երիտասարդները իրենք ըսեն :

Մենք փորձեցինք հպանցիկ ակնարկ մը նետել այնպիսի հարցերու վրայ, որոնց հանդէպ, մեր համոզումով եւ ինչպէս մեր հիմնադիրը կ'ըսէր վերջին խմբագրականով մը, «լռութիւնը ոսկի չէ» :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

■

ԶՕՐ. ՎԷԺԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր բացուեցաւ Ազգ. ժողովի աշնան նստաշրջանը:

Մինչեւ վերջին վայրկեանը յայտնի չէր թէ Ալժերիոյ հարցը օրակարգի վրայ պիտի դրուի՞ թէ ոչ: Երկու լուծումներն ալ ունին իրենց անպատեհութիւնը : Եթէ տը Կոլի ծրագիրը վէճի նիւթ դառնայ, Ֆրանսան անգամ մը եւս պիտի ցոյց տայ բաժնուած պատկեր մը: Եթէ չդրուի, այդ կը նշանակէ որ կառավարութիւնը կ'ուզէ խուսափիլ քննադատութիւններէ եւ կը նախընտրէ լռութիւնը : Այս վերջին լուծումը խոտոր կը համեմատի Ֆրանսայի ժողովրդավար սկզբունքներուն հետ :

Ժողովը կը ներկայանայ 552 երեսփոխաններով, որոնց մէջ 219՝ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար, 118 անկախ, 56 Ժողովրդական Շարժում, 48 ալժերիական, 44 ընկերվարական, 44 ժողովրդավար համաձայնութիւն, 23 մեկուսացած որոնց մէջ Ժորժ Պիտօ :

Ազգ. ժողովի բուն նիստը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Երեքշաբթի, մինչ այդ ձեւակերպութիւնները տեղի կ'ունենան ինչպէս դիւանի եւ յանձնախումբերու ընտրութիւն եւն.:

Տարակոյս չկայ թէ Ալժերիոյ հարցը բուական վիճաբանութեանց դուռ պիտի բանայ: Ամէն մարդ համաձայն չէ տը Կոլի քաղաքականութեան եւ հեղինակաւոր դէմքեր իրենց կարծիքը յայտնեցին այս մասին :

Զօր. Վէժան դէմ կ'արտայայտուի վճռական ձեւով, ինչ որ բաւական նշանակալից է: Հակառակ անոր որ 92 տարեկան է եւ 1939ին կարգ մը անխոհեմ յայտարարութիւններ ըրած է Ֆրանսական բանակի անպարտելի ըլլալուն մասին, զօրավարը մեծ վարկ կը վայելէ, զոր կը պարտի իր անցեալին, մանաւանդ երբ կառավարիչ էր Ալժերիոյ՝ գերմանական գրաւման ժամանակ: Վէժան զեկոյց մը յանձնեց մամուլին, որուն մէջ կը շեշտէ.— « Այն չփոթութիւնը որ կը ճնշէ ազգային խղճին վրայ եւ այն խառնակութիւնը որ անոր հետեւանքն է կը ստիպէ զիս որ դուրս նետեմ այն լռութենէն զոր կը պահէի զինուորական խոհեմութեամբ, երեւան հանելու համար երկու հրամայականներ զոր վճռական կը նկատեմ: Առաջինը սահմանադրական բնոյթ ունի:

Ո՛չ Ֆրանսական Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը, ոչ ալ անբաժանելիութեան եւ գերիշխանութեան սկըզբունքները որոնց վրայ հիմնուած է թոյլ կուտան ոեւէ մէկուն որ դպչի ազգային հողամասին ամբողջութեան կամ ազատօրէն անօրինէ մաս մը այն հողերէն որոնց վրայ Ֆրանսա կ'իշխէ :

Հրամայականներէն երկրորդը հանրաքուէի ձեւին տակ, ժողովրդական կարծիքին շօշափումն է: Ալժերիան, ֆրանսական 1830էն ի վեր, բաժնուած ֆրանսական նահանգներու 1848էն ի վեր, ճանչցուած ֆրանսական 1949ի Ատլանտեանի դաշինքով, միշտ ցոյց տուած է ֆրանսական իր հանգամանքը այն արիւնով զոր միասնաբար թափած է կռուի դաշտին վրայ: Գիտակցօրէն յայտնեց Մայիս 13ին որ կ'ուզէ աւելի եւս կապուիլ Մայր Հայրենիքին եւ վերջնական որոշումը յայտնեց 1958ի հանրաքուէով : Համոզումն ունիմ որ ոչ մէկ բան կրնայ կամ պէտք է խնդրոյ առարկայ ընէ Ֆրանսայի միասնականութեան եւ անբաժանելիութեան հիմնական սկզբունքը Տէօնքըրքէն մինչեւ Թամանրասէթ »:

Տարակոյս չկայ որ Զօր. Վէժանի յայտարարութիւնը եւ անոր վայելած վարկը, մանաւանդ բանակին մօտ, նոր դժուարութիւններ կրնան ստեղծել տը Կոլի համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ նոր վարչակարգի տասնամեակի տօնակատարութեան խօսք առնելով, Խ. Միութեան փոխվարչապետ Ֆրոլ Կոզլով յայտարարեց թէ երբ Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ համաձայնութիւն մը գոյանայ՝ Պերլինի հարցին լուծումը անմիջական կրնայ ըլլալ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը պահանջէ որ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին անդամ ընտրուի Լեհաստան, դատապարտելով արեւմտեան երկիրները՝ որոնք կը պաշտպանեն... Թուրքիոյ թեկնածութիւնը:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ բացուեցաւ Սէնթօյի (նախկին Պաղտատի Ուխտը) ժողովը. Անգլիոյ, Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի ներկայացուցիչները երեք օրուան ընթացքին պիտի ուսումնասիրեն միջազգային քաղաքական կացութիւնը՝ Այզընհաուըր - Խրուշչեւ հանդիպումէն ետք:

ԼՈՒՆԻՔ Գ. Երեքշաբթի ժամը 15.16ին լուսնի մօտէն անցաւ հաւանաբար լուսանկարելով զայն, ինչպէս յայտարարած էին խորհրդային գիտունները: Եթէ Լունիք Գ. յաջողեցաւ առնել իր լուսանկարը՝ գիտական մեծագոյն յաջողութիւնը կարելի է նկատել զայն :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երեքշաբթի օր պտուղի եւ կանանչեղէնի վաճառորդները գործադուլ ըրած էին գիներու յաւելման դէմ բողոքելու համար. մայրաքաղաքին մէջ դժուար էր կանանչեղէն գտնել, նկատելով որ խանութներու մեծ մասը փակ էր:

ՔԼՕՏ ՌՈՒԱ, նախկին համայնավար նոր դժուարութիւններ ունի իր հին ընկերներուն հետ: Զոլայի յիշատակին նըւիրուած ճառի մը մէջ Քլօտ Ռուա յայտարարած էր թէ համայնավարները երբեմն իրենց ուզածին պէս կը յարմարցնեն պատմական իրականութիւնները : Իւմանիթէ ինքզինքէն ելած է, այս առթիւ եւ կը շեշտէ թէ «այն իրականութիւնը զոր Ռուա կը պաշտպանէ շատ կը նըմանի այն գիշերուան որուն համար Հեկէլ կ'ըսէր թէ բոլոր կատուները մոխրագոյն ցոյց կուտայ եւ «Իւմանիթէ» կ'եզրակացնէ. «Այս իրականութիւնը գործ չունի Զոլայի լոյս - իրականութեան հետ, որ մերն է»:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Իրաւարար Ատեանի դատաւորը ատենակալութեան համաձայնութեամբ նոն - Լիէօի վճիռ տուած է Գ. Ցարութիւն Տատեանի հանդէպ: Ծանօթ է որ երեք տարի առաջ, ինչպէս գըրած էինք, Գ. Ցարութիւն Տատեան զարկած էր, ինքնապաշտպանութեան համար, ծառայ մը որ կը սպառնար իր կեանքին :

ՀԵՐԹԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

« Մեծերու ժողովին հարցը,— թուականն ու վայրը,— խորհրդակցութեան նիւթ դարձած է այլ ազգերու հետ: Նախագահին եւ Խրուշչեւի Քէմփ Տէյվիտի խօսակցութեանց շուրջ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցանք մեր Դաշնակիցներուն հետ : Մեծերու հաւանական հանդիպումի մը հարցը միշտ սեղանի վրայ է : Այնքան ատեն որ Դաշնակիցներու հետ մեր խորհրդակցութիւնները չեն վերջացած՝ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել այս մասին »— յայտարարեց Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Հերթըր :

Միջազգային մամուլը անհամբերութեամբ կը սպասէր Հերթըրի յայտարարութեանց, մանաւանդ երբ Մաքմիլըն կը պնդէր թէ մեծերու հանդիպումը օրակարգի վրայ է: Բայց, ամերիկացի դիւանագէտին տուած մամուլի ասուլիսը անգամ մը եւս ցոյց կուտայ թէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը աճապարանքով չի շարժիր :

Արդարեւ Հերթըր խօսեցաւ Դաշնակիցներու հետ ըլլալիք խորհրդակցութեանց մասին, որոնք տակաւին չեն սկսած : Դաշնակից կառավարութիւններուն լուր տրուած է միայն Քէմփ Տէյվիտի խօսակցութեանց մասին: Կարեւորը այն է, որ կարծիքի փոխանակութիւններ չեն եղած եւ կարելի չէ ըսել թէ Արեւմուտքը ինչ դիրք պիտի բռնէ Խ. Միութեան հետ ըլլալիք բանակցութեանց մէջ: Միացեալ Նահանգներու բարեկամ երկիրներու կառավարութիւնները պարզապէս իրենց գոհունակութիւնը յայտնած են Այզընհաուըր - Խրուշչեւ խօսակցութեան համար :

Ամերիկայի Արտաքին Նախարարը հաստատեց նաեւ թէ խորհրդային սպառնալիք գոյութիւն չունի այլեւս եւ Խրուշչեւ միշտ կը փափաքի մեծերու հանդիպումը ունենալ, այսուհանդերձ, կարելի չէ ըսել թէ Պերլինի շուրջ համաձայնութիւն մը ստեղծելու հաւանականութիւնները աւելցած են: Ամէն պարագայի մէջ ինք, Հերթըր, լաւատես է:

Ուշագրաւ է նաեւ Արտաքին Նախարարին հետեւեալ մատնանշումը.— Մեր ուշադրութիւնը գրաւեց Խրուշչեւի այն խօսքը՝ թէ իր եւ ռուսական կառավարութեան կարծիքով միջազգային տարակարծութիւնները հարթելու համար ուժի պէտք չէ դիմել: Մեր ուշադրութիւնը գրաւեց նաեւ այն պարագան՝ որ Մաօ Ցէ Թունկ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ. անիկա շատ հետաքրքրական է : Այնպէս կը թուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը, որ կ'ըսէ թէ ընկերվարական խմբակին ղեկավարն է, իր չինացի դաշնակիցներէն տարբեր քաղաքականութիւն մը որդեգրած է:

Հերթըր չի մոռնար թէ Փեքինի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները կրնան խզուիլ. « հիմակուհիմա մենք կը գոհանանք ուշի ուշով միջազգային կացութեան հետեւելով. եզրակացութեան մը հասնելու համար՝ բազմաթիւ փաստեր պէտք է հաւաքենք »:

Ամերիկայի Արտաքին Նախարարին յայտարարութեանց ամէնէն կարեւոր կէտը այն էր՝ թէ Խ. Միութիւնը նախ պէտք է կարգադրէ Եւրոպայի եւ Ասիոյ իր արբանեակներուն հետ ունեցած անհամաձայնութիւնները, եթէ կ'ուզէ որ Ուաշինկթըն խօսի միջազգային լարուած կացութեան մեղմացման մասին: Ըստ երեւոյթին Խրուշչեւ հասկցած է այս անհրաժեշտութիւնը եւ պիտի աշխատի գոհացում տալ Ամերիկացիներուն :

ՏՕՆԱՊԵՏ ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ

ՎԵՆԵՏԻԿ, 1 Հոկտ. 1959 (*)

Գ. Մ. Գարասեմեան խօսելով Փրոֆ. Տօնապետ Լիւլէճեանի ամբողջական գործերուն՝ «Հասկաքաղ»ի վրայ, կը յիշէ թէ անոր գրական երկու կտորները՝ «Մանուկին ուլը» եւ «Մօր մը երգը» առաջին անգամ լոյս տեսած են Փարիզ, «Կեանք եւ Արուեստ» ամսագրին երկու թիւերուն մէջ, 1939ին:

Այսպէսով, Լիւլէճեանի սկզբնաւորութիւնը 37 տարի ետ կուգայ, որովհետեւ «Մանուկին Ուլը» առաջին անգամ լոյս տեսած է Մանզումէի մէջ, 1902, Մայիս 30, թիւ 344ին մէջ:

Պատեհ է հոս անձնական յուշ մը:

Այդ թուականին մաս կը կազմէի Մանզումէ օրաթերթին խմբագրական մարմինին:

Օր մը, Խարբերդէն եկած թղթաբերէն ձեռագիր մը ելաւ, զոր խմբագրապետը՝ Քասիմ, ըստ սովորութեան ինծի տուաւ կարդալու եւ գնահատելու համար.

Առաջին տողերէն իսկ գիս գրաւեց եւ սրտատրոփ կարդացի խեղճ ուլի մը եւ խեղճ հովիւի մը այդ խռովիչ պատմութիւնը:

Ես որ «գաւառական գրականութեան» կողմն էի, խորապէս ուրախ, յօդուածը տուի Քասիմին ըսելով.

— Դո՛ւն ալ կարդա անգամ մը:

Եւ ան, ինծի պէս ատրճանական յուզումով, եւ իր գլուխի սովորական շարժումներով եւ հառաչներով, վերջացուց զայն արտասուքներու մէջ ...

— Ի՛նչ լեզու, ի՛նչ պատկեր: Աս գրիչը եւ գրէ:

Ու ինծի տուաւ երկար յառաջաբան մը «Տոհմիկ գրականութիւն» խորագրով, բացատրելով թէ ինչ է «տոհմիկ» հանգամանքը եւ ջատագովելով այդ գրութիւնը, հրաւէր կ'ուղղէր հեղինակին շարունակել իր աշխատակցութիւնը:

Իրաւ ալ երկու ամիս ետքը ստացանք Լիւլէճեանի երկար մէկ պատմուածքը՝ Կեսուրը *որուն ամբողջ էջ մը յատկացուեցաւ գնահատական գլխարկով մը* (Մանզումէ, 17 Օգոստ. 1902, Թ. 408):

Այդ օրէն Լիւլէճեանի անունը միտքս մնաց որովհետեւ «յայտնութիւն» մըն էր եւ ես չմոռցայ զայն, ինչպէս շատ շատերուն այն ատենի մեր աշխատակիցներէն:

Անկէ ետք իրմէ լուր չառինք, բայց 1903ի ընթացքին Խարբերդէն ստացանք գրութիւն մը Գուրգէն սարդարութեամբ որ երկար կը խօսէր Լիւլէճեանի մասին: Կ'ըսէր թէ ան առաջին անգամ գրած էր 1899ի Բիւրակնին մէջ Բագրատ ծածկանունով «Հողակոյտին փուշերը»: Անկէ վերջ հետզհետէ հրատարակած է Շիտացին յճուած սէր, Ակատիա եւ Զլախտաւորը *«Արեւելեան Մամուլին» մէջ, թէ թարգմանած է Լոնկֆէլլօյի* Իվանճելինը, *թէ ունի դեռ բազմաթիւ փոքրիկ գրութիւններ եւ նոր ձեւով թատերախաղ մը:*

Նամակագիրը կը յայտնէր թէ Լիւլէճեան չէր կրնար ամբողջովին գրականութեան նուիրուիլ, որովհետեւ չի վճարուիր այդ ասպարէզը, եւ բազմանդամ ընտանիքի հոգն ունենալով՝ ստիպուած է այլապէս աշխատիլ: Ան 28 տարեկան է, զօրաւոր նկարագիր, աննկուն աշխատող անաղարտ կեանք ունի: Թէ «Եփրատ քոլէճ հպարտ ըլլալու է որ նման ընթացաւարտ մը եւ դասատարակ մը ունի»:

(Միջանկեալ ըսեմ որ իր Բրուտին երգը *հրատարակուած է 1910ին* Եփրատ *հանդէսին մէջ):*

Անկէ ետք միշտ փնտռած ենք «Մանուկի ուլին հեղինակը: Ոչինչ գիտցանք, զայն կորսուած կը նկատէինք, ինչպէս Խարբերդցի ուրիշ մը՝ Ստեփան Խարբութլեան, որու քերթուածները կը յիշէինք սակայն:

Չեմ գիտեր թէ Լիւլէճեանի հասկաքաղը իրական եւ ինքնատիպ արժէք մը կը բերէ՞ թէ ոչ մեր գրականութեան աղքատ շուկային:

Ամէն պարագայի, ինծի համար կայ ու կը մնայ «Մանուկի ուլին հեղինակը, ինչպէս մնացած է Գարեգին Պէշկէօթիւրեան իր սրինգով:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(*) Պ. Յակոբ Տէր-Յակոբեան այս նամակ-գրութիւնը կը դրկէ մեզի Վենետիկէն, ուր գացած է լրացնելու իր բանասիրական մէկ աշխատանքը՝ Մխիթարեանց մատենադարանին մէջ:

"ՓՐԱՒՏԱ" ԿԸ ԾԱՂՐԷ ԵՒ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԿՐՕՆԸ

1959 Օգոստոս 21ի թիւով, Խորհրդ. Միութեան պաշտօնաթերթ «Փրաւտա» կը ներկայացնէ խորհրդային քաղաքականութիւնը կրօնի հանդէպ:

Նկատելով, որ «Փրաւտա» կարեւորագոյն թերթն է, որուն տեսակէտները կարելի է ընդունիլ իբրեւ պաշտօնական յայտարարութիւնը թէ խորհրդային կառավարութեան եւ թէ համայնավար կուսակցութեան, նորագոյն փաստ մը ընծայելու համար այն մասին, թէ... «կրօնը ազատ է ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ» եւ հակառակը պնդողները սուտ կը խօսին, ստորեւ կուտանք յօդուածին գլխաւոր մասերը.

«ԿՐՕՆԸ ԿԸ ՎՆԱՍԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ»

«Համայնավար պայքարի գլխաւոր նպատակն է ժողովուրդին միտքէն ի սպառ ջնջել եւ անհետացնել հին ընկերութեան պատկանող որեւէ երեւոյթ, մանաւանդ բոլոր կրօնական նախապաշարումը:

Հիմա, երբ ընկերվարութիւնը, տարած է վերջնական եւ կատարեալ յաղթանակը մեր հայրենիքին մէջ, կրօնի դէմ մեր վարած պայքարը նոր մարդու եւ անոր կատարելագործման պայքարն է: Կրօնը կը վնասէ համայնավար տնտեսութեան ու շէնքին, կրօնական արարողութիւնները (ծէսերը) կը վնասեն ազգային տնտեսութեան եւ կ'անդամալուծեն ժողովուրդին հոգեկան թռիչքը:

«ԿՐՕՆԸ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿԱՅ ՈՒ Կ'ԱՊՐԻ ՄԵՐ ՄԷՋ»

«Անաստուածութեան քարոզութեան տկարութիւնը պատճառ կը դառնայ մնացուկներու գոյատեւման: Կրօնական նախապաշարումները եւ անոնց ազդեցութիւնը ինքնաբերաբար չեն աներեւութանար ազգի մը մէջ:

«ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՍԱՍՏԿԱՑՆԵԼ ՊԱՅՔԱՐԸ»

«Վերջին տարիներուն, Կեդրոնական Կոմիտէն հրաւիրեց ուշադրութիւնը կուսակցութեան, անոր ենթակայ զանազան մարմիններուն, Արհեստակցական Միութեանց եւ կոմսոմոլներուն, որպէսզի անողոք եւ զօրեղ պայքար մղեն կրօնական բոլոր երեւոյթներուն դէմ: 1954ին, Կեդրոնական Կոմիտէն մի առ մի նշեց այն թերիները, որոնք կային (ինչպէս կան այսօր եւս) անաստուածեան քարոզութեան մէջ: Այս առթիւ Կեդր. Կոմիտէն ցոյց տուաւ նաեւ դարմանումի որոշ եղանակներ եւ միջոցներ:

«Կեդրոնական Կոմիտէն հրահանգեց աւելի եւս զարկ տալ անաստուած եւ հակակրօն քարոզութեանց, զանոնք վարել տարբեր ձեւերով, նկատի առնելով տեղական պայմանները, աշխատանք կատարել՝ ժողովուրդի յետամնաց խաւերը վերջնապէս ազատելու համար կրօնական հաւատալիքներու սնոտիքէն: Կեդրոնական Կոմիտէի վերջին նիստին մէջ նկատի առնուեցաւ այս կէտը եւ յանձնուեցաւ ուշադրութեանը պատասխանատու մարմիններուն, որպէսզի հակակրօնական եւ անաստուած պայքարին նոր թափ տրուի:

«ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՍԱՍՏԿՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՒՆԻ»

«Կեդրոնական Կոմիտէի որոշումներուն հետեւանքով՝ կուսակցական կարգ մը կազմակերպութիւններ սաստկացուցին հակակրօնական պայքարը: Սկսան բանուորները դաստիարակել իբրեւ անաստուած, բայց պէտք է ընդունիլ, թէ մինչեւ այսօր դեռ անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չէ ընծայուած զանգուածներու հակակրօնական դաստիարակութեան գործին: Կարգ մը շրջանակներու մէջ, մարդիկ տակաւին կը յամառին ներկայ գտնուիլ կրօնական արարողութեանց, կրօնական կնունքի, ամուսնութիւն եւ թաղման կատարելու յանդգնութիւնը կ'ունենան, կարծես ատիկա բնական բան մը եղած ըլլար: Կարգ մը դասախօսներ ժողովուրդին քարոզ կը կարդան, առանց խորանալու նիւթին մէջ: Կարգ մը վայրերու մէջ հակակրօնական քարոզութիւնը կը կատարուի անոնց մօտ, որոնք արդէն վերջնապէս խզած են իրենց կապերը կրօնի եւ Աստուծոյ հետ, մինչդեռ այդ քարոզութիւնը պէտք է կատարուի անոնց, որոնք կոյրերու նման կը խարխափեն եւ չեն ուզեր համայնավարութեան կոչերուն ականջ տալ: Հետեւաբար, Կեդրոնական Կոմիտէն ստիպողաբար կը հրահանգէ մամուլի, ռատիոներու, շարժանկարներու, ղեկավարներուն՝ գործի ձեռնարկել անմիջապէս: Պէտք չէ ժամավաճառութեամբ անցընենք մեր օրերը:

Ուրախալի երեւոյթ է, որ մամուլը վերջերս շատ աւելի մեծ թիւով յօդուածներ եւ գրքոյկներ լոյս կ'ընծայէ՝ պայքարելու համար կրօնական նախապաշարումներու դէմ: Նոյն գոհունակութիւնը չենք կրնար յայտնել, դժբախտաբար, օրաթերթերու եւ պարբերաթերթերու կատարած աշխատանքին համար:

«ՀԱՆԴՈՒՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ»

«Հարկ է ճշդել այստեղ, թէ Կեդրոնական Կոմիտէի 1954 Նոյեմբեր 10ի հրահանգը, որ կը դատապարտէր հակակրօնական պայքարի մէջ գործուած սխալները, պէտք եղած իմաստով չէ ըմբռնուած կարգ մը կազմակերպութիւններու կողմէ եւ նկատուած է հրաւէր մը՝ դէպ ի չափաւորութիւն: Այսպէս մտածողները մոռցած են, կ'երեւի, նոյն շրջաբերականին ուրիշ մէկ մասը, ուր Կեդրոնական Կոմիտէն ստիպողական կոչ կ'ընէր սաստկացնելու պայքարը աւելի զօրաւոր միջոցներով, շեշտելով յատկապէս թէ «հակակրօն մեր պայքարին մէջ տեղ պիտի չունենար նուազագոյն հանդուրժողութիւնն իսկ»: Այս որոշումը այսօր եւս, աւելի քան երբեք, կը պահէ իր ուժը:

«ՈՉ ՄԷԿ ԳՈՅԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԿՐՕՆԻ ՀԵՏ»

«Հակակրօն պայքարի եւ համապատասխան աշխատանքներու սաստկացման անհրաժեշտութիւնը ընդգծելէ ետք՝ ըսենք, թէ տարբեր համայնքներու պատկանող կրօնականներ այլազան միջոցներու կը դիմեն՝ զօրացնելու համար իրենց դիրքը: Ամբողջն կ'ուզեն կառչիլ իրենց աթոռներուն, որոնք ճարճատիլ սկսան՝ ժողովուրդի զանգուածներու սթափումին: Ցայտնի ձգտում մը կայ կրօնականներու մօտ՝ կրօնը «արդիականացնելու» եւ կրօնն ու գիտութիւնը իրարու հետ «հաշտեցնելու», համոզելու համար ժողովուրդը, թէ համայնավարութիւն եւ կրօն կրնա՞ն ապրիլ իրարու հետ ... Այս

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ա.

Տաճատ Զարբքեան յանկարծ արթնցաւ, դրանը կը զարնէին, ո՞վ կրնար ըլլալ առաւօտուն այդ ժամուն, եւ ահա գաղափար մը լուսաւորե՛ց իր միտքը, ցրուիչն է, ցրուիչն է ...:

Եւ առանց հագուելու մէկ ոստումով դրանը մօտ եկաւ, գետինին պաղութիւնը բոպիկ ոտքերը կը վիրաւորէր, բայց ի՛նչ փոյթ, դուռը հազիւ թէ կէս մը բացած էր եւ ահա ցրուիչը իրեն կարկառեց երկայնաձեւ կնքուած նամակը:

— Դո՞ւք էք պարոն Զարբքեանը, ըսաւ հարբուխոտ ձայնով մը եւ անունին իւրաքանչիւր վանկը կարծես ակռաներուն ներքեւ կոտրտելով: Տաճատ յափշտակեց նամակը. որեւէ ուրիշ առթիւ պիտի չհանդուրժէր, որ իր անունը այդքան դէշ արտասանէին, ինչպէս պիտի չուզէր, որ նոյն իսկ ցրուիչին ներկայանար այդ անպատշաճ երեւոյթով, բայց երկու օր է, որ սու մը չունէր եւ այդ նամակին կը սպասէր, կը ցանկար երկու շաբաթներէ ի վեր, հետեւաբար զարմանալի չէ, որ կէս մը ցուրտէն, կէս մը [illegible]էն դողդղալով նամակը բացաւ, մանր գիրերով լեցուած չորս էջերու մէջ բաղձացուած չէքը գտաւ եւ այն ատեն միայն յիշեց, որ դուրսը ցրուիչը կը սպասէր իր պախշիշին համար:

Առանց իր ծիծաղելի կէս մերկութեանը մտածելու, քաջութիւնը ունեցաւ կրկին դուռը բանալու եւ ըսելու.

— Մանրուք չունիմ, ներողութիւն:

— Հոգ չէ, Պարոն, պատասխանեց ցրուիչին հարբուխոտ ձայնը:

Հակառակ «չէք»ին ազդած ուրախութեանը, Տաճատ Զարբքեան գլխէն մինչեւ ոտքը սարսռաց եւ զգաց, որ սենեակին պաղ օդը կը ճնշէր իր ուսերուն վրայ, այն ատեն անապարանքով կրկին անկողին մտաւ որ դեռ գաղջ մնացած էր եւ սկսաւ օրօրուիլ մէկզմէկէ աւելի ժպտուն մտածումներով. Նամակը շմինէին վրայ ձգած էր, բայց չէքը քովն էր եւ երբեմն երբեմն կը նայէր թուանշաններուն. 400 Ֆրանք ... ամբողջ հարստութիւն մը աղքատ ուսանողի մը համար:

Տաճատ Զարբքեան բարձրահասակ, ուժեղ եւ հաճելի երեւոյթով երիտասարդ մըն էր. գմբեթաձեւ եւ լայն ճակատին վրայէն մազերը հետզհետէ կ'ընկրկէին կարծես, թեթեւ մը գուրդ շագանակագոյն մազեր, որոնք գագաթին վրայ ցանցառ, բայց ծոծրակին վրայ հոծ՝ զարմանալի սիլուէթ մը կը շինէին. ամբողջ գլուխը դէպ ի ետեւ երթալու ձեւ մը պիտի ունենար, եթէ իր սրածայր մօրուքը, հակառակ ուղղութեան մէջ չափազանց ցցուած, չհակակշռէր այս տպաւորութիւնը. աչքերը աննշան, պզտիկ եւ մագիլուն գոյնը գրեթէ միշտ ծածկուած էին ակնոցներուն ներքեւ. վերջապէս իր գլուխը բռնելու ձեւէն, քալուածքէն, շարժումներէն այնպիսի անսահմանելի բան մը կ'արտաշնչուէր, որ փողոցէն անցած ատեն անծանօթ անցորդներն իսկ մտածելու էին.

— Արդեօք ո՞վ է:

Իր գմբեթաձեւ եւ մէկ երկու թեթեւ ուռեցքներով ճակատը կարծես խոշորցած ընդլայնուած, տեղ տեղ դուրս ցցուած եւ ակօսուած էր մեծ եւ անհասանելի մտածումներու յաճախումներով. բնականէն խոժոռ յօնքերը գրեթէ միշտ իրարու մօտիկցած էին սեւեռեալ խորունկ մտածումի մը մէջ: Այդ տղան գրեթէ բնաւ չէր խնդար եւ իր ընկերներուն զուարճութիւնները կ'արհամարհէր, այլ սակայն իր դէմքին վրայ ներկայ կամ անցեալ վշտի մը արտայայտութիւնն ալ չկար, իր դիմագիծները հանդարտ էին եւ, կարելի է ըսել, առանց արտայայտութեան. Տաճատ Զարբքեան ուրիշ մարդ էր, անսովոր, հազուագիւտ, անթափանցելի: Անիկա մեծ մարդ էր: Մէկը, որ առիթ ունեցած ըլլար մեծ հանճարներու գործերը կարդալու առանց անոնց պատկերները տեսած ըլլալու, անխուսափելիօրէն պիտի մտածէր Տաճատ Զարբքեանը տեսնելով.

— Պայրըն, Շէյքսփիր, կամ Կէօթէ այսպէս ըլլալու էին:

Տաճատ իր ճակատին վրայ հանճարի կնիքը կը կրէր եւ այդ կնիքը զինքը ընկճած էր բոլորովին: Անուններ կան, որ դժուար է կրելը, բեռ է մէկը, դէմքեր կան, որ աւելի դժուար է կրելը ապահովաբար: Ձեւով մը, Տաճատ իր երեւոյթին արժանապատուութիւնը ունէր, եւ կարելի է ըսել, թէ իր երեւոյթը պարտադրած էր զինքը մեծ մարդ ըլլալու: Անկէ զատ սակայն Տաճատ Զարբքեան իրաւամբ օժտուած երիտասարդ էր:

Պզտիկուց այն կանխահաս եւ խելացի տղաքներէն եղած էր, որու համար ամէնէն ցանկալի բաները գուշակած էին:

— Ինչ հանճարեղ երեւոյթ ունի սա տղան, կ'ըսէին անծանօթ այցելուներ, երբ իր ճակատը կը տեսնէին տղաքներու աննշան գանկերուն մէջէն:

Միւս կողմանէ՝ իր ուսուցիչները, որ մօտէն գիտակ էին իր աչքեցուցիչ ընդունակութիւններուն, զինքը կը շոյէին կը շփացնէին: Դեռ դպրոցի դրասեղաններուն վրայ, պարգեւաբաշխութեան ճառերը ինք կը գրէր, տաղ երգերը, ոտանաւորը կ'երկնէր եւ անոնց եղանակներ կը շինէր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(1 Շար.)

ՇԱՀԵԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

●

Ծօսքը կը վերաբերի Հ. Եփրեմ Պօղոսեանի մէկ նոր գործին, « Պատմութիւն Հայ Մշակութային Ընկերութիւններու », 1957, Վիէննա, արտատպուած «Հանդէս Ամսօրեայ»ի 1951 – 57ի համարներէն :

Մինչեւ այժմ, կարելի է ըսել, մասնաւոր հրատարակուած աշխատութիւն մը չէ եղած այս նիւթին ուղղութեամբ : Ունեցած ենք մասնակի տեղեկութիւններ օրաթերթերու, պարբերականներու եւ հպանցիկ ակնարկներ հայ քաղաքներու պատմութեանց մէջ :

Եթէ նկատի ունենանք կարգ մը գիրքեր, որոնք կը շօշափեն հայ ընկերութիւնները, անոնք հեռու են գաղափար մը տալէ ընկերակցութիւններու կամ խմբակցութիւններու մասին, որոնք ծլած ու ծաղկած են, ապա ունեցած իրենց գործունէութեան ասպարէզը, ու չիջած կամ լուծուած տարբեր ընկերութեանց մէջ :

Հ. Ե. Պօղոսեան ունեցած է գնահատելի յղացումը, պատրաստելու ու հանրութեան մատուցանելու գրեթէ մէկ լրիւ ցուցակը, հաւաքելով այն ցած ու ցրիւ տեղեկութիւնները, որոնք լոյս տեսած են մեր պարբերական մամուլին եւ այլ տեղեկագիրներու մէջ :

Սակաւ են տեղեկութիւնները, որով – հետեւ վախն ու սարսափը կը տիրէին Կարմիր Սուլթանի շրջանին, ընկերութիւնները կը գգուշանային կասկածի տեղի տալէ, իբրեւ քաղաքական բնոյթ կրող կամ սատարող հայ մշակոյթի ու պատմութեան : Որով շատ քիչ տեղեկութիւններ ու յիշատակութիւններ կը գտնենք անոնց գործունէութեան մասին :

Ուշագրաւ է հետեւեալը, Համբարձում Երեմեանի (տնօրէն Վանայ Երեմեան վարժարանին) « Յուշարձան Վան-Վասպուրական » հատորին մէջ.—

« Զանազան առիթներով կամ անակնկալ կերպով կուգային ու կը քննէին դպրոցին մէջ գործածուող դասագիրքերը, մի գուցէ կարենային գտնել Ազգ. պատմութիւն ուսուցանող գիրքեր կամ Ազգ. երգարաններ, որոնց գաղտնի ուսուցումն ու աւանդումը լսած էին » :

Գործը կը խոստանայ մեզի տալ չորս բաժիններու տակ.—

Ա.— Թրքահայ մշակութային ընկերութիւններ.

1) Պոլսահայ մշակութային ընկերութիւններ: Սոյն հատորիս մէջն է, ամփոփուած մօտ 750 էջերով.—

2) Գաւառի մշակութային ընկերութիւններ :

Բ.— Ռուսահայ Մշակ. Ընկերութիւններ :

Գ.— Պարսկահայ Մշակութային Ընկերութիւններ :

Դ.— Սփիւռքի Մշակութեային Ընկերութիւններ :

Անխոնջ պրպտումներու ու տքնաջան աշխատանքի արդասիքն է այս հատորը, որ կը հայթայթէ առատ նիւթ մեր մշակոյթի պատմութեամբ զբաղող ապագայ պատմարանին :

Հայ ընկերութեանց հնագոյնը կը հասնի մինչեւ 18րդ դարի առաջին կէսը : Գուցէ այդ թուականէն առաջ ալ ունեցած ենք ընկերութիւններ, սակայն անոնք կը մնան անծանօթ, տեղեկութեանց սակաւութեան պատճառաւ :

Հետաքրքրական է տեսնել ընկերութիւններ, որոնք ոչինչէն հասած են այնպիսի արդիւնքներու, որ ընթերցողին մէջ զարմանք կը յառաջացնեն թէ ինչպէս իրենց անձուկ պայմաններուն մէջ, հիմնադիրները կրցած են ցոյց տալ գործունէութեան իրենց ջիղը, նուիրուածութիւնը հանդէպ աշխատանքին, ու այն համակրանքը, որ արթնցուցած էին ժողովուրդին մէջ, յանգելով գործերու ոգեւորութեան ... թիւին, Հայաստանի, Կիլիկիոյ, եւ Անատոլուի զանազան հայաշատ քաղաքներուն մէջ :

Փերճախօս են օրինակները, Միացեալ, Արարատեան, Անձնուէր Հայուհեաց, Դպրոցասէր Հայուհեաց ու այլ ընկերութեանց կատարած գործերը հանդէպ հայ մանուկին, պատանիին ու պանդուխտներու զարգացման ուղիով: Անոնց մէջ Հայուհիներ իրար գերազանցող գործունէութեան խանդավառիչ օրինակներ կու տան մեզի :

Հեղինակը իր այս ձեռնարկով կուգայ լրացնելու կարեւոր բաց մը, նորագոյն հայ մշակոյթի պատմութեան բնագաւառին մէջ:

Կը յուսանք որ յաջորդ հատորները շուտով լոյս տեսնեն :

Ա. Թ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նոր ուսմավարութիւնը պէտք չէ խուսափի աշակերտ համայնավարներու ուշադրութենէն : Բոլոր կազմակերպութեանց ջանքերը պէտք է կեդրոնանան միակ նպատակի մը շուրջ ,— կրօնի վերջնական եւ ամբողջական ոչնչացումը :

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋՆԱԳՈՅՆ ՀՐԱՀԱՆԳԸ »

Կուսակցութեան, կոմսոմոլներու եւ Արհեստակցական Միութեանց պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ բծախնդրօրէն կազմակերպել հակակրօն արշաւը եւ մշակուած նկարագիր մը տալ անոր, որովհետեւ հակակրօն քարոզութեան աստիճանացումը կարեւոր ազդակներէն մէկն է բանուորներու դաստիարակութեան, որուն վրայ կուսակցական բոլոր մարմիններուն մասնաւոր ուշադրութիւնը հրաւիրեց կուսակցութեան 21րդ Ընդհանուր Ժողովը » :

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Օր նոր՝ պատիւ նոր հայ անունին :

Քանի մը օր առաջ վերջացաւ, աշխարհի մէջ առաջին անգամ կազմակերպուած, տաւիղի միջազգային մրցումը : Մրցակից էին 12 ազգեր ներկայացնող 52 տաւղահարներ :

Մրցումին բացարձակ առաջնութիւնը շահած է Օր. Շուշանիկ Միլտոնեան :

Նշանակալից զուգադիպութեամբ, մրցավայր ընտրուած էր վերածնեալ Իսրայէլի մայրաքաղաքը՝ Թէլ – Ավիվ : Դարերու նախօրեակին, Միջին Արեւելքի այդ հողամասին վրայ է որ Գողիաթն դդեանելէ ետք, իր հզօր արքային՝ Սաւուղի մելամաղձութիւնը տաւիղի երգով կը փարատէր, Դաւիթ մարգարէն:

Անցեալ Յուլիսին Վենետիկի Պենեդէթթօ Մարչէլլօ երաժշտանոցէն առաջնութեամբ շրջանաւարտ, հայ հօրմէ եւ մօրմէ Վենետիկ ծնած տասնեննամեայ Շուշանիկը՝ Իտալիան կը ներկայացնէր այդ դժուարին մրցումին :

Իտալական ձայնասփիւռը հաւկնալի հպարտութեամբ յայտարարեց, ի լուր վեզարուեստական աշխարհին թէ մրցումը շահած էր վենետկուհի « Սուզաննա» Միլտոնեան: Ցաւակ էր խօսնակին ձայնն ու առողանութիւնը. բայց լուրը նոյնքան հպարտութեամբ ունկնդրող Հայերուս սրտին ու ականջին՝ «Սուզաննա» անունը Շուշանիկ կը հնչէր :

Մխիթարեան միաբան Հ. Ղազար Վ. Սրապիոնեանի քրոջ թոռը, առաջին աշխարհամարտին Արտանուշէն գաղթած՝ Մուրատ – Ռափայէլեան նախկին աշակերտ եւ այնուհետեւ Վենետիկ հաստատուած, Միլտոնեան եղբայրներէն երէցին զաւակն է Օր. Շուշանիկ: Հակառակ անոր որ ի չգոյէ հայկական վարժարանի, ան իր ուսումը կատարած է իտալական դպրոցներու մէջ, զգացումով եւ գիտակցութեամբ հայ աղջիկ մեծցած ու մնացած է՝ այն ժառանգական կարելի հարազատութեամբ, որ հայ մօր մը անարատ կաթը իր զաւակին կը փոխանցէ :

Իտալիոյ երաժշտական աշխարհը ի պատուի է այսօր, մեր ժողովուրդին օժտեալ աղջիկով : Անշուշտ, պատիւ մեր ցեղին ալ է:

Պատիւ նոր՝ գտնութիւն նոր, տարագիր Հայութեան համար:

Անգամ մը եւս հայկական ցեղի զաւակնին զարմանք եւ մշտադալար տերեւներով, օտար ազգի մը ճակտին զափնեպսակ հիւսուեցաւ :

Ժողովուրդներու պապենական հայրենիքին ազատութեան եւ անկախութեան հարգադիր անարդար ատուածները, մինչեւ ե՞րբ պիտի խաղան մեր տարագիր ժողովուրդին ազգային ճակատագրին արդար կատարումին հետ:

Ուրիշ բան չունենանք, բայց ունենանք ալ ազատ հայրենիք: Եւ անկէ ներս ու դուրս հասնող մեր փառաւոր նոր անբունդին վաստակը, փառքն ըլլայ մե՛ր Հայրենիքին :

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հայկական պետական հրատարակչութիւնը լոյս է ընծայել Հ. Ս. Անասեանի « Հայկական մատենագիտութիւն » վերնագրով մեծածաւալ աշխատութեան առաջին հատորը: Իր այս եւ յաջորդ հատորներով « Հայկական մատենագիտութիւն»ը ընդգրկելու է 5 – 18րդ դարերի հայ ինքնուրոյն ու թարգմանական գրականութեան տպագիր ու անտիպ նիւթերի մատենագիտական մշակումը, որ հիմնուած է հայ աղբիւրագիտական հարցատութիւնների մանրակրկիտ հետազօտութեան եւ գիտական աշխատանքների ժամանակակից պահանջներին համապատասխան դասակարգման վրայ: Այս տեսակէտից ներկայ աշխատութիւնը, անշուշտ, հայագիտական ուսումնասիրութիւնների յետագայ զարգացման նախապայմաններից մէկն է:

Հեղինակը հետամնդուող առարկային մօտեցել է աշխատութիւնում ընդգրկուած նիւթերի աղբիւրագիտ. եւ բնագրագիտական նշանակութիւնը բացայայտելու տեսանկիւնից, ընդ որում. որոշել հայ մատենագրութեան մէջ գոյութիւն ունեցող իւրաքանչիւր բնագրային միաւորի տեղը, նկարագրել այդ եւ վերջապէս արծարծել նրա աղբիւրագիտական եւ բնագրական իւրայատկութիւնների բնորոշ դերը:

Հ. Ս. Անասեանի « Հայկական մատենագիտութիւն»ը, որ նախատեսուած է հայագիտութեան, կովկասագիտութեան, արեւելագիտութեան եւ ընդհանուր պատմա – բանասիրութեան հարցերով զբաղուողների համար, լոյս է տեսել երկու հազար օրինակ տպաքանակով, 1227 էջ. գինը 30 ռուբլի :

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»

×

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑԻ ԴԻՒԱՆԸ

Երեւանի Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը Վահան Թոթովենցի հարազատներէն ստացած է դրագէտին կարգ մը գործերը, որոնց մէջ՝ «Գարուն, գարուն » պատմուածքի բնագիրը, հայ ժողովուրդի անցեալ կեանքին նուիրուած մեծ վէպի մը նախագիծը, Յովհ. Թումանեանի մասին գրուած հետաքրքրական յուշեր եւ այլ ձեռագրեր :

Ստացուած նիւթերուն մէջ մասնաւոր արժէք մը կը ներկայացնեն նաեւ Վ. Թոթովենցի նամակներն ու պաշտօնական գրութիւնները: Արժէքաւոր նամակներու ամբողջ շարք մը պահուած է՝ Դերենիկ Դեմիրճեանէն: Այդ նամակներուն մէջ բացորոշ է մեծ գրագէտին հոգատար վերաբերմունքը Թոթովենցի հանդէպ :

Դիւանին մէջ կը գտնուին նաեւ շարք մը անձնական փաստաթուղթեր, Պետհրատի հետ կնքուած պայմանագրեր, գրագէտին արծաթեայ ծխատուփը եւն.: եւն. :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

—o—

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Իր համակիրները, սեթեւեթի եւ ցոյցի մուրացկան տղաքներ, սնամիտ ղոհացում մը ըմբոշխնելով իրենց ապուշ եւ ապարդիւն վուեթկոտութեանը մէջ, մանկամարժին յատկացուած ամպիոնը կը շրջապատէին, կոտրտուելով վազվզելով, իրարու ականջի բաներ մը փսփսալով շարունակ:

Ընդհանուր հետաքրքրութեան եւ կրութեան մէջտեղ երեւցաւ վերջապէս Պ. Կոստանեան սեւ զգեստներով, վայելչավար կարճատես նայուածքի մը մէջ ջանալով ամփոփել այդ խառնիխուռն խեղճ հասարակութիւնը, որ միամտօրէն եկած էր խաչագողի մը լփրտելիք շաղփաղփանքը ծափելու, հաւնելու :

Ամպիոնին վրայ՝ թուղթերու ծրար մը քննելէ յետոյ, մարդը սկսաւ խօսիլ բամբ, ուռուցիկ, մարտագոռ ձայնով մը, բառերուն վերջին վանկերը ուժգնօրէն հեշտելով, երբեմն յանկարծ նուաղելով, գուեթի, պաղատանքի, ողբի սրտաճմլիկ խառնուրդի մը մէջ, գլուխը վայրահակ, մազերը ցիրուցան, աչքերը կիսախուփ, բայց, շքեղ ու ահաւոր վոլթ – ֆասով մը, անակնկալօրէն պայթելով՝ ճաթռտող, ճարճատող բացագանչութեանց ուժհին կոհակաւորմամբ մը, լանջքը հըպարտ ու ձիգ, նայուածքը առիծային : Նախ յանդիմանութեանց, այպանանքի չնչապատ տարափ մը տեղաց, այն անբեւոյթ էակներուն հասցէին, որոնք ազգային դաստիարակութեան սխալ, աղետալի ուղղութիւն մը տալու եղեռնը գործած էին: Նախատեց, թշնամանեց, քարկոծեց, իր այս բոլոր հայհոյալից ժայթքումները ստորճանաւորելով՝ ոտանաւորի տուներու պէս, եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին սա յանկերգը տալով, տրխուր, լալկան շեշտով մը, ձեռքերը հոբիզոնաձեւ օդին մէջ կարկառուն.

— Հայութիւնը կորչում է ... հայ ազգը ջնջւում է... հեռաւոր հեռաւոր անկիւններում :

Յետոյ վերսկսելով աւելի բարկաճայթ աւելի մոլեգին, աւելի հրաբորբոք :

Սրահը, արձանացած, մագնիսացած, այդ փոթորկին ոլորտներուն մէջ ցնորաբեկ, մտիկ կ'ընէր, գրեթէ ոչինչ հասկընալով արեւելեան բարբառով հոլովուած այդ ցաւատանջ ու խելագար բարբանջանքներէն, բայց յափշտակուած այն անպարագիծ, անսահման զմայլանքովը որ բոլոր չհասկցուած բաները կը ներշնչեն տգէտ, նախապաշարուած ամբոխներու :

Ամպիոնը շրջապատող սպայակոյտին երիտասարդ անդամները առեն առեն իրարու երես կը նայէին՝ իբր թէ իրարու հասկցնելու համար որ այդ մեծ ճշմարտութիւնները կ'ըմբռնէին, կը հաւնէին եւ կը վաւերացնէին :

Այս փոթորկալից յառաջաբանէն յետոյ, բեմբասացը կարճառօտ ակնարկ մը նետեց եւրոպական արդի դաստիարակութեան փրկարար դրութեան վրայ, իր անձնական քրիթիկներովը համեմելով զայն, ու վերջապէս եկաւ յանգեցաւ յաւիտենական Պեստալոցցիին :

Հոս, ճարտասանական ազդու դարձուածքի մը եւ ժեսթի մը մէջ. խաչագողը յանկարծ ակնարկը սեւեռելով սրահին մէկ անկիւնը, գէպի ձեղուն, սա մեծադղորդ ձայնարկութիւնը պոռթկաց .

— Պեստալոցցի, Պեստալոցցի, արի դուրս թող գերեզմանիցդ, եւ եկ քո լոյսերդ սփռիր մեր խեղճ ազգին հեռաւոր շրջաններում ...

Ունկնդիրներուն շարքին մէջ մամիկ մը, այս ահեղ պոռչտուքէն սարսափահար, քովի կնոջ ձեռքերը բռնելով .

— Քա քուրուկ, վայ տղ կ'ելլամ կոր նէ, աճապա խենթեցա՞ւ քի բեստիլեին կը կանչէ կոր :

— Քա ով կ'ըսէ, քուրուկ, ես ալ աս մարդուն հիյէթին չեմ հաւնիր կոր. աճապա բէստիլը շա՞տ կը սիրէ ...

Բեմբասացը իր բացագանչութենէն յետոյ՝ ակնարկը անկիւնին սեւեռուած մընացեր էր, անշարժ, իբր թէ իրօք Պեստալոցցին յանկարծ երեւցած ըլլար հոն՝ իր կոչին պատասխանելով: Եւ ներկաններուն մէջ կասկածները քիչ քիչ մարմին պիտի առնէին, եթէ մարդուկը, ուշաբերած, չվերսկսէր իր ճառը, աւելի հանդարտ, աւելի խոհեմ :

— Որքան որ էլ հիացումով վերաբերւում եմ դէպի Պեստալոցցին, շարունակեց, այնուամենայնիւ նա չկարողացաւ իր սիստեմը տեխնիքական ամուր հիմքերի վրայ հաստատել: Ես յաջողել եմ յետ երկար հետազօտութիւններից լրացնել այդ պակասը: Ահա թէ ինչպէս. խնդրում եմ ձեզանից լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ իմ բացատրութիւններին :

Բեմբասացը պահ մը նորէն իր թուղթերը աչքէ անցնելէ յետոյ շարունակեց լուրջ, հանդիսաւոր ձայնով, ամբարհաւան եւ ինքնավստահ :

— Թերեւս չէք լսել դոքթոր Գալին, որը մի հանճարեղ, մի հրաշալի պան է գտել :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է հետեւեալ նուէրները։

Գ. Հայկ Քըրըքճեան, Վերոնէօն, յի-սուն հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Զիւ-րիւքտիչեան տասը հազար։ Տիկին Գեր-ճուհի Մագլըմեան, նուիրատոմս, 5000 Ֆր.։ Տիկին Նալպանտ երկու հազար, Տի-կին Ա. Ղազարեան հազար։ Բէնաիէն Տիկիններ՝ Թելեան, Զապէլ Խոշեան, Գ. Մագլըմեան հազարական Ֆր. փոխան ծաղիկի Տիկին Ա. Ժամկոչեանի մահ-ուան առիթով։

×

Սէն Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Անժէլ Գէնլեանի մահուան առիթով, փո-խան ծաղկեպսակի. Գ. Զաքար Գասպար-եանէ հազար ֆրանք, ի նպաստ Աղաքա-տաց։ Գ. Արսէն Գէնլեանէ հազար Ֆր. ի նպաստ դպրոցի։ Գ. Փարաւոն Գէն-լեանէ հազար Ֆր. ի նպաստ դպրոցի։ Այս առթիւ Թաղականութիւնը իր ցա-ւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուց-եալին պարագաներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցին Ազգ. բարերար Գ. Միհրան Գարագէօզեանի հօգւոյն Հասուրըտ Գարակէօզեան Հիմի Նախկին Սանուց Միութեան կողմէ։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Տիկին Մաւրատ Պօյաճեանի մահուան տարելիցին առիթով։

Կը հրաւիրուին Դպրոցասէրի հին ու նոր աշակերտները եւ հանգուցեալին յի-շատակը յարգողները։

×

Այսօր Տիկին Ռեբեկա Թէլլալեան հո-գեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Հայփաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, 10պիս, րիւ Թուէն, իր ամուսնոյն եւ տագրոջ ՍԵԳՈՒՇ եւ ԳՐԻՄԻԹԷԼ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ մահուան առաջին եւ երրորդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողնե-րը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Դալլաքեան Աշոտ Մելքումի, Շամշա-դինի շրջան, Նաւուր գիւղ, ծնած է 1917ին։ Տեղեկացնել՝

ESSAYAN
24 RUE BEAUREGARD, PARIS 2

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն, Երեւանի շրջանէն Սար-դարապատ գիւղէն Բարգէն Քամալեան կը փնտռէ քրոջ որդին Արեւհատ Միքայէլ-եան կամ Քամալեան որ որբերու հետ տարուած է արտասահման (Անգլիա կամ Ամերիկա), հօրը անունը Բագրատ, մօրը Աստղիկ, մօրեղբայրը Արմենակ, որոնք ողջ ըլլալ կը կարծուին։ Տեղեկացնել Բարգէն – Բագրատ Քամալեանի, Երե-ւանի Սարդարապատ գիւղը Հայաստան։

× Հայաստանէն Քերոբեան Տիգրան, բուն անունով Խօջաիւղեան, ծնած 1913ին Խարբերդի Թերեզ գիւղը, կը փնտռէ քոյ-րը Էլմաս Քերոբեան եւ զաւակը Մելի-տոսեան Գետրոս (հօրը անունը Քերոբ), որոնցմէ բաժնուած է 1913ին Համաշ-խարհային պատերազմին։ Տեղեկացնել Տիգրան Քերոբեանի Արտաշատաւան, Ե-րեւան, Հայաստան։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կո-միտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրի-կուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքա-տեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիս-տափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժո-ղովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օ-րակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը։ Գար-տաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրա-կարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առ-նուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղե-րու վարչութիւնները եւ բոլոր ընկերու-հիները, Շաբաթ (10 Հոկտեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ։

Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բազ-մանդամ ներկայ գտնուիլ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վա-լանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. Գ. Սի-մոնեանի սրճարանը, 25 Րիւ Պէլ Իմաժ։ Օրակարգ.— 19րդ պատգ. ժողովի եւ նամակներու ընթերցում։ Սիրով կը հը-րաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Արարայի ճակատամարտին 41րդ տա-րելիցը պիտի տօնուի Փրատոյի Մայր ե-կեղեցւոյն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 11ին։ Առաւօտուն հոգեհանգստեան պա-տարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն։ Աշ-խարհական հանդիսութիւն՝ յաւարտ պա-տարագի, ի ներկայութեան Ֆրանսական քաղաքային եւ զինուորական բարձրաս-տիճան անձնաւորութեանց, զանազան ըն-կերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլիոյ գաղութին։ Պաշտօնական հանդիսութեան պիտի նախագահէ եւ խօ-սի Միութեանս պատուակալ նախագահ եւ Գատ. Լեգէոնի սպայ՝ Գ. Շ. Տ. Թէ-քէեան։

Կոչունք՝ ժամը 1ին՝ Շարօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կար-գադրութիւն՝ Միութեան տարեց ընկեր-ներուն համար։

Հաւանորէն հանդիսութեանց ներկայ ըլլայ նաեւ՝ Զօր Քէօնիկ։

Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրուի Ռազմիկի փառատօնին եւ յարգանքով խոնարհի՝ Արարայի նահատակներու սր-բազան յիշատակին առջեւ։

Գ. ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Արուեստագէտ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
(40ի մօտ գործերու)
(իւղաներկ – քանդակ, եւն.)
Հովանաւորութեամբ՝ Գ. Իւժէն Մօժէի
9 Հոկտ.էն 19 Հոկտ. 3.30էն 7.30.
(Ամէն օր) Ազգային Տան վարի սրահին մէջ, 32, Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօՔատէ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցը վերա-բացուած է Կիրակի Հոկտեմբեր չորսին, ուսուցչական նախորդ տարուան կազմով։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ձրի։

Դասաւանդութիւններու կանոնաւորու-թեան մտահոգութեամբ, նոր արձանա-գրութիւններ կ'ընդունուին մինչեւ Հոկ-տեմբերի վերջը միայն։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէ-րոմ, ժամը 9.30ին։ Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10.45ին։

Կը խօսի Վերապատուելի Հելվաճեան։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-42

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 9 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8166 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4417

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի սահմաններու վերաքննութեան մասին, արտասահմանի դաշնակցական և ազգային ոգիով ու շահերով առաջնորդուող մամուլը, յաճախ գրած է, ցոյց տալով այն անարդարութիւնները որոնք գործուած են հայ ժողովուրդին նկատմամբ, հողային գետնի վրայ :

Հայաստանի սահմաններու փոփոխութեան խնդիրը երկու երես ունի, մէկ՝ արտաքին սահմաններու հարցը՝ *որ առնչութիւն ունի Թուրքիոյ հետ, իսկ միւսը՝ Խորհրդային Միութեան ծոցին մէջ,* Հայաստանի ներքին սահմաններու հարցը՝ *որ զուտ պետական ներքին բնոյթ* ունի եւ *որուն արդար լուծումը կախուած է միայն Մոսկուայէն :*

Ցարդ խորհրդային իշխանութիւնը յանձինս իր ղեկավարներուն, նախանձախնդիր չեղաւ արդարութիւնը հաստատելու Խորհրդ. Հայաստանին, որուն հողերէն կարեւոր մաս մը բաշխուած են իր դրացի Վրաստանին ու Ազրպէյճանին, առաջնորդուելով ներքին թէ արտաքին քաղաքական կամ նեղ ազգային նկատումներէ :

Անարդարութիւնը Հայաստանի հանդէպ, ցարդ շատեր կը բացատրէին այն ազդեցութեամբ որ ունէին վրացի ղեկավարներ Կրեմլինի մէջ :

Ի հարկէ Սթալինի ու Բերիայի միա[...] հեծան տիրապետութեան առեն, կարելի չէր յուսալ թէ հնարաւոր է, այս կամ այն չափով, արդարութիւն ի գործ դնել ի վնաս Վրաստանի, որուն կցուած էին զուտ հայկական երկու գաւառներ՝ Ախալքալաքն ու Բորչալուն, առաջինը՝ հայ պատմական Գուգարքը, իսկ երկրորդը՝ Տաշիրը :

Դժբախտաբար, Խորհրդային կեդրոնական իշխանութիւնը վրացի դէմքերու լուծէն ազատուելէն վերջն ալ, չմտածեց Հայաստանի ներքին սահմաններու սրբագրութեան մասին, վերականգնելու համար արդարութիւնը, հայ ժողովուրդին նկատմամբ :

Այսօր, կարգ մը տեղեկութիւններ, առիթ կուտան մեզի զբաղելու Հայաստանի ներքին սահմաններու սրբագրութեան, բարեփոխութեան հարցով :

Այսպէս, Պէյրութի « Մասիս» շաբաթաթերթը, իր Յուլիս 30ի թիւով, հաղորդելէ յետոյ մանեշալ Վորոշիլովի Երեւան այցելութեան լուրը, ուր գացած էր ան, Խորհրդ. Միութեան բարձրագոյն չքանշանը տալու Հայ. Հանրապետութեան, իբրեւ Խորհրդային Միութեան հաւատարիմ անդամ եւ իբրեւ տնտեսական մարզին վրայ յառաջադէմ երկիր, կ'աւելցնէ հետեւեալը, առանց յիշելու իր տեղեկատուութեան աղբիւրը :

Ըստ «Մասիս»ի, «Մառեշալ Վորոշիլովի Հայաստան այցելութիւնը զանազան մեկնաբանութեանց տեղի տուած է, ի մէջ այլոց խնդրոյ առարկայ եղած է Հայաստանի սահմաններուն վերաքննութիւնը »:

Մեզի կը թուի թէ «Սահմաններու վերաքննութիւնը », *որուն կ'ակնարկուի, ներքին սահմաններուն է որ կը վերաբերի, որովհետեւ ներկայ քաղաքական կացութեան մէջ, դժուար թէ Խորհրդային Միութեան կողմէ արտաքին սահմաններու փոփոխութեան խնդիր մը յարուցուի :*

Վերոյիշեալ շաբաթաթերթին տեղեկութիւնը կը մտածենք թէ գուցէ իր մէջ ճշմարտութեան կորիզ մը ունի, *որովհետեւ արժանահաւատ եւ իրազեկ անձնաւորութեան մը հաւաստիքներուն նայելով, վերջերս Խորհրդային Միութեան մէջ նկատելի է անջատ հանրապետու*–*թիւններու միջեւ սահմանային որոշ փոփոխութիւններ :*

Այսպէս կ'ըսուի, թէ Ղազախստանէն կարգ մը հողեր անջատելով՝ միացուած են Ուզպէքիստանի, իսկ վերջինէս ալ որոշ հողամասեր տրուած են Թիւրքմէնիստանի, այդ կերպ լուծելով կարգ մը հողային վէճեր՝ որոնք գոյութիւն ունէին, շատ բնականօրէն, այդ շրջաններուն մէջ ալ :

Անկարելի չէ որ, նման հողային վէճեր, որոնք գոյութիւն ունին Անդրկովկասի մէջ, գտնեն իրենց արդար լուծումը, եթէ Մոսկուա, ժամանակը եկած նկատէ արդարութիւնը հաստատելու անիրաւուած Հայաստանին ու Հայութեան :

Վեռնային Ղարաբաղի, Նախիջեւանի, Ախալքալաքի ու Բորչալուի Հայաստանէն անջատումը, այնպիսի վէրք մըն է Անդրկովկասի մարմնին վրայ, որ կոչուած է միշտ թունաւորելու մթնոլորտը եւ վառ պահելու ազգամիջեան վէճերն ու ատելութիւնները :

Կը կարծենք թէ՝ եկած է ժամանակը այդ վէրքը բուժելու :

Եկած է ժամանակը, արդարութիւն ընելու անիրաւուածին՝ որ Հայաստանն է :

Մոսկուայի այդպիսի մէկ քայլը, պիտի գայ ցոյց տալու, թէ Սթալինի անհետանալէն յետոյ, բան մը փոխուած է խորհրդային իրականութեան մէջ :

Թէ՝ այդ փոփոխութիւնը կատարուած է դէպի լաւը՝ ի շահ անիրաւուածներուն եւ ի շահ նաեւ խորհրդային իշխանութեան վարկին՝ յաչս միջազգային հանրային կարծիքին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՔԱՍԸՄԻ ԴԷՄ

ԻՐԱՔԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՈՒՍԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՒ

Մինչ Ուաշինկթընի մէջ կը բացուէր նախկին Պաղտատի Ուխտի ժողովը՝ առանց Իրաքի մասնակցութեան, ծանր դէպք մը կը պատահէր Պաղտատի մէջ՝ անգամ մը եւս մարդոց ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով Միջին Արեւելքի վրայ :

Արդարեւ, Իրաքի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ զօրավար Քասըմ Չորեքշաբթի օր մահափորձի ենթարկուեցաւ :

Ժամը 18-30ին, երբ Վարչապետը կառքով կ'անցնէր մայրաքաղաքին կեդրոնը գտնուող Ռաշիտ փողոցէն՝ «ոճրագործ ձեռքեր» մը, ինչպէս կ'ըսէ ձայնասփիւռը, ատրճանակի բազմաթիւ փամփուշտներ պարպեց կառքին վրայ : Հակառակ անոր որ ինքնաշարժը պաշտպան արգ(?) կը տանէր՝ Վարչապետ Քասըմ ուսէն վիրաւորուեցաւ :

Մահափորձին անմիջապէս յաջորդեց լուսարգելի դրութիւնը, որ ի զօրու է իրիկուան ժամը 9էն մինչեւ առտուան 5ը :

Հրատարակուած ցեկոյցին համաձայն « Քասըմի վիճակը մտահոգիչ չէ : Հիւանդանոց հասնելէ ետք տեսնուեցաւ ժողովուրդին՝ որ եկած էր զինքը ողջունելու » :

Այսուհանդերձ, Վարչապետը լաւ չանցած ձայնասփիւռ ճառ մը արտասանեց զգալապէս տկար ձայնով մը : Մահափորձին պատասխանատուութիւնը ձգեց անոնց վրայ՝ որոնք « Իրաքը գրաւելու նպատակ ունին», անշուշտ, չմոռնալով զատապարտել «աշխարհակալ»ները :

Քասըմ կրկնելէ ետք թէ «ինք պատրաստ է մեռնելու՝ որպէսզի ապրի Իրաքի ժողովուրդը», աւելցուց.— Մեր Հանրապետութիւնը ներկայիս Միջին Արեւելքի ամէնէն կայուն վարչակարգն է :

Մնացեալը ըսաւ նաեւ թէ իր մահը չի նշանակեր որ նոր վարչակարգը պիտի տապալի :

Միւս կողմէ, բանակի ղեկավարները անգամ մը եւս իրենց հաւատարմութիւնը յայտնեցին Քասըմի, բուռն կերպով քննադատելով մահափորձը, աւելցուց Պաղտատի ձայնասփիւռը :

Զինուորական կառավարութեան հրահանգով՝ Զօր. Ապտի հաստատեց լուսարգելի դրութիւնը. Իրաքի մէջ խստօրէն արգիլուած են հաւաքոյթներն ու ցոյցերը. առաւելագոյնը՝ հինգ հոգի իրարու քով կրնան գալ, սրահներու թէ փողոցներու մէջ հաւասարապէս :

Զօր. Ապտի ազդարարութիւն մը ըրաւ, զգուշացնելով «խառնակիչ»ները՝ թէ որոշուած է Պատերազմական Ատեանին յանձնել բոլոր անոնք, որ պիտի փորձեն նուազագոյն անկարգութիւնը ընել :

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան՝ որ մահափորձի հեղինակները յաջողեցան ամբոխին մէջ կորսուիլ եւ ցարդ կարելի չեղաւ ճշդել անոնց ինքնութիւնը :

Այս առիթով, Իրաքի մէջ նոր մաքրագործումնե՞ր պիտի սկսին արդեօք, — հարց կուտայ միջազգային մամուլը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԱԿԱՒԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՉԷ ՀԱՍԱԾ...

Ինչպէս գրած էինք, Խ. Միութեան Վարչապետ Խրուշչեւ Փեքինէն պիտի մեկնէր Մոսկուա՝ կարճ առեն մը Վլատիվոստոք մնալէ ետք : Արդ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Վարչապետը երեք օր Վլատիվոստոք մնալէ ետք գացած է Իրքուցք, կեդրոնական Սիպերիոյ մէջ :

Խրուշչեւի Իրքուցք ժամանած օրը օդը շատ գեղեցիկ եղած է եւ ժողովուրդը խանդավառութեամբ կրցած է դիմաւորել զայն : Վարչապետը այցելած է Պրատսք, ուր հսկայ ամբարտակ մը շինուած է :

Կը կարծուի թէ խորհրդային ղեկավարը Ծայրագոյն – Արեւելքի մէջ շրջապտոյտ մը պիտի ընէ՝ Մոսկուա վերադառնալէ առաջ, ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Աւստրիոյ Նախագահ Շաւէֆի հետ :

Արդարեւ Շաւէֆ քանի մը օրէ ի վեր Մոսկուա կը գտնուի, սպասելով Խրուշչեւի վերադարձին :

Խ. Միութեան Վարչապետը Վլատիվոստոքէն մեկնելէ առաջ ճառ մը խօսած է, մանաւորապէս ծանրանալով խաղաղութեան պահպանման վրայ, որուն համար անհրաժեշտ է Ամերիկացիներու հետ համակեցութեան դաշ — «Անիմաստ է պատերազմ ուզել աքլորի մը պէս՝ որ կռիւ կը փնտռէ »:

Համեմատաբար շատ աւելի մեղմ է Խրուշչեւի ճեշտը՝ Վլատիվոստոքի մէջ. — « Նախագահ Այզընհաուըր, խելացի մարդ մը՝ որ ներկայ կացութեան լրջութիւնը կը հասկնայ, իր համաձայնութիւնը տուաւ որպէսզի միասնաբար աշխատինք խաղաղութեան համար : Իրերահասկացողութիւնը այնքան ալ դիւրին ըլլալիք գործ մը չէ, քանի որ պաղ պատերազմը խոչընդոտներ ստեղծած է. քիչ մը եւս ժամանակ եւ համբերութիւն պէտք է ունենալ՝ արդիւնքի մը հասնելու համար » :

ՄԱՐԻՕ ԼԱՆՑԱ *նշանաւոր թէնորը* մեռաւ *սրտի* կաթուածէ մը : 38 տարեկան էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ *Միշէլ Տըպրէ իրաւունք տուաւ կառավարութեան պատասխանատուութիւնը խնդրոյ առարկայ ընել Ազգ. Ժողովին առջեւ, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 16ին, այլ խօսքով վստահութեան քուէ պահանջել ինչպէս կ'ըլլար Դ. Հանրապետութեան ժամանակ : Միւս կողմէ Ալժերիոյ 45 երեսփոխանները որոշեցին գործադուլ ընել, այսինքն ներկայ չըլլալ նիստին :*

ՍՈՒՐԻՈՅ *Հանրապետութեան նախկին նախագահը Շիւքրիւ էլ Քուաթլի յայտարարեց արեւմտեան Գերմանիոյ հեռատեսիլէն թէ մը Գոլի ալժերիական ծրագիրը կը ծառայէ միայն պատերազմին յարատեւման :*

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ *«Նիւզ Ուիք » պարբերաթերթը կը գրէ թէ ամերիկեան եւ անգլիական ապահովութեան ընկերութիւններ 3 – 4 միլիոն տոլարի (երկու միլիառ ֆրանք) ապահոված էին Խրուշչեւի կեանքը, Ամերիկա իր ճամբորդութեան առթիւ :*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ *Մարքս – Էնկէլս հրապարակին վրայ մօտ 200.000 հոգիի ներկայութեան ճառ մը խօսելով, խորհրդային փոխ վարչապետ Կոզլով հաստատեց թէ ընդհանուր քաղաքականութեան փոփոխման հարց չկայ, քանի որ Կրեմլին կ'առաջարկէ, — երկու Գերմանիաները ճանչնալ, հաշտութեան դաշինք մը կնքել եւ Արեւմտեան Պերլինը ազատ ու զինաթափ քաղաք հռչակել :*

ՓԵՔԻՆԻ *գերմանական (արեւելեան) դեսպանատան մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեան ներկայ եղան չին ղեկավարները, որոնց կարգին՝ Մաօ Ցէ Թունկ. նախագահական աթոռէն հրաժարելէ ետք, առաջին անգամ ըլլալով Մաօ ներկայ կ'ըլլար պաշտօնական հանդիսութեան մը : Զու Ան Լէ խօսք առնելով այնտեղ յայտարարեց թէ «չին ժողովուրդը զօրավիգ կը կանգնի գերման ժողովուրդի արդար դատին » :*

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ *Վարչապետ Նեհրուի խիստ նամակին պատասխանելով, Զու Ան Լէ կը յայտարարէ թէ չինեւհնդիկ սահմանային վէճը անցողակի տարակարծութիւն մըն է բարեկամ երկու երկիրներու միջեւ ... Նոր Տելհիի մէջ կը կարծուի թէ համայնավար Չինաստան իր լեզուն փոխած է Խրուշչեւի այցելութենէն ետք :*

ՄԻՒՆԻԽԻ *մէջ կը պատրաստուի «Ֆրանսական շաբաթ» մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 15 – 25՛, գեղարուեստական եւ մշակութային բազմաթիւ հանդիսութիւններով. վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան նաեւ ֆրանքօ-գերմանական տնտեսական հարցերու շուրջ :*

ՄԱԿի *տարեկան ընդհանուր ժողովը, որ բացուած էր երեք շաբաթ առաջ, Չորեքշաբթի օր փակուեցաւ. 82անգամ ազգերէն ութսունը խօսք առին՝ վիճաբանութեանց ընթացքին :*

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ *մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Թիրանայի մէջ տեղի ունեցող ընդունելութեան մը ընթացքին Եուկոսլաւ ներկայացուցիչը ստիպուեցաւ սրահէն դուրս ելլել, երբ ալպանացի նախարար մը՝ Փաչօ, սկսաւ ծանր յարձակումներ գործել Պելկրատի վրայ :*

ՊԷՅՐՈՒԹԻ *մէջ բժշկական միութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարեց որոշելու համար միութեան բանեկիք դիրքը վերջին դէպքերու առթիւ : Արդարեւ բազմաթիւ բժիշկներ եւ փրաքտիշներ ձերբակալուած են վերջերս, որոնց մէջ Ամերիկեան հիւանդանոցի մէկ բժիշկը՝ հիւանդի մը անբնական մահուան պատճառով : Բժշկական Միութիւնը բողոքագիր մը յանձնեց մամուլին :*

ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Տարիները չեն աղօտում ու չեն էլ կարող աղօտել մեծ գիտնականի յիշատակը, որովհետեւ այդ յիշատակը կապուած է նրա թողած ծանրակշիռ գիտական ժառանգութեան հետ, մի ժառանգութիւն, որն այնքան շատ բան ունի ուսանելի եւ օգտակար :

Մանուկ Աբեղեանի անունը ամէնից առաջ անխզելիօրէն կապուած է հայ ժողովրդի ազգային մեծ դիւցազնավէպին հետ: Իր աշխատանքն այդ ուղղութեամբ սկսելով դեռ 1886 թուականին՝ «Սասունցի Դաւիթ» պատումներից մէկի գրառումով, այնուհետեւ նա մինչեւ իր կեանքի վերջին տարիները բազմիցս անդրադարձել է նոյն թեմային, մեծ գործ կատարելով թէ՛ դիւցազնավէպի պատումների խմբագրման եւ թէ՛ մանրակրկիտ նրա ուսումնասիրութեան բնագաւառում : Յիշենք յատկապէս «Սասնայ Ծռեր»ի հոյակապ հատորները, «Ազգային վէպ» եւ «Հայ ժողովրդական վէպը» աշխատութիւնները :

Աբեղեանը եղել եւ մնում է մեր վէպի ամենահմուտ հետազօտողը : Ճիշդ է, նրա հետ միասին, նրանից առաջ ու յետոյ «Սասունցի Դաւիթ» մասին գրել են եւ ուրիշները, սակայն ոչ մէկը նրա նման մանրամասն, բազմակողմանի ու խոր չի ուսումնասիրել վէպը :

Մանուկ Աբեղեանը հայկական առասպելների լաւագոյն գիտակն էր: Իր «Հայ ժողովրդական առասպելները Մ. Խորենացու Հայոց Պատմութեան մէջ» խորագիրը կրող բանավէճային բնոյթի փայլուն աշխատութեան մէջ նա ճշդեց ու պարզեց Հայոց առասպելների բանահիւսական – ժողովրդական էութիւնը, հաստատելով Խորենացու «Պատմութեան» բանաւոր աղբիւրների վաւերականութիւնը, վերականգնեց այդ «Պատմութեան» հեղինակութիւնը :

Բանագիտական – բանասիրական մեծարժէք գործեր են նաեւ Աբեղեանի «Հին գուսանական – ժողովրդական երգեր», «Գուսանական – ժողովրդական տաղեր», «Ժողովրդական խաղիկներ» վերնագրերով ստուար հատորները, որոնք հեղինակի կողմից ձեռագրական եւ այլ աղբիւրներում կատարած երկար տարիների յամառ ու տքնաջան հետազօտական աշխատանքի արդիւնք են :

Մեծ է Աբեղեանի դերը Հայոց հին ու նոր լեզուների ուսումնասիրութեան բնագաւառում : Տարիների ընթացքում նա այս ուղղութեամբ գրել եւ հրատարակել է տասնեակ գործեր, որոնց մի զգալի մասը երկար ժամանակ անփոխարինելի ձեռնարկներ են եղել միջնակարգ եւ բարձրագոյն դպրոցների աշակերտութեան, ուսանողների, ուսուցչութեան ու դասախօսների համար :

Աբեղեանի քերականագիտական աշխատութիւններից յատկապէս արժէքաւոր են նրա «Աշխարհաբարի շարահիւսութիւնը» եւ «Հայոց լեզուի տեսութիւնը», որոնց մէջ խտացուած ու ընդհանրացուած են այդ ուղղութեամբ գիտնականի կատարած երկարամեայ հետազօտութիւնների արդիւնքները, դրսեւորուած է լեզուի երեւոյթներն իրենց պատմական զարգացման ընթացքի մէջ դիտելու նրա անժխտելի կարողութիւնը :

Լեզուի հետ սերտօրէն կապուած, բայց իր բնոյթով գրականագիտական գործ է Աբեղեանի «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւնը», որում հանգամանօրէն հետազօտուած են Հայոց լեզուի բառային ու խօսքի շեշտը, հայկական ոտանաւորի տակտերն ու յանգերի տեսակները, տրուած է բազմադարեան հայ բանաստեղծութեան չափերի գիտական բնութագիրը :

Ժողովրդական բանահիւսութեան եւ լեզուի հետ միասին, Մանուկ Աբեղեանը զբաղուել է նաեւ Հայոց հին եւ միջնադարեան գրականութեան ուսումնասիրութեամբ : Բազմաթիւ յօդուածներով ու գրքերով նա լոյս է սփռել վերջինիս մի շարք չլուսաբանուած կամ սխալ մեկնաբանուած հարցերի վրայ, լուծել է բանասիրական կնճռոտ խնդիրներ, մեծապէս նպաստել այդ գրականութեան լաւագոյն յուշարձանների արժէքաւորման ու ընդհանրացման գործին:

«Հայոց հին գրականութեան պատմութեան» երկու հատորների մէջ Աբեղեանը հանրագումարի բերեց մօտ յիսուն տարուայ ընթացքում իր կատարած հետազօտութիւնների արդիւնքները:

Մանուկ Աբեղեանի՝ հայ ժողովրդական բանահիւսութեան, Հայոց լեզուի ու գրականութեան հարցերի նուիրուած աշխատութիւնները, անկախ նրանց մէջ եղած որոշ վիճելի կէտերից, կարեւոր ներդրումներ են հայագիտութեան ասպարէզում : Այդ աշխատութիւնների մէջ դրսեւորուել են մեծ գիտնականի հետազօտող խոր միտքը, ուժեղ տրամաբանութիւնը, նրա բուռն սէր ու անկաշառ նուիրուածութիւնը իր Հայրենիքին ու հարազատ ժողովրդին:

Աբեղեանը անգնահատելի դեր է կատարել հայ ժողովրդի բազմադարեան հարուստ մշակոյթի ուսումնասիրութեան ու ընդհանրացման գործում : Նրա գրքերը երկար ժամանակ հանդիսացել են եւ դեռ կը հանդիսանան այն հիմնական աղբիւրները, որտեղից առատ գիտելիքներ ու փաստեր են քաղել եւ պիտի քաղեն շատ-շատերը :

1935 թուականի Աբեղեանին շնորհուեց գիտութեան վաստակաւոր գործչի կոչում, իսկ 1943 թուականին նա հաստատուեց Հայաստանի Գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ :

Մանուկ Աբեղեանը վախճանուեց 1944 թուականի Սեպտեմբերի 25ին, 79 տարեկան հասակում : Նրա մահուան առթիւ Հայաստանի կառավարութեան յատուկ որոշումով Երեւանի միջնակարգ դպրոցներից մէկը եւ Հայաստանի Գիտութիւնների ակադեմիայի Գրականութեան հաստատութիւնը կոչուեցին Մ. Աբեղեանի անունով :

Հաստատութեան վրայ յատուկ պարտականութիւն է դրուած՝ հիմնաւոր կերպով ուսումնասիրել Աբեղեանի գիտական հարուստ ժառանգութիւնը, տալ վերջինիս արժանի գնահատականը, նպաստել այդ ժառանգութեան քննադատական իւրացմանն ու տարածմանը : Արդէն զգալի աշխատանք է կատարուած այդ ուղղութեամբ : Աբեղեանի մահից յետոյ հրատարակուել է նրա «Հայոց հին գրականութեան պատմութեան» Բ. հատորը, թարգմանուել եւ ռուսերէն լոյս է՛ տեսել նոյն պատմութեան Ա. հատորը, տպագրուել է նրա աշխատանքների լրիւ ցանկը: Կազմակերպուել են յատուկ գիտական ժողովներ, որտեղ զեկուցումներ են կարդացուել Աբեղեանի ժառանգութեան տարբեր բնագաւառների մասին: այդ զեկուցումների մի մասը լոյս է տեսել Հաստատութեան հրատարակած «Գրական – բանասիրական հետախուզումներ» ժողովածուի Ա. հատորում, որը նուիրուած է վաստակաւոր գիտնականի յիշատակին: Հրատարակութեան է պատրաստուել Աբեղեանի՝ պարբերական մամուլում տպագրուած գրական – բանասիրական յօդուածների ու գրախօսութիւնների ստուար հատորը: Մօտ ապագայի օրակարգի հարց է նրա երկերի լիակատար ժողովածուի հրատարակութիւնը: Ականաւոր հայագէտի մեծ վաստակը գնահատելու եւ նրա յիշատակը յաւերժացնելու խրախուսելի մի միջոցառում է նաեւ Հաստատութեան կողմից կազմակերպուած գիտական ժողովը :

Սակայն խնդիրը միայն Աբեղեանի թողած ժառանգութեան ուսումնասիրումն ու գնահատումը չէ: Հաստատութիւնը կոչուած է զարկ տալու հայագիտութեան:

Իսկ ի՞նչ անելիքներ կան այս ուղղութեամբ :

Հաստատութեան համապատասխան բաժինների հեռանկարային ծրագիրն է լինելու Հայոց հին ու միջնադարեան գրականութեան եւ հայ ժողովրդական բանահիւսութեան բազմակողմանի ընդարձակ ու ամբողջական պատմութիւն գրելը :

Մինչ այդ, անհրաժեշտ է զբաղուել բնագրերի ու մենագրութիւնների հրատարակութեամբ : Պէտք է հետախուզել, ի յայտ բերել եւ տպագրել ձեռագրական ու այլ աղբիւրներում ցրուած նուազ յայտնի կամ անյայտ գրական, բանահիւսական արժէքաւոր բնագրերը, յատուկ մենագրութիւններով տալ այդ բնագրերի բովանդակութեան ու արուեստի քննական վերլուծումը, որոշել նրանց ստեղծման ու գոյութեան հանգամանքները :

Վերջին տարիներին լոյս ընծայուած գրքերը ցոյց են տալիս որ հաստատութիւնը կարեւոր ու օգտակար աշխատանք է կատարում հայագիտութեան բնագաւառում :

Ա. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Փարիզի եկեղեցւոյ կրթ. Ցանձնախումբին՝ յարգելի Գ. Գարասնեանի մեղի վաղուց ծանօթ իր ելոյթը՝ «Դատն ճշմարտութիւններ» խորագրով, (Յառաջ, 25 Սեպտեմբեր) աւելի կը պայծառացնէ մթնոլորտը, միանգամայն հրապարակ կուգայ անկեղծ եւ անշահախնդիր հրապարակագիր – ուսուցիչը, իր այնքան պարզ խոստովանութիւններով, որ կը ձգտի մեզ հեռու պահել ինքնախաբէութենէ, յօդագրելով Հինգշաբթիի դասարաններու անմխիթար եւ անփառունակ կողմերը ճշգրտութեամբ եւ ժուժկալութեամբ:

Արդարեւ ուսումնասիրուած տեսութիւնները եւ գործնական գետնի վրայ տարուած աշխատութիւնները, չունին սպասուած յառաջդիմութիւնը, եւ ակնկալուած արդիւնքը :

Ամէնէն աւելի խանդավառուած շրջանին, որ կարծեմ կը սկսէր 1945 թիւին, ձեռնհաս անհատներ եւ ազգ. մարմիններ ուսումնասիրեցին Հայը Հայ պահելու միջոցները, իրենց տեսութիւնները պարզեցին եւ կը պարզեն տակաւին երկար յօդուածաշարքերով: Մինչեւ Սուրիա եւ Ամերիկա արձագանգեց օրուան խօսքը, մղում տալ ազգապահպանման էական եւ կենսական հարցին :

Դժբախտաբար գործնական հողի վրայ «դառն ճշմարտութիւններ» սկսան մեզ յուսալքել իրենց բացասական արդիւնքներով, երբ մեր աչքերուն առջեւ ցցուեցաւ փորձառութեան պակասը : Լեհաստանի պէժմու Լեմպէրկ քաղաքին 16րդ դարու հայկական կարեւոր այդ գաղութին մէջ, վստահօրէն պատահեցաւ այն ինչ որ կը տեսնենք այսօր մեր աչքերով, Ֆրանսայի մէջ, ազգապահպանման տեսակէտով: Թէեւ Լեմպէրկի թեմին առաջնորդը հայ եպիսկոպոս մը եղած է, եւ գաղթականութիւնը միասնաբար պայքարած է տարիներով թէ ազգ. մարմիններով եւ թէ զանազան կազմակերպութիւններով, սակայն մե՛ծ դժբախտութիւն, գաղութը ամբողջովին լեհացած է եւ եկեղեցին ալ երեսի վրայ մնացած իբրեւ լքեալ գոյք :

Նկատել որ չորս դարեր են անցեր, քաղաքակրթութիւնը աւելի եւս յառաջդիմեր, գիտութիւնը մինչեւ լուսին սփիւռքին գաղտնիքները կը քօղազերծէ իր արտակարգ արշաւանքներուն շնորհիւ :

Եւրոպական նորութիւններու այս ոստանին մէջ, հրաշքներու չէ որ կը սպա-

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ա.

Իսկ քննութեան մեծ սրահին մէջ իր պատկերներն էին, որ ամէնէն աւելի ուշադրութիւն կը գրաւէին, ըլլայ իրենց գոյներու յանդուգն պէսպիսութեամբ, թարմութեամբ, ըլլայ fomփոզիխiոննե-րու զարմանալի ճոխութիւնովը:

Իրաւամբ այցելուներէ ոմանց կ'ըսէին Տաճատ Զարըքեան, կարծես թէ շատ հաճոյակատար պարիկներ իր մատները օժտած էին մասնաւոր թեթեւութիւնով մը եւ կարողութիւնով մը. Տաճատ երկու մատիտ հարուածով պատկեր մը կը շինէր: Ինչպէս իր երեւակայութեանը թռիչք կուտային ու ականջին կը մրմնջէին այն սիրուն երգերը, որոնք կը կազմէր Տաճատ դաշնակին առաջքը անցած իր թափառող մատներուն քմահաճոյքովը : Իր կարողութիւնը այնքան անկասկածելի էր իրեն եւ ուրիշ տղոց համար, որ Զարըքեան իր բերանաբաց մնացած ընկերներուն ներկայութեանը՝ մէկ կողմէն կը խօսէր եւ միւս կողմէ մատները կը պտըտցնէր դաշնակին վրայ ուզուած նօթը փնտռելով եւ ամբողջ երգեր յօրինելով, զորս սրբ անելու իսկ փութկոտութիւն չունէր, այնքան վստահ էր թէ երբ որ ուզէր՝ աւելի գեղեցիկները կրնար յօրինել:

Նախ եւ առաջ իր կարողութիւնները երեւան եկած էին ամէն ճիւղերու մէջ. յետոյ կամաց կամաց հեռացած էր այն դասերէն, որոնք ուշադրութեան եւ յարատեւ աշխատութեան կարօտ էին, գըրխաւորապէս թուաբանութիւնը դպրատպարտուեցաւ իրմէ. մէկ երկու տղաք, որոնք հաշուելու ընդունակութիւն ունէին, շարաշար արհամարհուեցան, այնպէս որ առեն մը եղաւ, որ Տաճատ Զարըքեանի շիփրած դասերուն զէրօ առնելը պատուոյ տիտղոսի պէս բան մըն էր. ուսուցիչները, գիտնալով Զարըքեանի կարողութիւնը գեղարուեստի ուրիշ ճիւղերու մէջ, աչք կը գոցէին իրեն եւ բացառութիւն մը կ'ընդունէին զայն, ուրիշները յանդիմանած կամ յորդորած ատեննին յաճախ կը զլացնէին այդ բացառութիւնը :

— Պէտք է հաշուել գիտնալ ամէն բանէ առաջ, կը հասկնա՞ք, կեանքը ծայրէ ծայր հաշիւ է, երեւակայութիւնով, բանաստեղծութիւնով բան չըլլար. Տաճատը օրինակ պիտի տաք նէ, Տաճատը ուրիշ, անոր պէս տաղանդ ունեցէք, հանճար ունեցէք, ինչ կ'ուզէք նէ ըրէք, անանկ մարդիկը բացառութիւն են, ազգի մը մէջ երկու հատ կ'ըլլայ կամ չըլլար :

Պզտիկ հանճարեղ տղան իր գմբեթաձեւ ճակատը կը ցցէր — շարժում մը որ պիտի մնար իր վրայ — եւ վերէն կը նայէր իր ընկերներուն, իր ուսուցիչին, ամբողջ մարդկութեան, այդ օրերէն՝ դեռ հովիւ մաքուր եւ տղայ, տարտամօրէն զգալ թէ ինքը այն առանձնաշնորհեալ մարդերէն մէկն է, որ դեր մը ունին կատարելիք աշխարհիս մէջ. Թէ իր հանճարը նուիրական աւանդ մըն է, զոր պահպանելու եւ որուն յաղթանակել տալու պարտական է ինչ գնով որ ըլլայ. անոյ ատեն տասներկու տարեկան էր, եւ արդէն իրեն համար սկսած էր ուրիշներուն շահերը, հաճոյքները, նախասիրութիւնները, նոյնիսկ կեանքը յարաբերական արժէք մը ստանալ :

Սա մորալի պակասութեան յատկանըշական երեւոյթներէն մէկն է եսին եւ ուրիշներուն մէջ եղած ընկերկային հաւասարակշռութեան մը խանգարումը. այդ առաջին խանգարումը խրամատ մը բացած էր արդէն իր եւ ուրիշներուն միջեւ, որ ոլթալով պիտի լայննար, մինչեւ նոյն ատեն ինքը ներքին առանձնութեան մը դատապարտելով, որ սկիզբը պիտի ըլլար իր ն՝ալ տարապայման կեղծով մեծ տենչերուն :

Երբ Տաճատ Զարըքեան վատոյժ տըղայ մը ըլլար, պիտի ճնշուէր իր գլխուն ծանրութեան տակ եւ անշշուկ պիտի անցնէր աշխարհիս վրայէն, բայց անոր հանճարեղ գլուխը տեղաւորուած էր թիկնեղ եւ հաստատուն մարմինի մը վըրայ, առողջ եւ ազբեցու ընդունակ, միակ տկարութիւն ունենալով իր ձայնը որ խեղդուող, խուլ եւ անհանգստացնող բան մը ունէր եւ չափազանց յոգնութիւն կ'ըպատճառէր հինգ վայրկեանէ աւելի գինքը մտիկ ընկողներուն, Իր ձայնին այդ ապիկարութիւնը ներքին եւ մեծ ցաւերէն մէկն էր: Իր կանխահաս միտքով եւ ուրիշներու վրայ ազդեցութիւն ունենալու անյաղ ծարաւին բնազդովը, հասկցած էր թէ ձայնը մեծ բան եւ յաճախ ամէն բան է. միւս կողմանէ, ստիպուած՝ ինքզինքը ծիծաղելի կացութեան մը մէջ չդնելու եւ իր հանճարին պատշաճ դիրքով մը ներկայանալու ամէնուն, նոյն իսկ ամէնէն մտերիմներուն, ապնըստկան լռութեան մը դատապարտեց ինքզինքը հեզգհետէ այնքան խօսելով որքան անհրաժեշտ էր, որ անմիջապէս երեք արուեստներուն մէջէն, որոնք հաւասարապէս կը ժպտէին իրեն, նկարչութիւնը ընտրեց :

Այն ատեն իր տասնեւչորրորդ տարիքին մէջ էր եւ շրջանաւարտ պիտի ըլլար թաղային վարժարանէն :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(2 Շար.)

սենք, փրկելու համար նոր սերունդը ա–պագայի այլասերումէն: Եթէ Թոյլատու չէ մեզի կրթական մեթոտի եւ պիւտճէի անձուկ վիճակը, հարկ չկայ որ մենք մեզ մատնենք ինքնախաբէութեան, դատա–պարտուելով անստոյգ եւ ապարդիւն վի–ճակի:

Մտէք Հինգշաբթիի դասարան մը, տես–նելու եւ հաստատելու համար այն ան–խոնջ պայքարը որ կը մղէ ուսուցիչը: Աշակերտութիւն մը՝ որուն խորթ կը հն–չէ հայերէն լեզուն, դեռ ծծկեր տարիքէն լռութիւնը զրկուած մնացած է հայկա–կական բարբառէն, անտարբեր եւ զուար–թօրէն կը խօսակցի իր ընկերներուն հետ ամբողջ դասընթացքի տեւողութեան՝ Ֆր–րանսերէն լեզուով, մինչդեռ անդին 30 կամ 40 աշակերտներու անհանդուրժելի ժխորին մէջ՝ յամառ համբերութեամբ ուսուցիչը կը պայքարի արտասանել տա–լու համար հաց եւ ոչ թէ ԱՑ, հայ՝ եւ ոչ թէ ԱՅ, և նմանօրինակ տարբեր բառեր, սառ եւ ոչ թէ ՍԱՂ, ճառ՝ եւ ոչ թէ ՃԱՂ, եւայլն: Փոքրիկ խումբերու վե–րածուած տղոց զանազան տաղտկալի փորձերը անդադար կրկնելով, ուսուցիչը արդէն յոգնութենէն զլեխուած է, մինչ–դեռ անդին աշակերտութիւնը կը շարու–նակէ անվիւթօրէն իր զուարճալի խօ–սակցութիւնը, կամ խաղը, առանց հե–տեւելու դասընթացքին, որովհետեւ լե–զուն իրեն օտար է եւ անծանօթ: Ուսու–ցիչը տակաւին պէտք է գրաւէ երգով, եւ–թէ նոյնիսկ ինքը բաղաձայն է, գրաւել արտասանելու փորձերով, դերասանական շարժումներով եւ եթէ կարելիութիւն ունի՝ տովեցնել նաեւ պար:

Այն երանելի օրերուն, մեր բնագաւա–ռին մէջ, ունէինք Ուսումնական Խոր–հուրդի հեղինակաւոր չքախումբ, բաղ–մահմուտ ուսուցչական կազմով:

Այժմ ուսուցչական վկայականը արժէք չի ներկայացներ, սակայն նախապատ–ւութիւն կը տրուի եւ պայման է որ թեկ–նածուն գիտնայ պարել, երգել, արտա–սանել, դերասանութիւն ընել, միեւնոյն ժամանակ հայերէն, Հայոց պատմու–թիւն, Հայաստանի աշխարհագրութեան գասեր աւանդել, առանձինն, իր տամ–բուն վրայ ունենալով երբեմն 40 – 50 աշակերտներ, յանուն ազգապահպանու–մի:

Այս տեսակի արտասովոր աշխատու–թեան մը համար, վարժ թէ անփորձ ու–սուցիչին տրուած աշխատավարձքը ու–րիշ բան չէ, բայց միայն աչքի փոշի:

Անշուշտ, այս պայմաններուն մէջ, ներկայացող թեկնածուին եթէ ներկայի աշխատավարձքին կրկինն ալ վճարուի՝ դարձեալ ապարդիւն է, պէտք է աշխա–տանքի բաժանում կատարել, որպէսզի կրնայ յաջթել այժմու անել դրութեան, առանց վիճելու ուսումնական մեթոտին եւ գրագելու պիւտճէի կնճռոտ հարցով:

Գ. Գարասմեան իր արդարացի մտահո–գութիւնները առանձնապէս մեզի պար–զեց անսպառ կերպով: Մենք պիտի փա–փաքէինք իմանալ Կրթ. Ցանձնաժողովին պաշտօնական տեղեկատուութիւնը, ինչ–պէս նաեւ Հաշուեկշիռը՝ բարոյական եւ նիւթական գետնի վրայ, հետեւաբար նաեւ իր նոր ծրագիրը:

ՆՈՒԳԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Տասնեւօթերորդ միջազգային ողիմ–պիական խաղերը, որոնք տեղի պիտի ու–նենան Հռոմի մէջ, 1960 Օգոստոսին, պիտի ըլլան աննախընթաց մրցումներու ցուցադրութիւն մը:

ՆՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ — Միջազգային ո–ղիմպիականներու վարչութեան վերջին նիստը տեղի ունեցաւ անցեալ Օգոստո–սին, Միւնիխի մէջ եւ տրուեցան հետեւ–եալ որոշումները.

Ա.— Որոշուեցաւ ութ հարիւր մեթր վազքը աւելցնել ողիմպիական յայտա–գրին իգական բաժնին վրայ:

Բ.— Ամէն երկիր կրնայ վեց մարզիկ արձանագրել մարմնամարզի ճիւղին մէջ, փոխան հինգի, բայց դասաւորման մէջ կը մտնեն միայն լաւագոյն հինգ մար–զիկները:

Գ.— Հետեւեալ երկիրները ընդուն–ուած են միջազգային ողիմպիականի վարչութեան կողմէ իբրեւ նոր անդամ, անդամներու թիւը հասցնելով 97ի.

Ալպանիա, Նիքարակուա, Սուրինամ, Էքուաթոր, Մարոք, Ռոտեզիա, Սան Մա–րինօ եւ Սուտան:

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ՝ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Միջազգային ողիմպիականներու թեք–նիք յանձնախումբը նուազագոյն ար–դիւնքներու ցանկ մը ներկայացուցած է վարչութեան Միւնիխի նիստին մէջ եւ միաձայնութեամբ վաւերացուած է:

Արական բաժին

100 մեթր — 10·4 երկվայրկեան:
200 մեթր — 21·3 երկվ·:
400 մեթր — 47·3 երկվ·:
800 մեթր — 1·49·2 վայր·:
1500 մեթր — 3·45·0 վայր·:
5000 մեթր — 14·10·0 վայր·:
10·000 մեթր — 29·40·0 վայր·:
3000 արգելարշաւ — 8·55·0 վայրկ·:
110 մեթր ցանկարշաւ — 14·4 երկվ·:
400 մեթր ցանկարշաւ — 52·2 երկվ·:
Բարձրութիւն — 2·05 մեթր:
Հեռաւորութիւն մէկ ֆայլ 7·50 մեթր:
Հեռաւորութիւն երեք ֆայլ — 15·60 մեթր:
Ձողով բարձրութիւն — 4·40 մեթր:
Գունդ — 17 մեթր:
Սկաւառակ — 53 մեթր:
Նիզակ — 76·50 մեթր:
Մուրճ — 62 մեթր:
Տասնամրցում — 6750 կէտ:
100 մեթր — 11·8 երկվ·:
200 մեթր — 24·3 երկվ·:
800 մեթր — 2·12·0 երկվ·:
Բարձր·— 1·67 մեթր:
Հեռաւորութիւն մէկ ֆայլ — 5·90 մեթր:
Գունդ — 14·60 մեթր:
Սկաւառակ — 48 մեթր:
Նիզակ — 49 մեթր:
80 մեթր ցանկարշաւ — 11·2 երկվ·:

Այն խիստ միջոցները, որոնք պիտի պարտադրուին բոլորին համար, կը կար–ծենք թէ պատճառ պիտի դառնան իսկա–կան դեր – մարզիկներու հանդիպումին: Ողիմպիականի արդի ախոյեանը իսկա–պէս պէտք է ըլլայ դեր մարդկային ու–ժականութեամբ օժտուած մարզիկ մը, որ կարենայ հասնիլ յաղթականի պատ–ուանդանին:

1964Ի ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Նախ քան 1960ի ողիմպիականը, ստո–ւերութիւն է որոշել անոր յաջորդող ո–ղիմպիականի վայրը եւ կազմակերպող ազգը:

Տասնութերորդ ողիմպիականին համար իրենց թեկնածութիւնը դրած էին հե–տեւեալ քաղաքները, Վիէննա, Պրիւսէլ, Տիթրոյթ եւ Թոքիօ:

1936ի Պերլինի ողիմպիականին յայտա–րարուած էր, թէ 1940ի ողիմպիականը տեղի պիտի ունենար Թոքիոյի մէջ. պա–տերազմի պատճառ եղաւ, որ 1940ի եւ 1944ի խաղերը տեղի չունենան:

1944ին Հռոմի մէջ տեղի ունենալիք ո–ղիմպիականը տեղի պիտի ունենայ 1960 Օգոստոսին:

Միջազգային ողիմպիականներու ան–դամական ընդհանուր ժողովին 58 ձայնի վրայ 34 ձայնով Թոքիօն իրաւունք ըս–տացաւ կազմակերպելու տասնութերորդ ողիմպիականը: Պատերազմի պատճառով իր կորսնցուցած իրաւունքը վերստացաւ: Առաջին անգամ ըլլալով, Ծայրագոյն Ա–րեւելքի մէջ տեղի պիտի ունենան ողիմ–պիական խաղերը 1964ին:

Ձմեռնային խաղերը տեղի պիտի ու–նենան Աւստրիոյ Ինսպրուք քաղաքին մէջ: Ինսպրուք այս իրաւունքը ստացաւ 58ի վրայ 49 ձայնով:

Գ. ՆԻԶԻՊԼԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՍՊԱՐԷԶ յիսնամեակ (1908 – 1958) Հրատարակութիւն «Ասպարէզ»ի, թերթին յիսնամեակին առթիւ չորս հարիւր էջ: Ճոխ բովանդակութիւն, պատկերազարդ: ՆՈՐ ԷՋ գիրք դրականութեան, թիւ 11, արձակ եւ չափածոյ: Թեհրան:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ԽՂՃԱՄԻՏ ԹՂԹԱԿԻՑԸ ...

Նոր Զելանտայի գիւղաքաղաքներէն մէկուն միակ օրաթերթին խմբագրապե–տը, քանի մը օր առաջ, տեսնելով որ ըն–թերցողներուն հրամցնելիք շահեկան որ եւ է նիւթ չունի, թերթին բոլոր թղթա–կիցները քաղաքին զանազան կողմերը ղրկած է, լուր որսալու համար: Մէկ ժամ ետք, թերթին նորեկ թղթակիցնե–րէն 17 տարեկան Ալան Թոմաս վերադար–ձած եւ զգայացունց թղթակցութիւն մը դրած է երկաթուղային կայարանին մէջ պատահած հրդեհին մասին: Այս լուրը ոչ միայն այդ օրը նիւթ հայթայթած է թերթին, այլեւ տասը օր շարունակ, ո–րովհետեւ Ալան ձերբակալուած է այն ամբաստանութեամբ, թէ կայարանին հրդեհը ինք յառաջացուցած է, լուր հայ–թայթելու համար իր թերթին:

×

ԵՐԿՈՒ ՕՐԻՆԱԶԱՆՑՆԵՐ

Աւստրալիոյ մէջ Կիրակի օրերը որ–սորդութիւնը արգիլուած է, բայց մո–լեռանդ որսորդ մը՝ Ջարլզ Փիթըր, նա–խանցեալ Կիրակի գացեր է վայրի սագեր որսալու: Թուփ մը վերցուցած պահուն, թունաւոր օձ մը խայթած է Ջարլզի ձեռքը: Առանց պաղարիւնը կորսնցնելու՝ Ջարլզ, խայթուած տեղէն ձեռքը վիրա–ւորած եւ արիւնահոսութիւն յառաջացնե–լով յաջողած է կեանքը փրկել մահէ:

Երկու օր ետք, Ջարլզ դատարանին կողմէ դատապարտուած է մէկ ոսկի տուգանքի, որովհետեւ օձը սպաննելու համար որսի հրացան գործածած էր Կի–րակի օրով: Ջարլզ բողոքած է այս վճի–ռին դէմ, ըսելով որ նախ օձը ոտնակո–խած էր օրէնքը՝ Կիրակի օրով զինք խայթելուն համար, բայց դատաւորը մը–տիկ չէ բրած:

Գործարանատիրոջ տղան կ'ըսէ հօրը.
— Որոշումս տուի, հայրի՛կ: Դերա–սան պիտի ըլլամ:
— Դերասա՞ն: Խենթեցա՞ր, տղաս: Ուրեմն, հօրդ անունը պիտի անվարկ–ուի՞ս, բեմերուն վրա՞յ պիտի քաշքշես:
— Անհոգ եղիր, հայրիկ. կեղծանուն պիտի գործածեմ, կ'ըսէ տղան:
— Կեղծանո՞ւն պիտի գործածես: Հա–պա եթէ խոշոր դերասան դառնաս, ո՞վ [illegible] պի–տի գիտնայ թէ դուն իմ տղաս ես:

×

Տղան աղջկան.
— Ի՞նչ լաւ կը համբուրես:
— Կ'երդնում որ առաջին սիրողն ես, զոր կը համբուրեմ, կ'ըսէ աղջիկը:
— Երեւի թղթակցութեամբ [illegible] սորված ես, կը յարէ տղան հեգնական ժպիտով մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Սա մի բժիշկ է, որը ծնուել է 1758ին Գաստում, եւ նախ հաստատուել է Վիէն–նայում, ուր իր կրամոգնոլոգիկ վարդա–պետութիւնը այնքան մեծ աղմուկ, յե–ղաշրջում առաջ է բերել գիտական աշ–խարհում որ կառավարութիւնը իսկի սարսափահար է եղել: Բեռլինում նա դա–սախօսութիւններ է սարքել իր հիմնած բրենոլոգիայի պրոպագանդային համար եւ ամէնամեծ յաջողութիւն է ձեռք բե–րել ... Վերջապէս նա յանգրնել է Պա–րիզում երթալ քարոզել իր վարդապե–տութիւնը, հրատարակել է իր գործերը բրնգային անատոմիայի մասին, եւ ունե–ցել է աչալին հետեւող ... Ափսոս որ նախանձը որ ամէնուրեք հալածում է արժանիքին, չէ խնայել եւ դոքթոր Գա–լին. Թշնամիներ, հակառակորդներ ճգնել են Նրա գործը վարկաբեկել, վնասակար եւ անօգուտ ցոյց տալ... բայց գալիս է մի օր ժամանակ որ Նրա անունը պիտի դասուի մարդկային բարերարների շար–քում:

«Թէ ինչ է դոքթոր Գալին վարդապե–տութիւնը ... մի շատ պարզ բայց եւ մի շատ բարդ պան. նա ասում է, — ցուց–մունքներով հաստատում է իր ասածնե–րին — թէ՝ մարդկային գանկի արտաքին կազմուածքը ճիշդ ու ճիշդ պատկերա–ցնում է ըղեղային կանգուածքին ձեւն ու կաղապարը, վասն զի, ասում է, գանկա–յին մէն մի բաժանում իր զարգացումով ցոյց է տալիս ասորական ըղեղածերով համապատասխան զարգացում:

Այն թուականին ուր դոքթոր Գալ աշ–խարհի յայտարարում էր իր սիստեմն, ըղեղին դրութեան կենտրոնացումը հա–մարւում էր մի ինչ որ հերետիկոսու–թիւն: Հոգին պարզ է, իր բնակութիւնը հարկաւոր է պարզ լինի, գիտակցութիւ–նը մի է, ապա ուրեմն հոգին մի բնա–կութիւն եւ եթ զոյութիւն ունի. ահա այս բմբռնումին էր հակառակում դոք–թոր Գալ եւ ասում էր. մարդկային ըղե–ղը բաղկանում է նոյնքան մասնաւոր սիստեմներից որքան նա գործում է որոշ պաշտօններ: Վերջապէս նա առաջին ինք եղաւ հաստատող թէ խելագարութեան անմիջական պատճառը ըղեղումն է կա–յանում:

«Սիրելի հայրենակիցներ, չարունա–կեց մանկավարժը, գուցէ լինեն հարց–ցնողներ թէ ինչումն է կայանում դոք–թոր Գալի սիստեմին եւ մանկավարժու–թեան՝ այսպէս ասած՝ առնչութիւնը: Սա էլ շատ պարզ բայց եւ մի շատ բարդ պան է: Գանկային տոպոկրաֆիան որը մայրգնութիւնը դոքթոր Գալին է պար–տական. գալիս է մի ահագին դեր խաղալ մանկավարժութեան այն սիստեմին, ո–րին ես խորհել եմ, որին ես գործադրելու եմ՝ հրաշալի արդիւնքների յոյսով: Ա–ւելի պարզ յանեմ: Գանկը (ու երկու ձեռքերով իր գլուխը բռնեց) իր փոսե–րով, այսպէս ասած՝ իր խորտուբորտու–թիւններով մարդկային նկարագրին խառնուածքին, տրամադրութեանց մի զարմանալի պատկերն է ներկայացնում: Այդ պատկերին հարցափորձ անելով, նը–րան մասնաւորութիւններին ճշդելով՝ կարող ես մարդին տալ մի այնպիսի ձեւ եւ կաղապար որը նրան պատշաճում է, որին հորհեւ նա կարող է իր բնածին ըն–դունակութիւններին տալ մի մեծ ծաւալ եւ զարգացում:

Դաստիարակութիւնը ինչ ոճիրներ է գործում, սխալ ուղղութիւններ առաջ–նորդելով մարդկային հէք արարածներ: Պէտք է սակայն մի վերջ տալ այս ոճրա–գործութիւններին եւ, գործնական ու հաստատ հողի վրայ դնել դաստիարա–կութիւնը:

«Մինչեւ այժմ ոչ ոքի մտքից է անց–կացել մի այսպիսի տեղնիքական սիս–տեմ հաշտեցնել մանկավարժութեան պայմանների հետ եւ ձեռք բերել հրա–շալի արդիւնքներ ... հէնց այժմ, էսաեղ իսկ ուզում եմ սիրելի հայրենակիցներ, մի փորձով ձեր մտքին մատչելի ընծայել ինչ որ տեսականօրէն բացատրեցի ձեզ»:

Եւ ճառախօսը դառնալով ամպիոնը շր–ջապատող երիտասարդներէն մէկուն.
— Խնդրեմ, պարոն, ըսաւ, մի տաս–նամեայ մանուկ բերէք ինձ:

Երիտասարդը ոտքի ելաւ, եւ մօտերը, ընտանիքի մը քով կեցող տղեկի մը թե–ւէն բռնելով տարաւ ամպիոնը հանեց: Սրահին հետաքրքրութիւնը ծայրագոյն աստիճանի չէ հասած: Խոշոր խոշոր բաց–ուած աչքերը անքթիթ անյագութեամբ մը ամպիոնին սեւեռուած էին, ճիտերը ձգտուած, շունչերը ընդհատ: Գեր–մարդկային բանի մը կը սպասուէր, հը–րաշքի մը: Ոչինչ քան ճառախօսին հան–դարտ, ինքնավստահ եւ հեղինակաւոր շարժուածքը, իր հրաշալի գործովը ամ–բողջովին դրաւուածի յափշտակուածի երեւոյթը, աշխարհի անծանօթ լուսաւոր անկիւններէն եկողի իր հանդամանքը՝ միանալով խօսուածքին տարօրինակու–թեանը, նայուածքին վայրի ու ցնցող արտայայտութեանը եւ կերպարանքին անսովորութեանը, կրնար ընծել: Ջախ–ջախել հոռ ամրացուած տգէտ հասարա–կութիւնը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցին Ազգ. բարերար Պ. Միհրան Գարագէօզեանի հօրեղբօր Հաւըրտ Գարակէօզեան Հոմի Նախկին Սանուց Միութեան կողմէ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Տիկին Մարիա Պօյաճեանի մահուան տարելիցին առիթով :

Կը հրաւիրուին Դպրոցասէրի հին ու նոր աշակերտները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Նոյեմի Փարմաք կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս Կիրակի (11 Հոկտեմբեր), ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր ամուսնոյն՝

ԳէՈՐԳ ՓԱՐՄԱՔՍԸՉԵԱՆի

(Փարմաք)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Թագուհի Գասպարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իր ամուսնոյն եւ իրենց հօր՝ ողբացեալ ԳէՈՐԳ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ, 11 Հոկտեմբեր, Կիրակի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Գ. Փարմաքի մահուան քառասունքին առթիւ իր քոյրը Ն. Փօլրաւեան, նաեւ Տէր եւ Տիկին Բոժէ եւ Էլիզապէթ Քուզիկեան հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչի կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Այրի Տիկին Աղաւնի Խաչերեան, կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Անուէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան հոգեհանգիստի, իր աղջկան, ողբացեալ Մելինէ Խաչերեանի յիշատակին.

×

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն Պ. Վահէ Տամլամեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Թօփճեան հազար ֆրանք :

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի վերամուտի առթիւ բոլոր ծնողքները կը հրաւիրուին, աշակերտ զաւակ ունենան կամ ոչ, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 18ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Նորակառոյց եկեղեցւոյ սրահը, ուր պիտի տրուին 1959 –1960 տարեշրջանի կրթական գործի մասին տեղեկութիւններ : Փափաքելի է որ բոլոր հայ ծնողքները իրենց ներկայութեամբ պատուեն այս հրաւէրը :

Ի դիմաց Լիոնի Ազգ. Միութեան
ԴԻՒԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցը վերաբացուած է Կիրակի Հոկտեմբեր չորսին, ուսուցչական նախորդ տարուան կազմով : Դասաւանդութիւնները տեղի կ՚ունենան ձրի :

Դասաւանդութիւններու վաւերականութեան մտահոգութեամբ, նոր արձանագրութիւններ կ՚ընդունուին մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը միայն :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին : Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին :

Կը խօսի Վերապատուելի Հելվաճեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Դալլաքեան Աշոտ Մելքումի, Շամշադինի շրջան, Նաւուր գիւղ, ծնած է 1917ին : Տեղեկացնել՝

ESSAYAN
24· RUE BEAUREGARD, PARIS 2·

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. « Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ.՝ Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ (10 Հոկտեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի բացարձակ ներկայ գտնուիլ :

ՀԱՄԱԽԱՐՊ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը, 25 Րիւ Պէլ Իմաժ : Օրակարգ.— 19րդ պատգմ. ժողովի եւ նամակներու ընթերցում : Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները :

ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Արարայի ճակատամարտին 41րդ տարելիցը պիտի տօնուի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 11ին : Առաւօտուն հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն : Աշխարհական հանդիսութիւն՝ յաւարտ պատարագի, ի ներկայութեան Ֆրանսական քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլիոյ գաղութին : Պաշտօնական հանդիսութեան պիտի նախագահէ եւ խօսի Միութեանս պատուակալ նախագահ եւ Պատ. Լեգէոնի սպայ՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեան :

Կոչունք՝ ժամը 1ին՝ Շարօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ : Մասնաւոր կարգադրութիւն՝ Միութեան տարեց ընկերներուն համար :

Հաւանօրէն հանդիսութեանց ներկայ ըլլայ նաեւ՝ Զօր Քէօնիկ :

Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրուի Ռազմիկի փառատօնին եւ յարգանքով խոնարհի՝ Արարայի նահատակներու սրբազան յիշատակին առջեւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասնհրորդ թաղապետարանի սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրը պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 17ին, Շաբաթ երեկոյեան, պետական թատրոնի սրահը :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 24ի Շաբաթ իրիկունը
Սալ Քրուէֆիի մէջ
Մանրամասնութիւնները չուտով :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԳԻՒՏԻ ՆՇԱՆԱԳՐՈՑՆ ՀԱՅՈՑ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 11, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի
(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Պ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Կը մասնակցին Պ. Ժիրայր Սերգոյեան (Փարիզի Օփերայէն), Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան (ժնեւէն), Տիկին Հայկուհի Խաչեան – Շատաներ (Արտասանութիւն), Օր. Ալիս Պօյաճեան Սեւան պարախումբով եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (հայկական պար), (Դաշնակի ղեկավարութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (ժնեւէն), (Դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Կարպիս Աֆրիկեանի), Պ. Արթօ Պէճօն (դաշնակ), Պ. Պ. Ա. Գմբէթեան եւ Ս. Պօղոսեան (Մարսէյլէն), (արտասանութիւն), Դպրոցասիրաց վարժարանի աշակերտութեան կողմէ ներկայացում « Ես կը պաշտեմ Հայ լեզուն» (Ենովք Արմէն), Պ. Պ. Գ. Միքայէլեան եւ Կիւլեան Մխիթարեան վարժարանէն (արտասանութիւն), կենդանի պատկեր, ուխտագնացութիւն Ս. Մեսրոպի դամբարանին :

Երգչախումբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ ղեկավարութեամբ Պ.ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի

Կը յանձնարարուի ապահովել մուտքի տոմսակները, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյն դիւանատան եւ արուարձաններու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր հայերէնի դասընթացքներու տեղական կրթ. յանձնախումբերու մօտ : Գին 200, 300, 400, 500 ֆր.

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Le Club

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ
ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V 31, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : PRO. 77-73 ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 10 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8167 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4418

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

''ՔՈ ՄԱՅՐ ԼԵԶՈՒՆ ՉՄՈՌԱՆԱՍ''

Չենք կարծեր թէ որեւէ լեզու ունի հայերէնին նման բառ մը որակելու համար իր մայրենի բարբառը՝ Մեծասքանչ:

Եւ իսկապէս գեղեցի՜կ է մեր լեզուն, եւ վսեմ:

Վկա՛յ ոչ միայն մեր գրագէտներն ու բանաստեղծները, որոնք երգած են «Աստուածախօս» բարբառին փառքը, այլեւ վկայ այն բոլոր օտարները, որոնք սիրած եւ գնահատած են Հայկազանց լեզուին բառական ճոխութիւնն ու երաժշտական հնչաբանութիւնը:

Եւ մտածել որ կան մարդիկ, մանաւանդ ծնողքներ, որոնք «աւելորդ» կը գտնեն հայերէն սորվիլը:

Այս մտայնութիւնը որ կ'աճի ու կը ղարգանայ ոչ միայն Սփիւռքի, այլեւ, դժբախտաբար, Հայրենիքի մէջ, յատուկ չէ՞ արդեօք մեր ժողովուրդին:

Ո՞վ ըսած է թէ մայրենիքը պէտք է օգտակար ըլլայ, կամ պէտք է զայն սորվիլ դրամ շահելու համար միայն: Այդպէս պէտք չկայ: Ո՛չ, քու մայրենի լեզուդ պէտք է գիտնաս, ազգային եւ անհատական արժանապատուութիւնդ այդպէս կը պահանջէ: Ի՞նչ փոյթ թէ միջազգային բարձր դիրքերու հասած ես՝ եթէ մայրենիքդ մոռցած ես: Չենք կարծեր թէ յարգանք ներշնչէ այն մարդը որ կը պարծենայ թէ չի գիտեր իր մայրենի լեզուն:

Եւ ի վերջոյ, ի՞նչ կը նշանակէ չգիտնալ իր մայրենի լեզուն: Ասոր մէջ ոչինչ կայ հպարտանալիք, ոչ ալ պարծենալիք: Կ'ընդունինք որ արտասահմանի երիտասարդութիւնը չունի հարկ եղած դիւրութիւնները: Եւ եթէ ասոր վրայ աւելցնէք ծնողքներու անտարբերութիւնը հանդէպ Մեծասքանչին, կամ այն դժբախտ մտայնութիւնը թէ «ինչի՞ կը ծառայէ հայերէնը», այն ատեն արդէն հասկնալի կը դառնայ ամէն բան:

Ասոր համար է որ կ'ըսենք թէ նոր սերունդին սէրը հանդէպ մայրենիքին կախում ունի գլխաւորաբար ծնողքէն: Հայ մայրը պէտք չէ թոյլ տայ, որ իր զաւակը սորվածութեան զգացումն ունենայ խորհելով թէ իր լեզուն անկարեւոր բան մըն է: Եթէ ան գիտնայ թէ իր լեզուն, մանաւանդ գրաբարը աւելի գեղեցիկ է քան լատիներէնը, եթէ գիտնայ թէ իր Վարուժանը եւ Տէրեանը ոչինչով ետ կը մնան Մալարմէէն եւ Վէռլէնէն, եթէ գիտնայ թէ իր Րաֆֆին ու Զօհրապը ետ չեն մնար Պալզաքէն կամ Մօփասանէն, թէ այսօր ունի Սարաֆեան մը Հայրենիքէն դուրս, Մահարի մը Հայրենիքէն ներս, կը բաւէ դարմանելու համար երիտասարդական ամէն ստորադասութիւն:

Ուրախալի պիտի ըլլար անշուշտ, առնուազն մխիթարական, եթէ հայերէն սորվիլը «աւելորդ» նկատուէր միայն Սփիւռքի մէջ: Բայց ցաւով կը լսենք թէ պատկերը աւելի մխիթարական չէ Հայրենիքին մէջ: Այսօր նոյն մտահոգութիւնը, որ արտասահմանի նոր սերունդը ունի, այն մտքով թէ կարելի չէ ասպարէզ գրաւել հայերէնով, ունի նաեւ Հայաստանի նոր սերունդը: Այս պատճառով կը նախընտրէ ռուսական վարժարան յաճախել քան հայկական: Հայաստանը «տեղնողները» կը պատմեն, նոյնքան ցաւով որքան մտահոգութեամբ, թէ ռուսական վարժարանները կը շատնան Երեւանի մէջ: Այս երեւոյթը աւելի ծանր է ըՍփիւռքի մէջ, որովհետեւ եթէ Հայաստանի մէջ մարդիկ այլեւս «աւելորդ» կը գտնեն հայերէնը, ո՞ւր պիտի կարենան զայն «օգտակար» գտնել:

... Ահա խորհրդածութիւններ, որոնց տեղի տուաւ Օրուան հանդէսը, Սորպոնի մէջ: Մաննէք հանդէսէն ներս, ըսենք հայ երախաներուն՝ որոնք «հայերէն պիտի խօսին ու երգեն այսօր», թէ գեղեցի՛կ է մեր Մեծասքանչը: Ոչ մէկ օտար բանաստեղծ այնքան խոր երգած է իր մայրենիքը, որքան հայ բանաստեղծը որ կ'ըսէ նոյնիսկ.—

« Թէ մօրդ անգամ մոռցիր հանեւ,
Քո մայր լեզուն չմոռանաս »:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ՝ ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ՉՐՉԻԼ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Հինգշաբթի օր տեղի ունեցան Անգլիոյ երեսփոխանական ընտրութիւնները: Առաջին արդիւնքները ցոյց կուտան թէ եղած նախատեսութիւնները ճիշդ չէին:

Արդարեւ, այնպէս կը կարծուէր թէ Պահպանողականները պիտի պարտուէին ի շահ Աշխատաւորականներուն: Կար նաեւ երրորդ ուժ մը՝ Ազատական կուսակցութիւնը:

Քուէարկողներն ալ բաժնուած էին երեք մասի — Աշխատաւորական, պահպանողական եւ չէզոք. (Ազատականները աննշան թիւ մը կը ներկայացնեն):

Երկու շաբթուան ընտրապայքարի ընթացքին գլխաւոր երկու կուսակցութեանց պարագլուխները կ'աշխատէին սիրաշահիլ երրորդ զանգուածը, որ մինչեւ վերջին օրերը տակաւին անորոշութեան մէջ էր:

Ուրբաթ առտուան ժամը մէկին, քուէախոյզ մարմիններու առաջին արդիւնքները երկու անակնկալներ վերապահած էին Անգլիացիներու:

Ա.— Պահպանողականներու յաղթանակը ակնբախ էր: Չըրչիլի եւ Մաքմիլընի կուսակցութիւնը անգամ մը եւս կը հաստատէր թէ Աշխատաւորականներէն աւելի կողմնակիցներ ունի եւ վստահութիւն կը ներշնչէ ժողովուրդին:

Բ.— Ազատականները նոր աթոռներ շահեցան՝ ի վնաս Աշխատաւորականներու: Այնպէս կը թուի թէ չէզոք զանգուածը վերջ ի վերջոյ իր ձայնը տուած է երրորդ ուժին, — Ազատական կուսակցութեան:

Ազատականները նման յաջողութիւն մը չէին տեսած 1929էն ի վեր:

Անգլիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ քուէատուփերը բացուեցան առտուան ժամը 7ին եւ փակուեցան ժամը 21ին:

Նոր Խորհրդարանը, ինչպէս 1955ին՝ 630 աթոռ պիտի ունենայ,— 511 երեսփոխան՝ Անգլիայէն, 71 ներկայացուցիչ Սկովտիայէն, 36՝ Կալէսի Երկրէն եւ 12 երեսփոխան ալ Հիւս. Իրլանտայէն:

Նախորդ ընտրութիւններէն աւելի զանգուածային մասնակցութիւն ունեցան քուէարկողները: Կարգ մը շրջաններու մէջ քուէատուփերու բացուելէն կէս կամ մէկ ժամ առաջ քաղաքացիները սկսած էին «պոչ» բռնել:

115 ընտրաշրջաններու արդիւնքը, որ ցոյց կուտայ Պահպանողականներու յաղթանակը, դասաւորուած է հետեւեալ ձեւով:

Պահպանողական.— 62 աթոռ, որոնց երեքը՝ շահ:

Աշխատաւորական.— 51 աթոռ, որոնց չորսը՝ կորուստ:

Ազատական.— Երկու աթոռ, որոնց մէկը՝ շահ:

Լոնտոնի եւ շրջակայքի ընտրութեանց արդիւնքներն են ասոնք. ինչպէս կը տեսնուի, Աշխատաւորականներու կորսնցուցած չորս աթոռներուն երեքը շահած են Պահպանողականները եւ մէկն ալ՝ Ազատականները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը միաձայնութեամբ որոշեց անմիջապէս սկըսիլ Խրուշչեւի զինաթափութեան ծրագրին քննութիւնը, որուն պիտի յաջորդէ Սահարայի Ֆրանսական հիւլէական փորձերու խնդիրը: Օրակարգի վրայ կը գտնուի նաեւ, Ալժերիոյ հարցը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պողպատի արդիւնաբերութիւնը 3.5 առ հարիւր յաւելում արձանագրած է՝ 1958Սեպտեմբերէն ի վեր:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ օդակայանին մէջ գրաւուեցան երեք հարիւր գնդացիրներ, որոնք Գերմանիայէն կը տարուէին Ռապաթ՝ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատին յանձնուելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քանի մը նախարարները միշտ ճամբորդութեան մէջ են: Սահարայի նախարար Ժագ Սուսթէլ, որ Հոնոլուլու կը գտնուէր՝ Սան Ֆրանչիսքօ գնաց: Ելմտական նախարար Անթուան Փինէ Ռիօ տը Ժանէյրոյի մէջ կը շարունակէ խորհրդակցիլ Պրազիլիայի նախարարներու հետ: Եւրոպայի խորհրդարանական ժողովի նախագահ Ռոպեր Շուման Հռոմի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ Վարչապետ Սէնեիի հետ:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. Զօր. Կրիվասի հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք յայտարարեց թէ «տարակարծութիւնները հարթուած են»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը ընդլայնեց դահլիճը: Իրեն վերապահելով ելմտական նախարարութիւնը ինչպէս նաեւ պահելով երեք նախարարները բացի Էտտէէն (Ներքին նախարար), Քարամէ առած է հետեւեալ նախարարները որոնք կը ներկայացնեն կրօնական զանազան համայնքներ: Արդարութեան եւ Տնտեսութեան՝ Թաքլա (կաթոլիկէ - հռոմէական), կրթական՝ Ֆուատ Պութրոս (յոյն - ուղղափառ), երկրագործական՝ Նաճիար (Տրիպ), Ելեկտրական՝ Զուէյն (Մարոնի), Ներքին եւ տեղեկատուութեան՝ Պաղցի (Շի - մահմետական):

Ընտրուած ծանօթ դէմքերու կարգին կը գտնուի Չըրչիլ, որ Վուտֆորտի (Լոնտոն) մէջ թեկնածու էր: Հակառակ անոր որ նախորդ ընտրութեանց հետ համեմատած մօտ հազար ձայնի կորուստ մը ունէր՝ Անգլիոյ նախկին վարչապետը վերընտրուեցաւ: Չըրչիլ Խորհրդարան մտած է 1900ին:

Պատերազմական նախարար Սէնտս վերընտրուեցաւ մօտ 13.000 ձայնի առաւելութեամբ:

Աշխատաւորական պարագլուխ Կեցքըլ յաջողեցաւ պահել իր աթոռը՝ հակառակ անոր որ բաւական քուէ կորսնցուցած էր այս անգամ:

Ուրբաթ առտուան ժամը 2ին, Աշխատաւորականներու ղեկավարը, Կեցքըլ, իր ընտրութեան լուրը ստանալով հանդերձ՝ ընդունեցաւ Պահպանողականներու յաղթանակը, յայտարարելով — Մեզի հասնող արդիւնքները տեսնելով՝ ստիպուած ենք իրականութիւնը ընդունելու: Արդարեւ՝ յաջորդ կառավարութիւնը պահպանողական պիտի ըլլայ: Ցաւալի ենք անշուշտ, կարծուածէն աւելի յուսախաբ՝ քանի որ կը յուսայինք յաղթել եւ չյաղթեցինք: Բայց մենք կը խոնարհինք ժողովուրդի կամքին առջեւ:

Միւս կողմէ, աշխատաւորական կուսակցութեան քարտուղար Ֆիլիփս յայտարարեց թէ Պահպանողականները, հաւանաբար, 106 ձայնի առաւելութիւն պիտի ունենան Խորհրդարանի մէջ:

Ազատական կուսակցութեան նախագահ Կրիմոնտ, գոհունակութիւն յայտնելէ ետք իրենց ստացած ձայներու յաւելման համար, աւելցուց թէ ազատական թեկնածուները առած են աշխատաւորական ձայներ. «Ըստ երեւոյթին Պահպանողականները չեն յաղթուեցան»:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՔԱՍԸՄԻՆ

Քասըմի դէմ մահափորձը եկաւ կրկին փաստելու թէ կացութիւնը յստակ չէ Իրաքի մէջ: Տասնըհինգ ամսուան ընթացքին Իրաքի վարչապետը արդէն երկու դաւադրական շարժում, մէկ զինուորական ըմբոստութիւն եւ վերջապէս մէկ մահափորձ տեսաւ: Եթէ ոմանց համար ապահով է թէ առջի օրուան մահափորձին հեղինակները Ա. Մ. Հանրապետութեան կողմէ զինուած մարդիկ են, միջազգային մամուլի թղթակիցները ունին նաեւ տարբեր կարծիքներ:

Զօր. Քասըմի ընդդիմադիր տարրերը միայն Նասրի կողմնակիցները չեն: Վերջին մահապատիժներու գործադրութիւնը որոշ դժգոհութիւններ առաջ բերած է զանազան շրջանակներու մէջ: Ներքին նախկին նախարար՝ Սայիտ Քեզազի մահապատժին գործադրութիւնը բաւական աղմուկ հանած է Քիւրտիստանի մէջ, Քեզազ քիւրտ ծանօթ ընտանիքի մը անդամն էր: Եւ յայտնի չէ թէ Քասըմ ինք համաձա՞յն էր թէ ոչ այդ վճիռներու գործադրութեան: Ոմանք կը կարծեն թէ իր շրջապատն է որ ստիպած է: Առջի օրուան մահափորձը ենթադրել կուտայ նաեւ թէ զինուորական, պետական հարուած մը կը պատրաստուի երկրին մէջ եւ արդէն Քասըմ կորսնցուցած է իր իրաւասութեանց մեծ մասը: Զօրաւոր մարդը կը նկատուի՝ Զօր. Սալահ Ապտի, Իրաքի զինուորական կառավարիչը որ ամէն օր իր մարդիկը կը տեղաւորէ գլխաւոր պաշտօններու գլուխը: Ասոնց կարգին Տոքթ. Մահմուտ Շաւաֆ առողջապահութեան նախարար նշանակուեցաւ եւ պաշտօն ունի նաեւ հսկելու Քասըմի առողջութեան վրայ: Շահեկան է նկատել թէ Շաւաֆի եղբայրն է որ անցեալ Մարտին սպաննուեցաւ Մուսուլի մէջ, Քասըմի դէմ ծագած ըմբոստութեան ժամանակ:

Միւս կողմէ շահեկան է նկատել Յորդանան - Գահիրէ մերձեցումը: Մինչ քանի մը շաբաթ առաջ եգիպտական մամուլը ծանր յարձակումներ կ'ընէր «պըզտիկ թագաւորին» վրայ, այսօր Նեղոսի ափերուն կը տօնուի Յորդանան - Եգիպտոս զինակցութիւնը: Յորդանան միակն է արդէն որ գոհ է Քասըմի դէմ եղած մահափորձէն, եւ Ամմանի մամուլը կը գրէ.— «Մսագործը այսօր ազատեցաւ ժողովուրդին բարկութենէն, վաղը պիտի ազատի՞»:

Մահափորձէն ետք, կացութիւնը հանդարտ կը թուի Պաղտատի մէջ, լուսարգելը կը շարունակուի: Քասըմի առողջութիւնը լաւ է եւ պառկած հիւանդանոցը խիստ հսկողութեան տակ առնուած է: Մինչ այս մինչ այն, հեռագիրները կը տեղան Քասըմին ապաքինում մաղթելու համար՝ Խրուշչեւ, Շու էն Լայ, Այզըն-հաուըր, Մենտերէս:

Միւս կողմէ գնդ. Նասր Ջորճշաբթի օր յայտարարութիւններ ըրած է Քրիշթիըն Սայընս Մոնիթըրի թղթակցին, շեշտելով թէ պատրաստ է ընդունելու ՄԱԿի յանձնախումբի մը ստեղծումը, որուն պաշտօնը ըլլայ հսկել՝ Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց յարաբերութեանց համար ՄԱԿի տուած որոշումներուն վրայ:

Նասր յայտնած է նաեւ թէ եթէ Իսրայէլ առանց վերապահութեան ընդունի ՄԱԿի բոլոր որոշումները, ինք ալ կ'ընդունի գործադրել Ապահովութեան Խորհուրդի 1951ի բանաձեւերը եւ թոյլ կուտայ որ Իսրայէլեան նաւերը օգտագործեն Սուէզի Ջրանցքը:

× Գահիրէի մամուլին համաձայն 150 հոգի ձերբակալուած են Պաղտատի մէջ, բայց մահափորձին հեղինակը անծանօթ կը մնայ:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Եթէ չհաշուենք Սայաթ-Նովայի տաղերը, որոնք գրուած են Թիֆլիսի ժողովրդական բարբառով, 1752ին. եթէ չհաշուենք Աբովեանէն առաջ Մոսկուայի մէջ տպուած վիճաբանական պատլիս մը՝ աւելի մաքուր աշխարհիկ բարբառով, ապա ուրեմն պէտք է ընդունիլ, թէ արեւելահայ գրական լեզուով առաջին գիրքը (Սաղմոս մը) լոյս տեսաւ 1843ին, Զմիւռնիոյ մէջ, բողոքական միսիոնարներու նախաձեռնութեամբ։ (ԾՄԲ.— Աւելի կանուխ տպուած ուրիշ գիրքեր ալ կան արեւելահայերէն)։

Ահա՛ նմոյշ մը աշխարհաբարէն.

« Թող Աստուած վերկենայ՝ նորա թըշնամիները ցրվին, եւ նորա երեսից փախչին նորանք՝ որ ատում են նորան»։

« Ինչպէս որ ծուխն փչանում է, փչացրու նրանց. ինչպէս որ մոմն հալւում է կրակի առաջին, թող ամպարիշտները կորչին Աստուծոյ երեսից » (Կ. 1–2)։

1846 Յունուար 12ին լոյս տեսաւ արեւելահայ առաջին թերթը՝ « Կովկաս » . Լեզուն գրաբար էր, բովանդակութիւնը՝ « հաւաքումն » տեղական լուրերու։ Կովկաս փակուեցաւ 1848ին։ Երկու տարի ետք, 1850ին, սկսաւ հրատարակուիլ արեւելահայ առաջին աշխարհաբար թերթը՝ « Արարատ », Թիֆլիսի մէջ։ Հիմնադիրը, Գաբրիէլ քհնյ. Պատկանեան, այս ձեւով կը դառնար արեւելահայ աշխարհիկ գրականութեան առաջին մշակներէն մէկը, եթէ ոչ առաջինը։ Տարի մը ետք, 1851ին, փակուեցաւ նաեւ այս թերթը։

Եօթը տարի աւելի ուշ, 1858ին, Ստեփանոս Նազարեան Մոսկուայի մէջ սկըսաւ հրատարակել « Հիւսիսափայլ »ը։ Անոր հետեւեցան « Ճռաքաղ »ը՝ Մոսկուայի, « Մեղու Հայաստանի »ն՝ Թիֆլիսի մէջ, պայքարելու համար Նազարեանի յառաջդիմական — այն ատենուան ըմբռնումով յառաջդիմական — գաղափարներուն դէմ։ Այդ օրերուն հրապարակ կ'իջնէին մտաւորական առաջաւոր դէմքեր, ինչպէս՝ Նալբանդեան, Րաֆֆի, Պատկանեան, Շահազիզ, եւայլն։

Նազարեանի շրջանին էր, որ աշխարհաբարը վերջնապէս բաժնուեցաւ գրաբարէն, արեւելեան բարբառը՝ արեւմտեանէն։

Գրաբարի եւ աշխարհաբարի պայքարը մեր կարծածէն շատ աւելի հին է. թերեւս կը սկսի Հինգերորդ դարուն, աւելի որոշ կերպով՝ Միջին դարերուն, Կիլիկեան շրջանին։ Այսպէս՝ Կիրակոս Գանձակեցի, խօսելով Ներսէս Շնորհալիի մասին, որ կ'ուզէր աշխարհաբարի տեղ գրաբարը գործածել իբրեւ խօսակցական լեզու, կը գրէ. « Զի այնպէս էին կամք սորայն, զի հնար իցէ ոչ ոք խօսեսցի խօսս աշխարհականս, բաց ի գրոց, ոչ ի փննարբուս եւ ոչ յայլ ուրախութիւնս։ Վասն այնորիկ արար նա երգս եւ ուսոյց այնոցիկ, որ պահէին զերգսն»։

Շնորհալիէն ասդին, մինչեւ ԺԹ. դար, այլեւս խօսք չկայ լեզուական այս պայքարի մասին, որուն ակունքը, ինչպէս ըսինք, հաւանաբար կ'երկարի մինչեւ Հինգերորդ դար։

1848ի Ֆրանսական յեղափոխութենէն ետք, ազատական գաղափարներով սնած հայ ուսանողներ, Փարիզէն Պոլիս վերադառնալով, դիրք բռնեցին ի նպաստ աշխարհաբարի։ Այդ ուսանողներէն մէկը, Նահապետ Ռուսինեան, 1854ին հրատարակեց իր « Ուղղախօսութիւն »ը, որ փորձ մըն էր վերջ դնելու գրաբարի տիրապետութեան, միաժամանակ փորձ մը — ձախող փորձ մը — « կանոնաւորելու » աշխարհաբարը։ Իր «սանդղել » ուզած լեզուն կոչեց արմէներէն, իսկ գրաբարը՝ հայերէն։ Իր գլխաւոր մտահոգութիւնն էր, — ինչպէս ինքն իսկ կը խոստովանի « Ուղղախօսութեան » մէջ, — մեր լեզուին մէջ մտցնել միաձեւութիւն, պարզութիւն, տրամաբանութիւն։ Նպատակը լաւ էր, իրագործումը՝ յոռի։

Աշխարհաբարի եւ գրաբարի պայքարը գրեթէ միաժամանակ կը մղուէր՝ թէ՛ սահմանէն անդին, թէ՛ սահմանէն ասդին։ Արեւելահայ մտաւորականութիւնը շուտով ճշդեց իր դիրքը յօգուտ աշխարհաբարի։ Արեւմտահայ մտաւորականութիւնը շարունակեց պայքարը շուրջ կէս դար եւս, մինչեւ որ, Արփիարեանի, Զօհրապի, Հրանտ Ասատուրի, Բաշալեանի օրով եւ անոնց ջանքերով, վերջնապէս յաղթանակեց աշխարհաբարը իբրեւ գրական լեզու։

Բայց մեզի համար աւելի հիմնական, գրեթէ ճակատագրական դեր մը կատարելու կոչուած էր երկու բարբառներու, արեւելեան եւ արեւմտեան բարբառներու բաժանումը, որ, ինչպէս դիտել տըւինք, տեղի ունեցաւ Նազարեանի օրով, անոր գլխաւորութեամբ ու աշխատանքով։ Գրաբարը միացուցած էր մեզ, աշխարհաբարը բաժնեց։ Աշխարհիկ բարբառը յաղթեց իբրեւ լեզու, սակայն պարտուեցաւ իբրեւ միութեան ազդակ։

Ուլրիխ Փուանքարէ, իր մէկ գործին մէջ՝ « Հայրենիքի գաղափարը », կը գրէ.

« Ո՞վ չի գիտեր, որ գաւառաբարբառներուն ջնջումը եւ հիւսիսային բարբառին յաղթանակը նպաստեց Ֆրանսական գաղափարի ամրապնդումին։ Ֆրանսացիք, խօսելով միեւնոյն լեզուն, վարժուեցան միատեսակ մտածելու եւ միատեսակ զգալու։ Լեզուական այս միութեան շնորհիւ էր, որ Ֆրանսա աստիճանաբար հրաշակերտեց գրականութիւն մը, գեղապանծօրէն մտաւորական եւ ընկերային, որ իր հոգիին հարազատ արտացոլումն է։ Լեզուի միութեան շնորհիւ ճոխացած այս գրականութիւնն ալ իր կարգին պահպանեց, պաշտպանեց ու զարգացուց լեզուն »։

Մեր մէջ այսպէս չեղաւ. հիւսիսի եւ հարաւի բարբառները ոչ թէ միացան, այլ բաժնուեցան։ Եւ անկէ տուժեց մեր ժողովուրդը. տուժեց նաեւ ազգային միասնականութիւնը։ Փոխանակ միատեսակ մտածելու եւ միատեսակ զգալու, շնորհիւ լեզուի միութեան, ընդհակառակն սկսանք այլատեսակ մտածել եւ այլատեսակ զգալ, ի հետեւանս լեզուի բաժանման։

Անկէ դար մը առաջ, երբ հիմը կը դրուէր երկու բարբառներու բաժանումին, մեր առաջաւոր մտաւորականները չտեսան վտանգը։ Զգացին, որ միութիւնը ոչ միայն արիւնի հարց մըն է, այլեւ լեզուի հարց մը։ Եթէ ըլլային քիչ մը աւելի հեռատես ու հեռահայեաց, մենք այսօր պիտի ունենայինք միայն Մէկ լեզու, հետեւաբար նաեւ՝ մտածելու եւ զգալու միայն Մէկ ձեւ։

Սխալեցաւ Նազարեան. իրեն հետ եւ իրեն պէս սխալեցան նաեւ Նալբանդեան, Րաֆֆի, Ռուսինեան, Օտեան եւ այդ շրջանի բարձր մտաւորականութիւնը.

Հիմա, այդ սխալին հետեւանքով, ծակ մը բացուած է մեր ազգային միութեան զրահին մէջ։ Անջրպետ մը՝ երկու « բեւեռներուն միջեւ, ինչ որ, փոխանակ նպաստելու հայկական գաղափարին ամրապնդման, ընդհակառակն՝ պատճառ եղած է այդ գաղափարին թուլացման.

Բայց եղածը եղած է արդէն. գալիք սերունդներուն կը մնայ ձեւը գտնել վերջ տալու այս բաժանումին, հիւսիսի եւ հարաւի բարբառներու անջատումին, որուն դէմ էր Փուանքարէ՝ իբրեւ Ֆրանսացի, որուն դէմ ենք մենք ալ՝ իբրեւ Հայ։

1914էն առաջ, Հայաշխարհի մէջ կը խօսուէին ՔՍԱՆԵՕԹԸ տարբեր գաւառաբարբառներ, ութը՝ գլխաւորաբար Կովկասի մէջ, իբրեւ «արեւելեան» բարբառ, տասնեւինը՝ գլխաւորաբար Թրքահայաստանի մէջ, իբրեւ «արեւմտեան » բարբառ։

Արեւմտեան բարբառները, սակայն, կը խօսուէին ոչ միայն Կովկասէն դուրս, այլեւ Կովկասի մէջ իսկ, ինչպէս՝ Արթւին, Կարս, Ախալցխա, Ախալքալաք, Ալեքսանդրապոլ, Ապարան, եւայլն։

Պրոֆ. Հրաչեայ Աճառեան կը վկայէ, թէ արեւելեան բարբառներն ալ տարածուած էին Կովկասէն դուրս քանի մը վայրերու մէջ, ինչպէս, օրինակ, Բայազիտ եւ Զմիւռնիոյ շրջակայ մէկ քանի գիւղեր, ուր կը խօսուէին Երեւանի եւ Ղարաբաղի բարբառները։

Մեր յիշատակած քսանեօթը բարբառները նախ խօսակցական լեզու էին եւ մտած չէին գրականութեան մէջ. որովհետեւ գրաբարը, իբրեւ «գրոց բարբառ», կը պահէր դեռ իր տիրապետութիւնը։ Երբ աշխարհաբարը սկսաւ գրական լեզու դառնալ, ի պատուի էին բարբառները։ Այսպէս՝ Արեւմտահայերը Պոլսոյ բարբառով գրեցին, Սայաթ-Նովան՝ Թիֆլիսի, Աբովեանը՝ Երեւանի։ Ուրիշներ եւս հետեւեցան անոնց, Սունդուկեան գրեց Թիֆլիսի բարբառով, Րափայէլ Պատկանեան՝ Նոր Նախիջեւանի (քանի մը վէպիկներ եւ ոտանաւորներ), Էմին Տէր Գրիգորեան՝ Երեւանի, Մակար Բարխուդարեան, Կ. Մելիք-Շահնազարեան, Տիգրան Նազարեան՝ Ղարաբաղի բարբառով (վէպ եւ երգիծանք)։

Անդրադառնալով երկու բարբառներու բաժանման, պրոֆ. Աճառեան կը նկատէ. « Երբ մի փոքր ջանք եւ բարի կամեցողութիւն գործ դրուած լինէր Կովկասում, անշուշտ արեւմտեան գրական լեզուն կ'ընդունուէր նաեւ Կովկասի մէջ, եւ այսօր Հայերս կ'ունենայինք մէկ ընդհանուր գրական լեզու։ ... Կատարուեց վերջնապէս տխուր բաժանումը, եւ ձեւացան հայ ազգի մէջ երկու գրական լեզու եւ երկու գրականութիւն, — արեւելեան եւ արեւմտեան » («Պատմութիւն Հայոց նոր գրականութեան », Վաղարշապատ, 1906. էջ 37)։

Անկէ շուրջ կէս դար առաջ, Մանուկ Աբեղեան արծարծեց երկու բարբառներու միութեան հարցը եւ ներկայացուց կարգ մը առաջարկներ, որոնք գրական արգիւնք չտուին սակայն։

Խօսելով այս նոյն հարցի մասին, փրոֆ. Աճառեան կը նկատէ իր նոյն գործին մէջ. « Գրական լեզուները միացնելու ջանքերը ոչ թէ միայն մինչեւ այժմ անօգուտ են անցել, այլեւ անօգուտ կը մնան ընդմիշտ, որովհետեւ արդէն կազմակերպուած լեզուի ջնջումը հեշտ գործ չէ, եւ արուեստական կերպով լեզու բաղադրել անկարելի է» (էջ 39)։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն մեր լեզուին ճակատագիրը, հիմա մանաւանդ, երբ ոչ միայն երկու տեսակ լեզու ունինք, այլեւ երկու տեսակ ուղղագրութիւն ունինք։

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՏԱՂ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻՆ

•

Այսօր կ'ուզեմ ըսել թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս սիրեցի քեզ։

Հին, շատ հին օր մըն էր։ Մեր բոյները չէն, վառարանները տաք էին։ Ու մուխը քուլայ քուլայ կը բարձրանար երդիքներէն վեր, մինչեւ գահը Աստուծոյ։

Արեւը երկինքի պորտէն կախ, ոսկի փոշի կը ցանէր Մայիսեան դաշտերուն վրայ։

Ամէն կողմ սէր, ամէն կողմ երգ, ամէն կողմ կեանք։

Մանուկ մըն էի, թիզ մը հասակով։ Հայրենի դրանս առջեւ, թաթիկներս պատին՝ տոտիկ տոտիկ կը քալէի։

Յանկարծ ձայն մը։ Ձայնը կ'ըլլայ բառ. Բառը կ'ըլլայ խօսք։ Յետոյ, մեղեդիի մը պէս ներդաշնակ, կը դառնուի ականջիս լարերուն.

— Զաւակս, հոգի՛ս տունը ...

Մայրիկս էր, որ կը խօսէր հայերէն։

Պահը ինծ թուեցաւ քաղցր եւ տաքուկ։ Վայրկենական լոյս մը պարուրեց զիս։

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Բ.

աճատ Զարըքեան, արդէն իսկ վարժուած ծուլութեան եւ անհոգութեան, քաջալերուած իր ուսուցիչներուն ներողամտութենէն, դպրոցէն ելլելէն ետք բոլորովին ինքզինքը տուաւ անգործութեան. իրաւ է թէ իբրեւ արուեստագէտ ինքզինքին ներելի կը կարծէր ոչ միայն ժամանակաւոր ծուլութիւն մը, այլ նոյն իսկ մոլորումներ, որոնք ուրիշներու քով մեծ յանցանքներու տեղ կ'անցնին։

— Ամէն երկրի մէջ արուեստագէտները առանձնաշնորհեալ էակներ են, կ'ըսէր հանճարեղ պատանին տաժանքով, իր խեղդուկ ձայնին պատճառաւ։

Յետոյ պատահեցաւ իրեն ինչ որ կը պատահի մեր մէջ ամէնէն ոչինչ չափով օժտուած երիտասարդներուն իսկ. Տաճատ Զարըքեան՝ արդէն ծանօթ դպրոցին մէջ՝ շրջապատուեցաւ, չփացաւ, գովուեցաւ խել մը մարդոցմէ, որոնք ձեւով մը նուիրագործեցին իր յաւակնութիւնները, իր անսովոր տղու ներքին բուռն փափաքները, մեծութեան, փառքի եւ մա-[illegible] իր ապրելու եղանակը։

Երբ իրեն կը հարցնէին շողոքորթող եւ ուշադիր երեւոյթով մը, թէ ի՞նչ մասնագիտութեան պիտի հետեւէր, ինքը, իրաւունք ունէր կարծելու, թէ իր ընտրութիւնը ազգային մտաւորական արժանապատուութեան տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն ունէր։

Ասոր համա՞ր էր, որ Տաճատ Զարըքեան նախ լուռ կը նայէր պահ մը դիմացը, յետոյ բթամատին եւ ցուցամատին ծայրերովը ակնոցը շտկելէ ետքը իր քիթին վրայ՝ զմբեթաձեւ ճակատը կը նետէր դէպի առջեւ եւ յայտնի ջանքով մը, որ կը կարմրցնէր զինքը, կ'ըսէր խղդուկ ձայնովը.

— Նկարչութիւն։

Պէտք է հաւատալ, թէ մարդիկ կան, որ ոչ միայն տարօրինակ տաղանդով մը կամ տաղանդներով օժտուած են, այլ նաեւ բախտով։ Տաճատ Զարըքեան դեռ իր հանճարեղ երիտասարդի սիլուէթը կը պտտցնէր իր թաղին փողոցներուն, կամ հանրային պարտէզներուն մէջ, երբ արդէն բաւական ընդարձակ համբաւի մը տէր էր, ամէն մարդ գիտէր, թէ այս տղան մեծ մարդ էր, իր ազգին, իր թաղին փառքն ու պարծանքը, անսովոր տաղանդով մը օժտուած։

— Տաղա՞նդ, բուռհ... տաղանդը ամէն մարդ կրնայ ունենալ, կ'ըսէր իր մօտեցող ուսուցիչներէն մէկը, մեր Տաճատը հանճար ունի, հանճար ...

Թաղին ձեռնհաս հեղինակաւոր անձերուն կողմէն ալ հաստատուելէ Տաճատ Զարըքեան « մեր Տաճատը» սկսաւ կոչուիլ, իբր թէ ամէնքն ալ իրենց մերձաւորութեան իրաւունքով բաժին մը ունենային հանճարեղ տղուն մտքին կազմութեան մէջ։

Երջանիկ պատանին, չփացած, գովուած, փայփայուած, ինքզինքը յանկարծ մեծ զգաց եւ ամենակարող, ինքը չունեցաւ եւ չճանչցաւ այն վարանումները, ինք իր մասին կասկածները, դառն հոգերը չյաջողած գործի մը համար, որ ընդհանրապէս ժամանակէն առաջ կը ծերացնեն ուրիշ արուեստագէտներու դէմքերը, մազերը կը թափին եւ չեմ գիտեր ինչ մը կուտան երկչոտ, բարի եւ ներողամիտ իրենց նայուածքին եւ ժպիտին։ Ինքը չգիտցաւ դժուարութիւնով, տքնութիւններով ձեռք բերուած դոյզն յաջողութիւնները, միամիտ եւ անսահման ուրախութիւնները անակնկալին, ինչպէս ցուրտ անտարբերութիւնը, կսկիծը անյաջողութեամբ վիժած գործին, որ աններելի յանցանքի մը պէս երեսիդ կը զարնեն, ինչպէս չյաջողած զաւկի մը տգեղութիւնը եւ տխեղծութիւնը։

Աւելորդ է այլեւս ծանրանալ Տաճատ Զարըքեանի կեանքի այդ մասին վրայ, որ, ինչպէս յայտնի է, բոլորովին ամուլ եղաւ։ Թէեւ ինքը կ'ըսէր յաճախ իր մտերիմներուն, թէ այն ատենէն իսկ երկար խորհրդածութիւններով համոզուած էր, թէ նկարչութիւնը անբաւական էր իր հոգիին բարդ ու բազմակողմանի պահանջներուն յագուրդ տալու, բայց իր նախապէս կազմուած եւ մեծցած համբաւը ձեւով մը ստիպած էր զինք ատեն մը մնալ այդ ճիւղին մէջ ոչ միայն արդարացնելու համար իր համակիրներուն հաւատքը, այլ եւ ցոյց տալու, թէ անկարողութիւնը չէր որ լքել ստիպած էր զինքը, ասպարէզ մը, որուն նախապէս կոչուած կը զգար ինքզինքը։

Հոս թերեւս աւելորդ չըլլայ քննել, թէ ի՞նչ էր այն կանխահաս կարողութիւններու եւ ծածկուած տկարութիւններու առնուրդը, որ հանճարի տեղ անցած էր. Տաճատ Զարըքեան բացառիկ տիպար մը չէ եւ բոլոր ներողամիտ, քիչով շլացող, նորութիւնով հրապուրուող միջավայրերուն մէջ նոյնիսկ յաճախակի երեւան եկած թիփ մըն է, որուն աճելուն մտաւորապէս կը նպաստեն մեր համայնքին տրամադրութիւնները։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(3 Շար.)

Աչքերս պայծառացան: Սիրտս խնջոյքի նստաւ: Զգացի թէ բան մը կը մաղուի երակներուս մէջ: Երջանիկ էի:

Այդ, ո՛վ իմ մայրենի լեզու, դուն էիր, որ շաղուած գերագոյն ուժով մը, եկար արիւնդ խառնելու իմ արիւնիս: Ուզեցիր որ ըլլանք միս, ըլլանք ոսկոր: Ապրինք ու մեծնանք միասին:

Եւ ահա, հմայուած առաջին նախադասութեանդ աստուածային ջերմութենէն, այդ պահէն սկսեալ սիրեցի քեզ այնպէս ինչպէս կը սիրէի մայրիկս:

Այդ սէրը, որ հիմա չեմ փոխեր ուրիշ ոչ մէկ սիրոյ հետ, օրէ օր հրահրեցաւ: Եղաւ բոց, եղաւ կրակ ու վառեցաւ սրտիս մէջ:

Բայց յանկարծ չարաչուք փոթորիկ մը եկաւ ու մեզ զատեց իրարմէ:

Վա՜հ, այդ փոթորիկը, որքան մեծ նոյնքան զարհուրելի էր: Սիրտս կսկծաց: Կողերս Յիսուսի չարչարանքը յիշեցուցին: Ու մա՜հը, վիշատիչ անդղի մը պէս հետեւեցաւ քայլերուս:

Բայց հակառակ այս բոլորին, դարձեալ քեզ երգեցի, ո՛վ մեր լեզուն պաշտելի: Քեզ փնտռեցի արցունքոտ աչքերով: Քեզ երգեցի հօրս եւ մօրս պէս: Ու վերջնապէս քու անունովդ ըրի աղօթքս, որպէսզի Աստուած Հայրիկը մեզ պարգեւէր իրարու:

Եւ եղաւ այդպէս:

Այսօր, սրտիս խորքէն է որ կ'ըսեմ, Հայոց լեզու, թէ այս երկինքներուն տակ տարագիր, անհուն վիշտերուս իբրեւ բալասան ուրիշ մէկը չունիմ՝ եթէ ոչ քեզ: Քանզի դուն ուժ տուիր ինծի ապրելու: Դուն սորվեցուցիր քաղցրութիւնը կեանքին: Հոգիս քու արիւնովդ արբեցաւ: Եղար յոյս, եղար լոյս:

Ու հիմա, այս բոլորին փոխարէն ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզի: Ըսէ՛, ի՞նչ կ'ուզես: Սի՞րտս արդեօք, որուն մէջ կը բնակիս, թէ հոգիս, որ քեզմէ զատ ուրիշ աշխարհ չի ճանչնար: Իսկ եթէ կեանքս կ'ուզես, ա՛ռ, ա՛ռ, ա՛ռ: Ընծա՜յ քեզի
Հայո՛ց լեզու, իմ մա՜յր լեզու ...

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ, ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Անգլիացի հռչակաւոր պատմագէտ Թալպօթ Ռայս, որ հեղինակութիւն մըն է ճարտարապետութեան մարզին մէջ, գեղարուեստի շրջանակները հետաքրքրող գիրք մը հրատարակած է, Պարսկաստան, Բիւզանդիոն եւ Հայերը, ուր Հայաստանի քաղաքական ելեւէջներուն անդրադառնալէ ետք, կ'աւելցնէ.—

Առաջին ակնարկ մը, բիւզանդական եւ պարսկական պատմութեան վրայ, ցոյց կուտայ թէ մշակութային փոխանակութիւնները քիչ եղած են, մինչդեռ պատերազմներն ու ընդհարումները՝ յաջորդական:

Բիւզանդիոն խաղաղասէր էր եւ պատրաստ էր զիջումներ ընելու՝ պատերազմի առաջքն առնելու համար: Այսուհանդերձ, թշնամական վիճակը շարունակուեցաւ: Հռովմէացիներու եւ Սասանեաններու սուր պայքարը մոռցուած չէր: Կիրքերը այն աստիճան լարուած էին՝ որ Կոստանդին կայսրը, 330 թուականին, իր մայրաքաղաքը Հռոմէն փոխադրեց Վոսփորի ափերը, պարսկական սպառնալիքին աւելի մօտէն դիմադրելու նպատակով:

Կարգ մը այլ դէպքեր, որոնք պիտի յաջորդէին ստեղծուած վտանգաւոր կացութեան, սուր հանգամանք ստացան Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած անցուդարձերով: Հայ պահպանողական տարրը ուզեց մօտ կապեր պահել Պարսկաստանի հետ, իր հին և զօրաւոր դրացին: Մինչ երկրորդ տարրը, նկատելով որ Հայաստան նոր ընդունած էր քրիստոնէութիւնը, փափաքեցաւ դաշնակցիլ արեւմտեան զօրաւոր կրօնակիցի մը հետ:

Այն իրականութիւնը՝ թէ Բիւզանդիոն քրիստոնեայ էր, իսկ Պարսկաստան՝ կրակապաշտ, թշնամական բոցը վրդովեց երկու կողմերը:

421 թուականին, քրիստոնեաները Պարսկաստանի մէջ ճնշուած ըլլալով Արեւմուտք փախան: Երբ Բիւզանդիոն մերժեց յանձնել զանոնք՝ պատերազմ ծագեցաւ, բայց ոչ ոք յաղթական դուրս եկաւ:

Թէեւ պարսկական ազդեցութիւնը բացորոշ կերպով կը տեսնուի հիւսուածեղէններու մէջ, բայց աւելի հիմնական կերպով կը նշմարուի ճարտարապետութեան մէջ, որուն նախնական եւ արժեքաւոր գործերը տեսնուեցան Հայաստանի մէջ, հին թուականներուն: Հայաստան մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ բիւզանդական կայսրութեան վրայ: Յուստինեան ճարտարապետներու շատերը Հայեր էին:

Կայսեր շրջանը յատկանշող աշխուժութեան ոգին ասիական ստեղծագործութեան եւ հնարամտութեան արդիւնք է: Աւելի վերջերը, Հայաստան դարձեալ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ յունական ճարտարապետութեան զարգացման մէջ:

Այսուհանդերձ, վստահութեամբ կարելի է ըսել թէ հռովմէական ձեռնհասութիւնը միանալով արեւելեան ստեղծագործութեան հետ՝ կազմեց Բիւզանդիոնի մեծ փառքը՝ ճարտարապետական կոթողները, Ս. Սոֆիա եւն., որոնք շինուեցան Յուստինեան ճարտարապետներու ձեռքով: Անգլիացի պատմագէտը բացորոշ ցոյց կուտայ թէ Հայը եզական դեր կատարած է երկու կայսրութեանց միջեւ, ճարտարարուեստի եւ գեղարուեստի մէջ, Ե. դարէն մինչեւ ԺԲ. դար:

Ք. ՏԻԳՐԱՆ

ՄՐՑՈՒՄԻ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՅԱՒԵՐԺԱՑՆՈՂ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՄԸ ՆԱԽԱԳԻԾԻՆ (ՄԱՔԷԹ) ՀԱՄԱՐ

Հայրենիքի եւ Սփիւռքի կերպարուեստագէտներուն եւ արձանագործներուն հրաւէր կ'ուղղենք իրենց նախագիծերով (մաքէթ) մասնակցելու Ապրիլեան Եղեռնի յիշատակը յաւերժացնող Յուշարձանի մը շինութեան, որ պիտի կառուցուի Պ. Պօղոս Արգումանեանի եւ իր քրոջ Օր. Սիրանուշի նուիրատուութեամբ, Պուէնոս Այրէսի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանի առջեւի մարգագետնին վրայ, հիւսիսային պատին յենած, երեք մեթր բարձրութեամբ, հինգ մեթր լայնութեամբ եւ մէկ մեթր խորութեամբ, բարձրաքանդակ եւ խորանարդ, հայկական ոճով, Ապրիլեան Եղեռնի, Հայ ժողովուրդի ապրելու կամքի եւ ազատագրական զարթօնքի պատկերացումով:

Մրցման մասնակցողները իրենց նախագիծերը (մաքէթ) պէտք է ներկայացնեն ծածկանունով, եւ իրենց ինքնութիւնը յատուկ եւ կնքուած պահարանով մը պէտք է ղրկեն յանձնախումբիս հասցէին:

Քաջալերելու համար հայ արուեստագէտները, որոշուած է տալ հետեւեալ մրցանակները.—

Առաջին մրցանակ.— 600 տոլար:
Երկրորդ մրցանակ.— 250 տոլար:
Երրորդ մրցանակ.— 150 տոլար:

Մրցումի ժամանակամիջոցը կը լրանայ Դեկտեմբեր 31, 1959ին:

Համազգային տօնակատարութեանց Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ
ԲԱՐԳԷՆ ԵՊԻՍԿ. ԱՊԱՏԵԱՆ

(Հայրապետական պատուիրակ Հարաւ – Ամերիկահայոց):

Ատենապետ՝ ԳԷՈՐԳ ՍԱՐԱՖԵԱՆ, ատենադպիր՝ ԵՓՐԱՏ ՊԱՑՐԱՄԵԱՆ:

ԳԻՆԵՁՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՄԱԶՈՒՐԻԿԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ծրագրած էր գինեձօն մը կազմակերպել, Ֆրանսական խորհրդարանի ընտրութիւններու յաջորդող օրերուն, ի պատիւ մեր շրջանի նորընտիր երեսփոխան քաղաքապետ Մազուրիկի: Սակայն դէպքերը այնպէս մը դասաւորուեցան որ ցարդ հնարաւորութիւն չունեցանք մեր ցանկութեան ընթացք տալու: Ինչպէս կ'ըսեն լաւ է ուշ քան երբեք.

Վարդան ենթակոմիտէն համախորհուրդ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն, կազմակերպեցին գինեձօնը 3 Հոկտեմբերի Շաբաթ իրիկունը:

Մազուրիկ եկած էր իր աղջկան եւ տիկնոջ հետ: Ներկայ էին նաեւ փոխանորդ ընկեր Բառէն, տիկնոջ ընկերակցութեամբ:

Սեղանապետ ընկեր Ժ. Դատաւորեան, սահուն ֆրանսերէնով մը հանդէսը բացաւ եւ խօսքը ուղղելով ընկ. Մազուրիկի, թուեց անոր բարեմասնութիւնները, եւ մեզի հանդէպ իր ցոյց տուած ազնիւ եւ շիտակ կեցուածքին համար երախտագիտութիւն յայտնեց:

Արդարեւ ամէն անգամ երբ իր օժանդակութեան պէտքը զգացած ենք, իր աջակցութիւնը երբեք չէ զլացած: Մեր կապը կուգայ անցեալէն: Երբ կարգ մը դաւադիրներ խաչակրութիւն մը սարքեցին, տեղացի համայնավարները զրգռելով մեզի դէմ և Ֆաշիստ անուանելով մեր կուսակցութիւնը, ընկեր Մազուրիկն իր ամբողջ հասակով ցցուեցաւ զրպարտիչներուն դէմ եւ մերկացուց անոնց սարքած դաւերը: Հաստատեց Դաշնակցութիւնը երկրորդ միջազգայնականին մաս կազմող ընկերվարական կուսակցութիւն մը ըլլալը:

Ընկեր Ժ. Դատաւորեան առաջարկեց գաւաթները պարպել ընկեր Մազուրիկի կենացը, մաղթելով ուժ ու կարողութիւն:

Ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց ընկեր Կ. Երանեան, որ նոյնպէս ընկեր Մազուրիկի գրուատիքը կ'ընէր:

Խօսքը կը պատկանէր Մազուրիկի: Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց եղած արտայայտութեանց համար եւ ըսաւ թէ «բոլոր այս արտայայտութիւնները ոչ թէ Մազուրիկին կ'երթան, այլ ընկերվարութեան»: Փափաք յայտնեց, որ համագործակցութեամբ եւ ձեռք ձեռքի տըւած աշխատինք եւ երբեք ցեղային տարբերութիւն չդրուի, որպէսզի սատարած ըլլանք ընկերվարութեան գաղափարաբանութեան: Եւ ինքն ալ իր կարգին գաւաթները պարպել առաջարկեց փայլուն ապագային:

Խօսք առաւ նաեւ ընկեր Բառէն, յիշեց իր ուսուցչական կեանքէն դրուագներ եւ մասնաւորելով իր խօսքը ներկայ հայ աշակերտներուն որոնք երէկ կարճ տաբատներով երախաներ էին եւ այսօր հասակաւոր մարդ դարձած՝ հանրային գործերու կը մասնակցին, աշակերտուհիները, շնորհալի օրիորդներ դարձած են եւ մեր հասարակութեան զարդը կը կազմեն, իր խօսքը վերջացուց ըսելով. «Տեղայինի եւ եկւորի խտրութիւն պէտք չէ յարուցանել եւ աշխատինք բոլորին մասնակցութեամբ հանրութեան օգտին»:

Մեր շրջանի ընկերներէն Խ. Մկրտիչեան հրաւիրուեցաւ խօսելու եւ հայերէնով գրուատիքը բրաւ Մազուրիկի անցեալ եւ ներկայ ազնիւ գործունէութեան:

Ընկեր Ժ. Դատաւորեան թարգմանեց ընկերոջ խօսքերը:

Ուշ ատեն Ֆրանսացի հիւրերը մեկնեցան շնորհակալութիւն յայտնելով թէ կազմակերպողներուն եւ թէ ներկաներուն: Խրախճանքը շարունակուեցաւ Նոր Սերնդականներու ազգային ու յեղափոխական երգերով: Ներկաները փափաք յայտնեցին որ նման ձեռնարկներ կրկնուին:

Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Հիմա, միշտ հանդարտ եւ միշտ խորհրդաւոր, ճառախօսը դրպանէն տուփ մը կը հանէր, կը բանար զայն, փայլուն կարկին մը եւ փոքր մեթրաչափ գործիք մը կ'առնէր մէջէն ու կը դնէր ամպիոնին վրայ: Տղեկը, սարսափահար, այդ ահաւոր մարդուն շարժումներուն կը հետեւէր: Յետոյ, Պ. Կոստանեան բանեց զայն ու գործիքներուն քով կեցուց:

— Խնդրեմ, ուշադրութիւն, ըսաւ:

Երկու խոշոր ձեռքերովը պահ մը բռնեց տղուն գանկը, եւ, աչքերը գոց, շօշափեց, պրպտեց, զննեց: Յանկարծ, թեթեւ ժպիտ մը լուսաւորեց անոր դէմքը: Բացաւ աչքերը եւ տղուն նայեցաւ, զմայլանքով մը:

— Սա հրաշալի մի մանուկ է, ըսաւ բարձրաձայն... խնդրեմ, ուշադրութիւն:

Առաւ կարկինը եւ թեթեւ մը անոր երկու ոտքերը կրթնցուց տղուն քթին երկու կողմերը, յօնքերու կամարին ներքեւ: Յետոյ, կարկինին այդ բացուածքը նշանակեց մեթրաչափին վրայ. փորձը կրկնեց աւելի ապահովութեան համար:

— Սա մի մանուկ է, ըսաւ վերջապէս պահ մը դիտելէ յետոյ անոր ճակատը, որին մէջ ամենամեծ չափով, այսպէս ասած, ամենահզօր չափով գտնւում է պրոզոպոկնոզը, որի շնորհիւ նա դառնալու է մի մեծ պատմարան... այո, ես ասում եմ թէ սա պէտք է դառնայ մի սքանչելի պատմարան, հէնց որ նրան տրուի հարկաւոր դաստիարակութիւնը իր այդ բնածին կարողութիւնը զարգացնելու: Արդ, հեշտ է ձեզ հասկանալ թէ իւրաքանչիւր մանկան մէջ գտնելով այն բնական ձիրքը, որով նա օժտուել է եւ հարկաւոր ուղղութիւնը տալով նրան, նա կարող է լինել մի ինչ որ երեւելի մարդ ...

« Այս պէտք է լինի ահա իմ դաստիարակչական մեթոդը, որին շնորհով, վստահացնում եմ ձեզ, սիրելի հայրենակիցներ, որ մի ինչ որ կարճ ժամանակում երեւելի մարդկանց մի սերունդ պատրաստուելու է ստա, զարմանք պատճառելով Պեստալոցցիներին եւ իր նմաններին ... »:

Ամպիոնին բոլորտիքէն, երիտասարդներու սպայակոյտ յանկարծ մեծաշառաչ ծափահարութիւն մը սկսաւ, որ իսկոյն ամբողջ սրահին մէջ տարածուեցաւ:

— « Կեցցէ Պ. Կոստանեան, կեցցէ» կը պոռային: Ասիկա ամբոխը բռնկցնող կայծը եղաւ: Բովանդակ սրահը հիմա ոտքի ելած, էրիկ մարդ, կին, աղջիկ, տղայ, պառաւ, գլխու, թեւերու ճղակոտր շարժումներու մէջ «կեցցէ Պ. Կոստանեան, կեցցէ» կը պոռային որոտագին կանչիւններով, որոնց կը պատասխանէր խաչագողը, վերէն, ամպիոնին կատարէն, գլխու շնորհալի տատանումներով, ժպտաշուրթն եւ մեծաշուք:

Երբ որ քիչ մը հանդարտութիւնը տիրեց, մարդը նշանացի լռութիւն պատուիրելով, սկսաւ ըսել.

— Սիրելի հայրենակիցներ, մի պան խնդրում եմ ձեզանից ...

— Կեցցէ Պ. Կոստանեան, պոռաց ամբոխը նորէն, անոր ձայնը խափանելով:

— Մի պան, շարունակեց ան, որին վստահ եմ թէ շնորհելու էք ինձ ձեր աջակցութիւնը ...

Եւ որոտագին ծափերու եւ կեցցէներու մէջ Պ. Կոստանեան վար իջաւ բեմէն, խառնուելու համար ամբոխին: Երիտասարդները շրջապատեցին զինքը խանդավառ ցոյցերով, գրեթէ գրկելով զայն, համբուրելով իր ձեռքերը:

Իր շուրջը եռացող միամիտ, անկեղծ, յորձանուտ խանդավառութեան մէջէն, խարերան իր ծանրակաց. լուրջ և տիրական կեցուածքէն բնաւ չէր հեռանար, համակրութեան եւ գրեթէ պաշտամունքի այդ ցոյցերուն լիովին արժանաւոր մէկը ըլլալը ապացուցանելու համար. մինակ՝ մեծ մարդերու յատուկ ներողամիտ վարձահատոյց ժպիտով մը իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր, ատեն ատեն քաջալերող գնահատութեամբ մը:

— Խօ, ինչ սիրուն տղամարդկանց եմ հանդիպել:

Ժողովուրդը, պատահարին ջախջախիչ տպաւորութեանը տակ, կամաց կամաց ցրուեցաւ ռամիկ գնահատումներու, յափշտակուած զրուատիքներու փունջ մը հիւսելով անծանօթին հասցէին, որ իրենց զաւակներուն համար փրկութեան առաքեալ մը պիտի ըլլար:

Կոստանեան, շրջապատուած իր սպայակոյտէն, ղանդաղ թափօրով անցաւ Հ... գիւղի փողոցներէն:

Բազմաթիւ ստամբակներ, ստուար ջոլիր մը կազմած, անոր ետեւէն կ'երթային, ինչպէս կ'երթային գնչու արջապաններու ետեւէն երբոր անոնք արջ եւ կապիկ բերէին խաղցնել գիւղին մէջ՝ իրենց քէֆին խուլ թափրտուքովը:

Ք...եաններու տան մէջ շքեղ սեղան մը արուեցաւ ի պատիւ մանկավարժին: Բաժակաճառեր արտասանուեցան, Կոստանեան վարժարանին ապագան կապոյտ, ծիրանի, վարդագոյն երանգներու տակ նկարուեցաւ:

ԾՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գոմոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Կարապետեան ընտանիքին եւ պարագաներուն իրենց հօր եւ ազգականին ՂՈՒԿԱՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կարապետ Կարապետեանէ հազար ֆրանք, Պ. Գրիգոր Թիւթէլեանէ հազար ֆրանք: Եւ Հ. Ռազմիկներու միութեան կողմէ հազար ֆրանք իրենց ընկերոջ յիշատակին համար:

Նոյնպէս Գոմոնի Կ. Խաչի վարչութիւնս ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գաբաքչեան (Գարեգինեան), Մուսայէլեան ընտանիքներուն եւ համայն պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին ողբացեալ Ցարութիւն Գարաքչեանի ցաւալի մահուան համար, եւ այս առթիւ հետեւեալ նուէրները շնորհակալութեամբ ստացած է.

Պ. Գարիս Մուսայէլեանէ երկու հազար ֆրանք Գոմոնի դպրոցին:

Պ. Աբրահամ Աբրահամեանէ հազար ֆրանք Գոմոնի դպրոցին համար:

Պ. Պ. Մեսրոպ Քասքասեանէ հինգ հարիւր ֆրանք, Նշան Դարբինեանէ, Թադէոս Գրլըճեանէ, Կիրակոս Ղազարեանէ, Ցակոբ Տօլպաչեանէ, Սերժ Սարգիսեանէ, Ժիրայր Միրիճեանէ հազարական. Ղազար Տէրտէրեանէ հինգ հարիւր Ֆր. Տիգրան Էլլէզեանի տխուր մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Գալուստ Ս. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որ բարեհաճեցաւ հոգալ ընդունակ սանուհիներուն ամբողջական տարեթոշակը վճարել 1959 – 1960 տարեշրջանէն սկսեալ, իբրեւ Գալուստ Կիւլպէնկեան սանուհիներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգնութեան կայանին կը նուիրեն.—

Պ. Պ. Գէորգ Գագըրճեան վեց հազար ֆրանք, Խոմոն Պետրոսեան հինգ հազար, Գրիգոր Թեւանեան հինգ հազար, Տոքթ. Փափազեան, Տոքթ. Զարեհ Զաքմիշեան, Պ. Հայկ Պահճէճեան հազարական Ֆր., Պ. Լուի Մէքամէթճեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սըրմաքէշեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան հազարական Ֆր., Պ. Պ. Ալթունեան, Սիմոնեան, Խայեան, Գարտիզպանեան հինգ հարիւրական ֆրանք:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———o———

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Ցունիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ անկախ պատճառներով: Տպագրութեան յանձնուած է Ցուլիս – Օգոստոս թիւը:

Բովանդակութիւն Մայիս – Ցունիս թիւին (209 – 210).—

« Միգող տղան» Գրիւսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ).— Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պրոնշթայն).— Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշճեան).— Արգունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան).— Հայաստանի վարդերը (Շահինեան).— Վաղուան մարդոց ալ – նունդը (Տոքթ. Պօղոսեան).— Երբ սըրտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան).— Խմորը կը բուժու՞ ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան).— Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիթունի).— Ատամբնարոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան). — Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեանի).— Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քաղեան). — Արուեստական շնչառութիւն (Խաչունի).— Տաղ թիւթիւնի.— Մրցում:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան 1500 փրանք Ֆրանսայի համար, 1750 փրանք արտասահմանի համար: Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յառաջի խմբագրատան հասցէով:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. « Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ (10 Հոկտեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բազմանդամ ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը, 25 Րիւ Պէլ Իմած: Օրակարգ.— 19րդ պատգամ. ժողովի եւ համակներու ընթերցում: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Արարայի ճակատամարտին 41րդ տարելիցը պիտի տօնուի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 11ին: Առաւօտուն հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն: Աշխարհական հանդիսութիւն՝ յաւարտ պատարագի, ի ներկայութեան Ֆրանսական քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլիոյ գաղութին: Գաշտօնական հանդիսութեան պիտի նախագահէ եւ խօսի Միութեանս պատուակալ նախագահ եւ Պատ. Լեգէոնի սպայ՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեան:

Կոչունք՝ ժամը 1ին՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն՝ Միութեան տարեց ընկերներուն համար:

Հաւանօրէն հանդիսութեանց ներկայ ըլլայ նաեւ՝ Զօր Քէօնիկ:

Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրուի Ռազմիկի փառատօնին եւ յարգանքով խոնարհի՝ Արարայի նահատակներու սրբազան յիշատակին առջեւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը իր մասնաւոր շնորհակալիքը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աւետեանի որ Լիոնի Նորակառոյց եկեղեցւոյ զանգակատան խաչին շինութիւնը (արդէն շինուած է սոյն խաչը իրենց միջոցաւ) ստանձնեցին:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Կարպիս Ճնկըրբեանէ հինգ հազար ֆրանք: Ս. Էթիէնէն Պ. Գրիգոր Թաշեանէ հազար ֆրանք:

×

Լիոնի Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Պ. Կարպիս Ճնկըրբեանէ հինգ հազար Ֆր.: Մանուկ Ոսկերիչեանէ հազար ֆրանք: Տիկին Հայկանուշ Մանուկեանէ 500 Ֆր:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրը պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 17ին, Շաբաթ երեկոյեան, պետական թատրոնի սրահը:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 24ի Շաբաթ իրիկուն
Սալ Քրոէքիի մէջ
Մանրամասնութիւնները շուտով:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԳԻՒՏԻ ՆՇԱՆԱԳՐՈՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 11, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Պ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Կը մասնակցին Պ. Ժիրայր Սերգոյեան (Փարիզի Օփերայէն), Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան (Ժնեւէն), Տիկին Հայկուհի Խոշեան – Շասաներ (Արտասանութիւն), Օր. Ակիս Պօյաճեան Սեւան պարախումբով եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (հայկական պար), (Դաշնակի ղեկավարութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (Ժնեւէն), (Դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Կարպիս Աֆրիկեանի), Պ. Արթօ Պէճօն (դաշնակ), Պ. Պ. Ա. Գմբէթեան եւ Ս. Պօղոսեան (Մարսէյլէն), (արտասանութիւն), Դպրոցասիրաց վարժարանի աշակերտութեան կողմէ ներկայացում « Ես կը պաշտեմ Հայ լեզուն» (Ենովք Արմէն), Պ. Պ. Գ. Մինէճեան եւ Կիւլեան Մխիթարեան վարժարանէն (արտասանութիւն), կենդանի պատկեր, ուխտագնացութիւն Ս. Մեսրոպի գամբարանին:

Երգչախումբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը յանձնարարուի ապահովել մուտքի տոմսակները, որոնք կը գտնուին Փարիզի եկեղեցւոյն դիւանատան եւ արուարձաններու եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր հայերէնի դասընթացքներու տեղական կրթ. յանձնախումբերու մօտ:

Գին 200, 300, 400, 500 Ֆր.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 11 OCTOBBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8168 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4419

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՄՇԱԿԵԼ, ԱՅԼԵՒ ՀԱԿԱԶԴԵԼ

Թոյլ տուէք անգամ մը եւս արծարծել արդի աշխարհաբարի մշակման, ճոխացման եւ գունաւորման խնդիրը :

Ուրիշ երկու խմբագրականներով շեշտեցինք կարգ մը պահանջներ.—

1.— Պրպտել բառարանները եւ փնտռել մոռցուած բառեր, զանոնք իրենց բուն իմաստով գործածելու եւ կամ նոր իմաստի մը պատշաճեցնելու համար :

2.— Մղել բանաստեղծները, լեզուագէտները, քերականագէտները, հրապարակագիրներն ու գրագէտները որ կարենան փորձեն, արդի կեանքէն եւ անոր պահանջներէն ծնած բառեր եւ բացատրութիւններ հայացնելու համար։ Անշուշտ խուսափելով թութակային հայկաբանութենէ կամ արհեստական գիւտերէ : Եթէ կան բառեր որ չեն թարգմանուիր կարելի է յետաձգել փոխանակ ամէն գնով հայացնելու եւ ծիծաղելի դառնալու :

3.— Հաւաքել, զտել, մաղել գաւառաբարբառները. գրաւոր թէ անգիր եւ ճգտիլ զանոնք տարածելու, եթէ իրապէս կը համապատասխանեն պահանջքի մը եւ կ'օգնեն ազնուացնելու, ճոխացնելու լեզուն :

Եւ պէտք չէ գոհանալ միայն գաւառաբարբառներով, այլեւ սերտել Արարատեան բարբառը, նոյնիսկ այսօրուանը, գտնելու համար մոռցուած գեղեցկութիւններ, մանաւանդ ասացուածքներ, որոնք յաճախ աւելի հարազատ են, քաղուած ըլլալով բուն աղբիւրէն.— Երկիր:

Այս ընդհանուր սկզբունքները թելադրած ատեն, կասկած մը կը տանջէ մեր միտքը :

Քանի՞ հոգի պիտի գտնէք, օրինակ, լրագրական հրապարակի վրայ, որ բարեհաճին եթէ ոչ նախաձեռնութիւն ստանձնելու, գոնէ աջակցելու: Կ'ըսենք աւելին.— Չխանգարելու ձեռնարկը, անհոգութեամբ, ծուլութեամբ կամ տգիտութեամբ :

Այս մտավախութիւնը կը ծնի վերջին 15 տարիներու փորձառութենէն:

Ափէ ափ նետուեցանք աստու մը եւ ինչպէս որ անհատական կեանքի մէջ իւրաքանչիւրը իր գիտցածը օգտագործեց, մամուլին եւ հանրային կեանքի մէջ ալ ամէն մէկը ճամբայ ինկաւ իր բերած պաշարով կամ հասկացողութեամբ : Հետեւա՞նքը — երբեք այսքան բարբարոսական բաբելոնի մը վերածուած չէր հայկական մամուլը :

Միայն Երեւանը չէ որ անտէր հրոտանքի մը դարձուցեր է մեր սքանչելի լեզուն, մեր յորդահոսան, ճկուն եւ ջրբարբի մայրենիքը

Արտասահմանի մէջ ալ ունինք թերթեր ու գիրքեր, որոնք հաւատաքէ կը հանեն ընթերցողը, առաջին ակնարկով իսկ : Ոչ միայն յօդուածներու, երկարաշունչ ուսումնասիրութեանց կամ գրական արտադրութեանց մէջ, այլեւ հասարակ լուրի մը թարգմանութեամբ : Այն աստիճան որ երբ անհրաժեշտ գտնես լուր մը արտատպել, կը ստիպուիս վերէն վար սրբագրել կամ հայերէնի թարգմանել — ինչպէս Երեւանի թերթերը — փոխանակ նոյնութեամբ գրաշարին յանձնելու :

Եւ ամէնէն վրդովիչ պարագան այն է որ այդ կարգի թերթերու խմբագիրները եւ յօդուածագիրները փափաք ալ չունին եթէ ոչ նոր սորվելու գոնէ դպրոցին մէջ սորվածը անաղարտ պահելու : Ամէն մէկը հեղինակութիւն մը դարձեր է ինքն իր մէջ եւ լեզուին հետ կը խաղայ իր ուզածին պէս անճոռնի, անհանդուրժելի խառնիճաղանճի մը վերածելով զայն :

Չենք ուզեր խճողել նիւթը օրինակներ յիշելով կամ անուններ արձանագրելով : Եթէ միայն այս մասին բացուած դասընթացքներուն հետեւած ըլլային մեր ամենանագէտները, Ղափլեանի սաստերէն մինչեւ Տարաֆի հայրական խրատները, եթէ գոնէ տասը կողմէ սխալ սրբագրած ըլլային լսելով բարեկամական մատնանշումներ, շատոնց անհետացած կ'ըլլային բազմաթիւ բարբարոսութիւններ: (Դեռ ոչ մէկը բարեհաճեցաւ «յետ այսուն» գրել «այսուհետեւ», կամ «դրութիւնը» (սիստեմ) չգործածել իբրեւ «կացութիւն», «վիճակ» եւ կամ սորվիլ թէ «Նիսէ»ն պատմական Նիկիան է :

Սորվելու, սերտելու, մշակելու ծուլութեան հետ զուգընթաց կ'երթայ շրջանէ շրջան, բերնէ բերան փոխանցուած սխալներու նուիրագործումը :

Բազմաթիւ գրիչներ մինչեւ այսօր ալ թութակաբար կը գործածեն բառեր ու բացատրութիւններ որոնց վրայ շատոնց խաչ քաշած է յառաջապահ մտաւորականութիւնը: Այդ գոհարներու մեծ մասը Կովկասէն փոխադրուած են. ուրիշներ ալ Պոլսէն, իբրեւ ցնցոտիներ, առօրեայ խօսակցութեանց կամ ճառերու մէջ եւ նոյնութեամբ տեղ կը գտնեն մինչեւ անգամ հեղինակաւոր համարուած գրիչներու տակ: Ոչ մէկ, փորձ կամ տրամադրութիւն՝ հակազդելու, կոտրել նետելու չակելու: Քիչ մը ճաշակ ներարկելու .

Անշուշտ այս չարիքը չի դարմանուիր խրատներով կամ սաստերով , երբ մարդիկ ոչ արուեստին սէրն ունին— այս ալ արուեստ է — ոչ ալ պատասխանատուութեան զգացում :

Եւ սակայն անհրաժեշտ է անխնայ զարնել մուրճը, կանխելու համար աւելի մեծ չարիքներ :

Հարկ է զարնել մուրճը, մանաւանդ անոր համար որ, գաղութներու մեծ մասին մէջ զրկուած ըլլալով հայկական դպրոցներէ եւ մասնաւորաբար միջնակարգ վարժարաններէ, մամուլը դարձած է տեսակ մը կրթարան: Հազարաւոր պատանիներ եւ երիտասարդներ իրենց հայերէնը սորվեցան եւ դեռ կը սորվին օրուան թերթերէն:

Եթէ ուրիշներ, մեր կամքէն անկախ ուժեր կը հալածեն, կը խաթարեն մեր լեզուն, մենք ալ մեղսակիցներ չդառնանք գիտակցաբար :

1938 — Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Ուրբաթ կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 16.3ին, բրիտանական ընտրութեանց արդիւնքները յայտարարուեցան։ Մաքմիլընի կուսակցութիւնը մեծ յաղթանակ մը ապահովեց , զգալապէս զօրացնելով իր դիրքը:

Աշխատաւորականները 25 աթոռներ կորսնցուցին՝ ի շահ Պահպանողականներու: Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան՝ որ Աշխատաւորականները եօթը աթոռներ կորսնցուցին Լոնտոնի իրենց միջնաբերդին մէջ :

Ազատականները, ընդհանուր առմամբ հաւասար դուրս ելան այս ընտրապայքարէն: Մինչ կը կարծուէր թէ մէկ–երկու նոր աթոռներ պիտի շահէին, արդիւնքները ցոյց կուտան թէ ազատական երեսփոխաններու թիւը չէ փոխուած, ՛ թէեւ փոխուած են... դէմքերը :

Ազատականները վեց շրջաններու մէջ կը պահէին իրենց կողմնակիցները . այս անգամ, երբ բոլորովին նոր շրջանի մը՝ Տիվըն–Նորթի մէջ ազատական մը ընտրուեցաւ, կը կարծուէր թէ երեսփոխաններու թիւը պիտի աւելնար: Վերջնական արդիւնքները ցոյց կուտան սակայն , թէ Թորինկթընի մէջ ազատական թեկնածուն պարտուած է. ուրեմն՝ մէկ շահ եւ մէկ կորուստ, ինչ որ հաւասար է նախորդ թիւին: Այսուհանդերձ «ազատական» քուէարկողներու թիւը զգալի համեմատութեամբ աւելցած է։ 1955ի ընտրութեանց վեց աթոռ շահած էին 710.647 քուէով. այս անգամ դարձեալ վեց աթոռ կը շահին՝ մօտ 1.700.000 ձայներով : 1951ի եւ 1955ի ընտրութեանց վրայ մօտ մէկ միլիոն ձայնի յաւելում ունին:

Համայնավար թեկնածուները համագումար ստացած են 30.897 ձայն. ո՛չ մէկ երեսփոխան: 1955ին 31.144 ձայն ունէին, հետեւաբար՝ 247 քուէ կորսընցուցած են :

Գլխաւոր երկու ուժերը, անշուշտ, Պահպանողականներն ու Աշխատաւորականներն են :

1955ին Պահպանողականները 345 աթոռ ունէին, 13.340.118 ձայներով: Այս անգամ՝ 365 երեսփոխան, 13.697.957 քուէով :

Աշխատաւորական.— 1955ին՝ 277 երեսփոխան, 12.421.162 ձայն, 1959ին՝ 258 աթոռ, 12.179.788 քուէ : (Երկու քուէատուփերու արդիւնքները կը պակսին, բայց կը կարծուի թէ անոնք ալ մաս կը կազմեն Պահպանողականներու յաղթանակին, ինչ որ երեսփոխաններու թիւը պիտի բարձրացնէ 367ի):

Այս ձեւով Մաքմիլընի կուսակցութիւնը աւելի քան հարիւր ձայնի առաւելութիւն մը կ'ունենայ Խորհրդարանին մէջ:

Վարչապետ Մաքմիլընի դիրքը զօրացած է այսօր եւ այժմէն իսկ կրնայ սկըսիլ պահպանողական նոր կառավարութեան կազմութեան: Այս յաղթանակը կը նմանցնեն Աշխատաւորականներու 1945ի յաղթանակին, երբ Էթլի մօտ երկու հարիւր ձայնի առաւելութիւն ունէր Խորհրդարանի մէջ :

Հետեւեալ ծանօթ դէմքերը ընտրուած են նոր խորհրդարանի անդամ.—

Պահպանողական.— Չրչիլ, Հարըլտ Մաքմիլըն, Մորիս Մաքմիլըն (Վարչապետին տղան), Սելվին Լօյտ, Սէնտս , եւայլն :

Աշխատաւորական ծանօթ դէմքերու կարգին՝ Պեւան, Կէյթսքըլ, Լոկան (87 տարեկան, Խորհրդարանի երիցագոյն անդամը), տիկին Պեւան:

Պարտուողներու մէջ կը գտնուի Ֆաշական ղեկավար Սըր Օսվալտ Մոզլէյ :

Մաքմիլընի կուսակցութեան յաղթանակը մեծ արձագանգ գտաւ միջազգային մամուլի մէջ :

Ամերիկեան կառավարական շրջանակները խոր գոհունակութեամբ դիմաւորեցին պահպանողական յաղթանակը: Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը գոհ է մանաւանդ անոր համար՝ որ Լոնտոնի մէջ իր գործերը պիտի շարունակէ նոյն անձնակազմին հետ, ինչ որ անհրաժեշտ էր քաղաքական ներկայ պայմաններու մէջ :

Մոսկուայի մէջ Մաքմիլընի յաջողութիւնը բնական եւ տրամաբանական կը նկատուի, քանի որ բրիտանական կառավարութիւնը ներկայիս կ'աշխատի աշխարհի խաղաղութեան համար: Մաքմիլըն Խրուշչեւի հետ մերձեցման քաղաքականութեան ռահվիրան է, կ'աւելցնեն խորհրդային կիսապաշտօնական շրջանակները:

Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըր յայտարարեց թէ մեծ գոհունակութեամբ կը դիմաւորէ այս յաջողութիւնը.— Պահպանողական յաղթանակը Անգլիոյ արտաքին նոր քաղաքականութեան յաղթանակն է :

Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակներն ալ նոյն գոհունակութիւնը կը յայտնեն: Վարչապետ Տըպրէ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Մաքմիլընի: Ֆրանսա գոհ է անոր համար՝ որ պիտի կարենայ շարունակել այն յարաբերութիւնները՝ գոյս սկսած էր Մաքմիլընի կառավարութեան հետ :

ԴՈՒ, ՈՐ ԳԻՏԷԻՐ...

Դու որ գիտէիր մի կանաչ բարդուց
Բազում երգեր ու գազէլներ հիւսել ,
Նայիր քո շուրջը,— ի՞նչ հարստութիւն,
Ոսկէ ծաղիկներ, երանգ ու լոյսե՞ր...

Տե՛ս, ծովը կապոյտ, շքեղ մի պոէմ ,
Բալլադանման ռովիտները, տե՛ս ,
Ամէն ճանապարհ մի երգող պոէտ ,
Մարգագետիններ, ծաղիկ ու բեհեզ ...

Իսկ դու... դո՛ւ, ասես, անլեզու զանգ ես ,
Հարուստ այս կեանքում դու ասես մե՛րկ ես...
Գիտեմ, փնտռում ես արժանի յանգեր,
Գիտեմ, չես կարող այսպէս լաւ երգել :

1959 — Գ. ՄԱՀԱՐԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ վերջացաւ Սէնթոյի ժողովը. հրատարակուած ղեկոյցը կը շեշտէ թէ արեւմտեան եւ խորհրդային քաղաքական ղեկավարներու փոխայցելութեամբ միջազգային լարուած մթնոլորտը սկսած է մեղմանալ, աւելցնելով թէ Սէնթօ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը առաւելապէս՝ պաշտպանողական նպատակներով :

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը ըսկըսաւ իր աշխատանքները՝ զինաթափութեան հարցի քննութեամբ : Կուզնեցով, խորհրդային Արտաքին փոխ նախարարը ներկայացուց իր կառավարութեան ծրագիրը: Գլխաւոր երեք կէտերը հետեւեալներն են.— Միացեալ Նահանգներու, Խ. Միութեան եւ Չինաստանի զինուորներու թիւը իջեցնել 1.700.000ի, իւրաքանչիւրին համար, Անգլիա եւ Ֆրանսա պէտք է ունենան 650.000 զինուոր: 2.— Օտար խարիսխները վերցնել եւ ցրուել գրաւման բանակները : 3.— Փճացնել զէնքերը եւ արգիլել անոնց պատրաստութիւնը: Պակսեցնել զինուորական պիւտճէն :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն խօսեցաւ տնտեսական հարցերու, գիներու եւ աշխատավարձքերու մասին: Կարգ մը արտադրութեանց գիներու յաւելումը, ըսաւ ան, կը բացատրուի երկրագործութիւնը քաջալերելու համար ձեռք առնուած միջոցներով կամ երաշտի հետեւանքով: Գալով աշխատավարձքերու յաւելման, Տըպրէ յայտարարեց թէ սահմանափակ պիտի ըլլայ այդ յաւելումը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ցորենի հունձքը առատ եղած է այս տարի, հակառակ անոր որ մօտ երկու հարիւր հեկտարի տարածութիւն մը զեղչուած էր: 116 միլիոն կենդինար ցորեն հաւաքուած է: Գետնախնձորի արտադրութիւնը համեմատաբար քիչ եղած է՝ երաշտի եւ փոթորիկներու հետեւանքով: Առատ կանանչեղէն, բայց քիչ պտուղ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ բախումները կը շարունակուին. անցեալ օր Աղազկայի մէջ, Թիզի–Ուզուէն քառասուն քիլոմեթր անդին, բուռն կռիւ մը եղաւ ըմբոստներու եւ բանակին միջեւ: 35 ապստամբներ սպաննուեցան եւ վեց ուրիշներ գերի ինկան: 25 զէնքեր գրաւուեցան: Կռիւի ընթացքին երեք զինուորներ սպաննուած եւ քանի մը ուրիշներ վիրաւորուած են : Շաբաթ օր Մայենոյի մօտերը բախում մը տեղի ունեցած էր, որու պաշտօնական արդիւնքը այսօր տրուեցաւ.— 19 ըմբոստներ եւ 14 զինուորներ սպաննուած , բազմաթիւ վիրաւորներ կան :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

Ջ.

— Ի՞նչպէս կը հնչէին մեր տառերը՝ Ե. դարուն, եւ ի՞նչպէս կ'արտասանէին բառերը, չենք գիտեր։ «Նախնեացմէ կենդանի հնչման մասին որոշ յոյց ու վկայութիւն չունինք », կը գրէ Այտընեան ։

Մի՛ զարմանաք, ուրեմն, եթէ Յ տառը, հին քերականներու մօտ, կը համարուի... ձայնաւոր , ու միաժամանակ՝ բաղաձայն։ Լատիններն ալ ունէին նման ... որձեւէգ տառեր,— ձայնաւո՛ր էր ՈՒ տառը եւ միաժամանակ բաղաձայն։ Այդպիսի արտառոցութիւններ շնորհք չեն աւելցներ, սակայն, որեւէ լեզուի վրայ ։ Մէկ տառին մէկ հնչիւն ու մէկ ձեւ ,— ահա օրէնքը։ Այս ըմբռնումով առաջնորդուած՝ Կղօդիոս կայսրը, զանազանելու համար ՈՒ ձայնաւորը համանուն բաղաձայնէն, ստեղծեց տիկամմա մը, զոր կոչեց տիկամմա ինվերսում՝ զայն չշփոթելու համար տիկամմա էոլիճային հետ, նման հնարք մը, որ հելլենական է։

Վերադառնալով մեր Յ տառին, չմոռնանք արձանագրել թէ Գէորգ Սեբացի Յ տառը կը համարի ոչ ձայնաւոր, ոչ ալ բաղաձայն, այլ միայն տառ... անձայն։ Անոր համար է որ, ժամանակ մը, սովորութիւն էր գրել Ասիայ (Ասիա), կեցոյ (կեցո), այոյ (այո), վերջապահ տառով Յ տառը իբրեւ անձայն, եւ կամ գըրել արքաութիւն (արքայութիւն), վկաութիւն (վկայութիւն , ջնջելով Յ տառը իբրեւ անձայն, ուրեմն աւելորդ, — այդ սովորութենէն կը մնայ աւանդ բառը, զոր պէտք էր գրել յաւանդ ։

Նոյն շփոթութիւնը Վ տառին մասին ։ Երից վարդապետաց բառարանը, զանց կ'առնեմ ուրիշ վկայութիւններ, կը գրէ թէ վեվը «երբեմն է բաղաձայն, եւ երբեմն ձայնաւոր»։ Վեւը... ձայնաւո՞ր ։

Վեվն վարք՝ պիղծ, անառակ ,
Տեառըն կամացն է յոյժ ներհակ:
(Շնորհալի)

Արդարեւ Դիոնեսիոս Թրակացիի քերականութեան թարգմանիչը վիճով կազմուած երկբարբառ մը կուտայ մեզի, — ռվ։ Զի՞նչ է յիշեցնել այստեղ թէ երկբարբառը (տիֆթոնգ) երկու ձայնաւորներու միաձուլումն է՝ մէկ նոր ձայն ստեղծելու համար, ճիշդ ինչպէս եռաբարբառը (թրիֆտոնգ) մէկ նոր ձայն կը ստեղծէ երեք ձայնաւորներու միաձուլումով ։

Այս ռվը, իբրեւ նոր ձայնաւոր , կը գտնենք Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ (Յայտ. ԻԲ. 13). « Ես եմ Ալփա եւ Ով»։ Արդ, ո՞վ է այս ռվը, կամ թէ ի՞նչ բան է։ «Ես եմ այբը եւ... օմեղան», գրուած է աշխարհաբար թարգմանութեան մէջ ։ Կը նշանակէ թէ ռվը հնչումն է օմեղային, յունական «մեծ Օ» տառին, որով կը վերջանայ յունական այբուբենը։ Նոյն ռվը ունինք նաեւ բազմաթիւ անուններու եւ բառերու մէջ,— Սիովն, Հռովմ, ովսաննա, ամբովկ, զորս հիները կ'արտասանէին Սիոն, Հռոմ, ոսաննա, ամբոկ։ Ուրեմն, կը հետեւի թէ վիվ տառը անձայն է՝ երբ կ'ամուսնանայ Ո տառին հետ, եւեւը կանգնած բաղաձայնի մը կնքահայրութեամբ, բայց կը ծառայէ Ո տառին ձայնը երկարաձգելու ։ Այլ խօսքով՝ կը փոխարինէ օմեղան, — ատոր համար է որ հիները նշան մը կը դնէին ՈՎին վրայ, կռնակի վրայ պառկած փոքրիկ երեք մը, յունական «մեծ Օ» տառին պատկերը, արտասանական տեւողութեամբ կամ ամանակով՝ աւելի երկար քան «փոքր Օ» տառը։

Հայերէն նոյն Ո տառը նման ամուսնութիւն մըն ալ կը կնքէ, յաճախ, Յ. տառին հետ, — ՈՅ, որ, նոյնպէս, ամանակով աւելի երկար է քան Ո տառը ... դեռ ամուրի, ձայն – պակաս ։

Արդ, ի՞նչ է Ո տառին նպատակը, ի՞նչ է ուզածը, դժգոհութեան ի՞նչ պատճառ ունի, որ ամուսին կը փոխէ՝ ձայնաւորութիւն ընելու համար բառերուն մէջը կամ վերջը, այսպէս կամ այնպէս։ Հայերէն Ո տառը բաւական չէ՞, որ մեր լեզուն, բառ կազմելու ժամանակ, փոխ կ'առնէ ՈՎ, ԱՒ, նոյնիսկ ՈՅ երկբարբառները, անոնց մէջ որոնելով եւրոպական Օ տառին, ինչպէս եւ յունական մեծ ու փոքր Օ տառերուն համազօրը(*)։

Մի՛ անհամբերէք, — Նպատակ չունիմ երկարացնելու։ Վճռական հետեւութիւններ հանելէ աւելի, — նման ուսումնասիրութիւններու մէջ՝ երբեք չեմ աշխատիր համոզել այս կամ այն գրողը, — կ'ուզեմ միայն հարստացնել ընթերցողին լեզուաբանական հետաքրքրութիւններու պաշարը եւ հայերէնագիտական ուսումը։

×

Լեզուն կալուած մըն է, որու մէջ անհաւասար իրաւունքներ ունին, ուստի շարունակ կը վիճին ու կը կռուին երկու զգայարանքներ, — ականջը եւ աչքը ։

Իրականին մէջ, լեզուն ձայն է եւ ականջը նախապատիւ է իր իրաւունքներով։ Որեւէ լեզու աւելի խօսող ունի քան կարդացող։ Վերջապէս գրոց – բրոց մարդն անգամ աւելի կը խօսի քան կը կարդայ։ Բայց այդ իրողութեան մէջ իսկ է վտանգը։ Ականջին տրուած սանձարձակ ազատութիւնը կը խաթարէ լեզուն, նոյնիսկ անոր աշխարհագրական եւ ազգային միութիւնը ։

Աչքը կը միջամտէ սթէրէոթիփէ ընելու համար ձայները, սահմանագրելու եւ կանոնագրելու համար խօսքը։ Աչքը, իբրեւ սեփականատէր թէեւ վերջամուտ, կը ջանայ արձանացնել լեզուն՝ պահպանելու համար միութիւնը ժամանակին եւ տարածութեան մէջ։

Կ'ընդունինք որ աչքը յաւակնոտ է , բայց ականջն ալ՝ յաճախ ձախաւեր ։ Կ'ընդունինք որ կարելի բան չէ ամբողջովին եւ կատարելապէս ձայնագրել լեզու մը այս կամ այն նշաններով։ Լեզուն տեսակ մը երաժշտութիւն է, որ բարձր կը մնայ աչքին ընձեռած վերարտադրական հնարքներէն, — մինչեւ մանեէքըոֆոնին գիւտը՝ ծիծաղելի կը մնային սոփակին մեղեդիները ձայնագրելու փորձերը ։ Հնագոյն Եգիպտոսի քուրմերը աշխատասիրութեան այնպիսի նրբարուեստ ուսում մը ունէին, որ կը պնդէին թէ բաւական չէ՞ր որ աստղիկները ճիշտ կարգային որեւէ հայցուածք կամ աղաչանք՝ որպէսզի ընթերցանութիւնը դառնար ընդունական կամ աստուածահաճոյ, այլ եւ հարկ էր գտնել ձայնական խորհուրդին բանալին․ ու տարազներ ունէին՝ որոնք կ'աստիճանաւորէին այդ ուսման ինիսիէները։ Անապատականները, քրիստոնէութեան պատմութեան կամ եկեղեցագիտութեան մէջ, կը մնան իբրեւ այդ աւանդութեանց ... աւերակները․

Այդ աւանդութիւններէն կուգան նաեւ այն վկայութիւնները, որոնք տառերուն կուտան զանազան երաժշտական ստորոգելիներ ,— օրինակ՝ «ընդը խաժ է քան գպէ» կը գրէ Թրակացիի Թարգմանիչը , կամ «գիմը թաւ է քան գեն եւ լերկ է քան գիսէ», կամ «մենը նայ է», ինչպէս այլ տառեր «յոյր են կամ նուրբ» :

Հայոց երաժշտութեան պատմութիւնը՝ ունի իր «մանրուսումը », ափսո՜ս, մեծ անծանօթ մը ,— այս ալ քերականութեան «մանրուսումն » է։

Տառերու այսքան նրբարուեստ ուսում մը պիտի չզոհանար անշուշտ մէկ հատիկ Ո տառով, հայ լեզուի մէջ։ Յունարէնը ունի օմիքրոն (փոքր Օ) եւ օմեղա (մեծ Օ)։ Ինչո՞ւ չունենար հայ լեզուն ։ Արդարեւ, մեր մատենագրութեան մէջ եւս կը լսուին նոյն ձայները ։ Հայոց լեզուն, Ո տառէն զատ, ունի Օ տառ մըն ալ, զոր փոխ առած է, կ'ըսեն , Միջին Դարուն,— « Բայց Օ ձայնը կամ հնչումը ա՛լ առաջ մտած է, կը գրէ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան, ուստից կարծիք ելաւ թէ Հայոց լեզուին մէջ միշտ կար Օ ձայնը․ հապա գիրը ինչո՞ւ չկար առաջ՝ խնդիր ծագեցաւ», եւ Գրիգոր Մագիստրոս սկըսաւ գրպատել։ Այդ գրպատումին մասին՝ յառաջիկային ։

Ճշդենք անգամ մը եւս թէ մեր հետաքրքրութիւնը կը դառնայ ոչ ընդհանրապէս Ո տառին շուրջ, այլ նմանահունչ փինալներու շուրջ,— բառ ոմանց՝ վախճանական, բառ այլոց՝ վերջիւոյս, վերջապահ կամ վերջատառ կոչուած,— որոնք կուտան արդի Օ ձայնը :

Այսպէս այժմ ունինք ․

1.— Բառավերջին վրայ Ո տառով, — քո, այո, կեցո, արդի հնչումով՝ քօ, այօ, կեցօ:

2.— Բառավերջին վրայ ՈՅ երկբարբառով, — հաճոյ, կարոյ (կարելի), երեկոյ, արդի հնչումով հաճօ, կարօ, երեկօ :

3.— Անուններու վերջապահ Օ տառով,— Կարօ, Հիւկօ, արդի հնչումով՝ նոյնը, բայց ոմանք կ'առաջարկեն ,— Յուսաբերի հարցարանը այս առաջարկն է որ քննութեան կը դնէ ,— գրել Կարոյ, Հիւկոյ: Այսինքն Ո տառը ամուսնացնել Յ տառին հետ եւ օգտագործել՝ փոխելու համար Օ տառը բառերուն վերջաւորութենէն ․

Ահա ա՛յս ՈՅ ձեւն է , որ պիտի ենթարկենք անդամազննութեան ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Ինձի կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ կարճ կապեցի տպագրական տառերու բարեփոխութեան հարցը։ Արդար էր որ սպասէի՝ թոյլ տալու համար որ արտայայտուին նաեւ ուրիշներ այն ուղղութեամբ՝ զոր ներկայացուցի եւ ոչ այն ուղղութեամբ որ փոթորիկ յարոյց: Աւելի ետքը պիտի տամ նոյնպէս Անանեանի, Մալխասեանի, Աբեղեանի, Խաչատրեանի, Ղափանցեանի, Մանանդեանի, Կանայեանի, Լէոյի եւ Գարեգին Լեւոնեանի տեսակէտները, ինչպէս եւ Երեւանի ակնարոյժներուն ու գրաշարներուն դիտողութիւնները, յատկապէս կատարուած խորհրդակցութեան մը առթիւ, աւելի կանուխ, հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան հարցին մասին, միշտ այժմէական :

(*) Այստեղ հարկ կը համարինք արձանագրել թէ ԱՒ երկբարբառը համազօր է ՈՎ երկբարբառին, — ունենք յաւանակ – յովանակ, բաւանդակ – բովանդակ ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ԾՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՔԻՉ ՄԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

« Ես այնպիսի ընթերցող կ'ուզեմ, որ իր անձն ու աշխարհը մոռնայ եւ իմ երկի մէջ ապրի»։
ԿԷՕԹԷ

Գրականութեան այս ճակատը անգործութիւն չի ճանչնար երբեք : Իրարու ետեւէն կը հասնին քերթուածներու հատորները։ Վերջինը Վենետիկէն էր։ Գիրք մը բանաստեղծութիւններու, որուն հեղինակն է Արսէն Անէմեան։ Այս անունը անծանօթ չէ բոլոր անոնց ,որոնք, 1920էն ի վեր հետեւած են մեր պարբերական մամուլին։ Եւրոպական հողին վրայ ոտք դնելուն պէս, Ա. Անէմեան հետը բերած է նաեւ իր քնարը, երգելու համար ամէնէն առաջ հայրենի երգերը։ Օտարութեան մէջ է որ իր մէջ կ'արթննան, իբրեւ տարագիր, հայրենի կարօտը դաշտերու, հին յիշատակներ, կիրակամուտքի տօնական օրերուն նուիրական սուտերները, ինչպէս նաեւ Հայոց երիտասարդ ու քաղցրաձայն քերթողները։ Այս բոլորին համար քերթողը արցունք եւ վիշտ ունի։ Եւ մանաւանդ գինքը կը յաճախեն

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Բ.

Ո՞վ չէ հանդիպած, ըլլայ դպրոցին մէջ, ըլլայ կեանքի մէջ, այն զարմանալիօրէն օժտուած եւ կանխահաս տղոց , որոնց կարողութիւնը սակայն, երեւութական եւ խաբուսիկ, շուտով կ'անհետի առաջին լուրջ դժուարութեան մը իսկ բախումին․ ընդհանրապէս վատառողջ եւ ակար՝ մեծամասնութիւնը կը կորսուի կանուխէն ծնողքին կամ դաստիարակին ցաւը ձգելով սովորականէն դուրս՝ հանճարեղ տղայ մը կորսնցուցած ըլլալուն։ Անոնք որ, կ'ապրին գլխով հիւանդ եւ կանուխէն արթնցած զգայնութիւններով մոլի, յաճախ կը ճիւղաւորուին բազմատեսակ մտային խանգարումներու մէջ , իբրեւ ընդհանուր յատկանիշ պահելով նենգութիւն, կեղծաւորութիւն, եսամոլութիւն եւ բոլոր այն մեծ թերութիւնները, որոնք ընկեր․ ախտեր են եւ ընդհանրապէս դուրս կը մնան՝ օրինաւոր արդարութեան ձեռնհասութենէն։

Իսկ ասոնցմէ դուրս կան այն երիտասարդները, որոնք ապշեցուցիչ ընդունակութիւն մը ցոյց կուտան իրենց ընդհանուր ասպարէզին մէջ, մինչեւ որոշեալ կէտ մը, ուրկէ ետք կ'ընկրկին հետզհետէ եւ կ'իյնան անկման մէջ, եթէ ժամանակին վհատուածով կամ գիտակցութեամբ չհեռանան ասպարէզէն։ Բոլոր ասոնք սակայն մեծ նմանութիւններ ունին ճըշմարիտ հանճարներու եւ տաղանդներու ընտանիքին հետ, նմանութիւններ թէ ֆիզիքական, թէ բարոյական , որոնք ինչ քան ալ խաբուսիկ եւ զուտ մակերեւութային՝ կը մոլորեցնեն զիրենք շրջապատողները եւ իրենց անձերն ալ․ հակառակ կեղծելու եւ դեր մը կատարելու ճարտարութեան, որ կը յատկանշէ զիրենք, պէտք չէ կարծել, թէ այդ կեղծ հանճարները գիտակից են իրենց բուն իսկ վիճակին․ այդ նմանութիւնները , թէ ներքին եւ թէ արտաքին, ամէնէն առաջ զիրենք կը խաբեն եւ զիրենք կը տեղաւորեցնեն իրենց կատարելիք դերին մէջ, որուն կը նպաստէ կարճատես, դիւրահաւան եւ թեթեւութեամբ դատող ապիկարներու հիացումը ։

Միակողմանի, բայց սուր թափանցողութիւն մը, էնթիւիսիօնի տեսակ մը ընդունակութիւն, ձեռքի կամ մտքի յայտնի, բայց սահմանափակ կարողութիւններ, ֆիզիքական տեսակէտով, ճակատի կամ գլխու թելադրիչ կազմութիւնները, տեսակ մը բոց աչքերուն մէջ, .. մտածել կուտան թէ արդեօք ճշմարիտ հանճարնե՞ր են ան էպօզ մնացած, անկատար վիճակի մէջ ծնած, որոնց կազմութեան համար ժառանգական կամ արտաքին ազդեցութիւններ յամրօրէն աշխատելով ժամանակ չեն ունեցած վերջին ձեւը եւ վերջին կատարելութիւնը տալու, մէկ խօսքով՝ ամբողջացնելու զիրենք դեռ իրենց մօրը արգանդին մէջ :

Ինչ որ ալ ըլլան այն նմանութիւնները, զորս նշանակեցինք, ճշմարիտ հանճարներու հետ թէ ֆիզիքապէս եւ թէ մտաւորապէս մեզի թոյլ կուտան զիրենք կոչելու կեղծ հանճարներ, որոնց մէկ զարմանալի տիպարն էր Տաճատ Զարբհեան։

Տաճատ՝ փոխանակ իր անկարողութեան անդրադառնալու՝ արուեստը անբաւական կը նկատէր եւ մտքին մէջ եռացող քաոսային զգայնութիւններու , ըղձացումներու, կցկտուր մտածումներու ամբողջութիւնը արտայայտելու բոլորովին անյարմար։ Գիծի եւ գոյնի համադրական արժէքը կը խուսափէր իրմէն, որովհետեւ արդէն իր զգայնութիւնները, միութենէ զուրկ եւ աններդաշնակ իրարու, համադրական արժէք մը չունէին : Յետոյ բոլոր իր մտքին կաղապարը ունեցողներուն պէս կը զուրգուրար իր ամենաչնչին մէկ մտածումին, մէկ զգայնութեան վրայ, պիտի ուզէր որ ամէնքն ալ արտայայտուէին մարդկութեան եւ համոզուած էր, թէ իր բոլոր զգայարանքներէն ընդունած տպաւորութիւնները ու չնչին զգայնութիւնները, անոնց ամբողջութենէն բողբոջած մտածումները, մանաւանդ կիսատ կամ կիսատ, կենսական կարեւորութիւն ունէին ոչ միայն իր համայնքին, այլ նոյնիսկ ամբողջ մարդկութեան համար, իրաւ է թէ միւս կողմէ նկարչութիւնը ազգ չունի , գոյները ու գիծերը լեզու չունին եւ կրնան մէկ անգամէն տիեզերական դառնալ, մինչդեռ գիրք մը պէտք է թարգմանուի, ճանչցուի ազգէ ազգ, այլ սակայն ինչ անբաւական միջոց գոյնը եւ գիծը, նիւթական եւ գրեթէ կոպիտ, գաղափարին առաձգական, սլացող եւ թափանցող արժէքին քով :

Ներքնապէս այս էր պատճառը, որքան ալ յաւակնութիւնով փքած եւ ծիծաղելի երեւայ, Տաճատ Զարբհեանի նկարչութենէ գրականութեան անցնելուն , երկու տարի առաջինին մէջ մնալէ ետքը , որուն միջոցին աւելի կարծիք յայտնած էր նկարչութեան վրայ, քան աշխատած, եւ ուրիշ մնացած էին թղթի կտորներու վրայ ուրուանկարներ, մտքով չինուած պզտիկ պատկերներ եւն.․:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(4 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

Հայուհիները,՝ իրենց «Թափանցիկ ու հէքեաթայեղ» գեղեցկութիւնով։

Ամբողջական երկերուն առաջին այս տպագրանը երեք բաժանումներ ունի․ Հայրենի երգերը, Սիրոյ երգերը, Գիւղի պատկերներն ու բնութեան երգերը։ Այս քերթուածներուն ծանօթ էինք, հետեւած ըլլալով մինչեւ 1940, Յառաջին, Արեգին, Յուսաբերին, Հայրենիք ամսագրին, Ազդակին, Հայ գիրին, Օշականին, Վերածնունդին եւ տարեգիրքերուն։ Իր ժառանկցութիւնը բերած է նաեւ «Հ. Գ. Ե.» մատենաշարին, արտասահմանի գրողներուն նուիրուած հատորին (Թիւ 12)։ Բայց երկար ատեն է ի վեր լռած էր Ա. Անէմեանի քնարը։ Քիչ մը Թափառական իր կեանքին մէջ, գտած է պահեր ներշնչուելու համար, բոլոր այն զգայութիւններէն, որոնք գերազանցապէս հայկական են։ Օտար լոյսերն ու փառքերը անտարբեր ձգած են զինքը, եւ անոնցմով չէ հրապուրուած երբեք։ Հայրենասէրի ճշմարիտ նախանձը միշտ կենդանի մնացած է իր մէջ, աւելի մեծ Թափով երգելու համար հարազատը ....։

Բ. շարքը քնարերգական է, Սիրոյ երգեր։ Չեմ գիտեր թէ իր նորագոյն քերթուածներուն մէջ կա՞ն սիրոյ ենթակային ձօնուած երգեր, իբրեւ մարմներգութիւն, փառաբանելու համար անոր ամէն մէկ շարժումը, գեղեցկութիւնը, որոնք ժամանակին զինքը դերի դարձուցած էին։ Այս հարցումը կուտանք անոր համար, որ կարծէք մեր քնարահարները ներկայիս անտարբեր են քնարերգական կենդանի, կարօտարագձ ներշնչումներուն։ Ա. Անէմեան 1937ին «Յուսաբեր»ի մէջ ստորագրած է քերթուած մը, որուն խորագիրն էր Ա՛հ, ան կուգար․—

Ա՛հ, ան կուգար աղուոր աղջիկն այն երազուն ու գեղածամ,
Ձեռքին բռնած ան կ'ունենար խաղողի կուժ մը քաղցրահամ ·
Կ'ունենար ան նաեւ չքնաղ բուռ մը ծաղիկ արեւաբոյր,
Ու երբ ժպտէր, իր աչքերէն կը ծորէին սէր ու համբոյր :

Զուարթ աղջիկն այն թարմաթարմ, ունէր մարմին գեղահասակ,
Աչքերուն մէջ անոր խորունկ կային երկու ծո՛վ կապուտակ:
Եւ այտերուն անոր վրրայ զոյգ մը արեւ կը շողային,
Ու խօսուածքն էր անոր նըման ծաղիկներու քաղցր մեղրին:

Ան ունէր դեռ հըրաշագեղ պարզութիւնը անեղծ սրտի,
Ունէր պատկերը դիցուհի Նաւասարդեան Անահիտի,
Երբ որ քալէր, ցորեաններու ոսկի հասկեր կը ծռէին վար,
Երբ որ շնչէր, կաքաւներու կարկաչն անոյշ կ'առնէր դադար:

Երրորդ շարքը Գիւղի պատկերներն ու բնութեան երգերը։ Հոս ալ գիւղի հարսներն ու աղջիկները կը գինովցնեն քերթողը։ Հովուական կեանքի պատկերները, իրիկուան պահերու քաղցրութիւնը, աշխատանքէն վերադարձողներու քրտինքն ու վարդ աղջիկներուն հասակն ու շնորհները եւ վերջապէս գիշերուան խորհրդաւոր ստուերները։ Այս շարքը մարդկային ու յաջող քերթուածներ կը պարունակէ, գեղջկական անդորրութիւնը կը ծաւալի ամէն մէկ էջին վրայ ․

Ընդհանրապէս ամբողջ հատորը յղկուած, տաշուած, արուեստով գրուած քերթուածներու հաւաքածոյ մըն է։ Անշուշտ կրկնութիւններու յաճախ կը հանդիպինք, սակայն հեղինակը գաղտնիքը գիտէ ամէն անգամ դիւտով մը վերջացնելու զանոնք։ Եթէ տաղաչափեալ չըլլային անոնք,՝ ընթերցողը արձակ գրականութիւն մը պիտի դիմաւորէր։

×

Նոյն օրերուն ստացայ նաեւ Ալիս Թորեանի Դափնեպսակ քերթուածներու տաղարանը։ Քանի մը էջեր կարդալէ նոք, հիասթափութիւնս կը սկսի, բայց կը շարունակեմ էջերը դարձնել, միշտ ուշադրութեամբ, միշտ հոգածութեամբ, որպէսզի անակնկալ յաջողութեան մը հանդիպիմ։ Ու կը մտածեմ։ Ինչո՞ւ այս յոգնութիւնը, գոհողութիւնը, թուղթի եւ մելանի սպառումը։ Ինչո՞ւ յամառիլ տաղաչափեալ տալ այն ինչ որ արձակով աւելի յաջող պիտի արտայայտուէին մտածումներն ու զգացումները։ Ի՞նչ հիւանդութիւն է այս։ Հոս ալ բաժանումներ կան․ Մանկութեան հովեր, Երազկոտ թռիչքներ եւ Իրապաշտ Մեհեաններ։ Գեղեցիկ խորագիրներ։ «Մանկութեան հովերուն մէջ ոչինչ կայ մանկական ու պատանեկական։ Մայրէ ծայր հասարակ խօսքեր ու ոտանաւորներ։ Քնարական արուեստի ոչ մէկ նշոյլ։ Ոչ թէ ուրախ մանկութիւն մը, այլ յոռետես երգերու արձագանգը կ'առնենք։ Բայց քերթողը միամիտ հաւատքն ունի որ իր մահէն ետքը, դարէ դար պիտի յիշուին «իր ոսկետառ երգերը, որոնք արուեստով գըրուած են»։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Այսօր, երկրորդ անգամ ըլլալով, առաւօտեան առաջին ժամերուն, այցելեցի Շիյոնի դղեակը, որու անունը ժողովրդականացուցած է Լորտ Պայրըն, «Շիյոնի կալանաւորը» հանրածանօթ երկարաշունչ քերթուածով։ Զանց առնելով նկարագրականներու անհատնում շարքը, կը փափաքիմ կեդրոնանալ դղեակին այն մասին վրայ՝ ուր ազատախոհ Պոնիվարը երկար տառապեցաւ եւ հիւծեցաւ։ Ապառաժեայ բարձր ձեղունը անըդգալաբար կը կորանայ Լեմանի լճին ջուրերուն նայող նեղլիկ պատուհաններուն վրայ։ Բոլոր որմերը քարեղէն յաղթ զանգուածներ են, սեւաթոյր եւ մռայլ, իսկ յատակը իրարու վրայ եւ իրարու մէջ գիրկընդխառն ժայռերու անհեթեթ շերտաւորումներէ բաղկացած է, որոնց վրայ յուզուած երեւակայութիւնը չուշանար նշմարել հողմերու տակ փրփրոտ կոհակներու յաղթական շարժումները։ Եօթը սիւներ կը յաջորդեն իրարու,՛ որոնց, անցեալին, արիւնոտուշտ բռնակալութիւնը կ'անշարժացնէր ազատախոհ կրօնականը, մտաւորականն ու դասակարգային պայքարներու նուիրուած արի սիրտը։

Լորտ Պայրըն այցելած է այս վայրը 1816ի Յունիսին։ Երրորդ սիւնին վրայ փորագրած է ստորագրութիւնը, Պայրըն, որ կ'իջնէ չեղակի, վերջին երեք գրերուն մէջ զգալի կերպով մանրանալով։ Ստորագրութիւնը, Շիյոնի դղեակին հարիւրաւոր պատերուն վրայ շրջող տասնեակ հազարաւոր ստորագրութիւններէն միակն է, որ շրջանակի մէջ առնուած է, ապակեպատ։

Մարդ վայրկեան մը երկիւղածութեամբ կանգ կ'առնէ այն սիւնին առջեւ, ուր կանգ առած էր, 143 տարիներ առաջ, ազատութիւնն ու իրաւունքը այնքան սիրող եւ փնտռող երիտասարդ մեծ բանաստեղծը, ու կը տարուի խորհելու թէ այո, աշխարհի երեսին ոչինչ կը մընայ անփոփոխ, թէ ամէն ինչ խուսափուկ է եւ անցողական, սակայն, ի հեճուկս այս տխուր հաստատումին, կ'անդրադառնանք, որ կան հոգեկան արժէքներ, որոնց հանդէպ անկարելի է խախտել մեր բարոյական կեցուածքը, ու ինծ այնպէս կը թուի թէ այդ օրինակ բարոյական կեցուածքներէն մին անգլիացի մեծ բանաստեղծին անձին եւ քերթողութեան հանդէպ աշխարհի վրայ ապրող հաւատարմութեան զգացումն է, անոր՝ որ անտարակոյս սիրեց եւ գնահատեց դարերու խորունկէն իրեն խօսող մեր ազգը, որ սորվեցաւ մեր լեզուն եւ միշտ եւ ամէնուրեք յարգանօք արտայայտուեցաւ մեր մասին։ Գլուխս կախ, երկիւղածօրէն կը համբուրեմ բանաստեղծին ստորագրութիւնը, եւ այս համբոյրը ինծի կը թուի ըլլալ համբոյրը բոլոր հայ մտաւորականութեան եւ հայ մամուլին, — գրչի եղբայրներս թող ներեն ինծ արժանիքէս շատ վեր այս համարձակութեանս համար։

Բ.

Փոթորիկը ծայր տուաւ այնքան խիստ, խռացած եւ որոտալից, որ ժամանակ չունեցաւ երկար տեւելու, — հազիւ հինգ վայրկեան։ Սակայն, այդ հինգ վայրկեաններու ընթացքին, հաւատացէք, բառին իսկական առումով, երկինք ու երկիր խառնուեցան իրար, հողմի, կայծակի եւ ամպի ներթափանցումներով։

Նախ, երկինքը սեւցաւ, ապա, Լեմանի ջուրերը սկսան դողալ, իրենց խորունկէն դէպի մակերես տեղափոխելով գիշերային անլոյս սեւութիւն մը։ Քիչ ետք, կոնակս դարձուցող Լօզան — Ուշի հանրային պարտէզը, աւելի քան եօթանասուն մեթր բարձր ծառեր արմատախիլ եղան, ու կողկողագին ինկան մահուան գիրկը։ Մինչ այդ, Սավուայի լեռնաշղթային լանջքերէն եւ վիհերէն բարձրաղաղակ հասնող իրերայաջորդ քամիները պատռտեցին անտէր եւ անտիրական մնացած լճին մակերեսը, իրենց երկաթէ բազուկներուն մէջ առին մակոյկ եւ առագաստանաւ, զանոնք զարկին իրարու, ընելով փշուր փշուր։ Անգլիացի երիտասարդ զոյգի մը հետ, որուն ընկերակցութեամբ կէս ժամ առաջ այցելած էի Պայրընի բնակած Անկլըթեռ պանդոկը, փաթթուած մնացած էի Ուշիի հանրային պարտէզին մէջ բարձրացող Ցովային պղնձէ արձանին։ Այդ պահուն էր որ, մտաւորապէս հետեւեալ մենախօսութիւնը տեղի ունեցաւ իմ սարսափահար ներսիդիս .— Առտու — իրիկուն գլուխ կ'արդուկէիր ըսելով ու կրկնելով թէ շատ կը սիրես փոթորիկը, առ քեզի հիմա չըլլայիք հողմերդ, շանթին կրակն ալ վրան, անմիտ մարդ։ Այս անօրինակ կացութեան տարօրինակ մասը այն էր որ, թէեւ լեռներէն եւ երկինքէն իջնող քամիները խեղճացուցեր էին զիս, հաւասարապէս կը շարունակէի սիրել զանոնք, լճին ողբուկածը, երկինքին խաւարումը, որու խորքին կը սուրային ամպարոյն կայծակները, մերթ ոլորազնաց, մերթ ալ ցատկռտուն լեռնըդմէջ։ Ու երբ խաղաղեցաւ փոթորիկը՝ Տէր եւ Տիկին Ճ. Լարսըն ու ես իրարու երես նայեցանք, սահմռկած։ Պարոն Լարսընի մազերը քթին — բերնին վրայ թափած էին, բաճկոնը անկոճակ եւ օրօրուն։ Իսկ երիտասարդ կինը, որու սիրուն դէմքը կը շարունակէր անայլայլ պահել իր երկնային գեղեցկութեան երկրաւոր լոյսը, ինծ դառնալով քնքշօրէն ըսաւ.— Դուն կը սիրէ՞ք փոթորիկը։ — Այո, պատասխանեցի, ու կը փափաքէի աւելցնել թէ կը սիրէի նաեւ իր ձայնին անուշութիւնն ու շարժուձեւերուն ներդաշնակութիւնը, թէ կը սիրէի իր աչքերուն մէջ հեշտագին բոյն դրած այն բաց գոյն կապոյտը՝ որ պատճառ եղած էր իմ կողմէս հնարամտօրէն սարքաւորուած մեր բախտաւոր ծանօթութեան։

Երեկոյեան դէմ պանդոկ վերադարձանք։ Դիտեցինք լեռները, լիճն ու երկինքը։ Ժուրայի լեռնապարին վրայ կը տարածուէր գեղնորակ վերջալոյսը, մինչ ջուրերուն ազատ տարածութիւնը պայքարում մըն էր հրակայլակ եւ երերուն։ Տէր եւ Տիկին Ճ. Լարսըն միշտ երջանիկ էին եւ ուրախ իրենց երիտասարդ սիրով, միշտ աւելի անգլիացի։ Բարեւեցին զիս եւ բարձրացան իրենց սենեակը։ Ես գացի թափառիլ խաւարին մէջ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Երիտասարդին մէկը, գլուխը գինիէն տաքցած, յանպատրաստից ճառ մը ըսաւ, անկապ խօսքերու օձապտոյտ դարձուածներով բացատրելով յետադիմական տխուր վիճակը, որուն մատնուած էր հայ ազգը, եւ որուն իբր միակ դարման ցոյց տալով նախախնամական երեւումը Գ. Կոստանեանին եւ իր հազուագիւտ նըմաններուն։ Ճառը երբ որ վերջացաւ՝ երկսեռ կոչնականները մոլեգնօրէն պատառաքաղները պնակներուն սկսան զարնել «կեցցէ Գ. Կոստանեան» պոռչտալով։

— Ես, ինչ սիրուն տղամարդկանց եմ հանդիպեր, կ'ըսէր խաչագողը տանտիրուհիին, որ իր քովը նստած էր։

Հետեւեալ օրը, գիւղին էն բարեկեցիկ ընտանիքները իրենց զաւակները բերին յանձնել մանկավարժին, որ իր աշխատութեան խուցին մէջ փակուած, ծանրաշուք եւ ինքնամփոփ, մէկիկ մէկիկ ներս կ'առնէր զանոնք, մայրը կամ հայրը նստեցնելով աթոռի մը վրայ, եւ տղան ենթարկելով Գալ — Կոստանեան սիստեմին փորձերուն։ Կարկինը եւ մեթրաչափը կը պտըտէին գանկերուն վրայ, որոնց այտուցները, ելեւէջներն ու խորտուբորտութիւնները մանրազնին կը քննուէին եւ կ'արձանագրուէին։ Միեւնոյն ժամանակ, մանկավարժը հարցաքննութեան մը կ'ենթարկէր մայրը կամ հայրը, տղուն ունակութիւններուն եւ վարուելակերպին վրայ տեղեկութիւններ առնելով, զորս նոյնպէս կ'արձանագրէր։ Այս բոլոր գործողութիւնները տեղի կ'ունենային լուռ եւ խորհրդաւոր լրջութեամբ մը ընկերացած, ինչպէս պիտի ըլլար վտանգաւոր հիւանդի մը սնարին մօտ, բժշկական քննութեան մը պահուն։

Ծնողքներուն դէմքին վրայ կը նշմարուէր խորին անձկութիւն մը, անհամբերութիւնը ժամ առաջ գիտնալ ուզելու թէ իրենց զաւակը ինչ պիտի ըլլար ապագային։ Ցանցառ մը աւելի .. արտառոց կերպով պիտի չսպասէր իրեն դէմ արձակուելիք վճռին։

Վերջապէս, մանկավարժը, արձանագրուած տեղեկութիւններուն վրայ ուշադիր ակնարկէ մը ետք, կը բանէր տղուն ձեռքէն եւ ժպտաշուրթն կը մօտենար հօրը կամ մօրը եւ վճիռը կ'արձակէր։

— Տիկին, ձեր զաւակը լինելու է պատկերհան։ Ես տալու եմ մի դաստիարակութիւն որը նրան առաջնորդելու է դէպի նկարչութեան բարձր արուեստը։

Ինչպէս նկարագրել ուրախութիւնը մօր մը կամ հօր մը, որոնց կը ծանուցուի թէ իրենց զաւակը պատկերհան մը, ճարտարապետ մը, փաստաբան մը, բժիշկ մը եւայլն պիտի ըլլայ։

Առաջին օրուան իրիկունը, տուներու մէջ արտասովոր իրարանցում մը կը տիրէր։ Իրարու կ'այցելէին, իրարու աւետելու համար թէ իրենց զաւակը ինչ պիտի ըլլար ապագային։ Տղաքները ուրախութիւններնէն կը ցատկռտէին, կը պոռչտային, կը խրախճային, պահանջկոտ գրեթէ անտանելի կը դառնային։

—Ես փաստաբան պիտի ըլլամ, կը պարծենար մանչուկ մը պերճաշուք քալուածքով։

— Ես ալ տոքթոր պիտի ըլլամ, կը պատասխանէր ուրիշ մը՝ իր ընկերոջը վրայ գերազանցութիւն մը ունենալու յաւակնութեամբ։

— Փաստաբանը, տոքթորը քանի՞ փարա կ'ընէ, կ'աղաղակէր երրորդ մը անդիէն, ես փիլիսոփայ պիտի ըլլամ։

Մայրեր կային որ այս ապագայական ծիծաղելի յոխորտանքներուն հանդէպ իրենց զգացած ուրախութենէն աչուըններին կը լեցուէր։ Հիմակուընէ իրենց մտքին մէջ ծրագիրներ կը պատրաստէին՝ ապագայ տոքթորին կամ փաստաբանին փարթամ, արժանավայել շրջանակ մը, կեանք մը ստեղծելու համար։

Ուրիշ տղաքներ, որոնց ճակատագիրը չէր վճռուած դեռ, տեսակ մը պատկառանքով եւ նախանձով կը նայէին այդ տասներկու — տասներեք տարեկան տոքթորներուն եւ նկարիչներուն, եւ վերջապէս, լալով պոռալով ծնողքներուն վրայ կը վազէին՝ պահանջելով որ իրենք ալ այդ դպրոցը դրկուին։

Եւ յաջորդ առտուն նոր թափօրներ ճամբայ ելան դէպի լուսաւորութեան նորահաստատ տաճարը։

Մանկավարժին դրանը առջեւ՝ մայրեր, իրենց սրտատրոփ, անհամբեր ըսպասումներուն մէջ, աղեկէզ հառաչներ կ'ունենային՝ ակնապիշ դիտելով զաւկըներնուն գանկերը, շօշափելով զանոնք իրենց դողդոջ մատուըներուն տակ, գտնելու համար այն հրաշալի այտուցը, որ անոնց ապագայի խորհրդանշանը պիտի հանդիսանար, եւ որուն գաղտնիքը այնքան դիւրաւ կը լուծէր հիմա մանկավարժը։

— Ախ, իմ զաւակս ի՞նչ պիտի ըլլայ անճապա ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

Մասնակցութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Կիրակի Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը ։

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։

Պիտի երգեն Օր. Վ. Մուրատեան, *ընկերուհի* Վ. Ռոտիկեան, *ընկեր* Մ. Պատմաճեան ։

Նուագ — Ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերնդական Հ. Էօքսիւզեան ։

Արտասանութիւն — Փոքրիկն Ս. Բարսեղեան, Գ. Գզելեան, Օր. Կարապետեան, Յ. Մաթէոսեան, Հ. Ջաքարեան ։

Խօսք պիտի առնէ Նոր Սերունդի կողմէ
Ընկեր Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Երգախառն կենդանի պատկեր

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Տէսինի Ազգ. վարժարանի Կրթ. Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքներն ու դպրոցին դերը գնահատող Տէսինահայերը անխտիր, 15 Հոկտեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։ Շատ կարեւոր ։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կարգ մը անկախ պատճառներով ։ Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը ։

Բովանդակութիւն *Մայիս – Յունիս թիւին* (209 – 210) —

« Միզող տղան» Պրիւքսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ) — *Երախաներուն ախորժակը* (Տոքթ. Պռնշթայն) — *Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար* (Տոքթ. Աշճեան). — *Արցունքին զօրութիւնը* (Տոքթ. Գալուստեան) — *Հայաստանի վարդերը* (Շահինեան) — *Վաղուան մարդոց սրունքը* (Տոքթ. Գօզոսեան) — *Երբ սրբուտին մայր երակը կ'ընդլայնի* (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան) — *Խլիրդը կը բուժուի՞ ինքնին* (Տոքթ. Շ. Այվազեան) — *Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն* (Փրոֆ. Շարիմանեան) — *Արուեստական սերնդագործութիւն* (Շ. Նարդունի). — *Սխտորին մասին* (Չիթունի) — *Ատամբնաբոյժին խրատները* (Ս. Ոսկեան). — *Մխե՞լ թէ չծխել* (Տոքթ. Ազատանի) — *Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ* (Քաղհեան). — *Արուեստական չնչառութիւն* (Խաչունի) — *Տող թիւթիւնի — Մրցում ։*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒՄ

13րդ շրջանի Ա. դասախօսութիւնը այս Զորեքշաբթի գիշեր, 14 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը ։ Կը խօսի Մարսէյլէն՝ Գ. Սարգիս Գօզոսեան ։ Նիւթ — «Արտասանական արուեստը» ։ Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրը պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 17ին, Շաբաթ երեկոյեան, պետական թատրոնի սրահը ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 24ի Շաբաթ իրիկունը
Սալ Քրուէքիի մէջ
Մանրամասնութիւնները յետոյ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 13 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8619 — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4420

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԲԱՑՑ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Աւանդական եւ աւանդապաշտ Անգլիան նոր եւ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ : Եթէ պահպանողականներու յաղթանակը նախատեսուած էր, մանաւանդ Մաքմիլընի Մոսկուայէն վերադարձէն, նախատեսուած չէր սակայն որ անոնց նման մեծամասնութիւն մը պիտի կարենային ապահովել :

Մաքմիլըն շատ զէնքեր ունէր վստահ ըլլալու համար որ անգամ մը եւս, երրորդ անգամ ըլլալով, իրեն պիտի վիճակուէր երկիրը կառավարել :

Ներքին ճակատի վրայ, կը վայելէր ժողովուրդին համակրութիւնը: Դրամը կայուն էր: Ցանկումներու առաջքն առած էր, նիւթական կացութիւնը բարւոքած էր :

Արտաքին ճակատի վրայ, կացութիւնը աւելի դժուար էր, երբ 1957ին Մաքմիլըն անցաւ կառավարութեան գլուխը Իտընի տեղ :

Սուէզի դէպքերը մեծապէս վնասած էին Մեծն Բրիտանիոյ միջազգային վարկին: Այդ պատճառով իսկ ժողովուրդը դժգոհ էր եւ չէր հասկնար թէ Անգլիան կրնայ «սխալած» ըլլալ: Էնթընի Իտըն, որ Սուէզի պատասխանատուն էր, կը քաշուէր Մաքմիլընի յանձնելով աթոռ մը որ պարտուողի մը աթոռն էր:

Այդ դէպքերը յոյսեր տուած էին աշխատաւորականներուն, կը բաւէր երկրէն ներս, ցոյց տալ ժողովուրդին Պահպանողականներու սխալ քաղաքականութիւնը: Երկրէն դուրս արդէն Անգլիոյ վարկը տկարացած էր:

Մաքմիլընի գլխաւոր վարպետութիւնն եղաւ, Մոսկուա երթալով, նոր ուղղութիւն մը տալ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան: Գիտէր թէ իր ժողովուրդը, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, նախ խաղաղութիւն կ'ուզէ : Մաքմիլըն Մոսկուա գնաց եւ հանդուրժեց Խրուշչեւի բոլոր քաշքշուքներուն: Ոմանք կարծեցին թէ Անգլիոյ վարչապետը պիտի ձգէ երթայ, ընդհակառակն Մաքմիլըն պահեց իր աղային պաղարիւնութիւնը : Իրեն համար ընտրապայքարին առաջին արարն էր որ Մոսկուան ունէր իբրեւ բեմ: Աշխատեցաւ վերին ժողովին համար, պատրաստեց Խրուշչեւ — Այզընհաուըր հանդիպումը, վերջապէս այն ապահովութիւնը տուաւ իր ժողովուրդին, թէ խաղաղութեան ռահվիրան է եւ այդ ձեւով կրկին պիտի տայ Անգլիոյ իր երբեմնի վարկն ու միջազգային դերը :

Այս պարմաններու տակ աշխատաւորականներու ծրագիրը հրապուրիչ նորութիւն մը չէր կրնար բերել : Մաքմիլըն ըրած էր ինչ որ խելացի քաղաքագէտ մը պիտի ընէր, տուած էր արդէն ժողովուրդին ինչ որ իր ընդդիմադիրը կրնար միայն խոստանալ ապագային համար: Հոս է արդէն լաւագոյն քաղաքականութիւնը եւ դիմացի ընդդիմադիրը զինաթափ ընելու լաւագոյն միջոցը,— տալ քու ժողովուրդիդ ինչ որ միւսը կ'ուզէ տալ: Ընկերային գետնի վրայ ալ Գէյթսքելի կուսակցութիւնը բան մը չէր կրնար խոստանալ որ խանդավառէր Անգլիացին : Մաքմիլըն, տեսնելով արդէն թէ բանուորական դասն ալ իրեն քուէ կուտայ, կը հաստատէր թէ «դասակարգերու պայքարը ժամանակավրէպ է»:

Անգլիացի քաղաքացին ցոյց տուաւ, այս քուէարկութեամբ, թէ գոհ է ութ տարուան պահպանողական կառավարութենէն: Չորս տարուան համար նորոգեց իր պայմանագիրը, անգամ մը եւս ապացոյց տալով թէ ինք փոփոխութիւն չի սիրեր, պահպանողական է, արդէն, սահմանուածքով :

Այսօր, Մաքմիլըն լայն եւ հաստատուն մեծամասնութեան մը կռթնած, պիտի շարունակէ իր քաղաքականութիւնը: Անգլիական սահմանադրութիւնը չի ստիպեր որ դահլիճը իր հրաժարականը տայ եւ հաւանական կը թուի որ միայն քանի մը փոփոխութիւններ տեղի ունենան: Սելվին Լոյտ պիտի պահէ արտաքին նախարարութիւնը եւ աշխատի, Մաքմիլընի զօրացած հեղինակութեամբ, ժամ առաջ ապահովել վերին ժողովի գումարումը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԱՍԱՒ

60.000 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՃԱՄԲԱՅ ԵՒ 50 ՃԱՌ

Խրուշչեւ վերջապէս Մոսկուա վերադարձաւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10ին, չորս շաբթուան բացակայութենէ ետք :

Միացեալ Նահանգներու, համայնավար Չինաստանի, Ծայր. Արեւելքի եւ կեդրոնական Սիպերիոյ զանազան քաղաքները այցելելով, Խ. Միութեան Վարչապետը մօտ վաթսուն հազար քիլոմեթր ճամբայ կտրած է (մէկուկէս անգամ՝ երկրի շրջանը) եւ մօտ յիսուն ճառ արտասանած :

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը յաջորդաբար կը հրատարակէ Խրուշչեւի վերջին ճառերը, զգալի յապաղումով: Վարչապետը արդէն Մոսկուա կը գտնուէր, երբ «Թաս» հրատարակեց Քրասնոյարսքի ծանր գործիքներ արտադրող գործարանի մէջ ուրբաթ օր խօսուած ճառը: Ուշագրաւ բազմաթիւ կէտեր կան խորհրդային ղեկավարին յայտարարութեանց մէջ.— «Աշխարհակալները կը փախնան որ պաղ պատերազմին եւ միջազգային լարուած կացութեան վերջ տալով իրենց շահերը կրնան վնասուիլ, քանի որ պատերազմի պատճառով կարեւոր ապսպրանքներ կը ստանան՝ հարստութիւն դիզելով: Բայց, մենք միշտ ըսած ենք եւ կ'ըսենք իրենց.— Ձեր տնտեսութիւնը թող ծառայէ խաղաղութեան՝ եւ մենք պիտի օգնենք ձեզի, ապսպրանքներ ընելով »:

Հետաքրքրական են նաեւ Խրուշչեւի յայտարարութիւնները՝ Խ. Միութեան տրամադրութեանց մասին: Անդրադառնալով Տիլընի հետ ունեցած մէկ խօսակցութեան, Վարչապետը ըսած է.— Մեր երկու երկիրներուն միջեւ առեւտուրը զարգացնենք եւ բարելաւենք տնտեսական յարաբերութիւնները : Դուք ձեր շահը պիտի ունենաք միշտ: Աւելի շատ ապրանք ծախեցէք մեզի. մենք պատրաստ ենք գնելու, պայմանով որ պարտքի տաք ... դուք ապսպրանքի պէտք ունիք՝ ձեր ճարտարարուեստի արտադրութիւններուն համար, բայց մեզի ալ պարտքի տուէք, որպէսզի կարենանք այդ բոլորը գնել: Մենք պատուաւոր կերպով կը վճարենք մեր պարտքերը, որովհետեւ եթէ գործ ունենայինք նոյնիսկ սատանային հետ՝ դարձեալ պիտի վճարէինք այն, ինչ որ պարտական ենք :

Խրուշչեւ բողոքեց նաեւ «քաղքենիներու» կարգ մը սովորութեանց դէմ. մանաւանդ՝ ամերիկացի ղեկավարներու, որոնք «համայնավարութեան կը վերագրեն դրամատիրութեան բոլոր դժուարութեանց պատասխանատուութիւնը ... Այն օրէն ի վեր՝ երբ գործատէրերու եւ դասակարգերու պայքարը գոյութիւն ունի, խուլ պայքար մը սկսաւ աշխատանքի եւ դրամագլուխի միջեւ եւ պիտի շարունակուի՝ մինչեւ վերջնական յաղթանակը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Առջի օր գրած էինք թէ կարգ մը միջադէպեր պատահած էին Պէյրութի մէջ : «Լը Մոնտ» կը հաղորդէ թէ Ուրբաթ օր նոր դէպքեր պատահած են Պէյրութի հայկական թաղին մէջ Հայերու եւ ռամկավարներու միջեւ: Ռամկավարները կը հետապնդէին Ժ. Արթինը: Այս վերջինը յաջողած է փախչիլ շնորհիւ իր ընկերներուն որոնք կրակ բացած էին ռամկավարներուն վրայ: Քսան հոգի, որոնց մէջ մէկ ոստիկան վիրաւորուած են: (ԽՄԲ.— Ցարդ չենք ստացած «Ազդակ»ի վերջին թիւերը, աւելի մանրամասնութիւններ կարենալ տալու համար) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

·ՆՈՅԵՄԲԵՐ երեքէն սկսեալ զինուորական ծառայութեան պիտի կանչուին 1939 Նոյեմբեր վեցէն Դեկտ. 31 ծնած տղաքը:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ «Լը Ժուր» օրաթերթը, մէկ տարի դադարէ ետք վերսկսաւ հրատարակուիլ: Թերթը որ Ֆրանսերէն լեզուով կը հրատարակուէր դադրած էր երբ Ամերիկացիք ցամաքահանում ըրած էին Լիբանան, ինչ որ ըստ «Լը Ժուր»ի կը վնասէր երկրին անկախութեան :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ իշխանութիւնները առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս շնորհաւորեցին Այզընհաուըր — Խրուշչեւ խօսակցութիւնները՝ չինեւինտոնեզեան զեկոյցով մը. արդարեւ, Չինաստանի եւ Ինտոնեզիոյ Արտաքին նախարարները տեսակցութիւն մը ունեցան, որմէ ետք հրատարակուած զեկոյցը կը յայտարարէ թէ Քէմփ Տէյվիտի հանդիպումը պիտի նպաստէ միջազգային խաղաղութեան ամրապնդման :

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ Նախագահ Լոփէզ Մաթէօ, որ Միացեալ Նահանգներ կը գտնուի, Քէմփ Տէյվիտի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ. օրակարգի գլխաւոր հարցն էր՝ երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւնը :

ԱՓՐԻԿԷԻ կարգ մը երկիրներու կառավարութիւնները Խրուշչեւը հրաւիրեցին իրենց երկիրները. Խ. Միութեան Վարչապետը հրաւէրները ընդունած է, բայց այցելութեան թուականը չէ ճշդած :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պողպատագործներու գործադուլը վերջ գտաւ 13 շաբաթ յետոյ՝ Նախագահ Այզընհաուըրի միջամտութեամբ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ ամերիկեան հեռատեսիլէն խօսելով յայտարարեց թէ Ֆրանսա միշտ պատրաստ է բանակցելու Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատին հետ՝ կրակը դադրեցնելու համար, բայց Ալժերիոյ քաղաքական ապագային համար խօսք չի կրնար ըլլալ :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ կարգ մը թերթերու համաձայն, կը կարծուի թէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կառավարութեանց առաջարկած է մեծերու ժողովը գումարել Փարիզի մէջ :

ՄԱՐԵՇԱԼ ՉԱՆԿ ՔԱՅ ՇԷՔ ճառ մը խօսեցաւ «կրկին տասն»ի առթիւ (տարեդարձը 10րդ ամսուան տասներորդ օրուան երբ Սուն Եաթ Սէն Չինաստանի հանրապետութիւնը հռչակեց): Մարեշալը շեշտեց «անկարելի չէ որ համայնավար վարչաձեւին տապալումը ցարական Ռուսիոյ տապալման չափ արագ ըլլայ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ներկայիս ունի 55.015.000 քաղաքացի, 25.787.800 այր եւ 29.227.200 կին:

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը առաջին անգամ ըլլալով խօսեցաւ Քասըմի դէմ եղած մահափորձին մասին, որուն հեղինակները «դաւաճան ոճրագործներ՝ եւ աշխարհակալներու գործակալներ» որակեց :

Սրք Սրին

ՓԼՈՒԶՄԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ...

Աւելորդ է նոյնիսկ մատնանշել թէ ո՞վ են անոնք: Դժուար չէ գուշակել, երբ հայկական հաստատութիւններ, եկեղեցիներ, վանքեր, դպրոցներ փլցնելու եւ հիմնայատակ կործանելու մասին է խօսքը: Պատրուա՞կ կը պակսի : Պիտի ըսէք՝ ատոր ալ պէտք չկայ: Հազար հազարներ չքանդուեցա՞ն, աւերի կամ մթերանոցի չվերածուեցա՞ն ընդարձակ Անատոլուի մէկ ծայրէն միւսը: Ո՞վ գնահատեց անոնց պատմական կամ գեղարուեստական արժէքը :

Երբ *եաթաղանը* չէր կրցած զանազանել մանուկն ու ծերը, խաղաղ գիւղացին կամ առեւտրական քաղաքացին՝ խնայելու համար մէկուն կամ միւսին, բրիչն ու քանդիչ մեքենան չէ որ տարբերութիւն պիտի դնէին հազարամեայ եկեղեցիի մը կամ արուեստի կենդանի կոթողի մը միջեւ :

Փլցնել: Ահա նշանաբանը անոր որ շինել չի գիտեր: Չէ՞ որ պէտք է բան մը ընել վերջապէս, ցոյց տալու համար որ կառավարութիւն է որ իր երբեմնի մայրաքաղաքը կ'ուզէ գեղազարդել ընտրութիւններէն ... առաջ :

Կը քանդէ խուժանավարութեամբ՝ ինչպէս Սեպտեմբեր վեցին: Կը քանդէ «հաթիմլաքով», այս վերջերս : Ողջ ըլլան փոքրամասնութիւնները, Հայը, Յոյնը, Հրեան, անոնք կը շինեն, կը բարեզարդեն իրենց կուտակած աւերակներ՝ բան մըն ալ աւելիով :

Նախ Ղալաթիոյ եկեղեցիին մէկ մասը փլցուցին պողոտայ բանալու պատրուակով: Իսկ հիմա՞: Ելեր են ամբողջը քանդելու Կեդրոնական Վարժարանով միասին, Ազգ. Մատենադարանով, Ազգ. Երեսփ. Ժողովի սրահով, այն բոլոր յիշատակներով, որոնք երկա՜ր երկա՜ր տարիներ մեր սեփական մշակոյթին կենդանի վառարանները եղած են: Ի՞նչ կը ներկայացնենք մենք այդ նոր Թուրքիոյ մէջ, արհամարհելի փոքրամասնութիւն մը, որուն հետ կարելի է վարուիլ ինչպէս որ ուզեն :

Դժբախտաբար այս սրտանմլիկ աւերակոյտն ալ նոր վէճի դուռ բացած է Պոլսոյ հայ թերթերու մէջ. փոխանակ միահամուռ լռութեամբ մը իրենց ցաւը յայտնելու վանդալական այս բարբարոսութեան ? համար :

ՆՈՃԻ

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ (Պուլկարիա) ֆութպոլի ֆրանսական խումբը պարտուեցաւ Պուլկարներէն 0ի դէմ 1 կէտով :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ թագաւորական հրովարտակ մը Վարչապետ Հազա Մաժալիի իրաւասութիւն կուտայ որ բացառիկ դատարաններ հաստատէ երկրին մէջ՝ համայնավար եւ վտանգաւոր այլ տարրերը դատելու համար, մասնաւորաբար այն լրտեսները՝ որոնք ներկայիս բանտարկուած են: Հրովարտակին մէջ կ'ըսուի թէ այս միջոցները ձեռք առնուած են երկրին ապահովութեան համար :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական Նախարար Անթուան Փինէ Պրազիլիոյ Արտաքին նախարարին հետ խօսակցութիւններ ունենալէ ետք Փարիզ վերադարձաւ՝ իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ գլուխ հանած: Արդարեւ, ֆրանքօ-պրազիլիական զեկոյց մը կը յայտարարէ թէ Պրազիլիոյ մէջ ազգայնացուած երկաթուղիներու եւ նաւահանգիստներու ֆրանսացի բաժնետէրերուն վնասուց հատուցում պիտի ըլլայ :

«ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ»

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

Ա.

Սեպտեմբեր 19ին եւ 20ին, Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ արտակարգ տօնահանդէս մը, զոր Երեւանցիները կոչեցին «Ոսկի աշուն», — Երեւանեան աշուն մը, որ կը ներկայացնէր ոչ միայն երկրի բերքին առատութիւնը, այլ եւ ժողովուրդներու բարեկամութեան պտուղը։ Մէկ շաբաթէ ի վեր, քաղաքին պատերը զարդարուած էին մարդահասակ յայտարարութիւններով, որոնք կը ծանուցանէին արտակարգ տօնահանդէսի մը պատրաստութիւնը, մինչ քաղաքը կը լեցուէր մեծանուն հիւրերով, որոնք կը վկայէին թէ «իր նմանը չտեսնուած» հանդիսակատարութիւն մը տեղի պիտի ունենար ի մօտոյ։

Երեւանի հսկայ մարզարանն ալ սկսած էր դիմագիծ փոխել արդէն, ամփիթէատրոն եզերքը կ'անտառանային բարձրադէշ սիւներ, որոնց վրայ փողփողուն եւ հողմածածան դրօշներ, ինչպէս եւ պաստառներ, որոնց վրայ գրուած էր «Փա՛ռք հայրենիքին»։

Հասաւ Սեպտեմբեր 19։ Տօնահանդէսին առաջին օրն է։ Ժամը 4ին, պատանիներ շեփոր ի բերան կ'աւետեն հանդէսին բացումը։ Ծովածաւալ բազմութիւն մը ողողած է մարզարանը։ Եւ ահա մարզարանին վրայ, հանդիսականներուն վրայ, կը տեղայ կոմիտասեան անմահ մեղեդին, մե՛ղմ եւ հոգեպարար։

Գարուն ա, ձուն ա արել ...

Կը մարմրի, կը մարի նուրբ մեղեդին ; կը հնչեն շեփորները։ «Երեւա՛նն է խօսում, ի՛նչ, Հայաստա՛նն է խօսում ; Հայաստանը գարնան պէս վառ եւ երիտասարդ, աշնան պէս կախարդական եւ բերքառատ, — տօ՛ն է այսօր Երեւանում, տօն արուեստի եւ ժողովուրդների բարեկամութեան»։

Եւ ահա կենսախինդ եւ առոյգ քայլերգով, մարզարանին կանանչ խաղադաշտը կը մտնեն 200 երիտասարդներ, — միացեալ փողային նուագախումբը։ Հանդիսականներուն ծափերու ալեկոծութեան մէջ, միաժամանակ, մարզարանին վազքի ուղիին վրայ կը տեսնուի բաց ինքնաշարժ մը, ծաղիկներէ հիւսուած շղթաներով բեռնաւոր, որու մէջ բազմած է հայ արուեստի մեծ վարպետը, հայ բեմին աւագ ներկայացուցիչը, Վահրամ Փափազեան։ Ինքնաշարժը մրրկաշու կը սուրայ մարզարանին մէջէն, կը հասնի կեդրոնական բեմը, ուրկէ Վահրամ Փափազեան կ'ողջունէ ժողովուրդը եւ կը յայտարարէ «ոսկի աշուն» տօնահանդէսը բացուած. — Տօն է, այսօր, մեր չքնաղ մայրաքաղաքում, տօն «ոսկի աշնան»։ Խորհրդաւոր աշուն։ Պատմական օրեր է ապրում այսօր աշխարհը եւ համայն մարդկութիւնը, յոյսերով լի, հետեւում են խաղաղասիրական աշխատանքներին։ Այս ջինջ ու խաղաղ երկնքի տակ, մենք այսօր արուեստի լեզուով ցուցադրում ենք մեր բազմազգ ժողովուրդների կուռ եւ անխախտ միասնականութիւնը։ Թոյլ տուէք այժմ բանալ այս գեղեցիկ տօնահանդէսը եւ ջերմօրէն ողջունել մասնակիցներին ու թանկագին հիւրերին»։

Մէկ վայրկեան կը տիրէ հանդիսաւոր լռութիւն։ Ապա կը սկսի տօնահանդէսին առաջին մասը, որ նուիրուած է բազմադարեան հայ ժողովուրդին պատմութեան, լեցուն՝ պայքարով, մաքառումներով ու նուաճումներով։

... 1828 թուականն է։ Հայաստան կ'ազատագրուի պարսկական լուծէն։ Նոր դարագլուխ։ Հայոց պատմութեան այս շրջանը կը ներկայացուի կենդանի պատկերով մը. — Ռուսական հնաւուրց «Պետրովեան» քայլերգով մարդաչափ կը մտնեն ռուս զինուորները եւ տեղ կը գրաւեն կանանչ մարգին վրայ, մինչ կ'որոտան թնդանօթները։ Եւ ահա, ընկերակցութեամբ հայ զօրականներու եւ դեկաբրիստ բարեկամներու, ինչպէս Միխայիլ Պուշչինի, մարզարան կը մտնէ զօրավար Ա. Կրասովսկի, որու հրամանատարութեան տակ, ռուսական բանակը գրաւեց Երեւանի բերդը։

Կենդանի պատկերը կը շարունակուի, — այս անգամ հանդիսականներուն կը ներկայացուին հայ քաջարի մարտիկները, հերոսամարտերու լեգենդար դէմքերը, որոնց կեանքին ու գործին շուրջ վէպերգ ու դիւցազնավէպ է հիւսած հայ ժողովուրդը։ Ահա Սասունցի Դաւիթը, (զոր կը մարմնաւորէ ժողովրդական մեծ արուեստագէտը, Նար Ցովհաննիսեան), հէքիաթային Քուռկիկ Ջալալիին վրայ հեծած, ձեռքին մէջ վեր բարձրացուցած Թուր-Կայծակին, կը սուրայ հանդիսականներուն ամփիթէատրոնին առջեւէն։

Պահ մը եւս լռութիւն։ Եւ ահա Վարդան Մամիկոնեանը, (զոր կը մարմնաւորէ ժողովրդական մեծ արուեստագէտ Սուրէն Շախիջանեան), ձիու վրայ, խոյր ի գլուխ, սուր ի ձեռին, կարծես իր զօրախումբերը կ'առաջնորդէ դէպի Աւարայրի դաշտը, դէպի մահ ու կենաց ռազմադաշտ։

Ի տես զօրավարին, աշնանային այս գեղեցիկ օրուան մէջ, հայ ժողովուրդը կը յիշէ ու կ'ողջունէ իր զօրավարը, որ իր կեանքը տուաւ այն հաւատքով որ ապրի հայ ժողովուրդը, շատ ապրի։

Անցան դարեր, մաքառումներու եւ անվերջ հերոսամարտերու դարեր։ Քանի՛ քանի՛ անգամ ժողովուրդը սուր բարձրացուց, որպէսզի չմարի հայրենական օջախը։

Եւ ահա, Դաւիթ Բէկ (իմա ժողովրդական արուեստագէտ Նար Ցովհաննիսեան), իր զօրախումբով շրջապատուած, բաց երկնքի տակ կ'երգէ հայրենիքին նուիրուած մեներգ մը, Դաւիթ Բէկ օփերայէն, հեղինակութիւն Ա. Տիգրանեանի։

Այնուհետեւ հանդիսութիւնը կը ստանայ նոր ձեւ ու նոր դիմագիծ։ Երեւանի պատանի բնակչութիւնն է, գործարաններու բանուորները, հողամշակութեան հերոսները, որոնք տողանցք կը կատարեն ընդարձակ մարզարանին մէջ՝ ներկայացնելով աշխատանքի այն ուժը, որ երկրին տուաւ «Ոսկի աշուն» մը։

Ցանկարծ կը հնչէ պետական փառերգը, — ոտքի է կանգնած ամբողջ ժողովուրդը։ Մարզարան կը բերուի, շքեղ ինքնաշարժի մը մէջ զետեղուած, Լենինեան շքանշանով պարգեւուած, Հայաստանի Պետական Դրօշը։ Մինչ կը հնչեն, հանդիսաւոր ձեւով, Խորհրդ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին Նախագահութեան հրամանագրին խօսքերը Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութիւնը Լենինեան շքանշանով պարգեւատրելու մասին, մինչ հանդարտօրէն կը յառաջանայ շքեղ ինքնաշարժը, որու մէջ կը ծածանի Հայաստանի Պետ. Դրօշը, մարզարանին մէկ բեւեռէն միւս ինքնաշարժին կը հետեւի մոթոսիքլէթներու շարասիւն մը, բոլորը վեր բարձրացուցած Խորհրդ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն ազգային դրօշները։

Եւ ծափահարութիւն, ծափահարութիւն։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՔԻՉ ՄԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վերջերս Էսթանպուլէն գրող մը եկաւ Փարիզ։ Քանի մը օր գրագէտներուն եւ մտաւորականներուն հետ տեսնուեցաւ եւ բնականաբար խօսակցութեան նիւթը պոլսահայ գրականութիւնը եւ գրողներն էին։ Յանդգնած էր անոնցմով եւ բաւական նորութիւններ ալ հաղորդեց։ Բայց իբրեւ եզրակացութիւն, խնդրեց որ ներողամիտ ըլլանք նոր գրողներուն, մանաւանդ նոր բանաստեղծներուն հանդէպ, որոնք արդի հայ բանաստեղծութեան մէջ հետք մը կ'ուզեն ձգել։ Անշուշտ չենք ուզեր որ արուեստ եւ գրականութիւն հին կաղապարներու մէջ ձուլուին։ Համաձայն ենք որ նորերը բերեն նոր շունչ, նոր գոյն։ Համ ու հոտ։ Բայց եւ այնպէս չենք կրնար հանդուրժել, որ ամէնէն արտառոց ձեւով ու միտքով քերթուածներ հրամցուին ընթերցողներուն։

Զուգադիպութեամբ մը մեր աչքին զարկաւ պոլսական օրաթերթ «Մարմարա»յի Սեպտեմբեր 3ի թիւը, որ գրական-գեղարուեստական բացառիկ թիւի մը հանգամանքով կը ներկայանայ, իբրեւ կիսամեայ։ Զահրատ, որուն մասին այս սիւնակներուն մէջ անգամ մը արտայայտուեցանք, բախտախաղ խորագրով քերթուած մը ունի. ահաւասիկ—

Երբ քեզ տեսայ
Տեսայ չտեսայ
Աիտ — բսփ — փլօշ ռուայեալ մ'է որ
կ'անցնի
Ամբողջ բէսքս ոտքերուն տակ փռէի
Մինչ դուն
Ման կուգայիր տպարանէն նոր ելած
Հազարնոցի մը պէս թարմ
Հազարնոցին չափ մաքուր
Եւ անոր պէս խոստումներով բեռնաւոր
Ման կուգայիր ոտոստուն
Փոքր ճերմակ գնդակին պէս որ արագ
Կը ցատքոտէ շուրջպարին վրայ սեւ եւ
կարմիր թիւերու
Այդ գնդակին պէս որ աչքեր ու հոգիներ
կը գերէ
Եւ անոր չափ քմահաճ
Կը քալէիր անվրդով

. . . .

Այսպէս կը շարունակուի առանց կէտադրութեան։ Մարմարայի ջուրերուն մէջ լողացող բոլոր «բանաստեղծները», գրեթէ առանց բացառութեան, նոյն շարժումները կ'ընեն արուեստի եւ գրականութեան ափերը հասնելու համար։ Եւ կը փափաքին որ հանդուրժենք զիրենք...։

×

Վերջին պահուն Թեհրանէն կը հասնի նաեւ Նոր էջ գրական խմբակին կազմած հաւաքածոն, արձակ եւ տոնաւոր, գիրք գրականութեան թիւ 11։ «Նոր էջականները», ինչպէս կ'անուանուին, կը բաղկանան ինը հոգիէ, որոնցմէ եօթը քերթողներ են, երկուքը՝ արձակագիր։ Նոր խօսք ըսելու, նոր ներշնչումներ արձանագրելու չափազանցութիւնը խորապէս կը մնայ իրենց յղացումներուն։ Ցաճախ ներդաշնակութիւնը կը պակսի։ Գիտեր կան, պարզիկ դասական արուեստին ազդեցութեանը տակն են ոմանք։ Ինքնատիպ տողեր կան, բայց այդ ինքնատիպութիւնը անբնական է շատ անգամ։ Քաջալերութեան համար ըսուած ու գրուած խօսքերը, բարեկամական թելադրութիւնները եւ խորհուրդները կը թուի թէ չփացուցած են զիրենք։

Հարազատ ու բնական է Դեւի բանաստեղծութիւնը, միշտ թախծոտ, միշտ տկար են անոր երգերը։ Մարդկային լաւը հնչուն է Աշոտ Ասլանի երգերուն մէջ։ Արա կը հանդուրժէ կեանքի պատահարներուն, հին աշխարհէն յոգներ է եւ նորը կը փնտռէ։ Գ. Խաննեց կեանքի խելայեղ վազքին հետ հաշտ է, բայց իր մտածումները խորհրդաւոր են։ Առ. Հասարակ բոլորն ալ խորհրդապաշտ արուեստին կը հետեւին։ Զ. Միրզայեան մէկն է, որ մահուան մերձեցումը կը զգայ ու կ'ողբայ։ Արմէն Գէս խորհուրդներու շուրջ կը թափառի, իսկ Արշաւիր Մկրտիչ կը կարծէ ինքնատիպ մտածումներ յայտնել, բայց կը դառնայ միշտ սովորական եւ աններդաշնակ։

Ամէն մէկուն մասին տպաւորութիւն մը

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Բ.

Մեծ յոյսերով եւ ինքնավստահութեամբ էր, որ թեւակոխած էր գրականութեան ասպարէզին մէջ. Նախ ըստ իրեն արհեստ չկար հոս միշտ, երբեւ գաղափարներով տիրուած տղայ խրտչած էր նիւթական եւ գրեթէ գործաւորի աշխատութենէն, որ ամէն լաւ նկարչի ժամերուն մեծ մասը կը գրաւէ։

Բնութեան վրայ նկարելը իրեն համար մղձաւանջ մըն էր, ինչպէս արդէն ամէն բան, որ սեւեռեալ ուշադրութիւն, դիտողութիւն եւ նոյնիսկ հաշիւ կը պահանջէ, ինքը ստրկական կը գտնէր՝ հակառակ իր հանճարեղ գլխին՝ խոնարհաբար նստիլ պուրակի մը, ծաղիկի մը, մարդու մը կամ տեսարանի մը առջեւ եւ ուշադրութեամբ, ջերմեռանդութեամբ գոյները եւ գիծերը փնտռել. երբեք իր խռովկ հոգին չէր ճկած այդ բանին, ինքը ներքնապէս եւ անկեղծօրէն բնութենէն ալ վեր եւ աւելի բարձր կը գտնէր ինքզինքը, իր մտացածին կազմած մէկ [illegible]իները անտարակոյս գերազանց պիտի [illegible]նութեան որեւէ հատուածէն։

Գրականութիւնը այդ ազատութիւնը ինքն իր մէջ կը պարունակէր, յետոյ, կարեւոր եւ կենսական իրողութիւն իրեն համար, նկարչութիւնը արտաքին աշխարհը ներկայացնելու միջոց մըն է գլխաւորաբար, մինչդեռ գրականութիւնը խօսքին աստուածային եւ ճկուն յատկութեանը շնորհիւ թոյլ պիտի տար, որ ճանչնէ մարդկութեան, համայն տիեզերքին այն գերագոյն, անհասանելի, անթափանցելի աշխարհը, որ իր հոգին էր, իր ԵՍը, ամենակարեւորը զոր պիտի ցուցադրէր նեարդ առ նեարդ, գուրգուրանքով, խնամքով, չմոռնալով անոր նրբական խորշիկներէն ոչ մէկը, ոչ մէկ թրթռացում եւ ոչ մէկ երանգ եւ որուն հոյակապ շքեղութեան դռները պիտի բանար միմիայն գրականութեան միջոցաւ ապշած եւ շլացած մարդկութեան։

Գ.

Այդ ոսկի երազովը հարուստ. Տաճատ Զարըքեան նեղ գտաւ իր բնակած թաղը եւ շատ ոչինչ բան՝ իր վաստակած համբաւը իր համայնքին մէջ, բաղդատմամբ այն տիեզերական փառքին, որուն անկեղծօրէն կոչուած կը զգար ինքզինքը եւ զոր կրնար ձեռք բերել միմիայն երթալով արուեստներու եւ գրականութեան կեդրոնը՝ Փարիզ։

Որքան ատեն որ իր թաղին մէջ մնացած էր՝ իր Եսին համար ունեցած համարումէն դուրս բան մը չէր տեսած. գրեթէ չէր հետաքրքրուեր իր ժամանակակից գրողներով, չէր ուզեր գիտնալ անոնց թերութիւնները, ժամանակի թէ ընդհանուր, կամ յատկութիւնները։ Իրմէ դուրս ամէն բան արհամարհո՛ղ մէկու մը ծաղրական ժպիտովը եւ ուսի շարժումովը ոչինչի կը վերածէր ամբողջ թրքահայ գրականութիւնը. Հակառակ Պոլսոյ ամէնէն աւելի թրքահայ գրողներ արտադրող թաղի մը մէջ ծնած, մեծցած, դաստիարակուած ըլլալուն, բնականաբար ինքզինքը չէր դասեր բնաւ իր ընկերակիցներուն մէջ։

Աւելի ուշ էր, որ առաջնորդողի իրաւունքներ եւ կոչումներ պիտի զգար իր մէջը, իր մեծամոլութիւնը, դեռ ինքն իր մէջ ամփոփուած, գրեթէ միշտ ուշադրութենէ կը վրիպէր, բայց անգամ մը որ յագեցում տար իր ներքին ձայներուն զանոնք ամփոփելով գիրքի մը մէջ, իր Եսին տպաւորութիւնները այն զարմանալի եւ մանուածապատ բծախնդրութեամբ, ինքզինքը պարապ պիտի զգար եւ բնականաբար իր յատկութիւնները պիտի տեղափոխուէին եւ պիտի տարածուէին իր անմիջապէս մօտը գտնուող գրագէտներուն վրայ։

Ա՛ռ այժմ չէր զիջաներ շուրջը նայիլ, ինքզինքը տարբեր եւ դերադաս կը զգար ամէնքէն, դուրս ամէն դասաւորումէ եւ, բոլոր իրենց մէջ ամփոփուող մենամոլներուն պէս, կը կարծէր թէ իր խելքին մէջէն անցած բոլոր գաղափարներն ալ մեծ եւ ընդհանուր իմաստ ունէին, եւ կարող էին պղտորել տիեզերքը իր իմաստասիրական եւ գեղեցկագիտական հիմունքներուն մէջ։

Այս պատճառաւ էր նաեւ, որ Տաճատ Զարըքեան, հակառակ իր ունեցած ճշմարիտ ընդունակութիւններուն, չափազանց տգէտ մնաց եւ եթէ ուզեց անպատճառ Փարիզ երթալ, իր այդ բուռն փափաքին մէջ բացատրեցինք, թէ սորվելու, ուսումնասիրելու դիտաւորութեան հետքն իսկ չկար։

Տաճատ իր քսաներորդ տարին կը մտնէր, երբ մեկնեցաւ Պոլիսէն, հայրը իր ճամբու ծախքը եւ մէկ երկու ամսուան ապրուստ հազիւ կրցեր էր հայթայթել։ Շոգենաւին մէջ ճամբու ընկեր ունեցաւ գաւառացի երիտասարդ մը՝ Բարսեղ Սարգիսեան, որ տասնեւհինգ տարի չարաչար աշխատելէ ետքը Պոլիս եւ ծովեզերեայ ուրիշ քաղաքներ կէս բեռնակիր, կէս միջնորդի պէս կրցեր էր պզտիկ գումար մը ապահովել եւ կ'երթար Փարիզ նկարչութիւն սորվելու։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(5 Շար.)

արժանագրելով մէկտեղ, ընդհանրապէս ներդաշնակութիւնն ու երաժշտականութիւնը կը պակսին։ Բառերու ընտրութեան մէջ անգամ ոչ մէկ մտահոգութիւն ունին։ Կը կարծեն ազատ քերթուածներ ստորագրել, սանձարձակ ճախրելով բանաստեղծութեան անդաստանին մէջ։ Խորհուրդ պիտի տայինք չմոռնալ Իրանահայ նախորդ սերունդի բանաստեղծներուն արուեստը։

«Նոր էջ»ի Բ. մասը յատկացուած է պարսկահայ մեռած գրողներուն, պարսկական ու միջազգային գրականութեան, ամէն մէկէն նմոյշով մը։ Կը մասնակցին նաեւ Գ. Զարեան, Ա. Արիադն եւ Սիմէոն Բաղէն։ Ա. Արիադնի կենսագրական տողերուն մէջ կը կարդանք. «Մեծապէս աջակցել է Փրանսացի ժամանակակից գրող Լիւք Անտրէ Մարսէլին Նարեկը Փրանսերէնի թարգմանելու գործում»։ (Շատերը կը կրկնեն այս թիւրիմացութիւնը։ Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշներու օգնութեամբ, քանի մը հատուածներ միայն թարգմանած է Նարեկէն եւ ոչ թէ Նարեկը ամբողջութեամբ)։ Հայրենի գրականութենէն իր մասնակցութիւնը բերած է Գէորգ Սարեան, Իրանի խորագրով քերթուածով մը, որ նկատուած է հեղինակին գլուխ գործոցը, որուն առաջին երգը կը տրուի «Նոր էջ»ի մէջ։

Միջազգային արձակ գրականութենէն ընտրուած են քանի մը էջեր։ Քերթուածներուն հետ, իրենց այս ընտրութիւնը կը յատկանշէ գրականութեան եւ արուեստի իրենց ըմբռնումները։ Այն համոզումն ունին անոնք, որ ժամանակ անցնելէ ետք, այսօրուան անհասկնալի ու անբնական թուող ստեղծագործութիւնը բնական եւ հասկնալի պիտի դառնայ։

Երանի թէ յուսախաբ չըլլան։

ՄԿՐՏԻՉ ՂԱՐՍԱՄԵԱՆ

1.— Արսէն Աճէմեան, Ամբողջական երկեր, Ա. հատոր, բանաստեղծութիւններ (1920 – 1940), Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1959։
2.— Ալիս Թոռեան, Դափնեպսակ (քերթուածներ), Պէյրութ, 1958։
3.— «Նոր էջ» Գրական Ընկերակցութիւն, Նոր էջ, գիրք գրականութեան, թիւ 11, Թեհրան, 1959։

ՎԱ՜Յ ՔԵԶ, ՔԱՂԱՔ...

Մէկ քանի օր առաջ, Աւստրալիոյ Հայն քաղաքին մէջ, երկու ինքնաշարժներ իրարու զարնուած են կեդրոնական փողոցի մը վրայ։ Ոստիկաններ եւ անցորդներ անմիջապէս փութացած են վիրաւորներուն օգնելու եւ պատասխանատուները ձերբակալելու։ Մեծ եղած է անոնց զարմանքը, երբ տեսած են, որ ինքնաշարժներէն մէկուն վարիչը ոստիկանութեան տնօրէնն է, իսկ միւսինը՝ քաղաքապետը...։

ՍՐՏԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԵՐ ԴԱՐՈՒ ՄԱՐԴՈՒՆ ԹԻՒ ՄԷԿ ԹՇՆԱՄԻՆ

Երեքի վրայ մէկ Եւրոպացի, հինգի վրայ երկու Ամերիկացի կը մեռնին սիրտի տագնապէ։ Թրոմպոզ քորոնէրը, որ գլորեց Թայրըն Փաուըրը եւ որմէ կը տառապի Այզընհաուըր, կը սպաննէ բոլորին՝ այր թէ կին։ Մեր դարուն հիւանդութիւնն է ան։ Աշխարհի վրայ ամէն տեղ գիտուններ կ'ուսումնասիրեն անոր հետեւանքներն ու պատճառները։ Սակայն հանրութեան անծանօթ է այս պատուհասը։

Թրոմպոզ քորոնէրը խցումն է սիրտը սնուցանող փոքր երակներէն մէկուն։

Գերյոգնածներու, պատասխանատու պաշտօնի տէր անձերու այս հիւանդութիւնը բնականաբար գոյութիւն ունեցած է ամէն ժամանակի մէջ։ Սակայն 1910ին էր, որ երկու ռուս բժիշկներ՝ Օպրազով եւ Սթրաժեսկօ, ճշգրտօրէն սահմանեցին զայն։

Այրը աւելի շատ ենթակայ է այս տագնապին, որ յանկարծ կը սկսի. ենթական կրնայ կանխաւ տառապած ըլլալ արեան շրջանի անկանոնութենէ, ինչպէս՝ գերճնշում կամ գլալ լանջային թեթեւ ցաւեր. բայց յաճախ ոչ մէկ նախանշան գոյութիւն ունի։

«Դասական» ձեւին մէջ, սովորական առաջին նշանն է կուրծքին ցաւը, կրծոսկրին ետեւը կամ ստամոքսին մէջ։ Հիւանդը կը հեւայ, քրտնաթոր դէմքը գորշ գոյն եւ անձկալի արտայայտութիւն կ'առնէ։ Զարկերակը յոգնած է, երակային ճնշումը շատ իջած. մահը կրնայ հասնիլ քանի մը ժամէն կամ վայրկեանէն։

Կարելի է նաեւ խուսափիլ մահէն, երբ ենթակային բնական ուժերը կը յաղթեն, երբ հարկ եղած միջոցները ձեռք կ'առնուին ատենին։ Մէկ երկու օր ետք թեթեւ տենդ մը կը սկսի, անոր առընթեր կ'աւելնայ սպիտակ գնդիկներու թիւը։ Եթէ մէկ շաբաթ ետք բարդութիւն չէ ծագած, հիւանդը փրկուած է։ Սրտի այն մասը, որ թթուածինի պակասէն պիտի նեխէր, կը սպիանայ։ Տանի վրայ մէկ կամ երկու մահ կը պատահի միշտ, բայց վերապրողները երկար կեանք կրնան ունենալ, շնորհիւ արդիական միջոցներու։

Առանցմէ առաջինն է արեան թանձրացումը կամ մածնացումը արգիլող դեղը, որ դիպուածաւ գտնուեցաւ։ 1920ին տարօրինակ հիւանդութիւն մը աւեր գործեց ամերիկեան ագարակներու մէջ։ Կենդանիները յանկարծ արիւնահոսութիւններ կ'ունենային եւ կը մեռնէին. ամէն միջոց անօգուտ էր։ Միաց. Նահանգներու մէջ անասնաբոյծներ ութ տարի աշխատելէ ետք գտան պատճառը այդ տարօրինակ հիւանդութեան։ Տեսակ մը խոտ էր։ Տասը տարի ետք, 1938ին, այդ խոտին (տեսակ մը առուոյտ) պարունակած նիւթը մեկուսացուց տոքթ. Լինք։ Այն ատեն Տոքթ. Լինք մտածեց այդ նիւթը օգտագործել մարդոց արեան դանդաղ կապելուն դէմ։

Նոյն շրջանին, ուրիշ գիտուն մը, Հօուըլ, գտաւ մաղձէն հանուած ուրիշ նիւթ մը, որ նոյնպէս հակամածնային բնոյթ ունէր։

Թրոմպոզ քորոնէրին մէջ ստորաբաժանումներ կան. անոնք որ թեթեւ, բայց յաճախակի տագնապներու ենթակայ են, բաւական է որ առնեն երակները ընդլայնող դեղեր։

Անոնց համար, որ թեթեւ եւ շատ ցանցառ տագնապներու ենթակայ են, լաւագոյն դեղն է սննդառական պահեցողութիւնը։ Ամերիկեան բժշկական կաճառը հարցը ուսումնասիրելով եզրակացուց, թէ սրտի հիւանդութիւնները, որոնցմէ կը տառապին առաւելաբար արեւմտեան ցեղերը, արդիւնք են որքան գերյոգնութեան, նոյնքան նաեւ ճարպերով ծանրաբեռնուած սննդառութեան։

Կը նշանակէ, թէ կիները պատասխանատու են վտանգին, որ քառասունէն ետք կը սպառնայ այրերուն, երբ շատ համեղ կերակուրներ կ'եփեն անոնց։ Կիները նոյնքան խիստ ուտելով հանդերձ նուազ ենթակայ են այս հիւանդութեան, որովհետեւ իրենց մարմինը կը պարունակէ օսթրոժէններ, որոնք թոյլ չեն տար որ ուտելիքներու ճարպը վնասէ սրտի թաղերակներուն։

Այրերը զուրկ են այս պաշտպանութենէն։ Շատ ճոխ ճաշերէ ետք անոնց արիւնը կը ծանրաբեռնուի ճարպի փոքր կաթիլներով եւ կը կազմուին մածնացած մասնիկներ, որոնք, փակչելով թաղերակներու ներքին երեսակներուն, կը նեղցնեն անցքը անոնց մէջ։ Մածնացած մասնիկ մը կրնայ այն ատեն ամբողջովին փակել երակը եւ առաջ կու գայ տագնապը...։

Բժիշկները բոլորովին համոզուած չեն, թէ ճարպային մարմիններն են սիրտի հիւանդութեան պատասխանատու, բայց կը մտածեն, թէ ամէն պարագայի մէջ, լաւ է զգուշանալ անոնցմէ եւ կը յանձնարարեն տիկիններուն՝ հետեւեալ ձեւով շարժիլ.

Նուազ կարագ, իւղ եւ սեր գործածել։ Եթէ կերակուր մը իւղոտ է, անոր հետ ներկայացնել ուրիշ մը, որ բոլորովին զուրկ է ճարպէ. չափահասները շատ կաթ պէտք չէ խմեն։ Կարելի եղածին չափ նախընտրել ձէթի գործածութիւնը։ Իտալացի եւ անգլիացի բանուորներու արիւնը քննեցին եւ հաստատեցին, թէ առաջիններունը շատ աւելի նօսր է, մինչ Անգլիացիներունը՝ ճարպով ծանրաբեռնուած. պատճառը այն է, որ Իտալիոյ մէջ ձէթ կը սպառեն, իսկ Անգլիոյ մէջ կենդանական ճարպ կը սիրեն ուտել։

Կը մնան այն հիւանդները, որոնց համար անօգուտ են դեղեր եւ պահեցողութիւն։ Անոնց կը վերապահուին վիրաբուժական վերջին յառաջդիմութիւնները, մէկ քանին՝ պարզ, ուրիշներ՝ բարդ եւ մեծ յոյսեր կը ներշնչեն ապագայի համար։

«ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ»

ՆԱՑԻ ԳԱՂԱՓԱՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄՕՏ

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ 1952էն ի վեր կատարուող քննութիւն մը ցոյց կու տայ թէ նացի գաղափարաբանութիւնը անկումի շրջան մը ապրելով հանդերձ՝ որոշ ազդեցութիւն ունի արդի երիտասարդութեան վրայ։

Հարցումները եղած են 18 – 29 տարեկան երիտասարդներու. ստացուած պատասխաններու արդիւնքը ուսումնասիրելով կարելի է յստակ գաղափար մը կազմել անոնց քաղաքական հասկացողութեան վրայ։

Ահաւասիկ այդ հարցում – պատասխաններու քանի մը հատը —

Հարցում.— Գերման ժողովուրդը միւս ժողովուրդներէն աւելի բա՞րձր է։

Պատասխան.— 42 առ հարիւր՝ ոչ։ 33 առ հարիւր այո՝ վերապահութեամբ եւ 33 առ հարիւր՝ այո։

Հարցում.— Գերմանիա աշխարհի մեծագոյն երկիրներէն մէկը պիտի ըլլա՞յ։

Պատասխան.— 1954ին 38 առ հարիւր՝ այո, 1955ին՝ քսան առ հարիւր։ Քառասուն առ հարիւր՝ ոչ։ Երիտասարդներու քառասուն առ հարիւրն ալ մերժած է պատասխանել։

Հարցում.— Եթէ պատերազմ չըլլար՝ Հիթլեր Գերմանիոյ մեծագոյն մարդը պիտի ըլլա՞ր։

Պատասխան.— 1956ին 48 առ հարիւր այո, 1958ին՝ 42 առ հարիւր։ 1956ին՝ 32 առ հարիւր ոչ, 1958ին՝ 36 առ հարիւր։

Հարցում.— Եթէ ազգայնական նոր կուսակցութիւն մը իշխանութեան գլուխ գալ ուզէր՝ ի՞նչ պիտի ըլլար ձեր դիրքը։

Պատասխան.— 22 առ հարիւր՝ «գործնապէս պիտի ընդդիմանամ», 25 առ հարիւր՝ «դէմ պիտի ըլլամ բայց ոչինչ պիտի ընեմ», վեց առ հարիւր՝ «թեր պիտի ըլլամ, բայց պիտի չաշխատիմ», երկու առ հարիւր՝ «գործնապէս թիկունք պիտի կանգնիմ»։

Հարցում.— Գերմանիոյ համար հրեայ քաղաքացիներ ունենալ լա՞ւ է թէ գէշ։

Պատասխան.— 1952ին՝ 24 առ հարիւր դրական, 1956ին՝ 32 առ հարիւր, 1958ին՝ քառասուն առ հարիւր։ Ժխտական՝ 1952ին 37 առ հարիւր, 1956ին 28 առ հարիւր, 1958ին՝ 24 առ հարիւր։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԿԵԱՆՔԻՆ ԿԱՆԱՉ ԱՐԵՒԸ» Ֆրանսերէն վէպ, գրեց Վիքթոր Կարտոն։ Հրատարակութիւն Սքոֆ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

— o —

Դ.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Եւ կ'ուզէին իրարմէ առաջ մտնել խորհուրդով ու հմայքով լեցուն այդ սենեակը, որուն դրան անձկալի բացուածքին մէջէն՝ ամէն անգամ որ գործողութիւն մը աւարտէր, ճակատագիր մը վճռուէր, մայր մը զաւկին հետ դուրս ելլէր ճառագայթաշող դէմքով, խորհրդապահ լռութեամբ մը կ'ընդնշմարուէր խաչագողին հերարձակ, տժգոյն գլուխը, ըսելու համար իր միշտ ուռուցիկ շեշտովը.

— Ո՞վ է հերթը։

Եւ ահա ամէնքը մէկէն առաջ կ'անցնէին տենդոտ աճապարանքով մը, ինչպէս սովեալներ՝ բարեգործական գրասենեակի մը դրան առջեւ։ Երբեմն, մարդը կը ստիպուէր սանձ մը դնել այդ ողբալի անհամբերութիւններուն։

— Խնդրեմ, մի՛ շտապէք, խանգարում էք ինձ։ Համմեցէք, տիկին։

Կանչուողը խոյոյն ներս կ'անցնէր, յաղթական հրճուանքով մը։

Շաբաթ մը չտեսած, ազգային վարժարանին մեծ սրահը, ուր երկու հարիւր աշակերտ կը խառնէր, կէսուկէս պարպուեցաւ։ Իրարու նայելով, իրարու նախանձելով տղաքը մէկիկ մէկիկ կծիկը կը դնէին դէպի Կոստանեան կրթարանը, որ հեղհեղուկ կը հեծէր, կը ճռնչէր խանդավառ ուսանողութեան մը անհուն ծանրութեանը տակ։

Վարժապետը, լուռ կսկիծով մը, իր դրասեղաններուն վրայ բացուած լայն խրամատները կը դիտէր, չգիտնալով ինչ միջոց ընտրել այդ խելայեղ դասալքութիւններուն առաջքը առնելու համար։ Հոգաբարձուները եւ թաղականները ալ ի բերան մնացին։ Մինչեւ այն ատեն հակառակ կուսակցութիւնը տկար պայքար մը միայն կրցած էր մղել իրենց դէմ մաքառելու համար կռուան մը չունենալով։ Բայց ամէն բան յանկարծ թաւալգլոր եղած էր՝ երբ որ աղմկալից խօսքերու, մեծատարած շարժումներու այդ կտրիճը ասպարէզէն ներս վազած էր մէկէն ի մէկ։

Մէկ հարուածով՝ հակառակորդ կուսակցութիւնը յաղթութեան դրօշը կը պարզէր, անխիղճ ու ջախջախիչ կերպով։ Ժամուն ու ազգ. դպրոցին շուրջ սառուցիկ հով մը կը փչէր։ Ամէն մարդ խեթիւ կը նայէր անոնց։ Գիւղը՝ երկարամեայ թմբիրէ մը սթափած էր։ Վերածնութեան մը լոյսին արգաւանդ բարախումներուն տակ կը խլրտար, կը խայտար։ Հրաշալի հորիզոններ կ'ընդնշմարէր քալէյտօսքոփի մը մէջէն, զոր ճարտար ձեռք մը իր աչքերուն առջեւ կը խաղցունէր՝ անոր բիւրերանգ նկարներուն յանկուցանող պայծառութեամբը։ Քանի մը սովորական բառեր, ազգային դաստիարակութիւն, վերածնութիւն, Պեստալոցցի, դոքթոր Գալ, Բոս, սիստեմ, հայութիւն, «ափսո՜ս», լիրբ ու խիղախ ուժգնութեամբ մը արձակուելով, բաւական եղած էին աննենգ, միամիտ, ազնիւ հոգիներու ամբողջ լեգէոն մը պատրանքի ծուղակը նետելու։ Ամիս մը չանցած, բովանդակ թաղը սոփեստութեան տագնապի մը մէջ կը հեւար։

Արդէն իսկ, նորահաստատ վարժարանին համբաւը Հ... գիւղի սահմաններէն դուրս ելած էր։ Արեւմուտք լրագրին մէկ խմբագիրը, Թաղին երիտասարդութեան հրաւէրովը, վարժարանը այցելեց ու երկար բարակ տեսնուեցաւ մանկավարժին հետ, որ իր «տեխնիքական սիստեմ»ին մանրամասնութիւնները հաղորդեց անոր։

Հետեւեալ օրը ընդարձակ յօդուած մը երեւցաւ թերթին մէջ, որ կենսագրական համառօտ ծանօթութիւններէ յետոյ մանկավարժի մասին, կը ծանրանար դաստիարակչական այդ նորահնար դրութեան եւ անկէ առաջ գալիք արդիւնալից բարիքներուն վրայ։ Թաղին մէջ «Արեւմուտք»ի այդ թիւը ձեռքէ ձեռք խլուեցաւ, սրճարաններու, գինետուններու մէջ բարձրաձայն կարդացուեցաւ սքանչացման բացագանչութիւններով ընդհատուած։ Կիրակի օրերը, Պոլսոյ հեռաւոր թաղերէն ուսուցիչներ եկան հայ դաստիարակութեան այս առաքեալը եւ անոր գործը տեսնելու։ Անոնց ամէնուն ալ Կոստանեան ջամբեց իր սիստեմին գիտական, կենդանաբանական կնճիռները, շփոթեցնելով, զարմացնելով զանոնք։

— Գէ ախպար, խըյալ մարդ է պէ, կ'ըսէին իրարու... Անանկ է եա, մարդ մը բան մը ըլլալու համար կը ծնի. գործը այդ բանը հասկնալուն եւ տղան անոր համեմատ մեծցնելուն կրթելուն վրայ է...

Միամիտ ծեր վարժապետ մըն ալ՝ իր ճաղատ գանկը շօշափելով.

— Թօհաֆ, կ'ըսէր, ծօ ըսել է քի սա կունտերը ժամանակին նայուէին նէ, հիմա ալ գիտէ ինչ մեծ մէկը եղած կ'ըլլայի... պռաւօ, կեցցես, մարդ, աչք օլսուն։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

անոնց՝ որոնք կը սանդծեն նիւթական արժէքներ :

Եզրակացնելով, Խ. Միութեան Վար-չապետը բսաւ.— Դրամատիրութեան վայրէջքը սկսած է եւ անոր յաջորդելու համար յաղթականօրէն կը յառաջանայ ընկերվարական եւ համայնավար նոր վարչակարգ մը :

Շաբաթ օր, Մոսկուա մեկնելէ առաջ, Նովոսիպիրսքի մէջ ալ ճառ մը խօսե-ցաւ, որու բովանդակութիւնը տակաւին չէ հաղորդուած «Թասի» կողմէ ....:

Փարիզեան թերթերու Մոսկուայի թըղ-թակիցները կը գրեն թէ Խրուշչեւ յոգ-նութեան ոչ մէկ նշան ցոյց կուտար՝ երբ վերադարձաւ իր մայրաքաղաքը :

Ինչպէս գրած էինք, Աւստրիոյ Հանրա-պետութեան նախագահ Շարէֆ քանի մը օրէ ի վեր զինքը կը սպասէր, այցելելով խորհրդային կարգ մը քաղաքներ: Կարե-ւոր երկրորդ այցելու մը՝ ամերիկեան հիւլէական յանձնախումբի նախագահ Մքքոն, որ Մոսկուա գնաց աղջի օր, հաւանաբար՝ Խրուշչեւի հետ տեսնուելու համար: Խ. Միութեան Վարչապետը իր հիւրերը ընդունելու պատրաստուելով հանդերձ, կը պատրաստուի նաեւ Գերա-գոյն Խորհուրդի ժողովին, որ պիտի բացուի Հոկտեմբեր 27ին. համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական Կոմիտէի ժողովը նախատեսուած է Նոյեմբերին :

Այս բոլորը Խրուշչեւ կը դիմաւորէ սո-վորական իր խանդավառութեամբ, միշտ կրկնելով թէ ընկերվարական սիստեմը նպաստաւոր է ժողովուրդներու համար :

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհանեան եւ զա-ւակները, Այրի Տիկին Զարուհի Ակոնայ-եան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Թիւթիւնճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ագրիպաս Ակոնայեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յով-սէփ Մաղասեան եւ զաւակները(Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պօղոսեան եւ զա-ւակները, Պ. Գեղամ Զօթուրեան (Փա-րիզ), Տէր եւ Տիկին Թադէոս Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մեստճեան (Ա-մերիկա), կը ծանուցանեն մահը իրենց հօր, եղբօր, մեծ հօր, մօրեղբօր եւ ազ-գականին՝

Պ. ՍՏԵՓԱՆ ԱՇԸԳԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 8 Հոկտ. 1959, Մար-սէյլ :

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կիւմիւշեան եւ զաւակները, Պ. Յարու-թիւն Կիւմիւշեան, Պ. Արամ եւ Եղիա Ա-րըճեան, Տէր եւ Տիկին Սալավանեան եւ Տէր եւ Տիկին Աֆֆարեան, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր,

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՂԻՍԱԲԵԹ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ու-նենայ այսօր Երեքշաբթի (13 Հոկտեմ-բեր) ժամը 16ին: Մեկնում՝ 13 Րիւ ժան ժաք Ռուսօ, դէպի Սէն Ռօքի գերեզմա-նատունը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր եւ իր բոլոր ենթակո-միտէներուն եւ խումբերուն անունով կը փութայ խորին ցաւակցութիւններ յայտ-նել Ընկեր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԵԳԻՆԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ իր կողակցին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագա-ներուն :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միու-թիւնը «Արծուաբոյնի» հերոսամարտին 39րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի, առաւօտուն սովորական սրահին մէջ: Վարդապետ Նիկոլեան հո-գեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ութ հազար նահա-տակներու խնկելի յիշատակին :

Օրուան բանախօսն է Հայրենակից Սար-գիս Ալթունեան (Մարսէյլէն):

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրե-նակիցները եւ նահատակներուն յիշատա-կը յարգողները :

Վարչութիւն

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յիշատակի երեկոյ մը տեղի պիտի ու-նենայ ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի յիշա-տակին :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի :

Սալ Սօլնիէ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

Մասնակցութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Կիրակի Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը :

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՄԽՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Պիտի երգեն Օր. Վ. Մուրատեան, ըն-կերուհի Վ. Ռստիկեան, ընկեր Մ. Պաս-մաճեան :

Նուագ.— Ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սե-րընդական Հ. Լօքսիւզեան :

Արտասանութիւն.— Փոքրիկն Ս. Քար-սեղեան, Գ. Գզելեան, Օր. Կարապետ-եան, Յ. Մատթէոսեան, Հ. Զաքարեան եւ Օր. Մազաքեան :

Խօսք պիտի առնէ Նոր Սերունդի կողմէ
Ընկեր Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Երգախառն կենդանի պատկեր

Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ – Քիւ-թիւքեան իր ողբացեալ ամուսնոյն Տոքթ. Յ. Քիւթիւքեանի մահուան տարելիցի առթիւ՝ փոխան հոգեհանգիստի կը նուի-րէ՝ Հայ Մշակոյթի Տան երկու հազար Ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն): Ալֆոր-վիլի հայկ. դպրոցին երկու հազար, Կապ. Խաչի օգ. կայանին հազար Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի հիւանդանոցէն, Եղիշէ Զորպէք-եան, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հրապարակաւ Տէր եւ Տիկին Տուտումեաններուն, Պ. Պ. Ղեւոնդ Տէր-տէրեանին, Աւետիս եւ Ասատուր Մա-ղաքեանի, Սերովբէ Արամեանին, Մկր-տիչ Մարգարեանին, Միքայէլ Պետ-րոսեանին, Տիկին Հայկանոյշ Տօնապետ-եանին եւ Տէր եւ Տիկին Մօնթանյէին եւ Պ. Վաղարշակ Գէորգեանին, որոնք ի-րենց կրկնակի այցելութիւններով մեծապէս ուրախութիւն եւ մխիթարանք պատճառեցին իրեն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Պ. Ապտուլլահ Րաֆայէլ կը նուիրէ 1500 Ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խա-չի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փո-խան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Գրիգոր Բամպուքճեանի մահուան առթիւ:

---

19 Հոկտեմբեր, Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Սալ Շոփէն, 8, Րիւ Տարիւ (8), մէթրօ Թէրն :

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Արտասանութիւններ հայերէն եւ Ֆը-րանսերէն:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հինգերորդ պտոյտ հայ գրականու-թեան պարտէզին մէջ :

« Հայու զգացում եւ նկարագիր »

Երեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին եւ կը վերջանայ 11.15ին:

Տոմսերը՝ 300, 500, 700 Ֆր. ապա-հովել Բալուեան եւ Պարսամեան գրա-տուներէն :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սը-րահը, Մարսէյլ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրը պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 17ին, Շաբաթ երե-կոյեան, պետական թատրոնի սրահը :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 24ի Շաբաթ իրիկունը
Սալ Քրուէքիի մէջ
Մանրամասնութիւնները շուտով :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	1.000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդ-րուի ներկայանալ անդամատետրով: Կա-րեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21-ին, Րեժանի վերնայարկը :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Կը նուիրեն .—

Պ. Վահրամ Պարկիրճեան հինգ հազար Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եր-կու հազար, Տէր եւ Տիկին Տօնէլեան հա-զար, Պ. Այրամճեան հազար, Պ. Գօլոյ-եան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Էսա-եան, Պ. Պ. Մուքալէրեան, Շմաւոնեան, Զօրաեան հազարական, Տէր եւ Տիկին Աժտէրեան հինգ հարիւր, Պ. Նուպար հազար Ֆրանք:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յու-նիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ ան-կախ պատճառներով: Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը :

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210).—

« Միզող տղան» Պրիւքսէլի մէջ (Հայ-Բոյժ).— Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պրոնշթայն).— Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշճեան). — Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գա-լուստեան).— Հայաստանի վարդերը (Շահինեան).— Վաղուան մարդոց սը-նունդը (Տոքթ. Պօղոսեան).— Երբ սըր-տին մայր երակը կ՚ընդլայնի (Փրօֆ. Քամիյլ Լիան).— Խլիրդը կը բուժուի՞ ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արե-ւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրօֆ. Շարիմանեան).— Արուեստա-կան սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիթունի).— Ա-տամբնարոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան). — Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեանի).— Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քադեան). — Արուեստական շնչառութիւն (Խաչու-նի).— Տաղ թիւթիւնի — Մրցում :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Տէսինի Ազգ. վարժա-րանի Կրթ. Մարմինը ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ծնողքներն ու դպրոցին դերը գնահատող Տէսինահայերը անխտիր, 15 Հոկտեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյեան ժա-մը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Շատ կարեւոր :

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Պ. Փաշայեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱԾԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒՄ

13րդ շրջանի Ա. դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, 14 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը: Կը խօսի Մարսէյլէն՝ Պ. Սարգիս Պօղոսեան ։ Նիւթ.— «Արտասանական արուեստը» ։ Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ ։

ՃԱՇ

Ճաշ մը պիտի տրուի ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Ալեք Մանուկեանի, Կիրա-կի, 18 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, Փավիյօն Տօֆինի ընդարձակ սրա-հին մէջ (մէթրօ Փորթ Տօֆինի ճիշդ քո-վը):

Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդ-րուի մինչեւ Հոկտեմբեր 14, սեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլալով, գրել կամ հեռաձայնել Հ. Բ. Ը. Միութեան, ստո-րեւ նշանակուած հասցէին: Մասնակցու-թեան գինն է 2500 Ֆրանք :

11, Square Alboni, Paris (16e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2300
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 14 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8620 35EME ANNEE Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4421

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼ" ԳԱՂՈՒԹԸ

Մենք «զինուորեալ» կը կոչենք ամերիկահայ գաղութը ոչ թէ այս բառին կրօնական, այլ՝ այսպէս կոչուած՝ աշխարհական իմաստով :

Ներկայ պարագային՝ «զինուորեալ» կը նշանակէ անձ մը կամ հաւաքականութիւն մը, որ իր պարտականութենէն աւելին կը կատարէ :

Այս ըմբռնումով է, որ ամերիկահայ գաղութը մենք կոչեցինք — ու կը կոչենք — «զինուորեալ» :

Մեր ընկերը Կ. Թանտրճեան կը պատմէր, թէ ամէն անգամ որ հաւաքոյթ մը, ժողով մը, հանդէս մը կազմակերպուէր Պոսթընի, Նիւ Եորքի, Ֆրէզնոյի, Տիթրոյթի կամ Լոս Անճելըսի մէջ եւ որեւէ նպատակի համար հանգանակութիւն չկատարուէր, ներկաները զարմանքով դիտել կուտային .

— Ի՞նչ, այսօր հանգանակութիւն չկա՞յ ...

Զարմանալին այն չէ, որ հանգանակութիւն կայ կամ չկայ. զարմանալին այն է մանաւանդ, որ ներկաները գրեթէ կը պահանջեն, որ հանգանակութիւն ըլլայ :

Մեր կողմերը՝ մարդիկ կը զարմանան, թերեւս նաեւ կը զայրանան, երբ հանգանակութիւն ըլլայ : Այն կողմերը, «զինուորեալ» գաղութին մէջ, մարդիկ կը զարմանան, թերեւս նաեւ կը զայրանան, երբ հանգանակութիւն չըլլայ :

Զոհողութեան, աւելի մեծ բառով մը՝ զոհաբերութեան իր ոգիով ամերիկահայը կ'ապրի քառասուն աստիճանի վրայ . մենք կ'ապրինք 10ի կամ 15ի վրայ ... :

Այս բսել չէ, որ Ամերիկայէն դուրս, ուրիշ գաղութներու մէջ, լաւ բաներ չեն կատարուիր, կամ թէ ջերմութեան աստիճանը միշտ 10ի կամ 15ի վրայ է : Ոչ, այդպէս չէ : Վկայ՝ մեր բազմաթիւ եկեղեցիները, դպրոցները, ակումբները, միութիւնները, գիրքերը, թերթերը, եւայլն, եւայլն : Ասոնք բոլորը շինուած են ու կը պահուին ոչ թէ իրենց պարտականութիւնը միայն կատարողներու կողմէ, այլեւ շնորհիւ զոհողութեան ոգիին, որ պաղ չէ, գաղջ ալ չէ բարեբախտաբար :

Ի՞նչն է ուրեմն, որ մեզի բսել կուտայ, թէ ամերիկահայ գաղութը «զինուորեալ» է, իսկ միւսները «զինուորեալ» չեն :

Տարբերութիւնը այն է, որ մինչ մեր գաղութները իրենց համար կուտան, ամերիկահայ գաղութը կուտայ ուրիշին համար, մեզի համար :

Այս տարբերութիւնն է մանաւանդ, որ — անգամ մը բսած ենք արդէն ու հիմա ալ կը կրկնենք — ամերիկահայ գաղութը դարձուցած է տեսակ մը զինարան, որուն կը դիմենք մենք բոլորս՝ ամէն անգամ որ հարկ զգանք մեր պարպուած կապարճը լեցնելու :

Եւ քանի անգամ այս կապարճը լեցուած է համայնական զինարանի տէրերուն ու պահակներուն կողմէ : Քանի անգամ մենք ձեռք երկարած ենք այս բարի Սամարացիներուն՝ մեր կանթեղին համար քիչ մը իւղ աղերսելու համար :

Մենք չենք յիշեր, որ մեր աղերսանքը գէթ մէկ անգամ լսուած չըլլայ, եւ մենք դատարկ ձեռքով վերադարձած ըլլանք՝ դատարկ ձեռքով մեր մեծ քեռիին դուռը ափ առնելէ ետք :

Ընկեր Սիմոն Վրացեան առիթով մը բսած է, եթէ չենք սխալիր.— Ամերիկահայ գաղութը կրցած է իր հայութիւնը պահել մասամբ նաեւ շնորհիւ հայկական քիւֆթէին : Արժանապրենք ուրեմն քիւֆթէն ալ եկեղեցիի ու դպրոցի կարգին ...

Ամերիկահայ գաղութը պիտի շարունակէ՞ պահել իր հայկական դրոշմը :

Ամերիկահայ գաղութի վարիչները, մտաւորականութիւնը, ազգային ու հանրային գործիչները, կուսակցութիւնները հիմա իրենց կարելին կ'ընեն ոչ միայն անաղարտ պահելու համար հայութեան դրոշմը, այլեւ փրկելու զայն գերութեան իր ճակատագրէն :

Գաղութը հիմա ունի իր Առաջնորդարանը, առաջնորդական փոխանորդը, հոգաբարձութիւնները եւ տնտեսական ու կրթական մարմիններ, որոնք լծուած են շինարար աշխատանքի : Քիչ – քիչ կը կազմակերպուի թեմը : Կրթական Յանձնախումբը, որ կը վարէր այսպէս կոչուած՝ հայ լեզուի եւ Հայոց պատմութեան ուսուցման գործը, հիմա փոխարինուած է Ուսումն. Խորհուրդով, պատասխանատու միակ մարմինը կրթական գործերու համար :

Եթէ ճիշդ են մեր ստացած տեղեկութիւնները, շաբաթը անգամ մը 1-2 ժամ հայերէնի դասեր կը տրուին մեր պզտիկ Արմէններուն եւ Արմենուհիներուն : Այս ձեւով կարելի չէ անշուշտ հայերէնագէտներ հասցնել, բայց կարելի է հայերէնախօսներ պատրաստել : Եւ մեր ուզածն ալ առ այժմ ուրիշ բան չէ արդէն : Տեսած ենք նամակներ, որոնք հայերէն են, բայց անգլերէն տառերով, ճիշդ ինչպէս «ի հնումն» թուրքերէն կը գրէին՝ հայերէն տառերով :

Ձենք սպասեր անշուշտ, որ ամերիկահայ գաղութը ուսուցիչ կամ խմբագիր պատրաստէ, բայց կը սպասենք, որ գոնէ ընթերցող պատրաստէ :

Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը ամէն տարի 35 – 40.000 տոլար կը յատկացնէ Միջին Արեւելքի հայ վարժարաններուն :

Ամերիկահայ Ազգ. Առաջնորդարանի մէկ պեկոյցէն կը տեղեկանանք, թէ Ազգ. Երեսփ. Ժողովը վերահաստատած է իր նախկին որոշումը՝ 30.000 տոլարի աթոռատուրք վճարելու մասին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, իբրեւ իր մասնակցութիւնը այդ Աթոռի ծախքերուն :

Կը կարծենք, թէ պէտք չէ այնպէս ընենք, որ մենք մտածենք միայն առնելու մասին, առանց երբեք մտածելու նաեւ տալու մասին :

Կատարենք մենք ալ մեր պարտքը, ինչպէս «զինուորեալ» գաղութը կը կատարէ իր պարտքը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊԱՍԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՓԱՐԻԶ ԳԱԼՈՒ

Մինչ երեքշաբթի կէսօրէ ետք Ազգ. Ժողովին մէջ Ալժերիոյ հարցին քննութիւնը կը սկսէր, փարիզեան մամուլը արձագանգ կը հանդիսանար Ֆերհաթ Ապասի կարգ մը յայտարարութեանց :

Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի պարագլուխը ժուր տը Ֆրանս չաբաթաթերթի աշխատակիցներէն ժագ Տիւշըմէնի տեսակցութիւն մը տալով, Թունուզի մէջ, յայտարարած է.— Ազատագր. Ճակատը պատրաստ է Փարիզի մէջ բանակցելու՝ Ալժերիոյ մէջ կրակը դադրեցնելու համար. պատուիրակութեան մաս պիտի կազմեն ապստամբութեան զինուորական ղեկավարներէն մէկը, Պէն Պելլա եւ իրեն հետ բանտարկուած անձերը :

Այս յայտարարութիւնը, որ պարզ յստակ է, կը կարծուի թէ պատասխան մըն է ամերիկեան հեռատեսիլէն Քուվ տը Միւրվիլի ըրած յայտարարութեան .

« Ֆրանսա պատրաստ է բանակցելու՝ կրակը դադրեցնելու համար » :

Ֆերհաթ Ապաս պատուիրակութիւն մը ղրկելու տրամադրութիւն յայտնելէ ետք կը ճշդէ.— Նախ պէտք է յստակ դառնայ այն պարագան՝ թէ այս ճամբորդութիւնը, Փարիզ, ձերբակալութեանց տեղի պիտի չտայ . երբ կարելի չըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել՝ ազատօրէն պիտի վերադառնանք մեր տեղը :

Ահաւասիկ անունները անոնց՝ որոնք մաս պիտի կազմեն պատուիրակութեան. — « Ազգային ազատագրութեան բանակի բարձրագոյն հրամանատարութեան ղեկավարը՝ Սի Գասսըմ, որ պիտի բանակցի զինադադար կնքելու համար, ինչպէս նաեւ ֆրանսական կառավարութեան բանտարկեալները՝ Պէն Պելլա, Պուտիաֆ, Այթ Ահմէտ, Խիտըր : Ես, պատուիրակութեան մաս չեմ կազմեր. կ'երթամ իբրեւ փաստաբան, եթէ կ'ուզէք, իբրեւ լրագրող կամ իբրեւ խորհրդական » :

Ապաս չէշտելէ ետք թէ «տը Կօլ մարգարէ մըն էր», հարց կուտայ.— Ուրեմն ինչո՞ւ հանդիպում մը չունենանք, քանի որ երկուքս ալ համաձայն ենք ինքնորոշման իրաւունքին համար .

Ընտրական ժողովներ գումարելու ազատութիւն պէտք է տրուի.— Ազատ ընտրութիւններէ ետք, երբ ձայներու 51 առ հարիւրը Ֆրանսականացման ի նպաստ ըլլայ՝ պիտի խոնարհինք եւ օրէնքի սահմանէն դուրս պիտի չելլենք : Մեր երեսփոխանները Ազգ. Ժողովին մէջ խօսք պիտի չառնեն՝ անկախութիւն պահանջելու համար, ընդհակառակն, պիտի պաշտպանեն Ֆրանսականացման գործադրութիւնը, — կ'ըսէ Ապաս :

Ուշագրաւ է այն՝ թէ ըմբոստ ղեկավարը ընտրութեանց մէջ պարտուելու պարագային կ'ընդունի Ալժերիոյ Ֆրանսականացումը, մինչեւ իսկ աւելցնելով, թէ այն ատեն «մեր զինուորները պէտք է մտնեն ֆրանսական բանակի մէջ, աւելի ապահով հիմերու վրայ դնելու համար Ֆրանսականացումը » :

Ֆերհաթ Ապասի վերջին յայտարարութիւնը այն է՝ թէ ինք համաձայն է Պուրկիպայի հետ. «Արդէն Ալժերիացիներն ու Թունուզցիները հաւասար են : Տը Կօլ կ'ուզէ որ խաղաղութիւնը իրականանայ կարճ ժամանակի ընթացքին, ես կ'ուզեմ՝ որ խաղաղութիւնը ըլլայ անմիջական » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒ ՍԱԱՏԱՅԻ մէջ (Ալժերիա) բանակը բախում մը ունեցաւ ըմբոստներու հետ, 12 ֆելլականներ սպաննուեցան, երեք ուրիշներ գերի ինկան : Բանակը տուաւ տասը մեռեալ եւ ութ վիրաւոր :

ԼՈՒՆԻՔ Գ. սկսած է Երկիր մտնենալ. արբանեակին մէջ դրուած գիտական գործիքները ոչ մէկ խանգարում ունեցած են : Ամէն ինչ բնական է եւ Հոկտեմբեր 15ին նոր տեղեկութիւններ պիտի ստացուին,— յայտարարեց Մոսկուայի ձայնասփիւռը :

ԻՐԱՔԻ մէջ լուսարդելի դրութիւնը աւելի երկարաձգուեցաւ եւ ի զօրու դարձաւ բովանդակ հողամասին վրայ : Զախակողմեան մամուլը սուր պայքար մը սկսած է քարիւղի ընկերութեանց դէմ, մինչ Վարչապետ Քասըմ կը շարունակէ դատապարտել «Աշխարհակալները», որոնք պատրաստած են իրեն դէմ եղած մահափորձը :

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահ տը Կօլ երկուշաբթի օր ընդունեցաւ Մոնաքոյի իշխանն ու իշխանուհին եւ մեծ հացկերոյթ մը տուաւ Էլիզէի պալատին մէջ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ թերթը կը հաղորդէ թէ Թուրքիոյ մէջ արձակարաններ հաստատելու համար եղած բանակցութիւնները Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ վերջացած են : Ստորագրուած համաձայնագրին հրապարակումը անմիջական կը թուի : Թուրքերը յայտարարութիւն մը պիտի ընեն այս առթիւ : Թուրքիոյ պիտի տրուին նաեւ ջրածին զէնքեր :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Փօլիթիքա շաբաթաթերթը «ցաւով» կը յայտնէ թէ մայրաքաղաքին ուսանողներուն միայն երեք առ հարիւրը համայնավար է, միւս 97 առ հարիւրը հեռու կը մնայ բանուորական շարքերէն եւ թերթը կ'եզրակացնէ « այն ուսանողը որ քաղաքականութենէ հեռու կը մնայ այսօր, քաղաքականութենէ հեռու մտաւորական մը պիտի ըլլայ վաղը, անտարբեր՝ ընկերային հարցերուն եւ աշխատաւորներու մտահոգութեանց » :

ՄԻՍՄԻ «սեւ շուկայ» մը սկսած է Լեհաստանի մէջ ուր առենէ մը ի վեր միսը կը պակսի, առիթ տալով նաեւ չահագործումներու եւ գողութիւններու :

ՍԱՀԱՐԱՅԻ նախարար Ժագ Սուսթէլ Սան Ֆրանչիսքոյէն գնաց Ուաշինկթըն ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ Մըրֆիի եւ Տիլընի հետ, Նիւ Եորք երթալէ առաջ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ համայնավար Չինաստանի միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ՝ երկու երկիրներու գիտական եւ մասնագիտական գործակցութեան զարկ տալու համար :

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հրատարակած էինք Լը Մոնտի մէկ լուրը Պէյրութի հայկական թաղի մէջ, Ուրբաթ օր պատահած միջադէպերուն առթիւ : Ազդակի Հոկտեմբեր 10ի թիւը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ այս առթիւ .

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ ՀԱՃԸՆԻ ԵՒ ՊԱՏԱՈՒԻԻ ՄԷՋ

★

ՔՍԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐ, ՈՐՈՆՑ ՄԷՋ ՉՈՐՍ ՈՍՏԻԿԱՆ

Ուրբաթ իրիկուն, կը գրէ «Լ'Օրիան», ժամը վեցի առենները, արիւնալի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Հաճըն թաղի մէջ, ոստիկանական թիւ 16 ջոկատի եւ խումբ մը ոճրագործներու միջեւ, գլխաւորութեամբ էօմէր Արթինի :

Առաջին անգամը չէ որ Ոստիկանութիւնը բախում կ'ունենայ Արթինի հետ — խստասիրտ, ոճրագործ մը, որ ամիսներէ ի վեր կ'ահաբեկէ շրջանը :

Արթին եւ իր մեղսակիցները բազմիցս յաջողեցան խուսափիլ Ոստիկանութենէն : Ապահովութեան ուժերը երէկ գացին թաղը՝ ձերբակալելու համար զանոնք : Շուտով սկսաւ հրացանաձգութիւն մը :

Արդարութեան կողմէ հետապնդուող այս մարդիկը կրակեցին ոստիկաններուն վրայ, որոնք փոխադարձութեան դիմեցին, գործածելով ձեռնառումբեր եւ ինքնագործ զէնքեր :

Հրացանաձգութիւնը տեւեց մօտ երեք ժամ : Երթեւեկը կանգ առաւ Նահրի ճամբուն վրայ, ուր օգնական մեծ ուժեր հասան :

Հաճըն թաղէն բազմաթիւ բնակիչներ փախան իրենց տուներէն, որոնց վրայ գնդակներ կը տեղային :

Ճակատամարտի ընթացքին, վիրաւորուեցան քսան հոգի, որոնց մէջ կան չորս ոստիկաններ :

Գիշերուան ժամը 11ին, ապահովութեան ուժերը վերջնագիր տուին Հաճընի եւ Պատաուիի բնակիչներուն, որոնք մինչեւ այս առտու արշալոյսին պէտք է յանձնած ըլլային ոճրագործները : Այլապէս շրջանը թնդանօթի պիտի բռնուի եւ բանակային հրասայլեր գործի պիտի անցնին :

"ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ"

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հաւատարմօրէն տուինք « Ոսկի Աշնան » տօնահանդէսին նկարագրութիւնը, , — դեռ առաջին մասը միայն, որ ամբողջովին նուիրուած էր Հայոց պատմութեան եւ հայ մշակոյթին:

Գեղեցիկ էր հանդիսութիւնը :

Անցնելէ առաջ երկրորդ մասին նկարագրութեան, բազմազգ Խորհրդ. Միութեան ժողովուրդներու բարեկամութեան «ոսկի աշնան», սխալ պիտի ըլլար յապաղել... բոլշեւիկեան կավռօշութեան *մը վկայութիւնը: Մեզ պիտի զարմացնէր արդէն, եթէ նման փառաշուք հանդէս մը վերջանար առանց...*մայմունութեան *մը:*

« Ոսկի աշնան» իբրեւ հակադրութիւն, կազմակերպիչները չէին մոռցած տալ նաեւ « սատիրական պատկեր» մը, ներկայացնելու համար անոնք որ «իրենց տխրահռչակ տիրապետութեան ժամանակ՝ երկիրը հասցրին կործանման եզրին, եւ այնքան վիշտ ու տառապանք պատճառեցին »:

Որո՞նց մասին է խօսքը :

Կարելի՞ է բոլշեւիկեան հանդէս կազմակերպել, բոլշեւիկեան յօդուած դրել, բոլշեւիկեան ճառ խօսիլ՝ առանց հայհոյելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Առանց ատոր՝ չի գար... ներշնչման մուսան: Ալքոլով գլուխ տաքցնելու պէս բան մըն է ասիկա բոլշեւիկի համար՝ յօդուածագրութեան կամ ճառախօսութեան ծորակը բանալ հայհոյելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Նոյն աւանդութեամբ, Երեւանի փառաշուք հանդէսին մէջ՝ ուզեր են ցոյց տալ «դաշնակցական մաուզերիստները, հնօրեայ կառքերով, հարբած ու սանձարձակ, ճրճռան ճառերով, ատրճանակների կրակոցներով »:

Այսպէս, ուրեմն, փառաշուք հանդէսի մը առաջին մասը կը վերջանայ այսպիսի մայմունութեամբ *մը, — կը հագուեցնեն* խումբ մը դերասաններ ու կա դաշնակցական*, կը լեցնեն հնօրեայ կառքերու մէջ պտըտցնելու համար հսկայ մարզարանին մէկ ծայրէն միւսը, թողլով որ գինովի ձեւեր առնեն, ճրճռան ճառեր արտասանեն եւ պարպեն իրենց ատրճանակները :*

Այսպէ՞ս կը գրոհեն յեղափոխական Մոսկուան: Ի՞նչ ճաշակ՝ ծաղրելու համար աղքատ ժողովուրդի մը յեղափոխականները, արդար մարդու ձեւեր առնելով եւ հարուստ յեղափոխականի իրենց ճարպոտ փորին վրայ դնելով...արհեստ ձեռքեր:

Երեսուն տարի առաջ՝ թերեւս ներելի էր իրենց ծաղրել աղքատ ժողովուրդի մը յեղափոխականները, — նոր էին դուրս ելած յեղափոխութեան մը ապանդանոցէն: Այսօր, իրենց յեղափոխութեան մանկութեան շրջանը աւարտած, այլեւս չափահաս, փոխանակ գիտական եւ մըտաւորական յեղափոխութեան մը միայն յատկացնելու իրենց ժամանակը, այս կարգի կավռօշութիւններով *զբաղելը աւելի՛ շ իմաստ ունի գիտակից ու լուրջ մարդոց համար: Արդի հարուստ յեղափոխականները, Մոսկուա նստին թէ Երեւան, երբ կը յամառին ծաղրել աղքատ ժողովուրդի մը յեղափոխականները, արգահատանք միայն կը ներշնչեն արդի երիտասարդութեան, եւ այն հարցումը թէ հատնելիք չունի՞ մաղձը, զոր կը թափեն: Այս մարդիկը չատո՞նց պէտք էր յագեցուցած ըլլային մաղձ թափելու ախտաբանական պահանջը, որպէսզի յամառ այս մաղձաթափութեան պատճառը չփընտռէինք ոչ թէ Լենինեան Դիալեկտիկային մէջ, այլ Պավլովեան Ֆիզիոլոգիային մէջ:*

Բայց եւ այնպէս, ընկե՛ր Մոսկով, եղբայր ի յեղափոխութիւն, գիտցի՛ր որ Դաշնակցականները իրենց հնօրեայ այդ կառքերով է որ ռումբ փոխադրեցին մինչեւ Երլտըզ, Դաշնակցականները իրենց ատրճանակի այդ կրակոցներով է որ գետին փռեցին Նախաշիջէի սատակը, Ամարսկիի պիղծ մարմինը, Թալէաթի լէշը*, Ճիվանշիրի գոռեղը, Սայիտ Հալիմ վեզիրի նեխութեան տարրակը, Ճէմալ փաշայի* փառքը*; Դաշնակցականի դանակով էր վերջապէս որ կտրուեցաւ Խալիլի գլուխը:*

Հո՞ս ես, ընկեր Մոսկով: Կը ներես հարցնելուս, — յեղափոխութիւնը քեզմէ՞ պիտի սորվի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ բաւական բան գիտէ նաեւ ռուսական յեղափոխութեան պատմութեան մասին, մանաւանդ անոր ժառանգորդներուն կենսագրութեան մասին:

×

Գատի՛ւ կը համարինք հետաքրքրութիւնը, զոր Մոսկուա ցոյց կուտայ հանդէպ Հայաստանի՝ Երեւան թափելով Խորհրդ. Միութեան մեծատաղանդ եւ հռչակաւոր դէմքերը, — այսպէս, մասնակցելու համար Հայաստանի « Ոսկի Աշունն» տօնահանդէսին, Երեւան համախմբուած էին բազմաթիւ արուեստագէտներ Մոսկուայէն, Լենինգրատէն, Կիեւէն ու Խորհ. Միութեան մեծ քաղաքներէն :

Ահա այս փայլուն հիւրերն են, որ կը կատարեն տօնահանդէսին երկրորդ մասը:

Ալեքսանդր Օլիցկինի (Լենինգրատէն) ղեկավարութեամբ համերգ մը կը վերաբանայ տօնահանդէսը: Յետոյ մարզարանին դանէն, վարքի ուղիէն, արարչաները կը մտնէ բաց ինքնաշարժ մը, որու մէջ բազմած է խորհրդային շարժանկարի մեծ արուեստագիտուհին, Զոյա Ֆէոդորովա: Հանդիսականները, որոնք պաստառի վրայ միայն տեսած էին զայն, ծաղկեփունջերով ու ծափահարութիւններով կ'ողջունեն՝ երբ բեմ կը բարձրանայ եւ կ'երգէ :

Եւ ահա խօսնակին ձայնը — «Սրբերով պար» Գայեանէ *պարախաղէն :*

Ծափահարութեան ալիքը կը բարձրանայ: Երեւանցին գիտէ թէ հռչակաւոր չկայ մի անկիւն, որտեղ ներհոսած չլինեն այս բազմերանգ, կայծկլտուն, կոթողի հնչիւնները, որոնց հեղինակն է ժողովրդական մեծ արուեստագէտը, Արամ Խաչատրեան: Միաժամանակ բեմ կուգայ Սպենդիարեան օփերայի պարախումբը, Թերեզա Գրիգորեան եւ Վանիկ Խանամիրեան իրենց մենապարով կը ներկայացնեն այդ կրակոտ պարը:

Եւ ահա Բորիս Բաբոչկինին, — «մեր երկրում եւ նրա սահմաններից դուրս ում էլ որ հարցնէք, թէ որո՛նք են համաշխարհային շարժանկարի նուաճումները, մի շարք շարժանկարների թւում անպայման կը յիշէ Չապայեւ *անունը, — գեղարուեստական մեծ ուժի այդ ստեղծագործութիւնը բռնել է յաւերժութեան ճանապարհը, անմահ է Չապայեւի հրաշալի կերպաւորումը », զոր կը մարմնացնէ Բաբոչկինին: Ահա ինքը, առասպելական հերոսին դերակատարը, իր համհարզ Պետկայի հետ,* տաչանկայի *վրայ զետեղուած գնդացիրով, կը սլանայ մարզարանին մէկ ծայրէն մինչեւ բեմ, կ'արտասանէ պարզուկ ճառ մը: Ծաղկեփունջեր մատուցանելու համար բեմ կը ցատկեն պատանիները:*

Յաջորդաբար բեմ կը բարձրանան Խորհրդ. Միութեան հռչակաւոր դերասանուհին, Լիլիա Գրիցենկօ, դաշնակահար Դաւիթ Աշկենազի, յետոյ Մոսկուայի կրկէսին լարախաղացները, Տամարա Գուրցենա եւ Լէոնիդ Մասլիւկով :

Այս անգամ բեմ կը բարձրանայ Լենինգրադի Թատրոնին արուեստագէտներէն Վիտալի Գոլիցեմէյկօն, որ կը խաղայ « Բեկում» թատերախաղին գլխաւոր հերոսին դերը, — « Բեկումը Պիր ներկայացնէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան օրերը, Ձմեռնային պալատին գրաւումը, Գալթեան նաւաստիներին մասնակցութիւնը :

Յանկարծ հանդիսականները իրենց աչքերը կ'ուղղեն դէպի մարզարանին հիւսիս-արեւմտեան դուռը, — հսկայ կըռունկ մը (ամբարձիչ մեքենայ) կը յառաջանայ դէպի կեդրոն: Հայր եւ աղջիկ, Շկուրենկօ լարախաղացները օդին մէջ կը կատարեն շատ բարդ եւ վտանգաւոր խաղեր :

Բեմ կուգան ուկրայնացի վաստակաւոր արուեստագէտները, Եֆիմ Բերեոզին եւ Եուրի Տիմօշենկօ, որոնք կը ներկայացընեն երկու կատակերգակներ,— Տարապունկա եւ Շտեփսել, մին պաղպաղակավաճառի պէս ծպտուած, միւսը քննօտ ձիով, երկար կը խնդացնեն հանդիսականները, որոնց անունով Արարատեան դաշտավայրի բուրաւէտ ծաղկեփունջեր կը նուիրուին իրենց :

Վերջապէս կ'երեւին մեծ արուեստագիտուհի Տատիանա Գիլեցկայա, Լենինգրադի «Դրուժբա» խումբը, դերասաններ Ժեռվէյ, Ալեքսիեւ, Ֆիլիպով :

Մթնշաղը մեղմօրէն կ'իջնէ Երեւանի վրայ: Կը վառին լուսարձակները : Փարոններու լուսացուցիչ լոյսին տակ, մարզարանին հարաւային եւ հիւսիսային երկու աշտարակներուն միջեւ պիրկ ձգուած է լար մը, որու վրայէն, հէքեաթային գոյներու մէջէն, մոթոսիքլէթով *կը սուրայ Լեւոն Հայկազունի, Երեւանի վաստակաւոր արուեստագէտը, որ կարծես թէ իր երկանիւով կը սուրայ օդին մէջէն : Այս խաղը չորրորդ անգամ է որ կը կատարուի ու կը համարուի եզակի՝ ամբողջ աշխարհի մէջ:*

Ծափահարութեանց կը յաջորդէ Խազախներու քայլերգը: Լուսարձակներու շողերուն տակ կը փայլին Խազախներու սուրերը: Կռուի գրոհ կուտայ Մելեխովի ջոկատը: Շոլոխովի «Խաղաղ Դոն» դիւցազներգութեան հերոսը կը մարմնացնէ Պավել Գլեբով:

Ուշ երեկոյ է: Մութը պաշարած է ամբողջ հանդիսավայրը: Եւ ահա երկինք կը խոյանան հրթիռներ, — բոցերու մէջ է երկինքը, լոյսի խաղերով ծածկուած է երկնակամարը, հէքեաթային պատկեր եւ հէքեաթային պահ: Գունաւոր այդ լոյսի շեղբերուն մէջէն, յանկարծ, Խորհ. Միութեան 15 հանրապետութեանց դրօշները կ'արշաւեն մօթոսիքլէթներու *վրայ, որոնք չարասիւն են կազմած : Նոյն պահուն կ'որոտան թնդանօթները, ոտքի՝ կը ծափահարեն հանդիսականները, փոթորիկ է կարծես, եւ ահա տօնահանդէսին մասնակցող բոլոր արուեստագէտները ինքնաշարժներու մէջ տողանցք կը կատարեն դէպի մարզարանին ելքի դուռը, մինչ երկինքի վրայ կը վառին սա երկու բառերը — Փա՜ռք հայրենիքին:*

Տօնահանդէսին կազմակերպիչներն էին Յակոբսոն, Հր. Ղափլանեան, Ռսկանեան, Ակոպով, Հայֆիլհարմոնիայի տնօրէնութիւնը: Աշնանային այս փառաշուք հանդիսութեան պիտի յաջորդեն «Ձմեռնային Հեքիաթ» եւ «Վարդավեղ Գարուն» տօնահանդէսները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐԴԵՐԸ

★

ԽՄԲ.— Մինչեւ ամսագլուխ լոյս կը տեսնէ *«Հայ – Բոյժ »*ի Մայիս – Յունիս թիւը, — պարբերական մը՝ որքան բժշկական – առողջապահական բովանդակութեամբ, նոյնքան հարուստ լեզուական, գրական, պատմական եւ համայնագիտական հետաքրքրութիւններով : Այս անգամ նմոյշ մը, «Հայաստանի վարդերը», թարգմանուած՝ ռուսագիր հայ գրագիտուհիի մը գիրքէն ,— նկարագրութիւն մը գունագեղ ու բըբռուն —

Երաժշտութիւն ու Թատրոն: Ելեկտրական լամբերու արուեստական արեւ մը քաղաքին մէջ,— Երեւանի վերջին գիշերն է :

Ահա կը հնչէ գործարանի մը շչակը,— քաղաքը կ'արթննայ : Առաւօտեան աստ—

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Գ.

Արդէն երեք տարի շարունակ յաճախած էր Գոլսոյ դ'զարուեստից վարժարանը, ուր առաւօտուն քանի մը ժամ կուգար, կէսօրէ ետք կ'երթար քարափը աշխատելու եւ գիշերները կ'անցընէր իր գիւղացի մէկ ընկերոջ սենեակը, խնայելու համար բնակարանի ծախքը :

Ասիկա թիկնեղ, միջին հասակով, ոսկրուտ, կորովի մարդ մըն էր, մօտաւորապէս երեսուն եւ հինգ տարեկան: Երեսին, վզին եւ կուրծքին մորթը արեւէն եւ ծովի աղի օդէն այրած, մասնաւոր եւ ոչ մարդկային գոյն մը եւ մագաղաթի կարծրութիւն ունէր: Արեւին տակ միշտ աշխատող մարդոց ծամածռութիւններ դէմքին լայնքին խորշոմներ գծած էին, մանաւանդ ճակատին վրայ եւ աչքերուն քով: Ինչպէս առած էր բերանը կիսաբաց պահելու ունակութիւնը, որ իր մանիշակագոյն եւ դէպի մէկ կողմէն վեր դալարուած շրթունքներով՝ դառն, գրեթէ եղերական երեւոյթ մը կուտար իր ամբողջ անձին: Երբ բերանը գոցէր, թաւ [illegible] սեւ պեխերը, դէպի վար երկնցած, գրեթէ կը ծածկէին թուշը, որ իր կարգին քիչ մը շատ զօրաւոր եւ դուրս ցցուած, առաջին անգամ տեսնողին ուժի եւ կոպտութիւններու գաղափարը կը ներշնչէր :

Ձեռքերն ալ բնականաբար սեւցած եւ կոշկոռներով կարծրացած էին, եւ այնպիսի ծանր շարժումներ ունէին, որ անկարելի էր աւելի անընդունակ ձեռքեր երեւակայել գեղարուեստի :

Միշտ բեռ կրելու վարժութիւնը թեթեւ մը կորնցուցած էր իր ողնայարը, որուն գիծը զարմանալի կերպով կը հակասէր գլխուն բռնուածքին եւ աչքերուն գրեթէ անկարեկիր խստութեանը: Այս մարդը՝ այրած դէմքով, արեւէն գրեթէ կուրցած աչքերով, դէմքի ծամածռութիւններով, տեսնողին թէ տարտամ վախ մը կ'ազդէր եւ թէ գթութիւն: Ամէն պարագայի, յայտնի էր թէ արտաքին պատճառներէն աւելի իր իւրաքանչիւր մկանունքը ձգտուած, դալարուած էին ներքին բուռն փոթորիկներու ազդեցութեան տակ, թէ զսպուած փափաքներ եւ կիրքեր ակօսած էին ամէն ուղղութեան մէջ իր հոգին, ցաւագին հետքեր ձգած էին իր շարժումներուն, իր ձայնին, իր ամբողջ էութեան մէջ: Իր քալուածքը տեսնելով միայն կարելի էր գուշակել, թէ այդ մարդը ամէն օր, ամէն ժամ մաքառած էր իր կացութեան դէմ, որուն արժանի չէր ապահովաբար, եւ բոլոր ասոնք, իր հոգիին տոխորալական պահանջները, անոնց չյագեցած ըլլալուն դառնութիւնները, Ֆիզիքական եւ նիւթական զրկանքները սարսափելի կերպով ծռած, կորացուցած, խեղաթիւրած էին իր անդամները, զինքը կաղապարելով եւ կաղմելով իր մարդկային բնական երեւոյթէն տարբեր ձեւի մը մէջ, իր տղայութենէն, իր անփոյթ օրերէն, միակ փափկութիւն, քիթը մնացած էր, ուղիղ եւ գեղեցիկ քիթ մը թրթռուն եւ նուրբ ռնգունքներով, որոնք միշտ գերագոյն զգայնութիւններ հաւաքելու երեւոյթը ունէին:

Յայտնի էր, որ խեղճ տղան փափուկ հոգիով օժտուած, զգայուն եւ գորովանքով լեցուն, իր պատանեկութեան առաջին օրերէն տանջուած էր անընդհատ. յայտնի էր, որ աւելի ուշ բեռներուն տակ կքած կամ որեւէ մեքենական աշխատութիւն կատարած պահուն քրտինքով ողողուած եւ հեւալէն, կարօտով մտածած էր ազուոր գիծերուն եւ գոյներուն վրայ : Իր պանդխտութեան առաջին տարիները շատ դառն եղած էին. ոչ ոք, նոյնիսկ իր ազգականները չէին հանդուրժած, որ իր գեղեցիկ երազը իրագործէ, ի՞նչ պիտի ընէր նկարիչ դառնալով. ահաւասիկ մայրաքաղաքցիի, անգործ մարդու զբաղում : Երբ մարդ ուտելու հաց չունի, կարկանդակին չի մտածեր ... հէ՞ ...

Ինք ոչ մէկ տրամաբանութեան անսացած էր, աւելի ուժով եւ հզօր իր հոգիին մէջ եռցած էր արուեստի եւ գեղեցկութեան պահանջը եւ այդ նուիրական ձայնին մտիկ ըրած էր. ուրկէ՞ ուր այդքան տիրականօրէն փոխանցուած էր իր գաւառացիի միտքին եւ յամառ հոգիին մէջ գեղարուեստի տենչանքը: Որքան կը յիշէր, գիւղին մէջ, իր մեծ հայրերէն մինչեւ իր հայրը, ընտանիքին մէջ ոչ ոք այդպիսի մէրաք *մը չէր ունեցած. Ի՞նչ փոյթ սակայն, Բարսեղ Սարգիսեան կ'ըսէր յաճախ, թէ իր տղայութենէն իսկ ապշած կը նայէր գեղեցիկ բաներուն եւ կրօնական զգացում մը կը զգար որ տխրութիւնով եւ զմայլանքով խառն բան մըն էր:*

Հետզհետէ սակայն խեղճ տղան՝ իր արտաքին երեւոյթին եւ կոպտացած ձեռքերուն համար ծաղրանքի ենթարկուած՝ սորվուած էր ծածկել իր հոգիին հրայրքը պատանիի մը պէս, որ սիրած ըլլալուն կ'ամչնայ: Գիշերները միայն Բարսեղ կ'աշխատէր մինաւորիկ, միակ ուսուցիչ ունենալով չափազանց լարուած ուշադրութիւն, ճշգութիւն եւ անկեղծութիւն :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(6 Շար.)

ջին լոյսերուն հետ՝ փողոց ենք արդէն : Հրաժեշտի օրն է :

Մեր կառքը կը թողու Աբովեան փողոցը եւ կ'երթայ կը մտնէ քաղաքին ամէնէն փախստեայ անկիւնները: Կ'ուզենք տեսնել անունդի թեթեւ ճարտարարուեստը, որ նոր է կազմակերպուած :

Առաւօտեան լռութեան մէջ, քաղաքը, որ կարծես լուացուած է ցօղով, կը տարածուի ու ջով կ'արձակէ դեռ կիսովին ամայի փողոցներով, կեդրոնը՝ համր, բայց տակաւ առ տակաւ արթուն ու կենդանի՝ քանի կը հեռանանք: Բազրամեան պերճ ծառուղին լայն ժապաւէնի մը նման կ'երկարի դէպի Արաբկիր, դէպի ժամացոյցի առաջին արհեստանոցը, — այս գործարանն է որ պարթուցիչ, ժամահար, ճօճանակաւոր ժամացոյցներ կը հայթայթէ ամբողջ Հայաստանի, ու ներկայիս ունի անհրաժեշտ սարքաւորումը՝ շինելու համար թեւի ժամացոյցներ (ապարանջանով) :

.Վարը, Հրազդանի եզերքը, կը բարձրանան « Արարատ » գործարանին գորշ կառոյցները, քարաշէն պատկներու եւ դրուագներու սքանչելի պարդարանքներով :

Քաղաքին գլխաւոր հրապարակին աջ կողմը, աւելի վար, կը տեսնուի մեծ մզկիթին կապտաւուն գմբէթը, որ կը բարձրանայ պարսկական ձեւով քառանկիւն փոքրիկ գաւիթի մը մէջ, ուր շատրուան մը կայ եւ օթեւաններ՝ չորջբոլորը: Նեղ ու սլացիկ մինարէին վրայ թառած են աղաւնիներ, արեւին լոյսով վարդի գոյն առած : Ամայի է գաւիթը :

Հրապարակին ձախ կողմը՝ շուկան : Այստեղ կանուխ կ'արթննան մարդիկ : Դեռ մինչեւ վերջերս այստեղ էր որ կը կազմուէր ասիական հին շուկան: Արեւածագէն առաջ, իշուկները թարմ բանջարեղէն կը բերէին կը թափէին այստեղ, ծերուկ Քիւրտեր, այր թէ կին, այստեղ կը բերէին կուժերով ոչխարի կաթ ու մածուն: Առաջին գնորդները կը սողոսկէին ման կուգային շուկային նեղ հրապարակին վրայ, ուր լիւլէ քէպապի վաճառորդը, կկուզիկ նստած, կ'արծարծէր ածուխի կրակարանը՝ խորովելու համար ծեծած միսը, մատնաձեւ (բառ. բնագրին ՝կողիկի ձեւ) երկարած ու փըրան կծոխուր ցանած: Հայավաճառներու կարգին՝ Հայուհի մը, որ կը բանար լաւաշի թերթերը (հայկական հաց):

Այժմ, այստեղ կը կառուցանեն սքանչելի շուկայ մը, լուսաւոր, լայնանիստ եւ գեղազարդուած :

Կանգ կ'առնենք բակի մը մէջ, հովանաւոր ծառերու տակ: Առաջին նայուածքով, դժուար է գուշակել թէ կը գտնուինք գործարանի մը առջեւ, որ Հայաստանի պահածոյի մեծագոյն գործարաններէն մէկն է եւ հետզհետէ աւելի պիտի ընդարձակուի յառաջիկային :

Գարնան,գաներէն դուրս կը յորդի վարդի բարկ հոտ մը, որ կը գինովցնէ ձեզ : Քիմիական հոտ չէ վարդի այս հոտը:

Երբ կը յառաջանանք բակին մէջ, կը մտնէք վարդանոց մը, հազարաւոր թուփեր յորդառատ վարդերով, որոնց չափրակներուն մէջտեղը կարմրավառ է, իսկ եզերքը՝ գունաթափ ,— «ուտելի վարդի» մասնաւոր տեսակ մը, որ այստեղ կը կոչուի «թէյի վարդ»: Հրաշալի ծաղկանոցներ, եզերուած՝ ճափոնական վարդենիներով, որոնք կ'երկարեն իրենց անհամար փոքրիկ ծաղիկներու ողկոյզները՝ կարմիր բոցերու իրական ջրվէժներ ձեւացնելով: Մեղուները կը թռչկոտին բզզալով վարդերու այս դաշտին վերեւ :

Տնօրէնը չի բաժներ մեր ապշութիւնը :

— Ոչինչ է ասիկա, մօտ երկու թոն, աննշան քանակութիւն մը: Ի՞նչ պիտի ըսէիք `երբ տեսնէիք հազարաւոր թոներով վարդերը, զորս մեզի կը ղրկեն կոլխոզները :

Գործարանին մէջ աշխատողներուն հարիւրին 95ը կը բաղկանայ կիներէ : Մայր բանուորուհիներուն երախաներուն համար հիմնուած է մսուր մը ,որ կը գտնուի պարտէզին մէջ եւ ամբողջովին ծածկուած է վարդերով :

Դիւրին չէ մտնել գործարանէն ներս : Պարտաւոր էք հանել ձեր հագուստը եւ հագնիլ ճերմակ շապիկ, օսլայուած, եւ այսպէս՝ բժիշկի կերպարանք առած : Պէտք է անցնիլ լոգարանէն ,ուր 48 ջրացնցուղ (տուշ) կը գործեն առաւօտ եւ երեկոյ՝ աշխատաւորներուն համար: Քիչ անդին՝ մասնայարդարը (մանիքիւրիստ), մաքրատան պաշտօնեայի մը պէս, կը փակէ ձեր ճամբան, — նստած է մուտքին, մկրատներու եւ խոզանակներու իր ամբողջ զինարանը՝ կողքին :

— Ցոյց տուէք ձեր ձեռքերը :

Պէտք է խնամքով լուալ ու մաքրել ձեռքերը, մատները եւ մատներուն արանքը, կտրել եղունգները, ջրդեղել եղունգներուն վրան, որպէսզի որեւէ վարակ չմտնէ աշխատանոցներէն ներս :

Դեռ գործարանին մէջ չենք: Այստեղ վարդերը կ'ընդունուին ու կը պատրաստուին միայն,— այստեղ կը պարպեն վարդերը պարկերով, մէկ անգամէն հարիւրաւոր թոն, որ կոլխոզներէն կուգայ, իրենց առտուան քաղը: Անուշահոտութեան ալիք կը ձեւանան այսպէս, բազմահազար վարդի փունջեր, քիչ մը ճըմլուած , բայց դեռ չորցուած չեն արեւին տակ, թարմ են բոլորովին, տակաւին նոր քաղուած, առտուան ցօղերը վրան: Անզգալի փափաք մը կ'ունենաք նետուելու ծաղիկներու այս ովկիանոսին մէջ : Հազար տարիներ առաջ, արեւելքցի իմաստուն մը այս ծաղիկներով էր որ պատրաստեց թանկագին գեղ մը, «գիւլշաքար»,— վարդի իւղն ու շաքարը իրար խառնած :

Պահածոյի գործարանին մէջ այժմ կը պատրաստուի արտադրութիւն մը, որ կը յիշեցնէ այդ «գիւլշաքար» , վարդի քացրաւենիք, որ շատ գնահատուած է Մոսկուա՚յի մէջ, Արխանգելսկի մէջ, Կոմսոմոլսկի մէջ` Ամուռ գետին վրայ :

Գործարանին արտադրութիւնը տեղի կ'ունենայ ըստ եղանակի: Նկատելով որ Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ ուշ կը հասնին պտուղները, մէկ աշխատանոց միայն կը գործէ Մայիս ամսուն վերջը: Այդ աշխատանոցը կուտայ երկու արտադրութիւն, — վարդի քաղցրաւենիք, որ վարդը գործարան հասնելէ երկու ժամ ետքը պատրաստ է արդէն, եւ ընկոյզի քաղցրաւենիք, որու նախանիւթը կը բաղկանայ կանանչ ու կարծր ընկոյզներէ, (ընկոյզ որ խակ է դեռ, կանանչ փոււը դեղնորակ ու կակուղ միջուկէն անժանելի): Ընկոյզի քաղցրաւենիքին պատրաստութիւնը, վարդի քաղցրաւենիքին ճիշդ հակառակը, կը պահանջէ երկար ժամանակ, ինը օր :

Այցելեցինք գործարանին բոլոր բաժինները: Թերթառութեան բաժին, ուր աղջիկները, մանիքիւրէ մատներով , կը փրցնեն վարդին չափրակները՝ բաժնելով որձայքէն ու ցողունէն: Եփարանը, ուր նախ լայն աւազաններու մէջ, ջուրի ծորակներու տակ, կը լուան չափրակները, յետոյ կը լեցնեն հսկայ կաթսաներու մէջ, ուր կ'եփեն մինչեւ եռալը, յետոյ կը լեցնեն կլոր յատակով պղնձեայ սաներու մէջ, պուտարդ (պասիծ), ուր կ'եփեն շաքարով :

Կրակին վրայէն վար՝չառած՝ լեմոնի հիւթ կ'աւելցնեն , յետոյ կը թողուն որ պաղի՝ լեցնելու համար մասնաւոր ամաններու մէջ :

Երբ ամառը կուգայ, կը սկսին բանիլ գործարանին բոլոր բաժինները, — միսի, բանջարեղէնի, պտուղներու պահածոյ պատրաստող աշխատանոցները: Այն ատեն կը կորսուի վարդին հոտը, պահածոյ պտուղներու բաժինէն կ'ելլէ եւ օդին մէջ կը ծփայ տարբեր բոյր մը, դեղձի հոտը. բանջարեղէններու պատրաստութեան բաժինէն կ'ելլէ ջարդուած սըմբուկի, թրմուած լոլիկի, ճմլուած բուսական իւղի հոտ մը, որ կոկորդ կը խայթէ :

Ահաւասիկ մանկամարդ աղջիկ մը, որ վարդի ոսկեգոյն քաղցրաւենիք կը լեցնէ ամաններու մէջ, իր անունն ալ վարդով կազմուած, — Վարդիթեր: Երեւանի այս գործարանն էր, որ ուրիշներէն առաջ 90 վակոն լեցուց ու ղրկեց յաւիտենական քաղաքը, Լենինկրատ, երբ խորտակուեցաւ պաշարման շղթան ու ճամբայ բացուեցաւ Լատոկայի սառած լճին վրայով :

Ապակեպատ ու ճերմակ ջրդեղով ծեփուած ընդունարանին մէջ, երբ առանց հացի կը համտեսենք գործարանին արտադրութիւնները, (ափսոսալով որ չունէինք հաց ու թէյ, ինչպէս կը ցանկայ ամէն փրոֆան որ կը համտեսէ), նշմարեցինք որ Երեւանի առաւօտը դարձեր էր օվարձակ (= օր հասարակ), արեւաշող եւ հազարաձայն :

Քաղաքը կը թնդար ու կ'արձագանգէր, փողոցները կը յորդէին մարդկային բազմութեամբ :

ՄԱՐԻԷՏՏԱ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԵԳԻՆԵԱՆ

(Հաւատաւոր Հայր)

●

Հոկտեմբեր չորսին, կեանքի ծանր բեռան տակ կքած , մահկանացուն կնքեց մեր հին այլ հաւատաւոր ընկերներէն՝ Յարութիւն Գարեգինեան :

Ծնած էր Կարս 1893 թ.: Ապրելով ժողովուրդի ծոցին մէջ, իր սերունդին շատ շատերուն նման երիտասարդ տարիքին դարձաւ ինքնանուէր զինուորը հայ հայրենիքին եւ ընտրեց իր պաշտած ժողովուրդին ծառայելու դաժան այլ նուիրական ճամբան :

Անշահախնդիր եւ անձնազոհ , 1914ին կամաւոր արձանագրուեցաւ եւ որպէս համեստ այլ հայրենանուէր մարտիկ ծառայեց առաջին աշխարհամարտի ամբողջ տեւողութեան: Զիվարանեցաւ նետուիլ ամէն անկիւն եւ վազել հոն՝ ուր իր ժողովուրդը իր եւ իր նմաններուն բազկի օգնութեանը կը կարօտէր :

Այդ օրերուն էր որ ականատես կ'ըլլար շինարար իր հայրենակիցներու անարգ խողխողման, հուսկ ապա՝ ճակատագրի հրաշափառ խաչով՝ Հայաստանի պետականութեան կազմութեան :

1919ին Անդրանիկի խումբերուն հետ կը մեկնի Զանգեզուր, երբ տեղւոյն Հայութեան գլխուն կը սպառնար թաթար հրոսախումբերու եաթաղանը :

Հայաստանի Հանրապետութեան փլուզումէն յետոյ, օրինական ճամբով կ'անցնի՝ Պուլկարիա, ապա՝ Ֆրանսա, 1929էն ի վեր կը բնակէր Մարսէյլ:

Ասպնջական այս երկրին մէջ եւս նըւիրուեցաւ հանրային – կուսակցական կեանքին: Հիմնեց համեստ բոյն մը՝ նահապետական բարքերով : Մնաց միշտ համեստ եւ անձնուրաց Հայ :

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր հինգին տեղի ունեցաւ ողբացեալ ընկերոջ թաղման տխուր արարողութիւնը :

Շրջապատուած ընկերներու եւ ազգայիններու բազմութեամբ, ընկերոջ դագաղը փոխադրուեցաւ Պօմնի Ազգային եկեղեցին :

Թաղման արարողութենէն ետք՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի անունով՝ խօսեցան ընկեր Ժ. Միրիճեան եւ ընկեր Յարութիւն Նիկողոսեան :

ԺԻՐԱՅՐ

ՄԱՅՐԸ.— Եկո՛ւր, Օննիկ, չար մի ըլլար, այս աղուոր տիկինը համբուրէ :

ՕՆՆԻԿ.— Չեմ գար, տիկինը ինձ չար է. եթէ համբուրեմ՝ կրնայ ապտակել գիս, ինչպէս քիչ առաջ ապտակեց հայրս:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Միտէքմը այնքան ժողովրդականացաւ որ դիւղին բոկոտն կալոշները սկսան փողոցներուն մէջ իրարու գանկի վրայ գնութիւններ կատարել՝ գռեհիկ ու պատկերալից կատակաբանութիւններով , իրենցմէ այսինչը փիլիսոփայ , այնինչը ավուքաթ , երրորդ մը տոքթոր , չորրորդ մը կաթողիկոս անուանելով: Իրենց չարաճճիութիւնները մասնաւոր թափ մը կը ստանային երբ փողոցը հանդիպէին մանկավարժին: Իսկոյն հեռուէ հեռու գիրար կը կանչէին, հեգնալից շեշտերով .

— Ծօ, Պետիկ, փիլիսոփայ պիտի ըլլա՞ս... Առ քեզի փիլիսոփայութիւն , ըսելով, քար մը կը թռցնէր կալոշին մէկը «փիլիսոփայ»ին, որ իր կարգին.

— Ծօ, նա քեզի պէս տոքթորին. սա նավըլս նայէ ... կը պոռար :

Շատ անգամ, մանկավարժին հաւատարիմները որ միասին անոր հետ կը պըտտէին փողոցը, սատմբակներուն ծաղրանքը կառհելով, կը յանդիմանէին զանոնք. «Ամօթ է ծօ, չէ՞ք խպնիր» պոռալով :Այս պատճառով, կռիւներ, բախումներ անգամ տեղի կ'ունենային Կոստանեան սաներուն եւ փողոցի սատահակներուն միջեւ :

Սակայն, խաչագողը, իր անձին եւ իր անուան շուրջը բարձրացած հիացումի եւ փառաբանութեան այս ճղակոտոր աղաղակներուն մէջտեղ համեստ ու անդգած հանդարտութիւն մը կը պահէր , իբր թէ բոլորովին համակուած իր գործին բարձր դաստիարակութեամբը:

Իր համբաւաւոր ու ջախջախիչ ճառէն յետոյ, այլեւս հրապարակային ոեւէ ցուցադրանքի չենթարկեց ինքզինքը: Իր դպրոցին խորհրդաւորութեանը մէջ պատնիչուած, ինքնամփոփ ու արգաւանդ գործունէութեան մը անձնատուր եղաւ : Մէկ քանի մտերիմներ, գեղին ջոջ ապաներէն ,որոնք կազմած էին «Կոստանեան վարժարանի խնամակալութիւնը — խաբուսիկ եւ սնամէջ տիտղոս, զոր անոնք ունայնամտօրէն ինքզինքնուն տալու փաքրոգի փորձութեան չէին կրցած դիմադրել, — հազիւ կը յաջողէին պատմուաք ունենալ իր մօտ, վայելել իր բարեկամութիւնը ,եւ երբեմ վարձ իրենց մարդիկ գեղապատ խնկարկութիւններուն, լսել զօհունակութեան սովորական բանաձեւը .

— Ոօ, ի՞նչ սիրուն տղամարդկանց եմ հանդիպել :

Հարիւր յիսունէն աւելի տղաք կը խռնուէին հիմա դպրոցին մէջ: Իւրաքանչիւրը՝ անօրէնին ստորագրութիւնը կրող թուղթ մը ունէր ձեռքը, որուն մէջ նշանակուած էին տղուն անունը, տարիքը եւ գիտութեան կամ արուեստի այն ճիւղը, որուն նախասահմանուած էր հետեւելու :

Թուղթի այդ բեկորը, որ զառացանքներու կը մատնէր հէք ծնողքները, մէկ ոսկիի արժած էր ամէն մէկուն, բացի ամսական կէս ոսկիէն, զոր իւրաքանչիւր աշակերտ պարտաւոր էր վճարել: Այսպէս ուրեմն, խաչագողը, առաջին հարուածով, երեք հարիւր ոսկի կլորիկ գումար մը չորթած էր այդ թաղէն, որ Պոլսոյ ամէնէն աղքատ թաղերէն մէկն էր . Բայց ընդհանուր խանդավառութեան եւ յափշտակութեան մէջտեղ, ոչ մէկը կարող էր սաանկ ճղճիմ հաշիւներու իջնալ :

Մանաւանդ որ, մանկավարժը, առթիւ մը, իր մտերիմներուն յայտարարած էր բացորոշ կերպով.

— Աւրը, ես փողի մարդ չեմ. ես ատում եմ փողին. իմ նպատակս է վառտակած փողերս յատկացրել մի ինչ որ բարեգործական հաստատութեան :

« Արեւմուտք » լրագրին մէջ երեւցաւ մանկավարժին մէկ ծանուցումը, որով մասնաւոր ուսուցիչներու կոչումը կ'ընէր գալ իր շուրջը ամփոփուիլ, վարելու համար այդ չնաշխարհիկ գործը : Մասնագիտական ճիւղերու երկար թւում մը կար, մաթեմաթիք, քիմիաբանութիւն , բնագիտութիւն, նկարչութիւն, լեզուագիտութիւն, իրաւաբանութիւն, բժշկութիւն, պատմագիտութիւն, այլովքն հանդերձ :

Այս հրաւէրին վրայ իրեն ներկայացող մէկ քանի չնորհքով մասնագէտներ իսկոյն ճամբուեցան, վասն զի խաչագողը այդ մարդոց թափանցող նայուածքին եւ ւէմքի ուղղամիտ արտայայտութեանը մէջ իր խարէութեան քօղամերկումին վտանգը նշմարեց: Ու աստանդիկ խեղճուկ քանի մը թափթփուքներ, որոնք ներկայանալու յանդգնութիւնը ունեցած էին, սիրայօժար ընդունուեցան՝ իբրեւ նպատակայարմար մասնագէտներ, ամսական 2 – 3 ոսկի վարձքով : Երբոր ուսուցչական մարմինը կազմուեցաւ այսպէս, Կոստանեան իր աշակերտները եօթը դասարաններու մէջ տեղաւորեց ընդունակութեան եւ կոչումի համեմատ, ու դասերը սկսան :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հասցէին: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ: Ն

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Ընծանի վերնայարկը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Մ. Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Վռամ Գույումճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
(Մեռած Սան – Փալօ)

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գույումճեան ընտանիքին համայն ննջեցելոց հոգւոյն ի յիշատակ:

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նոր Զելանտայէն Պ. Յակոբ Եագուպեան կը փնտռէ իր հայրը Պ. Նասիպ Նիկողոսեան: Տեղեկացնել Տիկին Էլիզէ-սիկեանի՝

54. RUE LAFAYETTE, PARIS 9e

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակէն կը հաղորդեն.—

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Ա.— 1959 – 60 կրթական տարեշրջանին առթիւ քուէարկուած վեց միլիոն ֆրանքի յատկացումէն կ'օգտուին:

ա) Քսան սանուհիներ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ: բ) 14 սաներ Ս. Մուրատեան վարժարանին մէջ: գ) 52 սաներ զանազան արհեստագիտական վարժարաններու մէջ (Ռ. Մարկոսեան Հիմնարկութիւն):

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ կան նաեւ երկու ուրիշ սանուհիներ կեդր. վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց մասնախումբի կրթաթոշակներով:

Բ.— Կեդրոնական վարչութեան մատակարարած կրթաթոշակներով, շրջանիս համալսարաններուն մէջ կ'ուսանին 14 սաներ (չորս հազար տոլարի յատկացումով մը, այսինքն շուրջ երկու միլիոն ֆրանք):

Գ.— Նուպարեան ֆոնտով Պելժիայի համալսարաններուն հետեւող չորս հայ սաներու կրթաթոշակներու գումարն է 1.400.000 Ֆր. ֆրանք:

Դ.— Փարիզի համալսարանական Ուսանողի Հայկական տան մէջ (Մարի Նուպար հիմնարկութիւն) բնակող հայ ուսանողներու թիւը կը մօտենայ 50ի:

Ե.— Շրջանիս հայերէնի դասընթացքներուն համար եղած է մէկ միլիոն Ֆր.ի յատկացում մը:

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

Զ.— Հոկտեմբերի սկիզբը մէկ միլիոն ֆրանք յատկացուած է Սէն Ռաֆայէլի հայկական երէցներու տան անմիջական պէտքերուն:

Է.— Սելեան կտակի հիմնադրամով, Մարսէյլի շրջանէն վեց երիտասարդներ օգափոխութեան ղրկուած են Օգոստոսին:

Թէ շրջանիս թէ Միութեան ընդհանուր գործունէութեան լման տեղեկատուութիւնը կը հրատարակուի տարուան վերջը: Ծնչտենք միայն թէ 1958 տարուան ընթացքին Միութեան զանազան յատկացումներու ընդհ. գումարը յանգած է հինգ հարիւր հազար տոլարի (շուրջ 250 միլիոն ֆրանք):

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ
ՅՈՒՇԱՏԱԿԻՆ

Յիշատակի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի:

Սալ Սօլնիէ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ
Մասնակցութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Կիրակի Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը:

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Պիտի երգեն Օր. Վ. Մուրատեան, *ընկերուհի* Վ. Բատիկեան, *ընկեր* Մ. Գասմաճեան:

Նուագ.— Ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերնդական Հ. Իօքսիւզեան:

Արտասանութիւն.— Փոքրիկն Ս. Բարսեղեան, Գ. Գզըլեան, Օր. Կարապետեան, Յ. Մատթէոսեան, Հ. Զաքարեան եւ Օր. Մաղաքեան:

Խօսք պիտի առնէ Նոր Սերունդի կողմէ Ընկեր Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Երգախառն կենդանի պատկեր

Մուտքը ազատ է

ԿՈՉ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք միջ-հայրենակցական միութեան մը կազմութիւնը Հոկտեմբեր երկուքի խորհրդակցական ժողովին մէջ եւ ընտրութիւնը ժամանակաւոր դիւանին ունենալով իբր նախագահ Յ. Յակոբեան (Սեբաստիա) եւ քարտուղար՝ Յ. Հիսայեան (Ուրֆա): Ներկայ էին Սեբաստիոյ, Ուրֆայի եւ Վասպուրականի զոյգ հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչները:

Մեր առաջադրութիւնները,

1.— Տարիներէ ի վեր մեր դիմադրական հերոսամարտերու, բաժան բաժան տօնակատարութիւնները, անոնց արժանավայել եւ ապետական պատկերը չեն տուած յաջս հայ ժողովուրդին, նոր սերունդին, եւս առաւել օտարներուն: Մեր այս միացումով պիտի աշխատինք համաքարար եւ արժանավայել կերպով տարին մէկ անգամ ոգեկոչել մեր ազատագրական շարժումները եւ յաւերժացնել մեր հազարաւոր հերոսներուն ինկելի յիշատակը:

2.— Իւրաքանչիւր հայրենակցական պիտի պահէ իր ներքին կազմն ու գործունէութիւնը:

Սպասելով բոլոր հայրենակցականներու ընդփոյթ եւ գրական պատասխանին:

Միջհայրենակցական ժամանակաւոր դիւան, Նախագահ Յ. Յակոբեան, *քարտուղար* Յ. Հիսայեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱԶԻ Տէսինի Ազգ. վարժարանի Կրթ. Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքներն ու դպրոցին դերը գնահատող Տէսինահայերը անխտիր, 15 Հոկտեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Շատ կարեւոր:

ԿԱՊ. ԽԱԶԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Պ. Փաշայեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ:

ՀԱՑԱՌԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի 18 Հոկտեմբեր երեկոյեան Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ՝

ԳԵՐ. ԿՈՄԻՏԱՍ Վ. ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ
(Պոլսոյ կղերէն)

Անիէռ Սէնթ էլիզապէթ հաստատութեան մատրան մէջ, 19 Րիւ տը լա Սթասիոն:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրը պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 17ին, Շաբաթ երեկոյեան, պետական թատրոնի սրահը:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 24ի Շաբաթ իրիկունը
Սալ Քրոէֆիի մէջ
Մանրամասնութիւնները յետոյ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V 31, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ JEAN CANTEL

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՕՐ. CHRISTIANE JANԻ

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը: PRO. 77-73

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Le Club

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՇԱՄ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյնի» հերոսամարտին 39րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի, առաւօտուն սովորական սրահին մէջ: Վարդապետ Նիկոլեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ութ հազար նահատակներու ինկելի յիշատակին:

Օրուան բանախօսն է Հայրենակից Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն):

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

Գ. ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Արուեստագէտ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
(40ի մօտ գործերու)
(իւղաներկ – քանդակ, եւն.)

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. Իսճէնէ Մօժէի

9 Հոկտ.էն 19 Հոկտ. 3.30էն 7.30, *(Ամէն օր) Ազգային Տան վարի սրահին մէջ, 32, Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԼՍԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒՄ

13րդ շրջանի Ա. դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, 14 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը: Կը խօսի Մարսէյլէն՝ Պ. Սարգիս Պօղոսեան: Նիւթ.— «Արտասահմանեան արուեստը»: Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 15 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8621 — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4422

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մայիս 13էն (1958) ճիշդ տասնըհօթը ամիս ետք, ուրիշ 13ի մը եւ կրկին Երեքշաբթի մը Ալժերիան իր ժամն խօսեցնել կուտար տարբեր պայմաններու մէջ:

Նախարարապետ՝ Միշէլ Տըպրէ որոշած էր երկար յայտարարութիւն մը ընել Խորհրդարանին առջեւ, ծանրանալով գլխաւորաբար ալժերիական քաղաքականութեան վրայ: Նորութիւն մը չըսաւ, վարչապետը, ըսելիք նորութիւն ալ չունէր արդէն: Ճառէ մը աւելի, իր յայտարարութիւնը պաշտպանողականն էր Սեպտեմբեր 16ի, Զօր. տը Կոլի հրապարակած ծրագրին:

Դահլիճը դոյութեան պայքար մը չէր տաներ, ընդունելով ազգային ժողովի միճաբանութիւնները եւ նոյնիսկ քննադատութիւնները: Մեծամասնութիւնը ապահովուած է, հանդիսա մեծամասնութիւն մը, քանի որ 350 ձայն կը նախատեսուի ի նպաստ՝ Տըպրէի:

Կառավարութեան տեսակէտը կը պաշտպանեն նախ, անշուշտ, տը Կոլի կողմնակիցները որոնց կուսակցական անունն է «Միութիւն Հանրապետութեան համար»:

Ներկայ քաղաքականութեան համակիր են նաեւ Ընկերվարականները, Անկախներու մեծ մասը, եւ ժողովրդական Շարժումը: Ընդդիմադիր կը մնան համայնավարները, ինչպէս միշտ, նաեւ աջերը, այսինքն քանի մը անկախներ եւ Հանրապետութեան Միասնականութիւնը որոնք կը ներկայացնեն մանաւանդ Ալժերիայէն ընտրուած երեսփոխանները:

Այսպէս դիտելով, պատկերը մտահոգիչ չէ կառավարութեան համար, բայց պէտք չէ մոռնալ որ ընդդիմութեան պարագլուխն է հեղինակութիւն ունեցող անձնաւորութիւն մը՝ Ժորժ Պիտօ:

Ժողովրդական Շարժումի նախկին պարագլուխը որ Մայիս 13ի դէպքերուն առեն քաջ համակիր մըն էր Զօր. տը Կոլի, որուն բերաւ իր լայն աջակցութիւնը, այսօր կը հեռանայ դիմադրական շարժումի մը հին ընկերէն: Ժորժ Պիտօ «լքումի քաղաքականութիւն» կը նկատէ տը Կոլի ծրագիրը: Իրեն համար Ազգ. Ժողովը չի կրնար սահմանել պատասխանատուութիւններ որոնք իրը չեն:

Այլ խօսքով Պիտօ դէմ է նոյնիսկ վըստահութեան քուէին եւ համաձայն չէ որ Ազգ. Ժողովը բաժնէ կառավարութեան պատասխանատուութիւնը: Պիտոյի համար, այն ընտրութիւնը զոր տը Կոլ կուտայ Ալժերիացիներուն սահմանադրական չէ, «ընկերութեան» առաջարկը որ եղած է ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անկախութեան առաջարկ՝ յետաձգային համար:

Այս պայմաններու մէջ բացուեցաւ Երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովի նիստը ուր Տըպրէ կարդաց իր ճառը որ տեւեց մէկուկէս ժամ: Նոյն օրը Ֆերհաթ Աբպասի մէկ յայտարարութիւնը բաւական աղմուկ կը հանէր Փարիզի եւ Ալժէի շրջանակներուն մէջ: Աբպասի վերագրուած խօսքերուն մէջ, յատկանշական էր որ ըմբոստ պարագլուխը կ'ուզէր Փարիզ գալ իր պատուիրակութեան տալով զինուորական բնոյթ մը, ինչ որ կարծել կուտար թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը այլեւս պայման չի դներ իր քաղաքական հանգամանքը: Աբպասի վերագրուած խօսքերուն մէջ կարեւոր այլ կէտեր ուշադրութեան արժանի էին, եթէ յաջորդ օրն իսկ ամբողջութիւնը չի հերքուէր: Արդարեւ ըմբոստական շարժումին պարագլուխը կը յայտարարէր թէ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած է, ոչ մէկ լրագրողի: Այս նոր կացութեան առջեւ կարելի չէր անշուշտ ուրախանալ մտածելով թէ Աբպաս ըսած էր «Ֆրանսական ներկայութիւնը կը նախընտրեմ քան ռուսական կամ ամերիկեան: Ես միայն Ֆրանսերէն կը խօսիմ», քանի որ ենթական տէր չէր դառնար այդ խօսքերուն:

Այս բոլորը նոր դժուարութիւններ են, վարչապետի մը համար որ կ'ուզէ համոզել բոլորը որ եթէ զանազան առաջարկներ եղան Ալժերիոյ, տը Կոլի կողմէ, անոնք եղան այն հաստատ յոյսով որ Ալժերիան անոնցմէ միայն մէկը կրնայ ընտրել՝ Ֆրանսացումը:

Այս պատճառով Ֆրանսան պզտուութիւն կուտայ Ալժերիացիներուն, որովհետեւ «Ֆրանսան ուժ է բայց նաեւ արդարութիւն եւ չի վախնար Ազատութենէն»:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովին առջեւ ներկայացուց կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ արտաքին թէ ներքին ճակատներու վրայ հաւասարապէս: Յայտարարութեան ընթերցումը մէկուկէս ժամ տեւեց:

Առաջին մասը յատկացուած էր Խորհրդարանի աշխատանքներուն: Այս նստաշրջանին քննուելիք հարցերը թուելէ ետք, կան առաւ արտաքին քաղաքականութեան ...այ:

ԱՐԵՒԵԼՔ – ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան եւ խորհրդային աշխարհներու յարաբերութեանց հիմնական փոփոխութեան մը նախօրեակի՞ն կը գտնուինք արդեօք:

Հարցը սեղան դրուած է եւ Ֆրանսա պատասխանատուութեան իր բաժինը ունի արդէն իսկ սկսած բանակցութեանց մէջ:

Խրուշչեւի Ամերիկա այցելութեան առաջին արդիւնքը յայտնի է.— Պերլինի համար տրուած վեց ամսուան պայմանաժամէն հրաժարած էին, անցնել ամիսներու ընթացքին: Խրուշչեւ հաստատեց՝ թէ բանակցութեանց համար պայմանաժամ պիտի չորուի, միաժամանակ աւելցնելով թէ այս կացութիւնը յաւիտենական չի կրնար ըլլալ:

Միացեալ Նահանգներու Նախագահն ու Խ. Միութեան Վարչապետը համաձայնեցան՝ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց մեծերու ժողովի մօտալուտ թուական մը առաջարկելու համար:

Տըպրէ շեշտեց թէ մեծերու ժողովը լարուած մթնոլորտի մեղմացման համար լաւագոյն միջոցն է: Բայց մարդկութիւնը ապարդիւն պատրանքներով պէտք չէ օրօրել: Զախողութիւնը ծանր պիտի ըլլայ: Աւելի ծանր պիտի ըլլայ թերեւս վերջին ժամուն զիջումներ ընել՝ յաջողութեան մը հաւատքը ներշնչելու մտահոգութեամբ: Մեծերու ժողովին պատրաստութիւնը լրջօրէն պէտք է ուսումնասիրուի:

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսայի վարչապետը կը զգուշանայ արեւմտեան զոհողութիւններէ, նկատելով որ անոնց հետեւանքը, կարճ ժամանակի ընթացքին, շատ ծանր կրնայ ըլլալ Եւրոպայի համար:

Անհրաժեշտ ցոյց պէտք չէ տալ նաեւ կարեւոր այլ հարցի մը մէջ՝ որ ընդհանուր զինաթափութիւնն է:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Նախագահ Այզընհաուըրի այցելութեան (Սեպտեմբեր 2) առիթով անկեղծ խօսակցութիւններ տեղի ունեցան:

Երբ բացատրեցինք թէ ամերիկեան քաղաքականութեան ցուրտ վերաբերումը Ֆրանսայի ալժերիական քաղաքականութեան հանդէպ վտանգաւոր կրնայ ըլլալ Ատլանտեան Ուխտի համար՝ Ամերիկացիները հասկցան թէ հաստատում մը կ'ընենք եւ ոչ թէ պաշտպանողական մը:

Այնուհետեւ խօսակցութիւնները դարձան արեւմտեան ազգերու քաղաքական եւ զինուորական մօտեցողութեանց շուրջ: Այս մասին յաճախակի խորհրդակցութիւններ ունենալու սկզբունքը ընդունուեցաւ:

Մասնաւոր խորհրդակցութիւններ պիտի ըլլան նաեւ Միջերկրականի պաշտպանութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար:

ՀԱՄԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ցաջողութեան հաւանականութիւնները աւելցած են՝ այս մարզին մէջ: Արդարեւ, հազիւ մէկ տարուան մէջ, Համարակապետութիւնը կազմաւորուեցաւ եւ ցոյց տուաւ իր կենսունակութիւնը: Սահմանադրութեան նախատեսած մարմինները հաստատուեցան եւ սկսան գործել:

Վարչապետը շեշտեց թէ երբեմնի լըքուած Ափրիկէն այսօր սկսած է Միացեալ Նահանգներու, Ռուսիոյ եւ Չինաստանի հետաքրքրութեան առարկայ դառնալ: Ժամանակէ մը ի վեր այդ երկիրները իրենց քաղաքականութիւնը կը ճշդեն՝ Ափրիկէի մէջ տնտեսական թէ քաղաքական շահեր ապահովելու առաջադրութեամբ: Արդարեւ՝ վտանգաւոր պիտի ըլլար՝ եթէ Ափրիկէի մէջ համայնավար երկիրներ ծնէին, կամ երկիրներ դաշնակցէին համայնավարներու հետ ...

ԱԼԺԵՐԻԱ

Միշէլ Տըպրէի յայտարարութեան ամէնէն կարեւոր մասը կը նկատուի Ալժերիոյ հարցը:—

Սեպտեմբեր 16ին, ըսաւ ան, Հանրապետութեան Նախագահը վճռական յայտարարութիւն մը ըրաւ, որուն իմաստը յստակ է: Զօր. տը Կոլ յայտարարեց թէ Ֆրանսայի կամքն է Ալժերիան դուրս հանել բռնութեան շրջանէն եւ դնել իրաւունքի շրջանի մը մէջ:

Արդարեւ, 1954էն ի վեր Ալժերիա կը գտնուի բռնութեան շրջանին մէջ:

Տըպրէ չուզեց ծանրանալ Ալժերիոյ ըմբոստութեան պատճառներուն վրայ եւ շեշտելէ ետք թէ 1954 Նոյեմբերին կարելի էր անոր առաջքն առնել, աւելցուց — Զօր. տը Կոլի վերադարձէն ի վեր խաղաղութեան հարցը նոր թափ առաւ:

Վերականգնումի ճամբուն վրայ գտնուող Ֆրանսայի մը համար անհրաժեշտ էր դուրս գալ բռնութեան շրջանէն, փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ էր Ալժերիոյ համար, Ֆրանսայի համար:

Ինչպէ՞ս պէտք է ընել սակայն դժուարին այս գործը:

Ալժերիական գերիշխանութեան հարց մը գոյութիւն չի կրնար ունենալ, ինչպէս չէ ունեցած: Ալժերիոյ քաղաքական, մտաւորական եւ տնտեսական միութիւնը ստեղծուած է Ֆրանսայի շնորհիւ: Ալժերիոյ 12 նահանգները ծագումով այնքան տարբեր բնակիչներ ունին, իրարմէ այնքան տարբեր համայնքներ ստեղծուած են՝ որ իրարու միջեւ եւ իրենցմէ վեր ուրիշ կապեր եւ խաղաղութեան ապահովութիւն չունին՝ բացի այն կապերէն, որ ստեղծած է Ֆրանսա, բացի այն ապահովութենէն որ եղած է Ֆրանսայի միջոցով:

Զօր. տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը Ալժերիոյ միակ բախտն է՝ իրաւունքի, ազատութեան սահմանին մէջ մտնելու համար:

Ֆրանսա Միջերկրականի, Հիւս. Ափրիկէի եւ Սահարայի մէջ շահեր ունի՝ որոնց պահպանումը ազգային ապագայի պայմաններ են: Զինուորական եւ տնտեսական շահեր:

Ալժերիոյ մէջ կրակը դադրեցնելու պայմանները դրուած էին Զօր. տը Կոլի կողմէ, 1958 Հոկտեմբերին, երբ կառավարութեան ղեկավարն էր: Այդ պայմանները միշտ ի զօրու են: Քանի՛ցս վերանորոգուեցան անոնք: Հանրապետութեան Նախագահին վերջին յայտարարութիւնը բանակցութեան մը մեկնակէտը չէ, այլ՝ քաղաքականութեան մը հաստատումը: Քաղաքական ծրագիր մը, Ֆրանսայի ծրագրին ճշդումն է ան:

Վարչապետը իր խօսքը վերջացուց, յայտարարելով թէ Ֆրանսա ուժ է, բայց միեւնոյն ատեն՝ արդարութիւն: Ահա՛ թէ ինչու չի վախնար ազատութենէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ ատամնաբոյժ մը յայտարարած է թէ վարչապետը վիրաւորուելէն յետոյ, իր ձեռքով իսկ սպաննած է յարձակողներէն մէկը: Ատամնաբոյժը փողոցը կը գտնուէր երբ Քասըմի կառքը յարձակման ենթարկուած է եւ կրցած է ականատես ըլլալ դէպքերուն:

ՖԵՐՀԱԹ ԱԲՊԱՍ հերքեց այն յայտարարութիւնները զոր Jour de France հրատարակած էր: Յայտարարութեան շահեկան մասն այն էր ուր Աբպաս կ'ըսէր որ եթէ Ալժերիան Ֆրանսացում ընտրէ, իրենք պիտի համակերպին եւ այնուհետեւ գործեն իբրեւ հարազատ Ֆրանսացիներ: «Ժուր տը Ֆրանս»ի տնօրէնութիւնը եւ Ժագ Տիւշըմէն կը պնդեն թէ ամբողջ տեսակցութիւնը հարազատ է եւ Աբպասի յայտարարութիւնները բառ առ բառ կը համապատասխանեն իր խօսքերուն: Այս առթիւ թերթը նկարներն ալ կը բերէ իբրեւ ապացոյց իր տեսակցութեան, քանի որ ըմբոստական շարժումին պարագլուխը չըսեր թէ այդպիսի խօսքեր չէ ըսած այլ կը հերքէ նոյնիսկ տեսակցութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մարզական եւ Երիտասարդութեան նախարարը՝ Մօրիս Հերցոկ որ Միջերկրականեան Խաղերու առթիւ Պէյրութ կը գտնուի, ընդունուեցաւ Լիբանանի ուսանողական եւ համալսարանական միութեանց կողմէ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը ցարդ չկրցաւ ընտրել 11րդ անդամը, պայքարը սուր է Լեհաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: 25 անգամ քուէարկութիւն եղած է առանց մեծամասնութիւն մը ապահովելու երկուքէն մէկուն: Նոր քուէարկութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Քոնրատ Ատընաուըր, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ վերին ժողովը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ: Ատընաուըր ըսաւ թէ Արեւմտեանները, նախապէս, բազմաթիւ խորհրդակցութիւններ պէտք է ունենան:

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին վարչապետը Էնթընի Իտըն իր յուշերը կը գրէ Սուէզի դէպքերուն մասին: Հրատարակչական տան բանբերը յայտարարած է թէ Իտըն համոզուած է որ ինք իրաւունք ունէր Սուէզի ատեն եւ թէ անկէ ի վեր լսածները կամ կարդացածները չեն կրցած հակառակը ապացուցանել:

ՓԱՐԻԶԻ սակարանը զգալիօրէն բարձրցաւ Երեքշաբթի օր: Մանաւանդ Սահարայի քարիւղի արժեթուղթերը յաւելում կրեցին: Գլխաւոր պատճառը կը նկատուի Ֆերհաթ Աբպասի ծանօթ, ապա հերքած, յայտարարութիւնը որ յուսալ կուտար թէ կրակը կրնայ անմիջապէս դադրիլ Ալժերիոյ մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան — 200.000

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

•

— Եթէ օր մը հնարաւորութիւն ունենաք Հայաստան երթալու, ի՞նչ թուական, ո՞ր եղանակը կ'ընտրէք,— հարցուցի բաժակ մը թէյի շուրջ հաւաքուած բարեկամներուս ։

— Դեղձերուն ու ծիրաններուն հասած ատենը ։

— Աշունը ։

— Գարունը ։

— Խաղողներուն հասած ատենը ։

Լսեցի բոլորին պատասխանը ու քթիս տակէն «հը» մը մռմռալով լռեցի ։

— Է, վե՞րջը, ուզեցին գիտնալ անոնցմէ ոմանք ։

— Վերջը չկայ, հարցում մըն էր ըրի․․

— Իսկ դո՞ւն, դո՞ւն երբ կ'ուզէիր երթալ ։

— Աշնան, — ըսի ես անվարան ,— դպրոցներու բացուած օրը պիտի ուզէի հոն ըլլալ․ կենալ Աբովեանի վրայ ու դիտել՝ Հայաստանի ապագան իրենց ուսերուն կրող սերունդին դպրոց երթալը․․ Այսքան, ուրիշ բան չէի ուզեր ...

Այսքան բացատրութիւնը բաւ համարեցին ու ալ բան չհարցուցին․ մէկը խօսակցութեան նիւթը փոխեց ու հարցը համարուեցաւ փակուած ։ Անոնք չէին գիտեր ու չեն գիտեր, թէ ես ամէն տարի, ուր որ ըլլամ, անպատճառ դպրոցներու բացուելիք օրը, առտու կանուխ կ'ելլեմ ու բանուկ փողոցի մը անկիւնը կեցած , յուզումով դպրոց գացողներու շարքերը կը դիտեմ ։

×

Աւելի քան քառասուն տարի առաջ էր, որ Սեպտեմբերի պայծառ արեգակով աղուոր օր մը, առջինեկիս ձեռքէն բռնած , տարի դպրոց ։ Մետաքսանման մազերուն վրայ, խոշոր թիթեռնիկի մը նման , մայրը կարմիր ժապաւէն մը կապած էր, ու իր առողջ ալջնակի լեցուն թուշերը կը փայլէին մաքրութեամբ ։ Երբ ամպէ ձեւուած իր հրջազգեստին մէջ թռվռալով տոտիկ տոտիկ կը քալէր քովէս, աջ ձեռքիս ցուցամատը իր պզտիկ ափին մէջ էր ։

Տարաթներ առաջ, խորհելով այս օրուան ու այս պահին մասին, յուզուած էի․․․ Վերջապէս մեր կեանքի ընթացքին քանի՞ առջինեկ կ'ունենանք, որ զանոնք առաջին անգամ դպրոց առաջնորդենք ... Երեւակայած էի, թէ երբ զինք դպրոցը՝ տարիներու մէջ ձգեմ, պիտի յուզուի ․ իր պզտիկ կամակոր ու վարդագոյն շրթները պիտի դողան ու վերջին անկիւնադարձը անցնելէս առաջ պիտի լայ ու վազէ ետեւէս ։

Բայց այս բաներէն ոչ մէկը պատահեցաւ ։ Շատ շուտով բարեկամներ ճարեց․ տակաւ բակէ կանուխ գացած էինք ու բակին մէջ խաղացող տղոց՝ հետ խառնուեցանք․ երբ առաջին օրուան առաջին զանգակէն ետք մեծ սրահի դրան առջեւ բաժնուելով «մնաք բարով» ըսի իրեն , զուարթօրէն իր թաթիկը շարժեց ։

— Գայ, փա ։

— Գայ, ձագս ։

Ու աչքերս լեցուեցան ։

Անդրանիկս դպրոց տարած էի ։

Շատ մի սեղմէք ։

Տուն եկայ ու տղեկութեան տուր մօրը ։ Մօրը, որ երկու շաբաթէ ի վեր կը պատրաստուէր այս օրը յիշատակելի ընել ։ Կարած, ձեւած, օսլայած էր՝ գիշերը ցերեկին խառնելով ․․․ Այնպէս որ, օր մը, ալ չդիմանալով, բողոքեցի ․

— Եթէ դպրոց երթալու համար այդքան պատրաստութիւններ կը տեսնուին, հարս եղած ատենը վեց ամիս առաջ սկըսելու ենք ...

— Երբ զինք մինակ ձգեցիր նէ, յուզուեցա՞ւ, լացա՞ւ ։

— Չէ, ինչո՞ւ պիտի լայ ու յուզուի ․ իմ աղջիկս ի՞նչ կարծեցիր ...

— Զարմանալի է, ըսաւ ան, երբ զաւակներդ լաւ բան մը կ'ընեն, քու աղջիկդ կամ քու տղադ կ'ըլլան, երբ չարութիւն ընեն՝ իմս կ'ըլլան, դուն անոնց մէջ բաժին չես ունենար ։

Ի՞նչ կրնայի պատասխանել այս արդար դիտողութեան, ժպտեցայ իմաստուն մարդու ժպիտով ու զինք համբուրելէ ետք գործի գացի ։

Այն օրերուն պատրաստ էի կեանքէս հինգ տարի տալու՝ գիտնալու համար, թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց ամէն մէկուն ապագան․․․ Ամէն հօր պէս իմ ալ փախերըս ու երազներս բարձրէն կը սաւառնէին ։ Կին փաստաբաններ, կին դատաւորներ, կին բժիշկներ չկայի՞ն․․․ Միացեալ Նահանգաց Ծերակոյտին ու Ներկայացուցչական տան մէջ կին անդամներ չկայի՞ն ։

Գործատեղի հասնելէս ետքն էր, որ յիշեցի, թէ կնոջս չէի պատուիրած, որ կէսօրին դպրոց երթայ ու առնէ երախան ։ Հեռաձայնը բացի եւ, զանազան ուրիշ բաներու մասին խօսելէ ետք, իբր թէ, ի միջի այլոց , հարցուցի ․

— Երբ դպրոց երթաս աղջիկդ առնելու, երախան որո՞ւ պիտի ձգես ։

— Հետս կ'առնեմ կառքով ։

— Աղէկ, քիչ մը կանուխ ճամբայ ելիր, որ չուշանաս ։

— Լաւ չէ՞ր ըլլար, որ գործի չերթայիր ու աղջիկդ դպրոց տանիլ բերելով զբաղէիր քանի մը ամիս ։

Քարը թեւիս դպաւ ։

Կամաց մը հեռաձայնի փողը դրի տեղը ու գլուխս կախեցի սեղանիս վրայ ։

Այս բաներէն երկու օր ետքն էր, որ իրիկուն մը աղջիկս մագլցեցաւ ծունկերուս վրայ ու հոն աղուոր մը տեղաւորուելէ ետք, ըսաւ որ մամային պատուիրեմ, որպէսզի ալ չղայ զինք դպրոցէն առնելու ։

— Ես մեծ աղջիկ եմ, ճամբան գիտեմ ։

Այդ օրերուն մեր գիւղը թէեւ հիմակուան պէս բազմամարդ ու քաղաքակրթութեան կողմէ աւերուած չէր, բայց նորէն գործօն տեղ մըն էր ։ Կառքեր ու ձիեր կ'անցնէին, երբեւէկ ու խաժամուժ կար․․․ Պատուիրեցի կնոջս, որ զաղտնի հետեւի երախային ու իրիկունն ալ, նոյնպէս զաղտնի, դիմաւորելու երթայ ։ Բանից դուրս եկաւ, որ այսքան պարզ հրահանգի մը չկրցաւ հետեւիլ ան ու օր մը ետքն իսկ բռնուեցաւ ։ Իրիկունը, երբ տուն եկայ, աղջիկս նորէն վրաս վազեց ու լալով բողոքեց ․

— Մաման խօսքդ մտիկ չըներ ու նորէն ղիս առնելու կուգայ․․․ Ես ճամբան գիտեմ ․ ․

— Գիտեմ որ գիտես․ բայց ճամբան կառքեր կան ...

— Ես շատ ըսքուս կ'ըլլամ ...

Ցաղթանակը տարաւ ։ Ասիկա անկախութիւն յայտարարելու իր առաջինյաջող փորձն եղաւ ։

Քանի մը ամիս ետք, երբ «Ծնողքներու օրը» դասարան մտայ քանի մը ուրիշ դըրացիներու հետ, մեր զաւակները դասամիջոցին տեսնելու ու դասաւանդութեանց ներկայ ըլլալու, շարքերուն մէջ իմինս գտնելու նեղութիւն չքաշեցի․ ցորենաբու ծովէն բուսած հազուագիւտ սեւ կակաչի մը պէս էր իմինիս գլուխը շէկերու ծովուն մէջ ։

Ու տարիներ անցան․․․ Անցան արագ ։ Մազերուս մէջ ճերմակ թելեր մտան ․ ժամանակը ճակատիս խորշոմներուն նադագիծները պատրաստեց ․․․ Երջանիկ օր մըն ալ, այր ու կին, գացինք անոր շրջանաւարտութեան հանդէսին ներկայ ըլլալու ։ Վարժարանի տնօրէնը վկայականները բաժնեց ու յորդորական մը խօսեցաւ շրջանաւարտներուն ։ Կեանքի մէջ պատուով ապրելու, առաջ ըլլալու, ուսումը շարունակելու եւ հին ու նոր մեծ-ծաղոյն միտքերու հետ շփման մէջ մնալու անհրաժեշտութեան վրայ դրաւ շեշտը ...

Երբ դուրս ելանք, կինս խանդավառուած էր տնօրէնին ճառով ։ Աղջիկս ալ ուրախ էր ։ Միայն ես էի տխուր, հին յուշերու եւ մտքերու մէջ կորած ...

Իմ ուսանողութեան օրերուն, իմ հայրենիքս Տաճկահայաստանն էր, գերի Տաճկահայաստանը ․․․ ու ամէն տնօրէն ու ամէն ճառախօս մէկ յորդոր ունէր տալու իր ունկնդիրներուն ․

— Ծառայել հայրենիքին ...

Կը թուի, թէ չկրցանք լման սրտով ծառայել այդ հայրենիքին ու սեւ օր մը այդ հայրենիքը արեան ծով դարձաւ ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ԽՄԲ․— Խրուշչեւի այցելութիւնը Փեքին․ Մաօ Ցէ Թունկի անձիշող գիրքը հանդէպ Խ․ Միութեան, առիթ տուին միջազգային մամուլին, որ երկար յօդուածներ նուիրէ Համայնավար Չինաստանի ։ Փարի – Փրէսի մէկ շահեկան յօդուածէն կը քաղենք գլխաւոր մասերը ։

Ներդաշնակութիւնը կատարեալ չէ համայնավար Չինաստանի եւ Խորհրդ․ Միութեան նոր մենատէրին միջեւ ։ Առաջին անգամ չէր, որ Խրուշչեւ Փեքին կ'երթար, քանիցս գացած է պանծացնելու համար չին – խորհրդային բարեկամութիւնը ։ Այս անգամ սակայն երբ Խրուշչեւ անցաւ Փեքինի գլխաւոր դռնէն, որուն անունը «Գերագոյն Ներդաշնակութիւն է», տարակոյս չկայ թէ զգաց այդ անուան հեգնանքը ։ Մաօ Ցէ Թունկ ռուսական մեքեր ունէր Ուկրանիոյ գիւղացիին, հին քէներ ունէր յիշեցնելիք ։

Մաօ Ցէ Թունկ չէ մոռցած «հանճարեղին» սխալները, չէ մոռցած թէ դէպքերը միշտ ցոյց տուած են որ ինք իրաւունք ունէր, մանաւանդ 1927ին՝ երբ Սթալինի սխալները ճակատագրական պիտի ըլլային չին համայնավար կուսակցութեան համար, եթէ ինք, Մաօ, չփրկէր շարժումը ։

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին էր որ բոլշեւիկ Ռուսաստանը սկսաւ Չինաստանով զբաղիլ ։ Այն ատեն չէր կրնար տակաւին կոթնիլ Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան վրայ , որ 1921ին կազմուած էր, Շանկայի մէջ , Շէն Թիւ Ցիուի եւ 11 չարքայիններու կողմէ ; որոնց կարգին՝ Մաօ Ցէ Թունկ ։ Այդ պատճառով Կրեմլինը կը նախընտրէր օգնել Քուօմինթանկի ազգայնական շարժումին, այն յետին մտքով թէ ի վերջոյ պիտի կարենար զայն մարքսիստ շարժումի մը վերածել ։

1923, Յունիսին, Խորհրդ․ Միութեան ճնշումին տակ տեղի կ'ունենար տարօրինակ զինակցութիւն մը Ազգայնական եւ Համայնավար կուսակցութեանց միջեւ ։ Աւելին՝ համայնավարները նախապատուութիւնը կուտային Քուօմինթանքի՝ ընդունելով որ ան «յեղափոխութեան կեդրոնական ուժն է եւ այդ պատճառով, է որ պէտք է ստանձնէ ղեկավարութիւնը »։

Նոյն տարուան աշնան, Ռուսաստանը կը ղրկէր պատուիրակութիւն մը որ, յետագային, նշանաւոր պիտի դառնար ։ Պաշտօնապէս Գոռոտին եւ Կալէն կուղային օգնելու Սուն Եաթ Սէնի, որ կազմակերպէ իր կուսակցութիւնը եւ ապահովէ ազգայնական յեղափոխութեան յաղթանակը ։ Գոռոտին կը յայտարարէ նոյնիսկ — « Հոս եկած եմ, որպէսզի չին ազգային յեղափոխութեան տրամադրութեան տակ դնեմ ինքզինքս ։ Ձեր նըպատակն է պայքարիլ օտար աշխարհակալութեան դէմ ։ Մեր ալ նպատակն է ։ Ինչ կը վերաբերի համայնավարութեան Չինաստանը ի վիճակի չէ անոր գործադրութեան մասին խօսելու, ներկայ պայմանները թոյլ չեն տար »։

Ռուս ռազմագէտները չէին նախատեսած սակայն թէ իրենց ծրագիրը պիտի

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Գ․

Երեսուն երեք տարեկանին քիչ մը դըրամ խնայած ըլլալով եւ իրմէ մեծերուն անուղղակի հակողութենէն եւ խրատներէն ազատ՝ կրցեր էր Պոլսոյ գեղարուեստից վարժարանը յաճախել, որուն միջոցին ցոյց տուած էր արդէն, հակառակ նախապէս ընկերներէն ընդունած թշնամանքներուն, ճշմարիտ եւ մեծ տաղանդ մը․ իր ուսուցչին խրախոյսներուն վրայ վստահութիւն առած էր եւ մտադրած էր Փարիզ երթալ․ 150 ոսկիի գումար մը խնայած էր զրեթէ 15 տարուան չարաչար աշխատութիւնով, եւ այնպիսի խնայողութիւններու սեղմուած, որոնց կըրցած էր տակալ միայն իր երկաթէ կամքին եւ արուեստի համար ունեցած անսահման եւ անդիմադրելի սիրոյն շնորհիւ ։

Տաճատ Զարըքեան երկրորդ կարգի ճամբորդներու ճաշարահին մէջ, օրօրուն աթոռի մը վրայ կ'օրօրուէր իր ճամբորդութեան երկրորդ օրը ; երբ հ... նաւապետը սրահ մտնելով ըսաւ ․

— ...էք, պարոն, հայրենակից մը ունիք երրորդ կարգի ճամբորդներուն մէջ ։

— Ահ, ըսաւ անտարբերութեամբ ճախարը ցնելով ։

Երկու օր թաւական եղած էր որպէսզի նաւաստիներէն մինչեւ նաւապետը գիտնային , թէ հանճարեղ պատանի մը կը փոխադրէին Մարսիլիա, իր համակրելի արտաքին երեւոյթին, մանաւանդ այն մեծ մարդու հովին շնորհիւ, որ ունէր, կարծեր էին թէ նշանաւոր պրալէտ մըն է, որ հետաքրքրութեան կամ ինքզինքը ծանօթացնելու համար կ'երթար Փարիզ․ մեծարանքով եւ յարգանքով կը վարուէին եւ իրեն համար ունէին այն մանր եւ ըստ ինքեան ոչինչ ուշադրութիւնները, որոնց մէջ այնքան մեծ բան զնել գիտեն ֆրանսացիք ։

Երկրորդ կարգի ճամբորդներուն մէջ կար Ֆրանսացի օրիորդ մը, որ երկար ատեն ուսուցչուհի եղած էր Բագուի մէջ, հարուստ հայ ընտանիքի մը աղջկան , զոր իրեն հետ ճամբորդութեան կը տանէր, այս վերջինը նիհար, չափազանց թուխ եւ արդէն շրթունքներուն վրայ սեւ աղուամազով մը զարդարուած․ 15 – 16 տարեկան աղջիկ մըն էր, որ ինքզինքը Բագուի մէջ կարծելով ոչչափ կ'ուզէր յայտնել, թէ ինքը հայ չէ․ բարեբախտաբար իր անհանդուրժելի տգեղութիւնը մոռցնել կուտար իր անձը եւ ոչ ոք կը զբաղէր իրմով ։ Ցեռոյ կային մէկ խօսալցի եւ երկու յոյն վաճառական․ Տաճատ Զարըքեան ոչ ոքի հետ ընկերացաւ․ իր խօսելու դժուարութիւնը եւ մանաւանդ Ֆրանսերէն լեզուի մէջ ունեցած խակութիւնը պատճառ եղան, որ մինակ մնայ եւ կարելի եղածին չափ քիչ խառնուի ընդհանուր խօսակցութիւններուն ։ Ասիկա սակայն բոլորովին տարբեր ազդեցութիւն ըրաւ․ ամէնքն ալ կարծեցին, թէ իրենցմէ շատ բարձր եւ կարող անձ մըն էր անիկա եւ, ինչպէս ըսի արդէն , մասնաւոր յարգանքով սկսան վարուիլ իրեն հետ ։

— Ներեցէք, պարոն, ձեզ անհանգիստ ընելուս, ըսաւ փոխ նաւապետը, կարծեցի թէ կրնար չահագրգռել ձեզ, մանաւանդ թէ ձեր հայրենակիցը ըսաւ թէ Փարիզ կ'երթայ նկարչութեան հետեւելու ։

— Ահ, նկարչութիւն, իրաւամբ զարմանալի է, ի՞նչ է անունը ։

— Չկրցի միտքս պահել ։

— Վերջը կը տեսնենք հարկաւ ։

Տաճատ Զարըքեան չափազանց հետաքրքրուած էր երրորդ կարգի նկարիչ ճամբորդը տեսնելու, բայց միւս կողմանէ չէր ուզեր, որ ամէնքն ալ գիտնային իր հետաքրքրութիւնը․ իր բնական զգացումները ծածկելու եւ մանաւանդ անոնց բոլորովին հակառակը ցոյց տալու վարժ — մեծ ... մասնաւորութիւն մը, որ յաճախ կը պատահի կիներու, հիւանդներու, տըղոց եւ տկար մարդերու — Տաճատ Զարըքեան առանց օրինաւոր կամ որոշ պատճառի ինքզինքը անտարբեր ցոյց տըւաւ, առոր համար էր, որ իրիկուան ճաշէն ետքը միայն հաճեցաւ երեւնալ նըկարչին ։

— Եղբայր, ձեզի սպասեցի առաւօտէն ի վեր, ըսաւ Բարսեղ Սարգիսեան իր լայն եւ կարծր ձեռքը երկնցնելով Տաճատին, որ իր բարակ մատները դրաւ Բարսեղի ափին մէջ, շատ փափաք կը զգար անմիջապէս յայտնելու իր խօսակցին, թէ ինչ տեսակ մարդու հետ գործ ունէր, բայց Բարսեղին անկիւնաւոր եւ ուղիղ կզակը, իր խորշոմած եւ այրած դէմքը զինք երկչոտ դարձուցին ։

Բարսեղ անգամ մըն ալ եղբայրաբար նայեցաւ՝ ժպտելով Տաճատին, յետոյ ձեռքը գրպանը խոթեց, ծխախոտին տուփը հանեց եւ սիկարէթ մը օլորելով հրամցուց ։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Տաճատ ետ քաշուելով, հիմա ծխեցի ։

— Հատ մըն ալ ծխեցէք, եղբայր, ինչ կ'ըլլայ, չէք գիտեր որքան գոհ եմ ազգակցի մը հետ խօսելուս, երկու օր է որ կը խղդուիմ կոր այս անպիտաններուն հետ ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(7 Շար․)

ձախողէր չին պարզ զօրավարի մը շնորհիւ, որ ռուսական ոսկին, ուժը եւ խորատները կը գործածէր իր իսկ հաշւոյն եւ ոչ թէ համաշխարհային յեղափոխութեան: Այդ զօրավարին անունն էր՝ Շանկ Քայ Շէք, առաջին չին զինուորականը որ Խորհրդ. Միութիւն գացած էր, 1923ին, եւ վերադարձին՝ շատ տպաւորուած էր եթէ ոչ մարքսիզմէն, առնուազն ռուսական մեթոտներէն: Ռուսերը կը կարծէին թէ համակիր մըն է, այդ պատճառով գէշ աչքով չէին դիտեր անոր ազդեցութեան զօրացումը Քուոմինթանկի շարժումէն ներս: Կը քաջալերէին որ Սուն Եաթ Սէնի անմիջական գործակիցը դառնայ, պաշտ անոր յաջորդը, երբ 1925ին Փեքինի մէջ կը մեռնէր «յեղափոխութեան հայրը», այդ պահուն սկսան, Ռուսերուն համար, դժուարութիւնները: Երիտասարդ Շանկ Քայ Շէքը ցոյց կու տայ իր իսկական նպատակները: Կը հեռանայ իր մարքսիստ ընկերներէն, բայց Կրեմլինի ղեկավարները կոյր կը մնան: Միջադէպ մը, սակայն, յատկանշական է:

Վանկ Փօայի զինուորական ակադեմիան հիմնուած էր Գրոտինի թելադրանքով: Խորհրդ. Միութիւնը կը հայթայթէր խորհրդատուներ, դասախօսներ, ուսուցիչներ եւ հոնկէ շրջանաւարտ սպաները մարքսիզմի լաւագոյն գործակալներն էին: 1926, Մարտ 20ին, օգտուելով Գրոտինի բացակայութենէն, Շանկ Քայ Շէք ձերբակալել կու տայ Վանկփօայի բոլոր համայնավար Չինացիները: Գրոտին անմիջապէս կը վերադառնայ, խզումին առաջքը կ'առնէ եւ համաձայնութեան կուգայ: Շանկ Քայ Շէք կը շարունակէ սակայն իր մաքրագործումները: 1926 Մայիսին կը յայտարարուի թէ մարքսիստները ընտրելի չեն: Մաօ Ցէ Թունք կ'ուզէ հակազդել, անցնիլ յեղափոխական գործունէութեան, բայց Սթալին եւ Գուխարին դէմ են այս տեսակէտին: Անոնց տեսակէտով՝ չին յեղափոխութեան յաղթանակին միակ միջոցը Շանկ Քայ Շէքի հետ զինակցութիւնն է: Երբ Սթալինի տեսակէտները յաղթեցին, Մաօ Ցէ Թունկի նախատեսութիւնները իրականացան: 1927 Մարտ 22ին, Շու Էն Լայի ղեկավարութեան տակ համայնավարները կը գրաւէին Շանկայը: Բայց Ապրիլ 12ին Շանկ Քայ Շէք կը սկսի կռուիլ երէկուան իր ընկերներուն դէմ: Իր հրամանատարութեան տակ ազգայնական 26րդ բանակը Շանկայ կը մտնէ, արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ունենան, բանուորական գունդերը կը ճզմուին, եւ համայնավարները անգթօրէն կը ջարդուին: Արիւնի այս բաղնիքին մէջ, չին համայնավար կուսակցութիւնը կը կորսնցնէ բանուորական ուժերը, Մոսկուա կը շարունակէ սակայն Շանկ Քայ Շէքի կողքին մնալ մինչեւ այն օրը երբ Սթալինի աչքերը կը բացուին.— Գրոտին եւ միւս Ռուսերը հրաման ստացած են Չինաստանէն հեռանալու:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԴԸ ՈՐ ՉԷՐ ՈՒԶԵՐ ՄԵՌՆԻԼ

•

ԿԱՄՔԻ ՈՒԺԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Զինուորական վիրաբոյժը կ'ըսէր.

— Բժշկութիւնը փրկութեան վերջին ազդակը չէ: Այս ծանօթ է բոլոր այն բժիշկներուն, որոնք ճակատ գացած են: Բազմաթիւ պարագաներու մէջ, ուր բժիշկներու եւ վիրաբոյժներու գիտութիւնը անզօր մնացած էր բոլորովին, եղան վիրաւորներ, որոնք միմիայն իրենց կամքի ուժով յաջողեցան բուժուիլ եւ միանալ իրենց զօրաբաժնին: Օրինակ մը պատմեմ ձեզի:

Առաջին աշխարհամարտին, Ֆրանսայի մէջ խնամեցի զինուոր մը, որ գէշ վիճակի մէջ էր— ուսոսկրին տակէն գնդակ մը անցնելով, ծակած էր աջ թոքը, ստոծանին, մաղձապարկը եւ լեարդը առանց հաշուի առնելու բազմաթիւ վէրքեր աղիքներուն մէջ:

— Գիտակցութիւնը վրա՞ն էր:

— Կատարելապէս գիտակից էր. այն աստիճան, որ քննութեան եւ գործողութեան նախապատրաստութեան ատեն բաւական բարձրաձայն անվերջ կը կրկնէր.

— «Շատ լաւ պիտի անցնի բժիշկ, մի մտահոգուիք ինծի համար:

Էթէրով քնացուցինք զայն, յետոյ բացինք որովայնը, կատարեցինք ինչ որ պէտք էր, կարել եւայլն, արդէն տարօրինակ էր որ կ'ապրէր տակաւին, երեւակայեցէք հազիւ սթափած՝ զարմանալի կենսունակութիւն մը ցոյց տուաւ եւ յայտարարեց թէ շատ աղէկ է. իր մօտաւոր դրացիներուն մէջ, ծանրօրէն վիրաւորուած տասներկու հոգի, մէկը նստաւ յանկարծ անկողինին մէջ, նայեցաւ մեր մարդուն եւ սաստիկ խնդաց:

— Եթէ այս տղան ազատի, ես ինչո՞ւ մեռնիմ:

— Այդ օրէն սկսեալ եւ մինչեւ մեկնումը, ամբողջ շաբաթ մը, մարդը դոր գործողութեան ենթարկած էի կը քաջալերէր զիս.

— Շատ լաւ պիտի ըլլամ բժիշկ, մի մտահոգուիք ինծի համար:

Այն մարդն էր ան, որ չէր ուզեր մեռնիլ եւ իր հաղորդական կորովը ապրելու ուժ կը ներշնչէր իր բոլոր ընկերներուն: Զանազան բարդութիւններ երեւան բերաւ, նուաղումներ, բարձր տենդ, սիրտի սաստիկ բաբախում, վախազդեցիկ ախտանշաններ: Բայց ոչ մէկ վայրկեան յուսահատեցաւ. իր ամէնէն զօրաւոր զառանցանքներուն մէջ իսկ հաւատաց, թէ պիտի բուժուի:

Հիւանդապահուհիներու միջոցաւ կը հաղորդակցէր բոլոր միւս վիրաւորներուն հետ. լուրեր կը ղրկէր անոնց:

— Ջուխի մը պէս ծակծկուած եմ, բայց նորէն ճակատ պիտի դառնամ:

— Գացէք ըսէք սա մարդուն, որ կը կարծէ թէ անդամալոյծ պիտի ըլլայ, թէ պատերազմը չէ սկսած տակաւին եւ պէտք է որ ոտքի ելլէ առաջին հրամանին:

Սպայի մը, որուն աջ կողմը կորած էր չափնել մը, կ'ըսէր.

— Որքան ատեն որ ձեր սիրտը իր տեղն է, ինչո՞ւ մտահոգուիլ: Ձեր տարիքով մէկը կրնայ յաղթահարել հիւանդութեան, երբ ճակատ վերադառնամ, պիտի ըսեմ ընկերներուն, որ ամիս մը արձակուրդի հաւասար է հիւանդանոցը մնալ:

Բժիշկը շարունակեց:

Մեկնելէ առաջ մնաս բարով ըսի իրեն:

— Ձեր հասցէն տուէք ինծի, բժիշկ, ձեզի կը գրեմ, անմիջապէս որ բանակատեղիս երթամ, մարդ չի կրնար կեանքը անկողինը անցնել եւ խնամքներու առարկայ ըլլալ, ցտեսութիւն բժիշկ, հոգ մի ընէք ինծի համար:

Ամէնօրեայ լաւատես այս զանգակահարումը անխուսափելի կերպով կը կազդուրէր ամէնքը: Տասներկու ծանր վիրաւորներէն չորսը մեռան, բայց միւսութ այնքան տպաւորուած էին որ բուժուեցան լաւատեսութեամբ: Բժիշկ եւ հիւանդապահ կը զգային անհուն զօրութիւն մը, որ այս մարդէն կ'արտահոսէր:

Այս վիրաւորը սորվեցուց մեզի, թէ յուսահատ հիւանդը մահացու զառիթափին վրայ կը գտնուի: Եւ թէ բժշկութիւնը, առանց յոյսին օգնութեան, պարապ բան է:

Այդ վիրաւորը կամքի ուժով յաղթեց հիւանդութեան, վերադարձաւ ռազմաճակատ եւ անկէ գրեց իր բժիշկին.— «Անհոգ եղէք, շատ լաւ եմ»:

Ս. Փ.

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ... ԼԵՄՈՆԸ

Լեմոնը կը զօրացնէ մարմինը, առատ Գ. կենսանիւթ կը պարունակէ: Հարկ է լեմոնի հիւթը քամել եւ անմիջապէս օգտագործել: Գ. կենսանիւթը կը ցրուէ յոգնութիւնը եւ կ'օգնէ մարմնին որպէսզի պայքարի ցուրտին ու մանրէներուն դէմ: Կը պարունակէ նաեւ Բ. 1 կենսանիւթը, որ օգտակար է յղի կիներուն, մարդիկներուն եւ ծանր աշխատանքի լծուած անձերու, որոնք առատ շաքար կուտեն զօրանալու համար: Այդ շաքարը դիւրաւ կ'իւրացուի շնորհիւ կենսանիւթ Բ. 1ին:

Լեմոնը օգտակար է սրտի տկարութեան, կը մաքրէ արիւնը, աւելի հոսուն կը դարձնէ զայն եւ կ'օժանդակէ արեան շրջանառութեան:

Բացի անոնցմէ, որոնց ստամոքսի թթութիւն շատ է, ամէն մարդ աւելի դիւրաւ կը մարսէ լեմոնին շնորհիւ, այդ պատճառաւ յանձնարարելի է ծանր կերակուրներու հետ:

Լեմոնին պարունակած «տիթրինը» զօրաւոր զէնք մըն է ախտ իւրիէի դէմ, միեւնոյն ատեն գործելու կը մղէ երիկամները: Կ'օգնէ յօդացաւի դարմանումին: Նուազագոյն չափով շաքար պարունակելուն իբր հետեւանք՝ կը յանձնարարուի շաքարախտաւորներուն: Իր Բ. կենսանիւթով կը պակսեցնէ մարմնին շաքարը:

Լաւ ազդեցութիւն կը գործէ ուտելիքներէն թունաւորումի պարագային. կը մաքրէ մարսողական գործարանները թոյներէն: Օգտակար է կոկորդի ցաւին, հարբուխին դէմ:

Գեղեցկութեան կը նպաստէ մորթին ծակտիկները սեղմելով:

×

ՀՈԳԵԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ համար ամերիկացի հոգեբոյժ Տօքթ. Նաթան յայտարարեց թէ գտնուած է նոր դեղ մը, որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է հիւանդութեան ամենածանր շրջանին մէջ գտնուող հիւանդներուն վրայ:

Դեղը փորձուած է 180 հիւանդներու վրայ եւ անոնցմէ 144ը այնքան արագ դարմանուած են, որ վեց շաբաթէն իրենց տուները վերադարձած են: Մնացեալ 36ին վիճակն ալ այնքան բարելաւուած է, որ ելեկտրական մարձումի պէտք չէ տեսնուած այլեւս:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵ՞Ր ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Զբօսաշրջիկութեան նոր զարկ տալու նպատակով, Թուրքիա որոշած է փոխել մաքսային իր խիստ օրէնքները:

Ըստ Մաքսային եւ պետական մենաշնորհներու նախարար Հասըր Հիւսմէնի, մաքսային սահմանափակումներուն վերաբերեալ նոր օրէնքներ պատրաստուած են, որոնք շուտով պիտի ներկայացուին Երեսփոխանական Ժողովին՝ առ ի վաւերացում: Նախարարը աւելցուցած է, որ այս օրէնքը կազմուած է՝ կարելի եղած դիւրութիւնները ընծայելու համար տարուէ տարի աւելի մեծ թիւով Թուրքիա այցելող օտարներուն:

Գալ տարուընէ սկսեալ Թուրքիա դացող զբօսաշրջիկներուն գոյքերը շատ քիչ քննութեամբ կամ առանց քննութեան պիտի անցնին մաքսէն: Իրաւունք պիտի ունենան երկրէն ներս մտցնել իրենց լուսանկարչական կամ սինեմայի գործիքները, ժապաւէնի վրայ ձայնագրելիք գործիքները, բացօդեայ «քամփինկ» ընելու կազմածները, եւ այլ անձնական իրեր: Օտարներուն արտօնութիւն պիտի տրուի նոյնիսկ իրենց անձնական ինքնաշարժով Թուրքիա մտնելու եւ ամսուան մը տեւողութեան այդ ինքնաշարժով պտտելու երկրին մէջ:

Թուրքիայէն դուրս ելլող զբօսաշրջիկները ազատ պիտի ըլլան երկրին մէջ իրենց գնած ապրանքները դուրս հանելու: Նախապէս իրաւունք չունէին երեք հազար Թրքական ոսկիէն աւելի արժէքով տեղական ապրանք դուրս հանել երկրէն:

Մաքսատուներուն մէջ պիտի հաստատուին օտար դրամանիշներ փոխող գրասենեակներ, որոնք օրական 24 ժամ բաց պիտի մնան: Իւրաքանչիւր մաքսատան մէջ պարտադիր պիտի ըլլայ գոնէ մէկ օտար լեզու խօսող պաշտօնեայի մը ներկայութիւնը:

Այս բոլորին հետ զուգահեռ, մեծ եւ փոքր պանդոկներ ալ պիտի շինուին ոչ միայն Պոլսոյ, այլ նաեւ զբօսաշրջիկներուն ամէնէն շատ այցելած այլ քաղաքներուն մէջ:

Այսպիսով, կը յուսան աւելի մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ քաշել, որոնք Թուրքիայէն պիտի հեռանան... նուազ դրամով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Որքան ալ Բարթող աղա, իր ննջասենեակ մտնելէն ետք, սփոփուած ու զուարթ երեւնալ ջանայ, իր կուրծքին վրայ ծանր բեռ մը կը զգար: Իր խղճմտանքին մէջ կանանց սիրոյ խնդիրներէն աւելի բանի մը կը մտածէր: Մանաւանդ այդ մարդուն մէջ խաչագողի մը հոտը առած ըլլար, չէր կրնար ինքզինք քաղաքավարութեան սահմանի մէջ պահել, որ հիմա իր վրայ կը տիրէր, հոն դասարանին մէջ, ուր տնտես մը մոցուցած էր զինքը, իր այցելութիւնը տնօրէնին երթալ իմաց տալու համար:

Վայրկենապէս, ներկայացող առիթին հմայքին տակ, ինքն ալ կ'ենթարկուէր ընդհանուրին մոլութեանը, իր գաւկին ինչ ըլլալը հասկնալ ուզելու մոլութեան: Իր մէջ, որդեսէր ծնողքը կ'արթննար ուժգնօրէն, անհետացնելով՝ ուրիշի մը խարդաւանանքները գուշակելու կարող ննջաւորը:

— Ամա, կ'առարկէր ինքնիրենը, մտատանջ, կեցիր նայինք ախճկան նաթուռայէ կը հասկնա՞յ... պէս անգամ մը կը հարցունեմ, մեռնիլ չէ ես...

Այս վարանումներուն մէջ կը տատանէր մեր մարդուկը երբ որ անտեսը եկաւ զինքը առաջնորդելու տնօրէնին խուցը: Բարթող աղայի սիրտը կը բաբախէր: Փէշերը իրարու վրայ բերելով ներս մտաւ: Խուցը լուսաւորուած էր ձեղունէն կախուած լամպարով մը, որուն ճերմակ ճենապակեայ լուսամփոփը բուռն լոյս մը վար կը թափէր: Դրան ճիշդ դէմը, ընկուզենիէ լայն գրասեղանի մը առջեւ, թաւշապատ բազկաթոռի մը վրայ կը գահակալէր մանկավարժը, գրելով զբաղած:

— Ի՞նչ էք ուզում, ո՞վ էք, հարցուց մարդուկին դառնալով, առանց գրիչը վար ձգելու:

— Պատուելի, կակազեց Բարթող աղա, հանըմը ըսաւ որ իրեն երթաք, տղան դպրոց պիտի ղրկէ...

— Հանըմը՞, ո՞վ է դա...

— Մարկոս ամիրային աղջիկը... չէ՞ք իմացած:

Խաչագողը ամիրա բառը լսելուն պէս, գրիչը վար դրաւ ու ոտքի ելաւ: Իր չիներէնի ոճրաձեւը պարապ ասանք մը հոտը առած էր:

— Չեմ ճանաչում. բայց խնդրեմ առաջ եկէք տեղնոյն որ կարող չեմ թողուլ վարժարանը դրամական պատճառով... ամէն բանէ կը սպասեմ վաղը իր այցելութեանը. յարգանքներս հաղորդեցէք իրան...

— Գլխուս վրայ, պատուելի:

Իր պաշտօնը աւարտած, մարդուկը պատրաստ էր հեռանալ. բայց կեցաւ, իր ահաւոր աչքը անձկութեամբ մը բացխփելով:

— Էլի մի պան ունէ՞ք ասելու, հարցուց Կոստանեան:

— Պատուելի, կը ներէք, ըսաւ Բարթող աղա, ձեզի մէկ պզտիկ անկարեա մը պիտի տամ... երկու աղջիկ ունիմ, Կատարինէս, Մաղթաղինէս...

— Մեր վարժարանում աղջիկ չի ընդունւում, պատասխանեց մարդը, կարճ կապել ուզելով:

— Դպրոց դան չեմ ըսեր, պատուելի, մինակ սանկ մէյ մը նայէիք, աս ընտոր մանչերուն կը նայիք կոր նէ... պէտք եղածը կուտայ, պատուելի, աս կողմէն հոգ մ'ընէք...

Գետնամած պաղատանքի իր դիրքին մէջ, Բարթող աղա անդիմադրելի ծիծաղելիութիւն մը ունէր: Հրէշին վրայ՝ այդ կեցուածքը փոխանակ գութի ծիծաղ միայն կրնար շարժել: Խաչագողը, իր անպարտելի ձեռնարկին սկսելէն ի վեր, այդ սենեակին մէջ դեռ այդքան զաւեշտախառն տեսարանի հանդիպած չէր:

Բայց եւ այնպէս կրցաւ զսպել իր զըւարթութեան տաղնապը, որ պայթիլ կը սպառնար՝ ապուշ աղաչանքի, աննկարագրելի տգեղութեան այդ խեղկատակ համադրութեան առջեւ: Մտերմօրէն մօտեցաւ հրէշին եւ կամաց մը անոր կռնակին զարնելով.

— Էլի մի պան կ'անենք մի յարմար պարագայի. ասացէք տիկնոջ որ պատրաստ եմ զինքը ընդունել...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գ. Արման Կապօլեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կապօլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մարգարեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ համայն ազգականները եւ բարեկամները կու գան ծանուցանել, որ այս Կիրակի Պոմոնի եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պատարագ, նորոգ հանգուցեալ իրենց հօր, եղբօր, աներոջ եւ ազգականին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԿԱՊՕԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Աբգարեան կու գան ծանուցանել որ այս Կիրակի Պոմոնի եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ իրենց քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Թութեանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի եւ անկման 39րդ տարեդարձի առթիւ վեց հազար դիւցազններու նիւթեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտուն: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց խնկելի յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային Տան մէջ:

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Ժիւլ եւ Օր. Արաքսի Աքիբիքրիեան հոգհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն մատուցանել կու տան իրենց սիրելի մօր Տիկին Նուարդ Աքիբիքրիքեանի հոգւոյն համար, անոր մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Պաակի Տիրամօր եկեղեցիին մէջ, 83 Լուի Պլան փողոց, Լիոն: Կը խնդրեն անոր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ այդ արարողութիւններուն:

ՀԱՅԱՍՏԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի 18 Հոկտեմբեր երեկոյեան Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ՝

ԳԵՐ. ԿՈՄԻՏԱՍ Վ. ՏԱՐԳՃԵԱՆ

(Պոլսոյ կղերէն)

Անիէռ Սէնթ Էլիզապէթ հաստատութեան մատրան մէջ, 19 Րիւ տը լա Սթասիոն:

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ցերեկոյթ երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի:

Սալ Սօլնիէ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

Մասնակցութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Կիրակի Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը:

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԸ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Պիտի երգեն Օր. Վ. Մուրատեան, ընկերուհի Վ. Բասիկեան, ընկեր Մ. Գասմանեան:

Նուագ.— Ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերնդական Հ. Խօխիկեան:

Արտասանութիւն.— Փոքրիկն Ս. Բարսեղեան, Գ. Գղըլեան, Օր. Կարապետեան, Յ. Մատթէոսեան, Հ. Ջաֆարեան եւ Օր. Մազաքեան:

Խօսք պիտի առնէ Նոր Սերունդի կողմէ

Ընկեր Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Երգախառն կենդանի պատկեր

Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի:

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Գետական թատրոնի սրահը

Կը նախագահէ ընկ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն տեղական կարող ուժերը:

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պար:

Նուագ.— Լիոնի ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերնդականներէն ընկեր Յովհաննէս Պէրպէրեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցներուն համար:

Գ. Գ. Ղեւոնդ Թօփալեան եւ Գառնիկ Սարգիսեան երկու հազարական ֆրանք, ողբացեալ Թագուհի Ոսկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Այրի Տիկին Նոյեմի Բարմաք հինգ հազար ֆրանք իր սիրեցեալ ամուսնոյն ողբացեալ Գէորգ Բարմաքի մահուան քառասունքին առթիւ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 24ի Շաբաթ իրիկունը

Սալ Քըռէֆի մէջ

Մանրամասնութիւնները յետոյ:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 39րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի, առաւօտուն սովորական սրահին մէջ: Վարդապետ Նիկոլեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ութ հազար նահատակներու խնկելի յիշատակին:

Օրուան բանախօսն է Հայրենակից Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն):

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

ԽՆՋՈՅՔ

Թոքատի Հայր. Միութեան ընտանեկան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմ. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Իսի լէ Մուլինոյի Րիւ տը լա Տէֆանսի Արմէեան սրահը, բոլորովին վերանորոգուած:

Կը նախագահէ Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գալայճեան, Օրիորդներ Քէօսէեան, Թարոն քոյրեր, Յակոբեան, Գալեան, Գ. Գարակէօզեան եւայլն:

Մեներգ, մենապար, արտասանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրները:

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ամասիոյ պատմագրքին համար Փարիզ կազմուած յանձնախումբը կը խնդրէ բոլոր Ամասիացիներէն որոնք նկարներ, գրութիւններ կամ ձեռագրեր ունին, նոյն իսկ դպրոցական հանդէսներ, փութան ղրկել հետեւեալ հասցէներուն, վերադարձնելու յանձնառութեամբ:

DEUKMEDJIAN
87, Rue Pébeval, Paris 19e

HADJIDJANIAN
3, Rue Thimonnier, Paris 3

NIGOGHOSSIAN
2 bis, Rue St. Just, Arnouville les Gonesse (S. et O.)

19 Հոկտեմբեր, Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Սալ Շոփէն, 8, Րիւ Տարիւ (8), մէթրօ Թէրն:

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Արտասանութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հինգերորդ պտոյտ հայ գրականութեան պարտէզին մէջ:

« Հայու զգացում եւ ճկարագիր »

Երեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին եւ կը վերջանայ 11-15ին:

Տոմսերը՝ 300, 500, 700 Ֆր. ապահովել Բալուեան եւ Գարբամեան գրատուներէն:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ ՖԻԼՄԸ

Լը Ֆոյի այս տարուան բանակումներուն գունաւոր ֆիլմին ցուցադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, 20 Րիւ Ժէմաբի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բանակումին բարեկամները:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին: Ռիւ Ժէմօփ՝ ժամը 10,45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Ռեժանի վերնայարկը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի Ազգ. վարժարանի Կրթ. Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքներն ու դպրոցին դերը գնահատող Տէսինահայերը անխտիր, 15 Հոկտեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8-30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Շատ կարեւոր:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20-30ին, Գ. Փաշայեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, 17 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը չորսին, Քաֆէ Րէժանի մէջ: Մէթրօ Քադէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Գեղեցիկ երկու վիլլաներ կը ծախուին, պտղատու ծառերով շրջապատուած, հինգական սենեակներով եւ արդիական բոլոր յարմարութիւններով: Տուներէն մէկը ութսուն քառ. մեթր տարածութեամբ հսկայ գործատուն մը ունի, Տէսինի հայկական թաղին մէջ, եկեղեցւոյ կից, Հ. Յ. Դ. Տան դիմաց: Նպաստաւոր գիներ, առիթը պէտք չէ կորսնցնել: Դիմել հետեւեալ հասցէին — Խ. Գարակէօզեան, 56 Ավրնիւ Ժան Ժօրէս, Տէսին (Իզեր):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 16 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8622 — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4423

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՀԱՅ ՄՆԱԼՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մեր նոր սերունդը, որ օժտուած է, մասնաւորաբար, Ամերիկայի ու Ֆրանսայի մէջ, բացառիկ յատկութիւններով, մեծ հարստութիւն մըն է մեր ժողովուրդի համար, իր գիտական ու մասնագիտական կարողութեամբը, յատկապէս:

Հետեւաբար, պէտք ընենք, պէտք է ընենք մեր կարելին, համազգային գերագոյն ճիգը՝ փրկելու համար զայն եւ ընծելու հայ կեանքին:

Երբ ազգապահպանում կ'ըսենք, կը հասկնանք ոչ թէ ապրող, արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող ազգը, այլ այն սերունդը՝ կամ սերունդները, որոնք պիտի գան վաղը, եւ «ազգը» պիտի կազմեն:

Մեր մտահոգութիւնը, հետեւաբար, գալիք սերունդներու մասին է, առաւելապէս:

Սակայն, որպէսզի հայ մնայ վաղուան սերունդը, կոչուած ենք նախ՝ հայ պահել այսօրուան նոր սերունդը, որ ունի ոգի, ունի ազգային զգացում, հայրենասիրութիւն, բայց չունի այդ բոլոր ձգտումները արտայայտելու հարազատ գործիքը՝ Հայ Լեզուն:

Մեր բազմապիսի ջանքերը — դպրոց, դասընթացք, երգչախումբ, հանդէս ու հաւաքոյթ, եւ կազմակերպութիւններ, — կը ձգտին հայ պահելու եւ ազգութեան զգացումը զօրացնելու՝ նորերուն մէջ:

Պիտի յաջողի՞նք: Ցաւեցնենք շատ կան:

Մինչեւ այսօր, եթէ փայլուն յաջողութիւն մը չենք արձանագրած, կրնանք ըսել սակայն, որ ձախողած ալ չենք:

Կը ծանրանանք միշտ ազգային լեզուի մասին, որովհետեւ ունինք այն խոր, անսասան համոզումը թէ ազգը, շատ մեծ չափով մը, լեզուին մէջ է. լեզուով կը պահուի ան. Հայը՝ հայերէնին մէջն է:

Կարելի չէ երեւակայել, որ փոքր ու ցիրուցան ժողովուրդ մը կորսնցնէ իր լեզուն ու գիրը, բայց պահէ իր ազգային նկարագիրը:

Այո, ունինք եկեղեցի, որ մեր հոգեւոր մշակոյթը կը պահէ. ունինք մեր քաղաքական դատը, որ կը հետաքրքրէ մեր նոր ու ապառնի սերունդը եւ որ կրնայ զայն կապել մեր ժողովուրդին ու պատմութեան. եւ ունինք վերջապէս անշօշափելի բան մը, ոգի կոչուած, որ համայրութիւնն է, գումարը ազգապահպանման զանազան ազդակներու:

Սակայն, երբ սերունդ մը չունենայ, կորսնցուցած ըլլայ իր լեզուն, երբեք չենք կրնար ապահով ըլլալ, թէ միւս ազդակները — եկեղեցի, դատ, եւն. — բաւական կրնան ըլլալ ազգը պահելու: Օտար լեզուներով կարելի չէ հայութիւն պահել, ազատութեան ու նոյն մշակոյթի լոյսերուն տակ: Չենք կրնար պահել, որովհետեւ հայ միտքը, մշակոյթը եւ պատմութիւնը միայն հայերէնով կարելի է ճանչնալ իր հարազատ աղբիւրներով եւ սիրելի դարձնել զայն մեր նոր սերունդին: Միայն հայերէնով կարելի է ըղձալի դարձնել հայ գրականութեան ու պատմութեան շունչը, որ թարգմանութեան մէջ կը չքանայ:

Թող չառարկուի, թէ ունեցած ենք հայ բազմութիւններ, որոնք թուրքերէն խօսելով հանդերձ, պահած են իրենց ոգին ու զգացումը: Անոնք հարկադրաբար կորսնցուցած են իրենց ազգային լեզուն, թրքական բանութեան դէմ պահելով իրենց դժգոհանքն ու ատելութիւնը:

Այսօր պայմաններու մէջ, երբ ինքնաբերաբար, կը կորսնցնենք մեր լեզուն, շատ դիւրաւ կը կորսուի նաեւ մեր ոգին, կը չքանայ մեր ազգային ինքնատպութիւնը:

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ կը նկատենք լեզուն, որ կրնայ կանգուն պահել մեր եկեղեցիները, մեր ազգային հաստատութիւնները եւ մեր ազգը.

Մեր կորսուած հին գաղութները — Լեհաստանէն մինչեւ Հնդկաստան — չէին կորսուեր, եթէ պահած ըլլային իրենց լեզուն: Եկեղեցիները, որոնք կան մինչեւ այսօր ալ, չեն բաւած. ոգին՝ չէ բաւած, ոչ ալ ազգային – քաղաքական իրաւունքներու գիտակցութիւնը: Լեզուն միայն, ինքն իրեն, մի՛ս մինակը, կը բաւէր, որ հայ մնային անոնք, ամէն բանով: Կարելի՞ է երեւակայել հայախօս գաղութ մը, որ հայ չըլլայ, կորսնցնէ իր ազգութիւնը

Իրազեկներ կը հաստատեն, թէ բազմաթիւ հայ գիւղեր եղած են, որոնք քրդացած են, պարզապէս իրենց լեզուն կորսնցնելով եւ, ապա, կրօնքը.

Հայապահպանման մեր ջանքերուն մէջ, հայախօսութիւնը մեծ քայլ մըն է, նոր սերունդը մեր լեզուին կապելու համար: Կարեւոր ազդակ մըն է ան, մեր լեզուին աւելի դիւրաւ ծանօթանալու եւ զայն սիրելու համար: Հարկ է մեր լեզուին գեղեցկութեան ճաշակը տալ մեր նորահասներուն, որպէսզի անոնք յօժարութեամբ, նոյնիսկ հպարտութեամբ ուզեն սորվիլ զայն:

Անոնք, ինչպէս փորձը ցոյց կուտայ, կը սիրեն հայ երգը, իր գեղեցկութեան ու ինքնատպութեան համար: Կը սիրեն մեր եկեղեցին, ոչ թէ մեր քարոզներուն հետեւանքով, այլ անոր արարողութեանց շքեղանքին եւ շարականներուն ներդաշնակութեան համար:

Եւ վստահ ենք թէ պիտի սիրեն նաեւ մեր լեզուն, եթէ կարենանք սորվեցնել զայն, պայմանաւ սակայն ...

Պայմանաւ՝ որ մեր տուներուն ու ակումբներուն մէջ, մեր լեզուն խօսինք գեղեցկօրէն, իր ներդաշնակութեան ու հարազատութեան մէջ: Խօսինք զուտ հայերէն, մաքրուած օտար եւ մանաւանդ թրքական լեզուի կոպիտ ու խժալուր բառերէն ու բացատրութիւններէն, որոնք մեր նորահասներուն «հայերէն» կը թուին ըլլալ:

Գեղեցիկ է հայերէնը, եթէ զգոյշ ըլլանք եւ գիտակցօրէն խօսինք՝ իր հարազատութեանը մէջ: Ինչու ֆրանսերէնն ու անգլերէնը կը ջանանք խօսիլ Ֆրանսացիի մը կամ Անգլիացիի մը նման, եւ չխօսինք հայերէնը՝ Հայու մը պէս:

Ջանանք մեր լեզուն, քիչ մը գոյն գնելով մեր բառերուն վրայ, ներդաշնակելով մեր խօսքերը եւ բիւրեղացնելով մեր խօսակցութիւնը, զգուշանալով խորթ կամ կոպիտ բառերէն, թէ իսկ հայերէն ըլլան անոնք:

Լեզուները ազգութիւն ստեղծած են, ազգային միտք ու ոգի: Եւ ազգերը կը չքանան, առանց լեզուի ու անոր մէջ խտացած ոգիին:

Մեր նախահայրերը մեր լեզուին մէջ կ'ապրին իրենց ճաշակով, զգացումներով, ձգտումներով եւ իրենց ոգիով:

Հաւատարիմ մնանք անոնց:

Այս կերպով միայն կրնանք շահիլ հայ մնալու մեր պայքարը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷՆ ԱՊԱՀՈՎ Է ՏԸՊՐԷԻ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Չորեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովի նիստը նուիրուած էր վիճաբանութիւններու: Բազմաթիւ երեսփոխաններ արձանագրուած էին արդէն, արտայայտուելու համար Ալժերիոյ քաղաքականութեան մասին: Առաջին անթիւ խօսք առաւ Ժան-Փոլ Տալիա, բացատրեց թէ ինչու չի կրնար քուէարկել կառավարութեան համար, մէկ քուէաթուղթը քիչ է Տալիայի համար, որպէսզի չորս նիւթի շուրջ, մէկ բառով կարծիք յայտնէ (Տըպրէ իր յայտարարութեան մէջ չորս հարցի շուրջ խօսեցաւ): Գալով Ալժերիոյ, երեսփոխանը անորոշ կը գտնէ Տըպրէի յայտարարութիւնը:

Ժան Փոլ Տալիա աւելի հեռուները երթալով, ծանրօրէն քննադատեց Ալժերիոյ զինուորական կազմակերպութիւնը: «Գիտէ՞ք թէ չորս հարիւր հազար զինուորի վրայ, միայն մէկ քառորդը կը կռուի, գիտէ՞ք թիւը զինուորական այն կարգերուն որոնք կը ծառայեն դպրոցականներ տուն տանելու փոխանակ իրենց բուն նպատակին ծառայելու: Քրիստոնէական կրօնը մեզի սորվեցուց թէ երկինք կամ, քաւարան կայ եւ դժոխք կայ: Եթէ եկեղեցին ըսէր իր հաւատացեալներուն, երեք լուծում ունիք, ընտրեցէք, կը հաւատա՞ք որ երկու հազար տարի դիմացած կ'ըլլար: Դիմացաւ, որովհետեւ երեք լուծումներէն դէպի մէկը առաջնորդեց հաւատացեալները»: Անկախները կը ծափահարեն, մինչ ուրիշներ կը խնդան:

Բեմ կը բարձրանայ, անկախ երեսփոխան եւ տը Կոլի քաղաքականութեան պաշտպան՝ Փոլ Րէնօ: Նախկին վարչապետը նախ դէմ կը դնէ եղած քննադատութեանց եւ կ'աւելցնէ — «Զօր. տը Կոլ գիտէ թէ միայն Ալժերիոյ մէջ չէ որ կը պայքարինք Ֆելլաղաներուն դէմ, այլ եւ Նիւ Եորքի եւ ՄԱԿի մէջ: Սեպտեմբեր 16էն առաջ, անոնք վստահ էին թէ պիտի յաղթեն: Անցեալ տարի Միացեալ Նահանգները որոշած էին ձեռնպահ մնալ Ալժերիոյ խնդրին առթիւ, երբ իրենց կը հարցնէինք «ինչո՞ւ այս ձեռնպահութիւնը», կը պատասխանէին — «Պատերազմը հինգ տարի է կը տեւէ եւ ձեր կառավարութիւնները կը յայտարարեն թէ կարելի չէ ուժով լուծել Ալժերիոյ հարցը: Իբրեւ պարագլուխ՝ ազատ աշխարհի, չենք կրնար ընդունիլ որ մեր դէմ ունենանք արաբական աշխարհը, մահմետական աշխարհը եւ Պանտունկի ժողովուրդներուն հսկայ զանգուածը: Այս պայմաններուն տակ, ի՞նչ կրնար ընել Ֆրանսան: Այսօր Ֆելլաղաները վստահ են թէ պիտի կորսնցնեն ՄԱԿի մէջ, եւ հակառակորդը այլեւս անկախութեան ճանաչման սկզբունքը պայման չի դներ կրակը դադրեցնելու համար»: Եւ Րէնօ կ'եզրակացնէ — «Վարչապետը այսօր իր առաջին փորձութեան ենթարկուած է: Խոստացած եմ օգնել նոր վարչապետին, որոշած եմ տէր մնալ տուած խօսքիս»:

Ուրիշ անկախ մը՝ Ժառօսօն խօսք կ'առնէ: Իրեն համար միակ լուծումը՝ Ֆրանսացումն է: Ընկերվարական՝ Քոնթ, մթնոլորտը կը փոխէ, բառ մը չըսեր Ալժերիոյ մասին: Կը զարմանայ որ վարչապետը աւելի երկարօրէն չի ծանրանար [illegible] — [illegible] համագործակցութեան եւ մանաւանդ անոր քաղաքական նշանակութեան վրայ: Երեսփոխանը կը յիշէ թէ Ընկերվարականներու կարծիքով արեւմտեանները ոճիր մը գործած կ'ըլլան եթէ յառաջիկայ վերին ժողովին, ընդունին լքել մէկ հատ ազատ Պերլինցի որուն պաշտպանութիւնը իրենց յանձնուած է:

Վերջապէս բեմ կը բարձրանայ ամէնէն սպասուած հռետորը՝ ընդդիմութեան պարագլուխ՝ Ժորժ Պիտօ:

— «Խորհրդարանը կրնայ ճանչնալ միայն այն յայտարարութիւնները զոր կ'ընէ վարչապետը, անոնք միայն համապատասխան են Սահմանադրութեան, եւ կարելի չէ այսօր, ոմանց նման, ըսել թէ Հանրապետութեան Նախագահը մինակը կը ստանձնէ ալժերիական քաղաքականութեան պատասխանատուութիւնը: Համաձայն 68 թիւ յօդուածին, Պետութեան ղեկավարը պատասխանատու չէ իր գործունէութեան: Մեզի համար պատասխանատուն՝ Վարչապետն է»:

Պիտօ կը յիշեցնէ որ Յունիս չորսին, Միշէլ Տըպրէ վճռապէս յայտարարեց թէ պիտի ընդդիմանայ որեւէ լուծումի որ կրնայ Ալժերիոյ համար լքում նշանակել: Եւ կը շարունակէ — Ինքնորոշման մասին կը խօսուի, բանակցութիւններ կը նախատեսուին: Բայց Ալժերիոյ միակ հարազատ ներկայացուցիչները անոնք են զորս Ալժերիոյ 18 նահանգներու ժողովուրդը Ազգ. Ժողովը ղրկեց (ծափահա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Հոկտեմբեր 14-ին, իր բնակարանին մէջ մեռած է ընկեր Արտաշէս Պիպէրեան, որ երկար տարիներէ ի վեր հիւանդ էր եւ քանի մը տարի առաջ ալ ենթարկուած վիրաբուժական գործողութեան:

Այս վերջերս կ'աշխատէր Առարագարի պատմութեան խմբագրութեան:

Աշխատակցած է նաեւ Յառաջի, կը թողու անտիպ յուշեր, Առարագարէն ուր հանրային գործունէութիւն ունեցած է:

Արհեստով կազմարար եւ գրաշար, աշխատած է Յառաջի սպարանին մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ ժողովրդական դատարանին նախագահը յայտարարեց Պաղտատի ձայնասփիւռէն թէ Քասըմ աւելի քան երբեք որոշած է պայքարիլ Իրաքի անկախութեան համար: Գնդ. Մահտաուի աւելցուց — Կամալ Նասըրի ֆաշական վարչաձեւը պիտի տապալի եւ Նասըրի ճակատագիրը պիտի նմանի Հիթլէրի ճակատագրին:

ՄԱԹԱՏԻԻ մէջ (Պելժիական Քոնկօ) մօտ երկու հազար տեղացի ցուցարարներ բախումներ ունեցան ոստիկանութեան հետ. արտասովոր ռումբեր արձակելէ նաք, ոստիկանութիւնը կրակած է ցուցարարներու վրայ, որոնք ցրուած են վեց մեռեալ եւ 26 վիրաւոր ձգելով: Երեք ոստիկաններ վիրաւորուած են:

ՓԵՔԻՆԻ խորհրդային դեսպան Եուտին պաշտօնանկ եղած է, կը հաղորդէ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը, աւելցնելով թէ այդ պաշտօնը փոխանցուած է Ստեփան Շերվոնենքոյի: Եուտին 1953էն ի վեր Փեքինի դեսպան էր եւ անցեալ ամիս, իր 60րդ տարեդարձին առիթով ստացած էր Լենինի շքանշանը:

ԱՆԳԼԻՈՅ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը Դեկտեմբերի սկիզբը բացառիկ համագումար մը պիտի ունենայ, կը հաղորդեն Լոնտոնէն:

ՆՈՎՈՍԻԲԻՐՍԿԻ մէջ Խրուշչեւի խօսած ճառը մամուլի «Թաս» գործակալութեան կողմէ հաղորդուեցաւ անցի օր: Խ. Միութեան վարչապետը մասնաւորապէս շեշտած է խաղաղ գոյակցութեան հարցը, ըսելով — Խաղաղ գոյակցութիւնը լաւ պէտք է հասկցուի. ընկերային երկու սիստեմներու պայքարին շարունակութիւնն է ան, պայքար մը սակայն՝ որ պիտի մղուի խաղաղ միջոցներով, առանց պատերազմի. ոչ ոք պիտի միջամտէ ուրիշ երկրի մը ներքին գործերուն: Մեզի համար՝ տնտեսական, քաղաքական եւ գաղափարական պայքար մըն է ան, բայց ոչ թէ զէնքի ցուցադրութիւն:

ԿՈՄԻՏԱՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Կոմիտաս …

Ամէն անգամ, երբ անդրադառնում ես պատկառանքով եւ երկիւղածութեամբ արտասանելիք այդ նուիրական անունը, քո առաջ բացւում է՝ հայ ժողովրդի տարեգրութեան մագաղաթեայ գիրքը եւ նրա երկաթագիր էջերից մէկում յափշտակութեամբ, մեծագոյն յուզմունքով ու երախտագիտութեան բուռն զգացումով կարդում ես այդ մեծագոյն Հայերից մէկի կեանքի պատմութիւնը :

1869 Թուական, Սեպտեմբերի 26ը : Փոքր Ասիայի Քէօթահիա գիւղաքաղաքը : Վտարանդի ու տարաբախտ Հայի մասին իրենց սրտայոյզ երգերը հնչող ջահել ամուսինների յարկի տակ իր առաջին ճիչն արձակեց նորածինը : Նրան Սողոմոն կոչեցին : Դժբախտ եղաւ Սողոմոնի մանկութիւնը : Նա դեռ չէր էլ ճանաչել իր մօրը, երբ զրկուեց նրանից : Հօր խնամքով սկսեց մեծանալ անմայր մանուկը : Բայց որքա՜ն դաժան եղաւ նրա ճակատագիրը : Սողոմոնը հազիւ տասը տարեկան էր, երբ հայրն էլ մահացաւ :

1881 Թուական : Սոսկ պատահականութի՞ւն է արդեօք, որ փոքրիկ անտունուն հեռաւոր Քէօթահիայից բերեց հայրենի հող՝ Էջմիածին, որպէսզի նա դառնայ անմահ «Անտունի» մեծ ստեղծագործողը :

Ու ահա խեղճ որբուկը կանգնած է Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի առաջ եւ իր ջինջ ու ժրաջան ձայնով երգում է ինչ որ երգ, բայց տաճկերէն :

Հեռու հայրենիքից՝ նա չգիտէր եւ իր մայրենի լեզուն …

Անցան տարիները :

1893 Թուականին Սողոմոն Սողոմոնեանն աւարտեց ճեմարանը : Հոգեւոր միաբանութեան ու նրա ճեմարանի սանը, բնականաբար, դարձաւ հոգեւորական : 1895 Թուականին նա վարդապետ օծուեց՝ Կոմիտաս անունով :

Բայց աւելի քան պարզ է, որ այդ հոգեւոր աստիճանը Կոմիտասի համար միայն մի սեւ վեղար էր, որի տակ թաքնուած էր աշխարհիկ մարդը իր ողջ էութեամբ, յոյզերով ու զգացումներով, ապրումներով ու ձգտումներով՝ միաւորուած իր հարազատ ժողովրդի հետ :

Այդ ժրաջան ու գործունեայ աշխարհականը դեռ եւս աշակերտական նստարանից կապուեց իր ժողովրդին, ժողովրդից լսեց նրա երգը, այդ երգի միջոցով էլ առաւել ճանաչեց ժողովրդին եւ իր ամբողջ կեանքը նուիրեց երգին ու ժողովրդին : Այսպէս, այդ «խաղ ասող Վարդապետը», ինչպէս նրան անուանում էին ժողովրդի մէջ, աւելի ու աւելի էր խորանում իր ազգային մշակոյթի ուսումնասիրութեան մէջ՝ միջնադարեան խազերից սկսած մինչեւ ժողովրդական երգը : Բայց որքան աւելի էր խորասուզւում ազգային երաժշտութեան ծովի մէջ, այնքան աւելի զգում էր, որ Էջմիածնի ճեմարանում ստացած գիտելիքները խիստ սակաւ են՝ իր մեծ ու նուիրական իղձերի իրականացման համար :

Շատ ջանքեր անհրաժեշտ եղան, որպէսզի Կոմիտասը ստանայ հոգեւոր միաբանութեան թոյլտուութիւնն ու Մանթաշեանի փոքրիկ թոշակը, դուրս գայ Էջմիածնի վանքի պարիսպներից եւ գնայ Բերլին, Յոնի երաժշտանոց :

1896, 97, 98, 99 Թուականներն են : Կոմիտասը Բերլինի երաժշտանոցումն է : Սրբազան պատուիրան ունենալով ազգային երաժշտութեան ծառայելը, Կոմիտասը արտակարգ ջանասիրութեամբ ուսումնասիրում է համամարդկային դասական երաժշտական մշակոյթը : Նա ինքն էլ շատ անգամ գրում էր այդ ոճով, բայց միայն ու միայն խոր ուսումնասիրութեան նպատակով :

Կոմիտասի Բերլինեան դասատուներից մէկը զուր չի ասել, թէ այդ «Ֆանատիկոս արեւելքցին չի ուզում մեր ոճով գրել» :

Ոչ մի զօրութիւն Կոմիտասին չէր կարող խոտորել իր ամենանուիրական ուղուց՝ ազգային երաժշտական մշակոյթի ծառայելու ուղուց : Եւ հետաքրքիր է որ այդ նոյն ժամանակաշրջանում, երբ Կոմիտասն իր ուսուցչապետին ներկայացնում է հայկական ժողովրդական եր[illegible] մի քանի ներդաշնակումները, նա [illegible] բացականչում է. « Դուք լաւ ուղու վրայ էք, շարունակեցէք զարգացնել ձեր ազգային ոճը՝ առաջնորդուելով արդի երաժշտութեան գեղարուեստական օրէնքներով : Այս կէտը լաւ ըմբռնելուց յետոյ, մի մոռնաք եւ այն, որ ճշմարիտ արուեստագէտը օրէնքների ստրուկ պէտք չէ լինի, օրէնքը կարող է միայն ծառայել իբրեւ ուղեցոյց. ստեղծագործութիւնները օրէնքներից չեն բխում, օրէնքն է բխում նրանցից …» :

Այո, Կոմիտասը Բերլինում իր ուսումնառութեան շրջանում համաշխարհային փրոֆեսիոնէլ երաժշտական արուեստի, երաժշտութեան տեսութեան միայն հիմնական սկզբունքներն էր ուսումնասիրում, գերի չդառնալով քարացած օրէնքների : Նա երբեք չենթարկուեց նրանց ազդեցութեանը : Իսկ այդ հիմնական սկզբունքներն էլ ուսումնասիրում էր իր ազգային երաժշտութիւնը փրոֆեսիոնէլ հիմքերի վրայ դնելու նպատակով միայն :

« … Քանի խորունկ եմ մտնում երաժշտական ծիծաղախիտ ծովի մէջ, — գրում է Կոմիտասը այդ շրջանի իր նամակներից մէկում՝ ուղղուած Էջմիածնի ճեմարանի տեսուչ Կ. Կոստանեանին, — այնքան պնդւում է համոզմունքս, թէ մեր թ'ե ժողովրդական, թ'ե եկեղեցական աննման ու վեհ եղանակները, որոնք քոյր եղբայր են շատ վաղուց, ապագայում նոյնպէս օտարների համար ուսումնասիրութեան աղբիւր պէտք է դառնան, որովհետեւ արմատը շատ խոր հնութիւնն է տանում հասցնում, մինչեւ Հայի ծագումը, այնտեղ նորանից անբաժան, ծլում եւ նրա հետ է մեզ հասնում : Ուսուցչապետս միշտ կրկնում է՝ «Դուք ստեղծել էք երաժշտական ազնիւ եւ ինքնուրոյն ոճ, որ կարմիր գծի պէս ձեր ամբողջ գրուածքների եւ շարադրութեանց մէջ պայծառ անց է կենում. այդ ոճը ես անուանում եմ հայկական ոճ, ասում է, որովհետեւ մեր երաժշտական ծանօթ աշխարհի համար նորութիւն է» :

Կոմիտասը եղաւ այդ նոր ազգային երաժշտական ոճի մեծագոյն հիմնադիրը : Թէ որքանով նա համոզուած էր, որ իւրաքանչիւր ժողովրդի երաժշտութիւնը պիտի սկիզբ առնի եւ զարգանայ իր ազգային երաժշտութիւնից, որի մէջ արտացոլուած է ժողովրդի ոգին, նրա հոգեւոր կեանքը, եւ թէ որքան դժուար է մի այդպիսի գործի հիմքը դնել, երեւում է թէկուզ նրա այն կրակոտ խօսքերից, որով նա արտայայտւում է Վակների արուեստի մասին 1905 թ. «Մուրճ» ամսագրի թիւ 5ում « Մեր ազգային երաժշտութիւնը » խորագիրը կրող իր յօդուածում : «Մեծ խանդավառութեամբ ընդգրկեցի նրա ազնիւ ու վսեմ սկզբունքը,— տալ ամէն ժողովրդի երաժշտութեան նրա ցեղային (ցեղայինը Կոմիտասի համար հաւասարազօր է ազգայինին) հոգեբանութեան համապատասխան գըրոշմ, նրա մեթոտ՝ եղանակը հանել խօսքերից եւ ոչ թէ խօսքին եղանակ դնել : Սկզբունք եւ մեթոտ, որոնք բացի այն, որ պահանջում էին անդուլ, անձնուրաց ու տաժանելի աշխատանք, ունէին եւ մի այլ սարսափելի նկարագիր — յեղաշրջել հինը, ղայրոյթի եւ նախատինքի ամբարէշը թափով ոտքի հանել բոլոր նորատեացներին, հին դպրոցի բոլոր երկրպագուներին » :

ԾԻԾԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դասը յստակ էր : Չիներու կողմէ Խորհ. Միութեան հանդէպ վստահութիւնը խախտեցաւ : Մաօ Ցէ Թունկ մտածեց թէ ինք աւելի լաւ դատաւոր է, ընտրելու համար հետեւելիք ճամբան : Առաջքին ճակատին վրայ համայնավար համախոհութիւնը կը շարունակուէր : Ընդհանուր գծերու մէջ համայնավար չին պարագլուխները կը շարունակէին հնազանդիլ Կրեմլինի միջազգային ռազմավարութեան հրամայականներուն, այդ պատճառով, յաճախ, Մոսկուայի զոհեցին իրենց շահերը : 1935 Օգոստոսին, համակերպեցան որ Խորհրդ. Միութիւնը ոչ.— յարձակողական դաշինք ստորագրէ իրենց թիւ մէկ թշնամիին՝ Շանկ Քայ Շէքի հետ : Միջազգային կացութիւնը այդպէս կը պահանջէր : Ռուսաստան երկու վտանգ կը տեսնէր — Արեւմտեան կողմէ՝ հիթլերական Գերմանիոյ զինումը, արեւելեան կողմէ՝ Ճափոնի յարատեւ յառաջխաղացումները չինական հողամասին վրայ : Խորհրդ. Միութիւնը շատ ակար էր երկու ճակատի վրայ պատերազմելու համար, պէտք է ժամանակ շահէր : Իրեն համար միայն ազգայնական Չինաստանն էր որ կրնար դէմ դնել Ճափոնի յառաջխաղացումին : Այս պատճառով համայնավար Չինացիները ստիպուեցան ձեռք երկարել Շանկ Քայ Շէքի, նոյնիսկ անոր կեանքը փրկել :

1936 Դեկտեմբեր 12ին, աշխարհ կ'իմանայ թէ ազգայնական պարագլուխը թակարդի մը զոհ գացած է : Շանկ Քայ Շէք Սէյլան կ'երթայ քննելու համար Շանկ Ցուէ Լեանկի բանակը, որուն պաշտօնն էր համայնավարներու դէմ դնել : Բայց «Երիտասարդ մառեշալը» (Շանկ Ցուէ Լիանկ) վրդովուած է որ Շանկ Քայ Շէք աւելի համայնավարներով զբաղած է քան Ճափոնով, որուն տեղի կու տայ : Գծկտնի կապեր հաստատելով համայնավարներուն հետ, «մառեշալը» կ'որոշէ առեւանգել ազգայնական պարագլուխը : Գործողութիւնը կը յաջողի : Շանկ Քայ Շէք կը փորձէ փախչիլ… Գիշերանոցով, բայց չի յաջողիր : Բանտարկուած կը պահուի մինչեւ Դեկտեմբեր 25 : Եթէ ազատ ձգուէր, երիտասարդ «մառեշալը» սպաննել տուած կ'ըլլար Շանկ Քայ Շէքը : Համայնավարները կը միջամտեն, բանտարկեալին մօտ կը ղըրկեն արտաքին ներկայ նախարարը — Շու Էն Լայ, որ բանակցութիւնները կը վարէ ազատելու համար Շանկ Քայ Շէքը : Թակարդին նպատակը Շանկ Քայ Շէքի սպանութիւնը չէր, այլ պարտադրել անոր որ գլուխ բռնէ Ճափոնի դէմ : Անգամ մը եւս չին համայնավարները իրենց անմիջական շահը Մոսկուայի կը զոհէին : Կրեմլին միշտ թերահաւատ եղած է համայնավար Չինացիներու հանդէպ : Նոյնիսկ 1948ին, Քուօմինթանկի տապալման նախօրեակին, Մոսկուա անկարող կը նկատէր Մաօ Ցէ Թունկը վճռական յաղթանակ մը տանելու Ազգայնականներու վրայ : Սթալին կանխահաս կը նկատէր ընդհանուր յարձակում մը, բայց Մաօ Ցէ Թունկ մտիկ չըրաւ եւ մէկ տարի ետք կարմիր բանակները Չինաստանի տէրերը կը դառնային .

Այս պայմաններուն տակ է, որ 1949ին կը սկսէին Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութեան եւ Խորհրդ. Միութեան յարաբերութիւնները : Նոր Հանրապետութիւնը պաշտօնապէս հռչակուած էր 1949 Հոկտեմբեր 10ին : Երկու ամիս ետք Մաօ Ցէ Թունկ Մոսկուա կ'երթար : Սթալին ուրախ էր որ Չինաստան խորհրդային պլոքի մէջ կը մտնէ, բայց չէր ուզեր որ Մաօ Ցէ Թունկ շատ երես առնէ : Պէտք է ամէն մարդ լաւ իմանար, որ համայնավար աշխարհին մէջ, Մոսկուա ո՛չ ոքի կու տայ առաջնորդի դերը : Եւ ցորչափ ապրեցաւ Սթալին, Չինաստանը աւելի իբրեւ «արբանեակ» նկատուեցաւ քան «ընկեր» :

Սթալինի մահէն ետք, կացութիւնը կը փոխուի եւ զանազան առիթներով, մանաւանդ 1955ի Պանտունկի ժողովին, ժողովրդական Չինաստանը կը սկսի ամէն մարդու եւ նաեւ Ռուսաստանի, հասկցնել թէ գոյութիւն ունի Չինաստան մը : Չինաստան գիտակից է թէ ինչ դեր կըրնայ խաղալ ափրիկեան եւ ասիական աշխարհի յեղաշրջման մէջ :

Չինաստանի համար թիւ մէկ թշնամին՝ Ամերիկան է : Նախ զինուորական գետնի վրայ, ամերիկեան ուժը որ կը տարածուի Ճափոնէն, Ֆորմոզայէն մինչեւ Մանիլլա, արգելք մըն է Չինաստանի տարածման : Յետոյ քաղաքական. — Միայն Ամերիկան է որ կրնայ հարաւարեւելեան Ասիոյ ոչ համայնավար երկիրներուն զօրավիգ կանգնիլ : Վերջապէս տնտեսական — Ամերիկացիները վտանգաւոր մրցակիցներ են ասիական շուկային վրայ : Ասոնք բաւարար պատճառներ են, որպէսզի Չինաստան լաւ աչքով չնայի Ուաշինկթըն – Մոսկուա մերձեցումի մը : Ոչ մէկ շահ ունի երկու «Մեծերու» համաձայնութենէն մը : Խաղաղ գոյակցութիւնը կը նշանակէ Ծայրագոյն Արեւելքի կացութեան կայունութիւնը, այլ խօսքով՝ ամերիկեան ներկայութեան պահպանումը այն շրջաններուն մէջ, զորս Չինաստան կ'ուզէ իր ազդեցութեան տակ առնել :

1958 Յունիսին Մաօ Ցէ Թունկ յիշեցուց Խրուշչեւի այս բոլորը, երբ Քէմոյի

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Գ.

Բարսեղ ձեռքովը վրանը ցուցուց : Տաճատ զզուանքի շարժում մը ընելով աչքին ծայրովը նայեցաւ եւ հազիւ ընդնշմարեց անկողիններու դէզեր, աղտոտ բարձեր, չսանտրուած գլուխներ եւ անմիջապէս զգաց ճենճի, ձէթի, պտուղներու տարտամ հոտ մը. Բարսեղ, վարժուած այս կարգի թշուառութիւններու, բան մը զգալու երեւոյթ չունէր, միայն իր աչքերը կը ժպտէին սքանչելի կապոյտ ծովին եւ կղզեակներուն, որոնք իրիկուան լոյսին մէջ բոլորովին վարդագոյն՝ շոգենաւին արագ ընթացքին շնորհիւ հազիւ թէ կ'երեւէին եւ կ'անցնէին պարիկներու պէս : Իրենց գլխուն վերեւ երկինքը կը կամարանար բոլորովին ծածկուած ճերմակ եւ ոսկեզօծ ամպերով, եւ Բարսեղ հմայուած, իր խորշոմած եւ թխացած ճակատը կը դարձնէր չորս կողմ եւ ծնօտները կը թրթռային այնքան փափուկ՝ իր կապտացած դէմքին վրայ, ծաղկի թերթերու նման :

Դ.

— Նստեցէք, ըսաւ վերջապէս կուպրով ծածկուած պատուանդանը ցուցնելով, որուն վրայ հաստատուած էր երրորդ կարգի ճամբորդներուն վրանը :

Տաճատ վարանող եւ անորոշ շարժում մը ըրաւ, այն ատեն Բարսեղի հոգիին մէջ զարթնեցաւ մշտնջենական ցաւը, անմիջապէս հասկցաւ իր եւ քաղքենիին տարբերութիւնը. բեռներու տակ կքած իր ողնայարը ի զուր վեր բռնելու պիտի ճգնէր, իր ծառայութեան տարիները այնպիսի անջնջելի հետքեր ձգեր էին իր անձին վրայ, որ միշտ բնազդով եւ խորապէս նախ պիտի զգար ինքզինքը լաւ հագուած երիտասարդի մը քով, քիչ մը առաջ ինչպէս մոռցեր էր ասիկա, վերջալոյսին տիրական գեղեցկութիւնը հոգին լուսաւորած էր իր ամէն խորշիկներուն մէջ եւ բնութեան հետ լոյսով եւ գեղեցկութիւնով հաղորդակից՝ մոռցեր էր բոլորովին իր մարդկային ճակատագրական եւ անողոք իրականութիւնը, հակառակ հորիզոնին վրայ բոցավառող արեգակին՝ իր աչքերը մթին եւ խոնաւ էին եւ անոնց խորքին մէջ զարմանալի նշոյլ մը կար պլպլացող եւ անհանգստացնող. այդ նշոյլը ցանկութիւն էր քան հպարտութեան անբռնաբարելի զգացումը, անոր մէջ ըմբոստացում կար եւ անսահմանելի արհամարհանք մը, բայց մանաւանդ խորունկ, անչափելի ցաւ, սաստիկ եւ անողոք, որ ջղաձգօրէն թարթափել կու տար իր թարթիչները :

Բարսեղի այդ պրկուած դէմքը, դուրս երկնցած կզակը եւ մանաւանդ այդ մթին բոցը աչքերուն՝ բոլորովին տարբեր տպաւորութիւն ըրին Տաճատին վրայ. այդ վայրկեանէն Բարսեղ առանց իր իսկ գիտնալուն այնպիսի ազդեցութիւն մը ունեցաւ, որ պիտի տեւէր մինչեւ ետքը, երկվայրկեան մը Տաճատին մտքին մէջէն տարակոյսը անցաւ իր իսկ կարողութեան վրայ եւ, զարմանալի բան, ամչցաւ իր ճերմակ եւ մաքուր ձեռքերէն, իր բաց գորշագոյն հագուստէն, իր նուրբ ճերմակեղէնէն, եւ թերեւս ներքին զգացումի մը հետեւելով պիտի նստէր կուպրով ծածկուած պատուանդանին վրայ, երբ Բարսեղ յանկարծ իրեն դառնալով ըսաւ չոր եւ տիրական ձայնով մը.

— Լաւ, լաւ, դուք չէք կրնար նստիլ հոս, ոտքի վրայ մնացէք. հետզհետէ սակայն արուեստագէտի հպարտութիւնը վստահութիւն տուաւ Բարսեղին եւ սկըսաւ խօսիլ իր գործին, իր երազներուն, իր դիտաւորութիւններուն վրայ :

— Կը տեսնէք, երբեք նիւթապէս գոյնը լոյսին թափանցկութիւնը չի տար. երեկոյեան մանաւանդ, երբ արեւը անհետացած է եւ շուքերը որոշ չեն, ամէն գոյն եւ ամէն ձեւ զարմանալի թափանցկութիւն մը կ'առնեն, որ անկարելի է գրեթէ թանձր եւ բիրտ նիւթերով առաջ բերել. այնպէս չէ՞, ինչ որ ջանքերով կը ստանանք, բոլորովին յարաբերական բան մըն է :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(8 Շար.)

Հ.Յ.Դ. "Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ" ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ 33ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

19 Սեպտեմբեր, 1926: Յիշատակելի թուական մը՝ երբ խումբ մը երիտասարդներ հիմը կը դնէին Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» Ենթակոմիտէութեան, Ալֆորվիլի մէջ: Պատմական այդ թուականը, երեսուն երեք տարի յետոյ, արժանավայել կերպով տօնուեցաւ խանդավառ հանդիսութիւնով մը, Հոկտեմբեր երեքին, Թաղապետական սրահին մէջ:

«Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի կոմէ ընկեր Խ. Գալուստեան երեկոյթին պաշտօնական բացումը կատարելով յիշեց կազմին 16 մեռեալ ընկերներու անունները, որմէ ետք ժողովուրդը երգեց Մշակ բանուորը:

Խօսք առաւ հանդիսութեան նախագահ ընկ. Ա. Իսահակեան, որ յիշելէ ետք մեր ժողովուրդին գեղեցիկ սովորութիւնները, շարունակեց.— Մենք ունինք ուխտի օրեր. Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը, Աստուածածինը եւ դեռ ուրիշներ որոնք խաւարի մէջ են, հեթանոսական ըլլան թէ քրիստոնէական՝ մեր ժողովուրդին պաշտամունքին առարկայ են դարձեր: Անոնք ստեղծուած են մեր նախնիքներուն կողմէ: Իսկ այսօր, արտասահմանի մէջ ստեղծուած են նոր սուրբեր, նոր ուխտի օրեր: Սարգիս Մինասեանը մեր առաջնորդներէն է, նման՝ Անդրանիկի, Քեռիի, Սեպուհի եւ Դրոյի: Անոնք գոյութեան պայքար են մղած իրենց հաւաքական աշխատանքով, ժողովուրդին եռանդ են տուած ապրելու համար:

Նորութիւն մըն էր Օր. Զարուհի Փափազեանի երեւումը՝ երկու արտասանութիւններով, «Հայ ծնարը» Աբովեանի նուիրուած հատուածով մը, արժանալով ներկաներուն գնահատանքին:

Աւետիս Քիւփէլեան յաջորդական երեք երգերով՝ «Այ վարդ», «Աբովեանի երգը» եւ «Աղբիւրի մօտ», հանդէսին փայլը աւելցուց, արժանալով բուռն ծափերու:

Ալֆորվիլի Ֆրանսացի ընկերվարականներու ներկայացուցիչը եկած էր իր ողջոյնի խօսքը ուղղելու այս բացառիկ տօնակատարութեան առթիւ:

Եւ վերջապէս բեմ կը բարձրանայ օրուան գլխաւոր բանախօսը ընկ. Կ. Մեհեան՝ որուն արտասանած գեղեցիկ ճառը մերթ ընդ մերթ կ'ընդմիջուէր ժողովուրդին բուռն ծափերով: Նախ կը պատկերացնէ Սարգիս Մինասեանի անձը իր գլխաւոր յատկութիւններով «հակառակ ունեցած համալսարանական տիտղոսներուն՝ կը նախընտրէ ծառայել հայ ժողովուրդին: Ս. Մինասեան արժանի է այս ուխտի երեկոյթին: Երանի թէ բոլոր ենթակոմիտէները կարենային տօնել իրենց նուիրական անունները: 33 տարի ... 33 տարիէ ի վեր տարագիր է, իր մեծ կուսակցութեան նման, նաեւ Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն: Աշխարհի մէջ չենք տեսներ որեւէ կուսակցութիւն, որ այսքան երկար ապրի: Այստեղ է մեր կուսակցութեան տխուր պատմութիւնն ու փառքը»:

Անդրադառնալէ ետք Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետապնդած գաղափարներուն, բանախօսը աւելցուց.— Հայրենասիրութիւնը մենք սորվեցանք աքսորներու եւ բանտերու մէջ: Հայաստանակրօններ ենք եւ անոնք որ Հայաստանի ժողովուրդին վրայ կը յարձակին, իրենց դէմ՝ պիտի գտնեն Դաշնակցութիւնը»:

Այնուհետեւ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը: Գանեկօ — Քաջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Վիգէն Թորոսեանի, մենապարերով եւ խմբական պարերով ներկաներու գնահատումին արժանացաւ: Նահապետեան քոյրերը եւս իրենց զուգերգով փայլուն յաջողութիւն մը գտան:

Ներկայացուեցաւ քրքջալից զաւեշտ մը «Խեչոյի թուղթը», մասնակցութեամբ՝ Յակոբ Ուրրաթեանի, Սեդրակ Խաչատուրեանի եւ Բարգէն Մութաֆեանի, որոնք զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեցին:

Տէտէճեան նուագախումբը, ընկերակցութեամբ Մկրտիչ Գօզոսեանի, քառասուն վայրկեան տեւողութեամբ՝ երգերով, պարերով ու նուագներով խանդավառեց հանդիսականները:

«Ս. Մինասեան» Ենթակոմիտէի հիմնադրութեան 33րդ տարեդարձը՝ մեր հաւատքի վերանորոգման օրն էր:

Գ. ՊԵՏՐՈՒՆԻ

դէպքերը ստիպեցին Գ. «Թ.»ն, որ Փեքին երթայ, հանդարտեցնելու համար իր «ընկերը»: Եթէ յաջողեցաւ, ատոր փոխարէն՝ խոստացաւ աւելի կարեւոր օժանդակութիւն մը բերել Չինաստանի, տնտեսական եւ թեքնիք գետնի վրայ: Ի վերջոյ զինուորական մարզին մէջ, Չինաստան աւելի եւս պահանջկոտ է, կ'ուզէ անդամակցիլ «հիւլէական ակումբին» հաւանական չէ որ Խորհրդ. Միութիւնը համաձայն ըլլայ: Չինաստան մը որ հիւլէական ռումբ ունենայ, աւելի եւս գլուխ պիտի բռնէ: Յայտնի է թէ Փեքին կ'ուզէ օրէ օր զօրացնել իր դիրքը: Քէմօյ, Թիպէթ ցայտուն փաստեր են, կ'ուզէ միջամտել միջազգային բոլոր հարցերուն, ըլլա՛յ Պերլինի, ըլլա՛յ Գերմանիոյ վերամիացման, ըլլա՛յ արաբական պետութեանց խնդիրներուն: Ամէն խնդրի առթիւ իր «խօսքն» ունի, կ'առարկէ, կը սպառնայ, դիրք կը բռնէ:

Առաջինը եղաւ ճանչնալու «Ալժերիոյ հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը»: Եւ եթէ Չինաստանը այսքան դուրս կը բռնէ միջազգային գետնի վրայ, պատճառն այն է որ կ'ուզէ այդ ձեւով սիրաշահիլ ներքին աշխարհը: Վարչաձեւը դեռ խախուտ է, ժողովուրդը աղքատ է եւ մեծ զոհողութիւններ կ'ընէ պաշտպանելու համար «մարքսիստ վարչաձեւը»: Խորհրդ. Միութիւնը գիտէ թէ տակաւին ժամանակի մը Չինաստան խաղաղութեան պէտք ունի եւ տակաւին ճարտարարուեստական մեծ պետութիւն մը չէ:

Այսօր երկու «ընկերները» իրարու անհրաժեշտ դարձած են: Եւ դիւանագիտական գետնին վրայ չինական խաղը կարեւոր դարձած է միայն շնորհիւ խորհրդային զինուորական եւ քաղաքական օժանդակութեան: Փեքին բոլորովին անկախ չէ եւ Խրուշչեւ գիտէ ատիկա եւ տակաւին կրնայ իր տեսակէտները պարտադրել:

Բայց պէտք չէ մոռնալ թէ այսօր չորս մարդու վրայ մէկը Չինացի է, եւ երկու հազար թուականէն սկսեալ, երեք մարդու վրայ մէկը Չինացի պիտի ըլլայ:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սեպտեմբեր 24 — 25ին տեղի ունեցած է Հայկական Գիտութիւններու ակադեմիայի Մ. Աբեղեան հաստատութեան գիտական ժողովը՝ նուիրուած վաստակաւոր հայագէտ Մանուկ Աբեղեանի մահուան 15ամեակին:

Բացման խօսքը ըրած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Ղանալանեան: «Մանուկ Աբեղեանի լեզուաբանական ժառանգութեան» մասին խօսած է ակադեմիայի թղթակից — անդամ Էդ. Աղայեան: Այդ մասին խօսած է նաեւ Ա. Ղարիբեան:

Մեծանուն գիտնականի գրական գնահատութեան եւ հայ հին գրականութեան պատմութեան մասին ըրած ուսումնասիրութեանց շուրջ խօսած են Ս. Սարինեան եւ Մ. Աւդալբեկեան:

Կարդացուած բոլոր զեկուցումներուն մէջ ընդգծուած է, որ հաստատութիւնը աւելի համգամանօրէն պէտք է զբաղի Աբեղեանի հարուստ եւ բազմազան ժառանգութեան ուսումնասիրութեամբ:

Սեպտեմբեր 25ին այցելութիւն մը կազմակերպուած է Պանթէոն եւ ծաղկեպսակ դրուած գիտնականի գերեզմանին վրայ:

Այդ առթիւ Երեւանի «Գրական թերթ»ը կը հրատարակէ Աւ. Իսահակեանի անտիպ մէկ գրութիւնը՝ Մ. Աբեղեանի մասին, հետեւեալ ծանօթագրութեամբ.— «Մ. Աբեղեանի մահուան առաջին տարելիցի առթիւ Աւ. Իսահակեանի գրած այս խօսքը անտիպ է: Տպագրում ենք բանաստեղծի դիւանում պահուող ինքնագրից»:

Ստորեւ՝ այդ գրութիւնը:

ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ

Մի տարի է անցել այն տխրագին պահից, երբ մեր բազմաշխատ, շատ սիրելի մեծ ընկերոջ անունը յանձնեցինք հայրենի հողին, այն նուիրական հողին, որի ոգին եւ իմաստը նա՝ անմահ Մանուկ Աբեղեանը այնպէս բարձրացրեց, այնպէս արժէքաւորեց իր մոնումենտալ երկերի մէջ, որով նա կառուցեց իր յաւերժական արձանը մեր *կուլտուրայի* (մշակոյթ) եւ մեր սրտերի մէջ:

Մանուկ Աբեղեան: Ի՞նչ էր մեզ համար նա. հայկական ուսանողութիւնների մարմնացում, գիտնական՝ բառիս ամենախորին իմաստով. անվախ, աննախապաշար, անկեղծ, վառ հայրենասէր՝ լի հաւատով հայ ժողովրդի լուսաւոր ապագայի հանդէպ, սկզբունքի մարդ՝ մեր ապառաժների պէս կայուն, մտքի եւ կամքի աշխատանքի եւ գործի հսկայ. պատկառելի ուսուցիչ, սերունդների անձնուէր դաստիարակիչ:

Յաւե՛րժ սիրելի Մանուկ Աբեղեան. խորին յարգանքով եւ շնորհակալութեամբ տոգորուած են մեր սրտերը քո հանդէպ, որովհետեւ դու աւելի քան կէս դար, առանց յուսահատուելու եւ յոգնելու, պրպտեցիր հայ ժողովրդի հոգեկան հազարամեայ գանձերը՝ *ֆոլքլոր*, պատմութիւն, հին եւ միջին դարերի գրականութիւն եւ լեզու:

Քո *անալիթիկ* մտքի զարմանալի կարողութեամբ, քո հզօր տրամաբանութեամբ դրանցից ստեղծեցիր *դիսցիպլիններ*: Ուր որ դիպաւ քո տիտանական ձեռքը՝ լինի դա *ֆոլքլոր*, *միթոլոգիա*, միջնադարեան տաղեր ու խաղեր, հայ լեզուի տեսութիւն, քերականութիւն, տաղաչափութիւն՝ նրանք դարձան անթերի, լրիւ, կատարեալ գիտութիւններ, *դիսցիպլիններ*:

Հայ *էպոսագիտութիւնը* պարտական է քեզ:

«Սասմայ ծռեր»ի՝ մեր հոյակապ դիւցազնավէպի առաջին գտնող — վեր հանողներից մէկը եղար դու եւ մանաւանդ նրա անգուգական ուսումնասիրողը եւ գիտականօրէն հետազօտողը:

Բովանդակ Հայութիւնը յարգում եւ պատկառում է քեզանից եւ քո մեծարժէք վաստակներից եւ քո՝ մեզնից հեռանալը համազգային վիշտ է:

Մենք խորապէս զգում ենք, որ քո շնորհիւ մեր ազգային — հոգեկան միջավայրը լցուած է իմաստութեամբ եւ հեղինակութեամբ, լրջութեամբ եւ վեհ նպատակների հետապնդումով:

Թանկագի՜ն, անմոռանալի՜ Մանուկ Աբեղեան, եկել ենք՝ քեզ նորից մատուցանելու մեր մեծ սէրն ու յարգանքը: Ի՞նչ թէ մի տարի է, որ մեզնից հեռացել ես, բայց միշտ մեզ հետ ես, մեր աշխատանքի ժամերին, մեր զրոյցի պահերին. նորից սովորում, խորհուրդ ենք հարցնում քեզնից: Քո կրտսեր ընկերները, աշխատակիցները եւ աշակերտները ոգեւորուած շարունակում են քո գործը:

Արդ, ննջիր հանգիստ, մեր մեծ ընկեր, եւ գիտցիր, որ ճանապարհը դէպի քո սրբազան շիրիմը երբեք չի ծածկուի խոտով, հայ լեզուն եւ գրականութիւնը սիրող սերունդներ՝ երախտագիտութեամբ լցուած՝ պիտի գան միշտ, մեզ պէս, գլուխ խոնարհելու քո նուիրական հանգստի առաջ:

1945, Սեպտ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ա.

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Բարթող աղա, իր ակնկալութեանը մէջ սաստիկ յուսախաբ, աղջիկներուն նկատմամբ եղած այդ գրկանքէն վշտացած, վհատութեան շարժումով մը բացաւ դուռը եւ դուրս ելաւ: Այդ միջոցին, մանկամարդը, ինքնաբերաբար, թերեւս չուզելով որ մարդը բոլորովին յուսահատ մեկնի.

— Բարեկամ, կանչեց:

Հրէշը ետին դարձաւ:

— Աղջիկներդ չա՞տ փոքր են, հարցուց, գրեթէ բան մը հարցուցած ըլլալու համար:

Մարդուկը, զոր յոյսի վերարծարծում մը յանկարծ տակնուվրայ ըրաւ, վախնալով որ տարիքի պզտիկութիւնը խոչընդոտ մը կ'ըլլար իր փափաքած քննութեանը, վստահ եւ դողդոջ ձայնով մը ըսաւ:

— Չէ, պատուելի, չէ, պզտիկ չեն, հէմ շատ մեծ են. Կատարինէս երսունհինգը անցաւ, Մագթաղինէս ալ երսուն...

Չկրցաւ աւարտել: Կոստանեան, ջղային արտասովոր, խելայեղ տագնապի մը մատնուած, մեծադղորդ բրգիճի մը մէջ ալ պայթեցաւ ... իր ահագին կուրծքին քահքահներու որոտումներ բղխան. ցնցելով իր ամբողջ մարմինը, միացած թեւերու ջղաձիգ պրկումներու, գլխի հետ բարձակ թօթվումներու: Ատիկա ապերասան, անվերապահ, մոլեգին պոռթկումը եղաւ վայելմանը կատակերգութեան բոլոր այն հոյակապ տեսարաններուն, որոնք երկու ամիսէ ի վեր կը հոլովուէին իր շուրջը, անկարող ակտրացնելու իր անդրդուելի տոկունութիւնը, առանց վայրկեան մը իսկ վտանգի ենթարկելու իր տիրական լրջութիւնը, իր հաղորդիչ խոհականութիւնը: Բայց՝ ալ գաւաթը լեցուած էր. ալ անկարելի էր տոկալ: Կամքը իր ուժը կորսնցուց: Ծիծաղի յաղթական այդ տագնապը անխուսափելի եղաւ՝ անհունապէս լարուած ձգտուած իր ջիղերուն անզօրութիւն մը, բարեբեր թուլացում մը տալու համար վերջապէս:

Ու խնդաց, խնդաց, խնդաց, շէնքը թնդացնելով, մարելու, մեռնելու աստիճան խնդաց, մինչ Բարթող աղա՝ նախ ափ ի բերան, յետոյ անծանօթ երկիւղով մը պաշարուած՝ ընկրկեցաւ մինչեւ սանդուխը, ուսկից արագօրէն սկսաւ իջնալ՝ մանկամարդին որոտագին քահքահներէն հալածուելով. ու փախաւ, մութին մէջէն, չերեխի պէս երկար բազուկները երերցնելէն, հեւիհեւ, եւ ատեն ատեն մոլտալով.

— Ծօ աս փափուկ է եղեր... ծօ ես ճիտս պլլուեր նէ ...

Գ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Տիկին Մարկոսեան, որ էրկանը մահուընէն ի վեր, գրեթէ միմիայն եկեղեցի երթալու համար դուրս կ'ելլար, շատ ուշադրութեամբ, նոյնիսկ սրտնեղանքով մըն էր որ ընդունեց Գ. Կոստանեանին հրաւէրը Բարթող աղայի բերնով, յաջորդ առտուն: Մարդուկը մռայլամած դէմքով մըն էր որ ներկայացաւ հանըմին՝ հաղորդելու համար տնօրէնին պատուիրանը:

— Հանըմ, ըսաւ ի վերջոյ, ահռելի բիբը խոժոռելով, ես քեզի խրատ տալու չեմ ամմա, կ'ուզես նէ աս մարդուն հետ կոտր մը թէրթիպլի վարուէ:

Հանըմը, որուն զգոյշ, ամբարտաւան նկարագիրը երբեք ուրիշներուն խորհուրդը, պատուէրը չէր հանդուրժեր, արհամարհանքով մը մարդուկին ծամոնած մարմինը չափչփեց:

— Բարթող աղա, ըսաւ կծու շեշտով մը, առանց բաներու մը խառնուիր... դուն նայէ որ ժամ առաջ աղջիկներդ կարգես. հասկցա՞ր:

— Կը ներէք, հանըմ, կակղեց մարդը իր սրտին հատորիկներուն նկատմամբ եղած այդ ակնարկութենէն խոր խոցուած, կը ներէք, բան մըն էր ըսի... ըսոր կ'ուզէք անանկ վարուեցէք ... բան մըն էր ըսի, աֆ կ'ընէք... սխալեցայ... ի՞նչ գիտնամ ...

Եւ փողոցին դռնէն կարաքամակ դուրս ելած պահուն, փողոցին մէջ իսկ, իր այլայլումին ասստկութեանը տակ, մանրավաճառ կը շարունակէր՝ ներում խնդրելու, իր ըրած սխալը շտկելու մարմաջին մէջ՝ համանման բառեր մրմռալ. «Աֆ կ'ընէք, բան մըն էր ըսի... ինչուս պէտք ... խայթ կ'երանք ...»:

Ետոյ, յեղակարծ ըմբոստացումով մը, կանգ առնելով.

— Աղէկ ամմա, աղջիկներս, կ'ուզէիմ հարցնել ինչու աս գործին խառնեց ... կարգեր եմ չեմ կարգեր, իրեն ինչ պէտք... պոռաց բարկութեամբ... բէջ աղէկ, անո՞նք է մի ... աս ամիս քեզի հինգ ոսկիի խազրը մը խոթեմ ալ կը տեսնաս ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ութիւններ)։ Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը երեք ճամբայ կը բանայ եւ չընտրեր անոնցմէ մէկը։ Անորոշութիւնը մեծագոյն ցաւն է որմէ Ֆրանսան կրնայ տառապիլ Ալժերիոյ մէջ։ Կը բաւէ, հաւաքուելու համար, բաղդատել Սեպտեմբեր 16էն առաջ եւ վերջը ունեցած մեր կորուստները»։ Ձայն մը՝ «ատելի է» բայց Պիտօ կը շարունակէ.— «ինչ որ ատելի է մեռեալներն են։ Ինչո՞ւ համար երբ Կինէն ոչ կ'ըսէ վերջնական ոչ մըն է, իսկ երբ Ալժերիան այո կ'ըսէ, այո մըն է մինչեւ յաջորդ անգամը միայն»։

Ամբողջ յայտարարութեան ընթացքին Աջը եւ Կեդրոնը կը ծափահարէին։

Տակաւին խօսք կ'առնեն.— Լը Փէնոր նոր Միւնիխ մը կը նկատէ Ալժերիոյ ըմբոստներու հետ բանակցելու մտադրութիւնը։

Նիստը կը վերսկսի գիշերը։ Խօսողները նոր բան մը չեն ըսեր, Նիստը կը փակուի ժամը 23ին, պիտի վերսկսէր Հինգշաբթի։

× Միութիւն Հանրապետութեան Համար կուսակցութեան անդամ ինը երեսփոխաններ հեռացան։

Տէր եւ Տիկին Արայ Պիպէրեան եւ զաւակները, Օր. Սօնա Պէպէրեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զորմիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Զորմիսեան, Հըրաչ Զորմիսեան, Տէր եւ Տիկին Ալֆոնս Առաքելեան (Պաթում), Տէր եւ Տիկին Նուպար Տրենց – Մարգարեան եւ զաւակները (Հալէպ), Արամ եւ Երուանդ Տրենց – Մարգարեան եղբարք (Եգիպտոս), Այրի Տիկին Արաքսի Աշճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Չէմէնեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Գըլըճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եւգինէ Ականցեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սինանեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Օնիկ Տէպիլեան, Այրի Տիկին Խօքսիգեան (Ֆրէզնօ), Վահան Փափազեան (Պրիւսէլ), Այրի Տիկին Նուարդ Օքումուշեան (Լիոն), Տիկին Անահիտ Շահինեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՐԵԱՆԻ
(70 տարեկան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ առտու ժամը 8.30ին, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ կը փոխադրուի Թոնի սու Պուայի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի եւ անկման 39րդ տարեդարձի առթիւ վեց հազար զինուորներու նահատակաց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտուն։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց խնկելի յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային Տան մէջ։

×

Այրի Տիկին Ազատնի Մ. Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Վռամ Գույումճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
(Մեռած Սան – Փաւլօ)

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գույումճեան ընտանիքին համայն ննջեցելոց հոգւոյն ի յիշատակ։

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅԱՏԵԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի 18 Հոկտեմբեր երեկոյեան Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ՝

ԳԵՐ. ԿՈՄԻՏԱՍ Վ. ՉԱՐԳԱՃԵԱՆ
(Պոլսոյ կղերէն)

Անիէռ Սէնթ Էլիզապէթ հաստատութեան մատրան մէջ, 19 Րիւ տը լա Սթասիոն։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ
Մասնակցութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Կիրակի Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը։

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։
Պիտի երգեն Օր. Վ. Մուրատեան, ընկերուհի Վ. Բատիկեան, ընկեր Մ. Պասմաճեան։
Նուագ.— Ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերընդական Հ. Խօճիկեան։
Արտասանութիւն.— Փոքրիկն Ս. Բարսեղեան, Գ. Գզելեան, Օր. Կարապետեան, Յ. Մարթէռօսեան, Հ. Ճաֆարեան եւ Օր. Մազաճեան։

Խօսք պիտի առնէ Նոր Սերունդի կողմէ
Ընկեր Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Երգախառն կենդանի պատկեր
Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի։
Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի։
Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Պետական թատրոնի սրահը

Կը նախագահէ ընկ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ընկ. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։
Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն տեղական կարող ուժերը։
Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պար։
Նուագ.— Լիոնի ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերնդականներէն ընկեր Յովհաննէս Պէրպէրեան։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ակումբը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ-ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԱԳ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Պ. Փաշայեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, 17 Հոկտեմբեր, կէս օրէ ետք ժամը չորսին, Քաֆէ Բէժանի մէջ։ Մէթրօ Քաաէ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն գեղեցիկ տուն մը, պարտէզով Մեռի տ'Իսիի մեթրոյին մօտ։

Գետնայարկի վրայ, տունը ունի մուտք, հիւրանոց, ճաշարան, խոհանոց եւ արտաքնոց։ Առաջին յարկը՝ երկու ընդարձակ սենեակ եւ երկու փոքր։ Շինուած է ամբողջովին մառանի մը վրայ ուր կայ լուացք աշխատանոց մը եւ լուացարան։ Ուզողին կը ձգուի նաեւ հաստատութեան օգտակ շինելու գործ մը արդիական մեքենաներով։

Ժամադրութեան համար հեռաձայնել՝

MIC. 53 23

Հասցէ Դուիքեան՝

26, RUE E. ZOLA, ISSY

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տաճարորդ թաղապետարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 17ին։
Կը խօսի ընկեր Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 25ին։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 7ին։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 24ի Շաբաթ իրիկունը
Սալ Քըաէֆիի մէջ
Մանրամասնութիւնները շուտով։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ
Այս Կիրակի ժամը 15ին։
Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ընկեր Մ. Պասիկեանի սրահը, Քաթ Պիսօն Փըթի Շալէ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 25ին։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՇԱՄ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյնի» հերոսամարտին 39րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի, առաւօտուն սովորական սրահին մէջ։ Վարդապետ Նիկոլեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ութ հազար նահատակներու խնկելի յիշատակին։

Օրուան բանախօսն է Հայրենակից Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն)։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները։

Ա Զ Դ.

Խթանի խմբագրութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ տպարանի փոխադրութեան պատճառով, թերթին հրատարակութիւնը երկու օր պիտի ուշանայ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9.30ին։ Թիլ Ժէմաք՝ ժամը 10.45ին։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան։

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ամասիոյ պատմագրքին համար Փարիզ կազմուած յանձնախումբը կը խնդրէ բոլոր Ամասիացիներէն որոնք նկարներ, գրութիւններ կամ ձեռագրեր ունին, նոյն իսկ դպրոցական հանդէսներ, փութան զրկել հետեւեալ հասցէներուն, վերադարձնելու յանձնառութեամբ։

DEUKMEDJIAN
87, Rue Rébeval, Paris 19e

HADJIDJANIAN
3, Rue Thimonnier, Paris 3

NIGOGHOSSIAN
2 bis, Rue St Just, Arnouville les Gonesse (S. et O.)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 17 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8623 35EME ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4424

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ 70.000 ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐ

•

11 ԱԶԳԵՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Ցառաջ) — Ամիսներէ ի վեր սկսած նախապատրաստական տենդոտ աշխատանքներէ ետք, Կիրակի՝ Հոկտեմբեր 11ին, Պէյրութի Նորակառոյց մարզարանի գլխաւոր դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Միջերկրականեան ողիմպիական խաղերու բացման շքեղ հանդիսութիւնը :

Այս մասին գրելէ առաջ, պիտի ուզէինք տալ միջազգային այս մրցումներու կարճ պատմականը :

Միջերկրականեան խաղերը համեմատաբար նոր են: Առաջինը տեղի ունեցաւ 1951ին, Աղեքսանդրիոյ (Եգիպտոս) մէջ : Երկրորդը՝ Պարսելոնա (Սպանիա) ու ահաւասիկ երրորդը՝ Լիբանանի մայրաքաղաք Պէյրութի մէջ :

Միջազգային մեծ ողիմպիականին փոքրիկ նմանութիւնը ունեցող այս խաղերուն, որոնք կը կատարուին արտօնութեամբ ու վերին հսկողութեամբը, Միջազգային Ողիմպիականի կոմիտէին, կրնան մասնակցիլ մի միայն Միջերկրական ծովի աւազանը եզերող երկիրները, սիրող (ամաթէօր) մարզիկներով :

Գ. մրցումներուն մասնակցելու համար հետեւեալ երկիրներու մարզիկները իրենց վարիչ պատուիրակներով հասած են Լիբանան — Սպանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Թուրքիա, Լիբանան, Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն, Թունուզ, Մարոք եւ Մալթա:

Ողիմպիականի յայտագրին մաս կը կազմեն 14 մարզախաղեր իրենց բոլոր ստորաբաժիններով եւ ձեւերով, ինչպէս՝ աթլէթիզմ (23 տեսակ), ֆութպոլ, պասքէթ-պօլ, հեծանիւ, լուղորդութիւն, մարմնամարզ, ըմբշամարտ, կռփամարտ, նշանառութիւն, սուսերամարտ, նաւավարութիւն, ծանրաբարձութիւն, վոլիպոլ եւ ձիարշաւ :

Երկրային կամ ազգային առաջնութեան դասաւորում պիտի չըլլայ, ոչ ալ կէտադրութիւն: Անհատական խաղերու մէջ առաջին երեք հանդիսացողները պիտի ստանան մէտալներ եւ համապատասխան վկայականներ, որոնցմէ առաջինը ոսկի մէտալ, երկրորդը՝ արծաթ, իսկ երրորդը պղինձ :

Խաղերը տեղի կ'ունենան միջազգային ընդունուած օրէնքներու տրամադրութեամբ, որոնց վերին հսկողութիւնը յանձնուած է միջազգային ֆետերասիոններու լիազօրուած ներկայացուցիչներու:

Կազմակերպչական ընդհանուր մեքենայի պատասխանատուն է Լիբանանի Ողիմպիական կոմիտէն, գործակից ունենալով բազմաթիւ թեքնիկ ու վարչական յանձնախումբեր :

Ողիմպիականի բացման հանդիսութիւնները :

Հոկտեմբեր 11ի Կիրակին տօնական օրի մը տպաւորութիւնը ձգած էր մայրաքաղաքին վրայ. փողոցները դրօշազարդուած էին Ողիմպիականին մասնակցող երկիրներու դրօշակներով: Լիբանան պատմական օր մը կ'ապրէր:

Բացման հանդիսութենէն ժամեր առաջ դէպի դաշտ առաջնորդող բոլոր ճամբաները վերածուած էին ինքնաշարժերու եւ մարդկային հոսանք գետի մը :

65.000 հոգիի համար շինուած հսկայ մարզարանը նեղ կուգար հանդիսականներու բազմութեան :

Ժամը ճիշդ 3ին խօսնակը կը տեղեկացնէր Նախագահի գալուստը, երբ ամբողջ ժողովուրդը ոտքի եւ բուռն ծափերով ընդունեցաւ զայն, հնչեց ազգային քայլերգը եւ դաշտը ողողուեցաւ լոյսերով :

Զօր. Ֆուատ Շէհապ իր կողքին ունէր կառավարական կազմը, դիւանագիտական ներկայացուցիչներ եւ բանակի բարձրաստիճանաւորներ :

Սկսաւ մարզիկներու տողանցքը՝ առաջնորդութեամբ զինուորական նուագախումբին, որուն կը հետեւէին նախ մասնակցող երկիրներու դրօշակները, ապա Միջերկրականեան խաղերը խորհրդանշող ցուցատախտակ մը որմէ վերջ Լիբանանի մայրին :

Մարզիկները տողանցքին կը մասնակցէին հետեւեալ շարքով — Յունաստան, Սպանիա, Իտալիա, Թուրքիա, Թունուզ, Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն, Ֆրանսա, Մալթա, Մարոք, Եուկոսլաւիա եւ Լիբանան :

Երբ տողանցքը սկսաւ Ողիմպիականի գործադիր մարմնի կողմէ Գ. Ճորճ Հայմարի բարեգալուստի քանի մը խօսք ուղղեց բոլոր երկիրներու պատուիրակներուն եւ մարզիկներուն: Լիբանանի մարզիկներէն Ապտէլ-Սաթթար, Թրապուլսի Ողիմպիականի աւանդական երդումը կատարեց, Միջերկրականեան խաղերու դրօշակը բարձրացաւ եւ հուսկ ուրեմն Նախագահը բացուած յայտարարեց Միջերկրականեան խաղերը, երբ ճերմակ աղաւնիներ արձակուեցան դաշտին վրայ ի նշան եղբայրութեան եւ խաղաղութեան:

Բացման պաշտօնական հանդիսութիւններէն ետք՝ 500 աղջիկներ լիբանանեան տոհմիկ հագուստներով սկսան գեղջկական եւ ժողովրդական պարերու շարք մը, անթերի եւ համաչափ, մասնակցութեամբ Պաալպէքի փառատօնի պարի երկսեռ խումբին: Բոլորն ալ գնահատուեցան :

Բացման արարողութիւնները, կանոնաւոր եւ տպաւորիչ, փակուեցան հրավառութեամբ :

Միջերկրականեան Գ. խաղերը պիտի շարունակուին մինչեւ Հոկտեմբեր 23 :

Յաջորդ յօդուածով՝ մրցումներու առաջին արդիւնքները :

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

23Ի ԴԷՄ 441 ՔՈՒԷՆՈՎ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը սպասուէր՝ կառավարութեան քաղաքականութիւնը Ազգ. Ժողովի դանդուածային վստահութեան արժանացաւ :

Եռօրեայ վիճաբանութեանց վերջին նիստը բացուեցաւ Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Շապան-Տելմասի կողմէ :

Ժողովը համեմատաբար աւելի հանդարտ էր, երբ Սիմոնէ (Ժողովրդ. Շարժում) խօսք առաւ.— Խորհրդարանը, ըսաւ ան, թարգմանը պիտի ըլլայ Ֆրանսացիներու ջախջախիչ մեծամասնութեան մտածումին՝ իր համաձայնութիւնը տալով Հանրապետութեան Նախագահին ըրած յայտարարութեան : Այդ յայտարարութիւնը կը ճշդէ քաղաքականութիւն մը՝ զոր կը վաւերացնենք. ինքնորոշում:

Սիմոնէ հարց կուտայ թէ ինչո՞ւ կռիւը կը շարունակուի ըմբոստներու կողմէ, քանի որ ալժերիացի ժողովուրդը պիտի կարենայ ազատօրէն ընտրել իր ապագան: Ժողովրդական Շարժումի բանբերին համաձայն, ընտրութիւնները ազատ կրնան ըլլալ այն ատեն միայն՝ երբ կերքերը հանդարտած են: Ծափահարութիւններ: Ընկերվարականները կը ծափահարեն մանաւանդ այն ատեն՝ երբ Սիմոնէ կը պաշտպանէ Ատլանտեան Ուխտը.— Ուխտը միշտ կ'ապահովէ մեր ազատութիւնը եւ այս պարագան հարկ է չեշտել այստեղ, քանի որ կառավարութիւնը լուռ կը մնայ այդ մասին: Այսօր, ինչպէս երէկ, Կրեմլին կ'ուզէ քանդել Ատլանտեան Ուխտը եւ ամէն բան կ'ընէ՝ որպէսզի Ամերիկացիները Եւրոպան լքեն:

Կրկնելէ ետք թէ Ֆրանսա Մեծերու ժողովին անպայմա՛ն պէտք է երթայ՝ մանաւորապէս կեդրոնական Եւրոպայի սարկացած ժողովուրդները պաշտպանելու համար, Սիմոնէ կանգ կ'առնէ Ալժերիոյ հարցին վրայ, յայտարարելով — Այս վիճաբանութեանց արդիւնքը ոչ մէկ կասկած կը ձգէ :

Ժիսքիէւինօքի կը յայտարարէ թէ կառավարութեան ի նպաստ պիտի քուէարկէ, որմէ ետք բեմ կը բարձրանայ Պիանճի, Փարիզի երեսփոխանը, որ նոր հեռացաւ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութենէն .— Կը խօսիմ անձնապէս, միայն իմ անունով եւ կուսակցութեանց մանր-մունր ըսի-ըսաւները չեմ խառներ հայրենիքի գերագոյն շահերուն: Զիս ծայրայեղ կոչեցին. եւ ծայրայեղ կուսակցութիւնները ընտրեցի պարզապէս ծայրայեղ պարագաներու մէջ: Եւրոպա յեղաշրջուելու վրայ է: Դիտեցէք կացութիւնը՝ Մարոքի մէջ, Իտալիոյ համայնավար քուէները, Սպանիոյ մէջ եղած խմորումները ... եթէ այս բոլորը բանկին՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա երկար ատեն չեն կրնար դիմանալ: Ալժերիոյ մէջ Ֆրանսական հողն է որ կը պաշտպանենք : Հողի համար չեն վիճիր, այլ՝ կը կռուին :

Պիանճի կառավարութեան համակարծիք չէ — Լաւ գիտցէք, թէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը խարդախ է, բայց եթէ ընտրութիւնները կորսնցնենք, եւ, առանձին պիտի շարունակեմ դիմադրել, ինչպէս ուրիշներ դիմադրեցին Ալզաս-Լոռէնի մէջ:

Կը յիշեցնէ թէ զինեալ գօղութեան, ոճիրներու եւ չարչարանքներու համար տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած Պէն Պելլան պիտի քուէարկէ, մինչ աւելի նուազ յանցաւորներ պիտի չկրնան քուէարկել :

Փախուստներ եւ շարժումներ՝ համայնավարներու կողմը: «Կը վախնա՛ք» կը պոռայ մէկը անոնց՝ Անկախներու նստարաններէն: Ծափահարութիւններ կը սկըսին աջ նստարաններէն եւ Պօշէ կը պոռայ.— «Նայեցէք, Վիշին կը ծափահարէ»:

Շապան-Տելմաս կը միջամտէ. հանդարտութիւն՝ ժողովին մէջ եւ Պիանճի կը վերջացնէ.— Երբ խիղճը կը հրամայէ՝ բարեկամութիւնը ի զօրու չէ. դէմ պիտի քուէարկեմ :

Խօսք կ'առնէ ընկերվարական խմբակի նախագահ Լէնար.— Ընկերվարական 44 երեսփոխանները ինչպէ՞ս պիտի քուէարկեն, քանի որ Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութեան համաձայն, բայց կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան դէմ են :

Լէնար կը քննադատէ կառավարութիւնը՝ մանաւորապէս տնտեսական մարզի մէջ, բայց զօրավիգ կը կանգնի տը Կոլի՝ Ալժերիոյ հարցին մէջ.— Այսօրուան դժուարութիւնները երէկուան սխալներու պտուղներն են եւ ոչ ոք ալժերիական հարցը այնքան լաւ կրնայ ճանչնալ՝ որքան Հանրապետութեան Նախագահը : Ընկերվարական կուսակցութիւնը պիտի օգնէ անոնց՝ որ կ'ուզեն օժանդակել Հանրապետութեան Նախագահին :

•

ՆՈՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՔԱՍԸՄԻ ԴԷՄ

Պաղտատի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ նոր մահափորձ մը երեւան եկած է Քասըմի դէմ, այն հիւանդանոցին մէջ, ուր կը խնամուի :

Տարբ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի այս երկրորդ մահափորձին մասին: Վերջերս զրոյցներ կը շրջէին արդէն, մանաւանդ յորդանանեան աղբիւրներէ որոնց համաձայն մահափորձի կամ առեւանգումի փորձ մը ձախողած էր :

Պաղտատի զինուորական կառավարիչը՝ Զօրավար Ապտի յայտարարեց թէ քննութիւն մը բացուած է գտնելու համար Հոկտեմբեր 7ի եւ 14ի մահափորձներուն կապը: Բայց ոչ մէկ լուր կը տրուի Քասըմի առողջութեան մասին, նոյնիսկ մահուան լուրը կը շրջի :

Պաղտատի ձայնասփիւռը իր հաղորդումներէն մէկուն ընթացքին կրկին յիշեց թէ Հոկտեմբեր 7ի մահափորձին ժամանակ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը իր զօրքը համախմբած էր Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանին վրայ: Այս ձեւով Պաղտատ կ'ուզէ անպայման Ա. Մ. Հանրապետութեան վրայ ձգել Իրաքի խռովութեանց եւ Քասըմի մահափորձերուն պատասխանատուութիւնը :

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸՆ ԱԼ ՄԻԹԸՐԱՆԻ ԴԷՄ

Ուրբաթ առտու ժամը մէկին, զէնքը պարպուած է Ֆրանսուա Միթըրանի կառքին վրայ, Ավընիւ տը լ'Օպսերվաթուար (Փարիզ) նախկին նախարարը չէ վիրաւորուած: Քննութիւն մը բացուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Ինքնավար Կուսակցութեան համագումարը բաւական փոթորկալից եղած է: Միջադէպեր ալ պատահած են : Երեք հազար հոգի ներկայ եղած, իսկ հազար հոգի ալ դուրս մնացած են: «Երիտասարդ Ազգ»ի (աջ) կարգ մը անդամներ փորձած են խանգարել : Առաջին առթիւ խօսք առած է Թանկի-Փրիժան որ բացատրած էր իր անդամակցութեան պատճառը: Ընկերվարական կուսակցութիւնը դէպի աջ սկսած էր հակիլ: Թանկի-Փրիժան թէեւ դէմ է համայնավար կուսակցութեան հետ ձուլման մը բայց տնտեսական եւ ընկերվարական եւ նոյնիսկ քաղաքական գետնի վրայ կ'ուզէ սերտ գործակցութիւն մը : Նոր «զինուորեալ» Մենտէս-Ֆրանս խօսք կ'առնէ. «Երկար ատեն, ժողովրդավարութիւնը չի կրցաւ հարկ եղած յառաջդիմութիւնը ընել: Բայց այսօր յառաջապահ դիրքերը երբ գրաւուեցան, Գասթիյի աջեւ կը գտնուինք: Պէտք է հիմա գիտնալ թէ ո՞վ պիտի ղեկավարէ այս երկիրը, անո՞նք որոնք միշտ իրենց շահուն ի նպաստ ղեկավարած են թէ անոնք՝ որ իրենք զիրենք զանգուած կը զգան եւ չափահաս են»: Էտուար Տէփրէօ կը ճշդէ թէ կարելի չէ որ ընկերավարական երկու հարազատ կուսակցութիւն գոյութիւն ունենայ : Նիստը կը փակուի «Միջազգային»ով :

Թրեմոլէ տը Վիլէ (Անկախ) կը խօսի Ալժերիոյ մասին, պաշտպանելով Ֆրանսական Ալժերիոյ տեսակէտը :

Յաջորդ հռետորը դարձեալ անկախ մըն է՝ Ֆրանսուա-Վալանթէն, որ ՄԱԿը քննադատելէ ետք, անդրադառնալով Ալժերիոյ հարցին, կը յայտարարէ.— Սկըսած ենք պայքար մը՝ որու յաղթականը պիտի չըլլայ ան որ զօրաւոր է, այլ ան՝ որ պիտի հաւատացնէ թէ ինք պիտի յաղթէ :

Անկախ բանբերը իր խօսքը կը վերջացնէ չորս հարցումներ ուղղելով Վարչապետին, որոնց գլխաւորը այն է, թէ կա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՄԻՏԱՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Կոմիտասը յամառօրէն քայլեց իր առաջելական ուղիով՝ հայ ազգային երաժշտական մշակոյթը հասցնելու համար համամարդկային երաժշտական արուեստի դագաթներին:

Կոմիտասը, մեծ Կոմիտասը Պերլինում ու Փարիզում չէ, որ դարբնեց հայ փրոֆեսիոնէլ երաժշտութիւնը: Նա փայլուն տաղանդին եւ մեծագոյն հայրենասէրին յատուկ մեծ սրտով ու խելքով գիտէր որ հայրենիքն է իր մշակոյթի դարբնոցը, եւ շտապում է դառնալ հայրենիք: Վերադարձից միայն մի քանի ամիս առաջ Կոմիտասը գրում է Կ. Կոստանեանին. «... Անցեալները մեծ յաջողութեամբ երկու դասախօսութիւն կարդացի Պերլինի երաժշտանոցում Հայոց երաժշտութեան մասին առհասարակ եւ արեւելեանի մասին մասնաւոր տեղեկութիւն միայն: Այս կրկին դասախօսութիւնը մեծ զարկ տուաւ երաժշտական շրջանում յայտնի լինելուս, մանաւանդ երբ անդամ ընտրուեցայ «Միջազգային երաժշտական ընկերութեան», որ միայն յայտնի երաժիշտներն են անդամակցւում: Դասախօսութիւնս տպել տալու ստիպեցին համալսարանի ուսուցչապետներս եւ ընկերութեան գիտական ժողովածուի հրատարակութեան առաջին համարում, որ լոյս կը տեսնէ Օգոստոսի մէջ, հիւրընկալուեցաւ իմ յօդուածն էլ, այնպէս որ այժմ ստիպուած եմ տպագրութեան համար պատրաստել եւ յանձնել»:

Ամէն մի այլ մարդ կը չլանար յաջողութիւնից, կը դժուարանար հեշտութեամբ թողնել երաժշտական մշակոյթի լուսաւոր կենտրոններից մէկը եւ բռնել հեռաւոր ու թշուառ Հայաստանի ուղին, բայց Կոմիտասն ամբողջ սրտով սլանում էր դէպի նա:

1899 թուի աշնանն աւարտելով ուսումը Պերլինում, Կոմիտասը նորից բռնում է Էջմիածնի ճամբան:

Նորից մայր տաճար ու վանական պարիսպներ, բայց եւ մի վայր, ուր բոլոր կողմերից գալիս էին Հայեր՝ իրենց հետ բերելով երգ ու պար, բան ու բառ՝ յոյզ ու աէր: Եւ ժողովրդական ստեղծագործութեան այս շուրջպարում, Կոմիտասը ե՛ւ մեղու էր, ե՛ւ խմբավար: Նա բոլորից – բոլորից իր վրայ էր առնում երգի նկարը, նա բոլորին – բոլորին բաժանում էր երգը իր ձայնատարած ձեռքով:

Ու որքան էլ ճնշեցին վանական պարիսպներն անպարփակ Կոմիտասին, նա նոյնքան բեղնաւոր աշխատեց ժողովրդական ստեղծագործութեան այդ մայր տաճարում:

«Կոմիտասը ներձուլուած էր ոչ միայն ժողովուրդի հետ, որը իր մեծագոյն գործի իրականացման համար նրան ուժ ու եռանդ էր տալիս, այլեւ նա անքակտելիօրէն կապուած էր իր ժամանակի բազմաթիւ առաջաւոր արուեստի գործիչների հետ: Մանուկ Աբեղեանի հետ նրա «Հազար ու մի խաղիկներ» ժողովրդական քառեակների հաւաքման ու դասակարգման գործը համատեղ աշխատանքի մի հիանալի օրինակ է:

Յ. Թումանեանի, Յ. Յովհաննիսեանի, Աւ. Իսահակեանի, Դ. Դեմիրճեանի, Սիամանթոյի, Վարուժանի ու տասնեակ այլ գործիչների հետ նրա մտերմական յարաբերութիւնները մեծ չափով բնորոշում են նրա գեղագիտական հայեացքները ու սկզբունքները: Նա ամենամեծն է իր արուեստի ասպարէզում, բայց մեծ է եւ իր ժողովրդի ու արուեստակիցների հետ միութեան մէջ:

Ըստ Կոմիտասի ճշմարիտ ճամբան ազգայինն էր, իսկ այդ ճշմարտի ակունքը այն վայրը, ուր ամէնից աւելի անաղարտ էր պահպանուել Հայի սրտի թրթիռը ներկայացնող հայ երգը: Ու ահա թէ ինչ է գրում նա այդ առթիւ. «Ցարդ դաւանն մեր աչքի առջեւ լծորդուած է խաւարի հետ: Մենք մասամբ գաւառը կը ճանչնանք իր տխմարութիւնով եւ յետամնացութեամբ: Բայց գաւառն իմ աչքին կը ներկայանայ իբրեւ սրբավայր հայ գեղարուեստի նշխարհներուն, հոն կը տեսնեմ հայ երգը՝ հայ գեղջուկի շուրթերուն վրայ, հայ գութանը, հայ գեղջուկն իր արօրին ու մաճին հետ, ուր քարերն անգամ նուիրականութիւն կը յիշեցնեն ինձ: Այդ քարի բեկորները՝ մեր հայրենիները, հոն են չէշտերը մեր գեղարուեստին եւ ոչ թէ մայրաքաղաքներուն մէջ, ուրկէ մենք գաւառը կը դիտենք իբրեւ խաւարի վայր»:

Պատահական մի արտայայտութիւն չէ այս, այլ համոզմունք, որի ամրապնդումը տեսնում ենք Ա. Զօպանեանին գրած նրա մի քանի նամակներում:

1903 թ. Յունուարին Էջմիածնից գրած իր նամակում ասում է. «Գալով Գ. Գոյաճեանի հաւաքած ժողովրդական երգերին, եթէ նոքա հաւաքուած են Հայոց գիւղերում եւ հէնց գեղջուկի անարատ բերանից, հաւանօրէն ուղիղ կը լինեն, թէեւ երգի արտասանութիւնը կասկածում եմ, իսկ եթէ Թիֆլիսում կամ մի այլ քաղաքումն է հաւաքել, գոյա առանց կասկածի կ'ասեմ, Կարա – Մուրզայի այլանդակուած ժողովրդական երգեր անունը կրող բաներ են, որոնց գլխին այնքան են տուել, որ խեղճ երգերն արդէն իրենց գոյնն էլ, ազգային նշոյլն էլ թոցրել են, եւ ձեւով աւելի շատ մալոռուս ցեղի երգեր են դարձել, ճիշդ նոյն ձեւով էլ երգելու պատճառով, քան ազգային: Այսքան երկար – բարակ գրելուս պատճառն էլ այն է, որ մեր թէ՛ եկեղեցական եւ թէ՛ ժողովրդական երգերը դեռ նոր են ելնում եւրոպական բեմերի վրայ, դեռ նոր ենք ծանօթացնում նոցա մեր զգացմունքի՝ վարքի – բարքի ճշգրիտ պատկերը տուող ազգային երգերին, ուստի շատ զգոյշ պէտք է լինել մի այդպիսի փափուկ խնդիր շօշափելիս»:

Իսկ 1906 թուի Օգոստոսին Պերլինից գրած նամակում կարդում ենք. «Աշխատութեանս վերնագիրը դիտմամբ «Հայ գեղջուկ երաժշտութիւն» դրի, որովհետեւ քաղաքացիք ոչ մի ժողովրդական երգ չեն ստեղծել, իսկ ժողովրդական բառը շատ ընդհանուր է եւ ընդգրկում է բոլորին, այնինչ այն երգերը յատկապէս գեղջուկի ստեղծագործութիւններն են, իսկ աշխատութեան մէջ ժողովրդական բառը գործածել եմ, որովհետեւ գրագէտներն ու կրթուած դասակարգը առ[...]վորել են այդ անունը տալ, մանաւանդ երբ երգի հետ է միացած, գիւղական ժողովրդին»:

Ոչ միայն բեղնաւոր, այլ տիտանական աշխատանք էր Կոմիտասի աշխատանքը հայ փրոֆեսիոնէլ երաժշտութեան հիմնադրման գործում: Նա իր հանճարն էլ ժողովրդին վերադրելով՝ իր վրայ էր վերցրել այդ այսպէս կոչուած հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը համաշխարհային բեմհարթակ դուրս բերելու, հայ ժողովուրդին ու նրա երաժշտութիւնը աշխարհին ճանաչեցնել տալու համար: Եւ մի՞թէ դա պատահական կամ ինչ որ սահմանափակ, միայն արուեստի հարցեր հետապնդող երեւոյթ էր:

ՅԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ԻՆՉՊԷՍ ՈՂԿՈՅԶ ՄԸ ԽԱՂՈՂԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

●

Անկէ առաջ յօդուածաշարքով մը խօսեցանք Սփիւռքի արդի գրականութեան մասին, անդրադառնալով անոր գրական եւ բացասական կողմերուն:

Այսօր կ'ուզենք խօսիլ մասնաւորաբար բացասական երեւոյթի մը մասին, որ յատկանիշը կը կազմէ գրեթէ քիչ բացառութեամբ, Սփիւռքի հայ մամուլին: Յատկանշական մանաւանդ անոր համար, որ ցաւալի է ըսել, վարակիչ հանգամանք մը առած է եւ ցոյց կուտայ հանրային կարծիքը վարել յաւակնող եւ պատասխանատու անձերուն բարոյական ըմբռնումը: Համաձայն այդ վերաբերումին եւ ըմբռնումին, հայ գրագէտներուն եւ հրապարակագիրներուն հեղինակի իրաւունքը ոտնակոխ եղած է եւ աւելի արտայայտիչ բառով մը, արհամարհուած է մեր հանրային կեանքին մէջ:

Աւելի յստակ ըլլալու համար, ըսենք անմիջապէս, որ այսօր Սփիւռքի օրաթերթերը եւ մասամբ պարբերականներ, առանց խղճահարութեան, նոյնիսկ ողադակող գիտակցութեամբ, կ'արտատպեն ամէն գրութիւն, յաճախ կրճատումներով ու իրենց ուզած ձեւին վերածելով:

Այս ստիպողական խնդիրը, մամուլի նիւթ ընելով, միամտութիւնը չունինք թէ մամուլի մեր ներկայացուցիչները պիտի անդրադառնան անոր եւ պիտի փորձեն գրողներուն գոհացում տալ: Բայց խղճի պարտք մըն է, արձագանգը դառնալու բազմաթիւ դժգոհութիւններու եւ գանգատներու, որոնք ժամանակէ մը ի վեր կը լսուին ամէն կողմէ:

Գրագէտ մը կամ հրապարակագիր մը ժամանակ վատնելով եւ իր փորձառութիւնը արժեցնելով, կը գրէ գրական կամ այժմէական նիւթի մը մասին: Մեր օրաթերթերը անհամբեր կը սպասեն թղթատարին եւ որսի մը վրայ յարձակելու պէս, առաջին հանդիպած գրութիւնը կ'արտատպեն իրենց թերթին մէջ: Գրաշարը եւ մեքենան կը սպասեն, պէտք է արագ շարժիլ եւ կեր տալ անոնց:

Այսպէս, աշխարհի շրջանը կ'ընեն յօդուածները, եւ զաւեշտականը հոն է, որ շաբաթներ ու ամիսներ անցնելէ ետք, այդ նոյն յօդուածը երկրորդ անգամ ըլլալով կրկին կ'արտատպուի նոյն թերթին կողմէ, առանց անդրադառնալու որ անգամ մը արդէն փուռած էր ան իր թերթին մէջ: Այգիի մը մէջ մտնելով, ողկոյզ մը խաղողի գողութեան չէ՞ք նմաններ այս երեւոյթը, որուն՝ աւելի թեթեւ եւ քաղաքավար բացատրութեամբ մը, արտատպում անունը տուած են մարդիկ: Հեղինակները գոհ եւ շնորհապարտ պէտք է ըլլան, քանի որ կ'արժանանան յարգանքի եւ պատուի ... քանի որ համով ու հոտով խաղողներն ու պտուղներն են որ սեղանի վրայ կը բերուին եւ կը հրամցուին, այն տարբերութեամբ որ անոնք կը վճարուին, չեն գողցուիր, կամ յափշտակուիր ... : Եւ այս տգեղ արարքը չյայտնուելու եւ գաղտնի մնալու համար, հեղինակին չեն՛ ղրկուիր արտատպուած յօդուածները պարունակող թերթերը: «Արտատպումը արգիլուած է» բացատրութիւնը կորսնցուցած է իր արժէքը մերիրականութեան մէջ: Չեն յիշուիր մանաւանդ անունը աղբիւրին, ուրկէ խլուած են խաղողի ողկոյզները .... Հարցնող չկայ թէ, ա՛յ մարդիկ, այդ յօդուածը գրողը, պարապ մա՞րդ է, ժամանակ չի՞ յատկացներ, միտքը չի՞ յոգնեցներ:

Կան տակաւին մարդիկ, որոնք պարբերականի մը, տարեգիրքի մը եւ կամ գէմքի մը նուիրուելիք բացառիկին համար յօդուած կը խնդրեն գրողներէն: Հեքեաթ չէ որ պիտի պատմեմ: Ամերիկայի մէջ մէկը կայ, որ գրող է նոյնիսկ, եւ վերջերս հինգ քիլօ ծանրութեամբ գիրք մը հրապարակ նետեց, գիտէ՞ք թէ ի՞նչպէս լեցուց այդ հազար հինգ հարիւր էջերը: Ամէն կողմ նամակներ տեղացուց, պանազան խոստումներով, եւ ինչ որ բա–

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

———o———

Դ.

Տաճատ միշտ բնութիւնը ընդնշմարելու վարժուած, քան թէ ուշադրութեամբ դիտելու իր բոլոր երեւոյթներուն մէջ՝ ընդհանուր եւ առանձնական բաներ կ'ընէր, մինչեւ որ մոլորէր մտքին այն անել թարթափումներուն մէջ, որ առարկանաբար զինքը կը հեռացնէին բուն նիւթէն. իր ոճին իսկական թերութիւնն ալ էր ասիկա, որ շատերուն խորութեան պատճառը կու տար. ասիկա լաւ էր մայրաքաղաքացիներուն համար, որ խօսքի կամ բառի (առանձին առնելով) խորութիւն շնորհէն կը հրապուրուէին եւ նոյնիսկ անտակ մը վանկերու հաճելի հնչականութիւնը շատ մը իմաստներու տեղ կը բռնէ, բայց Բարսեղ իր առողջ եւ պայծառ մտքով հեռու էր ճաշակելէ ասիկա եւ յաճախ կը կրկնէր անկեղծօրէն.

— Բայց ասիկա մեր նիւթէն դուրս է բոլորովին (եւ կամ) ես բան մը չհասկցայ:

Այն ատեն Տաճատ մեծ մարդու արհա–[...]. հօգ ժպիտը կը դնէր, բայց անմի–[...] Բարսեղին հարցնող աչքերուն առօք՝ ձայնը բոլորովին կը խզուէր եւ խօսքը կը վերջացնէր թոթովելով:

Այլեւս գորշ շուք մը իջած էր ծովուն մէջ եւ ալիքները մթին կը բարձրանային վէտվէտալով. թեթեւ մրմունջ մը կը բարձրանար ծովէն եւ կղզիները ու կղզեակները կը մթնային, կը ծանրանային եւ հետզհետէ հեռաւոր կը թուէին. շոգենաւին մէջ աղին անդին պզտիկ լոյսեր սկսան պլպլալ, Բարսեղ իր չինած պատկերները կ'ըցուցնէր Տաճատին, բոլորն ալ բնութեան վրայէն էքիւտներ, յետոյ աւելի երկչոտութեամբ մէջտեղ բերաւ կարգ մը ձեռքեր եւ ոտքեր գծագրուած:

— Օհ, ասոնք ոչինչ, դեռ գեղարուեստից վարժարանը չէի երթար, երբ իրիկուններ սենեակս կ'առանձնանայի՝ ածուխի կտորով մը ոտքս կամ ձեռքս կը գծէի, ուրիշ մոտել չունէի, ի՞նչ կրնայի ընել:

Տաճատ արհամարհանքով կը ժպտէր, նոյն միջոցին առաջին եւ երկրորդ կարգի ճամբորդներու ընթրիքին զանգակը զարկաւ. Տաճատ ձգեց ձեռքի թուղթերը եւ պիտի հեռանար, երբ նաւապետը հոնկէ անցնելով կեցաւ իրենց մօտ:

— Ի՞նչ նայելու վրայ էք տեսնեմ, եւ Բարսեղին թղթատութեան վրայ գծագրուած ոտք մը առաւ եւ դէպի լոյսին դառնալով դիտեց.

— Բայց, գիտէ՞ք որ շատ լաւ է ասիկա, շատ գիտողութեամբ եւ ճշգրտութեամբ գծուած, դո՞ւք գծած էք, տըղաս:

Բարսեղի հաստատական պատասխանին վրայ՝ նաւապետը զարմացմամբ նայեցաւ գաւառացիին եւ բարեկամաբար ձեռքը ուսին դրաւ.

— Գիտէ՞ք, տղաս, ես շատ կը սիրեմ գեղարուեստները, կ'ուզէ՞ք ինծի հաճոյք մը պատճառել, առէք բոլոր այս թուղթերը եւ եկէք մէկիկ մէկիկ նայինք ասոնք եւ դիտողութիւններս կ'ընեմ, եթէ կը ներէք:

Բարսեղ յուզմունքէն կը դողար, ակռաները կը կափկափէին, այդ մէկ քանի խօսքերը զինքը հրճուանքով եւ հպարտութեամբ լեցուցին, մէկու մը կը նմանէր, որ երկար ատեն ծարաւէ տառապելէ ետքը, շրթունքը անգիտակցաբար գաւաթի մը եզերքը կը դնէ, եւ կը զգայ բարեբար հեղուկը. այդ միջոցին այնպիսի անձնուիրութիւն մը կը զգար նաւապետին նկատմամբ, որ պատրաստ էր մեռնիլ անոր համար, ու երեսէն վար առանց իր գիտնալուն արցունքները կը վազէին: Նաւապետը քանի մը խօսքի բռնուեցաւ Տաճատին հետ, մինչեւ որ խեղճ գաւառացին իր թուղթերու ծրարը հաւաքեց, թաղուածին եզերքներէն քաշեց վար ամէն կողմէ, լաւ երեւնալու միամտութեամբ, փողկապը՝ որ մէկ կողմ գացած էր՝ իր ձիգով եւ կարճ վզին վրայ ճիշդ թուշին տակ բերաւ եւ գրեթէ տղայական հողածութեամբ մը ծայրերը տեղաւորեց բաճկոնին մէջ եւ բաճկոնը թեւին տակ, իր կոչկոռացած եւ թխացած ձեռքերը իրարու վրայ փոքրին դըրած, եկաւ կեցաւ նաւապետին քով:

— Եկու, տղաս, ըսաւ նաւապետը եւ զինքը յառաջացուց. այն ատեն յուզմունքին եւ երջանկութեան մէջ Բարսեղ դողդղացող ձայնով մը ըսաւ Տաճատին.

— Միասին պիտի ըլլանք, այնպէս չէ՞:

— Ոչ, պատասխանեց այս վերջինը չոր եւ կտրուկ ձայնով մը եւ ակնթարթի մը մէջ աներեւոյթ եղաւ երկրորդ կարգի սրահին մէջ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(9 Շար.)

Արձանագործի աշխատանոցին մէջ:

— Նայէ՛, ինչ գեղեցիկ է կնոջ այս արձանը:

— Այո՛, իսկապէս կատարեալ է: Միայն խօսիլը պակաս է:

— Առոր համար կատարեալ է:

×

Ամուսինը կնոջ.

— Սիրելիս, պատրաստուէ: Թատրոն պիտի երթանք:

— Այսօ՞ր, կը հարցնէ կինը:

— Ոչ, վաղը:

տացաւ օգտագործեց իր Հայեցողութեամբ, ամէն հետք կորսնցնելու կանխամտածութեամբ։

Այսպէս, մեր թերթերը կը վճարեն թուղթի, գրաշարի, խմբագրի, թարգմանիչի, տպագրութեան, թերթերը ծախողին ու նամակատան փոխադրողին, բացի յօդուածագրէն։ Ցօդուածագրին ալ վճարող թերթեր կան անշուշտ, ինչպէս «Ցառաջ», «Հայրենիք» եւ թերեւս ուրիշ թերթեր։ աԲյց այս վերջիններուն իրաւունքն է, որ չարաչար կը գործածուի վճարուած յօդուածներուն արտատպումով։ Մեր քսակը կը բանանք ամէն ծառայութեան համար ու կը վճարենք անխիտը, ժամը ժամին, միայն մտքի աշխատաւորին յոգնութիւնն ու վաստակն է, որ միշտ ձրի կը նկատուի, առանց վարձատրութեան։

Անցեալին մէջ չեմ յիշեր որեւէ օրաթերթ կամ պարբերական որ գիջանէր ուրիշէ մը որեւէ արտատպում ընելու։ Մամուլի եւ գրողի բարոյական մը կար։ Խմբագիրները իրենք կը լեցնէին իրենց թերթերը յօդուածներով կամ թարգմանութիւններով։ Վախը չունէին թէ թերթը ինչպէս պիտի լեցնէին։

Կը ճանչնամ գրողներ, որոնք չէին փափաքեր իրենց ստորագրութիւնը ուրիշ թերթերու մէջ կարդալ, որովհետեւ բակրցունքի խնդիր է եւ չեն կրնար հաշտուիլ ուրիշ թերթերու բովանդակութեան, ընդունած բարոյականին եւ թերթին նկարագրին։ Միւս կողմէն սակայն շատ են նաեւ սկսնակ գրողներն ալ, որոնք պզտիկ փառասիրութիւններ ունին եւ թերթերուն էջերը կը լեցնեն սովորական դրութիւններով, երբ արտատպուելիք նիւթերը կը պակսին։

Հիմա ուրիշ բարքեր ալ կը տիրեն մեր մէջ։ Կան մարդիկ, որոնք անձնական գրադարան մը կազմելու եւ հետզհետէ ճոխացնելու համար, նամակներ կը տեղացրնեն հեղինակներուն եւ հրատարակիչներուն, խոստանալով գրախօսականի նիւթ ընել, եթէ օրինակ մը նուէր գրքուի իրենց։ Որովհետեւ գրողները հետզհետէ կը պակսին, մեր թերթերու վերջիններուն արարքը երբեք արդարանալի չէ։

Ոմանք այս արտատպումները օգտակար եւ հանրօգուտ կը նկատեն։ Այգիէն ողկոյզ մը խաղողն ալ օգտակար է եւ համեղ կը պատճառէ։ Բայց ներելի՞ է, թոյլատրելի՞ է ուեւ մէկուն մտնել այգին։

Վերջացնելէ առաջ, արտատպումներու հիւանդութեան ենթակայ թերթերէն կը խնդրենք այս մէկն ալ արտատպել, հոգ չէ թէ իրենք ալ ենթակայ ըլլան նոյն մեղքին։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դժուար ժամանակներու մէջ կեանքը կը սկսիք։ Պատմութեան մէջ մակընթացութիւններ կան, որոնք յաջողութեան կը տանին ամէնէն տկար լուղորդներն իսկ։ Ձեր սերունդը հոսանքն ի վեր կը լողայ ալեկոծ ծովու մը վրայ։ Դժնդակ գործ է։ Առաջին վայրկեաններուն շնչասպառ պիտի զգաք, ծովափ հասնելու յոյսը պիտի կորսնցնէք։ Հոգ մի ընէք։ Ձեզմէ առաջ ուրիշներ նոյնքան բարձր ալիքներու հանդիպած են ու ջրամոյն չեն եղած։ Ճարտարութեամբ ու քաջութեամբ, պիտի դիմանաք մինչեւ յաջորդ հանդարտութեան գալուստը։

Երբ յաղթական դուրս գաք, մի մոռնաք թէ մարդկային յաղթութիւնները միշտ մասնակի են ու ժամանակաւոր։ Այս աշխարհի գործերուն մէջ ոչինչ կրնայ կարգադրուիլ տեւականօրէն։ Ոչ մէկ յաղթանակ կրնայ հեռաւոր ապագան կերպադրել։ Ոչ մէկ դաշնագիր կրնայ երկար ատեն հաստատ պահել ազգերու յարաբերութիւններն ու անոնց սահմանագլուխները։ Ոչ մէկ յեղափոխութիւն կրնայ յաւիտենապէս երջանիկ ընկերութիւն մը հիմնել։ Զգուշացէք յուսալէ թէ մարդ մը, կամ սերունդ մը, իր գործը կատարելէ վերջ, իրաւունք ունի ծոյլ երանութիւններ վայելելու։ Կեանքի կայանը կը հասնիք՝ միայն գիշերուան իջնելուն հետ։

Մի կարծէք թէ մարդկային բնութիւնը կրնայ յանկարծ փոխուիլ երբ վարդապետութիւն մը, դասակարգ մը, կամ ցեղ մը, յաղթած է ուրիշի մը։ Մարդը անասուն մըն է, որ դանդաղօրէն կրթուած է փիլիսոփաներէ ու քահանաներէ, եւ զսպուած՝ արարողութիւններով ու ծէսերով։ Զայն վերստին վայրենութեան գիրկը նետել պիտի ըլլար, եթէ ուրացուէին այն հաւատալիքներն ու սովորութիւնները, որոնց արժանիքները ժամանակը ապացուցած է։ Ճշմարիտ յառաջդիմութիւնները բարքերու յառաջդիմութիւններն են միայն։ Անոնք տեւական կ'ըլլան, երբ դանդաղ են։

Մի անապարէք։ Վայրկեանի մը մէջ ծնող հարստութիւններն ու համբաւները՝ վայրկեանի մը մէջ ալ կը մեռնին։ Արգելքներ կը մաղթեմ ձեզի, տարիներ՝ մաքառումի։ Պայքարը չարքաշ պիտի ընէ ձեզ։ Ցիսունի կամ վաթսունի շուրջ՝ փոթորիկներէն ծեծուած հին ժայռերու ամուր ու զօրեղ կերպարանքը առած պիտի ըլլաք։ Թշնամի աշխարհը ձեզ քանդակած պիտի ըլլայ։ Որոշ տիպեր պիտի ըլլաք, բայց նաեւ նկարագիր պիտի ունենաք եւ կարծիքի ալիքներուն վրայ ծիծաղով պիտի նայիք։ Երբ մարդ երիտասարդ է, ամէն ինչ սարսափելի կ'երեւայ իրեն. առաջին արգելքները թշնամանք կը թուին. մարդկային չարութիւնը զինք կ'ահաբեկէ։ Մարդերու եւ իրերու անգթութեան դէմ՝ ներքին պատսպարան մը ապահովեցէք դուք ձեզի։ Ամէն ոք կարող է իր մտածմանց խորը ապաստան մը շինել, որ կրնայ ամէնէն ծանր ռումբերուն եւ ամէնէն ճարտարօրէն թունաւորուած խօսքերուն դիմադրել։ Ինք իր մէջ խաղաղութիւն գտած հոգին՝ ի՞նչ բանէ կրնայ վախնալ։ Ոչ հալածանքները, ոչ ալ չարախօսութիւնները կրնան տկարացնել իր ամէնէն զաղտնի մտածումներուն հանդէպ իր տածած վստահութիւնը։

Սէրը լրջօրէն առէք եւ ոչ եղերականօրէն։ Պիտի զարմանաք կիներու թեթեւամտութենէն, պչրասիրութենէն, սուտերէն, անգթութենէն։ Ըսէք դուք ձեզի՝ թէ իրենց բնութեան այդ երեսները՝ իրապէս մակերեսային են։ Զանոնք դիտելու ատեն՝ ծովը յիշեցէք, այնքան փոփոխական իր երեսով, եւ որ սակայն վստահելի բարեկամ մը կ'ըլլայ անոնց, որոնք կը կապուին անոր եւ կը սորվին ճանչնալ զայն։ Խիստ աղւաօրէն ինքնամատոյց կիներու սեղմ շարքերուն ետեւ, փնտռեցէք աւելի ամոքիչ հոգիներ, որոնք կը վարանին իրենց քաղցրութիւնը յայտնելու եւ վստահութիւնը շնորհելու։ Անոնց մէջ է որ ընկերուհի մը գտնելու կարելիութիւնը ունինք։ Սրտանց ուխտեցէք հաւատարիմ մնալ անոր, որ արժանի պիտի թուի ձեր հաւատարմութեան։ Մի նախանձէք Տոն Ժուանին. ես լաւ ճանչցած եմ զայն։ Մարդոց ամէնէն դժբախտը, ամէնէն մտահոգն ու ամէնէն տկարըն էր։

Հաստատ կեցէք, յարատեւեցէք։ Գիտեմ, երբ ամէն ինչ լաւ չերթար, մարդ կը փորձուի լքել ամէն բան, ու կեանքը վերսկսիլ ուրիշ կնոջ մը հետ, ուրիշ բարեկամներու հետ, ուրիշ երկինքի տակ։ Տեղի մի տաք այդ երեւութական գլխրութեան։

Երջանիկ ճակատագիր մըն է ծերանալ անոնց մէջ, որոնց հետ մեծցած էք — միասին պայքարած։

Վերաջպէս, համեստ եղէք ու յանդուգն։ Սիրել, խորհիլ, աշխատիլ, հրամայել, դժուար գործեր են. ձեր երկրային ղոյութեան ընթացքին՝ անոնցմէ ոչ մէկը պիտի կրնաք կատարել այն կատարելութեամբ, զոր ձեր պատանութիւնը երազած էր։ Բայց որքան ալ դժուար թուին անոնք, անկարելի չեն։

Ձեզմէ առաջ, մարդոց անհամար սերունդներ կատարած են զանոնք, եւ պէշ աղէկ, սուրերի երկու անապատներու միջեւ, անցած են կեանքի նեղ լոյսէն։

Ի՞նչէ վախնալ. գիրը կարճ է, եւ հաստարակութիւնը մահկանացու՝ ձեզի նման։

ԱՆՏՐԷ ՄՈՐՈՒԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ ԼԱՒ ԿԸ ՎՃԱՐՈՒԻՆ...

×

Զուիցերիական պարբերաթերթ մը յաջողած է գիտնալ թէ ի՞նչ կը շահին խորհրդային արուեստագէտներն ու գրագէտները։

Այսպէս թերթը կը հաղորդէ թէ երաժշտագէտ՝ Տիմիթրի Շոսթաքովիչ Մշակութային նախարարութենէն կը ստանայ՝ չորս հարիւր հազար ֆրանք իր ամէն մէկ համանուագին համար, որուն վրայ կ'աւելնան Սթալինի մրցանակները եւ հեղինակի իրաւունքները, որոնք միլիոններու կը հասնին։

Արամ Խաչատուրեանի համար, թերթը կը շեշտէ թէ Շոսթաքովիչի վրայ առաւելութիւն մը ունի, այն է՝ «ժողովրդական արուեստագէտ»ի տիտղոսը. որ գինքը աղատ կը թողու ... տուրքերէ։

Մոսկուայի ճագի թաղաւորը՝ Լէոնիտ Ութիսով ամսական կը շահի չորս հարիւր հազար ֆրանք, իսկ քոյրը, որ երգչուհի է հարիւր հազար ֆրանք։

Ժապաւէններու արտադրիչ՝ Նորկի Աղեքսանտրով չաբաթական կը շահի երկու հարիւր հազար ֆրանք, իբրեւ դասատու Մոսկուայի Շարժանկարի հաստատութեան մէջ, իսկ իր երաժշտական կատակերգութեանց համար. երեք հարիւր հազարէն մինչեւ մէկ միլիոն կը ստանայ մշակութային նախարարութենէն։ Երեք կառք ունի, մէկ գրասենաէ եւ անձնական օդանաւ մը։

Գիտութեանց Կաճառի նախագահը՝ Նեսմէյանոֆ ամսական կը շահի երեք հարիւր հազար ֆրանք, որուն վրայ հարկ է աւելցնել դասատուի իր թոշակը եւ ինչ որ իր գրութիւնները եւ հետազօտութիւնները կը բերեն իբրեւ շահ։

Գալով Իլիա Էրէնպուրկի եւ Կոնստանդէն Սիմոնովի, իրենց հարստութիւնը կարելի չէ հաշուել։ Սիմոնով օրական 10.000 ֆրանք կուտայ իր սպասուհիին առօրեայ ծախքերուն համար, ինչ որ խորհրդային բանուորին ամսականին կրկինն է ...։

Խորհրդային՝ Թիւ մէկ գրագէտը— Միքայէլ Շոլոխով հաւանաբար աշխարհի միակ մտաւորականն է, որ ունի բացառիկ կազմածներով կառք մը։

Այս երեւոյթը կը հաստատէ թէ «ընկերվարութիւնն» ալ չէ կրցած դասակարգերը ջնջել, կրցած է միայն փոխել ...։

ԱՆԾԱՆՕԹԸ.— Ներեցէf, պարոն, մօտերը ռստիկան մը տեսա՞f արդեօf ։

ՄԿՕ.— Ո՛չ, այս տեղերը ոստիկան չկայ հիմա։

ԱՆԾԱՆՕԹԸ.— Այդ ․պարագային, շո՛ւտ, ձեռfերը վե՛ր, յանձնէ՛ ինծի դրամապանակդ եւ ժամացոյցդ ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Գ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Վրէժխնդրութեան այս ծրագիրին ներշնչած այս սփոփանքին տակ, Բարթող աղա պատւ ինքզինքը, ու վերադառնալով նորէն աղջի գիշերուան տարօրինակ միջադէպին, որուն յաճախանքը բացէ մը չէր հեռացած իր երեւակայութենէն.

— Մօ աղէկ ազատեցայ ատ փախուկին ծառքէն ... եա ճիտս պլլուեր նէ ... եա խըղտեր նէ ինծի ... Կատարինէս, Մաղթաղինէս ի՞նչ պիտի ըլլային ...

Ճար չի կար, Տիկին Մարկոսեան կամայ ակամայ իր զաւակը պիտի անձամբ առաջնորդէր Կոստանեան վարժարանը, քանի որ տղան գիշեր ցորեկ լացուկոծի մէջ էր, հակառակ Ռոպէնսոնի եւ ուրիշ պատմութիւններու, որոնցմով մայրը կ'ուզէր զբաղեցնել տղուն միտքը եւ մոռցնել տալ այդ անիծեալ վարժարանին խնդիրը։

Ասիկա անկարելի եղաւ։ Կէսօրէն ետք՝ մտաւ իր սեւ քօղին կակ եւ տղուն հետ՝ որ ուրախութենէն մօրը ճիտը կը պըլլուէր, եղաւ Կոստանեան վարժարանը գնաց։ Երկյարկ խոշոր շէնք մըն էր, յարակից ընդարձակ պարտէզով, ուր աշակերտները ցորեկուան դրօսանքը կը կատարէին։ Բոլորն ալ դպրոցական համազգեստ հագած էին, օձիքին մէկ կողմը սա ոսկետառ տրէզով. Կոստանեան Կրթարան, եւ միւս կողմը՝ անունը ուսման կամ գիտութեան այն ճիւղին որուն պիտի հետեւէր աշակերտը, օրինակի համար՝ լեզուագիտութիւն, մաթեմաթիք, նկարչութիւն, դրականութիւն, մանկավարժութիւն եւն.։

Այդ պաշտօնական տարազներուն մէջ կանխահաս գիտուններն ու գրագէտները խորախտանքով կը պըկուէին, հիմակուընէ իսկ ցոյց տալով արհամարհոտ ու պերճաշուք ժեստեր, որոնք կը վայլէին ազգին ապագայ այդ պարծանքներուն։ Եւ մանաւանդ աննկարագրելի էր անդառնող նայուածքները, զորս կ'արձակէին, փոխադարձաբար, իրենց օձիքներուն ոսկեշող տրիզումներուն, իւրաքանչիւրը այնքան իրենին շքեղութեանը, գերազանցութեանը մասին խորունկ ու անյեղլի հաւատք մը, պաշտամ մը ունէր։

Երբոր Տիկին Մարկոսեան իր զաւկին հետ երեւցաւ պարտէզին վանդակորմին առջեւ, իրարանցում մը առաջ եկաւ տղոց մէջ։

— Ամիրային աղջիկն է, տղաք, Արշակը դպրոց կը բերէ կոր։

Դէպք էր ասիկա, արդարեւ։ Մինչեւ այն տարիքը, մայրը իր եսասէր արհամարհանքի հեստութեանը մէջ, չէր գիջած իր զաւկին դաստիարակութիւնը օտար ձեռքերու վստահիլ։ Իր զօրավանքի տանչերուն, ջղայնոտ կնոջ իր հիւանդագին տաղնապներուն մէջ կորսուած, ձեւած, կաղապարած էր տղուն հոգին ու մարմինը իր իսկ նկարագրին վրայ։ Ու երբոր, հիմա, ամբողջ գիւղը վարող քշող այդ հոսանքին ինքն ալ կը հետեւէր՝ իր հպարտութեան բարձունքէն վար ինկած, գլխիկոր համակերպութեամբ անձամբ բերելով իր զաւակը, աչքի զարնող դէպք մըն էր ասիկա նոյնիսկ տղաքներուն համար։

Տնտեսը ,մեծարերձ գաւառացի մը, մարտաչունչ երկար պեխերով, կապտագոյն երիզաւոր տարազ մը հագած, իր օձիքին վրայ ունենալով անխուսափելի ոսկետառ տրէզը, Կոստանեան Կրթարան, մեծարանօք դիմաւորեց Տիկին Մարկոսեանը եւ զանիկա իսկոյն առաջնորդեց տնօրէնին սենեակը։

Խաչագողը արդէն նոյն օրը լիուլի տեղեկութիւններ առած էր ամիրային աղջկանը մասին։ Իրեն հասկցուցած էին թէ կատարեալ յաղթանակ մըն էր իրեն համար՝ այդ զոռոզ ամբարտաւան կնոջ իր ոտքը գալը, զաւակը իրեն յանձնելու համար։ Գիւղին մէջ, արդէլքի, անյաջողութեան վերջին պատնէշները կը փըլչէին կ'իյնային ուրեմն իր առջեւ։ Ու զանիկա ընդունելու համար անանկ ամբարտաւան ու մեծարալից ձեւեր առաւ որ մինչեւ այն ատեն իրեն ներկայացած մայրերը նախանձով պիտի լեցուէին եթէ որ տեսնային այդ ընդունելութիւնը։ Սենեակին դուռը շտապեց՝ ժպտուն ու սիրալիր.

— Համմեցէք, համմեցէք, տիկին, անհամբեր ձեզ էի սպասում։

Տիկին Մարկոսեան առանց իր քօղածածկ լրջութենէն մաս մը շեղելու, թեթեւ խոնարհութեամբ մը պատասխանեց այդ յարգալից շարժումներուն, եւ գնաց նստաւ թիկնաթոռի մը վրայ, ուր հրամցուցած էր զինքը Կոստանեան։ Տղան, իր ապագայ դաստիարակին հայեցողութեանը յափշտակուած, մօրը քով կը կենար, լուիկ ինչիկ։

— Պարոն, ըսաւ հանրմը վերջապէս իր ճողած ու նուաղոյն ձայնովը. առանց քովը մէկզի առնելու, զաւակս կ'ուզէ՞ք ընդունիլ ձեր դպրոցը։

— Դա պատիւ եմ համարում ինձ, պատասխանեց մարդը թեթեւ խոնարհութեամբ մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ռավարութիւնը վճռա՞ծ է Ալժերիան պահել ։

Թոմազօ (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան նախկին անդամ) ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակից է եւ դէմ՝ տարբեր որեւէ լուծումի ։ Իր հաւատարմութիւնը յայտնելով տը Կոլի, կը յայտարարէ թէ իրեն համար էականը այն է, որ հաւատարիմ մնան ֆրանսական Ալժերիոյ եւ, այդ ճամբով, հայրենիքին ։

Վերջին խօսողն է Թեռնուար (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան), որ առանց այլեւայլի կը պաշտպանէ կառավարական ծրագիրը ։

Ժամը 21·30ին, Վարչապետ Տըպրէ կը պատասխանէ ճառախօսներուն ։ Կը շեշտէ թէ էականը Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միութեան պահպանումն է. միջոցները՝ նախ զինուորական խաղաղութիւն, յետոյ՝ տնտեսական բարելաւում ։

Ընդդիմադիրները քննադատելէ ետք, կը կրկնէ Զօրավար տը Կոլի առաջարկը, — կրակը դադրեցնել եւ ազատ քուէարկութիւններ կատարել ։

Մէկ ժամուան դադարէ մը ետք, խմբակցութեանց ներկայացուցիչները կը սկսին իրենց բացատրութիւնները տալ ։ Ամէնէն ուշագրաւը՝ Ժորժ Պիտօ, որ մասնաւորապէս կը շեշտէ թէ ոչ ոք գիտէ թէ ինչ պիտի ըլլայ կառավարութեան խոստումներուն արդիւնքը, հետեւաբար՝ կը մերժէ վստահութիւն շնորհել կառավարութեան ։

Խօսք կ'առնեն նաեւ քանի մը ուրիշներ, իրենց վերջնական որոշումը հաղորդելով ։

Ժամը 0·40ին, Շապան – Տելմաս կը բանայ քուէարկութիւնը ։ Արդիւնք. — 492 ձայնի վրայ 441 թեր, 23 դէմ. 28 երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին ։

ՆՈՒԷՐ

Անիէռէն Մեսրոպ Տէր Գրիգորեանի երեք թոռնիկներուն՝ Յովհաննէսի, Թատիէոյի եւ Աստղիկի մկրտութեան առթիւ, ներկաներուն մէջ նուիրահաւաքութիւն մը կատարուելով գոյացած է տասը հազար ֆրանք, որուն հինգ հազարը յատկացուցած է Մշակոյթի Տան, երեք հազար Իսիի Ութմեան դպրոցին եւ երկու հազարը «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։ Նուիրահաւաքումին մասնակցած են Տէր եւ Տիկին Մինասեան հազար, Տէր եւ Տիկին Ոսկան Գապիկեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Միսաք Թօփալեան հազար, կնքահայրը Տէր եւ Տիկին Ուլուպէկեան հազար, Մեսրոպ Տէր Գրիգորեան հինգ հազար ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ռ. Յ. Պէրպէրեան ընտանիքը կը ծանուցանէ որ, այս Կիրակի, Հոկտեմբեր 18ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ Ս. պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ

ՇԱՀԱՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ ։

Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի եւ անկման 39րդ տարեդարձի առթիւ վեց հազար դիւցազներու ննջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտուն ։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց խնկելի յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային Տան մէջ ։

×

Այս Կիրակի (18 Հոկտեմբեր) առաւօտեան ժամը 10ին, Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, նորոգ վախճանեալ՝

Տ. ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՇԱՄԼԵԱՆԻ

հոգիին համար ։

Ողբացեալ Տէր հօր յիշատակը յարգել փափաքող բարեկամներէ եւ մասնաւորաբար Սէն Ժերոմի բարեպաշտ ժողովուրդէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Ս. պատարագի եւ հոգեհանգիստի արարողութիւններուն ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

Մասնակցութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Կիրակի Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը ։

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։

Պիտի երգեն Օր. Վ. Մուրատեան, ընկերուհի Վ. Բոտիկեան, ընկեր Մ. Գամառեան ։

Նուագ.— Ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերընդական Հ. Եօֆսիւզեան ։

Արտասանութիւն.— Փոքրիկն Ս. Բարսեղեան, Գ. Գզելեան, Օր. Կարապետեան, Յ. Մատթէոսեան, Հ. Զաքարեան եւ Օր. Մազաքեան ։

Խօսք պիտի առնէ Նոր Սերունդի կողմէ

Ընկեր Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Երգախառն կենդանի պատկեր

Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ։

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ։

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Պետական թատրոնի պահը

Կը նախագահէ ընկ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն տեղական կարող ուժերը ։

Երգ, ժեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պար ։

Նուագ.— Լիոնի ծանօթ եւ սիրուած Նոր Սերնդականներէն ընկեր Յովհաննէս Պէրպէրեան ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին ։

Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ Քրոէճիի մէջ, 24 Բիւ Տիւնուառ ։

Կը նախագահէ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն մասնակցութիւն կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամեանի ։

Կ'արտասանեն — Տիկ. Գայթանճեան, Օր. Տապագեան եւ ընկեր Վ. Սարգիսեան ։

Կը նուագեն (ջութակ) Պ. Աբրահամեան, ընկեր Պէրպէրեան եւ Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ) ։

Կ'երգեն Օր-ներ Անժէլ Կարապետեան, Ատրինէ Պապայեան ։

Եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, սիրուած երգիչ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Պ. Աֆրիկեանի ։

Հայկական պարեր Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ ։

Մուտքը ազատ է ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի Ղափանի շրջանի Ագարակ գիւղացի Լեւոն Ղազարի Պօղոսեան եւ Մոզէզ գիւղացի երկու եղբայրներ՝ Աշոտ եւ Մամիկոն Սարգիսի Յարութիւնեան, որոնք կորսուած են Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.—

M. V. AGHAYAN

28, Bd. Roume, les Marteganx, Marseille (13e) B. du R.

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սըրահը, Մարսէյլ ։

ԳՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 25ին ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 17ին ։

Կը խօսի ընկեր Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ընկեր Մ. Գապիկեանի սրահը, Քաթ Պիսօն Փըթի Շալէ ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին ։

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 25ին ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ակումբը ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԿՐԸՆՈԲԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն, Շաբաթ, 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՎԻԷՆԻ Անի կոմիտէն Կիրակի (25 Հոկ. տեմբեր), ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկուշաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, 17 Հոկտեմբեր, կէս օրէ ետք ժամը չորսին, Քաֆէ Րէժանի մէջ ։ Մէթրօ Քառէ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 18 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8624 — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4425

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ԲԱՅՑ...

Միշէլ Տըպրէի կառավարութիւնը լայն եւ հաստատուն մեծամասնութեան մը արժանացաւ առջի գիշեր: Չորս հարիւր քառասունըմէկ երեսփոխաններ իրենց կուսակցութեանց վստահութիւնը յայտնեցին Զօր. տը Կոլի ընդհանուր եւ մանաւանդ ալժերիական քաղաքականութեան: Անդին 23 հոգի միայն դէմ կը քուէարկէին, 28 հոգի ձեռնպահ կը մնային եւ վաթսուն հոգի չէին մասնակցեր քուէարկութեան :

Այս կացութեան առջեւ տարակոյս չկայ թէ երկիրը իր ներկայացուցիչներու բերնով յայտնեց իր կարծիքը՝ հաւատարիմ մնալ տը Կոլի, որուն իր վստահութիւնը յայտնած էր արդէն 1958 Սեպտեմբեր 28ին: Այսօր առիթն ունեցաւ երկրորդ « այո » մը ըսելու :

Ի՞նչ կ'ուզէ Ֆրանսայի ժողովուրդը : Խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ: Հինգ տարի է սակայն որ արիւն կը թափի եւ եկող գացող վարչապետները չկրցան լուծել հարց մը որ անլուծելի կը թուի շատերուն :

Որքան ալ պաշտպանուի որ Կոլի Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը, կարելի չէ անշուշտ որ մտքերը չպղտորուին երբ հեղինակաւոր դէմքեր խնդրոյ առարկայ կ'ընեն անոր սահմանադրական իրաւասութիւնը ; Ի՞նչ է անոնց առարկութիւնը.—Հակասական կը գտնեն ինքնորոշման իրաւունք տալ Ալժերիոյ ժողովուրդին երբ ան որոշեց արդէն, անցեալ Սեպտեմբեր 28ին մնալ Ֆրանսայի հետ, «այո» պատասխանելով: Տրամաբանական չի թուիր ուրեմն Գիտոյի և իր համախոհներուն համար կրկին հարց տալ մէկուն երբ ան արդէն պատասխանած է ;

Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը եւ անոր երեք առաջարկները ցոյց կուտան Ֆրանսայի կամքը վերջ դնելու ողբերգութեան մը որ արդէն երկար տեւեց : Բայց պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ հոն, 5 տարի է , Ֆրանսայի երիտասարդները կը մեռնին պաշտպանելու համար հայրենիքին մաս կազմող հողամաս մը, արդ կը հարցնեն կարգ մը երեսփոխաններ « Սեպտեմբեր 16էն ի վեր, հոն մեռնողները Ֆրանսայի՞ թէ հարցականի մը համար կը մեռնին »:

Այս է որ շփոթութիւն կը ստեղծէ մտքերու եւ սրտերու մէջ: Գիտոյի համար կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ միտքը յստակ չեն, հակառակ վարչապետին տուած հաւաստիքներուն :

Վիճաբանութիւններէն ետք, Միշէլ Տըպրէ, ինչպէս ուսանող մը որ քննութենէ կ'անցնի, պատասխանեց կարգ մը հարցումներու եւ գոհացում տուաւ քանի որ «վկայականը» ստացաւ: Բայց նախարարապետը լուռ մնաց երբ Առիկի շեշտեց թէ Սեպտեմբեր 28էն ի վեր բաւական փոխ–այցելութիւններ տեղի կ'ունենան Թունուզ, Ռապաթ , Մատրիտ եւ Փարիզ եւ Ֆրանսայի դեսպանները կը տեսնուին նոյնիսկ Ալժերիոյ Ազատագ. Ճակատին «նախարարներուն» հետ : Ինչ որ կրնայ կարծել տալ թէ կառավարութիւնը արդէն կը բանակցի Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատին հետ :

Պէտք չէ անտեսել նաեւ ծերակուտական Միթթրանի դէմ եղած մահափորձը որ կը յաջորդէ Նէօվիլթի յայտարարութեան: Այս վերջինը կը հաստատէր թէ «պահնորդներու գունդեր» պաշտպանական սահմանը անցած են եւ պիտի սկսին հակահարուածական շարժումը

Ամէն բան անշուշտ այնքան պարզ չէ որքան կ'երեւի: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ քաղաքական տասը «մաքրուելիք» անձնաւորութեանց ցանկ մը պատրաստուած է, որոնց կարգին Միթթրան, Մենտէս – Ֆրանս եւ բոլոր անոնք որոնք իրենց գործունէութեամբ իսկ դէմ են «ֆրանսական Ալժերիայի» կողմնակիցներուն :

Կը մնայ գիտնալ թէ այս բոլորը միայն պարզ սպառնալիք՞ մը բնոյթն ունին, թէ ոչ կրնան խռովութիւններ ստեղծել պատրաստելով բաժնուած Ֆրանսա մը : « Անհատական չափանիշերով, ի՞նչ շահ քաղաքական ոճիրներէ: Իսկ ազգային չափանիշով ուրիշ բան չի նշանակեր քան քաղաքացիական պատերազմ » կը յիշեցնէ Փառի – Փրէսի խմբագիրը :

Վստահութիւն տը Կոլի, բայց... կան տակաւին չլուծուած հարցեր, չսպիացած վէրքեր, չմոռցուած դառնութիւններ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵԼՎԻՆ ԼՕՅՏ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՄՕՏԱԼՈ՞ՒՏ

Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Սելվին Լօյտ, որ իր պաշտօնը կը պահէ նոր դահլիճին մէջ, Նոյեմբեր 10ին Փարիզ պիտի գայ: Լօյտի քաղաքականութիւնը ծանօթ է բոլորին.— Մերձեցում՝ եւրոպացի դրացիներու հետ :

Հետզհետէ աւելի յստակ կը դառնայ թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը մեծապէս շահագրգռուած է « Փոքր Եւրոպա »յի երկիրներուն հետ բարեկամական կապեր հաստատելու հարցով եւ պատրաստ է կարգ մը զիջումներ ընել՝ Հասարակաց Շուկայի «Վեցեր»ուն եւ Ազատ Փոխանակութեան Շուկայի «Եօթներուն» հետ հասկացողութեան մը գալու համար :

Մեծն Բրիտանիոյ մտահոգութիւնը առաւելապէս տնտեսական է: Լօյտ Փարիզ պիտի գայ առեւտուրի մասին խօսելու համար: Պիտի աշխատի նաեւ Ֆրանսացիները համոզել՝ որ Մեծերու ժողովը կարելի եղածին չափ շուտ գումարուի, ինչպէս կը փափաքի Վարչապետ Մաքմիլըն :

Միջազգային կարեւոր այս հարցին մէջ Անգլիա քաջալերուեցաւ նաեւ Ուաշինկթընի մէջ կատարուած յայտարարութիւն մը: Արդարեւ Միացեալ Նահանգներու Տեղեկատուութեան փոխ – նախարար Պերտինկ, անդրադառնալով մեծերու հանդիպումին, յայտարարեց թէ «ձմեռնէն կարելի է գումարել այդ ժողովը» : Ամերիկացի նախարարին կարծիքով, աւելի նպաստաւոր է նման ժողովներու շարք մը սկսիլ՝ յաջորդաբար լուծելու համար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ առկախ մնացած բոլոր հարցերը :

« Ո՛չ ոք, ըսաւ ան, իրապէս կը հաւատայ թէ մեծերու միակ ժողով մը կրնայ լուծել բոլոր հարցերը »: Ուշագրաւ է նաեւ Պերտինկի այն յայտարարութիւնը, թէ Միացեալ Նահանգներու համար անկարելի է կնքել միջազգային դաշնագիր մը՝ որ «Խ. Միութեան իշխանութեան տակ ինկած երկիրներու ազատութեան եւ ազգային անկախութեան արգելք կրնայ հանդիսանայ »:

Տեղեկատուութեան նախարարին յայտարարութիւնները որոշ գաղափար մը կուտան Ամերիկայի ներկայ քաղաքականութեան մասին, թէեւ կարելի չէ ըսել թէ ամերիկացի բոլոր ղեկավարները Արեւելք – Արեւմուտք մերձեցման արշաւին համակարծիք են :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ – ՆԻՔՍԸՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ

Որոշ տարակարծութիւն մը կայ Նախագահ Այզընհաուըրի եւ փոխ Նախագահ Նիքսընի միջեւ: Այս պարագան կը շեշտուի մանաւորապէս կիսապաշտօնական աղբիւրներէ հասած լուրերու մէջ, թէեւ Ուաշինկթընի պաշտօնական յայտարարութիւնը այն է՝ թէ Նախագահը ու իր փոխանորդը համակարծիք են բոլոր հարցերու մէջ :

Ուրբաթ օր Սպիտակ Տան մէջ գումարուեցաւ «Ապահովութեան Ազգային (ամերիկեան) Խորհուրդ»ի ժողովը, որմէ ետք նախագահ Այզընհաուըր մօտ մէկ ժամ առանձին խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Նիքսընի հետ :

Կը կարծուի թէ փոխ նախագահը թերահաւատ է Այզընհաուըրի ներկայ քաղաքականութեան մասին եւ կը շեշտէ թէ վտանգաւոր է՝ անձնական յարաբերութիւնները շարունակել Խրուշչեւի հետ՝ այնքան ատեն որ ապահովութիւնը կը պակսի: Նիքսըն կը շեշտէ թէ Խ. Միութիւնը ցարդ ոչ մէկ փաստ տուած է՝ որ ցոյց տայ հաշտութեան իր փափաքը : Երկու աշխարհներու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները լուծելու վճռական կամք մը ցոյց չէ տրուած Խրուշչեւի կողմէ: Նախագահին բարի կամեցողութիւնն ու Մաքմիլընի անձապարանքը հաւասարակշռելու համար Ռուսերը խօսքէն գործի պէտք է անցնին :

Որքան ալ կիսապաշտօնական ըլլան այս լուրերը՝ մէկ բան յստակ է, թէ որոշ իրողութիւններ կան անոնց մէջ : Արտաքին նախարարութեան կարգ մը լուրերը եւ, մանաւանդ, ամերիկեան մամուլին մէջ լոյս տեսած որոշ յօդուածներ ցոյց կուտան թէ Նիքսըն զգոյշ է :

Նիքսըն ճկուն դիւանագէտ մըն է եւ այս պարագան չեն կրնար հերքել նոյնիսկ իր քաղաքական հակառակորդները : Բայց, այս վերջիններու կարծիքով, Նիքսըն ընդդիմադիրի «խաղը» կը խաղայ՝ որպէսզի միջազգային լարուած մթնոլորտի մեղմացման քաղաքականութեան ձախողութեան պարագային՝ իր կուսակցութիւնը արդարացման փաստ մը ունենայ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ :

Սակայն, ընտրական մտահոգութիւններէ զատ, Նիքսընի որդեգրած դիրքը քաղաքական կարեւոր արժէք մը ունի, ինչպէս կը յայտարարեն մասնագէտները: Այսուհանդերձ, ընտրական հարցը պէտք չէ անտեսել :

Ամերիկայի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ութ ամիսէն: Բայց ընտրապայքարը շուտ կը սկսի այնտեղ: Այժմէն իսկ թերթերու եւ ամսագրերու մէջ սկսած են խօսիլ որոշ դէմքերու մասին՝ որոնք վաղուան թեկնածուներն են :

Այս պայքարին մէջ Նախագահ Այզընհաուըր շահելիք կամ կորսնցնելիք բան մը չունի: Իր ժողովրդականութիւնը մեծ է արդէն: Բայց կարեւոր է Նիքսընի համար, քանի որ Այզընհաուըրի յաջորդելու հաւանականութիւններ ունի: Հանրապետական կուսակցութեան գլխաւոր թեկնածուն է՝ նախագահական աթոռին համար :

Նիքսըն ոեւէ ուրիշ թեկնածուէ աւելի ժողովրդականութիւն ունի այդ պաշտօնին համար: Երբ նկատի առնենք այս պարագան՝ աւելի յստակ կը դառնայ իր վերապահութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ :

Այս առիթով կը շեշտուի նաեւ, թէ Նիւ Եորքի կառավարիչ Նէլսըն Ռոքֆէլլըր ամէն ինչ ըրաւ՝ որպէսզի հեռու մնայ Խ. Միութիւն – Միացեալ Նահանգներ մերձեցման բանակցութիւններէն : Իսկ դեմոկրատ պարագլուխները՝ Սթիվէնսըն, Քենէտի եւ Ճոնսըն կը շարունակեն վերապահ մնալ, հակառակ անոր որ մերձեցման մասին առաջին խօսողները իրենք եղած էին ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ միջազգայինի դիւանը որոշած է քննութիւն մը բանալ գտնելու համար ընկերվարական կուսակցութեանց պարտութեան պատճառները արեւմտեան երկիրներու մէջ:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մահմետական երեք հանրապետութեանց մէջ ապահովութեան սպասարկութեան նոր ղեկավարներ նշանակուած են (Ղազախստան, Ազրպէյճան եւ Թիւրքմէնիստան):

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ մեռած է Զօր. Մարշալ, նախկին հրամանատար ամերիկեան բանակի որ իր անունը տուաւ Եւրոպայի Օգնութեան տնտեսական ծանօթ ծրագրին: 78 տարեկան էր:

ԺԱՔ ՏԻՒՔԼՕ յանուն Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան նամակ մը գրած է Միթըրանի ուրախութիւն յայտնելով թէ Նիէվրի ծերակուտականը յաջողած է կեանքը փրկել :

ԷՐԸԼ ՖԼԱՅՆ ամերիկացի ծանօթ դերասանը յանկարծամահ եղած է, 50 տարեկանին, սրտի տագնապէ :

ԻՐԱՔԻ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով քիւրտ ուսուցիչներ, ուսուցչուհիներ եւ դասախօսներ համագումար մը ունեցած են ուսումնասիրելու համար իրենց ազգային մշակոյթի տարածման միջոցները : Բազմաթիւ բանաձեւեր քուէարկուած են : Իրաքեան իշխանութիւններ բաւական ազատութիւն շնորհած են: Համաձայնած են նաեւ որ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնուի դասատուներ պատրաստելու համար, քրտերէնի եւ քիւրտ գրականութեան :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ: Այս պարագան կը շեշտեն կարգ մը թերթեր՝ մասնաւորապէս յիշելով թէ ամերիկեան 6րդ նաւատորմիղը լիբանանեան ջուրերու մէջ կը գտնուի: Միւս կողմէ՝ զօրքեր կը կեդրոնացուին իրաքեա-սուրիական սահմանին վրայ, Իրաքի թէ Ա. Մ. Հանրապետութեան կողմէ: Գաղտնի ձայնասփիւռը միշտ կը շեշտէ թէ զինուորական կարեւոր ուժեր կեդրոնացուած են սուրիական սահմանին վրայ: Տակաւին յստակ լուր մը չկայ Վարչապետ Քասըմի մասին, բայց կարգ մը զրոյցներու համաձայն՝ նոր խռովութիւններ կը սպասուին Իրաքի մէջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ իրենց մտահոգութիւնը յայտնեցին Անգլիոյ՝ որ ծրագրած է հալածիչ օդանաւեր տալ Քուպայի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական դեսպան Մօրիս Տըժան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Խրուշչեւի հետ. խորհրդային Արտաքին փոխ նախարար Զօրին ներկայ էր հանդիպումին:

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի անդամակցութեան համար կարգ մը երկիրներ առաջարկեցին Եուկոսլաւիոյ թեկնածութիւնը՝ անկէն դուրս գալու համար: Ինչպէս ծանօթ է, Լեհաստան եւ Թուրքիա վերջին աթոռին թեկնածու են, բայց 25 քուէարկութիւններէ ետք ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը մեծամասնութիւն կրցաւ գոյացնել: Վերջին ընտրութեան, երբ դրուած էր Եուկոսլաւիոյ թեկնածութիւնը՝ Լեհաստան ստացաւ 48 ձայն, Թուրքիա՝ 35,. Եուկոսլաւիա՝ հինգ: Բայց Պելկրատի ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ իրենց թեկնածութիւնը ետ կը քաշեն: Այս ձեւով, կը կարծուի թէ Եուկոսլաւիա պիտի դիւրացնէ Լեհաստանի ընտրութիւնը, քանի որ դէմ է Թուրքիոյ ընտրութեան :

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ շուտով պիտի վերսկսի դիւանագիտական իր յարաբերութեանց՝ Աւստրալիոյ հետ, կը հաղորդէ «Ալ Կումհուրիա»: Ինչպէս ծանօթ է, Գահիրէ իր յարաբերութիւնները խզած էր Աւստրալիոյ հետ՝ 1956ին, Սուէզի դէպքին առիթով :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

3.

Մէկ կողմ կը դնենք դպրոցականի յատուկ բացատրութիւնը, եւ ինչ որ կ՚ուսուցանուի ուղղագրութիւն անուան տակ՝ կը համարինք առաւելապէս ձայնագրութիւն ։ Ի՞նչ կը նշանակէ «ուղիղ գրել», կամ տարրական ի՞նչ հիմ ունի ուղղագրութիւնը՝ «ուղիղ» համարելու համար բառի մը գրչական պատկերը ։ Ուրիշ խօսքով՝ գի՞րն է որ կը վարէ լեզուն թէ ձայնը։ Եթէ իրերը, առանց դեռ ըսելու՝ գաղափարները, չունենային իրենց ձայնական պատկերը, ինչի՞ կը ծառայէր գիրը ։

Համրը չէր, անշուշտ, որ ստեղծեց լեզուն «ի սկզբանէ»։

Կը հետեւի թէ ուղղագրութիւնը, եթէ դեռ հարկ է գործածել այս խեղճուկ բառը, իրեն հայր ունի ձայնագրութիւնը, — հնչաբանական ուսում մը, որ կը տնօրինէ յարմարագրել խօսքը։ Ահա թէ ինչո՛ւ սկզբնաբար յարմարագրութիւն կը կոչուէր ուղղագրութիւնը մեր մէջ եւ այլ լեզուներու մէջ ։

Մեկնելով այս տեսակէտէն՝ պէտք է քննել թէ տառերը կամ վանկերը ո՞ր աստիճան յաջողած են յարմարագրել, դրոշմել կամ «արձանացուցանել» այն շունչը, որ կենդանութիւն կուտայ բառերուն ։

Այդ շունչը ունի ոչ միայն բարձրութիւն, որ կը կոչուի ձայն, այլ եւ խորութիւն, որ կը կոչուի ամանակ։

Ափսո՛ս, կորսուած է մեր լեզուին ամանակի ուսումը։

Հետաքրքրուա՞ծ էք թէ ինչո՛ւ հոլովական նոյն ձեւերը չեն կրնար առնալ երկու հայերէն բառեր՝ հակառակ իրենց նոյն վանկային կազմութեան։ Օրինակ, աշխարհաբարի մէջ, բերան բառը կրնանք հոլովել բերնի, բայց գերան բառը՝ ոչ երբեք գերնի։ Գրաբարի մէջ ունինք բառեր, որոնք կը գրուին բոլորովին նոյն տառերով, բայց տարբեր են իմաստով,— օրինակ՝ մայր կը նշանակէ մայր, ինչպէս ձեր մայրը, բայց մայր բառը անունն է նաեւ ծառի մը, նշանաւոր ի Լիբանան, այսօր դարձած մայրի ։ Արդ, տարբեր հոլով ունին այս բառերը, — եթէ մէկ կողմ նետենք ծիծաղելի բացատրութիւնը՝ որ տրուած է ծառին անուան, «որպէս ... մայր ծառոց», գոհացուցիչ չէ նաեւ մեր լեզուաբաններուն պատճառաբանութիւնը թէ հոլովական տարբերութիւնը անո՛ր համար է որ կը նպաստէ զանազանելու հոմանուն բառերը։ Իրար կ՚արժեն արմատական ստուգաբանութիւն եւ հոլովական պատճառաբանութիւն, այստեղ։ Լատինները ալ ունին հոմանուն բառեր, Յոյներն ալ, բայց զանազանելու համար՝ կ՚օգտուին ամանակէն։ Յունարէնի կամ լատիներէնի մէջ շեշտին տեղափոխութիւնն է, կամ ամանակին երկարութիւնը կամ կարճութիւնը, որ կը փոխէ բառի մը իմաստը ։

Օր մը Դեմոսթենէս խորամանկ խաղ մը կը խաղայ դատարանին մէջ։ Ժողովուրդին միջամտութիւնը ապահովելու ձեւ տալու համար, դատավարութեան մը ընթացքին՝ կը գործածէ վարձկան բառը, յունարէն՝ «միսթոդո՛ս», որու շեշտը կը դրուի վերջին վանկին վրայ ։ Դեմոսթենէս դիտակցաբար սխալ կը շեշտէ բառը եւ կը զարնէ առաջին վանկին վրայ «մի՛սթոդոս»,— մե՛ծ սխալ։ Դատաւորները եւ ժողովուրդը, ոչ թէ վկայութիւն տալու համար, այլ հռչակաւոր ատենախօսին լեզուական սխալը ուղղելու մտքով, «ընդոստուցեալ» կ՚աղաղակեն. — Միսթոդո՛ս, միսթոդո՛ս: Դեմոսթենէսին ուզածն ալ այդ էր, ապահովել ժողովուրդին վկայութիւնը՝ վարձկան հռչակելու համար ենթական։ Բառին արտասանութիւնը ուղղելու համար կատարուած միջամտութիւնը հանրային կարծիքի պոռթկումի ձեւ առած էր՝ շնորհիւ մեծանուն ատենախօսին տաղանդին ։

Արդ, մեր լեզուին մէջ եւս ուրի՛շ իմաստ ունին կորուսման կանոնները, սղումի օրէնքները եւ հոլովական ձեւերը։ Հին քերականները, եթէ կը գրեն թէ այբը երկամանակ է (այսինքն թէ ունինք երկար այբեր եւ կարճ այբեր), է տառը՝ երկար, Ո տառը՝ կարճ, կը նշանակէ թէ մեր լեզուն ալ ունէր ուսում մը, որ կը հաստատէր թէ գիրերէն գերազանց՝ գոյութիւն ունէր հնչաբանական արուեստ մը ։

Արդարեւ, Ո տառը միշտ սուղ վանկ կը շինէ, ամանակով՝ կարճ, բայց տոկուն ։ Ջունինք երկար ամանակով Ո տառ։ Երկարելու համար նոյն այդ ձայնը, յունարէնը ստեղծած է երկրորդ Օ մը, — օմեղա։ Գաղտնիք կը մնայ թէ ինչո՛ւ Մեսրոպ Մաշտոց գոհացաւ մէկ Ո տառով, եւ նախընտրեց զայն միացնել այլ տառերու հետ, երկբարբառ կազմելու ձեւով, երկարելու համար ամանակը ։

Ասկէ՝ շփոթութիւն մը, որ բազմապատկած է կիսաձայն տառերով Ո հնչիւնը տալու ձեւերը ։

Այսօր առնենք ՈՅ ձեւը ։

Այս ձեւին մէջ Յ տառը ստեղծած է այնպիսի շփոթութիւններ, զորս դժուար է պարզել այժմ ։

Կը հնչուէ՞ր բառավերջը, ի՞նչպէս կը հնչուէր, չէ՞ր հնչուեր, — ահա հարցումներ, որոնք պիտի մնան առանց որոշ պատասխանի։ Ծիծաղելի պիտի ըլլար ընդունիլ թէ Մեսրոպ Մաշտոց ստեղծած է գիր մը, որ անձայն է՝ ինչպէս կը պնդէ Գէորգ Ասեցի։ Ծիծաղելի պիտի ըլլար, նոյնպէս, ընդունիլ թէ չունէինք ձայն մը, զոր ներկայացնելու պիտի դար Յ տառը ։

Գիտենք թէ Յ տառը յաճախ կը փոխարինէ Ի տառը իբրեւ նախդիր, նոյնիսկ Հ տառը.— Մեր ժամանակագիրները կը գրէին յշտեմարանս փոխանակ գրելու ի շտեմարանս, կամ՝ «զխոցուած կողից հաւատ նմին եառ շօշափել» փոխանակ « ի հաւատ» գրելու։ Ընդունինք պահ մը թէ Յ տառը կուգայ փոխարինելու Ի տառը ձայնաւորներու առջեւ, ուր չի կրնար հասակ ցցել Ի տառը ։

Գիտենք թէ Յ տառը «կէս ինիի ձայն կուտայ», երբ բառավերջը կուգայ, ինչպէս՝ Հայ, խոյ, բայ։ Հազուադէպ են այս կարգի բառերը,— աւելցնենք այ, վայ միջարկութիւնները, բայց ոմանք կը մերժեն Յ տառը հնչել խոյ եւ բայ, նոյնպէս դերբայ բառերուն վերջը։ Ընդհանրապէս բառավերջի Յ տառը կը դրուի «աչքի յանդ» կազմելու համար, բայց նոր պատմութիւն է յանգին ծնունդը ։

Ընդունինք պահ մը թէ Յ տառը կը դրուի բառավերջը՝ ձայնափակութեան համար։ Արդարեւ, անթիւ անհամար են օրինակները, ինչպէս այ, նոյնպէս ոյ ձեւով,— ուր չի հնչուիր Յ տառը ։

— Ահաւասիկ հայերէն գիրերու անունները, — Թոյ, հոյ, ցոյ։

Ածանցեալ բառեր,— երեկոյ, հաճոյ, պիտոյ, մեծարոյ, խաչոյ, աղածոյ, ձուլածոյ ։

Հոլովական ձեւեր,— մարդոյ, Աստուծոյ, բերանոյ, սիրոյ ։

Բայց ձեզի բան մը չի՞ խօսիր՝ երբ ազդոյ բառը կը գրուի նաեւ՝ ազդու, ձախոյ բառը՝ ձախու: Ինծի կը թուի թէ նու տառանունն ալ սկզբնաբար կը գրուէր նոյ, (այսպէս գտած եմ Թրակացիի Թարգմանութեան մէջ)։

Նոյն այս ոյ ձեւը, զոր կը զգուշանամ երկբարբառ կոչելէ՝ հակառակ ոմանց բանգիտութեան, ու կը հնչուի նաեւ՝ երբ կը մտնէ բառամէջ, նախորդելով բաղաձայնի մը, — գոյն կը հնչուի գույն, ինչպէս ողջոյն՝ ողջույն:

Ամէնէն հետաքրքրականը.— Քո դերանունը, սեռական հոլով առնալէ ետք՝ քոյ, եւ դիմորոշ յօդ առնելէ ետք՝ քոյդ, կը կարդացուի քույդ, ինչպէս եւ հաճոյ՝ երբ կը դառնայ հաճոյք, կը կարդացուի հաճույք: Արդ, ինչո՞ւ նոյն ձեւով չի կարդացուիր զազանք այլայլոյք, կամ առէք զձուլածոյս, կամ քարինս կոփածոյս, կամ վարսք նորա կառածոյք՝ սեաւ իբրեւ զագռաւ: Ո՞րն է ճիշդը ։

Բայց պատճառ մը չկա՞յ այս անկանոնութեանց մէջ ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» դպրոցական ամսաթերթ, Օգոստոս – Հոկտեմբեր, 1959, Վենետիկ ։

ԿՈՄԻՏԱՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գ.

Ո՛չ. Կոմիտասը ձգտելով ապացուցել, որ Հայն էլ ունի իր ինքնատիպ արուեստը, Նրան ազգային ճանաչում, ազգային ինքնուրոյնութիւն տալու գերագոյն հայրենասիրական Նպատակն էր հետապնդում։ Նպատակի վեհութիւնն էր, որ Նրան անվերջ մղում էր այս ու այն երաժշտական համաժողովը, մրցանակաբաշխութիւնը՝ իր հետ տանելով հայ երաժշտութիւնը եւ իր խոր ուսումնասիրութիւնները հայ երաժշտութեան մասին ·

Այդ է պատճառը, որ Կոմիտասը այնքան մըրցում էր հէնց այն տգէտ ու սահմանափակ անձանց դէմ, որոնք հայ երաժշտութիւնը համարում էին տաճկա–արաբական կամ հնդկա–եւրոպական ազդեցութեան տակ ծնունդ առած ոչ ինքնուրոյն երաժշտութիւն։ Այդպիսիներին դէմ են ուղղուած Նրա այն խօսքերը, թէ «Ամէնէն աւելի զիս յուզեց այն բանը, որ այդ օտար հեղինակաւոր երաժշտագէտները, լսելով իմ բացատրութիւնները, հասկցան եւ համոզուեցան, որ աշխարհիս մէջ կայ հայ երաժշտութիւն մը բոլորովին ինքնատիպ եւ ինքնուրոյն, այնպէս, ինչպէս հայ լեզուն եւ հայ կեանքը. մինչդեռ մեր ժողովուրդը դեռ կը տարակուսի, թէ ինքը լեզու ունի՞, երաժշտութիւն ունի՞ եւ կեանք ունի՞»։

Այս նոյն մտորումներն են, որ արտայայտուեցին խոր գիտական եւ սուր փոլեմիքական «Հայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» յօդուածում, որը սկիզբն հանդիսացաւ հայ երաժշտութեան մէջ այն Նոր շրջանի, որտեղից սկսւում է հայ ազգային փրոֆեսիոնէլ երաժշտական արուեստի քաղաքացիականութիւնը համամարդկային երաժշտական մշակոյթի պատմութեան մէջ։

Ամէն մի չնչին քայլ իսկ, որը նպաստում էր հայ երաժշտութիւնը փրոֆեսիոնալիզմի ուղու վրայ դնելու եւ այն համամարդկային ճանաչողութեան Ներկայացնելու, անսահմանօրէն ուրախացնում էր Կոմիտասին։

Շինականի երգն է առաւելապէս անաղարտ ազգայինը· այդպէս է գտնում Կոմիտասը. իսկ երգը դա իր ժողովրդի բնութեան, հոգեւոր կեանքի, Նրա պատմութեան արտացոլումն է։

« Բնութիւնը մի բառարան է ժողովրդի համար, ժողովրդական երգերը բնութեան երեւոյթների եւ պատկերների մի անվերջանալի բառարան են» գրում է Կոմիտասը «Մի ակնարկ հայ ժողովրդական երաժշտութեան վրայ» իր անտիպ աշխատութեան առաջին էջում, ապա շարունակում է. «Ժողովրդի դպրոցը բնական դպրոց է, ոչ արուեստական։ Կանխամտածուած ժողովրդական դպրոցի

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Դ.

Ճամբորդութեան մնացեալ օրերը օդը փոխուելով շոգենաւը տատանեցաւ մինչեւ Լիոնի ծոցը. Տաճատ ծովէ բռնուած ըլլալով գրեթէ իր խցիկէն դուրս չելաւ, բայց իմացաւ որ Բարսեղ Նաւապետին թոյլտուութեան վրայ առաջին կարգի խցիկ մը փոխադրուած էր. այս պարագան, ինքնին շատ չնչին եւ սովորական, մեծ տպաւորութիւն ըրաւ Տաճատին վրայ. անգիտակցաբար ներքին անդիմադրելի յարգանք մը եւ նոյն իսկ երկչոտութիւն մը զգաց իր ազգակցին նկատմամբ. անոր ֆիզիքական ուժը եւ մանաւանդ մտքին եւ արուեստին արտայայտման մէջ դրած ուղղութիւնը եւ պայծառութիւնը զինքը կը շփոթեցնէին, զինքը նեղը կը դնէին. բնազդով հասկցաւ անոր գերազանցութիւնը, հակառակ արտաքին երեւոյթներուն. այն երկար ժամերուն, որ խցիկին մէջ անցուց կռնակին վրայ երկնցած անկողնին մէջ, երկարօրէն մտածեց այս բաներուն վրայ, եթէ բնաւ չ[illegible]ոստովանեցաւ իր անձին տկարութիւնը [illegible]ցի տղուն քով, վայրկեան մը ե[illegible]սակայն, որ անորոշ տարակոյս մը [illegible]ոլեցաւ մտքին մէջ, իր մեծութեան [illegible]ցումը պահ մը դղրդեցաւ. ասոր նը[illegible] ստեղին նաեւ բնութեան երեւոյթները:

Միջերկրականի մէջ փոթորիկը այնքան մեծցաւ, որ իր խցիկին բոլորակ պատուհանը միշտ ողողուած կը տեսնէր փրփուրով եւ կանաչորակ կոհակներով ու գիշերն իր ֆոսֆորային [illegible] լոյսը պզտիկ կայծ սեներու պէս սողոսկելով տատանող շոգենաւի եզերքին, զինքը սարսափով եւ անձկութեամբ կը լեցնէին. միշտ առողջ, միշտ գոլուած եւ չփացած, երբեք չէր խորհած մահուան եւ անէացման վրայ · եւ յետոյ մեծութեան զգացումը այնքան գրաւած էր իր միտքը, որ տեղ չէր ձգած ուրիշ մարդկային զգացումներու, հեռաւոր սարսափ մը կար թէեւ իր հոգիին մէկ անկիւնը թառած վերջնական անյեղլի օրէնքին համար, բայց ասիկա տարտամ եւ անձեւ բան մըն էր, բայց փոթորկալից գիշերներուն մէջ՝ ծովուն անհունութեամբը պաշարուած այդ գաղափարը բանաձեւուեցաւ, եւ առաջին անգամ ըլլալով ինքզինքը պզտիկ եւ չնչին զգաց ։

Շատ հաւանական է, որ այս զգացումը, միանալով Բարսեղին կրած տպաւորութեան, իր բարերար ազդեցութիւնը ընէր եւ հակազդեցութիւն մը առաջ գար իր մտքին մէջ, բայց անակնկալօրէն պատահները արգելք եղան բոլորովին. ճամբորդութեան վերջին օրն էր եւ առաւօտեան դէմ յանկարծ ծովը հանդարտեցաւ. ալիքները տափակցած եւ դեռ բոլորովին փրփուրոտ՝ կը սահէին մեղմօրէն տարօրինակ մրմունջով մը, կարծես թէ բռնի զսպուած ըլլային իրենց կատաղութեան մէջ. բարակ եւ ցուրտ անձրեւ մը կը տեղար եւ գորշագոյն ու մառախլապատ երկինքը այնքան ցած կը թուէր որ կայմերուն գագաթները չէին երեւնար. հեռուն՝ հորիզոնին վրայ միայն սաստափի ճերմակութեամբ գիծ մը կ՚երեւէր, որուն վրայէն սեւ եւ անձեւ ամպեր արագօրէն կը փախչէին ։

Այլ սակայն շոգենաւը հանդարտօրէն կը յառաջանար եւ բոլոր ճամբորդներն ալ հաւաքուած սրահներուն մէջ թղթախաղով կամ խօսակցութեամբ զբաղած էին, հետեւեալ առաւօտուն կանուխ Մարսիլիա պիտի հասնէին, եւ նաւապետը փափաքեցաւ հացկերոյթ մը եւ երեկոյթ մը տալ առաջին եւ երկրորդ կարգի ճամբորդներուն. երբ ճաշացուցակը պատրաստուեցաւ, նաւապետը խնդրեց Բարսեղէն, որ ամբէք մը նկարէ ։ Մինչեւ ցարդ Բարսեղ բնութեան վրայէն աշխատած եւ միայն էթիւտներ ըրած՝ բաւական ճկունութիւն եւ դիւրութիւն չունէր երեւակայութեամբ բան մը շինելու, անոր համար հարցուց միամտութեամբ .

— Ի՞նչ կ՚ուզէք, որ շինեմ ։

— Ծաղիկներ, պտուղներ, վերջապէս ինչ որ կ՚ուզէք. ձեր արուեստագէտի քմահաճոյքին կ՚ապաւինինք ։

Տաճատ Թղթախաղին հետեւելու երեւոյթով մտիկ կ՚ընէր նաւապետին եւ Բարսեղին խօսակցութիւնը. հասկցաւ որ Բարսեղ դրիչի հարուածով մը ալը շիք բան մը մէջտեղ հանելու անկարող էր. քիչ մը ետքը երբ Բարսեղ մտածկոտ երեւոյթով կամրջակին վրայ ելաւ՝ ինքն ալ հետեւեցաւ անոր:

Քանի մը օրուան փոթորիկը ամէն բան աղտոտեր, տակն ու վրայ էր ըրեր. կայմերը եւ շոգենաւին բոլոր կազմածքը աղով ծեփուած ճերմակ կ՚երեւէին. խումբ մը նաւաստիներ բոպիկ ոտքերով եւ մերկ բազուկներով կը մագլցէին ամէն կողմ, եւ մեծ աշխուժութեամբ շոգենաւին արդուզարդին կ՚աշխատէին ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(10 Շար.)

ԽՄԲԱԳԻՐԸ.— Այս քերթուածը դո՞ւն գրեցիր :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ.— Այո. մինչեւ վերջին գիրը :

ԽՄԲԱԳԻՐԸ.— Այն ատեն, ուրախ եմ ձեզի ծանօթանալու, Պ. Յովհաննէս Թումանեան, կը կարծէի թէ բաւական առաջ մեռած էիք ...

ուսուցիչը բնութիւնն ինքն է, առարկաները՝ բնութիւնն իր ամբողջ կազմով եւ մարդկային կեանքն իր ամբողջ էութեամբ կամ արտաքին ու ներքին աշխարհը, իսկ վկայականը՝ ժողովրդի փորձառութիւնը »:

Կոմիտասը մեծ գիտնականի բարեխղճութեամբ շրջում էր գիւղից – գիւղ, աւանից – աւան, շրջանից – շրջան, լսում, գրի առնում շինականի երգերը :

Գիտնականի ու ստեղծագործողի ինչպիսի խորութեամբ է արտայայտում նա իր նամակներից մէկում մեր ազգային երաժշտութեան ձայնագրութիւնների ճշգրտութեան վերաբերեալ : «... Ձեր գրած պապա Համբարձումն անշուշտ Արմաշու Համբարձումն է, եթէ այդ է, միանգամայն չվստահէք նրա դպրոցին, որովհետեւ տաճիկ եղանակներու վրայ է ձեւել նա մեր շարականները: Ի սէր Աստուծոյ, մինչեւ լուրջ գիտական քննութեան չենթարկէք, մի վստահէք նոցա վրայ, մանաւանդ թէ այժմ մի շարք նոբելուկներ օդում քաղելով այն հանգամանքից, որ մեր երաժշտական անդաստանը մշակներ չունի, սորա՝ –նորա անունով հրապարակ են ելնում եւ դեռ գործը ծաղիկ հասակի մէջ կամ նոյնիսկ չբացուած կոկոն ծաղիկը թառամեցնում միանգամայն. ճշմարիտն ասեմ, ես կասկածում եմ, աւելի շատ տաճիկ եղանակներ եւ այն էլ տաճիկ ոճով պէտք է լսէք, քան ազգային, ուստի խնդրեմ զգոյշ եղէք ընտրութեան մէջ, մանաւանդ ծանր եղանակների նկատմամբ, որքան կարելի է խիստ եղէք, ամէնից շատ ծանրը ոճն է խանգարուել »:

Մեծ արուեստագէտին յատուկ գիտական մօտեցման, ստեղծագործական բարձր չափանիշ ունենալու արդիւնք է Կոմիտասի աշխատանքը իր բոլոր ճիւղերում :

« ... Մեր ազգային հին երգերին եղանակ յարմարցնելու միտքն իմ մէջ եւս ծագել էր եւ այդ գլուխ կարող է գալ,— գրում է նա իր նամակներից մէկում ,— բայց շարականների եղանակների եւ բանաստեղծութեան տաղաչափական եւ շեշտական կանոնները պարզելուց յետոյ, որովհետեւ եղանակների շեշտադրութիւնը գրեթէ չեն համաձայնում լեզուի արդի շեշտադրութեան կանոններին եւ գործածութեան: Ինձ թւում է, թէ նախնիք այլ կերպ են շեշտադրութիւն ունեցել : Հնագոյն եւ հեղինակներն անյայտ շարականների տաղաչափութիւնը շատ հետաքրքրական է, որ բաւական պարզուեցաւ ինձ համար, որովհետեւ երաժշտական շեշտադրութիւնը պահուած է երեւում, որին կից է եւ լեզուինը ... »:

Իր ողջ կեանքը հայ երաժշտութեան ուսումնասիրութեանը նուիրելը ու այն համաշխարհայինի փրոֆեսիոնէլ մակարդակին հասցնելու Կոմիտասի տենչը միեւնոյն ժամանակ շատ աւելի խոր գիտական նպատակներ էր հետապնդում : Կոմիտասը գտնում էր, որ հայ ազգային երաժշտութեան ուսումնասիրութիւնը, ճանապարհ բաց կ'անի եւ այլ ազգերի երաժշտութեան ուսումնասիրութեան եւ ազգերի երաժշտութեան փոխազդեցութեան հարցերը պարզելու համար : Այդ մասին վկայում են նրա հատուկենտ մնացած գրառումները: Մի ձեռագիր թերթիկի վրայ մենք կարդում ենք. «Հայոց եկեղեցական երաժշտութիւնը մնացած է անաղարտ եւ այն կրնայ կազմել հիմունք հին (լատին, յոյն, ասորի եւայլն) հոգեւոր երաժշտութիւնների ուսումնասիրութեան, իսկ հայ գեղջուկ երաժշտութիւնը, որ դեռ կ'ապրի հայ ժողովրդին սրտին մէջ իբրեւ բնութենէն բղխած մասամբ ծնունդ առած, կը ներկայացնէ մեծ նշանակութիւն եւ ուսումնասիրելու, գտնելու համար բոլոր ազգերու գեղջուկ երաժշտութեան յատկութիւնները » :

Պարզ է, որ այդպիսի լուրջ ու օրինակելի աշխատանքի նկատմամբ ամէն մի հնչին թերահաւատութիւն բողոքի հիմք պիտի դառնար: Ու այդ բողոքի մէջ դրսեւորւում էր Կոմիտասի բիւրեղեայ աշխատանքի էութիւնը: Այլ կերպ չի կարելի ընկալել ու բացատրել նրա այն միտքը, որը արտայայտուած է «Մի թռուցիկ ակնարկ հայ ժողովրդական երաժշտութեան վրայ» անտիպ աշխատութեան մէջ. «Նախքան այն լիակատար ուսումնասիրութեան լոյս տեսնելը, եղան թերթերում գրողներ, իբր թէ ես փոխել կամ փոխում եմ ժողովրդական եղանակները եւ չեմ տալիս տալիս այնպէս, ինչպէս երգում է շինականն ինքը: Այսպիսիներին հերքելու կարիք չենք զգում, որովհետեւ մեր խիղճն ու գործը մաքուր է եւ մինչեւ իսկ մոլեռանդութեան չափով ճշմարտութիւններ են եւ իրականութիւն մեր երգերը: Միայն այնպիսիներին կ'ասենք, որ նախքան կանխակալ եւ վերայայտ կարծիքներ յայտնելը բարի լինեն քաղաքներից դուրս ելնելու ու գիւղերի ճամբան բռնելու եւ անձամբ համոզուելու մեր ճշմարտութեան եւ ոչ թէ կասկածանքով վերաբերուեն մեր բազմաթիւ աշխատանքներին, ուրիշներին էլ մոլորեցնելու պատճառ դառնան »:

Նուիրականութեան հասնող ազնիւ ու խոր գիտական աշխատանքը հայ ժողովրդական երգի բնագաւառում միահիւսւում է Կոմիտասի անուան հետ: Այդ են ապացուցում նրա թողած երգերը. այդ ճշմարտութիւնը հաստատել է ինքը՝ ժամանակը:

Ժողովրդին պաշտող, իր կեանքը լիակատար նրա երաժշտական արուեստին նուիրաբերած Կոմիտասը իր ստեղծագործական հանճարն էլ ամբողջովին վերագրում էր ժողովուրդին :

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

11 ՄԱՅԻՍ

Կը շփոթինք, երբ կը փորձենք թափանցել տիեզերքի խորհուրդներուն: Կորսնցուցած ենք կախարդական բանալին՝ որով պիտի կարենայինք բանալ հրաշքին եւ անսահման իմացութեան դռները: Օգնութեան կը կանչենք անողոք աստուածները՝ որոնք կը ծիծաղին մեր տառապանքին վրայ: Բացարձակ անմեղութիւնն է որ մեզ պիտի փրկէ: Այն ատեն է որ մանկութիւնը կը վերադառնայ մեզի եւ մեզմէ մէկը թախանձագին եւ բազկատարած կը դիմաւորէ զայն: Բանաստեղծն է՝ որուն շրթները հրեղէն խօսքեր կը մրմնջեն .

31 ՕԳՈՍՏՈՍ

Նաւահանգիստին մօտեցած եմ արդէն: Բայց ինչո՞ւ այս սաստկաշունչ փոթորիկը հոգիիս մէջ: Ծովը աւելի մեծ կոհակներով չէ՞ր փշրուեր ատենօք տենչանքի խարակներուն դէմ, երբ յոյսի մրրկանաւերը իրենց հզօր թեւերը կը բանային կապոյտին մէջ: Կեանքը իր օղակները հիւսեց հանդրուանէ հանդրուան, եւ ահա շղթային երկու ծայրերը պիտի միանան իրարու: Բայց ինչ է այս խռովայոյզ հեւքը սրտիս մէջ: Երազնե՞ր կան դեռ, կարօտնե՞ր այնքան պատրանքներէ ետք, երբ վաղուց արդէն մահաբոյր մոխիրը ծածկած է ամէն կրակ ...

ՀԵԼԻՈՊՈԼԻՍ, 21 ՕԳՈՍՏՈՍ

Պարտէզին երկու արմաւենիները պահած են միշտ իրենց ճակատագրին անպատում գեղեցկութիւնը : Օգոստոսի մէջ արդէն իսկ զարդարուած են ահա կարկեհան ողկոյզներով՝ որոնց վրայ մեղուները կուգան քաղցրութեան ոսկի չիթեր ծծել :

Դեռ քանի տարի, այս եղանակին, պիտի տեսնեմ գեղուղէշ ծառերուն պտղաբերքը: Բայց աստուածները մեծապէս արժանի են օրհնութեան, երբ ահա այս ամառ եւս ինծի կը շնորհեն բնութեան խորհուրդներուն պսակումը :

Հովին մէջ մեղմօրէն կ'օրօրուին սագարթները՝ որոնցմէ կը ծաւալի արծաթահոս ջուրի եւ անտեսանելի լարերու լուսեղէն նուագ մը: Անապատը քայլ մը անդին կարծես կը սպասէ կարօտահար ոգիի մը կանչին՝ ուր անծանօթ սիրոյ մը հրեղէն խոստումը կայ :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3

Երբեմն կը խորհիմ քերթուած մը գրել հետեւեալ բառերով .

« Աչքերս գոցեցի աշխարհի տեսիլքներուն դէմ. եւ տեսայ հոգիիս անդունդը»:

Կոյրերը միայն այս անդո՞ւնդը կը տեսնեն, թէ անսահման պարտէզներ եւս անոր եզերքին վրայ, հրաշալի գեղեցկութեան մը լոյսերուն մէջ :

« Աշխարհի պատկերներուն դէմ գոցեցի աչքերս եւ տեսայ բանաստեղծի հոգիիս անդունդը»:

Անոր անչափելի խորութեան մէջ դիտելուն համար է, որ կախարդուած է բանաստեղծը :

ՕԳՈՍՏՈՍ 20

Մեր բնակած տունը, երեսուն տարի առաջ :

Կեանքը տարբեր էր այն ատեն: Դեռ կը հնչէին այնքան սիրական ձայներ՝ որոնք լռած են յաւիտեան: Առաւօտեան շողերուն հետ շուրջս կուգային սիրական դէմքեր՝ որոնք յիշողութեան մէջ միայն կ'ապրին :

Տունին անցեալը կը վերապրիմ այս պահուն: Ցաւագին թրթռացում մը կը յուզէ լարերը նուագարանին որ ներդաշնակ երիտասարդութեան մը խորհուրդն էր կարծես :

Պարտէզը պահած է միշտ իր ծաղկաւէտ գեղեցկութիւնը: Աստանդական սիւները ծածկուած են միշտ արեւելեան յասմիկի ոստախիտ դրասանգներով՝ որոնց մէջ սպիտակ աստղերու կը նմանին խնկաբոյր ծաղիկները :

Պահ մը կը թուի ինծի տեսնել հայրս, նստած վայրահակ ոստերուն եւ իրիկնամերձի արեւաշող լռութեան մէջ : Ամէն ինչ երազային քաղցրութիւն է. բայց կեանքի նոր աղբիւրէ մը կը բխի, զառնահամ եւ պղտոր: Ձայները՝ որոնք լսելի են սոսկ հեծեծանքի մ'ընդմէջէն, ուրախութեան ոչ մէկ խոստում կը բերեն ինծի: Յոյսի թեւերը կոտրած են եւ սփոփարար ցնորքն իսկ սուտի կը նմանի:

Կը հեռանամ ծանրաքայլ: Ծառազարդ փողոցին մէկ անցորդն եմ մենաւոր՝ որուն կը հետեւին, ստուերներ, կարօտակէզ ստուերներ ...

Ոչ մէկ դանգատ: Ոչ մէկ տրտունջ : Խաղաղութիւն :

Կարելի՞ է արգիլել որ հասուն պտուղները իյնան ծառէն :

Մերկացաւ կեանքի շքեղ ծառը:

Խստաշունչ եւ անձրեւացող աշունը պիտի գայ շուտով, ամենաբարձր ոստերուն վրայ մնացած պտուղներն ալ թափել :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԵՐԳԵԼ

Սի'րտ իմ անյագուրդ, սի'րտ իմ անհանգիստ ,
Ուզում ես նորից երգել ու շողալ,
Կարօտ ես նորից յանգի ու վանկի ,
Ցանգեր ես փնտռում, վարդեր ու սոխակ...,

Ե'կ, փորձենք երգել, իմացիր սակայն,
Որ էլ չեմ կարող հին ձայնով երգել ,
Այլ է տարիքը, կարիքը, ներկան ,
Նոր – նոր պոէտներ հանդէս են եկե'լ ;

Երգենք, չամաչենք, իջաւ երեկոն ,
Շուրջը լռում են աղմուկ ու կանչեր
Շալեապինն անգամ իմ այս տարիքո'ւմ
Երգում էր յաճախ ու երգը... այն չէր :

1959 Գ. ՄԱՀԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Գ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

— Խնդրեմ, պարոն, ձեր պայմանները ըսէք :

Փոխանակ ուղղակի պատասխանելու, Կոստանեան մօտեցաւ տղուն, եւ նայուածքին մէջ դմայլանքի արտայայտութեամբ մը — որ տիկնոջ աչքէն չվրիպեցաւ — թեթեւ քննութենէ մը անցուց զայն :

— Տիկին, ըսաւ աւարտելով, մի սքանչելի զաւակ ունէք ... դէմքը ցոյց է տալիս մի յոյժ խելօք պատանի: Հաւաստում եմ ձեզ, Տիկին, որ՝ իրան տրուելով նպատակայարմար դաստիարակութիւն, սա լինելու է մի շատ, մի վերին աստիճանի երեւելի անձ ...

Իր մոլեռանդ ու ջղայնոտ մայրութեան ամէնէն զգայուն թելերուն վրայ այսքան քաղցր, այսքան գգլիչ կերպով փայփայուած, Տիկին Մարկոսեան մէկէն ի մէկ թօթուեց իր անհաղորդ կեցուածքը . Աշխոյժ շարժումով մը մէկդի առնելով սեւ քողը, որուն տակէն Կոստանեանին աչքին պարզուեցաւ կանանչ դաժան նայուածք մը կանխահաս պառաւութեան աւերներով աղեղցած երկար դէմքի մը վրայ, զուզ· ջուն ձայնով մը ըսաւ .

— Օհ, շնորհակալ եմ, պարոն, որքան կ'ուրախացնէք զիս: Շնորհակալ եմ ...

— Ոչինչ, տիկին, ճշմարտութիւնն յայտնում եմ: Իմ ասածը փաստով կարող եմ հաստատել :

Ու Կոստանեան բռնեց տղան ու տարաւ իր գրասեղանին մօտ: Ու երկիւղած լռութեան մը մէջտեղ է որ խաչաձեւին մատները, կարկինն ու մեթրաչափ գործին իրենց պայմանագրական դերը խաղացին տղուն գանկին վրայ, Գալ. Կոստանեան սրտէժին բոլոր մանրամասն արարողութիւններովը: Մասնաւոր տետրակի մը մէջ հարկաւոր ծանօթագրութիւնները նշանակելէ յետոյ, մանկավարժը, գուշակի մը լուրջ եւ հանդիսաւոր ձայնովը, պատգամեց .

— Տիկին, ձեր զաւակը կոչուած է լինել մի մեծ գիտնական, որը պէտք է պարծանքը լինի մեր ազգին :

Մայրը, այս բերկրալից աւետումէն իր զգացած ուրախութիւնը խօսքով արտայայտելու անկարող, աչքերը արտասուալից, թեւերը բացաւ իր զաւկին .

— Արշակս, հոգիս :

Տղան մօրը գիրկը սլացաւ: Ու պահ մը անոնք գիրկընդխառն մնացին, մինչ Կոստանեան, հեռուէն, կը վայելէր մարդկային շուշորդութեան այդ անբացատրելիօրէն խեղկատակ տեսարանը, աչքերը մոլեգին գոհունակութեան եւ ծաղրանքի նշոյլներով ցոլարձակ: Երբոր զաւակը մօրը գիրկէն բաժնուեցաւ, Կոստանեան նորէն իր դիրքը փոխած, երկիւղած ու յարգալից եղած էր :

Տիկին Մարկոսեան, հրճուանքէն, առաջին վճարման կանխիկ վճարեց, հակառակ մանկավարժին մերժումներուն: Ու բերնին մէջ շնորհակալութեան բառերով էր որ զաւակը յանձնելով այդ մարդուն՝ դուրս ելաւ, սեւ քողքին տակ պարտկելով իր այլայլած դէմքը :

— Զաւակս մեծ գիտնական մը պիտի ըլլայ... ազգին պարծանքը ... մեծ հարստութեան տէր: Աստուած իմ, իրա՞ւ է արդեօք. կը մրմնջէր խեղճ կինը ճամբան :

Տուն հասնելուն, շիտակ իր սուգի սենեակը ելաւ, եւ, քողը երեսին, ծնրադրելով երկանը կենդանագրին առջեւ, աղօթեց երկարօրէն, լուռ ու մունջ, ինչպէս երբեք չէր աղօթած :

Իր սուգի, թախծութեան, հիւծումի ուխտուած կեանքին վրայ յանկարծ նոր վարագոյր մը կը բացուէր, տեսա, անին խորէն արշալոյսի մը կանխայեղկայ ճառագայթները շողացնելով : Փառքի, մեծութեան, ցոյցի իր բնածին տրամադրութիւնները որոնք դժբախտութեանց յաջորդական հարուածին տակ ջլած նուաղած էին, մէկէն ի մէկ կը յառնէին, կը յորձանային, իր դունատ թոյլ այտերը շառագունելով, աչուըներուն կանանչ բիբերը կենդանացնելով : Երազ մըն էր որ կ'արթննար: Հոգեկան վայելումներու անիրաւ զրկանքին, ճզմուած կոտրած հպարտութեան մը փոխվրէժին բոցերը ահաւոր հրդեհ մը կը բռնկցունէին հիմա այդ վտիտ, հալումաշ, կմախաձեւ մարմնին մէջ :

— Տղաս մեծ գիտնական մը... ազգին պարծանքը ... մեծ հարստութեան տէր, կը մրմնջէր իր թիկնաթոռին մէջ ընկղմած :

Ու այս քանի մը հսկայ բառերուն ետին թաքնուած փառասիրութեան, արհամարհանքի, ամբարհաւաճ կենցաղի մը արբեցուցիչ հեռապատկերը կը դառնար իր աչքերուն առջեւ, վանելով իր տրամալի մտածումներուն յաճախանքը, դժոխային ուրուականը իր հին սուգերուն, իր հին կսկիծներուն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Արաքսի Աչճեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գըլճեան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան 15.000 ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, փոխան ծաղկեպսակի իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր ողբացեալ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԻԳԸՐԵԱՆի

մահուան առթիւ ։

× *Նոյն առիթով եւ նոյն նպատակին կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Սողոմոնեան երկու հազար ֆրանք եւ Սարեան ընտանիքը հազար ֆրանք ։*

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ողբացեալ Գէորգ՝ Բարմազի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Տիրան եւ Սիրվարդ Զօլաքեան երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Որբախնամ Տիկնանց Միութեան ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

×

Այրի Տիկին Փերուզ Եաքճըճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Ինճեճեան ընտանիքը հազար Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տիկին Ս. Եօթնեղբայրեանէ եւ Գ. Յարութիւն Յովակիմեանէ հազար ֆրանք ։

ՈՐԲԵՐՈՒ Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Աղլաղանեանէ երկու հազար ֆրանք, ի յիշատակ Տիկին Թագուհի Ոսկեանի ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ճաշարանը սպասարկելու համար այր մարդ մը ։

Դիմել վարժարան՝

26, RUE TROYON, SEVRES
METRO : PONT DE SEVRES

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մեկնումի պատճառով ծախու է քաղաքին գեղեցիկ տուն մը, պարտէզով Մեռի տ'Իսիի *մեթրոյին մօտ ։*

Գետնայարկի վրայ, տունը ունի մուտք, հիւրանոց, ճաշարան, խոհանոց եւ արտաքնոց ։ Առաջին յարկը՝ երկու ընդարձակ սենեակ եւ երկու փոքր ։ Շինուած է ամբողջովին մառանի մը վրայ ուր կայ լուսաւոր աշխատանոց մը եւ լուացարան ։ Ուզողին կը ձգուի նաեւ հասութաբեր օղակ շինելու գործ մը արդիական մեքենաներով ։

Ժամադրութեան համար հեռաձայնել՝

MIC. 53-23

Հասցէ Դաւիթեան՝

26, RUE E. ZOLA, ISSY

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Ծախու է չորս սենեակ, խոհանոցով տուն մը ։ Դիմել՝

M ERGANIAN
11, BLD. RODIN, ISSY-LES-MOULINEAUX

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ «Սիամանթօ» խումբին ։

Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ Քրուէքիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուառ ։

Կը նախագահէ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն մասնակցութիւն կը բերեն Նոր Սեբաստիոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամեանի ։

Կ'արտասանեն — Տիկ. Գայթանճեան, Օր. Տապագեան եւ ընկեր Վ. Սարգիսեան ։

Կը նուագեն (ջութակ) Պ. Աբրահամեան, ընկեր Պէրպէրեան եւ Սօնա Տէր Պետրոսեան *(դաշնակ)* ։

Կ'երգեն Օր.ներ Անժէլ Կարապետեան, Աորինէ Պապայեան ։

Եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, սիրուած երգիչ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան, *դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար* Պ. Ափրիկեանի ։

Հայկական պարեր Տէսինի Նոր Սեբաստիոյ կողմէ ։

Մուտքը ազատ է ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԿՐԸՆՈԲԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Շաբաթ, 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՎԻԷՆԻ Անի կոմիտէն Կիրակի (25 Հոկտեմբեր), ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկուշաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի Ղափանի շրջանի Աղարակ գիւղացի Լեւոն Ղազարի Պօղոսեան եւ Մոզկզ գիւղացի երկու եղբայրներ՝ Աշոտ եւ Մամիկոն Սարգիսի Յարութիւնեան, որոնք կորսուած են Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.—

M. V. AGHAYAN
28, Bd. Roume, les Martegaux, Marseille (13ᵉ) B. du R.

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Գիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ ։

ԳՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 25ին ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 17ին ։

Կը խօսի ընկեր Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ընկեր Մ. Պապիկեանի սրահը, Քաթ Գիսօն Փըթի Շալէ ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին ։

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 25ին ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ

ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V 31, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ JEAN CANTEL

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՕՐ. CHRISTIANE JANԻ

Deux Orchestres — **Attractions** — **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղան նիբը հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ։ PRO. 77-73

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Le Club

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2300

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 20 OCTOBBRE 1959

35-ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8625 35ÈME ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15-ՐԴ ՏԱՐԻ ; ԹԻՒ 4426

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆԸ...
(ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ)

Էր երբեմն, որ Խորհրդ. Հայաստանի վարիչները կամ համայնավար իրականութեան մէջ որոշ դեր ունեցող Հայեր, Սփիւռքի Հայութեան դերն ու արժէքը ստորագնահատելով, ու նաեւ ստորագնահատելով իրենց դերքն ու պարտականութիւնները, կը յայտարարէին թէ «իրենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն ...»:

Այլ խօսքով, իրենց համար խորթ է տարագիր Հայութիւնը, անտարբեր են անոր չար ու բարիին հանդէպ :

Անոնք կը բաւականանային սփական փոքրիկ հանոցով, երբ խնդիրը իրենց պարտականութիւններուն շուրջ կը դառնար, բայց չէին դադրեր Թուխս նստիլ միջազգային մեծ հաւրունին մէջ, եթէ այդ կը պահանջէր համայնավարութեան կամ Խորհրդ. իշխանութեան շահը :

Այսօր կը թուի, թէ այդ մտայնութիւնը փոխուած է չափով մը, եթէ նկատի ունենանք զանազան առիթներով արտասահման եկող ու գացող հայ պատասխանատու մարդոց արտայայտութիւնները, միշտ նախապէս ընդունելով, թէ անոնք անկեղծ են եւ իրենց խօսքը ճշմարիտ եւ անսուտ արձագանգն է իրենց մտածումներուն եւ զգացումներուն :

Հայաստանի վարիչները այսօր, չափով մը, կը թուի թէ կը զգան, որ Սփիւռքի Հայութիւնը ձիւթական ու բարոյական այնպիսի արժէք մըն է.. զոր անգիտանալ կարելի չէ, իսկ անգիտանալը՝ ինքնին ծանր սխալ մը՝ եւ անքաւելի մեղք մը :

Մեր խօսքը չի վերաբերիր անշուշտ այն ժխտական երեւոյթներուն, որոնց հեղինակները կրկին կը գտնենք Խորհրդային իրականութեան, ու նաեւ Խորհրդային Հայաստանի մէջ :

Այն դերը զոր կատարել տուին էջմիածնին, արտասահմանը պառակտելու ապերախտ աշխատանքին մէջ, ժխտական իմաստով հետաքրքրութիւն մըն է տարագիր Հայութեան նկատմամբ, զոր պիտի դատապարտէր ամէն արդար Հայ :

Սփիւռքի Հայութիւնը, պառակտողի գժտութիւն սերմանողի դերին մէջ չէ որ կ'ուզէ տեսնել Խորհրդ. Հայաստանի վարիչներն ու անոր ենթակայ հաստատութիւնները, քաղաքական ըլլան անոնք, մշակութային թէ կրօնական :

Արտասահմանի հայրենակարօտ բազմութիւնները, յանձին Երեւանի վարիչներուն, կ'ուզեն տեսնել իրենց ցաւերուն ցաւակից, իրենց ազգային խոէ..ներուն հաղորդակից մարդիկ, անձեր՝ որոնք այս կամ այն չափով նպաստէին Սփիւռքի Հայութեան վէրքերը բուժելու, անոնց ներքին բարոյական տկարութիւնները, վէճերը, պառակտումները անհետացնելու աշխատանքին :

Ցարդ հակառակն է որ տեսանք :

Երեւան խորացուց միայն տարագիր Հայութեան պառակտումները, ի խնդիր նեղ կուսակցական շահերու, որոնք որեւէ կապ չունին Հայութեան ընդհանուր շահերուն հետ :

Մենք չենք գիտեր ինչպէ՞ս հաշտեցնել Հայաստանի Խորհրդ. իշխանութեան այս ժխտական ընթացքը, արտասահման այցելած մի քանի բարձրաստիճան հայ դէմքերու արտայայտութիւններուն հետ, որոնք կը բխին հայկական շահերու շիտակ ըմբռնումէն:

Խօսելու համար անոնցմէ ամէնէն պատասխանատու անձին, Նախագահ Առուշանեանի մասին, բանք, թէ իր կարգ մը յայտարարութիւնները, կատարուած Ս. Փաւլոյի եւ Մոնթէվիտէոյի մէջ, երատւնք կուտան, ինչպէս բսինք, մտածելու թէ բան մը փոխուած է հայ պետական վարիչներու մտայնութեան եւ ազգային շահերը ըմբռնելու իրենց տեսակէտին մէջ :

Ան, ինչպէս կը հաւաստեն արժանահաւատ անձեր, հրապարակային ժողովի մը մէջ, ի պատասխան ունկնդիրներուն կէկին հարցումին, թէ ինչո՞վ կրնանք օգտակար ըլլալ Հայրենիքին, պատասխանած է ըսելով՝ Հայրենիքը ձեզմէ նիւթական օժանդակութիւն չսպասեր եւ կարիք ալ չունի: Հայաստանին մեծագոյն օգնութիւնը տուած պիտի ըլլաք, եթէ փորձէք պահել ձեր ազգային գոյութիւնը, սորվիք ձեր լեզուն եւ պատմութիւնը, աշխատիք Հայ մնալ, մինչեւ որ հնարաւոր ըլլայ օր մը փոխադրուելու Հայրենիք :

Միեւնոյն առթիւ, քաղաքացի Տ. Առուշանեան խստօրէն կշտամբած է «յառաջդիմական» պարոն մը, որ, յիշած է, թէ ան իր զաւակները ազգային վարժարան չի ղրկեր, որովհետեւ գրողը դաշնակցականներու ձեռքն է եւ հիմնէր հայրենիքի թշնամի անտէր» երդ կը տրուի :

Տ. Առուշանեանի արտայայտած այս միեւնոյն ոգին, մենք տեսանք Խորհրդահայ ուրիշ ականաւոր դէմքերու քով ալ, ո՞ր թէ ինչու կը մտածենք, թէ բան մը փոխուած է թերեւս, Հայաստանի հայ ղեկավարներու մտայնութեան մէջ, եթէ այդ գեղեցիկ արտայայտութիւնները խօսքէն գործի փոխուին :

Եթէ ճիշդ են մեր ենթադրութիւնները, ուրեմն անհրաժեշտ է որ Երեւան գործնական քայլեր առնէ այդ ուղղութեամբ, ցոյց տալով, թէ ինք կը հետապնդէ ու ազգային մտահոգութիւններ ունի ըՍփիւռքի հայութեան նկատմամբ :

Այդ քայլերը, ամէնէն առաջ պիտի ըլլան՝

Ա.— Դադրիլ վէճեր ստեղծելէ ու հրահրելէ արտասահմանի Հայութեան մէջ, եկեղեցական կամ կուսակցական գետնի վրայ:

Բ.— Սանձել արտասահմանի իր կարճամիտ կուսակցական հետեւորդները, չի խռովելու Հայութեան անդորրութիւնը օտար ժողովուրդներու ծոցին մէջ:

Գ.— Բանալ Հայաստանի դռները բոլորին առջեւ անխտիր՝ որոնք պիտի ուզէին հոն այցելել, առանց հեթանոսի եւ քրիստոնեայի հարց յարուցանելու :

Դ.— Մշակութային աղատ կապ րստեղծել արտասահմանի եւ Հայրենիքի գրողներուն եւ արուեստագէտներուն միջեւ : .

Ե.— Թոյլ տալ դրական եւ արուեստի այլ ստեղծագործութիւններու ազատ մուտքը եւ փոխանակութիւնը :

Զ.— Հայաստանի դրական ղեկավարութեան օրգաններուն համար, ընդունիլ արտասահմանի գրողներու ալ աշխատակցութիւնը, առանց զուտ արուեստի եւ գիտութեան ներքուած յօդուածներով :

Այս կերպով է որ Հայութիւնը իբրեւ ամբողջականութիւն, պիտի կրնայ հաղորդակից եւ զօրավիգ ըլլալ իրարու, յօգուտ Հայրենիքին եւ բովանդակ Հայութեան :

Գեղեցիկ խօսքերը պէտք է նուիրագործուին գեղեցիկ գործերով :

Ահա թէ ինչ բանի կը սպասէ Սփիւռքի Հայութիւնը :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ

ԱՅԶՆՀԱՒՈՒՐԸ ՓԱՐԻԶ ՊԻՏԻ ԳԱՅ

Մեծերու ժողովը որոշ տարակարծութիւններ ստեղծած է Արեւմտեաններու միջեւ: Կարգ մը երկիրներ վերապահ են, ուրիշներ կ'աճապարեն :

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Լօյտ Նոյեմբեր 11–12ին Փարիզ պիտի գայ: Ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը կ'աշխատի նախ իր յարաբերութիւնները բարելաւել դաշնակիցներու, մանաւանդ՝ Եւրոպացի դրացիներուն հետ: Այս այցելութենէն ետք, Լոնտոն պիտի երթան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատենաուըր, Իտալիոյ Վարչապետ Սէննի եւ Արտաքին Նախարար Փելլա: Երեքն ալ հրաւիրուած են բրիտանական կառավարութեան կողմէ :

Դէպի Մեծերու հանդիպում երկրորդ հանգրուանը հետեւեալն է :

Շաբաթ առաւօտ Պոնի մէջ յայտարարուեցաւ թէ Նախագահ Այզընհաուըր կարեւոր նամակ մը գրած է Վարչապետ Մաքմիլընի: Նոյն օրը, իրիկուան, Ուաշինկթընի «լաւատեղեակ շրջանակներու» կողմէ լուրը հաստատուեցաւ: Բայց զրոյցը յանկարծ դադրեցաւ շրջելէ՝ երբ Սպիտակ Տան պաշտօնական բանբերները մերժեցին պատասխանել այս ուղղութեամբ եղած հարցումներուն: Իրականութիւնը այն է, թէ պաշտօնական անձնաւորութիւններ պէտք չէ որեւէ յայտարարութիւն ընեն՝ երբ կառավարութեանց ղեկավարները նամակներ փոխանակեն. պէտք է սպասել հրատարակութեան :

Այսուհանդերձ, Լոնտոնի, Պոնի թէ Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակները վստահ են թէ Ամերիկայի Նախագահը նամակ մը գրած է Անգլիոյ Վարչապետին, առաջարկելով որ մօտ ատենէն արեւմտեան «Չորսերու» ժողով մը գումարուի Փարիզի մէջ :

Այս ուղղութեամբ նամակներ ղրկուած են նաեւ Զօր. տը Կոլի եւ Վարչապետ Ատենաուըրի :

Հաւանական է, որ ամսոյս վերջը, Այզընհաուըր, Մաքմիլըն, Ատենաուըր եւ տը Կոլ ժողով մը գումարեն՝ Մեծերու հանդիպումին պատրաստութիւնները տեսնելու համար: Միջազգային մամուլը վստահութեամբ կը հաղորդէ այս լուրը, անշուշտ, միշտ սպասելով որ պաշտօնապէս հաստատուի :

Միւս կողմէ, կը շեշտուի այն պարագան, թէ ներկայ պայմաններու մէջ Չորսերու նման ժողով մը անհրաժեշտ է: Մեծերու ժողովէն առաջ Արեւմուտքի մէջ համաձայնութիւն գոյացնելու միակ միջոցը կը նկատուի ան: Մանաւանդ՝ երբ Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան Արտաքին Նախարարներու ժողով մը գումարելու հարցը այժմէական չէ այլեւս: Կարեւորը այն է՝ որ Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա եւ Ամերիկա իրարու միջեւ համաձայն ըլլան :

Կացութիւնը, ներկայիս, հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ .—

Արեւմտեան Գերմանիա .— Վարչապետ Ատենաուըր յայտարարեց թէ երկու նամակ ստացած է. մէկը՝ Այզընհաուըրէն, միւսը՝ Խրուշչեւէն. «պաշտօնական յուշագիրներ չեն անոնք, հետեւաբար՝ չեմ կրնար խօսիլ անոնց պարունակութեան մասին, բայց, նամակներու այս փոխանակութիւնը պէտք է նկատել բանակցութեանց նոր շրջանի մը «կիզը»՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Այդ բանակցութիւնները, շարունակեց Վարչապետը, գլխաւոր երկու հարցեր պիտի շօշափեն. — Գաղ պատերազմին վերջ տալ եւ խաղաղութեան շրջան մը ստեղծել: Ինչ կը վերաբերի առաջին կէտին՝ յուսանք որ ան ըլլայ պատուաւոր կերպով. բայց Գերմանիա պարտուած է եւ անխուսա –

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ հակահարեկչական շարժումին սպառնալիքները կը շարունակուին : Միթթըրանէն ետք Տօքթ. Լեւոն Ցովնանեան ամէն օր կ'արժանանայ գրաւոր կամ բերանացի սպառնալիքներու: Առջի գիշեր երբ Տիկին Ցովնանեան պատասխանած է հեռաձայնէն, ըսելով թէ ամուսինը տակաւին չէ եկած, քիչ ետք կառք մը եկած ու տան առջեւ կեցած է: Տիկին Ցովնանեան անմիջապէս հեռաձայնած է ոստիկանութեան որ փութացած է Ցովնանեանին տունը: Կառքը անմիջապէս փախուստ տուած է :

ՆԻՈՒԶ – ՔՐՈՆԻՔԼ անգլիական թերթը գրած է թէ ֆրանսական գաղտնի ոստիկանութիւնը տեղեակ էր որ իսկական դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի, «յեղափոխութեան իսկական վտանգ» մը կը շեշտէ թերթը. համաձայն նոյն աղբիւրին դաւադիրներու գլուխը կը գտնուի Նախկին զօրավար մը որ քաղաքացիներու կազմակերպութիւն մը ունի ձեռքին տակ: Նպատակնին է .— Պետական հարուած մը որ միակ միջոցն է Ալժերիան Ֆրանսական պահելու համար :

ՔԼՕՏ ՔՈԿԱՆ եւ իր Պելժ ընկերուհին Վան Տէօ Սթրաթէն ձիւնի փոթորիկի մը զոհ գացին, Հիմալայայի վրայ, (7500 մեթր բարձրութիւն): Իգական՝ առաջին խումբն էր որ կը փորձէր յաղթել Չօ Օյու լեռը (8180) ցարդ միայն այրերուն ծանօթ: Ֆրանսացի ծանօթ ալփինիսթը քառասուն տարեկան էր: Իր ընկերուհիները որոշած են շարունակել ....:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ նոր դրամ հաստատուեցաւ.— Տիրհամը 0.97 ծանր ֆրանք կ'արժէ: Թէոր- անօրէնութիւն Մարոքի հին ֆրանքը արժէքը կը պահէ: Նոր տիրհամը արաբերէն եւ ֆրանսերէն թղթադրամ մըն է որուն վրայ Մոհամէտ Ե. Թագաւորին նկարը կայ :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Հոկտեմբեր 22-ին Ֆինլանտա պիտի երթայ :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ թերթերը կը գրեն թէ Քասըմի վրայ յարձակողներէն մէկը գտնուած է, իրաքեան Ալ Կումուրիէ թերթին նախկին պաշտօնեաններէն մէկն է՝ Ապտէլ Վահապ էլ Ղաուի :

ՓԱՐԻԶԻ 15րդ Թաղամասին մէջ, ոստիկանատան մօտ, ալժերիացի ահաբեկիչ մը ոստիկան մը դաշունահարեց. զոհը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր գործողութեան ենթարկուեցաւ. վիճակը ծանր կը մնայ: Ահաբեկիչը ձերբակալուած է: Միւս կողմէ, Նասիոնի հրապարակին վրայ Ալժերիացիներու երկու խումբեր կրակ բացին իրարու վրայ. երկու հոգի վիրաւորուեցան :

ԼՈՒՆԻՔ – Գ. լուսանկարած է լուսնի ցարդ մեզի անծանօթ երեսը, կը հաղորդէ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը, աւելցնելով թէ բոլոր գործիքները լաւ վիճակի մէջ են եւ կը գործեն: Արուեստական մոլորակը երկիր մօտենալէ ետք, դարձեալ պիտի լուսնին մօտենայ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Ապահովութեան Ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուեցան սպայակոյտի նախկին հրամանատարը, եօթը սպաներ եւ բժիշկ մը՝ որոնք փորձած էին միապետութիւնը տապալել :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց, երբ համայնավարներու եւ Նեօ Նազի կրթող երիտասարդներու միջեւ կռիւ մը ծագեցաւ :

ՔՈՒՊԱՅԻ կառավարութեան պատերազմական նախարար նշանակուեցաւ Ֆիտէլ Կասթրոյի եղբայրը՝ Ռաուլ Կասթրօ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնեայ Լանժըլ սպառնալիքներու ենթարկուած է՝ որպէսզի լրտեսութիւն ընէ Խ. Միութեան հաշւոյն: Ուաշինկթըն բողոքեց :

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը նոր է վերադարձած Արեւելքէն եւ այսպէս կը ներկայացնէ հայ մտքի ու մշակոյթի նախկին կեդրոն Պոլսոյ ազգային-մշակութային կեանքի այսօրուան պատկերը :

Սփիւռքի եւ մասնաւորաբար Ամերիկայի Հայութիւնը պատահականօրէն հատուկտոր տեղեկութիւններ միայն կը ստանայ Թուրքիոյ եւ մասնաւորաբար Պոլսոյ հայ կեանքին ու մշակութային վիճակին մասին, տեղական թերթերու եւ ճամբորդներու միջոցաւ։ Պոլիս այցելութեանս առթիւ, պարտականութիւն համարեցայ մօտէն շահագրգռուիլ այնտեղ մնացած Հայութեան ազգային ու մասնաւորաբար մշակութային վիճակով, որ, պէտք է ըսել, ներկայիս Թուրքիոյ մէջ տիրող նոր պայմաններուն տակ, ենթադրուածէն աւելի մխիթարական պատկեր մը կը ներկայացնէ :

Կ'արժէր ուրեմն հետաքրքրուիլ եւ ընդհանուր գիծերով ներկայացնել այդ պատկերը, նկատելով որ Պոլիս, երբեմնի կեդրոնը արեւմտահայ կեանքին ու գրականութեան, մայր վառարանը եղած է գաղութահայ մշակոյթին։ Թերեւս աւելորդ է յիշել, թէ գաղութներու հայ հանրային կազմակերպութիւնները հիմնուած են Ազգ. Սահմանադրութեան վրայ եւ կարգ մը գաղութներ մինչեւ առաջին աշխարհամարտը կապուած մնացած էին Պոլսոյ Պատրիարքարանին։ Դարձեալ, գաղութներու ուղեցոյց մտաւորականները Պոլսոյ իրենց գործունէութիւնն է, որ շարունակած են նոր հորիզոններու տակ։ Վերջապէս, մեր լեզուն ու գրական-գեղարուեստական ուղղութիւնները իրենց ազգային նկարագիրը կը պարտին 1885էն սկսեալ մինչեւ 1914 իրական ազգային շունչով ու տարբերով ոգեւորուած այն մտաւորական շարժումին, որուն յառաջապահները եղան մեր ամէնէն ընտիր ու անմահ գործիչներն ու գրագէտները։ Ազգային մեծ աղէտներէն ետք։ Հայութենէ պարպուած Թուրքիոյ մէջ մնացած է միայն Պոլիսը, իր մէջ պարփակելով տեղացի թէ գաւառացի բեկորներ, որոնք իրենց հոգեկան ապաստանը գտած են ազգ. հաստատութեանց շուքին տակ :

Ազգ. հաստատութիւնները, մասնաւորաբար եկեղեցի եւ դպրոց, իրենց գոյութիւնը կը շարունակեն նոր պայմաններու պարտադրանքին տակ, եւ ուրախ եմ յայտնելու, թէ այնտեղ մնացած Հայութիւնը չէ կորսնցուցած ազգ. ոգին, եւ երբ առիթը կը գտնէ, կը ջանայ աւելի եւս կենդանացնել զայն :

Ներկայիս Պոլսոյ մէջ կը հաշուուին շուրջ 50.000 Հայեր։ Գաւառներու մէջ ալ ցրուած Հայեր կ'ապրին, որոնց մէջ Կեսարիան (իր եկեղեցիով), Սեբաստիան, Մալաթիան եւ ուրիշ կարգ մը տեղեր հաւաքական կեանքի նշաններ կը ցուցադրեն, մասնաւորաբար երբ Պատրիարքարանէն ղրկուած հոգեւորականի մը այցելութիւնը կ'ընդունին։ Գաւառներու մէջ ցրուած Հայութիւնը զրկուած է եկեղեցիէ ու մանաւանդ հայ դպրոցէ : Բարեբախտ կէտը այն է միայն, որ հետզհետէ գաւառներէն երբեմն բեկորներ կը հասնին Պոլիս եւ այնտեղ կը հաստատուին։ Այս առթիւ, իբր նշանակալից մանրամասնութիւն, կ'ուզեմ դիտել տալ, թէ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն այն չափահաս տղաքը, նոյն իսկ թլփատուած, որոնք վերջին տարիներուն մկրտուած են Պոլսոյ եկեղեցիներուն մէջ եւ նոր անձնագիր ստացած՝ իրենց հայրենի անունով :

Ներկայ քաղաքական ընդհանուր պայմաններուն շնորհիւ, հայութիւնը տնտեսապէս բարօր վիճակ ունի Պոլսոյ մէջ : Կը զբաղին գլխաւորաբար առեւտուրով ու արհեստներով, եւ նկատելի թիւով հարուստներ կը համրուին իրենց մէջ : Տնտեսական բարգաւաճումը իր ազդեցութիւնը ունեցած է նաեւ հանրային կեանքին վրայ եւ ազգային հաստատութիւնները լայնօրէն օգտուած են նիւթապէս, հանրային օժանդակութեան շնորհիւ։ Մեր ժողովուրդին զոհաբերութեան մէկ պատկերը կը ներկայացնեն օրաթերթերու չորրորդ էջերը, որոնք ամէն օր կը յորդին նուիրատուութեանց ցանկերով :

ԱԶԳ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ ազգային կեանքը կ'ընթանայ Ազգ. Սահմանադրութեան գործադրութեամբ, պետական ներքին քաղաքականութեան եւ օրէնքներուն պարտադրած գիջումներով։ Այսպէս՝ Ազգ. Կեդր. Իշխանութեան գլուխը կը գտնուի Սահմանադրութեան համաձայն ընտրուած Պատրիարքը՝ Գարեգին արք. Խաչատուրեան, որուն կը գործակցին վարչական ու կրօնական ժողովները : Այս երկու գլխաւոր ժողովները, թէեւ ընտրական շրջանը վաղուց լրացուցած են, բայց Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի գումարումը անկարելի համարուելով, նոյնութեամբ կամ վերակազմուած վիճակով կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը :

Բնական է, որ ազգային հակակշռի եւ սխալներու արգելման համար Ազգ. Ընդհ. Ժողովի գումարումը անհրաժեշտութիւն մըն է, բայց մեր նպատակէն դուրս է վէճի ենթարկել այս պարագան, նկատելով որ մէջ բերուած պատճառաբանութիւնները զուտ տեղական հանգամանք ունին եւ հեռու ապրողներուս համար կարելի չէ ճշդումներ կատարել :

Ներկայ վիճակին դէմ բողոքող ազգայիններու հետ ունեցած շփումներուս ընթացքին հանդիպեցայ քաւական թիւով անձերու, որոնք Պատրիարքը կը մեղադրեն իբր մենատէր, վարչութիւնն ալ՝ իբր տպօրէն եւ խամաճիկ մարմին մը : Որքան ալ արդար եւ հիմնաւոր ըլլան այս գանգատներն ու բողոքները, պէտք է նշել թէ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան միակ գործօն անդամն է իր ատենապետը՝ Գ. Մկրտիչ Շէլլէֆեան, որ միեւնոյն ատեն կ'անդամակցի Թուրք Խորհրդարանին՝ իբր Պոլսոյ երեսփոխան։ Պոլիս գտնուած օրերուս ճամբորդութեան մէջ [illegible] եւ առիթը չունեցայ անձամբ ծանօթանալու, բայց արժանահաւատ աղբիւրներու հաւաստիքին համաձայն, խելացի, գործունեայ եւ մանաւանդ ազգասէր, պետական ամէնէն բարձր հեղինակութեանց մօտ վարկի տէր ու ամէն զոհողութեան պատրաստ երիտասարդ մըն է :

Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ ընտրուած միւս ազգային մարմիններն են Տնտեսական Խորհուրդը, որ անխտիր բոլոր ազգային մարմիններու ելմտական գործունէութիւնը հակակշռելու պաշտօնը ունի, յետոյ կուգան Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը, Գարակէօզեան եւ Գալֆայեան որբանոցներու, Ղալաթիոյ եկեղեցիի եւ Կեդրոնական Վարժարանի, ինչպէս նաեւ Սկիւտարի մէջ նորահաստատ Ս. Խաչ դպրեվանքի խնամակալութիւնները։

Թաղ. Խորհուրդները, ըստ առաջնոյն, չորս տարուան պայմանաժամով կ'ընտրուին թաղերու բնակչութեան քուէով, վարչութեան անուանական՝ իսկ կառավարական անմիջական հսկողութեան տակ։ Այս վիճակին մէջ, Թաղ. Խորհուրդները կառավարական տեսակէտով անկախ մարմիններ կը համարուին, բայց պէտք է նշել ի պատիւ Պոլսահայերու առողջ մտայնութեան եւ զգացումներուն, թէ բոլոր Թաղ. Խորհուրդներն ալ անխտիր ենթարկուած են Ազգ. Կեդր. Իշխանութեան անմիջական հակակշռին : Իւրաքանչիւրը այս կերպով կը մատակարարէ իր եկեղեցին ու կալուածները եւ դպրոցները կանգուն կը պահէ . Թաղ. Խորհուրդներու մէջ ամէնէն աւելի նպաստաւորուածն է Բերայինը, որ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիէն զատ կը յանձանձէ նաեւ երեք վարժարաններ՝ Էսայեան լիսէն եւ Լուսաւորչական ու Պէզազեան նախակրթարանները։ Այս Թաղ. Խորհուրդին ենթակայ է նաեւ Բերայի Աղքատախնամ մարմինը, որ իր դարմանատունով եւ կանոնաւոր նպաստներով բազմաթիւ չքաւորներու օգնութեան կը հասնի։ Ինչպէս ըսինք, Բերայի Թաղ. Խորհուրդը իր մատակարարական ընդարձակ գործունէութեամբ ամէնէն բարգաւաճն է, շնորհիւ իր հասութաբեր կալուածներուն, որոնց կարգին կը գտնուի նաեւ Թոքաթլեան պանդոկը : Պանդոկի շէնքը ներկայիս կը նորոգուի, պիտի ունենայ բազմաթիւ խանութներ ու գրասենեակներ, որոնք պատկառելի հասոյթ մը պիտի ապահովեն ի նպաստ ոչ միայն Բերայի, այլ եւ ուրիշ աղքատ թաղերու ազգ. հաստատութեանց :

Գալով միւս թաղերու խորհուրդներուն, մեծամասնաբար գրեթէ ինքնաբաւ են, միայն բնակչութեամբ նուազած, գաղթական եւ բանուորական քանի մը ծայրաթաղեր իրենց համեստ կարիքներուն համար ուրիշ թաղերու կամ Կեդր. Վարչութեան օժանդակութեան կը կարօտին :

ԱՆՏՐԷ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ
(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Դ.

Կոմիտասն այդ անում էր իր ժամանակի այն պատմական իրադրութիւնների ոլորտում, որ երբ պէտք է ցոյց տալ, որ աշխարհում կայ հայ ժողովուրդ, որ նա ունի իր ինքնուրոյն ու ինքնատիպ երաժշտութիւնը :

Նա այդ երաժշտութիւնը վեր էր հանում մեծ գիտնականի խելքով, բարեխղճութեամբ։ Բայց իր անհուն սիրոյ մէջ դէպի իր ժողովուրդը, նա մոռանում էր, չէր նկատում, որ այդ լուսաւոր խելքի մէջ աւելի լուսաւոր փայլատակում ու ճառագայթում էր իր մեծ ու ստեղծագործ սիրտը։ Նա լսում էր իր ժողովրդի երգերը, նրա մէջ տեսնում այդ ժողովրդի ողջ կեանքը։ Նա իր զգայուն ու խորաթափանց սրտով վերապրում էր ժողովրդի կեանքը, կենցաղը, դիւցազնական պատմութիւնը, աշխատանքը, բարքերը ու ապա բիւրեղացնում, վերստին ստեղծում իր ժողովրդի երգը՝ իր երգը :

Միայն մեծ ստեղծագործող հայրենասէրի հոգու ցոլացումը պիտի տեսնել ստեղծագործական մեծ աշխատանքի տակ դրուած շատ համեստ ստորագրութեան մէջ՝ « Ներդաշնակեց Կոմիտաս վարդապետ »։

Որքա՜ն թիւրիմացութիւնների առիթ եղաւ այդ արտայայտութիւնը : Որքա՜ն անբարեխիղճ ու կարճատես գտնուեցին շատերը, երբ այդ ստորագրութեան մէջ տեսան «ճշմարտութիւնը » — Կոմիտասը « մշակող », «յղկող», « հարստացնող » է, չտեսան նրա մէջ այնքան տեսանելի մեծ ստեղծագործողը :

Ինչպէ՞ս է, որ չենք հարցրել մենք մեզ, թէ այդ ո՞ր «մշակողն» է, որ հանճարեղ է համարուել, այդ ո՞ր «յղկողն» է, որ մեծ կոմպոզիտոր *է հռչակուել, այդ ո՞ր «հարստացնողն» է, որը մի ամբողջ ժողովրդի* փրոֆեսիոնալ *երաժշտութեան հիմնադիրն է եղել :*

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Դ.

Բարսեղ ապրանքներու հակի մը կռթնած ուշադրութեամբ կը դիտէր. իր աչքերը կը խնդային երիտասարդ եւ ճկուն անդամներու շարժումներուն. քանի օր է որ անգործութեան եւ շարժումի պէտք կը զգար իր ընդարմացած մկանունքներուն մէջ եւ ինչքան մերձաւոր եւ եղբայր կը զգար ինքզինք այդ աշխատողներու դասակարգին հետ, քան բարեկեցիկ ճամբորդներու, որոնց ընկերանալու հրաւիրուած էր. միեւնոյն ատեն կարծես իր բոլոր երկչոտութիւնը եւ միամտութիւնը կ'անհետանային եւ հետզհետէ գիտակից կը դառնար իր վիճակին, իր կոչումին. վայրկեան մը իր կացութեան հպարտութիւնը ունեցաւ, իր չարքաշ եւ տաժանելի կեանքին հպարտութիւնը եւ հասկցաւ տառապանքին բոլոր գեղեցկութիւնը բեռներու տակ ծռուած հոգիներուն, այդ ջանքերու եւ աշխատութեան տակ ձգտուած մկանունքները, պրկուած բազուկները, կքող հասակները, մաղձոտ [illegible] ինքն [illegible], այդ աղի օդէն եւ արեւէն սեւցած եւ խորշոմած դէմքերուն մէջէն, հեւացող կուրծքերուն եւ ուժէ վեր ջանքերու ներքեւ ջլատուող անդամներուն մէջէն ազնուականութիւնը եւ եղբայրութիւնը տեսնող մարդկութեան :

Նոյն միջոցին հեռուէն տեսաւ Տաճատը իր բաց գորշագոյն հագուստին մէջ եւ զգաց որ հակառակ ամէն բանի աւելի օտար էր անոր հետ, քան այս նաւաստիներուն, որոնց անունը իսկ չէր գիտեր :

Քիչ մը առաջ Տաճատէն գաղափար պիտի ուզէր իր նկարելիքին համար, բայց հիմա մղոններով հեռու կը զգար ինքզինք անկէ եւ իր արագ եւ ուղիղ դատողութեան շնորհիւ անմիջապէս հասկցաւ, որ իրենց միտքերը պիտի չհաշտուէին իրարու հետ. հետեւաբար, առանց անոր սպասելու, վրանին ներքեւ մտաւ, սնտուկ մը բացաւ եւ գծագրութեան խոշոր թուղթ մը եւ ածուխի կտոր մը առնելով եկաւ ուսումնասիրելու նաւաստիներուն շարժումները, մէկ կողմէն աշխատելով կը խորհէր ճաշացուցակին համար շինելիք պատկերին վրայ. անկ, կայմեր՝ վերջալոյսի ատեն ցոլքերու մէջ թաթխուած եւ բոցավառ ճաճանչներու պէս, որոնց երկայնքին պրկուած չուաններու վրայ նաւաստիներ կը մագլցին. նոյն միջոցին նաւապետը իր խցիկը պիտի վերադառնար եւ տեսնելով Բարսեղը՝ մօտեցաւ իրեն. Բարսեղ բացատրեց միտքը :

— Աւելի թեթեւ բան մը, տղաս, աւելի թեթեւ ։

Ներկուած դէմ, սրահին մէջ հաւաքուած ճամբորդներէն շրջապատուած՝ Բարսեղ կ'աշխատէր. Տաճատ ըսած էր իրեն թէ պտուղներ եւ ծաղիկներ աւելի յարմար պիտի ըլլային եւ հիմա կը ջանար դէմը դրուած պտուղները ընդօրինակել պզտիկ թուղթի մը անկիւնը. իր հաստ գիծերու եւ մեծ շարժումներու վարժուած ձեռները չէին ճկեր փոքրիկ պտուղներ շնորհալիօրէն գծելու, գոյները կ'զուէին, զիրար կը չէզոքացնէին, քունքերուն վրայ քրտինքի կաթիլները կը խոշորնային եւ զզուելի կերպով մատները ծանր եւ անյարմար կը զգար, յանկարծ մէկ [illegible] նետելով թուղթի կտորը՝ Տաճատին դարձաւ եւ գոչեց.

— Անկարելի է, պիտի չկրնամ ։

Այն ատեն Տաճատ շտապով առաւ թերթ մը թուղթ, ջրաներկի գոյները շարեց այն զարմանալի դիւրութեամբը, որ նշմարած էինք արդէն իր տղայութեան ժամանակէն, վրձինի մէկ քանի հարուածներով ծաղիկի փունջեր շինեց մէկ մէկէն ինկած վարդագոյն ծաղկի ողկոյզերով, լայնօրէն բացուող հորդանքներով եւ մագլցող վարդի շնորհալի կոներով՝ լայն եւ կանաչ տերեւներու վրայ ։

Ներկաները հիացած յափշտակեցին ճաշացուցակը եւ նաւապետին տարին, եւ ամբողջ երեկոյթի միջոցին գովուեցաւ չփացաւ իր ճամբու ընկերներէն, ինչպէս ժամանակաւ եղած էր դպրոցին մէջ : Բարսեղ նախ թեթեւ տխրութիւն մը զգաց, բայց Տաճատի յաջողութիւնը զինքը չվիրաւորեց, միայն թէ ճաշի միջոցին, շուարած եւ շլացած այնչափ լոյսերէն, ազնուականներէն եւ հեւ ի հեւ հետեւելով Ֆրանսացիներու արագ եւ արագ խօսակցութեան, լուռ եւ միայնակ մնաց անկիւն մը։

Եւ երբ ամէնքը իրենց խցիկը պիտի երթային պառկելու համար, գրեթէ կոպիտ շարժումով մը Տաճատին թեւէն բռնեց, կեցուց զինքը եւ թեթեւ մը կարմրելով ըսաւ հաւասարով,— Կը տեսնե՞ս, եղբայր, այդպէս գրչի հարուածներով ծաղիկներ շինելը փուճ բան է, ես անկարող եմ ատոր բոլորովին, — եւ շըլարած Տաճատին երկնցնելով բռունցքը՝ թեզանիքները ետթեց եւ ձգտուած մկանունքներով ուժեղ բազուկը ցոյց տուաւ։

— Միմիայն բնութիւնը, կը տեսնե՞ս, իր բոլոր երեւոյթներուն մէջ առհասարակ. ես երկար մտածեցի քու նկարելու դիւրութեանդ վրայ եւ հասկցայ, որ անոր համար դուն կրցար այն ծաղիկները շինել երկվայրկեանի մը մէջ, որովհետեւ այդպիսի ծաղիկներ ճշդիւ չկան ոչ մէկ կլիմայի տակ եւ դուն զանոնք տեսած չես կրնար ըլլալ :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(11 Շար.)

Մի պահ մի կողմ թողնենք Կոմիտասի ստեղծագործութիւնները՝ մեներգներ, խմբերգներ, դաշնամուրային պարեր ու վերցնենք նրա աղգագրական կոչուած ժողովածուները: Ջէ՞ որ բաւական է նայել այդ փոքրիկ, միաձայն մեղեդիներին, որպէսզի տեսանելի դառնայ, թէ նրա աշխատանքը ժողովրդական երգի հաւաքման ու ձայնագրման մէջ էլ այնքան է ստեղծագործական, որ այդ իւրօրինակ, միայն կոմիտասեան աղգագրութիւն պէտք է համարել. Նման օրինակ չի կարելի գտնել մէկ ուրիշի, մէկ այլ ժամանակակցի մօտ: Պատահակա՞ն էր, որ Ալ. Ծպենդիարեանը հրապարակուած կոմիտասեան ձայնագրութիւններով իսկ էլ ընկաւ գիւղից գիւղ, շրջանից շրջան՝ հաւաքելու համար նման կտորներ, բայց ոչ մի տեղ նմանը չգտաւ ու իւրօրինակ դայրոյթով բացականչեց. «Մեծագոյն միստիֆիկատոր է այդ Կոմիտասը»:

Մեծ ստեղծագործող է Կոմիտասը — այս է նրա կոչումը, եւ այնպիսի «յղկում», «մշակում», «բազմաձայնում» եւ այլն, որի հեղինակը Կոմիտասն է, նրա ստեղծագործութեան մէջ մտնող տարրեր են միայն, որոնք նրա երկերի վերլուծութեան ժամանակ կարելի է օգտագործել որպէս փրոֆեսիոնէլ բնորոշումներ:

Դեռ եւս 50 – 60 տարի առաջ Վիեննայի փրոֆ. Վելիզ Էտոն գրել է.— «Կը զարմանամ Կոմիտասի արտակարգ ընդունակութեան վրայ: Շատ լաւ ըմբռնելով ժողովրդական երգը, ան դաշնակած է երգերը հազուադէպ ճաշակով ու ճշդութեամբ: Այն բոլոր երգերը, զոր անձամբ լսած եմ Կոմիտասէն եւ կամ ուսումնասիրած եմ, կ'ապացուցանեն որ Կոմիտասը եզական դէմք է իբր դաշնակող եւ իբրեւ պոլիֆոնիստ»:

Իսկ գերմանական հռչակաւոր երաժշտագէտ ու խմբավար Ալիս Մելիխաըր երգչուհի Մ. Բաբայեանին ուղղած իր նամակում գրում է. «Կոմիտաս աննման վարպետ է. անոր դաշնակումը աներեւակայելի ղժուար եւ գունաւոր է, անոր մեներգների եւ խմբերգերի չքնաղ հիւսուածները անկարելի է ղերազանցել»:

Մի այլ երաժշտագէտ էլ հիացմունքով բացականչում է. «Հայ ժողովրդական երգը յանձին Կոմիտասի գրել է իր ամենացայտուն վարպետին, նա ուսանելի է շատ տեսակէտից: Եւ Հայ երաժշտութեան նախանձախնդիր ամէն ոք նախ պէտք է լիովին ուսումնասիրի եւ հասկանայ Կոմիտասին ու ապա միայն սկսի ստեղծագործել: Ով ուզում է հայ երաժշտութեան զարկ տալ, աւելի առաջ շարժել, նա այլ ճանապարհ չունի»:

Այո, հայ փրոֆեսիոնէլ երաժշտական արուեստի զարգացման ճանապարհը Կոմիտասի հարթած ճանապարհն է եւ Կոմիտասը կանգնած է այդ ճամբաբաժնի զառիվերին որպէս լուսաւոր փարոս:

Ունկնդրեցէք Կոմիտասեան երգերը. ի՞նչ են դրանք. բարձրագոյն փրոֆեսիոնալիզմով ստեղծագործուած մոզէի, սրտի թրթիռներ, կենդանի, խոր յոյզեր, պատկերներ, մերթ մեղմ ու սիրատոչոր, մերթ լիաթոք ու առողջ հիւմուրով լի, մերթ ողբերգական, մերթ գեղջուկի աշխատանքը սրբացնող, մերթ Հայի անընկճելի ոգին գովերգող …

Ահա հնչում է «Մոկաց Միրզէն»:

Օրն է ուրբաթ,
Լուսն ի շաբաթ …

Վեհ ու անպաճոյճ պարզութեամբ խօսում է մեղեդին ու ձայնանկարում քեզ ժողովրդական հերոսի դիւցազնական կերպարը՝ քաջ, բարի, իմաստուն: Ու նրա հետ մէկտեղ յառնում են քո աչքի առաջ կենցաղն ու բարքերը աւանդական անցեալի … ու քնքշութեամբ հանդչում է մեղեդին.

Հազար ափսոս
Մոկաց Միրզէն …

Մեղեդու հանգչելու հետ սթափում ես ու մտածում միայն՝ հազար ափսոս, հազար ափսոս, որ այլեւս չի հնչում կարծես դարերի խորքից ու հարազատ ժողովրդի սրտից յորդող այդ երգն անմահ:

Ահա միւսը.

Քելեր, ցոլեր՝ իմ եարը,
Արեւի տակին
Քելեր, ցոլեր՝ իմ եարը:
Սարի սովոր,
Մեն մենաւոր
Շէկ տղայ,
Շող արեգակ,
Թող արեգակ,
Ըկ, տղայ …

Միայն մի աղջի՞կ է միթէ իր սիրած տղային կանչում է թախիծով. օ, ո՛չ, կոմիտասեան մեղեդին այդ աղջկայ շուրթերին մի ամբողջ ժողովրդի բացուած սիրտ լինի կարծես, որ այնպէս գիւթում է, կանչում: Այնքան խոր է ու մեծ այդ սէրը… Նա իր մէջ արեւներ ու աշխարհներ ունի, դրա համար էլ թէեւ անսահման քնքշութեամբ ու ամօթխածութեամբ, բայց մեծ սիրոյ հաւատով աղջիկը կարող է ասել.

Թող արեգակ,
Ըկ տղայ …

Հնչում է մի թաւ ձայն եւ կարծես արձագանքի նման կրկնւում է, աւելի հեռու, աւելի բարձր: Բայց դա մի ձայն ու նրա արձագանքը չէ: Այդ երկու միահիւսման հնչիւնների պարփակած տարածութեան մէջ ներդրուած է մի ամբողջ ժողովրդի տառապեալ սիրտը …

Օ՛, այդ սիրտը նման է էն փլած տներ,

Կոտրեր գերաններ, խախտեր է սներ,
Բուն պիտի տնին մէջ վայրի հաւքեր …

Ո՛չ, լաց ու ողբ չէ այս, տրտունջ ու մորմոք. այս երգը երկաթագիր մի մատեան է մեծագոյն վշտի, սակայն մեծ ըղձացումին յատուկ զուսպ, վեհացնող, ազնուացնող, զալիքի բարձունքները տանող:

Կոմիտասեան մեծ սիրտը կարող է միայն այդպէս հաւասար զօրութեամբ երգել, ե՛ւ սէրը, ե՛ւ վիշտը, ե՛ւ ուրախութիւնը, ե՛ւ կատակը:

Այսպէս յաջորդում են միմեանց նրա բոլոր – բոլոր երգերը, նրա՝ քնքշութեամբ, մտածուած ու երկիւղածութեամբ շարած գրչի տակից դուրս եկած բոլոր երգերը:

Կոմիտասի ստեղծագործական հանճարը սահմանափակ չէր սեռային շրջանակներում: Այդ նա էր, որ դեռ եւս 1907 – 1908 թուականներից սկսած լրջօրէն մտածում էր ազգային օփերային երկեր ստեղծելու մասին: Յայտնի է նրա ջերմ կապը Յով. Թումանեանի հետ, որի «Անուշը» նրա առաջին օփերայի նիւթն էր դարձել:

«Անուշը» դրեթէ աւարտուել էր: Կոմիտասի անպարփակ ստեղծագործական մտայղացումներում փայլատակում էին մի քանի այլ օփերաների նախակերպարներ: Նա առաջին աշխատանքն էր կատարել, քնարական «Անուշ»ի կողքին ստեղծել պատմա – հերոսական սեռի մի այլ օփերա՝ «Վարդան Մամիկոնեան»: Նրա ուշադրութիւնից չէր վրիպել դիւցազնական լայնաշունչ օփերայի սեռը, որ նա պիտի մարմնաւորէր «Սասնայ ծռեր»ի մէջ՝ վակներեան տետրալոգիայի ոճով: Հապա Պարոնեանը իր «Քաղաքավարութեան վնասներ»ով — ահա հիանալի մի նիւթ կատակերգական օփերայի համար:

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ազգերը կը ծնին ընտանիքէն: Ընտանիքը ազգային կեանքի յառաջդիմութեան հայելին է: Բարեբեր հողին վրայ տնկուած ծառն է ընտանիքը, իսկ համեղ պտուղը ազգն է:

Ընտանեկան կեանքի հիմն ու հիմնադիրը հայրն է, որ իշխանավայել հանգամանքով պէտք է իր կոչումին կատարեալ գիտակցութեամբ նուիրուի ընտանեկան անդամներուն կրթութեան:

Հօր մը պարտականութիւնը սահմանափակ չէ: Ան, երեցագոյն պետը ընտանեկան յարկին, աչալուրջ հսկողութեամբ ջանադիր պէտք է գտնուի իւրաքանչիւր անդամի յառաջդիմութեան:

Եթէ մայրը իշխանուհի է, հայրն ալ իբր իշխան հաւասարաչափ գործակցութեամբ պէտք է իրենց սիրոյ առարկայ հոգեհատորին՝ պուկին պարգեւեն ազգային գանձը, լեզուն:

Այնքա՛ն դժուարին չէ այս պարզ սովորութիւնը օրէնքի կարգ անցընել ընտանեկան սեմէն ներս, իբրեւ փրկութեան միակ միջոցը ազգապահպանման տեսակէտով օտար ափերուն տակ:

Մեր ազգային կեանքը շաղախուած է Հայուն լեզուով:

Մեր լեզուն սուրն է, գեղը՝ վահան: Մեր դրականութիւնը ազգային կեանքի հայելին է, որուն մէջ կը խտանայ մեր գոյութեան զաղտնիքը:

Մեր հասարակաց թշնամիին սուրն ու կախաղանը չազդեց այնքան մեր գոյամիճակին վրայ, որքան մեր անտարբերութիւնը հանդէպ մեր լեզուին:

Մեր ազգին յոյսն ու լոյսը, մեր վերջին զէնքը մեր լեզուն է: Մեր պայքարին վերջնական յաջողութեան գաղտնիքը, եւ մեր պապենական ժառանգութեան հայրենի հողերուն վերատացումը կախում ունի տոկալու մեր կամքէն, որպէսզի կանաչ սեղանին շուրջ ազգերու ինքնորոշման խնդրոյն կարգադրման ժամանակ, ազգերու դաշնակցութեան ներկայանանք ըսելու համար թէ Հայը միշտ կենդանի է եւ ի խնդիր ազատագրութեան դատին եւ ժողովուրդներու առաջին կարգին վրայ կը գտնուի իբրեւ պահանջատէր:

Ուստի պատրաստ գտնուինք քաղաքական անակնկալ փոփոխութիւններէն օգտուելու համար եւ վերստանալու մեր արդար իրաւունքը, մեր պապենական հայրենիքը, իր ամբողջական սահմաններով:

Մեր գրչի ու մտքի մշակներուն, մեր միլիոնաւոր նահատակներուն, միացեալ եւ անկախ Հայաստանի տիրապետութեան հաւատքով կռուողներուն պայքարը մեր անոնց հետեւելու յամառ կամքին շաղախուած ոգին թող կրէ: Որպէսզի մեզ հիւրընկալող պետութիւններուն զարգացման պաշարով վերստանանք մեր հայրենիքը, Մայր Հայաստան:

Հետեւինք մեզի վիճակակից ժողովուրդներուն եւ Արեւմտեան ու Նոր աշխարհի գաղթավայրերու ազգերու օրինակին, որոնք միշտ ամէն զոհողութիւն կ'ընեն պահպանելու համար իրենց լեզուն:

Մենք վինաթափ չենք եղած, մենք մեր առժամեայ բնակութիւնը ընտրած ենք Սփիւռքը, մեր կողքին ունենալով քաղաքական կուսակցութիւններ, ծնած ժողովուրդէն եւ միշտ պատրաստ ծառայելու ժողովուրդին:

Կ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ

ՔՆՆԱԴԱՏԸ.— Եւ սակայն կը կոչէք արդիական արուեստ, այս անոնլիօրէն տգեղ ծաղրանկարը:

ՆԿԱՐԻՉԸ.— Ո՛չ, դիտածդ հայելին է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Գ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՀՐԱՃՔՆԵՐԸ

Ցդան պիտի մենար, տաղանդ մը, հանճար մը պիտի ըլլար, համասփիւռ դմայլանքի, նախանձի, մեծարանքի առարկայ, ամիրայական քանդուած օճախը իր մոխիրներուն մէջէն յանկարծ պիտի վերականգնէր մեծազդորդ յառնումով, աննախնթաց փայլով: Ու ինք, այդ հանճարին ստեղծիչը, պիտի զգահակալէր վերածնուած փառքին այդ չքեղութիւններուն երկրպագու, գեղեցկանած սքանչացումի այդ ժեռերուն մէջէնդ:

Ցնո՞րք էր, երա՞զ թէ իրականութիւն. իր յափշտակութեանը, իր վերացումին մէջ, դէմը պարզուող բազմերանգ գիւղանկարին վրայ իր պզտոր նայուածքը գերբնական, անճառելի բանի մը հանդիսատես կ'ըլլար. ան կը կարծէր տեսնել անտառներէն, դաշտերէն, բլուրներէն, պլտակէն, չէնքերէն մարդկային կերպարանքներու, ֆանդաստիկ ուրուային ձեւերու ժայթքումը խուռնամբոխ երամներով, իրարու զարնուելով, ծուլուելով, անջատուելով չարունակ, մրրկայոյզ ովկէանի մը վիշապաձեւ ստուերներովը:

Ահաւոր, վախճանական խուճապ մըն էր. մերկ, ողորկ զանկեր արեւին տակ շողշողուն, տարապայման գլուխներ՝ անտառուտ ցից վարսերու ներքեւ անհետացած, օրհասական ոռնումներով բացուած փրփրոտ երախներ, հոյանի բազուկներ լուանտ չարժուածքներու մէջ պրկուած, մահուան արհաւիրքներով պաղտնացած աչուրներ, վազող, փախչող, հեւացող մարմիններ իրարու վրայ պլլուէին, իրարմէ խոյս կուտային, գիրար կը հալածէին՝ կարծես դառնալով, հոլովուելով, պտտուելով ահեղ ուրականի մը աշխարհաւեր մրրկումին տակ: Եւ ահա յանկարծ վերէն մարդկեղէն ձայն մը կը սկսէր յամրաբար իջնալ, իջնալ, իջնալ, մինչեւ տանջուող, մահամերձ ամբոխին մօտ, ու հրաշքով մը, ուրականին ալիքները խաղաղեցան, խուճապը դադրեցաւ, լայնարձակ կլաններ դոցուեցան, դալարուող բազուկները վար իջան, բարեբար, ընդհանուր սթափում մը այդ օրհասական ամբոխին յաճախանքը վանեց. ու հիմա, ակնարկները անդորր ու անուշ, պաղատանքի փառաբանութեան սեւեռանքով, ուղղուեցան դէպի վեր, դէպի այդ անակնկալ երեւոյթը որ, ժպտուն, լոյս դէմքով, կ'իջնար չարունակ, հետզհետէ մեծնալով, հետզհետէ դիւթելով, մաղնիսելով երկնապաղ գլուխներու այդ անտառը:

Ու տիկին Մարկոսեան, երազացնոր, այս տեսիլքին ասուրճանական հոլովմանը միջոցին՝ ինքն ալ՝ անզգալաբար, իր դէմքին վրայ արտայայտած էր բոլոր սոսկումները, պրկումները, արհաւիրքը այդ ամբոխին, ինքզինքը գրեթէ հարանցուցած, իրնոացած, տարուելով իր երեւակայութեան հրայրքին ստեղծած այդ ահռելի ցնորքէն. ու ինքն ալ, զալարատանջ բազմութեան հետ, կրած էր բարեբար ազդեցութիւնը փրկիչ էակին, յափշտակուած արձանացած, խելակորոյս:

Եւ յանկարծ, տեղէն ցատքելով, բազուկները կարկառուն, սեւեռաքիբ, ամբողջ, չնչասպառ, ճիչ մը արձակեց.

— Ջաւա՛կս, զաւա՛կս:

Սակայն, տեսիլքը անհետ եղած էր մուխի մը պէս. բնութիւնը վերստացած էր իր անդորրութիւնը. հեռուն՝ ամպածրար նոճիները իրենց սգաւոր խաղաղութեանը մէջ կը կանգնէին միշտ՝ պահ մը կարծես իրենց աղիքներէն դուրս ժայթքելով անհատնում սերունդները, որոնք յաւերժական քունին կը քնանան հոն. բլուրները, կանանչ հանդերձանքներու տակ, կ'ալիքաձային զուարթ ու ծծմակոտ. գետակը՝ արծաթավառ բեհեզ՝ իր անվախճան վէտվէտումին մէջ կը պսպղար, ու չէնքերը, ամէն կողմէ, իրենց մուխ երանները կը ցցէին, լուռ եւ անկենդան: Եւ մայրը, պատուհանին առջեւ, ի զուր փնտռելով, սրտատրոփ, ակնապիշ, մեծահրաշ տեսիլքը, որ իր զաւկին փառաւորումը, աստուածացումը պատկերացուցած էր:

Ուշաբերումը չուշացաւ. հանդարտած, ուժաթափ, ինկաւ իր թիկնաթոռին մէջ, այդ գերբնական, ահաւոր երեւոյթին տալով խորհրդանշանական իմաստ մը՝ զաւկին ապագայ փառքերուն նախագուշակ:

Իրիկուան, դպրոցին արձակուելուն, Արշակ իր մայրը գտաւ թիկնաթոռին մէջ, իր խոհանքներուն անձնատուր, ցաւի ու խնդումի յուզումներուն մատնուած փոխնիփոխ: Ջղաձիգ, գորովոտ բազուկները նորէն բացուեցան, տղան նորէն անոնց մէջ նետուեցաւ կառչի մը մսկոտ քծիքներովը, այդ օրուան դպրոցական կեանքին մանրամասն համարատուութիւնն ընելով իր մօրը, որ յափշտակուած ջերմեռանդ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

մնալ է որ այդ խնդիրը պիտի լուծուի ի վնաս Գերմանացիներու » ։

Վարչապետին այս խօսքերը անակնկալ մը բերին Պոնի դիւանագիտական շրջանակները ։ Տարինեղէ ի վեր Պոն կ՚աշխատի որ իր կռնակէն համաձայնութիւն մը չըլլայ Գերմանիոյ համար ։ Գալով երկրորդ կէտին՝ Վարչապետը ըսաւ. — Գերման ժողովուրդը հանդարտ եւ համբերող պէտք է ըլլայ ։

Այս պայմաններու մէջ, կը սպասուի որ Դաշնակիցները խորհրդակցութիւն մը ունենան Գերմանացիներու հետ ։

Միացեալ Նահանգներ. — Այլեւս պարզ է, թէ Նախագահ Այզընհաուըր կ՚ուզէ երթալ Մեծերու ժողովին, որու համար կը փափաքի իր բարեկամներուն կարծիքը առնել ։ Որքան շուտ՝ այնքան լաւ, կ՚ըսեն Ուաշինկթընի մէջ, աւելցնելով թէ նման հանդիպումները յաճախակի պէտք է ըլլան ։ Մեծերու առաջին ժողովին համար նոյնիսկ կը խօսուի Դեկտեմբեր 7ի մասին ։

Անգլիա. — Վարչապետ Մաքմիլընի առաջարկը գաղտնիք մը չէ ։ Լոնտոնի կառավարութիւնը կ՚ուզէ շուտով գումարել Մեծերու ժողովը ։ Բայց, Մեծն Բրիտանիա կը փափաքի նաեւ հաւելի լաւ յարաբերութիւններ ունենալ Ֆրանսայի հետ ։

Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս որոշ տարակարծութիւններ ծագած էին Փարիզի եւ Լոնտոնի միջեւ ։ Տարակարծութիւն նաեւ՝ Պոնի եւ Լոնտոնի միջեւ ։ Ճիշդ այս պատճառով Լոյտ պիտի աշխատի Ֆրանսացիները համոզել, որ Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի մասնակցութեամբ խորհրդակցութիւններ ունենան ։

Ֆրանսա. — Փարիզի կառավարութեան դիրքը միշտ նոյնն է. վերապահութիւն ։ Ֆրանսա կը մտածէ թէ Մեծերու ժողովին հետեւանքները ծանր կրնան ըլլալ՝ երբ ձախողի ։ Հետեւաբար, լրջութեամբ պէտք է պատրաստուիլ եւ առանց աճապարանքի ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր եւ իր բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն անունով կը փութայ խորին ցաւակցութիւններ յայտնել՝ ընկ. Կարապետ Կարապետեանին իր հօր՝ Ղուկաս Կարապետեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ. — Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Տիւմէճեանէ երկու հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Գառնիկ Մանուկեանի մահուան առթիւ, (Կրընոպլը), Ոմն հազար ֆրանք ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը Կիւմիւշեան մայրիկի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի, ի նպաստ իր դպրոցին շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հրանդ Իւլրիչէ երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մ. Նազարէթեանէ հազար ֆրանք ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Օր. Հայկանուշ Քէրէսթէճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալընըզեան երկու հազար ֆրանք, կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՖԷՍԱՆՎԻԼԻԷԻ Օ՛ԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Ա. Աւագեան հինգ հազար ֆրանք, Պ. Գ. Սիրաքեան երկու հազար, Պ. Կարապետ Ցակոբեան հազար, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Սարեան, Պ. Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Մանիկօֆ, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Տիկին Սալմասլեան, Պ. Կարմիրեան, Պ. Հարրութիւնեան, Պ. Էլվանեան, Պ. Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Թէնէքէճեան, Պ. Գոչեան, Պ. Գալուստեան, Պ. Ճիզմէճեան հազարական ֆրանք, Պ. Հէլվաճեան, Պ. Գիրազ, Պ. Թիւրապեան, Պ. Մուրատեան, Պ. Գալուստ հինգ հարիւրական ֆրանք ։

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ցիշատակի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին ։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի ։ Սալ Սօյնիէ, 7 րիւ Սօյնիէ, մեթրօ Քատէ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի « Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի « Սիամանթօ » խումբին ։

Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ Քըռէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուա ։

Կը նախագահէ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն մասնակցութիւն կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամեանի ։

Կ՚արտասանեն — Տիկ. Գայթանճեան, Օր. Տապաղեան եւ ընկեր Վ. Սարգիսեան ։

Կը նուագեն (ջութակ) Պ. Աբրահամեան, ընկեր Պէրպէրեան եւ Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ) ։

Կ՚երգեն Օր. Ըեր Անժէլ Կարապետեան, Ատրինէ Պապայեան ։

Եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, սիրուած երգիչ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Պ. Աֆրիկեանի ։

Հայկական պարեր Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ ։

Մուտքը ազատ է ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Շաբաթ, 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՎԻԷՆԻ Անի կոմիտէն Կիրակի (25 Հոկտեմբեր), ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկուշաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ առիթներով Մշակոյթի Տան ըլլալիք նուիրատուութիւնները ղրկել Չէք Փոստալի հետեւեալ հասցէով՝

Maison de la Culture Arménienne

Cheque Postal : 5.460-11

կամ գանձապահին՝

H. SAMUELIAN

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

եւ կամ քարտուղարին՝

B THIBOUKDJIAN

7, Rue Grange Batelière, Paris 9e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլէն Պ. Յարութիւն Կիւմիւշեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կիւմիւշեան իրենց զաւակներն ու ազգականները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն տեղւոյս Կ. Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Ազգ. Միութեան եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին Տիկ. Եղսաբէթ Կիւմիւշեանի կսկծալի մահուան առթիւ ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ քաղաքապետարանի սրահը ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ ։

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 25ին ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, Րիւ Ժէյի սրահին մէջ ։

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ ։

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին, գաղութի կարող ուժերու մասնակցութեամբ ։ Երգ, արտասանութիւն, երգախառն կենդանի պատկեր ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Քատէի սրահը ։ Ցիշատակի երեկոյ՝ նուիրուած Մեսրոպ Գուլումճեանի յիշատակին ։ Պիտի խօսին Վ. Մելիքեան, Որբունի, Գրնդունի եւ ուրիշներ ։ Ամպաւէնի վրայ պիտի տրուի հանդուցեալին մէկ ճառը ։ Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 21 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8626 — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4427

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի շրջանակները հիմնուած չեն գտներ անգլիական թերթերու հրատարակած տեղեկութիւնները դաւադրութեանց պատրաստութեան մասին, սակայն Միթթրանի մահափորձէն ետք ձեռնարկած են խուզարկութեանց եւ հարցաքննութեանց։

Ոստիկանութեան տնօրէնը իր մօտ կանչած էր երեսուն թաղային ոստիկանապետներ անոնց պաշտօն յանձնելով կարգ մը անձնաւորութեանց մօտ խուզարկութիւններ կատարել։

1958 Մայիս 13ի շարժումէն ի վեր ոստիկանական առաջին մեծ գործողութիւնն է որ կը կատարուի։ Խուզարկութիւնները եղած են մանաւանդ Մ. Փ. 13ի (Մայիս 13ի Ժողովրդական Շարժում) կեդրոնը։

Այս գործողութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն է նաեւ Նէօվրիթի աջի օրուան յայտարարութիւնը։ Ինչպէս գրած էինք Ալժէի նախկին բանբերը յայտարարած էր «Փարի - Փրէս»ի թէ «Ապստամբներու դունդեր» սպանական սահմանը անցած են։ Մինչ այդ խօսքերուն կը յաջորդէր Միթթրանի մահափորձը իսկ պելժիական սահմանին վրայ կը ձերբակալուէր փուժատական նախկին երեսփոխան Պեռթոմիէ։ Քննութիւններ կը կատարուին մանաւանդ «Ֆրանսական Միութեան Կամաւորներ», «Թապմիկներու Ազգային Ճակատ» եւ նախկին «Ազգայնական կուսակցութեան» անդամներուն մօտ։

Այս ամբողջ գործողութիւնները կը կատարուին մեծ գաղտնապահութեամբ։ Արդիւնքներն ալ ցարդ անծանօթ կը մնան։ Ոչ մէկ ձերբակալութիւն կատարուած է բայց փաստաթուղթեր եւ զէնքեր գրաւուած են։

Այս առթիւ համայնավար պաշտօնաթերթը՝ «Իւմանիթէ» իր «ուրախութիւնը» կը յայտնէ և կը յիշէ որ քննութիւններ կը կատարուին ճիշդ այն մարդոց մօտ որոնք երբեւ կասկածելի երեւան հանուած էին արդէն համայնավար թերթին կողմէ։ Եւ «Իւմանիթէ» իր «վրդովումը» կը յայտնէ նկատելով որ կարգ մը խորհրդարանականներ, ինչպէս Պիտօ, տակաւին ազատ կը պտըտին։

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարոքի ձայնասփիւռէն խօսելով Ալժ. Ազատ. Ճակատի պարագլուխը Ֆերաթ Ապպաս շեշտեց թէ ինչպէս իր եւ տը Կոլի յայտարարութիւնները ցոյց կուտան, երկու կողմերը համաձայն են ինքնորոշման սկզբունքին վրայ, այսինքն Ալժերիոյ ժողովուրդին իրաւունքին՝ իր ճակատագիրը որոշելու։ Ապպաս աւելցուց. — « Կը մնայ իրագործել այն պայմանները, որոնց տակ, մեր ժողովուրդը ազատօրէն պիտի ճշդէ իր ուզածը։ Ով որ խաղաղութիւն կ'ուզէ չի կրնար բանակցութեան դէմ ըլլալ »։

× Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ Ալժերիա պիտի երթայ Նոյեմբերի վերջ, Հասի - Մեսաուտ - Պուժի նաւթուղիին բացումը կատարելու համար։ Ճիշդ թուականը ցարդ չէ որոշուած։

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ մեռած է Ուկրանացի Ստեփան Պենտերա, Ուկրանիոյ ֆետայական շարժումներուն նախկին պետը։ Պենտերա թունաւորուած է բայց յայտնի չէ թէ անձնասպան եղած է թէ սպաննուած է։

ԱՆԳԼԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ՝ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ Նախագահ Այզընհաուըրի եւ Վարչապետ Մաքմիլընի տարակարծութիւնը խնդրոյ առարկայ է դարձեալ։ Երկու կառավարութեանց ղեկավարները նոյն տեսակէտը չունին Մեծերու Ժողովին պատրաստութեան եղանակներուն մասին։

Անցեալ շաբթուան ընթացքին Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն բազմաթիւ նամակներ փոխանակած են՝ եզրակացութեան մը յանգելու համար։ Մաքմիլըն Այզընհաուըրի հետ տարակարծիք է միաժամանակ ժողովի թուականին եւ բնոյթին համար։

Այլեւս գաղտնիք չէ, թէ Հարըլտ Մաքմիլըն ճիգ չի խնայեր որ Այզընհաուըր եւ տը Կոլ իրեն հետեւին՝ Արեւելք - Արեւմուտք հանդիպումը կարելի եղածին չափ շուտ ընելու համար։ Այս պարագան անբացատրելի կը թուի մանաւանդ Ամերիկացիներու՝ որոնք Մաքմիլընի աճապարանքը ընտրապայքարին վերագրած էին։

Արդարեւ, Ուաշինկթընի մէջ կը մտածէին թէ Մեծն Բրիտանիոյ ընտրութիւններէն յաղթական դուրս գալով՝ Մաքմիլըն այլեւս պիտի չաճապարէր Մեծերու ժողովին երթալու համար։ Ճիշդ հակառակն է որ տեղի կ'ունենայ, անակնկալի բերելով ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները, որոնք սկսած են նոյնիսկ մտահոգութիւն մը ցոյց տալ։ Արդարեւ, կը մտածեն թէ Մաքմիլըն որոշ «մեղմացում» մը ցոյց կուտայ Պերլինի հարցին մէջ եւ կ'ուզէ որ նոյն դիրքը որդեգրեն Ուաշինկթընի եւ Փարիզի մէջ։

Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակները հետեւեալ ձեւով կ'արտայայտուին այս մասին.— Մաքմիլըն պատրաստ է որոշ զիջումներ ընել Մեծերու ժողովին մէջ։ Կ'աշխատի, որ Այզընհաուըր եւ տը Կոլ այս քաղաքականութիւնը որդեգրեն՝ Խ. Միութենէն կարգ մը խոստումներ առնելու համար։

Քաղաքական այս կացութիւնը ամէնէն աւելի մտահոգած է Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտօնական շրջանակները։

Վարչապետ Ատընաուըրի ստացած նամակներուն մասին խօսելով, կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Այզընհաուըր եւ Խրուշչեւ նման նամակներ ղրկած են նաեւ տը Կոլի եւ Մաքմիլընի։ Այս կարճ յայտարարութիւնն ալ բաւական էր սակայն՝ որ բազմաթիւ մեկնաբանութիւններ տրուին նամակներու փոխանակութեան մասին։

Գերմանացիները աւելի քան մտահոգ են ներկայ կացութեամբ եւ ճիշդ այս պատճառով անմիջական լուր մը անգամ բազմաթիւ զրոյցներու դուռ կը բանայ։ Ինչպէս կը գրէ փարիզեան թերթի մը թղթակիցը, Պոն քաղաքական կաթսայ մըն է, որուն մէջ դիւրութեամբ կարելի է եռացնել որեւէ զրոյց։

Մինչդեռ, յստակ է միայն վարչապետ Ատընաուըրի դիրքը՝ Մեծերու Ժողովին վերաբերմամբ.— Պէտք չէ աճապարել, որովհետեւ այդ հանդիպումը լրջութեամբ պէտք է պատրաստել։

Պոնի կառավարութեան ղեկավարը բազմաթիւ առիթներով յայտարարեց թէ համաձայն է արեւմտեան Մեծերու Ժողովի մը գումարման։ Արդարեւ, անհրաժեշտ է որ Արեւմտեաններ իրենց դիրքը ներդաշնակեն՝ Խրուշչեւի հանդիպելէ առաջ։

Ամէն պարագայի մէջ, Գերմանացիները գոհ չեն եւ, ըստ երեւոյթին, կ'ուզեն ամէն գնով իրենց տեսակէտը պաշտպանել Արեւմտեաններու Ժողովի մը մէջ։

Ճիշդ այս պատճառով, Պոնի կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ հակառակ պարագային կարելի է դաշնակից Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարել։

Միւս կողմէ, Ցիւրիխի մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով, Պերլինի քաղաքապետ Պրանտ յայտարարեց թէ քաղաքական շրջանակները կը մտածեն ամէն գնով բան մը փոխել Արեւմտեան Պերլինի մէջ։

Բուռն կերպով քննադատեց նման վերաբերում մը, աւելցնելով թէ նախընտրելի է ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացնել Պերլինի վրայ՝ քան «գէշ համաձայնութիւն» մը, որ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Խորհրդային ղեկավարները, ըստ ան, ըստ երեւոյթին գնահատած են Խրուշչեւի անցեալ տարուան վերջնագիրին սահմանած վտանգաւոր կացութիւնը,— եզրակացուց Վիլի Պրանտ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, Կոմուլքա որոշեց 25 առ հարիւր բարձրացնել միսին գինը, մինչ աշխատաւորները ոչ մէկ փոփոխութիւն կը կրեն։ Միւս կողմէ գիւղացիները ամբողջովին պէտք է վճարեն իրենց տուրքերը զոր մերժած էին 1956էն ի վեր։ Կը թուի թէ ճնշման տակ է որ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը յայտնած է այս որոշումները Կ. Կոմիտէին առջեւ։

Օրը Օրին

ԱՓ ՄԸ ՀՈՂ ...

Այս երանելի երկրին մէջ, անասուններն անգամ, ո՛չ միայն առատ ուտելիք ունին, այլեւ իրենց յատուկ գերեզմանոցները։ Հատ մը՝ մեր քաղաքին մօտերը — 23 արտավար տարածութեամբ, ինչպէս կը լսեմ տեղական թերթէ մը։

Ու այս գերեզմանոցներուն մէջ ալ շիրմաքարեր՝ պորփիւրէ կամ մարմարիոնէ։ Ամէն մէկուն տակը շուն մը կամ կատու մը։

Շիրմաքարերուն վրայ, «յաւուր պատշաճի» արձանագրութիւններ, ի պատիւ եւ ի յարգանս «հանգուցեալ» շան կամ կատուին։

Երեկոյեան թերթ մը — պատկերազարդ ու տձաւարի տեսակէն — կը պատմէ թէ Փայն Ցրին կոչուած գերեզմանոցին մէջ «յաւիտենական հանգիստը» գտած են 3500էն 4000 ընտանի անասուններ — ընդհանրապէս շուներ ու կատուներ։ Մուկերուն մասին մտածող չկայ։

Այս գերեզմանոցը թաղուած են — հաւանաբար, կրօնական արարողութեամբ — անուանի մարդոց «սիրելի» չորքոտանիները։ Օրինակ, երկրախոյզ Ծովակալ Պըրտի «Իկլու» անունով շունը, որուն շիրմաքարը կը բարբառի.

— Բարեկամէ մը աւելի կ'արժէր ...

Ցայտնի — այժմ հանգուցեալ — դերասան Ճորճ Արլիսի զոյգ «սիրելի»ներուն շիրմաքարին վրայ կան անոնց «անուններն ու մականունները» եւ մահուան թուականները։ Մէկուն մականունը .. Արլիս ...

Հանգուցեալ խմբավար Սերգէյ Կուսեվիցկիի սատկեալ շան շիրմաքարին վրայ կան միայն «հանգուցեալ»ին ծննդեան եւ մահուան թուականները։

Մազերը երկայն, խելքը կարճ արարած մը իր սիրասո՛ւն շան շիրմաքարին վրայ քանդակել տուեր է.

— Իմ հաւատարիմ շնիկս... Առ այժմ երթաս բարո՛վ... Մինչեւ որ իրարու միանանք ...

Մազերը կարճ, բայց, հաւանաբար, կոկոզավիզ փաստաբան մը իր շան համար շինել տուեր է փաստաբանական պայուսակի ձեւով շիրմաքար մը, որովհետեւ շունը, իր ողջութեան, սովորութիւն ունի եղեր իր տիրոջ պայուսակին վրայ քնանալու։ Եւ քանդակել տուեր է.

— Դուն հասարակ շուն մը չէիր, մարդու կը նմանէիր ... Վստահ եմ որ Երկինքը, քեզի կը սպասես, ձագս ...

Ահաւասիկ ուրիշ արձանագրութիւն մը, կատուի մը ի պատիւ.

— Եղած չեղածը կատու մըն էր, բայց մարդու մը նման, մխիթարութիւն էր՝ միայնութեանս եւ տառապանքի ժամերուս ...

Տէր եւ Տիկին մը իրենց երկու «հանգուցեալ»ներուն, «Իշխանուհի»ին եւ «Թագուհի»ին, շիրմաքարին վրայ գրել տուեր են՝ բանաստեղծութիւն մը.

— Թող Տէրը, որ մեզ կը դիտէ Երկինքէն եւ մեզ կը սիրէ, մխիթարէ մեզ՝ մեր այս վիշտին մէջ։

Թեսի Լինչ անունով շան մը շիրմաքարին վրան ալ քերթուած մը.

— Երբ ամէն ապրող էակ իր կամքին կը սպասէ. ո՛վ գեփիւռ, մեղմօրէն անցիր ծառերուն ընդմէջէն եւ ո՛վ Յիսուս, յիշէ այս մեռեալները ...

×

Օր մը, անպատճառ, այց մը տալու է այս գերեզմանոցին։ Ո՛վ գիտէ ուրիշ ի՛նչ գոհարներ կան։

Վերոյիշեալ թերթին թղթակիցը կ'ըսէ թէ ամառ իրիկուններ կամ կիրակի օրերը, կէսօրէն ետք, այս գերեզմանոցը այցելողը կը տեսնէ... «Ննջեցեալ»ներուն ընտանեկան երկոտանի պարագաները, որոնք ծաղիկներով կը զարդարեն՝ պորփիւրէ կամ մարմարիոնէ շինուած՝ այս շիրմաքարերը ...

Մեղքը չմտնեմ, բայց, կարծեմ, այս երկոտանի ազգականները, գերեզմանոցին դրան առջեւ սպասող մուրացկանին ձեռքը պիտի չդնէին այդ ծաղիկներուն արժէքին մէկ տասներորդն ալ ...

×

Գերեզմանոց ու մարմարակերտ շիրմաքար՝ շուներու եւ կատուներու համար։

Մեր նահատակներուն անունին վրայ ափ մը հող ցանող ալ չեղաւ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ ջուրերուն մէջ, թրքական նաւ մը, զէնքերով լեցուն, ինքզինք ընկղմեց երբ բրիտանական նաւատորմը կը մօտենար խուզարկութեան համար, Անգլիացիք կը վախնան որ այս դէպքը օգտագործուի Յոյներու կողմէ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ երկուշաբթի օր վերջ դրաւ ամերիկացի պողպատագործներու գործադուլին, որ 97 օրէ ի վեր կը շարունակուէր։ Թաֆթ - Հարթլէյ օրէնքին համաձայն՝ Նախագահը հրահանգեց որ ամէն մարդ գործի սկսի. այս ձեւով, մինչեւ 80 օր գործադուլը չի կրնար վերսկսիլ։ Քանի մը օր առաջ Այզընհաուըր նոյն օրէնքին դիմած էր նաւահանգիստներու բեռնակիրներու գործադուլին վերջ տալու համար։

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին անդամին ընտրութիւնը կատարել անելի մը վերածուեցաւ. մինչ Լեհաստան մինչեւ այսօր ձայներու առաւելութիւն ունէր՝ 31րդ ընտրութեան Թուրքիա ստացաւ 42 ձայն, իսկ Լեհաստան՝ 39։ Կը կարծուի թէ երկու երրորդի մեծամասնութիւն երբեք պիտի չգոյանայ թեկնածուներուն միջեւ։ Յաջորդ ընտրութիւնը՝ 15 օրէն։

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Վարչապետ Ատընաուըր Լոնտոն պիտի երթայ Նոյեմբերի երկրորդ կիսուն։

ԿՈՄԻՏԱՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ե.

Կոմիտասի ուղին ճշմարիտ էր՝ պէտք էր նոր ազգային արուեստի հիմքը դնել՝ սկսելով ամենադեմոկրատական սեռից՝ երգից. ջրան կը յաջորդէին օփերան, համանուագը եւ այլն: Կոմիտասին համար երաժշտութիւնն իր ժողովրդի ազգային ինքնագիտակցութեան զարգացման զօրեղ ազդակներից է, երաժշտութիւնը դաստիարակութեան հզօր զէնքն է: Նրա այդպիսի համոզմունք արտայայտութիւնն է այն փոքրիկ թերթիկը, որ ձեռագիր վիճակում հանգչում է նրա դիւանի շատ թանկագին թերթերի մէջ. «Ամբողջ մտատանջութիւնս հասցնել է աշակերտներ, որոնք դպրոցներու մէջ տեղ գրաւեն, նուիրուին ազգային երաժշտութեան ուսումնասիրութեան, տարածեն ժողովրդին մէջ հայ երաժշտութեան ոգին, որպէսզի ժողովրդին մէջ ազգային երաժշտութեան խօսքը մարմնանայ եւ անոր ազդեցութեան տակ ժողովուրդը թօթափելով իր թոյլ պատեանը՝ մտնէ վերակենդանացման շաւիղին մէջ ... Մեր մէջ երաժշտութեան վրայ կը նային իբրեւ հաճոյքի եւ ժամանցի միջոցի մը վրայ .. Մինչդեռ ազգային երաժշտութիւնը կը տարածէ հայրենի շունչ եւ միամիտ ու պարզուկ զգացումներ՝ դաստիարակուող սերնդի մէջ: Մէկ հասկցուած անկեղծ ձայն հազար ճառ կ'արժէ, որովհետեւ ճառը պէտք է մարսէ հասարակութիւնը, որ կարենայ անկէ սնունդ առնել, ինչ որ ժամանակներու գործ է, իսկ ձայնը վայրկեանին մէջ կը թափանցէ մարդուն կուրծքէն ներս եւ այնտեղ կը հիմնէ ըղձացման ու մտքի վառարան »:

Կոմիտասի խոր ու պայծառ մտքերը՝ երաժշտութեան՝ մարդու եւ ժողովրդի հոգեկան աշխարհի ու կեանքի վրայ ունեցած հսկայական ներգործութեան վերաբերեալ մի ամբողջ սիստեմ են կազմում: Տարաբախտաբար այդ մտքերն ամբողջութեամբ շարադրուած չեն, բայց այն հատուկենտ գրառումները, որ մենք գտնում ենք նրա ձեռագիր նիւթերի մէջ, գալիս են ապացուցելու նրա առաջաւոր, դեմոկրատական աշխարհայեցութիւնը:

Կոմիտասը, իր ժամանակի հայ իրականութեան պայմաններում, զարմանալի խորութեամբ ու նրբութեամբ է ըմբռնում հայ ժողովրդի ազգային, քաղաքական ու տնտեսական կեանքի իրադարձութիւնները: Նա մեծ ուրախութեամբ ու գոհունակութեամբ է տեսնում ժողովրդի ազգային ազատութեան ու ինքնորոշման գիտակցութեան արթնացումը:

Կոմիտասը գտնում է, որ ժողովրդի հոգեւոր – կուլտուրական մակարդակի եւ մանաւորապէս երաժշտութեան ապարէգում նրա գեղագիտական ըմբռնումների ու ճաշակի բարձրացման ուղիով կարելի է նրանցից ստանալ աւելի բարձր գեղարուեստական մակարդակի արտայայտութիւն՝ իր ստեղծագործական ձիրքին յատուկ սեռի՝ երգի մէջ: Այսպիսին է իմաստը այն տողերի, որ մենք կարդում ենք նորից մի փոքրիկ սեւագիր թերթիկի վրայ: «Տուէք ժողովրդին իր ոգով ստեղծելու զարգացած օրինակ եւ նա կտայ ձեզ բնական ընդարձակ ստեղծագործութիւն: Ոչ մի բան նրա զգայութիւններից խուսափել չի կարող, դրա համար էլ խիստ բազմապիսի են ժողովրդի ստեղծագործութեան արդիւնքները: Միայն թէ օրինակը պէտք է լինի ժողովրդական կենդանի երգերիցն առնուած»:

Կոմիտասի աշխարհայեացքն ու գեղագիտական ըմբռնումները այսքանով էլ չեն սահմանափակւում: Նա շատ լաւ է հասկանում ժողովրդի կեանքը, մարդկանց ընկերային յարաբերութիւնների որոշակի դերը՝ արուեստի զարգացման մէջ:

« Երբ ժողովրդի կեանքը ազատ ու խաղաղ է — գրում է նա — ստեղծագործութեան տեսակներն ու ծաւալը ճոխանում են. իսկ ստրկութեան ճնշման աստիճանին նայելով էլ տկարանում, ընկճւում եւ մի շատ սեղմ բան է դառնում»:

Կոմիտաս նուիրական անունն իր մէջ մարմնաւորում է հայ երաժշտութեան բազմաբովանդակ գաղափարը: Նա գիտնական էր, ազգագրագէտ, ստեղծագործող, մանկավարժ, խմբավար:

Կոմիտասը եւ երգիչ էր:

« Կոմիտասի ձայնով ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ կ'արտայայտուի », այսպէս նուրբ ու փայլուն է բնորոշում Կոմիտասի երգչական արուեստը Ժընեւի թերթերից մէկը:

Յիրաւի այդ այդպէս էր. բայց ո՞րն էր գաղտնիքը: Կոմիտասը խոր ուսումնասիրել էր եւ ըմբռնել հայ երգի կատարողական բոլոր սկզբունքները, նրա վրայ հիմնել իր նրբին ու զարգացած սկզբունքները, որոնք իրենց մասնակի արտայայտութիւնն են գտել «Հայ քնարի առաջաբանում. « Հայ ժողովրդական երաժշտութեան մէջ շեշտն ու ամանակն (takt) իրարուց անկախ են. ուստի այս երգերն ասելու եւ հետեւելով բառերին եւ խազերի վրայ դրուած նիշերին եւ ոչ թէ արեւմտեան երաժշտութեան շեշտական օրէնքներին... Տրոհակները (taktի գծերը) ցոյց են տալիս միայն տաղաչափական միութիւն եւ ոտք ....: Պէտք է երգել սերտ կապով, քնքուշ, խաղաղ, աղու եւ ձայնն առանց սահեցնելու...»:

Կոմիտասը պարիթոն էր, բայց իր հընչեղ, ծաւալուն եւ ընդարձակ ձայնածաւալով լիարժէք կերպով անցնում էր թենորի, որն աչքի էր ընկնում իր փափկութեամբ ու գունեղ երանգաւորումներով:

Մ. Աղայեանը պատմում է թէ վերին աստիճանի ճկուն էր նրա ձայնը, հայկական ժողովրդական երգի բնորոշ ոլորտներով: Միեւնոյն ժամանակ տիրապետում էր հոգեւոր – եկեղեցական երգի կատարման հազարամեայ աւանդութիւններին: Նա դասական ձայնային մշակոյթի հետ զուգակցում էր հայ երգի պարզ, անպաճոյճ, ջինջ ու ողորկ ; մեղեդիի կատարման արուեստը՝ դրանով բարձրացնելով հայ երգը:

1913 թ. ամռանը, երբ Կոմիտասը Կ. Պոլսի Ս. Հրեշտակապետ Մայր Եկեղեցում ունկնդրելիս է լինում պատարագի երգեցողութիւնը, սարկաւագ դպիրն սկսում է թուրքական շարքիների եւ մանիների պէս քաշել «ազատութիւն» բառը: Կոմիտասը չի հանդուրժում սխալը, սուրբ արարողութեան ժամանակ ծածկելով դպիրին ինքը երգում է այդ տեղը. Երբ արարողութիւնը վերջանում է, Կոմիտասը մօտենում է դպիրին ու կէս կատակ, բայց լուրջ շեշտով ասում. — « Տօ՛, զուռնաճի, մի՞թէ կարելի է այդ աստիճան չարչարել մարդկային ազատութիւնը»: Եթէ ես Աստծոյ տեղը լինէի, այդ տեսակ ազատութիւն խնդրող մարդուն ստրկութիւն կը շնորհէի »:

Մէկ անգամ Փարիզում մի քանի արուեստագէտների հետ շրջանում, ուր ներկայ է լինում եւ տաղանդաւոր իտալացի քանդակագործ Ալլիտտին, Կոմիտասը երգում է «Կալի երգը»: Ցնցուած ու հիացած քանդակագործը բացագանչում է. «Դուք՝ Հայերդ ունէք այդպիսի երաժշտութիւն եւ չէք շրջագայում աշխարհի լաւագոյն քաղաքներով՝ ցուցադրելու համար ձեր աննման գանձերը »:

Կոմիտասն ի պատասխան դրա՝ համեստօրէն յայտնում է, թէ «Կալի երգը » ինքն ունի մշակած երգչախմբի համար, որ շատ աւելի լաւ է հնչում:

Քանդակագործը բորբոքուած բացականչում է.

— Ո՛չ, ո՛չ. պէտք չէ ո՛չ երգչախումբ, ո՛չ բազմաձայնութիւն. բաւական է, որ դուք բեմ բարձրանաք եւ երգէք այդ սքանչելի երգը այնպէս իւրօրինակ, ինչպէս երգում էք. աւելի ոչինչ, ոչի՛նչ պէտք չէ: — Եւ դառնալով ներկաներին աւելացնում է.

— Աշխարհիս լաւագոյն երգիչն է. ես նման ոչինչ չեմ լսել դեռ, դա կենդանի գործիք է ...

1913 թուի գարնանն էր: Կոմիտասը Պոլսից եկել էր Ատապազար քաղաքը՝ ողջունելու տեղի հայկական վարժարանի ուսուցիչներից մէկի 50ամեայ յոբելեանը: Հանդէսը հայկական եկեղեցում էր, ուր սեղմուած էին հինգ հազար մարդ:

Հանդիսաւոր մասն աւարտած է, բայց ժողովուրդը աղերսում է Կոմիտասին երգել: Հնչում է «Տէր Ողորմեան», վեհ, հոյակապ. բայց ահա հանգչում է մեղեդին իր վերջին հնչիւնների վրայ: Մի՞թէ, մի՞թէ աւարտուելու է այն: Ցնցուած ժողովուրդը թախանձում է Կոմիտասին նորից – նորից երգել.

« Կռունկ»... «Կանչէ, կռունկ»...

Այս ի՞նչ բան է, ժողովրդական երգը եկեղեցու սուրբ կամարների տա՛կ: Որքա՞ն թանկ նստեց նա Կոմիտասին: Բայց ինչ փոյթ, ժողովրդի երգիչը չէր կարող ընդդիմանալ նրա թախանձանքին:

Իսկ յոբելեարը վաղուց մոռացուել էր. այդ օրը ժողովրդի երգչի յոբելեանն էր դարձել:

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՀԱՄՈԶՈՒՄԸ

Խորհրդային Միութեան վարիչը, Ամերիկա մեկնելէն առաջ, յայտարարած էր թէ « Համայնավար երկիրները կրնային ջախջախել Ամերիկան»: Լոս Անճելըսի քաղաքապետին յարձակումէն վրդոված, պատասխանեց, թէ ոչ թէ «ջախջախել » էր իր բացատրութիւնը, այլ գերազանցել էր եւ այժմ համոզուած էր անգամ մըն ալ, թէ համայնավար վարչաձեւը գերազանց է դրամատիրական վարչաձեւէն:

Վերադարձին կրկնեց. « Շրջեցայ Ամերիկա եւ համոզուեցայ, թէ մեր դրութիւնը գերազանց է դրամատիրական դրութենէն »: Խրուշչեւ համոզուած է, որ աշխարհ համայնավար պիտի ըլլայ աւելի ուշ, ապագան համայնավար դրութեանն է:

Սթալին « Տնտեսական խնդիրներ »ուն մէջ ընկերներուն կը բացատրէր համայնավար ընկերութեան մը կազմութեան փուլերը: Ռուսիա ընկերվարական շըրջանին մէջ է, դեռ ժամանակ պէտք է համայնավար ընկերութեան հասնելու համար:

« Իզվեստիա», Մոսկուայի թերթը, ապրիլ 17ի թիւին մէջ կը հրաւիրէր ընթերցողները համբերող ըլլալ «համայնավար ընկերութիւնը » տեսնելու համար: Շատեր կը փափաքին, որ բաղձալի ընկերութիւնը հաստատուի, ուր ամէն չափ երջանկօրէն պիտի վայելէ բնութեան բարիքները, պիտի գտնէ լիառատ գոհացում՝ իր պէտքերուն: Խոստացուած երկիրը պիտի հաստատուի այս աշխարհի ամէնէն յառաջացած երկրին մէջ:

Ընկերվարութիւնը անկատար համայնավարութիւն մըն է, կը գրէր թերթը: Կը գերազանցէ դրամատիրութիւնը, բայց կը կրէ տնտեսական, բարոյական, քաղաքական հետքերը դրամատիրական անցեալին: Երկար ժամանակ անհրաժեշտ է, ամէնուն ըմբռնել տալ, ամէն մարդ վարժեցնել ինքնաբուխ աշխատանքի իրենց կարողութեանց համաձայն առանց հակակշռի, ինչ որ այժմ անհրաժեշտ է:

« Այն ատեն միայն պիտի իրականանայ հաւասարական սկզբունքը՝ իւրաքանչիւրին իր կարելիութեանց եւ իւրաքանչիւրին իր պէտքերուն համաձայն»:

Համայնավար վերջին համագումարին Սուսլով յայտարարեց, թէ ընկերվարու–

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Դ.

Եւ որովհետեւ Տաճատ նենգութեամբ կը ժպտէր.

— Հիմակ որ այս բազուկս տեսար, մարդկային բեկոր մը, կրնա՞ս ըսել թէ այնպէս շուտով եւ ճիշդ նման բազուկ մը պիտի կրնայիր շինել քանի մը վայրկեանի մէջ մտքէդ:

— Հարկաւ, ըսաւ Տաճատ տատամսելով եւ անվստահ ձայնով:

— Ես ալ այն ատեն պարծենալով կ'ըսեմ, թէ քու շինած ծաղիկներէդ երբեք, երբեք պիտի չկրնամ շինել:

Եւ իրարմէ դժգոհ հեռացան առանց բարի գիշեր մաղթելու:

Ե.

Հետեւեալ առաւօտուն երբ Տաճատ Զարըքեան արթնցաւ, արդէն Մարսիլիա հասած էին եւ ճամբորդներուն մէկ մասը մեկնած էր, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Բարսեղ Սարգիսեան. ինք երկու օր մնաց Մարսիլիա, բայց որովհետեւ ոչ մէկ ծանօթ ունէր հոն, այն գաղափարը թէ ոչ ոք գիտէր իր ինչ եւ ով ըլլալը, այնքան [illegible]անդուրժելի եղաւ, որ վերջապէս [illegible] նոր քաղաք մը տեսնելու եւ հոն ապրելու շատ նրբին հաճոյքին, աճապարանքով իր սնտուկը առաւ եւ կայարան գնաց Փարիզ երթալու համար:

Վակոնին մէջ շարունակական աղմուկով եւ շարժումով գրեթէ ապուշցած, բնաւ ժամանակ չունեցաւ խորհելու իր ընելիքին եւ բռնելիք ընթացքին վրայ. սաստիկ յոգնութիւն մը կը ջլատէր զինքը բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս, որուն մէջ կար նաեւ Մարսիլիա ունեցած անախորժ տպաւորութեան սարսամ զգացումը. հետզհետէ քանի օրը յառաջացաւ եւ շոգեկառքը դէպի հիւսիսային Ֆրանսա կը սուրար, մառախլապատ եւ գորշ մթնոլորտ մը յաջորդեց հարաւային Ֆրանսայի ծիծաղկոտ եւ արեւոտ գեղանկարներուն. իրիկուան մութը հասած էր երբ շոգեկառքը կեցաւ կէս ժամու չափ, տխուր կայարան մը՝ գրեթէ բոլորովին գորշագոյն, գետինը՝ խոնաւ, սալայատակին վրայ օդային կազի ցոլքեր կ'անդրադառնային եւ կը պլպլային, մեկնումի աճապարանքին մէջ մարդիկ ծանր պայուսակներով բեռնաւորուած եւ մէկ կողմէն ծուռ կը վազէին տաժանքով, ողջերթի մաղթանքները եւ բարի եկաքի ցնծուն ձայներ մինչեւ իրեն կը հասնէին:

Դեռատի աղջիկ մը վակոնէ վակոն կը վազէր մէկը փնտռելով, յետոյ ահաւասիկ սուլումներ, շոգեկառքը կը դղրդի եւ դարձեալ յոգնեցուցիչ եւ ջլատիչ վազքը մթութեան մէջէն, որուն միջոցին Տաճատ կ'ընդնշմարէր կաղամախիներու ձիգ ուրուագիծերը, եւ անհասանելի տխրութիւնը հարթ եւ գորշ հողերուն. ասդին անդին հազիւ թէ պլպլացող լոյսերու խումբ մը, որ հեռուէն գիւղ մը կամ քաղաք մը կը յայտնէր. յետոյ երբեմն ճամբուն վրայ կարմիր ուժգին լոյս մը, ուրիշ շոգեկառքի մը հապճեպով անցքը աղմկալի եւ հեւքոտ, որ ամէն անգամուն զինքը կը դղրդէր տղայական վախով մը. տրտում, յուսաբեկ, եւ հոգին լեցուած անբացատրելի զգայնութիւնով մը, Տաճատ գլուխը դրաւ վարձուած բարձի մը վրայ եւ ջանաց քնանալ, բայց իր կարճ մրափներուն մէջ, որոնցմէ գրեթէ միշտ ուժգնօրէն կ'արթննար, կ'երազէր իր թաղը, իր բարեկամ եւ ներողամիտ թաղը, ուր բան մը, մեծ մարդ մըն էր ինքը, իր մեծութեան զգացումը վիրաւորուած էր արդէն առաջին անտարբեր նայուածքէն որ վակոնի ընկերներէն մէկը իր վրայ դարձուցած էր, մէկէն զգացումը ունեցաւ իր իրական ոչնչութեան՝ մեծ եւ անծանօթ երկրին մէջ, մէկ կողմէն մտքին կը ներկայանային իր թաղին ծանօթ փողոցները, հասարակաց պարտէզը, ուր ամէն իրիկուն աղջիկներու նայուածքը կ'ընդունէր խնկարկութեան մը պէս եւ ուր վըստահ էր, թէ իր վրայ կը խօսակցէին մրմնջելով, զինքը գովելով, իրեն ցանկալով եւ միւս կողմանէ կը գուշակէր ուսանողի առանձին սենեակը, ձմեռը ցուրտ, ամառը հեղձուցիչ, անկողինը, ճերմակեղէնները անխնամ, հիւանդութիւններ մենաւորիկ, պատը երեսին եւ նոյնիսկ մահը, ալ աւելի սարսափելի, իր նոր ընդգրկած կեանքին մէջ, ու գաղափարը իր դիակին անտարբերութիւնով պաշարուած՝ այնպիսի ցնցում մը պատճառեց, որ բոլոր հասակովը ելաւ կանգնեցաւ յանկարծակի:

Շոգեկառքը միշտ կը խոյանար զուգահեռական գիծերուն վրայ մեղմօրէն հեւալով ընդարձակ եւ տափարակ հողերուն մէջ, արշալոյսը կը ծանուցանէր ինքզինք տժգոյն եւ անթափանց գոյնով մը, որ մառախլապատ մթնոլորտին մէջ կը ծածանէր առանց անոր խառնուելու, աւելի ճերմակ եւ վճիտ գետ մը օձապտոյտ իր արծաթեայ ջուրերը կը պտըտցնէր միշտ տափարակ հողերու վրայ եւ հեռաւորութեան մէջ կը կորսուէր, իր վակոնի ընկերները մէկիկ մէկիկ արթնցան եւ սկսան խօսակցիլ անփութօրէն եւ զուարթութեամբ, ինչպէս շուտով իրար կը ծանօթանային եւ նոյնիսկ գիրար կը ճանչնային իրենց անունով, ինք մինակ անծանօթ էր, այլեւս օտարական, որուն հազիւ թէ կը նայէին հաւանաբար խորշող, տխուր եւ հանդիսաւոր երեւոյթին համար:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(12 Շար.)

թենէն դէպի համայնավարութիւն ճամբան երկար պիտի ըլլայ եւ կարելի պիտի չըլլայ իրականացնել համայնավար ընկերութիւնը վեցամեայ ծրագրի իրականացումով ։ Լենինի սկզբունքներուն համաձայն ընկերութիւն մը դրամատիրութենէն ընկերվարութիւն կրնայ անցնիլ եւ աստիճանաբար միայն ընկերվարութենէն համայնավարութիւն, որուն դրօշին վրայ գրուած է. «Իւրաքանչիւրը իր կարողութեանց համաձայն եւ իւրաքանչիւրը իր պէտքերուն համաձայն»։ Թրուշչեւ, հաւատարիմ այս սկզբունքներուն, կրկնեց թէ տնտեսական ներկայ պայմանները չեն թոյլատրեր գոհացում տալու իւրաքանչիւրին պէտքերուն, ժողովուրդն ալ դեռ պատրաստ չէ ապրելու եւ աշխատելու որպէս անդամ համայնավար ընկերութեան ։ Արտաքին պարտադրութիւնը անհրաժեշտ է խորհրդային քաղաքացին վարժեցնելու առանց պարտադրանքի աշխատութեան։ Կարելի չէ փակել այժմ ընկերվարութեան դուռը, բանալ ուրիշ դուռ մը եւ ըսել. «Ահա համայնավարութեան մէջ ենք»։

Խորհրդային Միութեան քաղաքացիները պիտի սպասեն նախ ծրագրին իրականացումին, բայց մինչ այդ օրը շատերը հեռացած պիտի ըլլան այս աշխարհէն եւ հաւանաբար անմխիթար։ Պիտի գայ նոր սերունդ մը, կրթուած ընկերվարական իրաւակարգի մէջ եւ պիտի իրականացնէ համայնավար իրաւակարգը։ Մարդիկ պիտի աշխատին ինքնաբերաբար, բնազդաբար, պիտի արտադրեն իրենց պէտքերուն գոհացում տալու չափ։ Այն ատեն աւելորդ պիտի ըլլայ պետութիւնը իր բոլոր կազմածներով, ոստիկանութեամբ, քննիչներով։ «Այսօր ազգին գըլխաւոր պարտականութիւնն է համայնավար ընկերութեան նիւթական եւ մասնագիտական հիմք հաստատել» ։ Ընկերվարական արտադրութեան արդի մակարդակը չի թոյլատրեր ստեղծելու մշակութային եւ նիւթական արժէքներու առատութիւնը, գոհացում տալու համար խորհրդային ժողովուրդի յարաճուն պէտքերուն եւ ապահովելու իր ներդաշնակ զարգացումը»։

Խորհրդային Միութեան մէջ ոստիկանութիւնը հետզհետէ պիտի նուազի, պաշտօնը պիտի յանձնուի «կամաւոր խումբերու», որոնք բաղկացած պիտի ըլլան բանուորներէ, գիւղացիներէ եւ համայնավար երիտասարդներէ ։ Խորհրդային Միութիւնը պիտի դառնայ փեթակ մը կամ մրջնոց մը, ուր իւրաքանչիւր անհատ պիտի կատարէ իր պաշտօնը ներքին մղումով։ Դաստիարակութիւնը պիտի պատրաստէ նոր սերունդը այդ նպատակին։ Ամէն ինչ պիտի պատկանի ամէնուն ։ Կոլխոզները հողակտորներ ունին այժմ, պիտի դառնան հաւաքականութեան սեփականութիւն ։ 1965ին Միութիւնը պիտի ըլլայ աշխարհի առաջնակարգ տնտեսական երկիրը, պիտի գերազանցէ դրամատիրական երկիրները ։

Թրուշչեւ Փեքինի մէջ յիշեց Փիցպուրկի մէջ խօսած ճառը, որ հրաւէր կը կարդար դրամատէրներուն խաղաղ մըրցակցութեան, յայտնելով թէ համայնավարները անխուսափելիօրէն պիտի յաղթէին։ «Ինչո՞ւ ապահով ենք այս յաղթութեան — հարցուց ճառախօսը — որովհետեւ շիտակ ճամբան բռնած ենք, հեծած ենք ընկերվարութեան երիտասարդ ձին, մինչդեռ դրամատէրները հեծած են դրամատիրութեան ծերացած ձիուն վրայ, որ արդէն յոգնած է, հեծնողը զգոյշ ըլլալու է որ չիյնայ»։

Թրուշչեւ համոզուած է ընկերվարութեան դէպի համայնավարութեան անցքին, համոզուած է համայնավար յաղթութեան՝ արտադրութեան մէջ եւ թէ օր մը համայնավար քաղաքացիները աւելի բարեկեցիկ պիտի ըլլան դրամատիրական երկիրներու քաղաքացիներէն ։

Խորհրդային վարչապետը իր համոզումը կը ջանայ փոխանցել խորհրդային քաղաքացիներուն՝ պայպայելի լաւագոյն օրերու յոյսը ներշնչելով, կուսակցութեան տիրապետութիւնը արդարացնելու եւ տեւականացնելու համար ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՐԱՐԱՑԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ)։ — Ջերմագին նուիրումով կը շարունակենք վերակոչել Արարայի ճակատամարտի զոհերուն քաջերը յիշատակը։ Լաց չկայ. բաւ է բոլոր սիրով եւ յարգանքով պահել յիշատակն այն արանց զաւակներուն, որոնք ինկան ճակատէն, բարձունքին վրայ եւ փառքի նոր էջ մը աւելցուցին՝ մեր ազատագրական արիւնոտ պայքարի պատմութեան մէջ...։ Հայ երիտասարդութիւնը, մի ազգային գիտակցութեամբ եւ ոգիով, պէտք է շարունակէ անշէջ պահել բոցը զոր հաւատարմօրէն կ'արծարծենք ամէն տարի ։

Արարան փառապսակ մը հիւսեց հայ անունին շուրջ՝ երբ անդին, մայր հայրենիքի նուիրական հողի մէկ պատառիկին վրայ կը ծածանէր ազատութեան սրբազան դրօշը ։ Հայկ. Լեգէոնի արիասիրտ զաւակներն ի զուր աշխատեցան՝ իրենց արեան գնով վերականգնել՝ նաեւ 545 տարի առաջ կործանած Հայկական Տունը եւ փրկել վերապրող խլեակները. Հաճնոյ, Մարաշի եւ Այնթապի ինքնապաշտպանութեան կորովի ճիգը խեղդուեցաւ արեան մէջ ...։

Մարսիլահայութիւնը, ամէն տարի, սիրայօժար կը բերէ իր յարգանքի տուրքը Արարայի հանդիսութեանց ։ 11 Հոկտեմբերի Կիրակի առտուն, Փրատոյի եկեղեցին լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ որ երկիւղածօրէն հետեւեցաւ հոգեհանգստի պատարագի արարողութեան ։ «Արմենիա» երգչախումբին հոգեթով երգեցողութիւնները յուզեցին ոչ միայն մեր, այլեւ օտարներու սրտերը ։

Ցաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյն բակին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսութեան աշխարհական բաժինը, որուն ներկայ եղան՝ ժողովրդային հոծ բազմութիւն մը եւ պաշտ. անձնաւորութիւններ ։ Ներկայ էին՝ Տիկ. Մարքիզուհի Լա Ֆոռէստա (հանգուցեալ հայասէր հրամանատար Ֆրնուա տ'Ագիի դուստրը), Լեհափոխեան, գնդապետ Գէրկաս, Նահանգապետ Հասսո Բիքատի ներկայացուցիչ Իվեռսան, քաղաքապետ Կ. Տրֆէռի ներկայացուցիչը, 9րդ շրջանի հրամանատար Ջոր. Վինթէռ, ծովակալ Քիլեան, Նախ. Ռազմիկներու Ընկերակցութեանց բազմաթիւ պետեր՝ իրենց դրօշակներով եւայլն

Յարգանքի պաշտօնական արարողութենէն ետք Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու պատ. նախագահ Շ. Տ. Թէքէեան խօսք առաւ, շեշտելով — Եկած ենք հաւատարիմ մեր ժամադրութեան՝ տօնելու համար յիշատակն անոնց որ ինկան՝ արդարութեան եւ Ֆրանսայի դատին համար։ Հայ Կամաւորներն ու Ռազմիկները քանիցս, քաջաբար կռուեցան Ֆրանսական եռագոյնին տակ եւ ինկան փառաւոր մահով։ Կը տօնենք Արարան որ խորհրդանիշն է փառաւոր յաղթանակի մը։ Իրենց հետ կող կողքի կռուեցան նաեւ Ֆրանսայի քաջարի զաւակները. Գաղութական հրամանատար Ֆրնուա տ'Ագիի գլխաւոր աջակցութեամբ կազմեցինք Արեւելեան Լեգէոնը — (որ աւելի ուշ վերածուեցաւ Հայկ. Լեգէոնի) — Կիլիկիոյ համար, ուր Ֆրանսան ունէր մասնաւոր շահեր։ Ֆրանքօ-հայկական ուժերով գրաւուեցաւ Կիլիկիան, ուր մեր նախնիքը հիմնած էին դարաւոր թագաւորութիւն մը եւ որուն վրայ՝ Ֆրանսան խոստացած էր կազմել Հայկական օճախ մը...։ Դէպքերն իրարու յաջորդեցին եւ Ֆրանսան ստիպուեցաւ յաջորդաբար լքել Ալէքսանտրէթը, — Սուրիան, եւայլն, եւայլն ։

Խօսեցան նաեւ գնդ. Գէրկաս, նահանգապետին եւ քաղաքապետին ներկայացուցիչները, 9րդ շրջանի հրամանատարը, ծովակալը եւն., որոնց ճառերը կը համայրենք հետեւեալ կերպով.— Բոլորն ալ յուզումով համակուած էին երբ կը խօսէին մեր Եկեղ. Ծխակատարման եւ «Արմենիա»ի երգեցողութեան մասին ։ Ըսին թէ՝ Ֆրանսահայը ճանչցուած է, Ֆրանսայի կողմէ, իբրեւ պարկեշտ, խղճամիտ, աշխատասէր եւ հաւատարիմ տարր մը, ան արժանի եղաւ ասպնջականութեանը Ֆրանսայի ուր կը վայելէ ազատութիւն եւ ամէն բարիք, թէ հայ զինուորը հաւատարմօրէն եւ քաջութեամբ կռուած է Ֆրանսական դրօշին տակ, թէ՝ Հայը օգնած է Ֆրանսայի՝ իր դժուարին օրերուն եւ թէ՝ Ֆրանսան երախտապարտ է Հայութեան ։

Կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ կոչունքը որուն մասնակցեցան մօտ 150 հոգի ։

Ստեղծուեցաւ խանդավառ մթնոլորտ մը որուն ընթացքին խօսք առին՝ Շ. Տ. Թէքէեան ։ Մարքիզուհի Լա Ֆոռէստա եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ։ Խօսեցան նաեւ Ազգ. Առաջնորդարանի վարչական մարմնի ատենապետ Վ. Սահաթճեան, Տ. Ն. քհնյ. Կատարինեան, Համայնքային ատենապետ Ա. Թէրզիպաշեան, Փարիզի Ռազմիկներու ներկայացուցիչ Մ. Ղազարեան, Միութեան Կեդր. Վարչութեան փոխ-ատենապետ Ե. Շէհրեան եւ ընդհ. քարտուղար Վ. Գապուխեան ։

Ջութակահար Սարգիս Չէօրէքճեանի նուագները, Հմ. քհնյ. Համբարձումեանի «Հայաստան»ն ու «Կիլիկիա»ն եւ Մաթոսեանի «Կռունկ»ը յուզումով լեցուցին հանդիսականներուն հայրենակարօտ սրտերը ։

ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

■

1959 – 1960 ուսումնական տարւոյն բացման առթիւ Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը 12 Հոկտեմբերին գումարեց իր ընտրական ընդհանուր ժողովը, վարժարանի դահլիճին մէջ ։

Օրակարգի նիւթերը կը կազմէին միութեան ընդհանուր գործունէութիւնը, իրագործուելիք ծրագիրները եւ նոր դիւանի ընտրութիւնը ։

Հրաժարող դիւանը իր մէկ տարուան համեստ եւ արդիւնաւէտ գործունէութեան պատկերը՝ եւ իր մուտքերուն եւ ելքերուն մանրամասն ու յստակ հաշուետուութիւնը ըրաւ։ Ձեռք բերուած յաջողութիւնները բոլոր ժողովականներուն ջերմ գնահատանքին արժանացան ։ Ապա կատարուեցաւ նոր դիւանի ընտրութիւնը, որ կազմուեցաւ հետեւեալ անդամուհիներէ.—

Տիկին Հ. Ֆէյտի, նախագահուհի, Տիկին Ն. Հացերեան փոխ-նախագահուհի, Տիկին Գրիգորեան քարտուղարուհի, Տիկին Թեւանեան գանձապետուհի, Տիկիններ Մինասեան, Տէր Մաթէոսեան, Տաքէսեան, Շէրոյեան եւ Թօփալեան խորհրդականներ ։

Միութեան սահմանադրութեան վեցերորդ յօդուածին համաձայն դիւանի անդամներուն թիւը պէտք էր ըլլար նուազագոյն եօթը եւ առաւելագոյն 11։ Ընդհանուր ժողովը օգտուելով վերոյիշեալ յօդուածին տուած կարելիութենէն նախընտրեց 9ի վերածել դիւանի անդամներուն թիւը փոխանակ 11ի, ինչպէս որ էր անցեալ տարիներուն։ Նմանապէս դիւանի տեւողութեան ժամանակամիջոցը երկու տարուան երկարաձգեց փոխանակ մէկի ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Գ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

— Մամա, օֆ, տեսնաս ինչ միւսիւ մըն է, տեսնաս, տեսնաս ...

Քանի մը օրէն, Արշակ ունեցաւ իր դպրոցական համազգեստը։ Մաման օձիքներուն տրիզումը ոսկի թելով բանել տուաւ։ Հրճուանքին, երջանկութեան մեծութեանը մէջ, իր սովորութիւններուն փոքր զարտուղում մը տուաւ։ Արշակին միջոցաւ՝ ճաշի հրաւէր մը ղրկեց Գ. Կոստանեանին, որ փութաց ընդունիլ ։

Շքեղ, առատ սեղան մը պատրաստուեցաւ, տօգուած այն երեսնամեայ մշկարոյր գինիովը, որուն կարօտովը կը հալէր կը մաշէր հէք Թաղէոս աղա Մերկերեանը։ Մանկավարժը կախեթի գինիէն բարձր դասեց այդ ամիրայական գինին, որմէ գաւաթներ կուլ տուաւ, աջգուն ու մամային կենացը ըմպելով փոխն ի փոխ, չմոռնալով անոնց ուշադրութիւնը դարձնել այն չմոռցուցիչ սիստեմին վրայ, որուն շնորհիւ «մի ինչ որ երեւելի գիտնական» պիտի ըլլար Արշակ։

Ճաշէն յետոյ, հանդիսական սրահին մէջ, որ ատեղնաւոր ջահով մը կը լուսաւորուէր, խաչագողը իր Եւրոպայի կեանքէն դրուագներ պատմեց, անըմբռնելի ծխիկը բերնին անկիւնը տեղաւորած։ Մանրամասնեց իր քրտնաթոր, դժնդակ ճիգերը, որոնք դաստիարակչական այդ մեթոտի գիւտին եկած յանգած էին։ Տիկինը, ձեռնամած, կ'ունկնդրէր, ուսին վրայ ունենալով զաւկին գլուխը, եւ ատեն ատեն, զմայլանքի ոլորքէ հառաչով մը կը մրմնջէր.

— Ահ, Գ. Կոստանեան, ինչեր քաշեր էք, ինչեր ...

— Այդ ոչինչ, տիկին, հարցը նրանումն է որ իմ աշխատանքները յաջողութեամբ պսակուեն ...

Եւ մարդը կը շարունակէր իր անհեթեթ յերիւրանքները, ինքնոգնութեան, անձնազոհութեան, անշահախնդրութեան անստգիւտ տիպար մը ներկայացնելով իր անձը ։

Կէս գիշերը անցած էր երբ որ մանկավարժը մեկնեցաւ. մաման, իր կրած հըմայքը եւ շլացումը խօսքի մը մէջ խտացուց ։

— Ախ, որդեօք Արշակս ալ ատանկ մէկը պիտի ըլլա՞յ ։

Կիրակի օրերը, Գ. Կոստանեան իր աշակերտները, եօթը ջոկատի բաժնած, եկեղեցի կը տանէր։ Ետեւ պզտիկները, անափառ ու սէգ քալուածքով, փողոցներէն կ'անցնէին, ընկերակցութեամբ իրենց ուսուցչին՝ իր լայն բեհրինին մէջ պատկառազդու ։ Տնեցիք պատուհաններէն կը փութային՝

— Կ'անցնին կոր, վազեցէք, աղաղակելով ։

Յաղթութենէ դարձող զօրագունդ մը աւելի իրարանցում, աւելի խանդավառութիւն առ. պիտի չըներէր։ Եկեղեցիին մէջ, դասին ետեւը, ժողովուրդը, յարգալից, իսկոյն տեղ կը բանար իր փառաւոր զաւակներուն։ Միւս դասէն, ազգային վարժարանի տղաքները, խեղճուկ եւ ամչկոտ, կարօտի նայուածքներ կ'ուղղէին երէկի իրենց այդ ընկերներուն, որոնք հիմա իրենց փայլուն համազգեստներուն մէջ զինուորներու խրոխտութեամբը կը կենային հոն, ընդհանուր զմայլանքի առարկայ ։ Մտքերուն, անոնք կը դժգոհային իրենց ծնողքներէն, որ անկարող էին անհրաժեշտ դրամը հայթայթելու զիրենք ալ այդ հոյակապ վարժարանը ղրկելու համար։

Հիմա, ալ եկեղեցին խուռն բազմութեամբ կը լեցուէր. էն սկեպտիկները, էն անհաւատները ժամ կը փութային՝ այդ հազուագիւտ տեսարանը վայելելու։

Տիկին Մարկոսեան այնուհետեւ ալ կանոնաւորապէս եկեղեցին էր, անկիւն մը կեցած, վերնատունը, սեւ անսահման քողին տակէն աչքերը սեւեռած զաւկին վրայ, որ իրօք տղոց մէջ ամէնէն շնորհալին, ամէնէն սիրունն էր։

Կոստանեանի վրայ լուրջ, մտածկոտ, յափշտակուած բան մը կար. ատեն ատեն, երբ ուղղարերձ հասակը կը կորէր՝ երկրպագութիւն մը ուրուագծելու պէս, խաչ կը հանէր, աղօթք կը մրմնջէր ։ Կիները իրարու մէջ կը փափսային.

— Վույ, արեւին մեռնիմ սա մարդուն. ընտոր ալ աստուածավախ ճերմետանդ է։ Տղաքներուն վրայ շնորհք բերաւ նէ ...

Առաջին երեք ամիսը հազիւ բոլորած էր, իրիկուն մը, Կոստանեան աճապարանօք լուր ղրկեց խնամակալութեան պատուարժան անդամներուն՝ դպրոց ժողվուիլ «մի ինչ որ կենսական հարցի մասին խորհրդակցելու»։

Մարդիկը հեւիհեւ վազեցին եկան ։ Սրտերնին դողի մէջ էր որ մանկավարժը՝ անակնկալ դժուարութիւններու հետեւանօք՝ կը գոցէր դպրոցը եւ կ'առնէր կը քալէր ։

Յետո՞յ. տղաքը ինչ կ'ըլլային. Հ... գիւղին վիճակը ո՞ւր կը հասնէր ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլէն տպագրիչ Պ. Զաւէն Նահապետեանի դուստրը՝ Սիրուն յաջողութեամբ ստացած է հիւանդապահութեան պետական վկայականը եւ որդին՝ Թաթուլ, 18 տարեկանին, սկսած բժշկական համալսարանի դասընթացքը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Միլանահայ հաւատարիմ բարեկամ մը հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Արա եւ Սօնա Պիպէրեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր եւ խումբիս ընկեր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՐԵԱՆի

դառնակսկիծ մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի՝ երկու հազար Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ · ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կարգ մը անկախ պատճառներով; Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը :

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210) .—

« Միզող տղան» Պրիւքսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ) .— Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պրանշթայն) .— Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշճեան). — Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գալստեան) .— Հայաստանի վարդերը (Շահինեան) .— Վաղուան մարդոց սնունդը (Տոքթ. Պօղոսեան) .— Երբ սրբտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան) — Ծխողը կը բուժուի՞ ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան) .— Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան) .— Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիքունի) .— Ատամբնարոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան). — Մխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեանի) .— Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քաղեան). — Արուեստական շնչառութիւն (Խաչունի) .— Տաղ Թիւթիւնի .— Մրցում :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ «ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ»Ի ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1959ԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան «Արտաւազդ Գույումճեան Թատերական Մրցում»ի պայմանաժամը —որուն պաշտօնական յայտարարութիւնը լոյս տեսաւ հայ մամուլին մէջ ներկայ տարուան Մարտին — կը լրանայ մէկ Դեկտեմբեր 1959ին : Սոյն մրցումին, հայերէն եւ անգլերէն լեզուով, կրնան մասնակցիլ Ամերիկայի եւ արտասահմանի ծագումով հայ գրողները: Իւրաքանչիւր բաժնի մէջ առաջին հանդիսացողին պիտի տրուի 375 տոլարի մրցանակ մը:

Մրցումին պայմաններն են՝

Ա) Թատերախաղին նիւթերը առնուած պէտք է ըլլան հայ կեանքէն, գրուած գրական լեզուով եւ վաւերական տաղանդի մը կնիքով, եւ պէտք է գեղարուեստական արժէք ներկայացնեն :

Բ) Թատերախաղին տեւողութիւնը նուազագոյն մէկ ժամ ըլլալու է :

Գ) Թատերախաղին ձեռագիրը Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը պէտք է հասնի մինչեւ մէկ Դեկտեմբեր 1959:

Դ) Դատական կազմը իրեն կը վերապահէ մրցանակ տալու կամ մերժելու իրաւունքը :

ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄ —Հայերէնի համար՝ Բենիամին Նուրիկեան, Սուրէն Մանուէլեան, Յակոբ Ասատուրեան :

Անգլերէնի համար՝ Նոնա Պալաքեան, Մարճըրի Յովսէփեան, Վահան Սիւնի :

Ձեռագիրը ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

ARMENIAN GENERAL BENEVOLENT UNION OF AMERICA
250 Fifth Avenue New York I, N. Y.

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յիշատակի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի : Սալ Սօլնիէ, 7 րիւ Սօլնիէ, մեթրօ Քատէ

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին :

Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ Քրուէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուատ :

Կը նախագահէ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն մասնակցութիւն կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամեանի :

Կ'արտասանեն — Տիկ. Գայթանճեան, Օր. Տապաղեան եւ ընկեր Վ. Սարգիսեան :

Կը նուագեն (ջութակ) Պ. Աբրահամեան, ընկեր Պէրպէրեան եւ Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ) :

Կ'երգեն Օր. Օր. Անժէլ Կարապետեան, Ատրինէ Պապայեան :

Եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, սիրուած երգիչ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Պ. Աֆրիկեանի :

Հայկական պարեր Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Շաբաթ, 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկուշաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Ռուբէն խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ :

ԽՆՋՈՅՔ

Թոքատի Հայր. Միութեան ընտանեկան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմ. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Իսի լէ Մուլինոյի Րիւ ար լա Տէ – փանսի Երիմեան սրահը, բոլորովին վերանորոգուած :

Կը նախագահէ Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գալայճեան, Օրիորդներ Քէօսէեան, Թարոն եղբայր, Յակոբեան, Պալեան, Պ. Գարակէօզեան եւայլն: Մեներգ, մենապար, արտասանութիւն:

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասնհրորդ թաղապետարանի սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30–ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ :

Կը խօսի ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ :

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին, գաղութի կարող ուժերու մասնակցութեամբ : Երգ, արտասանութիւն, երգախառն կենդանի պատկեր :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Քատէի սրահը: Յիշատակի երեկոյ՝ նուիրուած Մեսրոպ Գույումճեանի յիշատակին: Պիտի խօսին Վ. Մելիքեան, Որբունի, Գրնդունի եւ ուրիշներ: Ժապաւէնի վրայ պիտի տրուի հանգուցեալին մէկ ճառը :

Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ամասիոյ պատմագրքին համար Փարիզ կազմուած յանձնախումբը կը խնդրէ բոլոր Ամասիացիներէն որոնք նկարներ, գրութիւններ կամ ձեռագրեր ունին, նոյն իսկ դպրոցական հանդէսներ, փութան ղրկել հետեւեալ հասցէներուն, վերադարձնելու յանձնառութեամբ :

DEUKMEDJIAN
87, Rue Rébeval, Paris 19·

HADJIDJANIAN
3, Rue Thimonnier, Paris 3

NIGOGHOSSIAN
2 bis, Rue St. Just, Arnouville les Gonesse (S. et O.)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 22 OCTOBBRE
1959

35ԱԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8627 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4428

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՄԱԿԸ՝ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ

ՎԻՆՈԿՐԱՏՈՎ – ՏԸ ԿՈԼ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի խորհրդային դեսպան Սերժ Վինոկրատով երեքշաբթի օր Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ ընդունուելով իր կառավարութեան մէկ նամակը յանձնեց անոր: Զօր. տը Կոլ մօտ քառասուն վայրկեան խորհրդակցեցաւ դեսպանին հետ:

Մոսկուայի կառավարութեան նամակին պարունակութիւնը պաշտօնապէս չէ հրապարակուած, բայց դժուար չէ գուշակել՝ թէ կը խօսի Մեծերու ժողովի մասին: Մեծ մայրաքաղաքներու դիւանագիտական մարմիններուն գլխաւոր գործունէութիւնը դարձած է՝ ճշդել դիրքերը, որոշել հանդիպումի թուականը, կազմել օրակարգը:

Ինչպէս ծանօթ է, Ֆրանսա միշտ վերապահ կը մնայ: Թէեւ շատ քիչ անձնաւորութիւններ լուր ունին Զօր. տը Կոլի ծրագիրներէն, եւ, գաղտնի կը պահեն զանոնք, սակայն ոչ ոք կ'անգիտանայ թէ Փարիզի կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Զօրսերու ժողովին պատրաստութեան: Հանրապետութեան Նախագահը աչքի առաջ ունի ձախողութեան մը վտանգը եւ կը մտածէ թէ անապարանքը ձախողութեան կ'առաջնորդէ:

Արեւմտեան Մեծերու ժողովը, որ հաւանաբար գումարուի Նոյեմբերի մէջ, ամէնէն աւելի պիտի զբաղի այս հարցով:

Ուաշինկթըն – Լոնտոն – Փարիզ–Մոսկուա գծին վրայ կատարուող նամակներու փոխանակութիւնը կը շարունակուի կատարեալ գաղտնապահութեան մէջ: Նոյնիսկ Արեւմտեանները գաղտնի կը պահեն իրարու միջեւ փոխանակուած նամակները: Այնպէս որ, տակաւին յայտնի չէ թէ Զօր. տը Կոլ ի՞նչ պատասխան պիտի տայ Այզընհաուըրի անցեալ շաբաթ օրուան նամակին:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԵՆ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Այզընհաուըր յետամնեց Զորեքշաբթի օրուան մամուլի իր ասուլիսը եւ Օկիւսթա գնաց, քանի մը օր հանգստանալու համար: Այս պարագան ուշագրաւ է՝ անոր համար՝ որ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը կը նախընտրէ ուշացնել իր յայտարարութիւնները: Արդարեւ, Զորեքշաբթի օրուան մամուլի ասուլիսին կը սպասուէր՝ նամակներու փոխանակութեան մասին լուսաբանութիւն մը ստանալու համար: Ոմանք, մինչեւ իսկ կը սպասէին որ Նախագահը յայտնէ Եւրոպա այցելութեան թուականը: Ոչ մէկը, եւ ոչ ալ միւսը:

Ամէն պարագայի մէջ, Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարեց թէ Այզընհաուըրի առողջական վիճակը շատ լաւ է. հետեւաբար՝ այդ մասին կասկած մը չի կրնար ըլլալ:

Ցաւակ բան մը չըսուիր նաեւ Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ: Կը կարծուի թէ ճիշդ է այն լուրը, որուն համաձայն Նախագահը նամակներ գրկած է Ատընաուըրի, Մաքմիլընի եւ տը Կոլի, բացատրելով թէ ինչո՞ւ օգտակար կը նկատէ Խրուշչեւի հետ ժողով մը գումարել:

Այզընհաուըր Մաքմիլընի չափ անձամբ պարանք ցոյց չի տար, բայց չուզեր նաեւ որ Խրուշչեւ «երկար սպասէ»:

Ամերիկայի Նախագահը պատրաստ է Եւրոպա գալու՝ եթէ Դաշնակիցները կը մտածեն թէ Խրուշչեւի հանդիպելէ առաջ անհրաժեշտ է Արեւմտեաններու ժողով մը գումարել: Թուականը՝ Հոկտեմբերի վերջը, կամ Նոյեմբերի սկիզբը (Հոկտեմբեր 27ին Այզընհաուըր Սպիտակ Տան մէջ պիտի ընդունի Սքու Թրուէն, որ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ):

Լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդեն նաեւ թէ Այզընհաուըր իր երեք նամակներէն երկուքին պատասխանները ստացած է, կը մնայ երրորդը՝ Նախագահ տը Կոլի պատասխանը: Թերեւս այս է պատճառը, որ պաշտօնական յայտարարութիւն մը չէ եղած, քանի որ ամերիկեան կառավարութեան կը պակսի Ֆրանսայի կարծիքը:

Եթէ Ֆրանսայի վերապահութեան մասին մանրամասն բացատրութիւններ կը պակսին՝ դժուար չէ սակայն գիտնալ Անգլիոյ դիրքը, հակառակ անոր որ պաշտօնական յայտարարութիւններ չկան: Մաքմիլըն կ'աճապարէ՝ Մեծերու ժողովին երթալու համար: Այզընհաուըր չուզեր «երկար սպասցնել» Ն. Միութեան Վարչապետը: Ամերիկացի կարգ մը դիւանագէտներ, մասնաւորապէս փոխ նախագահ Նիքսըն, աճապարանքի դէմ են: Ատընաուըր կը փափաքի այդ ժողովը աւելի ուշ գումարել, իսկ տը Կոլ ոչ մէկ խանդավառութիւն ցոյց կուտայ:

ԼՈՆՏՈՆ – ՊՈՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Այս բոլորին մէջ կարեւոր դեր մը ունին նաեւ Անգլիոյ եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող առկախ հարցերը: Բայց, Վարչապետ Ատընաուըր վստահ է թէ անոնք շուտով պիտի լուծուին:

Գերման Վարչապետը Նոյեմբեր 17ին Լոնտոն պիտի երթայ երկու օրուան համար: Այցելութեան գլխաւոր նպատակն է Մեծերու ժողովին պատրաստութիւնը, որու մէջ կարեւոր տեղ մը վերապահուած է Գերմանիոյ եւ մասնաւորապէս Պերլինի հարցին:

Երկրորդական կարգի վրայ կուգան Անգլիա – Գերմանիա տարակարծութիւնները, որոնք ծանր բնոյթ մը ստացած էին վերջին ամիսներու ընթացքին: Ատընաուըր բազմաթիւ առիթներով քննադատեց բրիտանական քաղաքականութեան «տկարութիւն»ը՝ Ն. Միութեան հանդէպ, ինչպէս նաեւ Մաքմիլընի Մոսկուա այցելութիւնը: Մինչեւ իսկ ըսուեցաւ թէ անգլիացի Վարչապետը «Գերմանիան պիտի ծախէր Ռուսիոյ»:

Միւս կողմէ, բրիտանական մամուլը ծանր յարձակումներ ըրած Ատընաուըրի վրայ, մանաւանդ՝ երբ Նախագահ Այզընհաուըր Պոն այցելեց:

Այս հարցերը ծեծուեցան Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան բացառիկ ժողովին մէջ, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր: Այս առիթով Ատընաուըր յայտարարեց — Մեր տարակարծութիւնները այնքան ալ մեծ չեն. վստահ եմ, որ Մաքմիլընի հետ տեսնուելէ ետք մեր դիրքերը պիտի ներդաշնակուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դիւանագիտական մամուլի ընկերակցութեան ճաշի հիւրը ըլլալով, Արտաքին փոխ նախարար Լուի Ժոքս կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, մասնաւորապէս շեշտելով թէ Ֆրանսա պիտի աշխատի որ հիւլէական զէնքերը արգիլուին, հակառակ պարագային՝ պիտի մտնէ «հիւլէական ակումբի մէջ — Պիտի աշխատինք զինաթափութեան, բայց միաժամանակ՝ մեր պաշտպանութեան համար», աւելցուց ֆրանսացի Նախարարը:

ՄԱԿԻ ընդհ. ժողովին մէջ Իրլանտայի ներկայացուցիչը առաջարկեց որ Փեքին բանակցի Տալայի – Լամայի հետ՝ Թիպէթի հարցը լուծելու համար:

Մեր Մերին

ԵՐԱՆԻ ԹԷ ...

Քանի մը շաբաթ առաջ էր որ ամերիկեան թերթերը լուր կուտային թէ Իզմիրի մէջ, Թուրքերը «շնորհքով տեսակէն» ծեծ մը քաշած էին քանի մը ամերիկացի զինուորներու, որոնք «սեւ շուկայ» ելած, տոլար կը ծախէին:

Այս լուրին քովիկն ալ ուրիշ մը:

— Երեք ամերիկացի սպաներ, որոնք կը ծառայէին Ատլանտեանի Դաշնակցութեան Իզմիրի զօրագունդին մէջ, պաշտօնազուրկ եղած էին, որովհետեւ յանդգնութիւնը ունեցած էին տեղեկացնելու թէ Թուրքերը վայրագօրէն վարուած էին իրենց ձեռքը ինկած Ամերիկացիներուն հետ:

Երեք սպաներէն մէկը, որ Հօոմ եսեր է, կը պահանջէ որ Քանկրէսը քննութիւն մը բանայ այս առթիւ եւ ստուգէ Թուրքերու դէմ եղած ամբաստանութիւնը: Սպան կ'ըսէ թէ Իզմիրի մէջ, Թուրքերն ու ամերիկացի զինուորականները այն աստիճան իրարու դէմ լեցուած են որ «կրնան իրարու դէմ պայթիլ»:

Խելք հասնելիք բան չէ, ի հարկէ, թէ ամերիկեան իշխանութիւն մը ինչո՞ւ եռ պիտի կանչէր Թուրքերու «վայրագութեան, խոշտանգումներուն եւ տմարդի պատիժներուն» դէմ բողոք բարձրացնող զինուորականները: Հարկաւ, ժամանակը կուգայ եւ կառավարութիւնը անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները կուտայ:

Բայց, անցնինք պատմութեան մնացած — ու ամէնէն կարեւոր — մասին:

Վերոյիշեալ «զոհ»երէն մէկուն եղբայրը, ի Փլէզրնթվիլ, Նիւ Եօրք, նամակ առեր է իր եղբօրմէն, որ կ'ըսէ թէ ծեծը ուտողը ինք չէր, բայց իր ընկերներէն մէկը տեսած էր թէ Թուրքերը որքան յառաջ գացած էին՝ մարդ ծեծելու, մարդ խոշտանգելու արուեստին մէջ:

Նամակագիր երիտասարդը, 33 տարեկան, կը գրէ թէ Թուրքերը սարսափելի ծեծ մը քաշած էին տասնապետ Ճէյմսին: Ի՞նչ ծեծ: Ահաւասիկ իր լսածը՝ իր ընկերոջմէն.

— Զող մը տնկած էին… Այս ձողին վրայ կար չուանի օղակ մը: Այս օղակին մէջ անցուցին Ճէյմսի երկու ոտքերը, այնպիսի ձեւով մը որ միայն անոր գլուխն ու ուսերը գետին կը հասնէին… Յետոյ, սկսան խարազանել անոր երկու բոպիկ ոտքերը, այն աստիճան որ սկըսաւ արիւն գալ… Բերնէն ալ արիւն կուգար… Ինչպէս ըսի, ես ներկայ չէի այս ծեծին, բայց կը գտնուէի այն ախոռը, ուր բերին Ճէյմսը՝ արիւնլուայ վիճակի մէջ: Այդ ախոռին մէջն էր որ Թուրքերը, նախապէս, ծեծած էին երկու հոգի՝ իրենց հայրենակիցներէն: Ես ականջներովս լսեցի թէ Ճէյմսը ինչպէս կը պոռար, ցաւէն: Երբ ախոռէն դուրս ելաւ, ոտքերը այնքան ուռած էին որ չէր կրնար կօշիկները հագնիլ…

Մենք ալ: ժամանակին, բողոքի ձայն բարձրացուցած էինք Թուրքին դէմ եւ հոս, հոն պատմած էինք անոր գործած ոճիրները:

Արդար ըլլալու համար, խոստովանինք որ ո՛չ մէկ ատեն մեզ յանդիմանեցին եւ ո՛չ մէկ տեղ մեզ «պաշտօնազուրկ» ըրին՝ մեր այդ «շատախօսութեան» համար:

Ընդհակառակն, մեզ լսեցին եւ երբեմն, նոյնիսկ, մեզի հետ նստած, ազի արցունք թափեցին:

Բայց, երանի թէ յանդիմանած ըլլային: Այն ատեն չափած պիտի ըլլայինք մեր «բարեկամ»ներուն բարեկամութեան աստիճանը: Փոխանակ մեզի համ վերագրելու մեզի երամցուած «պարապ խօսք»երուն ու պարապ խոստումներուն:

Այս «ճէնթլմէն»ական ծեծէն ետք, կարծեմ Ամերիկացիներն ալ միանգամընդմիշտ պիտի համոզուին որ Թուրք կոչուած արարածը այն նիւադն է որ, նախ, *մուհայլէպի* ու *խատայիֆ* կը կերցնէ իրեն հիւր գացողներուն, ետքն ալ պաթուրքա ծեծ:

Ժամանակին, մենք կ'ըսէինք, բայց մեր խօսքին չէին հաւատար:

Եթէ՝ ոտքերը ուռած Ճէյմսի խօսքին ալ չհաւատան, իրենք գիտեն: Ո՛չ մեզ կրնան մեղադրել վաղը, ո՛չ ալ Ճէյմսը…

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՇԱԼԱՆՏՈՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ — «ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԷՐ»

■

«Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Ալպէն Շալանտոն յայտարարութիւն մը ըրաւ կուսակցութեան 29րդ մասնաճիւղին առջեւ հաստատելով — «Այն ատեն երբ մեր կուսակցութեան 9 երեսփոխանները կը հրաժարէին, Ալժէի եւ Փարիզի մէջ շարժումներ կը պատրաստուէին տապալելու համար կառավարութիւնը: Այդ պատճառով է որ առաջին անգամ ըլլալով վարչապետը Քաղաքական Բիւրոյի ժողովին ներկայ եղաւ»:

Ինչպէս կ'երեւի կացութիւնը բաւական ծանր եղած է քանի որ կառավարութեան անդամ մը որուն դիմում եղած էր որ առաջնակարգ դեր մը կատարէ Նոր դաւադրին մէջ, հարկ տեսած էր Տըպրէին լուր տալ:

Միւս կողմէ խուզարկութիւնները եւ հարցաքննութիւնները կը շարունակուին: Ոչ մէկ ձերբակալութիւն կատարուած է սակայն:

Անկախ երեսփոխան՝ Լը Փէն կը բողոքէ որ համայնավար զրոյցներով կառավարութիւնը ոստիկանական գործողութեան մը ձեռնարկած է ազգային շրջանակներու մէջ, մինչ Ֆելլաղաներու ահաբեկչական շարժումը կը շարունակուի:

ԼՈՒՐԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

■

Կիսալուսողոկի մէջ, մօտ. մէկ ամիս հանգստանալէ յետոյ, Մայր Աթոռ վերադարձած է Վեհ. Հայրապետը: Երեւանի օդակայանին մէջ Հայրապետը դիմաւորած են Մայր Աթոռի միաբանութիւնը, պաշտօնէութիւնը, հոգ. ճեմարանի դասախօսական կազմը եւ քահանայական դասը:

Հայրապետին կ'ընկերանար Հոգ. Տ. Եղիշէ Վրդ. Սարգիսեան:

ՀԱՅՐԻԿ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ.ՆԵՐՈՒ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի Սեպտեմբեր մէկի նիստին արձանագրուած են Հայրիկ եւ Մեսրոպ վարդապետներու 3 Յուլիս 1959 թուակիր գրութիւնները, որոնցմով անոնք ընդմիշտ կը հրաժարին իրենց պաշտօններէն եւ հոգեւոր ասպարէզէն: Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց խնդրել Վեհափառ Կաթողիկոսէն, զանոնք դասել աշխարհականներու շարքին՝ Հենրիկ Աւետիսեան եւ յայտարարել կարգազուրկ եւ Փայլակ Այթապեան իրենց նախկին անուններով: Վեհափառ Հայրապետը հաստատած է հոգ. խորհուրդի որոշումը եւ Հայրիկ ու Մեսրոպ վարդապետները կարգազուրկ հռչակած:

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Բ.

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Պոլիս այցելող ամէն Հայու անվրէպ մտածումն է Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցը։ Այս դարաւոր հաստատութիւնը խորհրդանիշը եղած է Թուրքիոյ հայ հաւաքական կեանքին եւ արդարօրէն։ Շարունակ խոշտանգուած, տագնապներու փոթորիկներէն տարուբեր Հայութիւնը մարմին տուած է այս փրկարար ապաստանարանին եւ բարգաւաճ վիճակի հասցուցած է զայն, իր միջոցներով։ Ուխտաւորի մը ջերմեռանդութեամբ ամբողջ օր մը անցուցի այս մեծ հաստատութեան մէջ, գրեթէ ամէն Հայու նման յիշատակներով բեռնաւոր։ Շատ բան գրուած ու լսուած է Ազգին Տան մասին, հետեւաբար՝ աւելորդ կը համարիմ նկարագրութեանց կրկնութիւնը։ Ըսեմ միայն, թէ Հոգաբարձութեան եռանդուն ատենադպիր Գ. Թ. Աճէմեանի եւ բժշկապետ Տօքթ. Հայրապետեանի ընկերակցութեամբ հպարտութիւն զգացի շրջելով մաքրութեամբ ցոլացող հիւանդարանները, արդիական կազմաւորութեամբ խոհանոցը, գործողութեանց սրահները, Ռէօնթկէնի բաժինը եւ մանաւանդ ծերերու ապաստարանները, ուր խաթուն մայրիկներ ու հայրիկներ իրենց կեանքի մնացեալ օրերը կ'անցընեն գուրգուրանքով շրջապատուած։

Հիւանդանոցը կը մատակարարուի երիտասարդ, գործունեայ անձերէ կազմուած Հոգաբարձութեան մը կողմէ։ Տիկիններէ եւ օրիորդներէ բաղկացած մարմին մը անդամները ամէն օր փոխն ի փոխ կ'այցելեն, ներքին մաքրութեան, հանդերձարանին եւ ընդհ. կանոնաւորութեան վրայ հսկելով։ Պատասխանատու տնօրէնն է տոքթ. Հայրօ Հայրապետեան, հաստատութեան մէջ հաստատ նստած փորձառու մասնագէտ բժիշկ մը, որ անձնուիրաբար փարած է իր սիրած Ազգին Տան պահպանման եւ առաջացումին։

Հիւանդանոցը ունի այրերու եւ կիներու յատուկ ներքին թէ արտաքին հիւանդութեանց, թոքախտաւորներու, մանկանց, ջղախտաւորներու եւ այր ու կին ապաստարանեալներու բաժիններ։ Հիւանդանոցներու բոլոր անկողինները միշտ գրաւուած են, աւելի զատ՝ դարմանատան բաժինը ամէն օր կ'այցելեն շուրջ հարիւր հոգի. որոնք ոտքի վրայ կը դարմանուին հերթապահ բժիշկներուն կողմէ։

Հաստատութեան մէջ կը պաշտօնավարեն 32 բժիշկ եւ 90 պաշտօնեայ (տնօրէն, հիւանդապահ, դեղերապահ, դռնապան, ծառայող եւայլն)։ Պատսպարեալներով միայն 700 հոգի կ'ապրին հիւանդանոցին մէջ, որուն տարեկան ծախսն է 1.500.000 լիրա, պատկառելի գումար մը, որուն 700.000ը կը գոյանայ կալուածներու հասոյթէն, մնացեալը կը հայթայթուի տեղւոյն մէջ թէ արտասահմանէն եղած նուիրատուութիւններով։

Այսքան ընդարձակ եւ բազմակարօտ հաստատութեան մը մատակարարութեան մէջ դժուարութիւններն ու թերիները անպակաս կ'ըլլան անշուշտ։ Նիւթական եւ կարգապահական թերիները գոհողութեան եւ բարեացակամութեան շնորհիւ դիւրաւ կը սրբագրուին, վերին մարմիններու եւ հանրային օժանդակութեամբ։ Նման հաստատութեան մը մէջ գլխաւոր պակասը, որ աչքի կը զարնէր, հիւանդապահուհիի, մանաւանդ որակեալ հիւանդապահուհիի անբաւարարութիւնն է։ Հաստատութեան վարիչներն ու բժիշկները եւս շատ կը տառապին այս պակասէն։ Ինչ ալ ըլլայ, սակայն, անհրաժեշտ է դարման մը խորհիլ եւ նիւթական թէ բարոյական կարելի զոհողութիւնը ընել, հիւանդանոցը օժտելու համար «պահապան հրեշտակ»ներով։

ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Պոլսոյ Հայութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ պահած է իր նախկին ազգ. վարժարանները։ Զանազան թաղերու մէջ կը գործեն 22 նախակրթարան, մէջն ըլլալով երկու որբանոցները (Կարակէօզեան եւ Կալֆայեան), ինչպէս նաեւ բողոքականաց, Անարատ Յղութեան քոյրերու եւ Վիեննայի Մխիթարեանց վարժարանները ու Հինդլեան անհատական նախակրթարանը։ Ունինք հինգ միջնակարգ դպրոց, — Մերհամէթճեան՝ Ֆէրիգիւղ, Պէզճեան՝ Գումգաբու, Արամեան՝ Գատըգիւղ, Տատեան՝ Պաքրգիւղ եւ Անարատ Յղութեան քոյրերու աղջկանց վարժարանը։ Իսկ ազգային բարձրագոյն կրթական չորս լիսէներ, — Կեդրոնականը, Էսաեանը, Վիեննական Հայրերու Բանկալթիի վարժարանը եւ Ս. Խաչ դպրեվանքը։

Կեդրոնական վարժարանը, *լիսէի լրիւ ծրագրով, բարձրագոյն ուսման պահանջը գոհացնելու վիճակին մէջ կը գտնուի։ Դպրոցը, նախկին ապիկար խնամակալութեանց եւ չարաշահող տնօրէններու երեսէն, վերջին տարիներուն ենթարկուած քայքայումէն փրկուած է, շնորհիւ ներկայ խնամակալութեան եւ ներքին նոր կազմակերպութեան, որուն գլուխը կը գտնուի այժմու տնօրէնը՝ ուսողութեան յայտնի ուսուցիչ՝ Պ. Համբարձում Ցարութիւնեան (բանաստեղծ Զոհական)։ Աշակերտներուն թիւն է շուրջ 200 – 220, բաժնուած՝ միջնակարգի երեք եւ լիսէի երեք կարգերուն մէջ։ Ինչպէս առհասարակ բոլոր լիսէներուն, Կեդրոնականի շրջանաւարտները կ'ընդունուին պետական համալսարանի որեւէ ճիւղին մէջ, ոմանք քննութեամբ — որմէ գրեթէ միշտ փայլուն վիճակով դուրս կուգան մեր տղաքը — ոմանք ալ ուղղակի արձանագրութեամբ։ Աշակերտները կէսօրուան ճաշը կ'ընեն դպրոցին հասարակաց սեղանէն, ոմանք վճարովի, կարեւոր մաս մը՝ ձրիաբար։ Դպրոցին շէնքը, բացի իր պատմական վեհութենէն, ներկայ պահանջները լրացնելէ շատ հեռու է, բայց նոր շէնքի մը կառուցումը մեծ գումարի կը կարօտի։*

Դպրոցի տարեկան ծախքը, որ բաւական մեծ գումարի մը կը հասնի, մասամբ կը լրացուի ունեւոր աշակերտներու վճարած թոշակներով, իսկ մեծ մասը կը հոգայ խնամակալութիւնը՝ եկեղեցիի հասոյթներու մատակարարութեամբ։ Խնամակալութիւնը, սակայն, ներկայիս դժուարութեան առջեւ կը գտնուի։ Ինչպէս յայտնի է, Ղալաթիոյ պատմական եւ հասութաբեր Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին փլցուած է, քաղաքին նոր պողոտաներուն շինութեան պատճառով։ Ղալաթիոյ անունով թէեւ շաբաթը մէկ օր ժամերգութիւն կը կատարուի Բերայի եկեղեցիին մէջ, բայց նախորդ հասոյթին կէսն իսկ կարելի չըլլար գոյացնել։ Հակառակ այս վիճակին, խնամակալութիւնը, որ իր մէջ ունի կրթական գործին նուիրուած անդամներ, ուրախալի է ըսել, թէ բնաւ չէ յուսահատած, յոյս ունի եկեղեցիի վերաշինութեան եւ ապաւինած է մեր ժողովուրդի դիտակից վերաբերումին։

Էսաեան աղջկանց լիսէն, *երկսեռ ընդարձակ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններով, աշակերտութեան պատկառելի թիւ մը ունի (շուրջ հազար աշակերտ), համապատասխան թիւով ուսուցիչ – ուսուցչուհիներով։ Վերջին տարեշրջանի ընթացքին, դպրոցին միջնակարգի բաժինը ունեցած է 140, լիսէն՝ հարիւր աշակերտուհի։ Վարժարանը կը վարէ կարող տնօրէնուհի մը, նոյնպէս ուսողութեան մասնագէտ Օր. Հերմինէ Գալուստեան։ Էսաեան լիսէի շրջանաւարտ օրիորդներէն կարեւոր թիւ մը կը հետեւի համալսարանական ուսման, մաս մըն ալ կրթական ասպարէզը ընդգրկած է, իբր նախակրթարանի ուսուցիչ։*

Մխիթարեան (վիեննական) լիսէն *իր հարուստ եկամուտներուն եւ աշակերտներուն բարձր թոշակներուն շնորհիւ բոլորովին ինքնաբաւ գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ կրթարան մըն է, Հայրերու մատակարարութեամբ եւ կարող տնօրէնի մը՝ Պ. Կարապետ Քիւրքճեանի վարչութեամբ։ Դպրոցը կաթոլիկ հաստատութիւն մըն է, բայց ուրախալի պարագայ մըն է, որ դաւանական նկատումներ գրեթէ չկան, շնորհիւ բանիմաց Հայրերուն ու աշակերտութեան եւ ուսուցիչներուն, որոնք մեծամասնութեամբ Հայաստանեայց Եկեղեցիի զաւակներ են։ Վարժարանը ունի նաեւ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ մանուկներու համար։*

ԱՆՏՐԷ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Զ.

Կոմիտաս...

Նա ամէն տեղ իր հետ տանում էր հայրենի շունչը, հայ երգը ու նորից դառնում հայրենիք՝ լսելու հայ երգը։

Այո, հայրենիքը երգ էր տալիս Կոմիտասին, իսկ երգից նա ոգի էր առնում ու նորից ոգեւորած երգեր վերադարձնում իր ժողովրդի համար։

Բայց այդ հայրենական երգերի կողքին որքան թոյն կար Կոմիտասի համար, ինչպէս էր խանգարում Էջմիածնի միաբանութիւնը նրա նուիրական գործին։ Եւ նա դիմում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մատթէոս Բ.ին՝ ազատել իրեն Էջմիածնի միաբանութեան ուխտից, որպէսզի նա կարողանայ գրի առնել իր ուսումնասիրութեան պտուղները.

Այդ դիմումը գրուած է 1909 թ. Սեպտեմբերի 3ին։ Միւս նոյն ժամանակաշրջանին վերաբերող մի նամակում որն ուղղուած է Վիեննայի Մխիթարեան վարդապետ Ղեւոնդ Տայեանին, գանգատուելով իր վիճակից, Կոմիտասը գրում է. «Անհատը որքան էլ ջանասէր լինի, այնուամենայնիւ խրախոյսը մի հզօր խթան է, որ կարող է շրջել սարերն հիմն ի վեր»։

Այդ անսահման ջանասէր Կոմիտասը խրախոյս չգտաւ Էջմիածնի Միաբանութեան կողմից, չգտաւ ու ստիպուած եղաւ թողնել Էջմիածինը։

Նա ամբողջ էութեամբ ձգտում էր մի այլ վայր, ուր կարելի էր գտնէ մի քիչ աւելի ազատ ու լայնօրէն իրականացնել իր բազմաթիւ մտայղացումներն ու իղձերը՝ հայ երաժշտութեան զարգացման ասպարէզում.

Թւում էր թէ այդ վայրը Կոստանդնուպոլիսն է եւ 1910 թուականին նա տեղափոխւում է Կ. Պոլիս՝ իր հետ բերելով նաեւ երաժշտական մշակոյթի զարգացման բազում մտայղացումներ եւ պատրաստ լինելով յաղթահարել նրանց իրականացման դէմ յարուցուող բոլոր խոչընդոտները։ Իրապէս խոչընդոտները չուշացան ի յայտ գալու պատնէշելով Կոմիտասեան լուսաւոր մտքի փայլատակումները, բայց եւ Կոմիտասը մաքառեց՝ ինչքան ուժ եւ հաւատ ունէր սկսած գործի նկատմամբ։

Շատ բան արաւ Կոմիտասը մինչեւ 1915 թուականը։ Նորից ու նորից ուսումնասիրեց հայ երգը, աշխատութիւններ գրեց հայ երաժշտութեան մասին, ստեղծագործեց, երգեց, երգչախումբ կազմակերպեց ու բազմաթիւ համերգներ տուեց, դասաւանդեց, սորվեցրեց մանուկներին, դասախօսութիւններ կարդաց։ Կոմիտասի բնակարանը Պոլսում դարձաւ հայ արուեստի ու երաժշտութեան մի

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ե.

Այսպէս մտախռով եւ անձրեւոտ առաւօտ մը Տաճատ Փարիզ հասաւ, բարոյապէս արդէն հիւանդ, տարտամ մելամաղձոտութիւն մը քիչ մը կը թոյլցնէր իր մեծ մարդու երեւոյթը եւ աչքերը պզտիկ, անփայլ, աննշան սովորականին մէջ աւելի մարդկային կը դառնային, տխրութիւնով տոգորուած. Նախկին ծանօթ մը, դպրոցական ընկեր մը, որ երկրաչափութեան ուսանող էր, զուարթօրէն ընդունեց զինքը եւ տեղաւորեց պզտիկ սենեակ մը Մոնժ փողոցին վրայ. Երբ Տաճատ անհրաժեշտ կարասիներ գնելէ ետքը առաջին անգամ գիշեր մը անցուց իր ուսանողի սենեակին մէջ, աւելի ամոքուած զգաց ինքզինքը, հետեւեալ առաւօտուն ամէն հաշիւ ընելով, եռամսեայ տան վարձքը վճարելէ ետքը 200 ֆրանքի չափ գումար մը կը մնար քովը։ Երբ Մանուկ Միհրանեան, իր երկրաչափ ընկերը, առաւօտուն կանուխ եկաւ դուռը զարնելու, Տաճատ ոտքի վրայ էր, արդէն հագուած եւ թեթեւ մը անհամբեր՝ քաղաքը տեսնելու հետաքրքրութենէն. միւս կողմէ իր անգիտակցութիւնը կեանքի պայմաններուն Փարիզի մէջ, զինքը փոխն ի փոխ անհանգիստ կ'ընէր եւ կը վարանեցնէր մտաբերելով իր 200 ֆրանքի գումարը։

— Ո՞րչափ ատեն կը կարծես, որ ապրիմ երկու հարիւր ֆրանքով, ըսաւ յանկարծ ընկերոջը երբ սանդուխներէն վար կ'իջնային։

— Երկու հարիւր ֆրա՞նք ունիս այս ժամուն, գոչեց հիացումով իր ընկերը եւ գրեթէ ձեռքերը իրար զարնելով, բայց ատիկա ամբողջ հարստութիւն մըն է, օ՜հ, օ՜հ. զուարճանալիք ունինք։

Տաճատ մէկէն հասկցաւ եւ իր հանդիսաւոր ու անթափանցելի երեւոյթը առաւ։

Միհրանեան, բարեկեցիկ ընտանիքի տղայ մը, երեք ամիսէ ի վեր իր հօրը յանկարծական մահուան պատճառաւ անակնկալ թշուառութեան մէջ կը գտնուէր, նուրբ եւ ազնիւ երեւոյթով երիտասարդ մըն էր, քիչ մը աննշան դէմքով եւ տկար կամքով, երեք ամիսէ ի վեր դեռ չէր կրցած որոշել, թէ պէ՞տք է իր ծնողքին քով վերադառնայ ասպարէզը ձգելով, թէ շարունակէ իր ուսանողութեան շրջանը ինչ գինով որ ըլլայ. երեք ամիսէ ի վեր օրը օրին կ'ապրէր երկու ֆրանք մէկէն, հինգ ֆրանք միւսէն փոխ առնելով, ամէն առաւօտ իր ընելիքին եւ ուտելիքին անորոշութիւնը զինքը այնպիսի հոգերու մէջ դրած էր, որ կրնար իրմէ աւելի ուժով մէկն ալ ջախջախել. իր արդէն նիհար հասակը աւելի բարակցած էր եւ դէմքին գիծերը սկսած էին կանխահաս ծերութիւն մը առնել, իր բարակ եւ թափանցիկ ականջները, երկնցած քիթը, սրուած թուշը եւ մանաւանդ մորթին վատառողջ դեղնութիւնը արդէն կը ծանուցանէին այնպիսի վատուժութիւն մը եւ անարիւնութիւն մը, որ անկարելի էր աւելի լուրջ եւ թաքուն հիւանդութեան մը վրայ չխորհիլ. իր աղքատութենէն ծնողքին բարեկեցիկութեան շնորհիւ ժպտուն եւ բարեացակամ դէմքեր տեսնելու վարժուած, միւս կողմանէ զրկուած թափանցելու եւ դիտելու կարողութենէ, դեռ չէր անդրադարձած այն անախորժ ծամածռութիւններուն, որով կ'ընդունէին զինքը իր ընկերները՝ վստահ ըլլալով, որ դրամի դիմում մը ունէր ընելիք. անբախտ տղան կը կարծէր միշտ, որ ուրիշ անակնկալ պատահար մը իրերու ընթացքը պիտի փոխէր եւ վստահութեամբ ու զուարթութեամբ կ'ըսէր.

— Ամսու գլխուն կը վճարեմ։

Ուրիշ ատեն ալ հօրը ողջութեանը պատահած էր, որ դրամը հասնի եւ փոխ առնելու ստիպուի, ինչպէս ինքը իր կարգին փոխ տուած էր. բայց հիմա իր վստահութիւնը եւ բարի կամքը խաբէութիւն մը կը համարուէին եւ զինքը դուրս կը ձգէին գրեթէ միշտ ընկերներու համախմբութիւններէն, գիտնալով որ երբեք սու մը պիտի չունենար ծախսելիք, միւս կողմանէ հագուստները կը հիննային, ճերմակեղէնը անխնամ սկսած էր ըլլալ, կօշիկները մաշած էին եւ ինքը չէր անդրադառնար բոլոր ասոնց, թէեւ տարտամօրէն կը զգար իր ընկերներուն ցրտութիւնը եւ մանաւանդ տեսակ մը նայուածքներու յամառ սեւեռումը իր կօշիկներէն մինչեւ գլխարկին վրայ,—հոգիով թոյլ եւ չափազանց զգայուն մանուկ՝ ճշմարտապէս տղայ մնացած էր, դպրոցին մէջ ինքզինքը Տաճատին պէս բանաստեղծ կարծած էր քիչ մը, ցանկալով անոր ազդեցութեան եւ նոյնիսկ ոտանաւորներ գրած էր, որոնք մինչեւ հիմա կը յամառէր արտասանել. որչափ ատեն որ քսակը լեցուն եղած էր՝ իր անձին հետ հանդուրժած էին նաեւ իր ոտանաւորներուն, բայց հիմա առանց գիտակցութիւնը ունենալու որոշապէս իրերու տրամաբանական ընթացքին՝ չէր համարձակեր զանոնք բերան առնել։

Տաճատ սանդուխներուն վրայ յանկարծ յիշած էր Միհրանեանի կացութեան պարագաները եւ զղջացած էր արդէն առաջին անգամ անոր դիմելուն, բայց եղածը եղած էր եւ որոշեց խիստ ըլլալ իր վարմունքին մէջ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(13 Շար.)

ուխտատեղի ուր մտնում էին ամէնքը մեծագոյն հնազանդութեամբ՝ եւ դուրս գալիս այնտեղից հիացած ու ոգեշնչուած: Կա՞ն արդեօք բառեր՝ որոշելու համար Կոմիտասի անմահ գործի նուիրականութեան չափը ... Նրա աշակերտ Գէորգ Բրձան է որ շատ միամիտ, բայց իմաստուն խօսքով բնորոշում է Կոմիտասին. «Ոչինչ չուներ, անմեղ, կը նուագէ, կ՚երգէ, կը սորվեցնէ առանց յոգնելու»:

Այո, խստակեաց ու զուսպ էր, բայց գարնանային անձրեւի պէս յորդառատ, նրա սրտից ու գրչից երաժշտութեան ոսկէ անձրեւ կը տեղար:

Այսպէս անցնում են բեղմնաւոր տիտանական աշխատանքի տարիները:

1914 Թուականի Յունիս ամիսն էր: Փարիզում բացուած էր համաշխարհային երաժշտական կոնկրէսը, որին մասնակցելու էին եկել աշխարհի ամէնէն ականաւոր երաժշտագէտներն ու ստեղծագործողները:

Կոնկրեսում հայկական երաժշտութեան հարցերին նուիրուած յատուկ զեկուցումով հանդէս եկաւ Կոմիտասը, խօսեց «Հայ երաժշտութեան տաղաչափութեան եւ երաժշտայիտութեան» մասին: Կոմիտասի դասախօսութիւնները այլեւցուցիչ նորութիւններ էին շատ շատերի համար, այդ մասին ինքը Կոմիտասը գրում է. «Նախ որ իմ յայտնած տեսութիւններս հայ հոգեւոր եւ գեղջուկ երաժշտութեան մասին նորութիւններ էին մանաւանդ անոնց համար, որոնք տարի մը առաջ կ՚անգիտանային կամ կը մերժէին հայ ինքնուրոյն երաժշտութեան մը գոյութիւնը: Ցետոյ շատերը որ հայ երաժշտութեան մասին հարեւանցի գաղափար մը ունէին, դասախօսութիւններէս նոքը առաջինը եղան խոստովանող, որ հայ երաժշտութիւնը գեղարուեստական բարձր արժէք մը կը ներկայացնէ աւելի հարուստ, քան ուրիշ շատ մը ժողովուրդներու մէջ, աւելի վսեմ, քան արեւելեան ուրիշ ազգերու մօտ»:

Կոմիտաս շարունակում է. «Ուրա՞խ եմ որ այդ յայտնի մարդիկները կրցան թափանցել որքան կարելի էր հայ երաժշտութեան խորութեանը եւ բարձրաձայն յայտարարեցին անոր ուժն ու քնքշութիւնը, չվարանելով նոյնիսկ առասպելական կոչել զայն: Հետաքրքրական էր նաեւ տեսնել երբ միջազգային մարդիկներ համաժողովին աւարտէն ետքը աղբիւրներ կը փնտռէին հայ երաժշտութեան աւելի եւս ծանօթանալու համար եւ երբ անոնցմէ շատերը սկսան կիրակի օրերը Հայոց եկեղեցին յաճախել՝ հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը վայելելու համար»:

Կոստանդնուպոլսի «Ազատամարտ» թերթի Թղթակցի հետ ունեցած իր զեկոյցը Կոմիտաս եզրափակում է հետեւեալ խօսքերով. «Ես տարիներու աշխատանքով շինել եմ իմ ուղեգիծը, ուրկէ ընթացեր եմ մինչեւ այսօր եւ պիտի ընթանամ ասկէ ետքն ալ, որքան ատեն որ ուժ զգամ երակներուս մէջ, ոչ մէկ խոչընդոտ չի կրնար զիս կասեցնել իմ առաքելութեանս մէջ, որի նուիրականութեանը համոզուած եմ ես բոլոր սրտովս»:

Նոր էր Կոմիտաս Փարիզից Պոլիս վերադարձել եւ նորից ճառագայթում էր նրա լուսաւոր միտքը, երբ մթացնեց երկնակամարը, պայթեց ամպրոպը, ամէն ինչ խառնուեց, բռնկուեց համաշխարհային պատերազմը, եւ դրա հետ միասին հայկ. կոտորածը, որը ամէնից ահաւորը եղաւ Կոմիտասի համար:

Այն մարդու, որն իր ողջ կեանքը նուիրաբերել էր հայ ժողովրդի հոգեւոր մշակոյթին, նրա զարգացմանը, այդ իսկ մարդու աչքի առաջ բնաջնջւում էր իր սիրեցեալ ժողովուրդը:

1915 Թուականի ապրիլի 11ի գիշերն էր այդ երբ սանձիկ ոստիկանները ներս խուժեցին հայ մտաւորականների տուները եւ ձերբակալեցին նրանց:

Նրանք ընդհատեցին աղօտ կանթեղի լոյսի տակ իր վերջին բանաստեղծութիւնը գրող Սիամանթոյի վշտալի տողերը, խանգարեցին Զօհրապի, Վարուժանի մտորումները, ծաղրեցին Ռուբէն Սեւակին եւ Ռուբէն Զարդարեանին, նրանք բռնացան 217 մտաւորականի մտքին ու կամքին: Նրանք ընդհատեցին Կոմիտասի երգը ...

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐ ԳԱՆՁԵՐԸ»

*

Հայաստանի պետական մատենադարանը համաշխարհային մշակոյթի մեծագոյն գանձարաններէն մէկն է: Իր ձեռագրատան եւ դիւաններուն մէջ մեծ խնամքով կը պահուին գրաբար եւ Արեւելքի բազմաթիւ լեզուներով աւելի քան 11.000 ձեռագիր գործեր եւ հարիւրաւոր վաւերաթուղթեր. Բազմաբնոյթ մարդկութեան ստեղծագործական մտքին կենդանի վկաներն են անոնք, տասնեակ գարերու հնութիւն ունեցող սքանչելի յուշարձաններ, որոնք իրենց իմաստուն լռութեամբ մեզի կ՚աւանդեն ինչ որ յուզած է մարդկային միտքը, գիտական կամ փիլիսոփայական տագնապներու մէջ:

Մատենադարանին հարուստ հաւաքածոն կը պարունակէ այնպիսի ձեռագրեր, որոնք եզական արժէք կը ներկայացնեն ամբողջ աշխարհի մէջ: Այդ անգուգական գանձերուն, ինչպէս եւ մատենադարանին մասին, տարբեր տարբեր ժամանակներու մէջ, լոյս տեսած են բազմաթիւ հրատարակութիւններ, հայերէն, ռուսերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ այլ լեզուներով, որոնք սակայն հեռու են այդ համբաւաւոր գանձարանին ամբողջական արժէքը ներկայացնելէ: Եւ խորհիլ որ մեծ հետաքրքրութիւն կայ Հայաստանի մատենադարանի ձեռագրերուն բովանդակութեան մասին:

Գոհացում տալու համար այդ հետաքրքրութեանց, Հայաստանի Պետական Հրատարակչականը վերջերս լոյս ընծայեց Մատենադարանի ձեռագիր գանձերը խորագրով աշխատութիւն մը, զոր պատրաստած է Ա. Գ. Աբրահամեան, — այս գործին նպատակն է ամփոփել եւ հանրամատչելի դարձնել Մատենադարանին ձեռագիրները:

Այս գրքոյկին մէջ տրուած է նաեւ Մատենադարանին համառօտ պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Ցետոյ տեղեկութիւններ կու տայ հայ գիրերու եւ գրչութեան մասին: Ապա առանձին գլուխներով կը ներկայացնէ Մատենադարանի մեծարժէք ձեռագրերը ըստ գիտութեանց: Վերջին գլխուն մէջ կը խօսի Մատենադարանի սկզբնաղբիւրներուն պահպանութեան եւ ուսումնասիրութեան մասին:

Գրքոյկին մէջ զետեղուած են. աւելի քան քսան եզակի (ունիկում) հին ձեռագիրներու լուսանկարներ: Ունի կարճ յառաջաբան մը, ինչպէս եւ Մատենադարանի ձեռագիրներէն՝ հրատարակուած սկզբնաղբիւրներու ցանկ մը:

ՏԱՒՈՒՇ

Տաւուշ — այսպէս՛ կը կոչուի միջնադարեան ամրոցը, որ անսասան կը մնայ մինչեւ այսօր, կարծես կառուցուած ըլլար տասը – քսան տարի առաջ: Ամրոցին ստորոտը կը գտնուի Բերդը, որ Շամշադինի շրջանային կեդրոնն է:

Անտառներու մէջ թաղուած գիւղ մըն է Բերդը: Այս վերջին տարիներուն՝ գիւղը օժտուեցաւ եռայարկ եօթնամեայ վարժարանով մը, երկյարկանի վաճառանոցով մը, փոստ, պանդոկագործարան եւ երկու պուրակ: Ունի Թատրոն, հինգ գրադարան յիսուն հազար գիրքով, նաեւ սինեմա:

Բերդի մէջ չկայ տուն կամ որեւէ շէնք, որ առջեւը չունենայ պարտէզ կամ շրջապատուած չըլլայ ծառերով ու ծաղիկներով:

Բերդը ունի նաեւ փայտամշակութեան գործարան, որ առաջին կը հայթայթէ ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ քոյր հանրապետութեանց: Տեղական արդիւնաբերութիւնը, իր կարգին, փայտամշակութեան գործարանէն կ՚օգտուի՝ շինելով կահ – կարասիներ:

Ունի նոյնպէս գինիի գործարան, Չորաթան գիւղին մէջ: Հարուստ իր այգիներուն խաղողով կը պատրաստէ շամփանիա: Ըստ ծրագրի, 1965ին՝ նոյն գործարանը պիտի կարենայ օգտագործել 10 հազար թոն խաղող:

Վերջապէս այստեղ հաստատուած է անասնաբուծական կայան մը, ուր վաստակաւոր գիտնական մը, Բ. Մամեան, յաջողած է տրամախաչել (ֆրուազէ) տեղական մերունը սպիտակ վարազի հետ, եւ ստացուած խառնածինը՝ մանգալիցեան վարազի հետ, եւ այսպէս ստանալ երեք ցեղի խառնածին կենդանիներու նոր ցեղախումբ: Այս ցեղախումբէն՝ մէկ տարեկան խոճկորը (խոզի ձագ) կը կշռէ 80 – 100 քիլօ, երեք տարեկանը՝ 130–160 քիլօ, իսկ չափահաս խոզը՝ 180 քիլօ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Նոր Կեանք»ի (Պուքրէշ) աշխատակիցը կը գրէ Թէ տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայաստանի մեծագոյն երաժիշտներէն Առնօ Բաբաջանեանի հետ ... բաւական դժուարութիւններէ ետք: Պատճառն այն է որ երաժիշտը ժամանակ առ ժամանակ անգործածելի կը դարձնէ իր հեռախօսը եւ բնակարանին դրան զանգակը, «խուլ» մնալու համար արտաքին աշխարհի դէմ: Երաժիշտ Օրբէլեան կը յաջողցնէ տեսակցութիւնը՝ հակառակ Գեթհովէնեան այդ կեղծ խլութեան: Տեսակցութեան ներկայ էին Բաբաջանեանի հայրն ու մայրը, որոնք իրենց զաւկին հետ կ՚ոգեկոչէին իրենց ժամանակաւոր բնակութիւնը Պուքրէշի մէջ, ասկէ վեց տարի առաջ:

Բաբաջանեան գրած է «Առաջին սիրոյ երգին» շարժանկարին երաժշտութիւնը, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Խորհրդ. Միութեան մէջ: Ներկայիս կ՚աշխատի Խորհրդ. Հայաստանի 40րդ տարեդարձին նուիրուած սօնաթի մը վրայ՝ ջութակի եւ դաշնամուրի համար:

ՄԱԼԹԱ

Մալթայի մէջ ցոյցեր կատարուեցան վերջերս՝ ինքնավարութիւն պահանջելով:

Մալթա կղզի մըն է որ կը գտնուի Միջերկրականի արեւմտեան աւազանին մէջ, Սիկիլիայէն 90 քիլոմեթր, Ափրիկէէն 290 քիլոմեթր հեռու: Մալթայի եւ շուրջի երկու փոքրիկ կղզեակներուն (Կոցօ եւ Քոմինօ) ընդհանուր տարածութիւնն է 325 քառ. քիլոմեթր: 1956ին կատարուած մարդահամարին համաձայն՝ բնակչութեան թիւն է մօտ 314.000:

Մալթա ունի աշխարհագրական բացառիկ դիրք մը, մանաւանդ իբրեւ ռազմական խարիսխ: Կղզին ունի նաւաշինութեան կայաններ: Բնակչութեան գլխաւոր զբաղումներն են ձկնորսութիւն եւ գիւղատնտեսութիւն: Այստեղ ցորենի դաշտերը կը փոխարինուին խաղողի եւ լեմոնի այգիներով, որոնք մասնաւոր գեղեցկութիւն մը կու տան կղզիին:

Մալթան ծանօթ դարձաւ Նափոլէոնի պատերազմներուն ժամանակ: Դարերով կղզին գտնուած է Հռովմայեցիներու, Բիւզանդացիներու, Արաբներու, Սպանացիներու, Ֆրանսացիներու եւ ի վերջոյ Անգլիացիներու տիրապետութեան տակ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ (32)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Գ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Ե՜ւ մանաւանդ հանրային կարծիքին առջեւ ինչ խայտառակութիւն էր որ ատանկ հալուալիտ հաստատութիւն մը — զոր բախտը իրենց դէմ հանած էր — չէին կրցած պահել, անոր անսահման արժէքը չէին կրցած գնահատել:

Կոստանեան՝ անձկալից ու մտախոհ կերպարանքով ընդունեցաւ խնամակալները, որոնք իրարու երես կը նայէին հարցափորձող ծամածռութիւններով: Երբ որ ամէնքն ալ հասան, կիսաբոլորակ մը կազմելով Կոստանեանին գրասեղանին շուրջը, մարդը սկսաւ խօսիլ, տխուր, վհատած շեշտով մը, դանդաղ դանդաղ, խաղալով իր արծաթ շղթային հետ, նայուածքը տարտամ: Մանկավարժութեան, եւ մանաւորապէս Կոստանեան սիստեմին պահանջած մեծամեծ ծախքերը Թուեց նորէն, դժուարութիւններ մասնաւորապէս մանրամասնեց: Օր[illegible] բերաւեւրոպայի համանման հաստատութիւնները, որոնք հազարաւոր ոսկիներով միայն մէջտեղ կ՚ելլային եւ կրնային շարունակուիլ:

— Հենց որ գիտենայի Թէ, բաւ, էսքան մեծ փող հարկաւոր էր լինելու էս գործի համար, Կովկասից առատ փող կը փոխադրէի:

Ցետոյ, յուսահատ շարժումներով, խոստովանեցաւ Թէ դրամը սպառած էր, եւ Թէ, կամայ ակամայ, ստիպուած էր կանգ առնել հող, շէնքին գնո կէսին հասած: Ծրագիրը ջուրը պիտի իյնար, հ... գիւղը [illegible] տակ էր, մասամբ սերունդը փճացման դատապարտուած ...

Ախտոս, ախտոս, վերջացուց սրտագին հառաչանքով մը, երկու ձեռքերը մազերուն մէջ մխրճելով յուսահատութեամբ:

Խնամակալները իրարու երես կը նայէին շուարած, ափիբերան: Այդ ծանուցուած աղէտին առջեւ՝ արիւննին կը սառէր, մտքերնին կ՚ընդարմանար: Այդ անձնուէր մարդուն սրտաճմլիկ կերպարանքը իրենց մէջ լալու տրամադրութիւններ կը ծնցնէր:

Իւրաքանչիւրը ինքզինքը կ՚այպանէր, կը նախատէր, կը ծաղրէր: Լռելեայն, գիրար կը կշտամբէին, չհամարձակելով բարձրաձայն բանաձեւել իրենց զգացած ցաւը եւ անոր կսկիծին նուիրականութիւնը եղծել:

Վերջապէս, խնամակալութեան ատենապետ, Ք...եան էֆէնտի, վերջ մը տալու համար այդ կսկծալի կացութեան, համարձակեցաւ ձայն բարձրացնել.

— Պատուելի, բաւ, կ՚աղաչեմ, այդքան յուզուելու բան չկայ. հոգ մի ընէք, մենք մեր Թքածը լզող մարդիկներ չենք. հիմա մեզի կրնա՞ք ըսել Թէ որքան դրամի պէտք կայ դեռ դպրոցին շարունակուելուն համար. Աստուած ողորմած է: Բան մը կ՚ընենք, անանկ չէ՞ մի, էֆէնտիներ, հարցուց ժողովականներուն դառնալով ...

— Ճանըմ, ի՞նչ ըսել է, հէլպէթտէ անանկ է, ծառուրնուս էկածը պիտի ընենք ...

— Աս դպրոցը մեր պատիւն է. ինչ ըլլայ ըլլայ, տակէն ելլալու ենք, ամա ճէպերնուս փարա պիտի տանք եղեր, կու տանք, կը մնայ ...

— Եա՛ ղուակներնիս, դպրոցը գոցուի նէ ի՞նչ կ՚ըլլան: Մեղք չէ՞ մաղարմներուն ...

Իւրաքանչիւրը, այսպէս, իր զգացումը պոռթկաց, գոմանալով, հանդարտելով:

Ու ալ պատկառանքի քօղը խզուելով, ամէնքը մէկ ոտքի ելան, խաչագողին շուրջը առին, մխիթարութիւններ, քաջալերանքներ շռայլեցին անոր, «Հոգդ մի՛ ըներ, մենք հոս ենք» ըսին:

Կոստանեանի տխրութիւնը քիչ քիչ փարատեցաւ, նոյնիսկ ոտքի ելլալով, յայտնեց Թէ մարմնամարզական նոր սիստեմ մը հաստատելու մտադիր էր, որուն շնորհիւ իր աշակերտները այնքան առողջ կազմ մը պիտի ստանային որ էն քիչը ութսուն տարու պիտի ապրէին:

— Պատուելի, պոռացին խնամակալները միաբերան, դուն ինչ պիտի ընես նէ ըրէ, փարային մի խառնուիր .... ան մեզի ձգէ:

— Ես ինչ սիրուն տղամարդկանց եմ հանդիպել, կը մրմռար մանկավարժը, հրճուանքէն:

Եւ ելան գացին, ճամբան իւրաքանչիւր խնամակալին դրանը առջեւ կենալով, խորհրդակցելով, դրամի նորանոր աղբիւրներ ճարելու համար, եւ միշտ գիրար սրտապնդելով:

— Երլախ մարդ է պէ, քէլէփիր է ... մենք ասոր խըյմէթը չգիտնանք նէ ո՞վ պիտի գիտնայ:

Հետեւեալ օրը Կոստանեան, իր նպատակին աւելի ապահով հասնելու համար, աւելի ազդու միջոց մը ձեռք առաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ ՄԸ ԹԻԷԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբը, յարգանքի այց մը կազմակերպած է Թիէի գերեզմանատունը մեր ողբացեալ ընկերներու՝ Ա. Ջամալեանի, Պապաշայի, Օհան – Կարոյի, Սարգիսբէկեանի եւ Յ. Մենէտեանի շիրիմներուն, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ։

Ժամադրավայրը գլխաւոր մուտքին առջեւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քաղաքապանքայէն Գ. Վարժապետեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենան Փոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հանգուցեալ չինարար առաջնորդ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

մահուան 25րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ շրջանին նախկին հոգեւոր հովիւ հանգուցեալ Տ. Սահակ Ա. քհնյ. Շամլեանի հոգւոյն։

Ուստի, կը խնդրուի Մարսիլիոյ հայ ժողովուրդէն, ներկայ ըլլալ սոյն յիշատակի արարողութեանց, ի յարգանս հայց. եկեղեցւոյ ծառայող երկու հոգեւորականներուն։

×

Կոմիտասի մահուան 24րդ տարեդարձին առթիւ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ, ինչպէս նաեւ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի հոգեհանգստեան պաշտօն երջանկայիշատակ Տէր Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան եւ բոլոր բազմավաստակ դպրապետ եւ դպիրներու հոգւոց հանգստեան։

Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան պիտի նախագահէ արարողութիւններուն։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ այս պաշտամունքներուն յարգելու համար անոնց անմահ յիշատակը։

×

Պորտոյէն Այրի Տիկին Զարթիկ Քէնտիրեան եւ զաւակներն ու ազգականները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին ողբացեալ

ԶԱՔԱՐ ՔԷՆՏԻՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Պուլվար Օտտոյի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։ Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆ. ԿԱԳ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Հրանդ Գալեանէ հազար ֆրանք, Գ. Ծայլընղեանի ամուսնութեան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գօղոս Նազարէթեան, Գորիկեան Վարդանոյշ, Նազարէթեան Սիրանոյշ, Նազարէթեան Պետրոս, Մշէյեան Վահան եւ Փանոսեան Յարութիւն ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԵՐՈՆԻՔ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (15 Հոկտ. 1959) եւ այս առթիւ հազար Ֆր. կը նուիրեն Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներուն։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23ԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԸՆԿԵՐ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յիշատակի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի։ Սալ Սօլնիէ, 7 րիւ Սօլնիէ, մեթրօ Քատէ

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին։

Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ Քրոէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուատ։

Կը նախագահէ ընկեր ՆՇԱՆ ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն մասնակցութիւն կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Աբրահամեանի։

Կ'արտասանեն — Տիկ. Գայթանճեան, Օր. Տապաղեան եւ ընկեր Վ. Սարգիսեան։

Կը նուագեն (ջութակ) Գ. Աբրահամեան, ընկեր Պէրպէրեան եւ Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ)։

Կ'երգեն Օր.ներ Անժէլ Կարապետեան, Ատրինէ Պապայեան։

Եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, սիրուած երգիչ Գ. Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Գ. Աֆրիկեանի։

Հայկական պարեր Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Շաբաթ, 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկուշաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Րուբէն խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒԷՐ

Յարութիւն Սէֆէրեանի (Ալֆորվիլ) եւ Օր. Ժաքլին Ճանճիկեանի (Իսի) ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Մարսէլ Նուպար չորս հազար ֆրանք կը նուիրէ Իսիի Խրիմեան դպրոցին։ (Ստանալ Սթանոզցի Կիրակոսէն) եւ հազար ֆր. «Յառաջ»ին։

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Պատուելի Ա. Զարիֆեան որ Ֆրանսա ժամանած է Հարաւային Ամերիկայէն, դասախօսութիւններ կու տայ ամէն իրիկուն ժամը 20·15 (մինչեւ Հոկտ. 25), Լիոնի հայ աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ, 21 Գուվվար Լօմէն Տէոիէլ։

Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ԻՆ

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տասներորդ թաղապետարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ։

Կը խօսի ընկ. Յ. ՊԱԳԻԿԵԱՆ։

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, զաղութի կարող ուժերու մասնակցութեամբ։ Երգ, արտասանութիւն, երգախառն կենդանի պատկեր։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ
ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

George V 31, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ JEAN CANTEL
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՕՐ. CHRISTIANE JANI

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան դրասենեակը։ PRO. 77-73

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

Le Club

ԽՆՋՈՅՔ

Թօքատի Հայր. Միութեան ընտանեկան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմ. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Իսի լէ Մուլինոյի Րիւ տը լա Տէֆանսի Խրիմեան սրահը, բոլորովին վերանորոգուած։

Կը նախագահէ Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գալայճեան, Օրիորդներ Քէօսէեան, Թարոն եղբայր, Յակոբեան, Պալեան, Պ. Գարակէօզեան եւայլն։ Մեներգ, մենապար, արտասանութիւն։

Մուտքը ազատ է։

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրները։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մեկնումի պատճառով ծախու է քաղաքէն զեղեցիկ տուն մը, պարտէզով Մեռի տ'Իսիի մեթրոյին մօտ։

Գետնայարկի վրայ, տունը ունի մուտք, հիւրանոց, ճաշարան, խոհանոց եւ արտաքնոց։ Առաջին յարկը՝ երկու ընդարձակ սենեակ եւ երկու փոքր։ Շինուած է ամբողջովին մառանի մը վրայ ուր կայ լուսաւոր աշխատանոց մը եւ լուացարան։ Ուզողին կը ձգուի նաեւ հասութաբեր օղակ շինելու գործ մը արդիական մեքենաներով

Ժամադրութեան համար հեռաձայնել՝

MIC. 53 23

Հասցէ Դաւիթեան՝

26, RUE E. ZOLA, ISSY

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 23 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ [illegible] 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 1429

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԾԻՔԸ՝ ՉՈՐՍԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս կ'ըսէինք երէկ, անորոշ կացութիւն մը կը տիրէր միջազգային ճակատի վրայ։ Մեծերու ժողովին առնչութեամբ Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի կառավարութեանց կարծիքը յայտնի է։ Մոսկուա ամէն վայրկեան պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ։ Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդը, առաջին անգամ ըլլալով, Չորեքշաբթի օր հրապարակեց կառավարութեան կարծիքը ։

Չորս Մեծերու հանդիպումին առնչութեամբ հրատարակուած զեկոյցը մատնանշել կը շեշտէ ։—

1.— Ֆրանսա սկզբունքով համաձայն է Մեծերու ժողովի մը գումարման, որ տեղի կրնայ ունենալ յառաջիկայ գարնան, եթէ մինչ այդ մթնոլորտը իրապէս մեղմանայ ։

2.— Մեծերու հանդիպումը լրջօրէն պէտք է պատրաստուի Արեւմտեաններու կողմէ ։

Այս ձեւով, Փարիզի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը յայտնէ իր կարծիքը ։

Այս դիրքորոշման համար կը յիշուին նաեւ կարգ մը այլ պատճառներ, որոնց կարգին՝ Ֆրանսական հիւլէական առումը։ Հաւանական է որ Ֆրանսա կը մտածէ հիւլէական իր առաջին ռումբը պայթեցնել Մեծերու ժողովէն առաջ՝ « հիւլէական ակումբ»ի երեք անդամներուն հաւասարելու համար ։

Ֆրանսական կառավարութիւնը աւելի քան անհրաժեշտ կը նկատէ հիւլէական իր ռումբը ունենալ՝ այս պայմաններու մէջ։ Պատճառները պարզ են.— Մեծերու ժողովի օրակարգի կարեւոր հարցերէն մէկը պիտի ըլլայ ընդհանուր կամ մասնակի զինաթափութիւն եւ հիւլէական ու ջրածին զէնքերու արգիլում ։ Որպէսզի այս ուղղութեամբ Զօր. տը Կոլի խօսքը «կշիռ» ունենայ՝ Ֆրանսա «հիւլէական ակումբ»էն ներս մտած պէտք է ըլլայ ։ Հակառակ պարագային՝ հիւլէական ռումբը անհրաժեշտ է, պաշտպանութեան համար ։

Կայ նաեւ Ալժերիոյ հարցը։ Եթէ անկախութիւն պիտի տրուի՝ առնուազն վեց ամիս պէտք է, որպէսզի կարելի ըլլայ իրականացնել այդ լուծումը, հանրային կարծիքն ալ պատրաստելով։ Իսկ եթէ զինուորական միջոցներով խաղաղութիւն պիտի հաստատուի՝ դարձեալ վեց ամիսէն աւելի պէտք է սպասել ։

Ֆրանսայի համար կարեւորը այն է, որ Մեծերու ժողովէն առաջ Ալժերիոյ հարցը լուծուած ըլլայ ։ Ներկայիս Զօր. տը Կոլ դժուարին կացութեան մը մատնուած է, բայց յառաջիկայ գարնան Խրուշչեւի, Մաքմիլընի եւ Այզընհաուըրի հետ ժողովի կրնայ նստիլ աւելի հանգիստ սրտով։ Մտահոգութիւնները փարատած պիտի ըլլան մինչ այդ եւ Ալժերիոյ հարցը՝ լուծուած ։

Այս պայմաններու մէջ՝ դժուար թէ Մեծերու ժողով մը գումարուի Նոյեմբերին կամ Դեկտեմբերին, ինչպէս կը մտածէին Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ ։

Նախարարաց Խորհուրդին զեկոյցը անհաճոյ անակնկալ մը եղած է անգլիական շրջանակներուն համար։ Ինչպէս ծանօթ է, Վարչապետ Մաքմիլըն կ'ուզէր կարելի եղածին չափ շուտ գումարել Արեւելք-Արեւմուտք ժողովը, բայց Ֆրանսա կուզայ բոլորովին տարբեր առաջարկ մը ներկայացնել ։

Այսուհանդերձ, Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութեան աշտօնական յայտարարութիւնը գոհունակութիւն կը յայտնէ, որ Ֆրանսական կառավարութիւնը համաձայն է Մեծերու ժողովին ի մօտոյ գումարման.— « Մենք կը մտածէինք թէ այս ժողովը յառաջիկայ տարուան գարունէն առաջ տեղի պիտի ունենայ. անշուշտ տակաւին կարծիքի փոխանակութիւններ պիտի ըլլան՝ հանդիպումին ճիշդ թուականը որոշելու համար »։

Ինչպէս կը տեսնուի, բրիտանական կառավարութիւնը, նոյնիսկ պաշտօնապէս, կը հասկցնէ թէ պիտի աշխատի Ֆրանսայի առաջարկած թուականէն առաջ գումարել միջազգային կարեւորագոյն այս ժողովը։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ կը գրէինք թէ խորհրդային դեսպան Վինոկրատով տեսակցութիւն մը ունեցած էր Հանրապետութեան Նախագահին հետ եւ անոր յանձնած Մոսկուայի կառավարութեան մէկ նամակը ։ Պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած էր սակայն տը Կոլ - Վինոկրատով խօսակցութեան եւ նամակին պարունակութեան մասին։

Այսօր կը յայտարարուի թէ յանձնուածը Զօր. տը Կոլի մէկ նամակին պատասխանն էր։

Արդարեւ, անցեալ շաբաթ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպան Տըժան Խրուշչեւի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած է, նամակ մը յանձնելով. Զօր. տը Կոլ Խ. Միութեան Վարչապետը Փարիզ կը հրաւիրէր, Մեծերու ժողովէն առաջ ։

Հրաւէրը ընդունուած է եւ երկու ղեկավարներու հանդիպումին մասին շըրջան ընող զրոյցները աւելի հիմնաւորուած կը թուին՝ Վինոկրատով - Տըպրէ խօսակցութիւններէ ետք, որոնք տեղի ունեցան Չորեքշաբթի օր ։

Լրագրողներու կողմէ հարցապնդուելով Խրուշչեւ-տը-Կոլ հանդիպումի մասին, Խ. Միութեան դեսպանը մերժեց պատասխան մը տալ։ Ցայտարարեց միայն, թէ Միշել Տըպրէի հետ խօսած էր « Մեծերու ժողովին մասին» ։

Ամէն պարագայի մէջ, լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդեն թէ հարցը լաւ դետնի վրայ դրուած է եւ ոչ մէկ կասկած թէ տը Կոլ - Խրուշչեւ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ։ Հաւանական է որ Խ. Միութեան Վարչապետը Փարիզ գայ, քանի որ 1944ին, Զօր. տը Կոլ Խ. Միութիւն գացած էր Ֆրանքօ-խորհրդային փոխադարձ օգնութեան դաշնագիրը ստորագրելու համար ։ Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ Փարիզ գալով փոխադարձած պիտի ըլլայ զօրավարին այցելութիւնը ։

Գալով թուականին, միշտ լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն, հաւանական է որ տեղի ունենայ Դեկտեմբերի վերջը կամ Յունուարի սկիզբը ։

Մինչ այս մինչ այն, Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատան բանբերը կը յայտարարէ թէ «նման հրաւէրէ մը լուր չունի… եւ իրեն համար անակնկալ մը պիտի ըլլայ ան՝ եթէ ճիշդ է »։

Միջազգային մամուլը դիւանագիտական գաղտնապահութեան կը վերագրէ այս յայտարարութիւնը ։ Հինգշաբթի օրուան բոլոր թերթերը, առանց բացառութեան, Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան լուրը կը հրատարակէին, մինչեւ իսկ յիշելով թուականը՝ Դեկտեմբեր կամ Յունուար ։

Միւս կողմէ, անխապաշ Այզընհաուըր, որ տը Կոլի պատասխանը առնելէ ետք Դշ. օր Օկիւսթա գացած էր … Կոլֆ խաղալու համար, Հինգշաբթի օր մամուլի ասուլիս մը պիտի տար կարեւոր յայտարարութիւններ ընելով։ Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ Նախագահը պիտի խօսի նաեւ Ֆրանսայի որդեգրած քաղաքականութեան մասին։

Օրէ Օր

Օրէ Օր

ՈՍԿԵՉՈՅԼ ՄԵՏԱԼԸ

— « Բանաստեղծներու միջակութեան չեն հանդուրժեր ո՛չ Աստուածները, ո՛չ մարդիկ, ո՛չ ալ … գրատուններու դաբակները վեր բռնող սիւները »… Այս իմաստուն խօսքը կուգայ հին ժամանակներու Հոռմէն … Լսա՞ծ էիր …

— Ո՛չ… Առաջին անգամ քեզմէ կը լսեմ… Իրա՛ւ իմաստուն խօսք է …

— « Իմաստուն էր» ըսելը չի բաւեր, իրմէ օգտուելու ենք …

— Այո՛, համաձայն եմ… Ամէնքս ալ գոց ընելու ենք, որպէսզի մենք ալ չըլլենք «բանաստեղծութիւն խաղանք » , ինչպէս երախաները զնդակ կը խաղան ·· Բանաստեղծ ըլլալը դիւրին գործ չէ … Բանաստեղծին հոգին Աստուծոյ մատնեթով շինուած է, իսկ սիրտը՝ երեշտակներու երգերով ։

— Շատ կը խնդրեմ, դուն ալ չըլլես բանաստեղծ կտրիս գլխուս … Ես մեր մասին չէ որ կը խօսիմ… Մենք ո՛ւր, բանաստեղծութիւնը ուր… Իմ մտքիս մէջ կան այն միամիտները, որոնք ոտանաւոր կը գրեն, բայց բանաստեղծութիւն չեն կրնար գրել … Առաջարկ մը ունիմ։

— Լսե՛նք …

— Քանի մը հազար տոլար մէջտեղ բերենք …

— Լա՛ւ, բերենք … Ի՞նչ պիտի ընենք… Մեր ոտանաւոր գրողներո՞ւն պիտի նուիրենք… Կամ, անոնց քերթուածներուն հատորներ՞ը պիտի հրատարակենք …

— Ո՛չ…. Ապսպրել կուտանք ոսկեձոյլ մետալներ …

— Տուինք, յետո՞յ ..

— Այդ մետալներուն վրայ փորագրել կուտանք այս իմաստուն խօսքը …

— Փորագրել տուինք, մնացա՞ծը …

— Այս ոսկեձոյլ մետալներէն մէյ մէկ հատ նուէր կուտանք մեր ոտանաւոր գրողներուն …

— Ի՞նչ պիտի ընեն …

— Մետալ բռնածը ի՞նչ կ'ընեն, տըգէտ արարած …

— Չեմ գիտեր …

— Վիզէն կը կախեն …

— Օ՜… Բայց, շղթայի պէտք պիտի ունենանք …

— Շղթան ալ կը հայթայթենք ։

— Ա՞ն ալ ոսկի պիտի ըլլայ …

— Իհարկէ …

— Շատ աղէկ, կը հաւատա՞ս որ կը կախեն եւ ա՛լ ոտանաւոր չեն գրեր …

— Հարկաւ կը կախեն… Հակառակ պարագային, եթէ չկախեն ալ, փողոց չեն նետեր եւ իրենց գրպանը կը պահեն …

— Ինչո՞ւ այդքան վստահ ես որ չեն նետեր …

— Որովհետեւ, ես «բանաստեղծ»ներու հետ շատ ինկած ելած եմ եւ գիտեմ որ անոնք անգամ ոսկիին արժէքը գիտեն ··

— Ես ալ անոնց հետ շատ ինկած ելած ըլլալով, ես ալ գիտեմ ուրիշ բան մը, զոր դուն չես գիտեր… Ըսե՞մ …

— Ըսէ նայինք… Դո՞ւն ով էս որ ինծմէ աւելի բան մը պիտի գիտնաս եղեր…

— « Բանաստեղծ » կոչուած այդ արարածներէն շատերը՝ ինծմէ, քեզմէ, մեր նպարավաճառէն, ձեր դերձակէն եւ սա դիմացի սեղանաւորէն աւելի լաւ գիտեն ոսկիին արժէքը … Դուն լուր ունի՞ս թէ աս ազգը ի՛նչ *չարչի* «բանաստեղծ»ներ ունի … Տոլարի, սթերլինի, ոսկիի, ադամանդի համար հոգի տուող, հոգի վաճառող «բանաստեղծ»ներ … Ըսել կ'ուզեմ որ առաջարկդ ընդունելի է ինծի համար… Հիմա, առաջարկը կայ — այսինքն, մէկ պայտ ունինք, գտնելու ենք երեք պայտ եւ ձի մը·· Այլ խօսքով, մետալին պատրաստութեան համար պէտք եղած գումարը … Ո՞վ պիտի տայ ։

— Այդ մասին ես մտածեր եմ …

— Ո՞վ… Կիւլպէնկեա՞նը …

— Ո՛չ… Մեր ազգին իրական, վաւերական, սրբազան եւ անզուգական բանաստեղծները՝ իրենց հացէն կտրելով ··

— Բայց ինչո՞ւ այդ առատաձեռնութիւնը …

— Որպէսզի, եռու պահեն անճարակները՝ Քերթողական Արուեստի իրենց Բագինէն, ուր արքայաբար բազմած են մեր Վարուժանները, Մեծարենցները, Չարենցները եւ Տէրեանները …

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի մէջ Իրլանտայի առաջարկը քուէարկուեցաւ 9ի դէմ 45 ձայնով։ 26 երկիրներ ձեռնպահ մնացին, որոնց կարգին՝ Ֆրանսա եւ Պելժիա։ Ինչպէս ծանօթ է, Իրլանտա կ'առաջարկէր որ Համայնավար Չինաստան յարգէ Թիպէթի մարդկային իրաւունքները եւ բանակցի Տալայի - Լամայի հետ։

Ա. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ փոխ նախագահ մաւնչալ Ամէր նախագահական հրամանագրով Սուրիոյ կառավարիչ նշանակուեցաւ. պիտի հսկէ սուրիական նահանգի ընդհանուր քաղաքականութեան վրայ ։

ՖՐԱՆՍ - ՕՊՍԵՐՎԱԹԷՕՐ եւ Էքսփրէս շաբաթաթերթերը որ Հինգշաբթի լոյս կը տեսնեն, գրաւուեցան երէկ առտու ։ Պատճառները ցարդ ծանօթ չեն ։

ՆՈՊԷԼԻ գրական մրցանակը տրուեցաւ Սիկիլիացի բանաստեղծ՝ Սալվաթօրէ Քուազիմօտոյի։ 25 տարի է Իտալիան չէր արժանացած Նոպելեան գրական մրցանակին։ Շուէտական դատական կազմը ուզած է փաստել թէ քաղաքական նկատումներ չունի ինչպէս բռնեցաւ Փասթերնաքի ժամանակ քանի որ Քուազիմոտօ համայնավար է ։

ԶՕՐ. ՄԵՏԱՌԻՍ հրաժարած է իր պաշտօնէն։ 58 տարեկան այս զինուորը Քաֆ Քանավերալի միջերկրային հրթիռներու ծրագրին պետն է։ Այս պայմաններու տակ գերման նշանաւոր գիտունը՝ Ֆոն Պրաուն եւ հարիւր ուրիշ գերման գիտուններ (Քալիֆորնիոյ այդ շրջանը « պզտիկ Գերմանիա» մկրտուած է արդէն) կը սպառնան հրաժարիլ ։ Նախագահ Այզընհաուըր պիտի միջամտէ։

ՊԵՏԱԿԱՆ պաշտօնեաները բողոքի ցոյց մը ըրին Չորեքշաբթի օր, Փարիզի մէջ ։ Կը պահանջէին որ նուազագոյն ամսականը 33էն 45.000ի բարձրանայ ։

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ երկու կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է որոնք կապ ունին վերջին դէպքերուն հետ։ Իւնայթըտ Փրէս Ինթըրնէշընըլի թղթակցին որ իրեն կը հարցնէր թէ ինչու միշտ իր անունը կը տրուի դաւադրութեանց առթիւ, նախկին վարչապետը ըսած է.— «Որովհետեւ ուրիշ անուն չեն գտներ»։ Երբ թղթակիցը հարց կուտար թէ ինչո՞ւ կը դատապարտէր Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը, Պիտօ ըսած է. «Որովհետեւ ուրացումն է»։ Թղթակիցը կը շարունակէ.— Այս կացութեան մէջ, ի՞նչպէս կը տեսնէք Ֆրանսայի քաղաքական ապագան ։

— Մութ ։

— Ի՞նչ դեր կ'ուզէք խաղալ ապագային։

— Ոչ մէկ ուրիշ դեր քան փրկել Ֆրանսական հայրենիքը, եւ ազատ ժողովուրդներու հասարակապետութիւնը ։

Միւս կողմէ, Պիտօ պարտք սեպած է յայտարարութիւն մը ընել, շեշտելով.— Ինչ կը կը վերաբերի դաւադրութիւններու, Պ. Տըպրէէն նուազ փորձառութիւն ունիմ այդ մարզին մէջ ։

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Գ.

Ս. Խաչ դպրեվանքը, Գարեգին Պատրիարքի ձեռակերտը, հաստատուած է վեց տարիէ ի վեր. լիսէի բաժնէն այս տարի տուած է 11 շրջանաւարտ: Հաստատութեան շէնքեր, արդիական կառուցուածքով, կը բարձրանան Սկիւտարի նախկին Ս. Խաչ վարժարանի գետնին վրայ եւ շրջակայքը: Հոգեւորական եւ ուսուցիչ պատրաստելու գեղեցիկ գաղափարով ծրագրուած այս գործին հանդէպ մեծ շահագրգռութիւն եւ զուրգուրանք ցոյց կուտայ հանրութիւնը: Շէնքերը բարձրացած են եւ բազմածախս վիչերոթիկ հաստատութիւնը իր գոյութիւնը կը շարունակէ ժողովրդական լայն օժանդակութեամբ:

Դպրեվանքը, իր անունին եւ ծրագրին համաձայն, պիտի ունենայ ընծայարանի երեք տարուան շրջան մը, որ այս տարի պէտք է սկսի: Բայց եւ այնպէս, ծրագրի գործադրութեան կարելիութեան շուրջ անստուգութիւն կը տիրէ դեռ, ընծայաբերուող աշակերտներու եւ համապատասխան ուսուցիչներու չգոյութեան պատճառով: Յաջողութիւնն ու արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլան, երբ դպրոցական տարեշրջանը սկսի: Դպրեվանքով արդէն իսկ իրականացած ամէնէն բարեդէպ արդիւնքը այն է, որ աշակերտութիւնը ամբողջութեամբ կազմուած է գաւառներէն բերուած տղոցմով, որոնք կարճ ատենուան մէջ մայրենի լեզուն ու կրթութիւնը իւրացուցած եւ ոչ մէկ բանով ետ մնացած են իրենց պոլսաբնակ եղբայրներէն:

Հայ վարժարաններու այս ընդհանուր նպաստաւոր վիճակին առընթեր, պէտք է ըսել թէ կարեւոր պակասներ արգելք կ'ըլլան փափաքուած չափով կրթական եւ ուսումնական արդիւնքին: Գլխաւոր արգելքը՝ ուսուցչական տագնապն է: Որակաւոր եւ ասպարէզին նուիրուած ուսուցիչներ մատի վրայ կը համրուին եւ մանաւորաբար նախակրթարանները շատ ետ են մնացած, գործին պահանջած անօրէն եւ ուսուցիչներու չգոյութեան պատճառով: Լիսէի եւ համալսարանի շրջանաւարտները առեւտրական եւ մասնագիտական ասպարէզներ կ'ընդգրկեն եւ ոչ ոք մտքէն իսկ կ'անցընէ ուսուցիչ ըլլալ, «Հայ վարժապետի» ճակատագրին հեռապատկերէն սոսկալով: Մինչդեռ մեր դպրոցները պետութենէն վաւերացուած կրթական ծրագրով ամէն կարելիութիւն ունին մեր փափաքած փայլուն գործունէութեան, եթէ անցեալին նման արժանաւոր մշակներ գտնուին:

Բոլոր դպրոցները իրենց տարողութենէն աւելի աշակերտներով լեցուն են, ուսուցման ծրագիրը լիուլի գործադրել կուտայ, մայրենի լեզուի եւ կրթութեան, օրուհետէ թուրք լեզուի, պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերէն զատ — զորս կառավարութենէն նշանակուած եւ վճարուած թուրք ուսուցիչներ կ'աւանդեն — մնացեալ բոլոր ճիւղերը, բացի օտար լեզուներէ, հայերէն կ'աւանդուին ազատօրէն: Այս պատեհութենէն օգտուելու եւ եղած մեծ զոհողութիւնները արդարացնելու համար անհրաժեշտ է, դարմանել խորհիլ, ուսուցչական ասպարէզը նիւթապէս թէ բարոյապէս հրապուրիչ մակարդակի մը հասցնելու համար: Այս մասին ներսէն թէ դուրսէն կատարուելիք օժանդակութիւններ գերազանցապէս բարեդէպ պիտի ըլլան ընդդէմ մեր ամէնէն աւելի կոտտացող վէրքին՝ ազգային ուծացումին:

Կրթական գործին յաջողութեան կարեւոր մէկ արգելքն է նաեւ հայերէն գիրքերու պակասը. Նախակրթարանները դեռ ստիպուած են գործածել մեր հայրերու մանկութեան շրջանի դասագիրքերը որոնք որեւէ հրապոյր չունին ներկայ շրջանի տղոց համար եւ հնութիւն կը բուրեն: Իսկ միջնակարգի եւ լիսէի դասարաններուն համար տեղական պայմաններուն յարմար հայերէն դասագիրք գրեթէ գոյութիւն չունի, եւ ուսուցիչները նոթագրութիւններէ կամ թուրքերէն գիրքերէ օգտուելու հարկին տակ կը գտնուին. Ցաւալի է դիտել, որ ընթերցումի ծարաւ հայ մանուկներ ու պատանիներ [illegible] կը լափեն թուրքերէն բազմաթիւ հրատարակութիւններ, իսկ թերթերը կամ ինքնաբուխ փափաքի մղումով ի զուր հայերէն գիրք կը փնտռեն: Լայն ծրագրով հրատարակչական կազմակերպութեան մը պահանջը ահա թէ ինչպէս հրամայական դարձած է ինչպէս գաւառներու՝ նոյնպէս Պոլսոյ համար:

ԸՆԴՀ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Իսթանպուլահայ մշակութային կեանքը կը ցոլացնեն երկու օրաթերթերը, քանի մը պարբերական հանդէսներ: Օրաթերթերը՝ «Ժամանակ» եւ «Մարմարա», առաւելապէս լրատու թերթեր են, կը հրատարակուին առանց խմբագրականի, որովհետեւ ազգային որոշ ուղղութեան կամ գաղափարականի մտահոգութիւնը չունին, ոչ իսկ իրենց կարծիքը՝ երկիրին քաղաքական կամ տնտեսական ընթացքի մասին: Զոյգ թերթերուն գիրը կը կայանայ ընթերցողները տեղեակ պահելու մէջ ներքին թէ արտաքին անցուդարձերուն, երբեմն ալ իրարու հետ անախորժ վէճերու կը բռնուին ազգային կամ անհատական խնդիրներու շուրջ:

Հանրային կարծիքի հետեւողական առաջնորդութիւն չկայ, ժողովուրդը իր բնատուր ողջմտութեան եւ աւանդութեանց ներշնչիւ իր կարծիքը կը կազմէ կատարուած գործերու եւ յայտնուած մտքերու մասին: Այս վիճակին պատճառներէն մէկն է պատրաստուած հայ խմբագրի չգոյութիւնը: Թերթերու սիւնակները ամէն օր անխափան կը լեցուին արտասահմանեան թերթերու յօդուածներու արտատպումով եւ երբեմն միայն պատահական աշխատակիցներու այժմէական յօդուածներով:

«Ժամանակ» կը հրատարակուի Գոչունեան եղբայրներու կողմէ, որոնք կը ջանան հաւատարիմ պահապանները ըլլալ իրենց պահպանողական եւ «Ժողովրդական» լրագիրի ժառանգութեան: «Մարմարա», զոր կը հրատարակեն Տէր եւ Տիկին Զօպեան, պէտք է ըսել թէ աւելի փայլելու եւ սրտցաւ գիրք մը ունի մասնաւորաբար ազգային հարցերու հանդէպ եւ լեզուական բծախնդրութիւն ցոյց կուտայ տրուած պայմաններու կարելիութեան չափով:

Պարբերաթերթերը, շաբաթական, ամսական թէ կիսամսեայ, կը հրատարակուին գրական — գեղարուեստական նախաձեռնութեամբ:

Շողակաթ ամսագիրը, կրօնա — բարոյական եւ բանասիրական բովանդակութեամբ, կը խմբագրուի Գարեգին Պատրիարքին կողմէ: Բաժանորդներու թիւը նման բովանդակութեամբ հանդէսի մը համար աննախընթացօրէն բարձր է, բայց դժուար է ընդունիլ, թէ բոլորն ալ ընթերցող ըլլան նիւթով ու լեզուով խրթին եւ յաճախ ալ մանուածապատ գրութիւններուն: «Շողակաթ» միեւնոյն ատեն Պատրիարքարանի օրկանն է եւ ազգային — եկեղեցական հարցերու մէջ խօսնակը՝ Գարեգին Պատրիարքի ծանօթ կարծիքներուն:

ԱՆՏՐԷ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՈՄԻՏԱՍ
(ՅՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Զ.

(Է. եւ վերջին մաս)

Ապրիլ 12ը... Գարուն ա... Ձիւն ա արեւ... Ամպամած առաւօտը դժուարութեամբ է աչքը բաց անում աշխարհի վրայ, արցունք կայ նրա աչքին...

— Երգիր, Կոմիտաս, թող քո երգի թեւերով դէպի երկինք համբառնայ մեր բողոքի ու ցասման զգացմունքները:

Արիւնի եւ բռնաջնջման ճանապարհին անակնկալ սառեցրեց սուլթանական հրամանը... Կոմիտասին ողջ առողջ վերադարձնել Պոլիս:

Կոմիտասը ողջուեց ու երգից կտրուած Կոմիտասը չկար այլեւս, նա նորից տաբերք էր դարձել. ողբացած, սրբացած մահել ամէն մի Հայի մէջ, երգ էր դարձել ամէն Հայի շրթին... Կոմիտասի յոգնատանջ մարմինը միայն քարշ տուին Պոլիս:

Նա քայլում էր վշտահար, մտասոյզ անփայլ աչքերով, գազանային հարուածից երկու փշրուած աստղերով:

Ու երկար էլ չմեռնեց Կոմիտասն այդպէս եւ չազատուեց նա օր ու գիշեր: Այդ շրջանից մեզ Կոմիտասի մի երկտողն է հասել որ կարդալիս սարսռում ես:

«Ես կեանքումս երկու բան չեմ մոռանայ: Թէ ինչպէս իմ ծննդավայրում չորս տարի շարունակ առանց բարձի նստում էի վարժարանի չոր, սառը յատակին, որբացած թափառում փողոցներում եւ մէկ էլ աքսորում եղած ժամանակ տաճիկ ոստիկանի ծոծրակիս հասցրած բռունցքի հարուածը»:

Լուսաւոր եւ ստեղծագործ մտքի վերջին երեկոն էր:

Կոմիտասը նստած դաշնամուրի մօտ՝ վշտոտ ու ինքնամոռաց երգում էր «Անտունին»... Ու յանկարծ կարուեց. խորտակուեց ամէն ինչ... Նա վեր ցատկեց այլայլուած դէմքով եւ խելայեղ շարժումներով քայլեց սենեակում:

Ամէն ինչ վերջացած էր...

Կոմիտասին տեղափոխեցին Պոլսոյ Ֆրանսական հոգեբուժարանը: Շատ անգամներ բազմաթիւ բարեկամների կարօտագին հայեացքները ուղղւում էին դէպի հոգեբուժարանի պատուհանները, բայց Կոմիտասը նրանց չէր տեսնում, չէր ճանաչում:

1918 թուական: Կոմիտասին օգնող Պոլսահայերը համաձայնութիւն են կատարում եւ Կոմիտասին տեղափոխում Փարիզ՝ յատուկ բուժման համար:

Բայց ապարդիւն:

1921 թուականն էր: —

Նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեան այցելում է հիւանդ Կոմիտասին:

Կեանքի եւ մահուան մասին խօսելիս, Կոմիտասը ասում է որ մահ գոյութիւն չունի, բայց տարաբախտ Կոմիտասը նոյն պահին ցոյց տալով իր սենեակը ասում է:

— Բայց սա գերեզման չէ, ապա ի՞նչ է:

Այդ օրը նա առաջին անգամ իր կեանքում մերժեց երգել:

Ու լռեց Կոմիտասը:

Փարիզում ապրող Հայերը շատ յաճախ էին Կոմիտասի պատուհանի տակ երգում հայկական ժողովրդական երգեր, յուսալով որ հարազատ երգը նրա մէջ կ'արթնացնի անցեալի յուշերը. կը սթափեցնի նրան, նա կեանք կը վերադառնայ...

Յաճախ էին այցելում նրան բարեկամները ու միշտ գլխիկոր վերադառնում:

Նորից տխուր մի օր: Այցելու բարեկամները մի քանի ժամ շարունակ Կոմիտասից ոչինչ չլսած ուզում էին վերադառնալ, երբ նրա վաղեմի աշակերտուհիներից մէկը յուզուած ու լացակումած ձայնով երգում է.

Քէլէ, քէլէ, քէլիրիդ մեռնեմ,
Քո զովական խելքիդ մեռնեմ.
Սիրավոր լորիկ,
Վիրաւոր լորիկ,
Լորիկ ջան:

Երգը, իր անուշ ժողովուրդի երգը, իր

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ե.

Ըլլայ բնազդով, ըլլայ դիտողութեամբ, Միհրանեան զգացած էր ասիկա. Տաճատ արդէն դպրոցի շրջանէն մինչ այդ ազդեցութիւն ունեցած էր իր վրայ, հետեւաբար առանց ամօթի եւ հպարտութեան Մանուկ սկսաւ քծնիլ իրեն եւ տարօրինակ փութկոտութիւնով մը ծառայել իր նորեկ բարեկամին. իր նկարագրի տկարութիւնը ի վաղուց խորամանկ դարձուցած էր զինքը, այս էր պատճառը նաեւ, որ աւելի դիւրութեամբ կը կրէր իր նիւթական ներկայ վիճակը. որովհետեւ մեծ փոփոխութիւն մը չկար իր ապրելու եղանակին մէջ, եթէ նոյն իսկ անհրաժեշտ պէտքերու դրկանքը չըլլար, որ ուղղակի իր ֆիզիքական կազմութեանը կը վնասէին. Տաճատ, վայրկեան մը ընկերոջը վերջին շումներէն շողոքորթուած — այն քան ատեն կար, որ զինքը մեծ վարպետ չէին անուանած — եւ նոյնիսկ անոր տժգոյն եւ տկար երեւոյթէն փղձկուած, մարդկային շարժում մը ունեցաւ հոգիին մէջ, բայց շուտով ինքզինքը բռնեց մտածելով որ իր նպատակին հասնելու եւ իր հանճարը ճանչցնելու համար ամէնուն, իր բոլոր նիւթական ուժերուն պէտք ունէր եւ հարկ չկար տկարութիւններ ունենալու. Նոյն իսկ՝ ըստ իրեն իր կացութիւնը, իր մեծ մարդու բացառիկ կացութիւնը կը պահանջէր, որ ինքը ցուրտ եւ խուլ մնար այսպիսի ողորմելիներու վիճակին եւ քաջութիւնը ունենար ամէն նկատողութիւններու վրայէն կոխոտելով իր պատուանդանին հասնելու. բոլոր մեծ մարդերու եւ հանճարներու նոյնօրինակ արարքները մտաբերելով կը կազդուրէր իր վարանող կամքը; ու դարձեալ ահաւասիկ մեծութեան մոլութիւնը աւելի խիստ, անդիմադրելի կը կանգնէր իր մէջ՝ հանճարեղ տղու դմբէթաձեւ ճակատը ցցել տալով գոռոզութեամբ:

Միհրանեան անընդմիջաբար տխրած էր եւ լռելեայն կը քալէին Լիւքսէմպուրկի պարտէզին, Միւզէն այցելելէ ետքը. կէս օրը մօտ էր եւ սկսած էր հնարքներ փնտռել ինքզինքը ճաշի հրաւիրել տալու համար, բայց արեւին տակ ճառագայթներով փայլուն դմբեթաձեւ ճակատը անողոք մնաց մինչեւ ետքը, միայն թէ մօտակայ սրճարան մը գացին ախորժաբեր ըմպելիք մը խմելու, ինչպէս կ'ըսէր Մանուկ հեգնական տխրութիւնով, յաճախ այս անգթութիւնը ըրած էին իրեն, որուն խաղալիկ եղած էր սկիզբները. իր յամառող ներկայութենէն ազատելու համար զինքը սրճարան մը կը տանէին եւ հոն փնրճօ մը կամ ամեր մը հրամցնելէ ետք կը ձգէին, որ իր դրդուած ստամոքսը յագեցնելու միջոց մը գտնէր. հետզհետէ աւելի վարպետ եւ խոհեմ դարձած էր սակայն, ատոր համար է որ երբ գացին Պուլվառ Սէն Միշէլի վրայ սրճարան մը տեղաւորուեցան եւ երբ Տաճատ երկու ապսէնթ ապսպրեց, ընդհատելով զայն՝ սպասաւորին պոռաց.

— Ապսէնթ մը եւ սաք կաթ մը:

Տաճատ, քիչ մը գինովցած իրեն համար անսովոր ըմպելիքէն, կը խօսէր հայ ուսանողութեան վրայ տեղեկութիւններ հարցնելով. Մանուկ դանդաղօրէն իր տենդոտ եւ չորցած շրթունքը կը թրջէր կաթին մէջ, յետոյ կաթիլ կաթիլ կը խմէր, խանդաղատանքով նայելով բարեբար հեղուկին՝ երկու ափերը կռթնցուցած սաք գաւաթին, այնքան ցուրտ կը զգար, հակառակ միջօրէի արեւին, որ վերջապէս փարատած էր մառախուղը եւ երկինքի կամարին վրայէն վարդագոյն ճառագայթներու անձրեւ մը կը տեղացնէր գորշ քաղաքին վրայ:

Տաճատին գինովութիւնը տեսնելով՝ Մանուկ հետզհետէ աւելի քննող, աւելի խորամանկ դարձաւ: Զարքերանի հարցումներուն կը պատասխանէր դանդաղութեամբ եւ անկատար ձեւով մը, միշտ զայն հետաքրքրող կէտ մը ձգելով, յետոյ երբ զայն բաւական թոյլ կարծեց, յանկարծ իր վիճակը մէջ բերաւ, անօթի անցուցած օրերը, անլոյս անցուցած գիշերները եւ հիմա այս վայրկեանին ահաւասիկ սու մը չունէր, սու մը ...:

— Եւ ըսել, որ այս ժամուն երկու հարիւր ֆրանք ունիս հէ, երջանիկ արարած:

Իր նախկին բարեկեցիկ օրերուն կատակները միտքը ինկան անկուշտութեան վրայ, բայց ինչպէս անոնք հիմա իրենց նշանակութիւնը կորսնցուցած էին եւ եղերական հանգամանք մը առած էին:

— Ոսկի ունի՞ս, ցուցուր, գիտե՞ս որչափ ատեն է որ ոսկիի գոյն չեմ տեսած, վայ աստուած... ինչչափ մատներս պանքնոտին մետաքսեա շփումին կարօտը ունին... հըմ, ինչ կ'ըլլայ, տուր մէյ մը բռնեմ... կը կարծես որ իրենց արժէքէն բա՞ն մը կը մնայ մատներուս վրայ:

Տաճատ սկսաւ զուարճանալ, եւ իր ամբողջ գանձը դրաւ սեղանին վրայ:

Միհրանեանի մարած աչքերուն մէջ յանկարծ անօրինակ եւ անախորժ բոց մը անցաւ, յետոյ մատներովը բռնեց մէկիկ մէկիկ հինգ նաբոլէոնները եւ 100 Ֆրանքնոց պանքնոտը՝ աւելի տժգոյն քան երբեք, ակռաները սեղմուած եւ գրեթէ դողդոջելով, եւ որովհետեւ Տաճատ զանոնք կը հաւաքէր գրպանելու համար, ցած ձայնով գրեթէ մրմնջելով աղաչեց:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(14 Շար.)

սիրեցեալ ժողովրդի երգը չարժեց երգչի դուռը, նրա մտացրիւ հայեացքը, լռատուրութեց, անկենդան դէմքը ջղաձգուեց: Նա դանդաղ մօտեցաւ իր աշակերտուհուն եւ թախանձող ձայնով ասաց.

— Խնդրում եմ քեզ՝ կաց ինձ մօտ, դու կարող ես ինձ առողջացնել, եթէ դու ինձ հետ լինես, ես անպատճառ կ՚առողջանամ, աղաչում եմ մի գնա:

Բայց աւաղ, այդ միայն մի պահ էր...

×

1907 թուականի Օգոստոս 17ին էր երբ Կոմիտաս Իտալիայից Փարիզ վերադառնալով գրում է իր ընկեր Կարապետ Կոստանեանին՝ «Իտալիայից վերադարձայ, Իտալիան շատ գեղեցիկ է. բայց մեր դժբախտ հայրենիքը աւելի գեղեցիկ է».

Ու այդ մեծագոյն հայրենասէրին վիճակուած էր այդքան երկար ու ձիգ տարիներ խելային անգործութեան ահաւոր տարերքին մատնուած վատարանդի մնալ հեռու հայրենիքից մինչեւ որ 1935 թուականի Հոկտեմբեր 22ին կտրուեց Նրա կեանքի թելը:

1936 թուականի գարնանը Ֆրանսայից հայրենադարձ Հայեր Կոմիտասի աճիւնը բերին Երեւան, որպէսզի նա հանգչի իր ժողովրդի ծոցում հայրենի պապ հողի վրայ...

Կոմիտասի մասին մտածելիս յիշում եմ Աւ. Իսահակեանի տողերը. «Կոմիտասը ինձ ժամանակակից մարդ է, «Եղբայր Սողոմոնը», ինչպէս կոչում էինք նրան Գէորգեան ճեմարանում: Տարիներ ապրել ենք նոյն յարկի տակ, խօսել, կատակել, ճամբորդել ենք միասին հայ գիւղերն ու ուխտատեղերը (Սեւան, Հառիճ) ուր նա երգեր էր հաւաքում: Եղել ենք միասին Եւրոպայում, Ստամպոլում, բայց այս ամէնը թւում է ինձ ոչ իրական: Կոմիտասը ինձ համար հիմա լեգենդ է, հեռաւոր առասպել եւ Նրա կեանքը եւ փառապանծ գործը մի չքնաղ հրաշապատում»:

Կոմիտասի կեանքը հայ ժողովրդի երաժշտական կուլտուրայի պատմութիւն է դարձել: Կոմիտասի մասին մտածելիս, իսկապէս կարծես մոռանում ես որ նա էլ մարդ էր, կենդանի մարդ որ շփւում էր ուրիշ մարդկանց հետ... Ու թէեւ նրան պատկերացնում ես հենց մարդկանց ժողովրդի հետ ներձուլուած, բայց կարծես նա բիւրեղանում է՝ մարդու մտապատկերում ու վեր խոյանում ամէն մի իրականութիւնից, դառնում ժողովրդական արուեստի խորհրդանշան:

Մի տասնեակ է պակասում բոլորելու համար Կոմիտասի ծննդեան հարիւր տարին, բայց շատ վաղուց արդէն իր գործով մի ամբողջ դարաշրջան է կազմում հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ: Ու թէեւ նա շատ շուտ ու ողբերգական ճամբով հեռացաւ մեզնից, բայց որքան գումարւում են նրա մահուան տարիները, այնքան աւելանում է նրա անմահութեան տարեթիւը:

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՎՀ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեան ծնած է Էջմիածին: Վերջերս բանաստեղծին յուշարձանը դրուեցաւ իր ծննդավայրին մէջ, եւ բացման հանդէսը կատարուեցաւ ի ներկայութեան պետական ու կուսակցական ղեկավարներու, ինչպէս նաեւ դրացի հանրապետութեանց հիւրերուն: Մեծ թիւով գրագէտներ եւ ուսուցիչներ եկած էին նաեւ Երեւանէն եւ հարեւան շրջաններէ: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին մասնաւորաբար Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Հր. Մարգարեան, կուսակցական գործիչ Գ. Հայրեան, մշակութային նախարար Ա. Շահինեան, Ադրբէջանի կառավարութեան մշակութային նախարար Մ. Կուրբանով, բանաստեղծին ազգականները, հարազատները եւ գրողներ ու մտաւորականներ:

Բացման խօսքը արտասանեց Վ. Զարգարեան՝ Էջմիածնի քաղաքային խորհուրդին կողմէ: Յետոյ խօսք առին բանաստեղծ Հր. Յովհաննիսեան, բանուոր Ս. Սաֆարեան, ուսուցիչ Գ. Դանղեան, աշակերտուհի Դ. Մարգարեան՝ Էջմիածնի դպրոցէն, որ կը կրէ Յովհ. Յովհաննիսեանի անունը:

Նուագախումբը հնչեցուց Խորհրդ. Միութեան պետական փառերգը: Յետոյ սկսաւ դանդաղօրէն սահիլ սպիտակ քօղը, որ կը ծածկէր արձանը: Գեղեցիկ պատուանդանի մը վրայ կը հանգչի բանաստեղծին կիսանդրին, զոր քանդակած է Գ. Զուբարեան: Դպրոցականները թարմ ծաղիկներ դրին արձանին ոտքը:

Յովհ. Յովհաննիսեան երկար տարիներու բարեկամութեամբ մը կապուած էր ուկրայնացի համբաւաւոր բանաստեղծ Տիչինայի հետ, — Տիչինա ուկրայներէն լեզուով հրատարակած է Յովհ. Յովհաննիսեանի բանաստեղծութեանց թարգմանութիւնը, ինչպէս Յովհ. Յովհաննիսեան հայերէնի թարգմանած եւ հրատարակած է Տիչինայի բանաստեղծութիւնները:

Տիչինա, լսելով որ պիտի կատարուի Յովհ. Յովհաննիսեանի արձանին բացումը, Կիեւէն ղրկած էր սրտառուչ հեռագիր մը. «Հայ մեծ բանաստեղծի արձանի հանդիսաւոր բացման առթիւ ուրախութիւնս կը խառնեմ ձեր ուրախութեան: Բախտն ունեցած եմ անձնապէս ծանօթանալու ձեր սիրելի բանաստեղծին հետ, եւ վայելել Երեւանի մէջ իր հիւրասիրութիւնը: Յովհաննիսեանի միջոցով աւելի սիրեցի Հայաստանը եւ հետեւեցայ հայ ժողովուրդի նուաճումներուն: Բանաստեղծին հարազատներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն կը մաղթեմ առողջութիւն եւ երջանկութիւն»:

Յովհ. Յովհաննիսեանի արձանը զետեղուած է իր տան պարտէզին մէջ, — իր տունը վերածուած է թանգարանի:

« ՀԵՐՈՍ ՄԱՅՐԵՐ »

Խորհր. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, 5 Հոկտեմբեր 1959 թուակիր հրովարտակով մը, «հերոս մայր» տիտղոսը կուտայ Հայաստանի բազմազաւակ մայրերուն, որոնք տասը զաւակ ծնած եւ մեծցուցած են, (այս հրովարտակը երկրորդն է որ կը տրուի): Պատուոյ այդ կոչումին արժանացած են հետեւեալները.—

1.— Սրբուհի Աւետիսեան, Հոկտեմբերի շրջանէն:

2 — Ռոզա Բալարէկեան, Կարմրաշէն երկաթուղային կայարանի աւանէն:

3 — Անահիտ Գասպարեան, Զաչուռ գիւղէն:

4.— Հռոմ Գրիգորեան, Երեւան քաղաքէն:

5.— Անթառամ Զուակերեան, Լենինական քաղաքէն:

6.— Սարէթ Ղազարեան, Ծաղկաւան գիւղէն:

7.— Ալմաստ Մուսոյեան, Ապարանի շրջանէն:

8.— Աշխէն Նիկողոսեան, Սպիտակի շրջանէն:

9.— Սաթենիկ Ստեփանեան, Էջմիածնէն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Լենինականի աւազահանքերուն մէջէն յաճախ երեւան կ՚ելլեն հնադարեան կենդանիներու ոսկորներ: Վերջերս գտնուեցաւ մամութի ամբողջ ակռայ մը, որ կը կշռէ չորս քիլօ,— այժմ այս ակռան ցուցադրուած է Ղարիբջանեան գիւղին եօթնամեայ վարժարանին բնագիտութեան թանգարանին մէջ:

× Ողբացեալ երաժիշտ Աշոտ Սաթեանի մահուան տարեդարձին առթիւ, Երեւանի երաժիշտներու Տան մէջ կազմակերպուած էր յուշ-երեկոյ մը,— արուեստագէտին յիշատակը ոգեկոչեց Մ. Տէր-Սիմոնեան, յետոյ տրուեցաւ համերգ մը՝ գլխաւորաբար Սաթեանի ստեղծագործութիւններով: Ժող. արուեստագէտ Ա. Պետրոսեան երգեց «Իմ Հայաստան», «Լաւ լսէք ինձ», «Մարտիկին երգը», իսկ վաստակաւոր արուեստագիտուհի Թութունջեան՝ «Սիրոյ երգը», «Արցախ գիտե՞ս դու», ժող. արուեստագիտուհի Սողոմոնեան՝ «Ալբուրի մօտ», «Դաւիթ Բէկ», իսկ Շ. Տալեան՝ «Սեւանի ձկնորսների երգը»: Նուագով կ՚ընկերանային դաշնակահարուհի Հ. Տէր-Ղեւոնդեան եւ Զ. Ախասեան:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ) — Իտալիոյ ամէնէն մեծ տպաքանակ ունեցող շաբաթաթերթերէն՝ պատկերազարդ Թէմփօ, Հոկտեմբերի իր երկրորդ թիւին երաժշտական օրալուրը նուիրած է Թէլ-Ավիվի մէջ կատարուած տաւիղի միջազգային մրցումին եւ անոր առաջնութիւնը շահող Հայուհիին անվիճելի ձիրքերուն:

Օր. Շուշանիկ Միլտոնեան, միջազգային մրցանակի տիրացողներու մեօրեայ պարտադիր շապով, տուն վերադառնալէն հազիւ երեք օր ետք, տակաւին ի ձեռին, մեկնեցաւ Ամսթերտամ ուր հրաւիրուած էր երկու նուագահանդէսներու համար: Առաջինը՝ ամսոյս 16ին, մայրաքաղաքին ձայնասփիւռէն՝ ղեկավար Ռոֆայէլ Քուպէլիքի առաջնորդութեամբ եւ համանուագային մեծ խումբի ընկերակցութեամբ: Յաջորդ օրը տեղի կ՚ունենար երկրորդը՝ արքունիքի անդամներուն եւ մայրաքաղաքին երաժշտասէր ընտրանիին ներկայութեան:

Եկող ամիսներուն ընթացքին, զանազան երկիրներու ձայնի եւ պատկերասփիւռի կայաններու ծրագրուած հրաւէրով, Շուշանիկ Միլտոնեան պիտի շրջի Եւրոպա եւ Ամերիկա:

Վենետիկի մէջ, խօսքով ու գիրով, ան իր հպարտութիւնը յայտնեց ի պատիւ հայ անունին ալ իր տարած միջազգային յաջողութեան համար. ուրախութիւնն յայտնեց «Յառաջ»ի մէջ իրեն նուիրուած տողերուն եւ վերագրուած ազգային զգացումներուն համար:

Իր Հայու անունը վերածելով իր տաւիղին 45րդ լարը, մեծ փափաք կը յայտնէ որ մէկը միւսով գնահատուին՝ ու փայլով յիշուին իր այցելելիք երկիրներուն հանրատարած մամուլին մէջ: Եւ հիմա որ իր տաւիղով եւ անունով երկրէ երկիր պիտի երթայ, ուր որ ալ ըլլայ, Շուշանիկ Միլտոնեան միշտ պիտի յիշէ իր ընտանիքին ալ մտերիմ Գուրգէն Ալէմշահի ազգային հաւատքի խօսքը թէ՝ արուեստը հայրենիք չունի, բայց արուեստագէտը իրենն ունի:

Յաջողութիւն արուեստագիտուհի Միլտոնեանին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՏԷ՞Ք, ԹԷ...

Եւրոպայի մէջ ամենէն արեւառատ երկիրը Սպանիան է, ամէն տարի 3000 արեւոտ ժամեր ունի: Երկրորդ կուգայ Իտալիան 2300 ժամով, չորրորդ՝ Անգլիան հազար ժամով:

×

Տրայիանոսի սիւներուն վրայ վերջերս երեւան հանուած քանդակներէն ի յայտ եկաւ, որ հին Հռոմայեցիներուն ծանօթ էր՝ փողկապը, քանդակներուն մէջ կ՚երեւին փողկապ կրող զինուորներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Գ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Իր տղաքներէն էն խելահասները, զորս մասնաւորապէս կը շոյէր, կը փայփայէր եւ որոնք խենթ կ՚ելլային իրենց անկուղական դաստիարակին վրայ, իր սենեակը տարաւ, եւ դրեթէ արցունքոտ աչուըներով է որ բացատրեց անոնց իր նիւթական նեղ կացութիւնը, եւ դպրոցը փակելու վերահաս հարկաւորութիւնը: Այս բօթը այլայլմէ ըրաւ տղաքները, որ սկսան իրենք ալ արտասուել, խաչագին ձեռքերն ու փէշերը բռնած, աղաչելով պաղատելով որ չգոցէ դպրոցը, չերթայ իրենց քովէն, ըսէ զիրենք ինչ որ խոստացած էր ըսել:

— Փող է հարկաւոր, փող, կ՚ըսէր Կոստանեան երկու թեւերը յուսահատ շարժմամբ մը օդին մէջ տարածած:

— Ախ, միւսիւ, եթէ մենք ունենայինք, ամէնքս ալ կուտայինք... ա՛խ, ախ...

— Բայց ասացէք ձեր ծնողքներին որ տան...

— Այո, այո, պիտի ըսենք, պիտի ըսենք, ճմրտացին ամէնքը միաբերան:

Ու կուլային, կը պաղատէին:

Խաչատուրը, սակայն, երկարօրէն բացատրեց տղոցը թէ՝ մանկավարժական օրէնքներու բոլորովին հակառակ բան էր՝ դպրոցի մէջ անցած դարձածները երթալ ծնողաց պատմելը. ու համոզեց զանոնք որ զգուշանան իրենց տունը յայտնելէ ինչ որ տեղի ունեցած էր այդ օրը, բայց միեւնոյն ժամանակ խօսք առաւ որ իրենց բովանդակ ճնշումը, հեղինակութիւնը ի գործ դնեն ծնողքներուն վրայ՝ միսիւին փող հայթայթելու համար, որեւէ կերպով կռահած, հասկցած ըլլալով անոր դրամական նեղութիւնը, եւ դպրոցը փակելու անհրաժեշտութիւնը:

Տղաքները արցունքնին սրբելով, հանդարտած, իրենց դասարանները դարձան, փոքրիկ ըղեղներնուն մէջ ճնշողական ազդու միջոցներ որոճալով, եւ զիրար քաջալերելու համար, իրարու ըսելով.

— Ծօ, նայէ որ փարա բերցունես, ես աս գիշեր նայէ ինչ պիտի ընեմ տունը:

Ըսածնուն պէս ալ ըրին, առանց երբեք յայտնելու այդ օրուան եղելութիւնը, մանկավարժութեան դէմ մեղանչելու վախով:

Ծնողքները ափ ի բերան եղան: Մայրերն ալ, նոյնքան դիւրազգած, զաւակներուն միացան, անոնց լացերուն ընկերացան: Դպրոցը գոցուեր մի. հապա ինչ կ՚ըլլային յոյսերը, երազները, ցնորքները, զորս օրերով գլխներնով սնուցած փայփայած էին: Հայրերը, ճարահատ, խոստացան տալ որքան կրնան որ պէտք ըլլար:

Միեւնոյն տեսարանը տեղի ունեցաւ ամիրային տանը մէջ, սա տարբերութեամբ որ հոն խնդիրը առանց վէճի կարգադրուեցաւ: Ալադայ գիտնականին անուշ հեռապատկերը ամէն արգելք կը վերցնէր, բոլոր դռները, բոլոր քսակները կը բանար:

Աներեւակայելի բան էր. ան թաղեցիք որ ազգային վարժարանին բարելաւութեանը համար, յառաջդիմութեանը համար քառասուն փարան դժկամանքով կը նետէին, հիմա, երեք ամսուան մէջ, հարիւրներով ոսկի թափած էին խաչագողի մը գրպանին մէջ՝ սիրայօժար փութկոտութեամբ մը:

Իր վերջին ձեռնարկով, Կոստանեան յաջողած էր հարիւր ոսկի եւս կորզել հէք ծնողքներէն. եւ այս գումարին իւրացումը արդարացնելու համար, պարտէզին մէջ, ընդհանուր ոգեւորութեան ու զարմացման մէջտեղ, կանգնել տուած էր քանի մը մարմնամարզական գործիքներ, որոնք, ըստ մանկավարժին հաստատութեանը, էն քիչը ութսուն տարու պիտի տարեցնէին այդ երջանիկ արարածները:

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Մերկերեան Թադէոս աղան գէշ վիճակի մէջ էր: Առջի օրերէն իսկ, երբ որ իմացած էր Կոստանեանին երեւումը եւ անոր խորհուրդները, ծերուկ աղուէսի իր սուր հոտառութեամբը բախտախնդիր մը, դատարկապորտ մը գուշակած էր անոր մէջ: Եկեղեցին, սրճարանը, գինետունը, օրուան այդ լուրին վրայ ջերմութեամբ խօսած ատեն, պատուարժան գանձապետը, ուրիշներու հիացումին եւ գովեստներուն դէմ, խիղախ եւ արհամարհոտ կարծիք մը արձակեր էր.

— Ով գիտէ որ քօքող անօթիին մէկն է փի աստեղուանքը ինկեր է... անկած մի կախէք, անկած մի կախէք...

Բայց, հակառակ իր այս արհամարհոտ գնահատումին եւ մարդը վարկաբեկելու իր ճիգին, նախ զարմացմամբ, յետոյ ապշութեամբ եւ վերջապէս փրփրալից կատաղութեամբ մը հանդիսատես եղեր էր դատարկապորտին անսահման, զզուալից յաջողութեանը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կոմիտասի մահուան 24րդ տարեդարձին առթիւ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ, ինչպէս նաեւ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի հոգեհանգստեան պաշտօն երջանկայիշատակ Տէր Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան եւ բոլոր բազմավաստակ դպրապետ եւ դպիրներու հոգւոց հանգստեան :

Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան պիտի նախագահէ արարողութիւններուն :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ այս պաշտամունքներուն յարգելու համար անոնց անմահ յիշատակը :

×

Զորտոյէն Այրի Տիկին Զարթիկ Քէնտիրեան եւ զաւակներն ու ազգականները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին ողբացեալ

ԶԱՔԱՐ ՔԷՆՏԻՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Կիրակի Նոյ. 1ին, Գուլվար Օտտոյի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Կ. Սագըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէր Խաչատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԱԳԸԼԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարեդարձին առթիւ, եւ իրենց հօր, մօր եւ եղբօր ննջեցելոցներուն հոգւոյն համար: Այս Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

×

Լիոնէն Գ. Կարպիս Պզտիկեան կը ծանուցանէ ի գիտութիւն իր ազգականաց, հայրենակիցներու եւ բարեկամներու թէ՝ իր վաղամեռիկ սիրեցեալ աղջկան Տիկին Պիտալի (ծնեալ Պզտիկեան) մահուան քառասունքին առթիւ գերեզմանօրհնէք պիտի ըլլայ այս Կիրակի ժամը 17ին, Քիւաէի գերեզմանատունը: Այս առթիւ փոխան հոգեհանգստի հինգ հազար Ֆր. կը տրամադրէ Փարիզի Հայկական ծերանոցին: Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Արայ եւ Սօնա Գիպէրեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր եւ խումբիս նախկին ընկեր ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԻՊԷՐԵԱՆԻ մահուան տխուր առթիւ :

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Մ. Կեդր. վարչ. ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները, որպէսզի ներկայ գտնուին մեր Ընկերակցութեան 46րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 21 Նոյեմբեր 1959, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան Կեդր. գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթհ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն.Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի կատարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 5 եւ 6 Դեկտեմբեր 1959, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Օթէլ Ռուզվէլթի մէջ, Մէտիսըն էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. տեղեկագիր 1958 տարեշրջանի :

2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1958 տարեշրջանի.

3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ :

4. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

5. Ուղերձներ :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի ատենապետ Ա. Մանուկեան, ատենադպիր՝ Մ. Մ. Ցովսէփեան :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին :

Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ Քրաէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուա :

Կը նախագահէ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն մասնակցութիւն կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Աբրահամեանի :

Կ'արտասանեն — Տիկ. Գույումճեան, Օր. Տապաղեան եւ ընկեր Վ. Սարգիսեան :

Կը նուագեն (ջութակ) Գ. Աբրահամեան, ընկեր Պէրպէրեան եւ Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ) :

Կ'երգեն Օր-ներ Անժէլ Կարապետեան, Ատրինէ Պապայեան :

Եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, սիրուած երգիչ Գ. Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Գ. Աֆրիկեանի :

Հայկական պարեր Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, Րիւ Ժէյի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ :

Կը խօսի ընկ. Յ. ՊԱԳԻԿԵԱՆ :

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին, գաղութի կարող ուժերու մասնակցութեամբ : Երգ, արտասանութիւն, երգախառն կենդանի պատկեր :

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ ՄԸ ԹԻԷԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբը, յարգանքի այց մը կազմակերպած է Թիէի գերեզմանատունը մեր ողբացեալ ընկերներու՝ Ա. Ջամալեանի, Պապաշայի, Օհան – Կարոյի, Սարգիսբէկեանի եւ Յ. Մենէտեանի շիրիմներուն, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Ժամադրավայր գլխաւոր մուտքին առջեւ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԿՐԸՆՈԲԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Շաբաթ, 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկուշաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ :

ՍՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Պատուելի Ա. Զարիֆեան որ Ֆրանսա ժամանած է Հարաւային Ամերիկայէն, դասախօսութիւններ կուտայ ամէն իրիկուն ժամը 20·15 (մինչեւ Հոկտ. 25), Լիոնի հայ աւետարանականական եկեղեցւոյ մէջ, 21 Գուլվար Եօժէն Տէոփիլ :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿ. ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յիշատակի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ընկ. Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի : Սալ Սօլնիէ, 7 րիւ Սօլնիէ, մեթրօ Քատէ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԽՕՍՔ, Շրջ. Կոմիտէի, Նոր Սերունդի եւ Համազգայինի ներկայացուցիչներու կողմէ :

ԽՆՋՈՅՔ

Թոքատի Հայր. Միութեան ընտանեկան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմ. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Իսի լէ Մուլինոյի Րիւ տը լա Տէֆանսի Խրիմեան սրահը, բոլորովին վերանորոգուած :

Կը նախագահէ Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գալայճեան, Օրիորդներ Քէօսէեան, Թորոն քոյրեր, Յակոբեան, Պալեան, Գ. Գարակէօզեան եւայլն: Մեներգ, մենապար, արտասանութիւն:

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով, Թափօրի հոգեզմայլ շարականի երգեցողութեամբ եւ հիւանդներու եւ ցաւերու բժշկութեան մասնաւոր աղօթքի Հոգեհանդիստով :

× Ողբացեալ Մարտիրոս Ամանաթեանի յուղարկաւորութեան առիթով եկեղեցին փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Գ. Գ. Ա. Համալեան հինգ հարիւր Ֆր., Մխայրլեան հազար, Մ. Գեխլեան 1500. Տ. Ներսէս քհնյ. Կատարինեան երկու հազար Ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9.30ին: Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10.45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 24 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8629 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4430

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

Կամուրջ նետելու համար գետերուն փրփրուն քամակին վրայ, երբ կ'իջնեն լեռներն ի վար, իբրեւ երիվար դէպ ի հար, ու սարսափի կը մատնեն դաշտային բնակչութիւնը, ժողովրդական աւանդութիւնը կը պատմէ թէ ոչինչ կրնար ամրացնել կամուրջներուն ոտքը, քրձել աղիւս, շաղախել քար ու ժայռ, կառուցանել սիւն ու կամար, բայց միայն մարդկային արիւնը :

Այսպէս, հէքեաթներ են հիւսուած՝ հաստատելու համար թէ յորձանուտ ու փրփրադայր գետերը, ինչպէս մեր Արաքսը, միշտ քանդեր են ամէն կամուրջ, պատռեր կամարները, փշրեր սիւները եւ տարտղներ աղիւս, երկաթ եւ ապառաժ : Այն ատեն միայն հնազանդեր է գետը՝ որ կամուրջ նետեն իր քամակին վրայ, երբ տեսեր է թէ կամուրջին կամարներուն մէջ աղջիկ մըն է հիւսուած, ողջ ողջ, կենդանի : Փրփուրը դադրեր է այլեւս իր երախին խորք եւ զայրոյթը նուազեր է ալիքներուն մէջ, ու գետը հոսեր հանդարտ, վեհափառ եւ արքայական թափօրի մը գնացքով :

Յեղափոխութիւնը եւս այն զարհուրելի յորձանքն է, որ կը մտնէ ժողովուրդներու կեանքին մէջ, կը ջախջախէ ամէն խոչընդոտ, կը խորտակէ ամէն թումբ ու պատնէշ, մարդկային զո՞հ կը պահանջէ՝ որպէսզի մարդիկ, կամուրջ նետելով իր վրայ, քալեն դէպի ծաղկած դաշտերը, արշալոյսի պէս բացուած արտերը, արեւի պէս փառւած գինեւէտ այգիները :

Յեղափոխութիւնը ազգերու պատմութեան մէջ կը մտնէ, ինչպէս երբեմն հին քուրմերը կը մտնէին մեհեաններէ ներս, բագիններու վրայ թափելով զոհերու արիւնը, որպէսզի այն զօր կ'անուանեն Աստուած՝ ընդունական համարի զոհաբերութիւնը եւ մարդոց շնորհէ, ընծայէ, բաշխէ երջանկութիւն, բարօրութիւն եւ կայտողութիւն՝ նմանելու Կատարելին :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր պատմութեան զոհասեղանին վրայ դրաւ ; — նոյն ինչպէս հէքեաթները կը պատմեն՝ իր մէկ հատիկ աղջիկնեկը ընծայ բերող նահապետին, իր սիրասուն աղջիկը մատաղ ընող տանուտէրին նման, — նուիրեալներ՝ որոնց կենսագրութիւնը կը սարսռացնէ ամէնէն անտարբերին սիրտն անգամ :

Այս կուսակցութիւնն էր, որ ազատութեան կամուրջին մէջ ողջ — ողջ հիւսեց քսան տարեկան երիտասարդներ, մատղաշ ու մատաղատի աղջիկներ, մոմի պէս վառած ու հալած մայրեր, մագաղաթի պէս պաշտելի եկեղեցականներ, կաղնիի պէս բազմաճիւղ հայրեր :

Ֆէտայիներու այս կուսակցութիւնը, ուսուցիչներու եւ բանաստեղծներու այս կուսակցութիւնը, բազուկի եւ գրիչի ստեղծագործութեամբ հարուստ այս կուսակցութիւնը բան մը խնայե՞ց որ չտար՝ ողջ — ողջ հիւսուելու համար հայրենաշինութեան որմերուն մէջ :

Այսօր, այդ զոհերէն մէկն է որ կ'ողբանք, — ընկեր Գաբրիէլ Լազեան :

Նախ զէնքի ընկեր, յետոյ գրչի, Գաբրիէլ Լազեան կը յատկանշուի իր յամառ աշխատասիրութեամբ : Կը ծրագրէր, կը ձեռնարկէր, կը լրացնէր, կ'աւարտէր, — անա աշխատանքի իր մեթոտը : Այս վերջին տարիներուն՝ ուզեց դիւաններէն դուրս հանել հայկական դատը, հաստատել անոր ներկայութիւնը ամբողջական կերպարանքով, — պատմական իրողութիւններուն ծանրութեամբ եւ ապրող ժողովուրդի մը իրաւունքներուն արտայայտութեամբ :

Օժտուած էր կազմակերպչական տաղանդով, — ներքնահամբոյր եւ քաղցրախառն իր նկարագիրը չէր սիրեր վէճ յարուցանել, աղմուկ ստեղծել : Սուր անկիւնով մարդը չէր, իր յարձակումն անգամ կը կատարէր կորնթարդ վահանով : Կուսակցական գործիչի իր ճամբուն վրայ՝ անիկա ձգեց խաղաղութեան հով մը եւ շինարարական յիշատակներ :

Մասնագիտութիւնն ունէր կաղ ստեղծելու Արեւելքէն Արեւմուտք, եղբայրօրէն հետաքրքրուելով նաեւ ընկերներու անհատական դժուարութեանց մասին :

Լաւատես, երբեք չէր յուսահատեր՝ երբ կը կաղար գործ մը : Կը շարունակէր աշխատիլ յարատեւօրէն : Կը յիշեմ թէ ի՛նչպէս չէր ձանձրանար պրպտումներ կատարելով, կորսուած ձեռագիրներու հետքերը փնտռելով, համդարտօրէն բայց դանդաղօրէն ջանալով հասնիլ յաջողութեան.

Յուսաբերի հրատարակչական ձեռնարկին մէջ մեծ եղաւ իր դերը. մեծ նաեւ յաջողութիւններու իր բաժինը :

Կ'անուանենք զինք աշխատանքի հերոս, եւ այդ անուան տակ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զոհասեղանին բերած իր բաժինը արժանի կը համարինք յարգանքի :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ — ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ԼՈՒՐԸ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԱԾ Է

Մեծերու ժողովը, Դաշնակիցներու միջեւ ըլլալիք խորհրդակցութիւնները, ինչպէս նաեւ Խրուշչեւ — տը Կոլ հանդիպումը կը շարունակեն զբաղեցնել միջազգային մամուլը :

Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան կառավարութեանց ղեկավարներու գլուխ — գլխի խօսակցութեան ծրագիրը գաղտնի կը պահուի միշտ, Փարիզի թէ միջազգային այլ մայրաքաղաքներու մէջ հաւասարապէս : Պաշտօնական շրջանակները որեւէ հարցումի կը պատասխանեն — Չենք գիտեր :

Հակառակ այս բոլորին, լաւատեղեակ շրջանակները լուրը կը հաստատեն : Ֆիկարոյի Լոնտոնի մնայուն Թղթակիցը՝ Փիէր Պերթրան, որ դիւանագիտական մարմիններու հետ սերտ յարաբերութիւններ ունի, հետեւեալ հաստատումները կ'ընէ —

1 — Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին հրաւէրը ընդունուած է : Երեքշաբթի օր խորհրդային դեսպան Վինոկրատով Խրուշչեւի համաձայնութեան լուրը հաղորդեց Էլիզէ :

2 — Դաշնակիցներուն լուր տրուած էր տը Կոլի ծրագրին մասին՝ հրաւէրէն առաջ :

3 — Այս հանդիպումին պաշտօնական յայտարարութիւնը շատ մօտ ատենէն կրնայ ըլլալ :

Միւս կողմէ, չահեկան է յիշել Փարիզի խորհրդային դեսպանին յայտարարութիւնը : Հինգշաբթի օր Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ տեսնուելէ ետք, լրագրողներու կողմէ հարցապնդուելով Խրուշչեւի հաւանական այցելութեան մասին, Վինոկրատով յայտարարեց — « Ոչ այո՛, կրնամ ըսել, ոչ ալ՝ ո՛չ» : Դեսպանը աւելցուց թէ Զօր. տը Կոլի, Տրպրէի եւ Քուվ տը Միւրվիլի հետ խօսած էր միայն Մեծերու ժողովին մասին : Լրագրող մը հարցուց թէ արդեօք Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան մասին երբեք խօսք չէ՞ եղած.

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ Գ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ֆրանսացիները անմրցելի թեկնածու՝ ոսկեմետալներու առիւծի բաժինին — Իտալացիները տիրապետեցին լուղորդութեան եւ հեծանիւի մէջ — ԱՄՀի եւ Թուրք մարզիկները ուժի անգերազանցելի ներկայացուցիչներ :

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

ՊԷՅՐՈՒԹ, Հոկտ. 21 — Գ. Միջերկրականեան խաղերու առաջին շաբաթը արդէն լրացաւ : Գրեթէ վերջացան լուղորդութեան, կռփամարտի, ըմբշամարտի, եւ ծանրութիւն վերցնելու խաղերը :

Երկրորդ շաբաթը վերապահուած է առաւելապէս աթլէթիք խաղերու, հեծանիւի արշաւներու եւ Ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի Ֆինալներուն :

Բոլոր մրցումներուն արդիւնքները իրենց մանրամասնութեանց մէջ, առանձին յօդուածով մը տալու խոստումով, այս անգամ պիտի բաւականանամ հըպանցիկ գիծերով տալ առաջին շաբաթի յաղթականները՝ իրենց երկրային չափանիշով ու գալիք խաղերու հաւանական արդիւնքներու մասին :

Վճռականօրէն կարելի է ըսել թէ Գ. Միջերկրականեան խաղերու լուղորդութեան բաժինին մէջ, Իտալացիները տիրապետող մնացին՝ ըլլալ անհասանելի ճիգերու թէ խմբական մրցումներու ժամանակ, ինչպէսին է դրօշարշաւ 4×00 եւ Ուէթըր փոլին, որոնց մէջ պարտութեան մատնեցին իրենց բոլոր մրցակիցները : Իտալացիները շահեցան նաեւ վօլիպոլի խմբական խաղը :

Նոյն յաջողութիւնները կ'ակնկալուի իրենց, երբ այսօր սկսին հեծանիւի արագութեան, անհատական հետապնդումի եւ ժամացոյցի դէմ մրցումներ, որոնց բոլորին համար հրապարակ իջեցուցած են Իտալիոյ սիրող հեծելանիւի լաւագոյն տարրերը : Այսուհանդերձ այս ճիւղին մէջ մրցակցութիւնը պիտի ըլլայ սուր, որովհետեւ նոյն մարզախաղին համար նոյնքան արժէքաւոր վազողներ ունին Ֆրանսացիները եւ Սպանացիները :

Ուժը ի պատուի այս մրցախաղերուն մէջ անպարտելի եղան ԱՄՀի եւ Թուրք մարզիկները, որոնց մէջ բաժնուեցաւ կռփամարտի եւ ծանրութիւն վերցնելու տիտղոսները : Իսկ ըմբշամարտութեան մէջ բացարձակ տիրապետեցին Թուրքերը, ութ զանազան դասի մրցումներուն մէջ շահելով ութ առաջնութիւն :

Յաղթականներու այս շարքին վրայ կարելի չէ անտեսել Եուկոսլաւները, որոնք քանակով քիչ բայց որակով բարձր մարզիկներ բերած են Պէյրութ : Այսպէս անոնց Պրինավէչը առաջնութիւն շահեցաւ չորս հարիւր մեթր ազատ լողալու մէջ, իսկ Ժոզէֆ Պրոտիլօ տէքաթլոնի փայլուն տիտղոսաւոր դարձաւ 6541 նոր մրցանիշով : Նոյնպէս Եուկոսլաւներու պասքէթի խումբը, որ անպարտելի մնաց իր մրցակիցներուն դէմ, կը մնայ ամէնէն հաւանականը ախոյեանութեան թեկնածու :

Գալով Ֆրանսացիներուն, ցարդ անոնց շահած առաւելագոյն ոսկի մետալներով, անոնք անկասկած կը մնան Գ. Միջերկրականեան խաղերու ամենափայլուն մարզիկները, մանաւանդ աթլէթիզմի մարզին մէջ : Մինչեւ հիմա իրենց շահած 15 ոսկի մետալները արդիւնքն են լուղորդութեան, կռփամարտի, նշանառութեան եւ սուսերամարտի գիծով : Բայց իրենց ցցուն եւ անգերազանցելի առաւելութիւնը ի յայտ պիտի գայ՝ երբ սկսին աթլէթիզմի վերջին մրցումները, որոնց մէջ ունին Սէյ Ապտուլայի (Երկու հարիւր մեթր՝ ախոյեան), Ժինէվէ Փօլի եւ Տավիտ Ալէնի նման սրընթաց վազողներ : Այսօր արդէն իրենց ազգակիցներէն Ամուէք Համմուտ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ տասը հազար մեթր վազքի մէջ, իսկ Գաթիսթա երէք գրաւեց առաջին տեղը երեք քայլ ոստումի մէջ :

Յիշեալ ազգերէն դուրս պէտք է յիշել նաեւ Յոյներու եւ Սպանացիներու մըրցակցութեան, գնահատելի եւ բարձր ոգին՝ առանց յուսադրիչ արդիւնքներու :

Վերջացնելէ առաջ՝ տանք նաեւ առաջին շաբթուան ոսկի մետալներու դասաւորումը : Ֆրանսա 15, ԱՄՀ 10, Թուրքիա 8, Իտալիա 7, Եուկոսլաւիա 5, Սպանիա երեք, Թունուզ երեք, Յունաստան մէկ, Մարոք մէկ :

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹԸՐԱՆԻ դէմ եղած մահափորձը կեղծ էր ըսաւ նախկին երեսփոխան Փեսքէ : Փաւժառական երեսփոխանը կը պատմէ որ Ներքին նախկին նախարար, Արդարութեան նախկին նախարար եւ Նիէվրի ծերակուտական Միթըրան իրեն դիմած է որ մահափորձ մը կեղծէ : Փեսքէ կ'աւելցնէ թէ Միթըրան ըսած է որ նման ընծայութիւն մը թոյլ պիտի տայ կառավարութեան որ խուզարկութիւններ ընէ ազգայնական շրջանակներու մէջ :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ հինգշաբթի օր Հելսինքի հասաւ, ուր հրաւիրուած էր պաշտօնապէս : Խորհրդային փոխ վարչապետը առեւտրական նոր համաձայնագիր մը ստորագրեց Ֆինլանտայի հետ՝ երկու երկիրներու փոխանակութիւնները աւելցնելու համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքի, Արտաքին նախարար Փելլայի ընկերակցութեամբ Խ. Միութիւն պիտի երթայ, հաւանաբար՝ Նոյեմբերին : Հրաւէրը եղած է Մոսկուայէն, անակնկալ մը ստեղծելով Հռոմի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդուի թէ Արեւմտ. Գերմանիա այսուհետեւ պիտի կարենայ իր հողին վրայ շինել որեւէ հրթիռ. ցարդ Փոնի կառավարութեան արգիլուած էր ծանր զէնքերու շինութիւնը :

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Հոկտեմբեր 19ին, Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ, մեռած է ընկեր Միհրան Թուրիկեան : Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկտեմբեր 20ին Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Ֆըրն Շըպպէքի Ազգ. գերեզմանատունը :

Մեր ողբացեալ ընկերը ծնած էր 1884ին, Քղիի Ղուրս գիւղը : Մեծ դեր ունեցած է այլազգիներու թէ Քիւրտերու կողմէ առեւանգուած հայերու ազատագրման գործին մէջ, իբրեւ Մ. Նահանգներու Քղիի Հայր. Միութեան ներկայացուցիչ : 1925ին անցած է Պէյրութ ուր մասնակցած է գաւառական եւ քաղաքական ժողովներուն, պատասխանատու պաշտօններ վարած է կուսակցութեան մէջ :

Ընկեր Թուրիկեան երկիծոյի խառնուածքով եւ գրագէտի շնորհներով ալ ծանօթ էր Դաշնակցական մամուլին մէջ :

Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ քաղաքական նոր տագնապ մը հաւանական կը նկատուի, յոյն եւ Թուրք ղեկավարներու բանակցութիւնները ընդհատուեցան :

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Անսպառելի էր Գաբրիէլի մանուան կորովը: Տարիքի ու փորձառութեան իր ամէնէն հասուն շրջանին, երբ դեռ իրաւամբ շատ բան կը սպասէինք իրմէ, ան կը փակէ իր աչքերը յաւիտենապէս: Զինուոր մըն էր յեղափոխութեան ճամբուն վրայ: Իսկ զինուորը, երիտասարդ ըլլայ թէ չափահաս, վտանգներու մէջէն կը քալէ: Արկած մը, պատահական գնդակ մը, կամ առօրեայ ծանր, սրտամաշ աշխատանքներ վերջ կուտան թանկագին կեանքերու:

Եւ միայն սա վերջին 3 – 4 տարիներու ընթացքին, քանի – քանի սքանչելի ընկերներ կորսնցուցինք: Մեր մեծ ու անմահ Դրօն ու Վահանը, ապա Արշակ Յովհաննէսեանը, Իփէկեանը, Տիգրան Գասպարեանը, Սասունցի Մուշեղը, մինչեւ Արտաշէս Բաբալեանը եւ ուրիշներ: Եւ կարծես այս հեւասպառ մահուան թափը պահելու համար, Գաբրիէլն ալ կը միանայ անոնց՝ խոր սուգով ու տխրութեամբ համակելով իր բոլոր ընկերներն ու ծանօթները:

Երզնկայէն կը ճանչնամ զինք: Խոհեմ, լուրջ ու հաւասարակշռուած: Զաւակն էր բարեկեցիկ ընտանիքի մը: Իր հայրը՝ Գուրգէն Լազեան, Օսմանեան Սահմանադրութեան օրերուն գիւղախումբի մը կառավարիչն (միւտիր) էր: Գեղեցկադէմ, պարթեւ հասակով, աշխոյժ, յանդուգն ու լեզուանի մարդ մը, որ յաճախ թուրք պաշտօնատարներու հետ կռիւներ ունեցած է ի պաշտպանութիւն իր հոգացողութեան յանձնուած Հայ գիւղացիութեան շահերուն:

1895 – 96ին բանտարկուեցաւ Երզնկայի մէջ: Ապա զրկուեցաւ Էրզրում, դատուեցաւ ու աւելի երկար բանտարկութեան վճիռ ստացաւ: Պոլսէն ներումի արժանացաւ եւ դարձաւ իր ծննդավայր քաղաքը: Բայց այնուհետեւ ալ երբեք չդադրեցաւ յեղափոխական աշխատանքներ կատարելէ:

Լազեան ընտանիքը բազմանդամ էր: Ընտանիքի տէրը՝ Գուրգէն, իշխանական տոհմի մը տիպարն էր: Մայրը՝ Զարուհին, հին օրերու իշխանուհի մը, իսկ զաւակները՝ չորս մանչ եւ չորս աղջիկ – Գաբրիէլ, Միքայէլ, Ռաֆայէլ, Գէորգ, Հռիփսիմէ, Գայիանէ, Սաթենիկ ու Քնարիկ: Հաւանաբար դեռ պիտի երկարէր այս շարքը, եթէ վրայ չհասնէր պատերազմը եւ անոր զուգընթաց հայկական մեծ ողբերգութիւնը:

Եւ ինչ եղաւ նահապետական այս շքեղ ընտանիքը: Ան ունեցաւ այն ճակատագիրը, զոր ունեցան բոլոր միւսները: Տան ընտանիքի նահապետը՝ Գուրգէն, Եփրատի եզերքը, Զորբերան գիւղին մէջ կացինահար եղած է: Իսկ մայրը եւ եօթը զաւակները նահատակուած են տարագրութեան ճամբաներուն վրայ: Ընդհանուր նախճիրէն Գաբրիէլ հրաշքով ազատած է: Ինկած է Պոլիս: Մտած է Թրքական զինուորական վարժարան: Ապա անցած է Հայաստան եւ իբրեւ սպայ միացած մեր հայրենի բանակին:

Չեմ կրնար մոռնալ 1920 թուի ապրիլեան օր մը, Երեւանի Աբովեան փողոցին վրայ դէմ դիմաց եկանք: Աչքերուս դժուարաւ հաւատացի: Բայց նոյն Գաբրիէլն էր՝ զինուորական տարազի մէջ: Հաճելի ու հանդարտ ժպիտ մը աչքերուն մէջ, իսկ դէմքին վրայ կը թեւածէր հին օրերէն եւ իրմէ անբաժան խաղաղութիւն մը, որ կարծես խոտոր կը համեմատէր իր պաշտօնին, դիրքին եւ օրուան փոթորիկներուն: Կարճ ողջագուրումէ մը ետք, [illegible].

— Կ'երթամ Ռուբէնը եւ Սիմոնը (Վրացեան) տեսնելու: Մեր բանակը ծանր վիճակի մէջ է: Բոլշեւիկ գործակալները կը թունաւորեն միտքերը: Եթէ ձեռք չառնուին վճռական միջոցներ, բանակը կրնայ ամբողջապէս ձեռքէ ելլել:

Գաբրիէլ իրաւունք ունէր: Մայիսեան ապստամբութիւնը հետեւանք էր բոլշեւիկեան դաւերուն: Ճիշդ է, այս ապստամբութիւնը ճնշուեցաւ. Հայ ժողովուրդը իր միակամութեամբ և հոգեբանութեամբ յաղթեց անոր, բայց աւերը գործուած էր: Հայկ. բանակի մէկ կարեւոր մասը վարակուած էր բոլշեւիկեան թոյնէն:

Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք Գաբրիէլ անցաւ Յունաստան: Աթէնքի մէջ լծուեցաւ կուսակցական աշխատանքի: Իր ընկերներուն հետ հիմնեց «Նոր Օր»ը: Ուժ տուաւ կազմակերպութեան զօրացման: Գործեց նաեւ մշակութային գետնի վրայ: Աւելի քան քսան տարի է ան հաստատուած էր Գահիրէ:

Կուսակցութեան մէջ իր վերելքը արագ եղաւ: Գործօն, աշխատասէր, խոհական, համոզումներով ամուր ու աներեր, տարուէ տարի ան կատարեց նուաճումներ: «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան ու վարչութեան անբաժան մասն էր: Գործերու մէջ խտիր չէր դնէր: Իր նպատակը գործն եւ անոր կատարումն էր եւ ոչ՝ պաշտօն, դիրք ու աստիճան: Եւ մի՞թէ այդպէս չէին եղած միւսները, — համայն Դաշնակցութիւնը, ամէն տեղ եւ իր վարիչները:

Մաքուր, ազնիւ, բիւրեղեայ հոգիով ընկեր մըն էր Լազեան: Չէր սիրեր վէճ ու աղմուկ: Իր անձին եւ կատարած աշխատանքին շուրջ ալ չկային վէճեր ու տարակարծութիւններ: Դաշնակցական էր բառին լիակատար իմաստով, մինչ նախանձախնդիր մեր կուսակցական աւանդութիւններու պահպանման: Եւ այդ է պատճառը որ մեր մեծերու շարքին ինք ալ իր տեղը գրաւեց՝ զարմանալիօրէն մինչեւ վերջ պահելով իր չափի եւ համեստութեան զգացումը:

Մ. ՕԶԱՆԵԱՆ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Գ.

(Դ. եւ վերջին մաս)

Սան ամսօրեան կը հրատարակուի Վիեննական Մխիթարեան Հայրերու Բանկալթիի Լիսէի Շրջանաւարտից Միութեան կողմէ: Առաւելաբար գրական բովանդակութիւն ունի, երիտասարդական շունչով, եւ նորահասներու մարզարան մըն է մասնաւորաբար «Նոր բանաստեղծութեան» մարզին մէջ: Խմբագրող երիտասարդներէն յիշատակութեան արժանի են Ռ. Հատտէճեան եւ Զ. Խրախունի (Ծիւմպիւճեան), որոնք մտաւորական որոշ պատրաստութիւն եւ գրելու շնորհ ունին:

Կեդրոնական Սանուց Միութեան հրատարակած Հանդէս մշակոյթի խմբագրողները, զիրենք սնուցած դպրոցին պատմութեան եւ աւանդութեանց ազդեցութեան տակ, գրական եւ գիտական լուրջ հանդէսի մը ծրագրով գործի սկսած են: Հին թէ նոր արժէքաւոր կեդրոնականցի գրիչներու շնորհիւ սկիզբները յուսատու թիւեր լոյս ընծայած են, բայց յետագային, դժբախտաբար, Միութեան մէջ առաջ եկած կարգի թուլութեան հետեւանքով, հանդէսին հրատարակութիւնը կը կաղայ եւ մոռցուելու աստիճան կ'ուշանայ:

Վերջերս սկսած է հրատարակուիլ Դար անունով կիսամսեայ հանդէս մը Տիկին Հ. Մինասեանի խմբագրութեամբ: Մինչեւ այսօր լոյս տեսած չորս թիւերուն բովանդակութենէն դատելով, կրնանք ըսել, թէ հանդէսը գրական կամ գաղափարական որոշ ուղղութիւն չէ ընդգրկած եւ կը հրատարակուի պարզապէս գեղեցիկ ու պիտանի ընթերցումներ հայթայթելու համար իր բաժանորդներուն:

Քուլիս անուն հանդէս մը, թատերական, շարժապատկերային եւ մասամբ երաժշտական գործունէութեանց շուրջ, տարիներէ ի վեր անխափան կը հրատարակուի Յ. Այվազեանի կողմէ: Հրատարակիչը շատ համեստ կարողութեամբ անձ մըն է, բայց յաջողած է իր թերթը տարածել ու տեւականացնել, գեղատիպ նկարներուն եւ պարունակած նիւթերուն այժմէականութեան շնորհիւ:

Ազգ. հիւանդանոցի օրկանը՝ Ս. Փրկիչ ամսագիրը անխափան կը շարունակէ լոյս տեսնել Տիկին Հ. Մինասեանի խմբագրութեամբ: Այս հանդէսը, հիւանդանոցի ներքին կեանքին, առողջապահական նիւթերու եւ լուրերու կարգին, հին թէ նոր գրական պատառիկներ ալ կը հրամցնէ ընթերցողներուն:

Հայ հռոմէականներն ալ, «Ս. Փրկիչ»ի հետեւողութեամբ, իրենց հիւանդանոցին՝ Ս. Յակոբի անունով ամսաթերթ մը ունին, որ առաւելաբար Պատրիարքարանի օրկանի հանգամանքով լոյս կը տեսնէ:

Իբր մանկական թերթ, պարբերաբար լոյս կը տեսնէ Պարտէզ անուն հանդէս մը: Հրատարակիչ խմբագիրն է Օր. Ա[illegible]րինէ Տատրեան, գործակցութեամբ Բ. Թեւեանի, որ ամէն տարի կը հրատարակէ նաեւ Երջանիկին Տարեգիրքը անուն հատոր մը՝ շտեմարանային բովանդակութեամբ:

Այս հրատարակութիւնները, զորս ջանացի ներկայացնել իրենց ընդհանուր հանգամանքով, բարերար դեր կը կատարեն հայ գիրին գոյութեան եւ տարածման գործին մէջ. պարագայ մը՝ որ մեզ կը մղէ ներողամիտ աչքով նայելու անոնց մեծ ու պզտիկ թերութեանց վրայ, երբ մանաւանդ աչքի առջեւ բերենք հրատարակիչներու զարգացման մակարդակը, նիւթական դժուարութիւնները ու երկրին մէջ տիրող պայմանները:

ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսահայ մշակութային շարժումին գործօն օրկաններն են Սանուց Միութիւնները իրենց միութենական ներքին կեանքով ու մանաւանդ կատարած հրատարակութիւններով եւ սարքած հրապարակային հանդէսներով եւ դասախօսութիւններով: Պետական որոշ օրէնքի հիման վրայ կազմուած եւ վաւերացուած այս միութիւնները, մինչ այդ լոկ դպրոց դասերու մէջ ամփոփուած մեր երիտասարդներուն պատեհութիւն կուտան ինքնազարգացման եւ հանրային գործունէութեան:

Ներկայիս գոյութիւն ունին եւ կը գործեն Կեդրոնական, Էսաեան, Մխիթարեան, Արամեան (Գատրգիւղ), Պէզճեան (Գումգափու), Ս. Մեսրոպեան (Կէտիկ փաշա), Սահակեան (Սամաթիա) և Գարակէօզեան (որբանոց) վարժարաններու Շրջանաւարտից Միութիւնները:

Այս Միութիւններէն Կեդրոնական, Էսաեան, Մխիթարեան եւ Արամեան «Սանուցներ»ը, որակով թէ քանակով իբր աւելի ներկայանալի կազմակերպութիւններ, լայն ժողովրդականութիւն շահած են եւ գնահատելի գործունէութիւն ցոյց կուտան սարքելով հրապարակային բանախօսութիւններ, թատերական ներկայացումներ, գրական ցերեկոյթներ, յոբելեաններ եւ երաժշտական հանդէսներ: Պէտք է նշել այս առթիւ, թէ հանդիսութեանց մեծագոյն մասը ազգային բնոյթ ունի եւ խանդավառութեան ու տոհմիկ ապրումի վայելքը կ'ընծայէ անհամար ունկնդիրներու, որոնք իրենց ներկայութեամբ քաջալեր կը հանդիսանան:

Մեր տղոց նպատակի գիտակցութեան եւ զոհաբերութեան ակնբախ մէկ ապացոյցն է նաեւ այն պարագան, որ անոնք, հայ գրքի հրատարակութեան անհրաժեշտութիւնը գնահատելով, իրենց կարողութեան չափով ձեռնարկած են նաեւ հրատարակչական գործունէութեան: Այսպէս՝ Էսաեան Սանուցը լոյս ընծայած է յոբելեար Յակոբ Մնձուրիի գիւղական

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ե.

— Մինակ երկու ֆրանք, ի՞նչ կ'ըլլայ:

Տաճատի խոստումին վրայ իր անփոյթ տղու զուարթութիւնը եկաւ. պանքնոտը միշտ ձեռքերուն մէջ էր եւ կ'ըսէր, կէս մը խնդալով եւ կէս մը լուրջ.

— Կը տեսնե՞ս, բարեկամ, ամէն բանի սկիզբը եւ վերջը. դրամը ամէն բան է... [illegible], կարծես յանկարծ գիտակցութիւնը ունենալ իր վիճակին, բայց րոպէ մը ետքը երջանիկ [illegible] դէմքը պաշարեցին:

— Եւ ըսել որ ինչքան [illegible], ինչքան զուարթութիւն, ըմպելիք եւ նոյն իսկ պզտիկ սիրուն աղջիկներ կը պարունակէ այս թղթին կտորը, վայ սատանայ...

Տաճատ նեղուած եւ անհանգիստ շարժում մը ըրաւ [illegible] ձեռքէն, քան [illegible] թէ երկու ֆրանք վճարած էր ընկերոջը, տեսաւ որ անիկա կը հեռանար գլխիկոր, [illegible] քայլերով [illegible] փողոցի մը մէջէն:

Զ.

Տաճատ Զարգեան դժուարաւ իր տունը գտաւ եւ մինչեւ իրիկուն անցուց իր սենեակին մէջ փակուած. ճշմարտիւ իր նպատակն էր որոշում մը յանգիլ եւ ուղղութիւն մը դնել ապրելու եղանակին մէջ. բայց կարծես թէ գլուխը ամպով լեցուած ըլլար՝ ամէն բան գորշ եւ անհաստատ էր իր գեղեցիկ վիրէթաձեւ ճակատին տակ. այդ անորոշութեան վիճակը սկսած էր Մարսիլիա ոտք դրած վայրկեանէն, երբ ինքզինքին հետ մինակ մնացած էր. կ'անդրադառնա՞ր թէ իր հանճարը ուրիշներուն մրմունջներով եւ գովասանքներով կազմուած [illegible] երեւոյթ մըն էր միայն եւ թէ երբ ուշադրութեամբ նայէր իր մէջ, պարապ պիտի գտնէր. ամէն պարագայի մէջ [illegible], հարկ կը տեսնար կողմնակի միջոցներու դիմելու. [illegible] Թեթեւ գլխու ցաւ մը [illegible] ցիր ու ցան ըրաւ իր [illegible] տածումները, այնպէս որ որոշեց [illegible].

Դրացի պզտիկ ճաշարանի մը մէջ ընթրելէ ետք, սկսաւ հարցնել ճաֆէ Միւլլէրը, Մանուկ ըսած էր, թէ օրուան գրական մարդիկը, որ հայ ուսանողութեան մէջ մեծ տեղ մը կը գրաւէին այն միջոցին, ճաֆէ Միւլլէր կը հաւաքուէին. անոնցմէ ոչ ոք կը ճանչնար անձամբ, բայց ենթադրեց, որ անոնք զինքը անունով կը ճանչնային եւ առանց վարանելու ուղղուեցաւ հոն:

Այս ժամուն մեծ քաղաքը իրեն տարտամ վրդովմունք մը եւ վախ մը կը պատճառէր, ի՞նչ էր ինքը այդ ամբոխին մէջ. հապճեպով գործաւորներ կ'անցնէին իր քովէն զինքը երբեմն հրելով, անգիտակից ըմբոստացումներ կ'ունենար. չէ՞ին տեսներ զինքը արդեօք. որքան անհաւատալի թուի, ճշմարտութիւնը այն է, որ իր մեծութեան զգացումը այնպիսի պատրանք մը եղած էր, այնպիսի նախապաշարում մը, որ հակառակ ամէնէն տարրական տրամաբանութեան ինքզինք վիրաւորուած կը զգար, որովհետեւ ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընէր իրեն:

Երբ սրճարան մտաւ՝ իր տարօրինակ եւ հանդիսաւոր երեւոյթը վայրկեան մը ուշադրութիւն գրաւեց. բայց ինքը լոյսերու առատութենէն, [illegible] աղմուկներէն եւ սրճարանին ծանր ու մուխով թանձրացած մթնոլորտէն շլացած, խլացած, [illegible] բան մը չանսաւ. [illegible] եւ առանձին հոն գալու յանդգնութեանը վրայ, երբ ամէն [illegible] մէջ, հայերէն բառեր որոշեց, աւելի թանձր ծխախոտի ծուխ մը ամպի պէս մառամբ կը ծածկէր սրճարանին այդ անկիւնը, որուն ալիքներուն մէջ կ'երեւէին թուխ դէմքեր, սեւ մազեր եւ այնպիսի շարժումներ, որոնք բոլորովին յատկանշական են:

Տաճատ դեռ իրենց չէր մօտեցած եւ կը խորհէր ինքզինքը յայտնելու կարեւոր արարողութեան վրայ, երբ Բարսեղ Սարգիսեան եկաւ դէպի իրեն ժպտուն. Տաճատ գոհ էր ծանօթ դէմք մը տեսած ըլլալուն:

Շոգենաւին մէջ անցուցած վերջին գիշերէն ի վեր զիրար չէին տեսած, բայց Բարսեղ բոլորովին մոռցեր էր իրենց վերջին հանդիպումին պարագաները. իսկ Տաճատ այս միջոցին շատ սակաւադէպ կերպով մէկու մը պէտք ունէր, զայն իրեն յիշեցնելու համար ցուրտ վարմունքով մը. հետեւաբար նոյնքան գոհ ըլլալու երեւոյթ առաւ եւ իրեն շնորհեց այն հովանաւորիչ ժպիտներէն մէկը, որ տարօրինակ մրմունջով մը շրթունքներու թեթեւ շարժում մըն էր, թուշը մասնաւոր կերպով մը վեր ցցած, այդ պահուն դէմքին վերի մասը եւ աչքերը անշարժ եւ անայլայլ կը մնային, ինչ որ իր արտայայտութեան կուտար բռնազբօսիկ եւ նոյնիսկ վրդովիչ հանգամանք մը:

— Եկու քեզ ընկերներու ներկայացնեմ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(15 Շար.)

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Խորագիրս ամէնէն աւելի կը պատշաճի այն դէմքերուն, որոնք իրենց կեանքի ամբողջ ընթացքին, մէկ նպատակ հետապնդած են.— Պարտականութեան կատարումը, ոչ թէ իրենց անձին ու ընտանիքին հանդէպ, որ բնական բան մը նկատած են, այլ՝ հայրենիքին եւ ազգային հաւաքականութեան համար, փրկանքի եւ զոհաբերութեան գնով ։

Մեր սիրելի Գաբրիէլ Լազեանը անոնցմէ էր։ Պատանեկութեան, երիտասարդութեան եւ մանաւանդ չափահասութեան տարիներուն, հաւատաւոր ու կամքի ուժով, նուիրեալ մըն էր ան գաղափարական գործունէութեան, թէ՛ զինուորական, թէ՛ հանրային եւ թէ կուսակցական ասպարէզներու մէջ։ Խօսքով եւ մանաւանդ՝ գրչով ։

Համոզուած էր որ խօսքը, որքան ալ ուժեղ, հաստ եւ համոզիչ ըլլար, մնայուն արժէք մը չէր ներկայացներ։ Պէտք էր գիրքերու մէջ ամփոփել եւ տալ գալիք յաջորդող սերունդներուն։ Այդ գիտակցութեամբ զինուած, իրարու ետեւէ լոյս ընծայեց կարեւոր գործեր, փոխանակ երկար խորհրդածութիւններու եւ տեսաբանութիւններու, ընթերցողներուն առաւ փաստեր եւ վկայութիւններ, որպէսզի ան հանէ եզրակացութիւններ, եւ ապագային սերունդներուն եւ բնկերաբաններուն ալ առատ նիւթ, անկողմնակալ կերպով դատելու՝ անցեալի դէպքերն ու երեւոյթները։

պատկերներու մէկ մասը՝ Կապոյտ Լոյս անունով։ Արամեան Սանուցն ալ հրատարակած է ընդարձակ հատոր մը՝ Համբախտութեան շրջանի հայ գրողներ անունին տակ, ինչպէս նաեւ Նոր գրողներէն Վարդան Կոմիկեանի պատմուածքները՝ Բարի եկար, Մէր անունով ։

Իսթանպուլի մէջ կարճատեւ բնակութեանս միջոցին կատարած շփումներով առացած տպաւորութիւններս, իրենց ընդհանուր գիծերուն մէջ, բատ երեւոյթին, փայլուն եւ քաջալերական են, ինչպէս տեսնուեցաւ ։

Պէտք չուզէի սակայն, որ խանդավառութեան գինովութեան մէջ մոռցուէին մօտաւոր անցեալի դէպքերն ու վիճակները, որոնց վերադարձի վախը Դամոկլեան սուրի նման կախուած կը մնայ Թուրքիոյ մէջ ապրող մեր եղբայրներուն վրայ։ Ազատութիւնն ու հաւասարութիւնը միշտ քաղաքական հովերու անցաւոր հետքը եղած են այնտեղ, եւ չենք գիտեր, թէ վաղը ինչ հովեր կրնան փչել ։

Մաղթենք, որ նոր խորշակներ չմարեն վառուած ճրագը եւ արշալոյսը յաջորդէ պայծառ լոյսին ։

ԱՆՏՐԷ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Յովհ. Թումանեանի հետեւեալ տողերը վստահաբար միշտ աչքին առջեւ ունէր— [illegible]

Մենք մահուանն ենք եւ մահը մերը ,
Ո՞վ է մշտական աշխարհի տէրը ։

Պարտականութիւնը կատարողի գիտակցութեամբ, չէր կասկածեր երբեք որ ուշ կամ կանուխ «Ունայնութեան փոշի» պիտի բացուէր։ Այդ էր պատճառը, որ շտապեց իրարու ետեւէ ընթերցողներուն ներկայացնել հետեւեալ գործերը — Հայաստան եւ Հայ դատը (բատ դաշնագիրներուն, 1941ին) Յեղափոխական դէմքեր, 1945ին, Հայաստան եւ Հայ դատը (բատ վաւերագիրներու), 1946ին, Դէմքեր Հայ ազատագրական շարժումէն, 1949ին, Հայաստան եւ Հայ դատը, Հայ եւ ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ, 1957ին, վերջին գործը ։

Քանի մը տարի առաջ Փարիզ այցելութեան մը առթիւ զինքը փոխուած գտանք ֆիզիքապէս ։ Բայց միշտ նոյն գործօն միջավայրին մէջ, աշխատութեան կրակը սրտին ու հոգին մէջ. միշտ անձնուէր, միշտ պատրաստակամ, միշտ Ներկայ ։ Այդ ներկայութեան կենդանի վկաներն էին « Յուսաբեր » մատենաշարին շատ կարեւոր գործերու տպագրութիւնը, որ իր նախաձեռնութեան կը պարտինք գըլխաւորաբար ։ Մատենաշար մը, որուն մէջ մասնաւորաբար հայ մատենագիրներու գործերը ուշադրաւ էին, Մովսէս Խորենացին, Եղիշէ, Կորիւն եւ Փաւստոս Բիւզանդ ։

Բարեհամբոյր բնաւորութեան տէր, միշտ եղբայրական վերաբերումով, եւ սակայն անտեղիտալի ճշմարտութեան դպացումին առջեւ, երբ մանաւանդ այդ կը վերաբերէր հայրենասիրութեան ։

Հանգրուանէ հանգրուան, Հայաստան, Սելանիկ եւ Գահիրէ, գործօն հայրենասէրի՝, աշխատասէր ու անխոնջ մարտիկի հետքերը ձգեց, միշտ հաւատաւոր ուխտաւորի մը գիտակցութեամբ ու կորովով ։ Այս քանի մը սրտէ բխած եղբայրական տողերը իր յիշատակը թող ոգեկոչեն ։

Մ. Գ.

ՀԻՄԱ ՈՐ ԳԱԲՐԻԷԼԸ ՉԿԱՅ...

Շատ բան կայ գրուելիք մեր թանկագին ընկերոջ օրինակելի կեանքին ու քառասնամեայ վաստակին շուրջ։ Շատ բան կայ պատմուելիք ու խօսուելիք, վեր առնելու համար անոր արժանիքները իբրեւ Մարդ, իբրեւ Հայ եւ իբրեւ Դաշնակցական։ Բոլորն ալ գլխատառով գրուած՛։ Ու այդպէս գրուած անոր համար ու իր նմաններու կարգին ինքն ալ Գըլխատառ մը եղաւ պարզ տառերու հեղեղին մէջ եւ իր շնորհներով ու առաքինութիւններով գրաւեց իր բացառիկ տեղը մեր ազգային, քաղաքական ու կուսակցական կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ ։

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ի ԼՈՒՐ ՄԱՀՈՒԱՆ՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

•

Ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի մահը խոր վիշտ առեղծեց ազգային շրջանակներու մէջ։ Գաղթաշխարհի բոլոր շրջաններէն ցաւակցական հեռագիրներ ուղարկուեցան եւ յօդուածներ գրուեցան ։

Լիբանանի Հայ Կաթողիկէ պատրիարքարանի պաշտօնաթերթը՝ *Մասիս*, 3 Սեպտեմբերի թիւով կը գրէր ։

Եգիպտոսի մէջ յեղակարծօրէն իր աչքերը փակեց Գ. Գաբրիէլ Լազեան ։ Իր պատանեկութեան օրերէն մինչեւ օրհասը յայտնաբերեց, պահեց, ուռճացուց ընտիր մարդու եւ ընտիր Հայու առաւելութիւններ ։

Խօսքէ աւելի գործի մարդն էր ան։ Գործը կը կատարէր ուղղամտութեամբ ։ Սրտէն աւելի միտքը կը յոյնեցնէր դժնդակ հարցերուն դիմաց, բայց, ի հարկին, կը բանար սրտին ակը, սիրոյ արժանի էակներուն եւ իրողութիւններուն առջեւ ։

Յեղափոխական կուսակցութիւնը, որուն կը պատկանէր, զինք ճանչցաւ՝ խատամբեր կեանքի, պայքարի, զոհողութիւններու ահեղ շրջանին, երբ ամբողջ ազգ մը կ'ողջակիզուէր միջազգային ժողովներու սեղաններուն վրայ, կը փշրէր շքեղ տեսիլք մը, կը խորտակուէր գրեթէ իրականութեան փոխակերպուած երազ մը այնիւ ։

Մեծ յուսախաբութիւններէն, սրտակեղէք դառնութիւններէն յետոյ, Գաբրիէլ Լազեան մնաց հաւատարիմ եւ անսայթաք ուղեւորը իր գաղափարականին, Հայաստանէն մինչեւ Յունաստան, մինչեւ Եգիպտոս, մինչեւ Նժդեհութեան այլ եւայլ երկիրները ։

Գործի մարդը դարձաւ տեսաբան՝ կեանքի վերջին շրջանին։ Յօդուածներով, ուսումնասիրութիւններով, գիրքերով իսկ՝ ջանաց լոյս սփռել այն դէմքերու եւ դէպքերուն վրան, որոնք իր վերահասութեան շրջագծին մէջ էին։

Այս տողերը թող ըլլան ծաղկեփունջ մը, պանդուխտի հողակոյտին վրայ, մէկու մը կողմէ՝ որ իր պատանեկութեան առաջին օրերուն մէջ վայելեց անոր խրախոյսը՝ դէպի հայ գրականութեան [illegible], այդ հերոսական մարդը ։

«Մասիս» ԿԱՐԻՆ

ՄՏԱԾԵՑԷ՛Ք, ԲԱՅՑ ՄԻ՛ ՎԱՐԱՆԻՔ

•

Կը գթան երկչոտներուն վրայ, շատեր խորհուրդներ կը շռայլեն անոնց , բայց գրեթէ ոչ ոք կը մտածէ վարանոտներուն մասին, անոնց՝ որ որոշում չեն կրնար տալ։ Մեծ է տառապանքը վարանոտին, որ չի յանդգնիր առաջ նետուիլ այն փոսով, որ պիտի դղջայ ։ Կը կշռէ, կը չափէ եւ լուծում մը չի գտներ ։

Ապրիլ՝ կը նշանակէ ընտրել . ան որ չի գիտեր ընտրել, ուրեմն չի գիտեր ապրիլ։ Սակայն զգոյշ, պէտք չէ վստահիլ առաջին տպաւորութեան, հետզհետէ ներքին մղումի մը եւ կամ բատ բախտի որոշում տալ։ Այս ձեւով [illegible] կը ստեղծենք զղջումներ ։

Լաւ որոշում մը տալու համար անհրաժեշտ են առողջ դատողութիւններ, ինքնավստահութիւն եւ ի հարկին վտանգ մը դիմագրաւելու քաջասրտութիւն ։

Նախ լաւ ճանչնալու ենք հարցը , որ պարտինք լուծել։ Զմարանինք տեղեկութիւն քաղելու անոր մասին։ Անշուշտ , մեր խօսքը այստեղ կարեւոր խնդիրներու համար է եւ ոչ թէ գոյն մը հօշիկ գնելու մասին։ Ան որ կրնայ ընտրութիւն կատարել մեծ պարագաներու մէջ, կը վարժուի նաեւ որոշում տալ առօրեայ կեանքի մէջ ։

Ահա գործնական միջոց մը լաւ դատելու եւ շուտով որոշում տալու մասին ։

Երբ խնդրի մը մէջ լուծումի երկու եղանակ կը ներկայանայ ձեզի, թերթ մը թուղթը բաժնեցէք երկու սիւնակի։ Առաջինին մէջ գրեցէք առաւելութիւնները, երկրորդին մէջ՝ անպատեհութիւնները. յետոյ բաղդատեցէք ։ Կշռեցէք առաւելութիւններն ու անպատեհութիւնները, բաժին մըն ալ հանեցէք զիզուածին, որովհետեւ կեանքի մէջ ամէն գործ մասամբ կախում ունի անկէ, եւ յետոյ որոշում տուէք։ Պիտի գայ օրը, երբ պիտի [illegible] խնդրի մը թերն ու դէմը եւ մեքենաբար պիտի ընտրէք ձեր ճամբան ։

Անգամ մը որ տուած էք ձեր որոշումը, ինչ ալ ըլլայ արդիւնքը, ուժ ու ժամանակ մի կորսնցնէք դանդաղանքով, որոնք ոչինչ կը փոխեն։ Մի մտածէք անցեալին վրայ, եթէ սխալ մը գործած էք, անօգուտ է ողբալ. խորհեցէք որ հարստացած էք նոր փորձառութեամբ մը, որ վաղուան յաջողութեան ճամբայ կը բանայ ։

« Ց. »

ՆՈՒԻՐԵԱԼԸ

... Հաւատքի մարդոց, նուիրեալներու պէտք ունի հայ ժողովուրդը, որ յանձին Լազեանի, թանկագին զաւակ մը կը կորսնցնէ։

Գաղափարական դրօշակիր մը։ Կը հաւատանք, մեր սուգին մէջ, թէ իր դրօշը բարձր բռնողներ պիտի ըլլան միշտ։ Այս հաւատքը մեր միակ սփոփանքը կը մնայ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ԳՐԵԼ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ ՄԻԱՅՆ ԵՒ ՄԵԼԱՆՈՎ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Կրթական այդ նորօրինակ գործին յառաջդիմութեան չափովը, Թաղէոս ագային ձայնը բարձրացեր, երաժշտութեան ստորին խազերէն մինչեւ վերին խազերը ելեր էր հետզհետէ ։

— Ծօ, մի խաբուիք, կը պոռար սրահին մէջ, ուր ընդհանրապէս կը հաւաքուէին գեղին պատուաւոր անձերը, սատ փախուին մէկն է։ Աս սիստեմ միստեմ բանը սուտ բան է... հիյլէթին նայեցէք պէ, հօտի ակրտէր կրմանի, աչքերուն չնայի՞ք, խորթ Մանօլ քէնտին ...

— Թաղէոս աղա, դուն ցնդեր ես, խելքդ սատնի բաներու չի հասնիր, հէմ մեղք է, հէմ ամօթ է, ինչուդ պէտք , կը պատասխանէին իր խօսակիցները ։

— Պէ ախպար, ի՞նչ ըսել է, ես ալ Հայ չե՞մ մի, ես ինչու չխառնուիմ , կը պոռթկար մարդուկը երկու թեւերը ծունկերուն վրայ յարած, փէսը գանկին ետեւը հրած ։

Յետոյ, շուրջիններուն անտարբերութեանը եւ յամառութեանը չհանդուրժելով, մոլեգնօրէն դուրս կ'ելլար, բարկութենէն զոզզալով, շունչը եկեղեցիին խորհրդարանը առնելով, ուր կը պոռար, կը գոռար, կը հայհոյէր ։

— Աղջին մեղքը չէ՞, զղրօցը մեղքը չէ՞ պէ, ծառքէ կ'ելլայ կոր. տղայ չէ մնացեր, ի՞նչ է աս, վախ վախ, կը վաղէր ձեռքը ուժգնօրէն լերկ ճակտին զարնելով։ Ծօ, աս չախխըն ով կ'ըլլայ կոր քի կուզայ կոր ու զղրօցներ կը պարպէ կոր, ծօ մարդ չկա՞յ հօս պէ ...

Յետոյ խաժվէ մը բերել կուտար, ֆըշալով հեւալով կը խմէր, աչքերը մէկ կէտի մը վրայ սեւեռած, ձախ ձեռքին մատները ոզին մէջ խաղցնելէն։

Ժամկոչին մէկուն թուլբերանութեանը շնորհիւ իմացած էր թէ Կոստանեան էն առջի գիշեր ժամը պառկած, հոն կերած խմած էր։ Ահաւոր խրախճանք, տակնուվրայութիւն։ Թաղականները կանչուած էին անմիջապէս, գործը քննելու համար։ Շնորհքով յանդիմանութիւն մը ուղղուած էր նախ ծերուկ տէրտէրին, որ մարդը հիւրընկալած էր, եւ յետոյ ժամկոչներուն որ կերակուր եւ անկողին տուած էին անոր։

— Այստեղ մարդ չի կա՞յ պէ, սատեղ թաղական չի կա՞յ պէ, կը մռնչէր Թաղէոս աղա յանցաւորներուն երեսին, ինչո՞ւ մեզի չէք հարցուներ կոր ։

Իր կատաղութեանը մէջ, մարդուկը, ուրիշ օրեր, խորհրդարանը նստած այս խնդրին վրայ մտածած ատենը, յանկարծ ոտքի կ'ելլար, կը կանչէր այն ժամկոչը որ Կոստանեանին այցելութեան գաղտնիքը յայտնած էր իրեն, եւ կ'ըսէր ։

— Ծօ Մարգար, սա գործը մէյ մըն ալ տեղն ի տեղօք պատմէ նայիմ ինծի ... աղէկ մը չհասկցայ։

Եւ կծկուած թիկնաթոռին մէջ, ձեռքերը գրպաններէն, աչուրները գոց, մըտիկ կ'ընէր պատմողին, որ, ով գիտէ քանիերորդ անգամը ըլլալով այդ անվերջանալի պատմութեան կը հիւսէր ։

— Աղաս, մենք պանէ մըն ալ խապար չունէինք երրոր ...

[illegible] ատեն, Թաղէոս աղա կ'ընդհատէր զայն, յանկարծ աչուրները խուփը բանալով , սա տեսակ հարցումներ ուղղելու համար ։

— Մարգար, քանի՞ օխման կերաւ, մի՞որդ է։

— Զղխեմ, աղա ։

— Ծօ շատ քնացա՞ւ ։

— Երէկի, աղա ։

Ու յանկարծ ոտքի կ'ելլար, ինքզինքը չկրնալով զսպել, ու չիտակ մարդուն վրայ կը քալէր ։

— Ծօ չէ՞ք խմեր, չէ՞ք ամչնար , օ ձեզի ո՞վ ըսաւ քի աս մարդուն կերակուր տաք. ծօ պէտէհամա՞ կուտը էք ուտելիքը. ամՓ էղիր սըկէց ։

Եւ ժամկոչ աղբարը, սարսափահար, դուրս կ'ելլար ։

— Աղջին հացը կերեր է պէ, կը խանչէր գանձապահը, որ, աւելորդ է ըսել, սարսափեր ի վեր աղջին սեղանը կը քամէր անկուշտ տզրուկի մը պէս ։

Ինք որ հազիւ տարին մէկ երկու անգամ դպրոցէն ներս ոտք կը դնէր, հիմա ամէն առտու շունչը հոն կ'առնէր, տեսնելու համար թէ գործերը ինչ վիճակի մէջ էին հոն։ Ու ամէն առտու, գոհ կատաղութեամբ, մտիկ կ'ընէր վարժապետին հաշուետուութիւնը ։

— Այսօր հինգ տղայ պակաս է, չորրորդ կարգը պարպուեցաւ ... հինգերորդէն մարդ չմնաց ...

Թաղէոս աղա, մօրուքը ձեռքին, պարապ դրասեղաններուն մէջտեղէն կ'անցնէր, վարժապետին ընկերակցութեամբը, որուն միեւնոյն հարցումը հազար անգամ կ'ուղղէր ։

— Ասոնք լեցո՞ւն էին, պատուելի ։

— Լեցուն էին, Թաղէոս աղա ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Վինոկրատով.— «Թերեւս» ։

— Մեծերու ժողովը տեղի պիտի ունենա՞յ ։

Վինոկրատով.— Ինծմէ կախում չու-նի. այդ որոշումը կը պատկանի չորս Մեծերուն ։

Օկլահոմայի մէջ ժամուլի իր ասուլիսը տալով, Նախագահ Այզընհաուըր կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ միջազգային հրատապ հարցերու մասին։

Առաջին առիթով Նախագահը չեշտեց թէ Խրուշչեւի հանդիպելէ առաջ Արեւ-մտեաններ իրենց դիրքերը պէտք է ներ-դաշնակեն, որպէսզի մեծերու ժողովը ձախողութեան չմատնուի ։

Թէեւ ժողովին թուականը չէ ճշդուած, բայց դաշնակիցներու հետ ունեցած թղ-թակցութեանց մէջ Ամերիկայի Նախա-գահը առաջարկած է որ հանդիպումը տեղի ունենայ Դեկտեմբերին ։

Այզընհաուըր աւելցուց թէ միշտ պատ-րաստ է Մաքմիլընի, տը Կոլի եւ Ատըն-աուըրի հետ տեսնուելու՝ արեւմտեան հասարակաց ծրագիր մը պատրաստելու համար ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առ-թիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգե-հանգիստ տեղի պիտի ունենան Գոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հան-գուցեալ չինարար առաջնորդ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

մահուան 25րդ տարելիցին առթիւ, ինչ-պէս նաեւ շրջանին նախկին հովուոր հո-վիւ հանգուցեալ Տ. Սահակ Ա. Քհնյ. Շամլեանի հոգւոյն ։

Ուստի, կը խնդրուի Մարսիլիոյ հայ ժողովուրդէն, ներկայ ըլլալ սոյն յիշա-տակի արարողութեանց, ի յարգանս հայց. եկեղեցւոյ ծառայող երկու հոգե-ւորականներուն ։

×

Կոմիտասի մահուան 24րդ տարեդար-ձին առթիւ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յով-հաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ, ինչպէս նաեւ Վռամշա-պուհ Արք. Քիպարեանի հոգեհանգստ-եան պաշտօն երջանկայիշատակ Տէր Ար-տաւազդ Արք. Սիւրմէեան եւ բոլոր բազմավաստակ դպրապետ եւ դպիրներու հոգւոց հանգստեան ։

Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մա-նուկեան պիտի նախագահէ արարողու-թիւններուն ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ այս պաշտամունքներուն յարգելու համար անոնց անմահ յիշատա-կը ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի Մու-րատ խումբը իր խորին ցաւակցութիւն-ները կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Արայ Գիպէրեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն, ընկեր Արտաշէս Գիպէրեանի մահ-ուան տխուր առթիւ ։

ՃՇԴՈՒՄ.— Անիէռէն Մեսրոպ Տէր Գրիգորեանի թոռնիկներուն մկրտութեան առթիւ եղած նուիրատուութիւններու յայտարարութիւնը կարդալ հետեւեալ ձեւով՝ մկրտուող երախաներուն անուն-ներն են Յովհաննէս – Թաստիէօյ Տէր Գրիգորեան, Աստղիկ Գապիկեան եւ Ա-զատնի Տէր Գրիգորեան ։

Նուէրներու ցանկը.— Տէր եւ Տիկին Մինասեան հազար Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Գապիկեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Թօփալեան հազար, Տիկին եւ պարոն Ուլուբէյեան (կնքահայրը) 1000եւ Գ. Մ. Տէր Գրիգորեան հինգ հազար Ֆր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստան, Նոր Բայազիտէն Արեգնազ Խոյեցեան, կը փնտռէ իր միակ որդին Վարդգէս Աղարեկի Խոյեցեան, ծնած է 1920ին Նոր Բայազիտ, վերջին պատերազ-մի զինուորներէն եւ որմէ 1944էն ի վեր լուր չունի։ Լսեր է որ տղան Ֆրանսա կը գտնուի եւ կը թախանձէ որ լուր մը տր-ուի։ Կը խնդրուի արտատպել։ Տեղեկա-ցնել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցու-թեամբ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին։

Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ Քրոէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուաւ ։

Կը նախագահէ ընկեր ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն մասնակցութիւն կը բերեն Նոր Սերուն-դի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամեանի ։

Կ'արտասանեն — Տիկ. Գայթանճեան, Օր. Տապաղեան եւ ընկեր Վ. Սարգիս-եան ։

Կը նուագեն (ջութակ) Պ. Աբրահամ-եան, ընկեր Պէրպէրեան եւ Սօնա Տէր Պետրոսեան *(դաշնակ)* ։

Կ'երգեն Օր.-ներ Անժէլ Կարապետեան, Ատրինէ Պապայեան ։

Եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, սիրուած երգիչ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան, *դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմ-բավար* Պ. Ափրիկեանի ։

Հայկական պարեր Տէսինի Նոր Սե-րունդին կողմէ ։

Մուտքը ազատ է ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30-*ին, Րիւ Ժէյի սրահին մէջ։*

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՋԳՈՒՔՃԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկ. Յ. ՊԱԳԻԿԵԱՆ ։

Ննամուած գեղարուեստական բաժին, ղաղուխի կարող ուժերու մասնակցու-թեամբ ։ Երգ, արտասանութիւն, երգա-խառն կենդանի պատկեր ։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԱՅՑ ՄԸ ԹԻԷԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթ-նեղբայրեան խումբը, յարգանքի այց մը կազմակերպած է Թիէի *գերեզմանատու-նը մեր ողբացեալ ընկերներու՝* Ա. Զա-մալեանի, Պապաշայի, Օհան – Կարոյի, Սարգիսբէկեանի եւ Յ. Մենէտեանի *շի-րիմներուն, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։*

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ ։

Ժամադրավայր գլխաւոր մուտքին առ-ջեւ ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Շաբաթ, 24 Հոկտեմբեր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայա-ցուցիչները։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկու-շաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Ե-րեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժա-մը 20.30ին։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժո-ղովը այս Շաբաթ 24 Հոկտեմբեր, ժա-մը 21ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Պատուելի Ա. Զարիֆեան որ Ֆրանսա ժամանած է Հարաւային Ամերիկայէն, դասախօսութիւններ կուտայ ամէն իրի-կուն ժամը 20.15 (մինչեւ Հոկտ. 25). Լիոնի հայ աւետարանականչական եկեղեց-ւոյ մէջ, 21 Պուլվար Էօժէն Տէոիւէլ ։

Մուտքը ազատ է ։

ԽՆՋՈՅՔ

*Թոքատի Հայր. Միութեան ընտանե-կան խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմ. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երե-քին, Իսի լէ Մուլինոյի Րիւ տը լա Տէ-*փանսի *Խրիմեան սրահը, բոլորովին վե-րանորոգուած ։*

Կը նախագահէ Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գալայճեան, Օրիորդ-ներ Քէօսէեան, Թարոն քոյրեր, Ցակոբ-եան, Պալեան, Պ. Գարակէօզեան *եւայլն։ Մեներգ, մենապար, արտասանութիւն։*

Մուտքը ազատ է ։

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրները ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այս Կիրակի առաւօտ ժա-մը 10.45ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցա-նէ թէ՝ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով, Թափօրի հոգեզմայլ շարականի երգեցողութեամբ եւ հիւանդ-ներու եւ ցաւերու բժշկութեան մասնա-ւոր աղօթքի Հոգեհանգիստով ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէ-րոմ, ժամը 9,30ին։ Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 25 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8630 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4431

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

Վարդապետներէն աւելի՝ անոնց գործին, անոնց հրաշագործութեան տօնն է: Տօնը հայ գրերու գիւտին եւ Ս. Գրոց Թարգմանութեան :

Տարին երկու անգամ հայ ժողովուրդը խունկով ու աղօթքով կը տօնէ Սահակն ու Մեսրոպը եւ անոնց գործը :

Տարակոյս չկայ, որ մեծ տօն մըն է այս տօնը, դարերէն հասած մեզի եւ կոչուած՝ ապագայ դարերը ընդգրկելու : Բոլոր Հայերուն, բոլոր դարերուն տօնը: Բոլոր հայ սերունդներուն տօնը, հայ միտքը, հայ ոգին եւ Հայու ամբողջական գոյութիւնը յատկանշող :

Ազգային շղարշն իսկ վերցնելով, պատմական չոր իրողութիւնը — գրերու գիւտն ու Աստուածաշունչի Թարգմանութիւնը — ինքնին մեծ ու չքնաղ երեւոյթ մըն է, որեւէ երկրի եւ որեւէ ազգի համար: Փառք մը ու պարծանք մը : Պանծալի վկայութիւն մը՝ այդ երեւոյթը ստեղծող ժողովուրդին մշակոյթի աստիճանին ու մեծագործութեան :

Արեւելքի մէջ, անկիւն մը ինկած փոքրիկ ժողովուրդ մը, որ, մեծ, թշնամի, յաճախ բարբարոս ուժերէ շրջապատուած, պէտք կը զգար եւ կը յաջողէր իր լեռնաշխարհին մէջ իրեն համար գիր ստեղծել, եւ հոգեկան ու իմացական նոր աշխարհ մը՝ անոր մէջ ապրելու եւ անով իր գոյութիւնը ապահովելու համար

Փոքր ժողովուրդ մը, բայց մեծ տեսիլքներով : Ալեկոծ ու խռովայոյզ երկիր մը, պաշարուած միշտ խոշոր մտահոգութիւններէ, բայց տարուած խաղաղութեան ու ստեղծագործութեան մեծ երազներէ :

Պզտիկ երեւոյթ մը չէ աս, մանաւանդ երբ 15 դար ետ երթանք: Մեծ կը դառնայ, պատմական բացառիկ երեւոյթներէն, երբ այսօր կը կարդանք մեծ ազգերու եւ հզօր երկիրներու պատմութիւնը :

Շատեր գրերու գիւտը կը կապեն Քրիստոնէութեան, հայ միտքն ու մշակոյթը ծնունդը համարելով միայն Եկեղեցիին: Ծայրայեղութիւն եւ վերլուծումի վրէպ, զոր կարելի է դիւրաւ սրբագրել, եթէ նկատի առնուի մշակութային այն ընդհանուր շարժումը, որ ծայր տուած էր արդէն Հայաստանի մէջ ոչ միայն Քրիստոնէութեան հետ, այլեւ աւելի առաջ: Քրիստոնէութեան որդեգրումն իսկ ապացոյց մը չէ՞ այդ շարժման մասին, որ կարելի կը դարձնէր նոր ու բարձր վարդապետութեան մը եւ նոր քաղաքակրթութեան մը ըմբռնումն ու իւրացումը :

Ֆիզիքական ու նիւթական անզօրութիւնները հոգեկան ու բարոյական ուժերով միայն կարելի է դարմանել, ու Հայը շատ կանուխէն զգացած էր այս ճշմարտութիւնը եւ փարած անոր :

Սահակ եւ Մեսրոպ եւ իրենց բովանդակ սերունդը այս ճշմարտութեան դրօշակիրն եղան եւ տուին Հայութեան՝ գոյութեան նոր խարիսխներ եւ ինքնապաշտպանութեան նոր զէնքեր-նոր պատնէշներ՝ երբ հայրենի լեռներն ու պատնէշները փուլ եկած էին կամ անզօր դարձած՝ թշնամի գրոհներուն առջեւ: Պատնէշներ, որոնք անառիկ էին այլեւս, կրնային անխորտակելի մնալ դարերով եւ զօրանալ շարունակ յաջորդական սերունդներու ջանքերովը, անոնց զոհաբերութեամբն ու հաւատքովը ամրացուած :

Մտաւոր այս շարժումը, Թարգմանական սքանչելիքով, անոնք ոչ միայն քրիստոնէական վարդապետութիւնը իւրացնել տուին Հայուն, այլեւ ազգային դարձուցին զայն կերպով մը: Հայը միայն քրիստոնեայ չդարձաւ, այլեւ զատուեցաւ միջազգային պղտոր հոսանքէն ու դարձաւ հա՛յ քրիստոնեայ :

Հայոց պատմութիւնը, ինչպէս մշակոյթը, ինչպէս ցեղային ոգին ու ձգտումը գրերու գիւտով սկսուած դրականութեամբ պահուեցան, զարգացան ու դարձան հայապահպանման անկործնելի արժէքներ, հզօր ու անխորտակելի զրահներ :

Ե. դարուն Սահակ - Մեսրոպեան սերունդը իր գործովը ոչ միայն Հայութեան ապահովութեան համար գերազանց պատնէշ մը կանգնեցուց, այլեւ կարելի դարձուց, որ Հայը իր ստեղծագործական նպաստը բերէ մարդկային քաղաքակրթութեան :

Բերաւ ու կը շարունակէ բերել դեռ, իր բազմակողմանի շնորհներովը եւ ցեղային ինքնատպութեամբը :

Դարեր անցած են, ու դարերէ ի վեր կը յարգուի «յիշատակը Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց», ինչպէս յիշատակը «Գիւտի Նշանագրաց Հայոց եւ Թարգմանութեան Ս. Գրոց»:

Բայց չի բաւեր այլեւս տօնը, պէտք չէ բաւէ տօնախմբումը եկեղեցիներէն ներս թէ դուրս, եթէ գործը պիտի չմիանայ խօսքին :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՓԱՐԻԶ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՀՐԱՒԷՐԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻ ՎԱՅՐԸ՝ ՀԱՒԱՆԱԲԱՐ ՌԱՄԲՈՒՅԷ

Երէկ, տը Կոլ - Խրուշչեւ հանդիպումին մասին շրջան ընող զրոյցները յիշելով, կը գրէինք.— Այս հանդիպումին պաշտօնական յայտարարութիւնը շատ մօտ ատենէն կրնայ ըլլալ :

Նոյն օրը իրիկուն՝ նախագահական պալատը ցեկոյցով մը պաշտօնապէս կը հաղորդէր :—

« Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Ֆրանսա հրաւիրեց Խ. Միութեան Վարչապետը :

Պ. Խրուշչեւ իր պատասխանին մէջ շնորհակալութիւն յայտնելով Զօր. տը Կոլի՝ հրաւէրը ընդունեցաւ :

Պ. Խրուշչեւի ճամբորդութեան թուականն ու յայտագիրը պիտի որոշուին յետագային »

Նոյնիմաստ ցեկոյց մը հրատարակուեցաւ միաժամանակ Մոսկուայի մէջ :

Ինչպէս կը տեսնուի, Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեան լուրը պաշտօնապէս կը հաստատուի, թէեւ տակաւին յայտնի չէ թէ խորհրդային վարչապետին ճամբորդութիւնը ե՞րբ եւ քանի օրուան համար պիտի ըլլայ:

Կարգ մը թերթեր կը շեշտեն նաեւ այն պարագան, թէ տը Կոլ - Խրուշչեւ հանդիպումը հաւանաբար Փարիզ չըլլայ, այլ՝ Ռամպուլէ :

Հաւանական է նաեւ, որ Խրուշչեւ այցելէ Ֆրանսայի կարգ մը շրջանները :

Մեծերու ժողովէն եւ արեւմտեան երկիրներու ղեկավարներու բանակցութիւններէն առաջ՝ Խրուշչեւ - տը Կոլ հանդիպումը բազմաթիւ մեկնաբանութեանց դուռ կը բանայ, խորհրդային եւ արեւմտեան մամուլին մէջ հաւասարապէս :

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը, Խրուշչեւի Ֆրանսա ճամբորդութեան լուրը հաղորդելէ քանի մը ժամ առաջ ցեկոյց մը կը հրապարակէր, շեշտելով թէ Խ. Միութեան դիրքը չէ փոխուած եւ կը մնայ այնպէս՝ ինչպէս էր առաջ: «Խաղաղութեան համար, մեծերու ժողովը որքան շուտ ըլլայ՝ այնքան լաւ է »:

«Թաս» կ՚աւելցնէ թէ այս հաղորդագրութիւնը կը հրապարակէ, որովհետեւ « օտար մամուլի մէջ հակասական լուրեր հրատարակուեցան Խ. Միութեան կառավարութեան քաղաքականութեան մասին, մանաւորապէս ժողովի թուականին շուրջ»:

« Խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ կառավարութեանց ղեկավարներու ժողով մը եւ միշտ պատրաստ է իր մասնակցութիւնը բերելու »:

Չորս մեծ երկիրներու դիւանագիտական մարմինները բանակցութեան մէջ են արդէն՝ յարմար թուական մը ճշդելու համար :

Ինչպէս ծանօթ է, միայն Ֆրանսա առաջարկի դէմ է: Անգլիա, Ամերիկա եւ Խ. Միութիւն համաձայն են, որ հանդիպումը տեղի ունենայ նոր տարիէն առաջ: Հաւանական է որ կողմերու միջեւ վերջնական համաձայնութիւն մը գոյանայ՝ Խրուշչեւ - տը Կոլ հանդիպումէն ետք, թէեւ արեւմտեան մայրաքաղաքներու մէջ դաշնակից ղեկավարներու ժողովի հարցն ալ կայ :

Մինչ այս մինչ այն կարեւոր լուր մը՝ Արեւմտեան Գերմանիայէն.— Ատենաուըր - տը Կոլ հանդիպում մը պիտի ըլլայ նոր տարիէն առաջ: Ֆրանսական եւ գերմանական դիւանագիտական մարմինները այս ուղղութեամբ բանակցութիւններ սկսած են արդէն: Թէեւ տակաւին դժուար է հանդիպումին թուականը ճշդել, բայց մէկ բան յստակ է.— Նոյեմբեր 19էն առաջ չի կրնար ըլլալ :

Տը Կոլ - Ատենաուըր հանդիպումին թուականը ճշդելու համար, նախ, պէտք է գիտնալ Խրուշչեւի այցելութեան թուականը :

Ատենաուըր Փարիզ պիտի գայ յատկապէս դաշնակից ղեկավարներու ժողովին շուրջ խորհրդակցելու համար: Հաւանական է նաեւ որ Զօր. տը Կոլ Գերմանիա երթայ, քանի որ անցեալ անգամ Վարչապետ Ատենաուըր եկած էր եւ Մարլի - լը - Ռուայի մէջ խորհրդակցած Նախագահ տը Կոլի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ ճարտարարուեստական ցուցահանդէսին բացման առիթով, Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Ա. Միկոյեան յայտարարեց .— «Խ. Միութեան զինուորական ուժը Ֆինլանտայի ապահովութեան համար կռուան մըն է. Ֆին ժողովուրդը խաղաղ կրնայ ապրիլ՝ առանց վախնալու իր ճակատագրէն, քանի որ բարեկամական եւ փոխադարձ օգնութեան հաստատուն համաձայնութիւն ունինք»: Կարգ մը շրջանակներու համաձայն՝ Միկոյեան Հելսինքի գացած է, որպէսզի Ֆինլանտայի «ազատ փոխանակութեան գօտիի» մասնակցութեան առաջքն առնէ :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ համայնավար Չինացիներ յարձակում գործած են հնդիկ պահակախումբի մը վրայ, Լատաքի մէջ եւ կրակ բացած. 17 Հնդիկներ սպաննուած են, երեք ուրիշներ վիրաւորուած. բազմաթիւ պահակներ անհետացած են: Յարձակում գործելէ ետք Չինացիները բողոքագիր մը ղրկած են հնդիկ կառավարութեան, որ մերժած է զայն եւ պահանջած որ հնդիկ զինուորները անմիջապէս ազատ արձակուին :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ հունգարական մամուլը լուռ անցած է 1956ի յեղափոխութեան երրորդ տարեդարձին վրայէն. նկատուած է միայն, որ ուրբաթ օր ոստիկաններ կը շրջէին Փեշթայի փողոցներուն մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին վարչապետ Մենտէս - Ֆրանս մէկ շաբթուան համար Լոնտոն գնաց :

''ՄԱՀԱՓՈՐՁ''ԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օր է արդէն որ ծերակուտական Միթըրանի կեղծ մահափորձը մեծ հանգամանք ստացած է: Ծանօթ է որ փուժատական նախկին երեսփոխան՝ Փեսքէ յայտնեց դատարանին թէ Միթըրան ինք բեմադրել տուած էր այդ մահափորձը: Փեսքէ եւ Միթըրան ամբողջ գիշեր մը անցուցին իրարու դատաւորին մօտ պարզելու համար կացութիւնը :

Ի՞նչ կ՚ըսէ Փեսքէ.— Հոկտեմբեր 7ին, Միթըրան զինքը գտած է եւ մէկ - երկու տեսակցութենէ ետք առաջարկած է որ Փեսքէ կեղծ մահափորձ մը կատարէ, յուզում յառաջ բերելու համար հանրային կարծիքին մօտ եւ թոյլ տալու ոստիկանութեան՝ որ խուզարկութիւններ կատարէ ազգայնական շրջանակներու մէջ: Փեսքէ զարմանք յայտնած է որ ինչո՞ւ Միթըրան «իր »բարեկամներուն չէ դիմած: Ծերակուտականը պատասխանած է որ եթէ մէջտեղ ելլայ աւելի լաւ է, եւ մանաւանդ ընական, որ քաղաքական հակառակորդ մը բռնուի :

Փեսքէ իր ըսածները փաստելու համար կը բերէ նամակ մը զոր ինք ղրկած է իր անունով եւ Փօսթ ռեսթանթ, մահափորձէն 15 ժամ առաջ եւ որուն մէջ կէտ առ կէտ կը նկարագրէ մահափորձին բեմադրութիւնը, նոյնիսկ ճիշդ այն տեղը ուր Միթըրան իր կառքը կեցուցած է :

Ի՞նչ կ՚ըսէ Միթըրան .—

Հոկտեմբեր 7ին Փեսքէ եկած զինքը գտած է, յուզուած, հաղորդելու համար թէ ծայրայեղներ կ՚ուզեն Միթըրանը մաքրել: Փեսքէ ուզած է զգուշացնել նախկին նախարարը: Խոստացած է որ ամէն գնով տեղեակ պահէ Միթըրանը որպէսզի զոհ չերթայ եւ այդ նպատակով է որ զանազան ժամադրութիւններ տուած է Միթըրանի, այս վերջինը «մահափորձին» օրն ալ տեսած է Փեսքէն որ չէ ըսած սակայն թէ նոյն օրուան համար էր:

Միթըրան մահափորձէն երկու - երեք օր ետքը հասկցած է թէ ծուղակը ինկած է, թէ մահափորձը կեղծ էր, զինքը ծիծաղելի դարձնելու համար եւ թէ ինք միամտաբար հաւատացած է Փեսքէի խօսքերուն :

Եզրակացութիւն .

Այս պայմաններու տակ յստակ ոչ մէկ բան կայ: Եթէ ճիշդ են Փեսքէի ըսածները քիչ մը անհաւանական է որ Միթըրան վտանգաւոր նման խաղ մը յանձն առնէ, վստահելով քաղաքական հակառակորդի մը, պարզ փուպլիսիթէի համար, մանաւանդ եթէ չէ մոռցած որ եղած է... արդարութեան նախարար:

Եթէ ճիշդ են Միթըրանի ըսածները, տարօրինակ կը թուի որ տասը օրուան ընթացքին ոչ ոքի ըսած է, ոչ իսկ ոստիկանութեան, թէ մահափորձի սպառնալիքի տակ է, ոչ ոքի հաղորդած է Փեսքէի ըսածները: Դժուար կը բացատրուի նաեւ թէ Փեսքէ այդքան մանրամասնօրէն գիտնայ Միթըրանի առնելիք ճամբան :

Երկու պարագաներու մէջ, սակայն, Միթըրանի դիրքը փայլուն չէ:

Եթէ Փեսքէի ըսածները ճիշդ են, առնուազն անպատեհ է որ ներքին նախկին նախարարը ամենայն պարզամտութեամբ ներկայ ըլլայ մահափորձէն ետք անոր կրկնումին, գիտնալով որ մահափորձը կեղծ էր, ի ներկայութեան ոստիկանութեան եւ դատաւորներու: Օրերով ցաւակցութիւններ եւ շնորհաւորութիւններ ընդունի ծերակոյտի նախագահէն սկսեալ մինչեւ համայնավար կուսակցութիւն :

Իսկ եթէ իր ըսածները ճիշդ են, այդ պարագային ինչպէս գիտել կուտայ Փարիզեան մամուլը եւ Օռոռ, ցաւալի է որ այդքան միամիտ մարդ մը արդարութեան, անդրծովեան եւ մանաւանդ ներքին նախարար եղած ըլլայ :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

4.

Դասական մատենագրութեան պարտէզին մէջ, տարինե՛ր ու տարիներ, մեն ու մինակ ճեմելէ ետք իբրեւ իշխան ինքնիշխան, մեր Ո տառը, օրին մէկը, յանկարծ, երեւցաւ ամուսնացեալ, կնիկ մը շալակը :

Դարձած՝ ՈՀ :

Իշխա՛ն, կ'ըսեմ ընդվզած, նուա՞ղ դեղեցիկ էր ըսել. «Ո՛ հովիւք Իսրայելի, միթէ հովիւք զանձի՞նս արածեն», կամ «յո՞ տփնին նոքա պչաւին», կամ «ցո՞ ոք ի ձէնջ»:

Ի՞նչ է պատահած, պիտի պատասխանեն թերեւս ոմանք՝ ինծի դէմ նեղացած, ի՞նչ ծանրութիւն է որ կռնակն է առած, հետն ամուսնացած այն որ է եւ կը մնայ Ո,— միայն Հ տառ մը, պարզ չո՛ւնչ մը: Կինն ալ չունչ մը չէ՞ միթէ, թեթեւուկ բան մը: «Կինն է թեթեւ... թիթեռնիկ» (Ա. Փանոսեան): Ատոր համար չէ՞ որ Արեւելքի մէջ՝ այրերը տասը կամ քսան կին կ'առնեն, առանց որեւէ ծանրութիւն զգալու իրենց ուսերուն վրայ: Կինը թեթեւ է ամպի նման, այնքան որ յաճախ կը ցնդի չ'երեւնար անդամ: Մեր եկեղեցականներուն կիները կ'երեւի՞ն միթէ :

Իշխանույն Ո տառն Հայոց ուրիշ բան չէ ըրած, ուրեմն, բայց եթէ թեթեւ չունչ մը աւելցուցած իր... ամանակին վրայ, երկարելու համար իր ձայնը : «Հավա —ճիվա» պիտի ըսէր մեր սիրելի բանաստեղծը, Ահարոն Տատուրեան: Եւ այդ արարքը՝ ի չահ մեր բանաստեղծներուն: Արդարեւ ի՞նչ պիտի ընէին այս Ճասսայապաշտները, անոնց մէջ՝ նշանաւորագոյնը,— գուք բաէք անունը,— եթէ, «կոտրած քնարին վրայ քերթելէն յոգնած», ո՛տք մը պակսէր յանկարծ իր Կարապի երգին մէջ (տես էջ 240),— ո՛ղջ բլլայ ոհը.

... Չըլլայ կինը, փառքն երեմի,
Այն ատեն, ո՛հ, ան կը մեռնի :

«Անցած օրերու» քերթողներուն համար՝ անսպա՛ռ հանք մըն է ոհը,— ուրեմն կեցցէ՛ ոհը եւ ազնւական երաժշտութիւնը :

Հայեցի չէ՛, սակայն, այս ոհը: Ինծի պիտի յիշեցնէք, գիտե՛մ, թէ ոհ վերջաւորութեամբ բառեր ալ ունինք, ինչպէս գոհ, գրոհ, անդոհ:Պակաս էր կարծես ոյ վերջաւորութեամբ բառերուն պատճառած նեղութիւնը, ահա ոհեր կամ օհեր, ահեր կամ վահեր, խիթ պատճառելու չափ ազիքներուս:

Զգենք յիշեալ գոյականները, (գո՛ւք քրքրեցէք անոնց ստուգաբանութիւնը), պահ մը կանգ առնենք սա ո՜հ կանչող ամոլին առագաստին առջեւ :

Հնագոյն գործածութիւնը կը գտնենք Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ :

— Նորէ՛ն ձեռքն առաւ Աստուածաշունչը, պիտի ըսեն չարեր՝ սարսափած, ժամ զացած չունի՝ ձեռքէն վար չի ձգեր Աստուածաշունչը :

— Հա՛նք է, ոսկիի հանք: Կը սիրեմ կարդալ այս գիրքը ոչ թէ հաճոյանալու համար Ամնոնի եւ Թամարի զգուելի պատմութեանց (Բ. Թագ. ԺԳ.) կամ Գաբաացւոց անասնական կիրքերուն նրկարագրութեան (Դատ. ԺԹ.) ընթերցանութեամբ, այլ ամէն օր նոր բան մը կամ բան մը աւելի սորվելու համար մեր լեզուին ամէնէն յաջող վկայարանին ուսումնասիրութեամբ : Եզեկիէլի գրքին մէջ կը գտնենք. «Ո՜հ, ո՜հ օր, զի մերձ է օր տեառն, օր միգի» (Գլ. Լ. 2-3): «Ոհ, ոհ օր» բացատրութիւնը եբրայական ձեւ է, բացայանչութիւն բլլալէ աւելի բան մը: Մեր փորձը, սակայն, կը վերաբերի «ի հայ լեզու փոխուած» ձեւին :

Եբրայերէն բնագրին մէջ ՈՀ ձեւին փոխանը գրուած է ալէֆ ու վավ տառերով: Այս վավը կը յիշեցնէ մեր հիւնը, (ճիշտը ի՛նչպէս պէտք է գրել, այս տառին անունը՝ չեմ գիտեր, Ն. Շնորհալի կը գրէ ւիւն): Վավ գիրով սկսած բառ գրեթէ չունի եբրայերէնը, ճիշտ ինչպէս հինը «առ մեզ չիք բառ ինքեան ի սկզբան բառից»: Ձայնաւոր է վավը եւ բաղաձայն, ինչպէս դարձեալ մեր հիւնը: Յաճախ կը միանայ այլ ձայնաւորներու հետ՝ ստեղծելով երկբարբառներ մեր հինին ձեւով:

Ուրեմն եբրայերէն բնագրին մէջ միացած են ալէֆն ու վավը ու կազմած աւ ձեւը, որ կը կարդացուի Օ, ճիշդ ինչպէս մեր Աւր,— օրինակ՝ Պաւղոս, որ կը դառնայ Պօղոս: Արդ, եբրայերէնը ձայնարկութեան ձեւ կը ստանայ յաւելումով ու կը կարդացուի ՕՅ, (ոմանք կը կարդան hoy, որ ճիշդ չէ):

Այս ձայնարկութիւնը յունարէն թարգմանութեան մէջ կ'երեւի երբեմն ուաի տառերուն արտասանուած ձեւով, երբեմն ալ միայն երկու օմեգա՝ քով քովի գրուած: Առաջինը հայերէնը առած է վայ ձեւով (Առակաց գիրք, ԻԳ. 29), երկրորդը ո՜հ, ո՜հ ձեւով (Եզեկ. վերը յիշուած):

Լատիներէնը կուտայ վաէ տառերուն արտասանուած ձեւով, ամէն տեղ նոյնը :

Ն. Լամբրոնացի ոհը կ'առնէ եւ կը հոլովէ. «Ոհին մխիթարիչն զի՞նչ է,— ասզօթքն »: Պատճառն այն է, ապահովաբար, որ եբրայերէնը այնքան ձայնարկութիւն է, որքան պարզ գոյական,— ահա թէ ինչո՛ւ Առակաց գրքին մէջ (ԻԳ. 29) թարգմանուած է վայ իբրեւ գոյական. «Ո՞ւմ է վայ, ո՞ւմ է խռովութիւն » հետեւողութեամբ յունարէնի՝ որ երկրորդ եբրայերէն բառը կը փոխարինէ «խռովութեամբ», փոխանակ «ո՞ւմ վայ, ո՞ւմ եղուկ» ձեւին, մինչ աշխարհաբարը կուտայ «որո՞ւնն է վայը, որո՞ւնն է ոհը»:

Անկախ այս ձեւերէն, նոյն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ յանկարծ կը գտնենք դասական ձեւ. «Ո՛, ո՛, փախերուք յերկրէ հիւսիսոյ» (Զաք. Բ. 6):

Այս գիւտին առջեւ՝ չէ՞ք կարծեր թէ ոհ գրչութիւնը ետքէն մուտք գործած է Աստուածաշունչ... մեր լեզուին մէջ, համրանք ընդօրինակիչներու ձեռքով, Մեծաքանչին կայմախօսական աւանդութեանց անտեղեակ :

Շատ դժուար է հաստատել այս գիւտին հարազատութիւնը կամ մեղադրուած ձեւերուն անհաւատարմութիւնը,— ոչ մէկ ձեռագիր ունինք Ե. դարէն՝ համեմատութեան մը համար: Այսուհանդերձ, երբ դասական կանոններու մասին ունինք վկայութիւններ, բաղդատական եղանակով՝ կրնանք հետեւցնել թէ խորթ ձեւեր մեղմօրէն, գանդաղօրէն մուտք են գործած մեր լեզուին մէջ :

Այսպէս Ո ձեւը, դառնալէ ետք ՈՀ, օր մըն ալ սառցեր է ՕՀ ձեւը, նուազ հայեցի, բայց առաւել անչնորհք :

Բայց ՈՀ ձեւը կուզայ բացատրել ՈՅ ձեւը,— եւ առիկա թանկագին նպաստ մըն է մեր այս ուսումնասիրութեան համար :

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅ ՏԱՌԵՐՈՒՆ "ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ" ՇՈՒՐՋ

Տպագրական հայ տառերուն «բարեփոխման» շուրջ դարձեալ հետաքրքրութիւն եւ... վիճաբանութիւն : Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը այս առթիւ մրցում մը բացած, եւ մրցանակներ ալ տուած է այս «բարեփոխման» համար լաւագոյն նմոյշները պատրաստողներուն .

Ոչ «բարեփոխեալ» ու «մրցանակեալ» նմոյշները տեսած եմ, ոչ ալ այս առթիւ բանավէճ բարձրացնող թերթերը :

Պէտք չունիմ սակայն հայ տպագրական տառերու «բարեփոխեալ» նմոյշները տեսնելու, ոչ ալ սիրտ ունիմ այդ մասին մեր թերթերուն բանավէճերը կարդալու: Անմիջապէս եւ բացայայտօրէն կրնամ ըսել՝ թէ հայ տպագրական տառերուն «բարեփոխութիւն» բառածը՝ ուրիշ բան չի կրնար բլլալ, այլ պարզապէս արտառոց եւ այլանդակ չարափոխութիւն մը:

Նորաձեւ տառ մը յօրինել, կամ արդէն գանուածը «բարեփոխել» լեռան մուշմուլան կամ ամէն իչկէմպէ ուտողի գործ չէ, ոչ ալ «վարդապետան ատացի» եւ թեթեւամիտներու քմահաճոյքին կապուած գործ մը. Ոչ միայն գեղարուեստական շատ նուրբ գործ մըն է տառ մը գծելը, այլ եւ մանաւանդ գրաչարական ու տպագրական երկար փորձառութեամբ ձեռք բերուած մասնագիտութիւն մըն է: Նոյնքան ալ խրթին ու դժուարին գործ մըն է տառերու մայրերը փորագրել, ձուլել, անթերի ու ներկայանալի կերպով մէջտեղ հանել :

Ինչպէս ծանօթ է՝ բեւեռագիրներու հանելուկային «գիրերէն» զատ եթէ, Փիւնիկեցիք է որ հնարեցին առաջին անգամ ձայնական (փոնէթիք) տառերը, թէեւ պակասաւոր՝ սակայն գոհացուցիչ իրենց լեզուին համար: Այս մեծ գիւտը անմիջապէս իւրացուեցաւ զրացի ազգերու կողմէ յաւելումներով եւ բարեփոխումներով՝ ըստ իրենց լեզուին պահանջին :

Փիւնիկեան «ձայնական» տառերը արմատ եւ հիմ ունենալով՝ շատով ճիւղաւորուեցան անոնք, նախ արեւելեան կողմն աշխարհի, եւ ծնունդ տուին՝ արամէական, եբրայական, ասորական, արաբական, հնդկական, վրացական, եթովպական եւայլ ազգ. տառերու՝ զանազան ձեւերու տակ: Յետոյ Միջերկրականի ճամբով նոյն Փիւնիկեան տառերը տարածուեցան արեւմտեան կողմն աշխարհի, եւ այս անգամ ծնունդ տուին նախ յոնիական կղզիներու, յետոյ հելլենական ցամաքամասի այլուրեննին, յաւելմամբ « ձայնաւոր » կոչուած տառերուն :

Հռովմէացիք հելլենական ցամաքամասին տիրապետելով՝ իւրացուցին նաեւ հելլենական քաղաքակրթութիւնը, գրականութիւնը եւ տառերը, որոնք ի վերջոյ փոքր փոփոխութեամբ ծնունդ տուին այս օրուան լատին տառերուն :

Հայ տառերը, իրենց հնարումէն ի վեր, դարերու ընթացքին՝ արդէն իսկ հետզհետէ ձեւափոխուած ու բարեկարգուած են մասնագէտ գեղագիրներու կողմէ : Նմանապէս մեր տպագրական տառերը, առաջին հայ տպագրիչ Մեղապարտ Յակոբի Պոգդանոմարէն ի վեր (1512), շա՛տ բարեփոխուած, կոկուած, կանոնաւորուած են, եւ այսօրուան — կարելի է ըսել՝ անթերի ու նրբաճաշակ կերպով — ձեւն առած են, առանց որեւէ անզատեհութիւն ունենալու գրաշարական ու տպագրական տեսակէտով :

Գլխագիր ու բոլորագիր, հնագոյն ու նորագոյն, մօտաւորապէս 250 տեսակ տպագրական տառ ունինք այսօր զանազան «փունթօ»ի վրայ (*), եւ զանազան տեսքով, որոնց անուն տուած ենք՝ Պարզ բոլոր, Իթալիք, Արամեան, Նոտր, Զէյթուն, Անի, Անիիք, Նորման, Շեղագիր, Շէագիր, Զարդագիր, Երկարագիր, եւն. եւն. (**):

Այս 250 տառաձեւերուն 70ին յօրինումը եւ ձեւաւորումը կը պարտինք՝ Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեանց, իսկ մնացեալը՝ Կոմկապուհայ եւ Թրքահայ գեղագիրիչ, փորագրիչ, ձուլիչ, տպագրիչ վարպետներուն :

(*) «Փունթօ»ն տպագրական չափանիշ է, 12 «փունթօն» 1 «սիսէրօ», 22 «սիսէրօ»ն 10 սանթիմեթր կ'ընէ :

(**) Տե՛ս Թէոդիկի « Տիպ ու Տառ »ը, Տպ. Տէր - Ներսէսեան, Կ. Պոլիս 1912:

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Զ.

Երկաթեայ սեղանի մը շուրջը խառն ի խուռն նստած էին քանի մը երիտասարդներ եւ կիներ, այդ միջոցին Գաբրիէլ Պալըքճեան գեղեցիկ երիտասարդ մը, որ զարմանալի նմանութեան կէտեր ունէր Աղամեանի Համլէթի պատկերին հետ, կը խօսէր իր ներկայացնելիք մէկ խաղին վրայ: Գաբրիէլ Պալըքճեանթիֆլիզի մէջ գերասանական փորձեր ընելէ ետքը՝ Փարիզ եկած էր իր արուեստը կատարելագործելու :

Աղամեանի սիրահար, անոր այլ եւ այլ դերերու մէջ ունեցած լուսանկարները ուսումնասիրելով, դէմքի այնպիսի կատարեալ նմանութիւններու կը հասնէր, որ առաջին անգամ ճչմարտիւ կը հիացնէր տեսնողը. չեմ գիտեր թէ արդէն դիմագծերու բնական նմանութիւն մը կը դիւրացնէ՞ր իր միմիքի խաղերը, թէ այդ խաղերն էին նոյնիսկ, որ իրեն կեղծ նմանութիւն մը տուած էին աքանչելի դերասանին հետ :

Անոր մօտ կեցած Անտոն Եարաեան չարաճանակական ծամածռութիւններ կ'ընէր, ինչ որ քուրջի կտորի մը պէս կը ճմրթէին իր վիժած ազու կապկային, վտիտ դէմքը, երբեմն Պալըքճեանի խօսքը ընդհատելով իբր թէ գայթակղած, երկու ձեռքերը ականջներուն կը տանէր, սուր ուսերը կը բարձրացնէր եւ կը գոչէր.

— Լռէ, հոգիս, լռէ այլեւս ....

Տաճատ զարմացումով կը տեսնէր, թէ այս թշնամական բառերը որեւէ ձեւով չէին վրդովեր դերասանը, որ այս միջոցին Օթէլլոյի վայրագ երեւոյթ մը առած, երկու ձեռքերուն տասը մատները ջղաձգօրէն կարկառած, կը խոյանար մօտը եղող Ֆրանսացի աղջկան մը վրայ ընելով.

Ահա այսպէս, այսպէս կը խեղդեմ Տէզտէմոնան :

Կ'երեւի, խեղճ աղջիկը բնաւ փափաք չունէր Տէզտէմոնայի դերը կատարելու, որովհետեւ կեղծ խնդուածքով մը կ'ընկրկէր որքան կարելի էր, մինչեւ որ Գաբրիէլ ակնթարթի մը մէջ դէմքի արտայայտութիւնը փոխեց, երբ թէ դիմակ մը փոխածըլլար եւ սկսաւ խօսիլ իր ներկայացնելիք թատրոնին վրայ. անխուսթօրէն կը խօսէր անիկա ուշադրութիւն չընելով, որ գինքը մտիկ չէին ըներ, նոյն իսկ իր խառն եւ անհասկնալի հայերէնով կ'ուղղուէր Ֆրանսացի աղջիկներու, որոնք կարծելով թէ բան մը արտասանելու վրայ է՝ քթին կը խնդային յայտնի կերպով :

Հետզհետէ աւելի ջղայրգրգռուած՝ Անտոն Եարաեան թշնամական խօսքերը կը կրկնէր.

— Ալ հերիք, ե՞րբ պիտի ազատենք քու զզուելի ներկայութենէդ ....

Բարսեղ նոյն միջոցին Տաճատը կը ներկայացնէր Սուրէն Սահակեանին. ասիկա քիչ մը դէր, թանձր երեւոյթով եթերատարդ մըն էր, որ երկու արունքները բացած, ձեռքերը փանթալոնին գրպաններուն մէջ, կը տատանէր մեղմօրէն. իր գեղեցիկ ազու դէմքին վրայ ըսքանչելի սեւ աչքեր, որոնք քնարերգական եւ մելամաղձոտ բան մը ունէին, այնպիսի անհասանելի յուսահատութիւն մը եւ ջլատում մը կ'արտայայտէին եւ կը ներշնչէին, որ տեսնողին չունչը կը կտրէր. հակառակ իր թարմ եւ լեցուն չրթունքներուն, որ մետաքսի պէս սեւ պեխերուն ներքեւէն կարծես կը հեղնէին, այդ ջլատիչ յուսահատութեան զգացումը կը յաղթէր եւ աչքերէն կը տարածուէր ամբողջ անձին վրայ. երբ Սուրէն Բարսեղը տեսաւ, աչքերուն արտայայտութիւնը աւելի սուրցաւ եւ իր աչքերը գրեթէ սեւեռեցան անոր նայուածքին մէջ :

— Գիտե՞ս թէ պիտի չգաս, բսաւ յանկարծ :

— Չեմ կրնար, եղբայր, տրամադրելի չունիմ, վաղը առաւօտ :

Սուրէնին չրթունքներուն վրայէն արհամարհանքի եւ հեգնութեան շարժում մը անցաւ :

Մտադրաղ ներկայացաւ Տաճատին, բայց հակառակ իր անուշադիր երեւոյթին՝ անմիջապէս զատեց Զարըքեանը. Սուրէն Սահակեան՝ Թաւրիզցող, խելացի եւ չատ մեծ գրական յաւակնութիւններով օժտուած տղայ մը՝ այդ միջոցին իր գեղեցիկ տաղանդը կը քնացնէր 40 սուփ օրւսորդութեան պատճառաւ, որ ամէն առաւօտ ընելու ստիպուած էր. իր ծնողքը զինքը Փարիզ ղրկած էին, որպէսզի գրական եւ որոշ ապագայ ունեցող գործի մը հետեւի, բայց ինքը այնքան տիրապէս գրականութեան հակում ունէր՝ որ քանի մը ամիս ծնողքը ճարճրելէ ետքը յայտնած էր իր որոշումը, անոնք ի փոխարէն գրած էին, թէ մինչեւ որ իրենց փափաքած շաւղին մէջ չդայ, ամսական պիտի չղրկէին :

Սուրէն ճշմարիտ արուեստագէտ մըն էր, բայց իր պարարտ ու խնամուած մարմինը չէր կրնար տոկալ չքաւորութեան, ծայրայեղ կերպով զգայնոտ էր, իր բոլոր զգայարաններուն զրկանքները հաւասարապէս կը տանջուէր. իր տաղանդը խառնուրդ մըն էր շատ նուրբ քնարերգական կարողութեան մը, եւ անօգուտ, գրեթէ գիւային սինիզմի գողտր միամտութիւններուն քով, առեղծուածային եւ կախարդիչ բան մը ունէր որ բոլորովին կը յատկանչէին ոչ միայն իր տաղանդը, այլ նաեւ իր նկարագիրը եւ նոյնիսկ դէմքը :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(16 Շար.)

Եւ մինչ Թեսաղոնիկեցի Կիւրեղ Հայրապետը հազիւ 850 Թուականին կը յօրինէր սլաւերէն այբուբենը, այսօրուան Մեծն-Ռուսիոյ, Պուլկարիոյ, Սերպիոյ եւ այլ սլաւ ազգերու գործածած տառերը, մենք Հայերս՝ անկէ չորս դար առաջ 412ին ունէինք արդէն մեր ազգային ժամանակատուկ տառերը շնորհիւ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպի։ Մեր հիասքանչ լեզուին դմայլելի այբուբենն ալ յոյն արմատէ է (ԹՄԲ.— Վիճելի տեսակէտ), բայց մենք զայն ճոխացուցած եւ կատարելագործած ենք մեր լեզուին պահանջը գոհացնող ձայնական տառերով։

Առանց ազգային մեծամտութեան եւ յաւակնոտութեան կրնամ ըսել թէ մեր այբուբենը իրեն ծնունդ տուող այլ տառերէ գերազանց է եւ կատարեալ։ Երբ յոյն այբուբենը հազիւ 24 տառ ունի, լատինականը 26, սլաւականը 33, հայ այբուբենը ունի 38 տառ՝ միջին Օ, Ֆ, տառերով միասին։ Մեր տառերը ամէն ձայն կուտան, բացի մէկ-երկու կոկորդային եւ ռնգային ձայներէ։

Երեւակայեցէք՝ որ յոյն եւ լատին տառերը աղքատ են, ժ, խ, ծ, ձ, ղ, ճ, շ, չ, ջ, ք, ց չունին, եւ այս հնչիւնները տալու համար՝ ստիպուած են զանոնք կազմել 2-3-4 տառով։ Երեւակայեցէք որ գերմանը իր անունը գրելու համար ստիպուած է եօթը տառ գործածել, մինչդեռ մենք Հայերս նոյն անունը կը գրենք (Տօյչ) միայն չորս տառով։ Երեւակայեցէք՝ որ Ֆրանսացին իր երբեմնի մայրաքաղաքին անունը կը գրէ տասը տառերով, մենք Հայերս նոյն անունը կը գրենք Վէրսայ, միայն վեց տառով։ Այսպէս հարիւրներով օրինակ կրնամ տալ ձեզի, ապացուցանելու համար մեր այբուբենին գերազանցութիւնը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ 50ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Արուեստագէտներու Տան դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Յարգանքի երեկոյ մը՝ նուիրուած Ռուբէն Զարեանի (չշփոթել՝ Նայիրի Զարեանի հետ) ծննդեան յիսնամեակին։

Բացումը կատարած է ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարեան։ Յոբելեարի մասին խօսած է Տ. Հախումեան։

Ռ. Զարեան արուեստագէտի եւ գրականագէտի հմտութեամբ գրած է «Սիրանոյշ» մենագրութիւնը, «Թատերական դիմանկարներ»ու առաջին հատորը, Գ. Սունդուկեանի երկերու ակադեմական հրատարակութեան երեք հատորներուն մանրակրկիտ եւ ընդարձակ բացատրութիւններն ու ծանօթագրութիւնները։ Արժէքաւոր յօդուածներ ստորագրած է Յովհ. Յովհաննիսեանի, Դ. Դեմիրճեանի, Վրթ. Փափազեանի, Գ. Աղամեանի, Վահրամ Փափազեանի, Ակսել Բակունցի եւ Ստեփան Զօրեանի մասին։

Իր խմբագրութեամբ լոյս տեսած են Նար-Դոսի երկերու հատորները, Յովհ. Յովհաննիսեանի «Երկերի Ժողովածու»ի առաջին հատորը, Ռ. Արամեանի երկհատորեակը եւայլն։

Ռուբէն Զարեան իր ստանձնած բոլոր գործերն ալ կատարած է արուեստագէտի բարեխղճութեամբ եւ նուիրումով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՁԵՌԱՐՈՒԵՍՏԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Արեւելեան հանգուցաւոր գորգերու գեղեցիկ ձեռարուեստը ծագում առաւ, զարգացաւ եւ իր կատարելութեան հասաւ արեւելեան կարգ մը երկիրներու մէջ, որոնցմէ ամէնէն գլխաւորներէն մէկը հանդիսացաւ Հայաստան։ Արեւելագէտ հեղինակ մը՝ Ռ. Էթինկհաուզէն, հայկական գորգերու մասին հետեւեալ բնորոշումը կ'ընէ. «Հնագոյն գորգերու շատ մը ուրիշ խումբերէն, առաջինը կարելի է նկատել Հայկականը, որ համաշխարհային գնահատութեան արժանացաւ եւ որ, սկսած արաբ խալիֆաներու շրջանէն (661-774), կը յիշատակուի իբրեւ արուեստի ամէնէն թանկագին գործերէն մէկը»։

Արեւելքի սեփականութիւնը եղող այս սքանչելի ձեռարուեստ, նշանաւոր՝ իր գործուածքի կատարելութեամբ, իր նրբին երանգաւորութեամբ, իր գոյներու դմայլելի դասաւորումով, որմէ շատ յաճախ ներշնչուեցան եւրոպացի ամէնէն համբաւաւոր նկարիչները, միջին դարուն Ռումանիա բերին գաղթական Հայեր, որոնք, պատմական դէպքերու իբր հետեւանք, յաջորդաբար բնակութիւն հաստատեցին Մոլտովայի եւ Պուքովինայի շրջաններուն մէջ։

Այսպէս, ԺԱ. դարու կէսերուն Ասիոյ խորերէն [illegible] սելճուքեան Թուրքերը մուտք գործելով Հայաստան, մեծ ուժերով յարձակեցան Հայաստանի հարուստ ու շքեղ մայրաքաղաքին՝ Անիի վրայ, գրաւեցին զայն 1063ին ու կողոպտեցին, աւերեցին միջնադարեան Հայաստանի այդ համբաւաւոր մայրաքաղաքը, խողխողելով միանգամայն անթիւ բնակչութեան կարեւոր մէկ մասը։

Բարբարոս Սելճուքներու հալածանքներէն ազատուած Հայերէն մաս մը գաղթեց Ղրիմ եւ այնտեղէն՝ Լեհաստան ու Մոլտովա։ Հայագէտ Փրոֆ. Վլատ Գրիգորեանու «Հայերը ամէն պատմութեան ու կենցաղին մէջ» գործով կը հաստատէ, թէ ԺԱ. դարուն, դէպի Կեդրոնական Եւրոպա եւ Լեհաստան գաղթող Հայերը, իրենց առաջին գաղթականութեան շրջանին մնացին ու հաստատուեցան Մոլտովայի մէջ։ Ուրիշ ռումէն հեղինակ մը Ն. Ա. Պոկտան, իր «Եաշ քաղաքը» մենածաւալ գրքին մէջ կը գրէ հետեւեալը. «Հայերը Մոլտովա եկան ու բնակութիւն հաստատեցին ԺԱ. դարուն մէջ»։ Եաշի հայկական եկեղեցիին մէջ մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի քար մը, որուն վրայ հայերէն լեզուով փորագրուած արձանագրութենէն կը յայտնուի, որ 1395 թուականին Հայերը հիմնած էին իրենց եկեղեցին՝ քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ։

Մոլտովա եւ Պուքովինա բնակութիւն հաստատած այս Հայերուն մեծ մասը ըլլալով Անիի եւ Հայաստանի ուրիշ քաղաքներու արհեստաւորներէն, շատ բնական էր, որ անոնք իրենց բնակած վայրերուն մէջ զբաղէին այն արհեստներով, որոնցմով զբաղած էին իրենց հայրենիքին մէջ, որոնց կարգին նաեւ հանգուցաւոր գորգերու ազգային աւանդական արհեստով։

Ասիկա կը բացատրուի նաեւ այն բանով, որ միջին դարերու սկզբնական շրջաններէն իսկ, հանգուցաւոր գորգերու ձեռարուեստը ամէնէն տարածուած արհեստներէն մէկն էր Հայաստանի մէջ։ Մասնաւորապէս միջնադարեան Հայաստանի հռչակաւոր գորգերը, իրենց հարուստ ու ներդաշնակ գոյներով, իրենց գործուածքի խտութեամբ ու կատարելութեամբ մեծ համբաւ կը վայելէին Հայաստանի սահմաններէն դուրս, հեռաւոր երկիրներու մէջ։ «Բագրատունիների ժամանակ, Թ. դարի վերջերից մինչեւ ԺԱ. դարի կէսերը, հայկական գորգագործութիւնը իր ծաղկման շրջանն էր ապրում։ Որդան կարմիրի փոնով հայկական չքնաղ գորգերը Կամայի Բուլղարական թագաւորութիւնից մինչեւ Թիւրքմէնիստան, Պաղտատից մինչեւ Կ. Պոլիս բոլորին հիացմունք էին պատճառում» կը գրէ Վ. Ս. Թէմուրճեան։

Մինչեւ ԺԸ. դարու վերջերը, Պուքովինայի Հայերը իրենց գործուածքներուն մէջ կը հիւսէին Հայաստանէն իրենց նախնիքներուն բերած հայկական հնագոյն գորգերուն մոթիֆները։

Հուտիկ հայ հնագարեան ընտանիքին պատկանող շատ ծեր տիկին մը կը հաստատէր, թէ իր մեծ մօրմէն շատ անգամներ լսած էր, որ անոր մայրը, մօրեղբայրը եւ ուրիշներ Եաշի մէջ կը հիւսէին ԺԷ. դարու սկիզբներուն, ձեռագործ հանգուցաւոր գորգեր, որոնց բոլորին թելերը կը ներկէին չորս մը բուսական ներկերով։ Նման տեղեկութիւններ իմացած եմ նաեւ Պուքովինայի Սուչաւա եւ Կուրա-Հումորուլոյ քաղաքներուն մէջ, հին գաղթականութիւններէն դեռ մնացած Հայերէն։

Մոլտովայի եւ Պուքովինայի այս շրջաններուն մէջ Հայերու հանգուցաւոր գորգեր հիւսած ըլլալու պարագան հաստատող ապացոյցներէն մէկն ալ կրնայ նկատուիլ այն, որ այդ գորգերուն մոթիֆները դարերու ընթացքին մուտք գործեցին մոլտովական ու Պուքովինայի սքոարցներուն (քիլիմ) մէջ։ Ասիկա տեղի ունեցաւ դիւրութեամբ, քանի որ այդ սքոարցներու մոթիֆներուն գծային նկարագիրը կը համապատասխանէր հայկական մոթիֆներուն համանման կազմուածքին։ «Այս պատճառով ալ — կը գրէ Փրոֆ. Վլատ Գրիգորեանու — մինչեւ այսօր, ռումէն իշխանուհիներու, վանքերու մէջ պահուած ձեռագործներուն վրայ կ'երեւայ հայկական ձեռարուեստի ազդեցութեան դրոշմը»։

Դեռ մինչեւ այսօր Մոլտովայի եւ Պուքովինայի գեղարուեստական գորգերու (սքոարց) մէջ կը շարունակուին հիւսուիլ հայկական հանգուցաւոր հնագոյն գորգերուն հարազատ մոթիֆները։ Ռումէն հեղինակ մը՝ Լիվիու Թեքլու, իր ռումանական գորգերու ուսումնասիրութեան գրքին մէջ կ'ըսէ հետեւեալը — «Ռումանական գորգերու երկրաչափական, գծային մոթիֆներուն շատ քիչերը զուտ ռումանական են, անոնց մեծ մասը կը կրեն կովկասեան մոթիֆներուն բացայայտ եւ ակներեւ ազդեցութիւնը»։

ՍԻՐԱԿ ԳՈԳԱՆԵԱՆ

ԱՆՋԷՅ ՄԱՆՏԱԼԵԱՆ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած խորհրդային գրողներու համագումարին ներկայ եղած է Գ. Էմին, իբրեւ անդամ հայկական պատուիրակութեան։ Համագումարին մէջ ծանօթացած է Լեհաստանի պատուիրակութեան անդամներէն մէկուն՝ Անջէյ Մանտալեանի, որ ծագումով հայ է եւ լեհական բանաստեղծութեան ամէնէն տաղանդաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն է։

Գ. Էմին երիտասարդ բանաստեղծին խօսած է հայ գրականութեան, մասնաւորապէս՝ Եղիշէ Չարենցի մասին եւ կարդացած անոր քանի մը բանաստեղծութիւնները։ Ոգեւորուած Չարենցի գործերով՝ Ա. Մանտալեան որոշած է իր քանի մը գրչակիցներուն հետ լեհերէնի թարգմանել հայ մեծ բանաստեղծին երկերը եւ առանձին հատորով հրատարակել Վարշաւայի մէջ։

Ա. Մանտալեան գացած է նաեւ Հայաստան, հայ ժողովուրդին ծանօթանալու եւ Չարենցի գործերուն թարգմանութեան նախապատրաստական աշխատանքները տանելու համար։

Այս առիթով, Գ. Էմին թարգմանած է Ա. Մանտալեանի երկու քերթուածները եւ հրատարակած Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ։ Ստորեւ կուտանք այդ քերթուածներէն մէկը —

Ոչ, պոեզիայի դար չէ մեր դարը…
Խօսքերի ստին, յանգի կեղծիքին
Գերադասում է նա մտքի տաղը,
Թուերի լեզուն՝ պարզ ու անմեկին :

Պոեզիան այն չէ, ինչ նշմարում ես,
Պոեզիան այն է, որ դեռ պիտի գայ,
Սրբած մեր յանգը, վանկը, յուզումը
Եւ սրբելով մեր տողերը տկար :

Պիտի գայ քամի այն մեծ իմաստը,
Որ կորել էր մեր երգի փրփուրում,
Որովհետեւ նա սիրում է փաստը,
Իսկ նա… մեր քիմքին սեա՞ն է թւում :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

— Էյ սրո՞նք, աւելի հեռուինները ցուցնելով :

— Անոնք ալ լեցուն էին, Թաղէոս աղա :

Իր յուսահատ բարկութեանը մէջ, անգործադրելի հրահանգներ կուտար վարժապետին :

— Պատուելի, վաղը առտու աս չափխոնին բացած դպրոցը կ'երթաս ինչ տղայ կայ ականջնուն կը բռնես հոս կը բերես. ի՞նչ խալդ կ'ուտեն ալ …

— Աս օրէնքի դէմ բան է, Թաղէոս աղա, կ'առարկէր վարժապետը ողբալի շեշտով մը :

Ուրիշ առտու մը, մոռնալով որ դպրոցը հետզհետէ պարպուելու վրայ էր ծանօթ պատճառով, ուժգնութեամբ մը ներս մտնելով սրահէն, վարժապետին երեսն ի վեր պոռաց .

— Պատուելի, տղաքը ո՞ւր են աս առտուն .

Մարդը ապշութեամբ զանձապահին նայեցաւ, կարծելով որ խենթեցած է :

— Կոստանեան վարժարանն են. Թաղէոս աղա, չէ՞ք գիտեր, պատասխանեց տխուր հեգնութեամբ մը :

— Աս սիւրթիկի՞ն :

— Այո :

— Հոգաբարձութիւնը ո՞ւր է ալ, կը պոռար սրահին մէջտեղը կեցած, տղաքը կը տանին կոր՝ մէկուն ալ փարուճը չէ : Հիմա պիտի խենթենամ :

Սուրճ մը կ'ապսպրէր տնտեսին, հեւալով փչելով կը խմէր, նստած տեղէն աչքէ անցունելով սրահը, պատերուն վրայ կախուած երբայական պատկերները դիտելով, զանոնք նոր տեսածի պէս, մինչ վարժապետ ձեռքը ծնօտին կը կենար դատապարտեալի մը նման, մինչ դրասեղաններու յատակին վրայ, հոս հոն, կը ցցուէին աշակերտի աժգոյն գլուխներ :

Օրին մէկն ալ, դպրոցը աշակերտով նորէն լեցնելու իր բոլոր դերբնական ճիգերուն ամլութենէն գրեթէ խելայարած, սրահէն ներս խուժեց եւ բազուկները լուռնօրէն շարժելով պոռաց տղոցը .

— Դուք ալ գացէք ծօ, չուզեր, մի գաք, դուք ալ աս սիւրթիկին դպրոցը գացէք. ապլը թող դպրոց չունենայ քի խելքը գլուխը գայ. դուրս ելէք կ'ըսեմ կոր. ծօ։

Վարժապետը, տաքը ձեռքը գով ելած, Թաղէոս աղային վրայ վազեց .

— Աման աղա, մընէր մըլլար, հացէս կ'ընես ինծի… Աս տղոցն ալ մեղք է փողոցը պիտի մնան …

— Չըլէ, ձըլէ, կը կանչէր կատաղի զանձապահը՝ տղոցը վրայ յարձակելու շարժումներ ընելով եւ «դուրս ելէք, դուրս» պոռալէն ինք էր որ դուրս ելաւ, մեկնեցաւ դպրոցէն :

— Ձեմ ուզեր պէ, դուրս ելէք, գացէք, կը [illegible] փողոցներուն մէջ :

Բայց ինչ որ պատահեցաւ Թաղէոս աղային, երբ որ դիպուածով, լսեց թէ ամիրային աղջիկն ալ իր զաւակը «Սիւրթիկ»ին դպրոցը ղրկեր էր, եւ ոչ միայն ղրկեր էր, այլեւ զայն իր տունը հրաւիրելով կերցուցեր խմցուցեր էր անոր, այո, ինչ որ պատահեցաւ Թաղէոս աղային այս անբռնազբօսելի բաները լսելուն՝ գրեթէ անկարելի է գրչով նկարագրել :

Այդ գիշերը վրան մարելիք եկաւ տունը, պառաւ քոյրը բժիշկին վազեց. բժիշկը քննեց զայն, յայտնեց թէ սաստիկ յուզման մը հետեւանք էր։ Երկու օր դուրս չելաւ, շարունակ դառնալով իր սենեակին շուրջը։ Երրորդ օրը չխտակ ժամ մնաց, նոյնպէս գրասեղանին առջեւ եւ նամակ մը գրեց տիկին Մարկոսեանի, յոյժ կենսական գործի մը համար տեսակցութիւն մը խնդրելով։ Հանըմը, իր զուարթ տրամադրութեանը մէջ, փոքր վարանքէ մը ետք, լուր ղրկեց զանձապահին որ կ'ընդունի զինքը։

Տեսակցութիւնը շատ պաշտօնական հանգամանքով մը սկսաւ։ Թաղէոս աղա փափկանկատութիւնը ունեցաւ երբեք ակնարկութիւն չընելու իր այդ տունէն վտարուած ըլլալու կսկծալի պարագային։ Հանդարտ, հանդիսաւոր շեշտերով, ամիրայական տան հետ իր վաղեմի բարեկամութեան վրայ պատմական տեսութիւն մը ըրաւ, եւ երախտագիտութեան յայտնելով որ աշխարհի վրայ Մարկոս ամիրային երեւելի դերդաստանը իրմէ աւելի անկեղծ, անձնուէր, հաւատարիմ բարեկամ չունէր։

Այս յառաջաբանէն յետոյ, որուն տիկինը ունկնդրեց մեծանձնող պաղարիւնութեամբ մը, Թաղէոս աղա պնդեց թէ, բարոյական հովանաւորութիւն մը կը պարտէր միշտ իր մեծ բարերարին աղջկանը եւ թոռանը, անոնց վարմունքը ինչ ալ ըլլար իրեն հանդէպ ։ Վերջապէս իր ճառը բերաւ կապեց Կոստանեանին եւ անոր հիմնած դպրոցին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները .— Տիկին Սալմանեան , իր մօրը՝ Ովսաննա Բօլատի յիշատակին , երկու ծերանոցներուն երեք հազար Ֆր . , Պ. Մանկեան հազար , Տիկին Զըրրաշեան , ողբ . Հրաչ Սարգիսեանի մահուան ճրդ տարեդարձին առթիւ երեք հազար , Տէր եւ Տիկին Կրօնիք Փափազեան , փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Դանիէլեանի մահուան առթիւ երեք հազար , Պ. Գուրատգեան (Կրան Օթէլ , Փարիզ) տասը հազար , Պ. Ապրօ Խանճեան Անտիլիի ծերանոցին՝ հինգ հազար :

×

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան Քոյրերու դպրոցին վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան» որ 1959 – 1960 տարեշրջանի երկու սանուհիներու համար 300.000 Ֆր. նուիրած է :

ՀՐԱՒԷՐ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հայ ազգը, դարերու ընթացքին, իր աշխարհագրական անձուկ դիրքին ու շրջապատուած առաւել կամ նուազ վայրկատուն ցեղերու շարունակական հուրի ,սուրի ու թալանի խուժդուժ յարձակումներուն հակառակ , պահած է իր գոյութիւնը ու պիտի պահէ , շնորհիւ մէկ միւսին հետ շաղախուած , երկու ազդակներու, լեզուի եւ կրօնքի :

Քանի քանի տկար կամ հզօր ազգեր ի սպառ անհետացած են այդ ազդակներուն հանդէպ իրենց դատապարտելի ու կործանարար անտարբերութեան պատճառաւ : Ասպնջական մեծ պետութեանց երկիրներուն մէջ ապրող չորս հովերէն տարաբեր՝ Հայերուս համար մանաւանդ ազգապահպանման հարցը , տարուէ տարի աւելի զգալի կը դառնայ :

Ականատես ըլլալ ամենամեծ վտանգի մը ու ձեռնածալ նստիլ՝ ոճիր մըն է, որ Հայերուս իրերօղնութեան վսեմ նկարագրին հետ խոտոր կը համեմատի :

Արդ , բոլոր խաւերէ տեսնեւհինդ անդամներով կազմուած ներկայ Կրթ . Հոգաբարձութիւնս , համերաշխ ու գիտակ՝ իր ստանձնած պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան , ստուար թիւով աշակերտներու օգտակար ըլլալու նախաձեռնողութեամբ , իր կարելի բոլոր միջոցները ի գործ պիտի դնէ , սոյն կենսական հարցը բարւօք ի կատար հանելու համար :

Գաղութիս անխտիր բոլոր Հայերը վստահ ենք թէ պիտի չզլանան բարոյական լայն աջակցութեամբ զօրավիգ հանդիսանալ մեզի , յօգուտ ազգային մատաղ մանկտույն :

Կրթական Հոգաբարձութիւնս կը յուսայ ,որ ստուար թիւով ներկայ պիտի ըլլաք, յառաջիկայ ծնողական ժողովին , որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, 30 Հոկտեմբեր 1959, ժամը 20.30ին, տեղւոյս Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին , ուր նկատի պիտի առնուին մանաւանդ ձեր գիտողութիւններն ու օգտակար առաջարկները :

ԿՐԹ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն Երկուշաբթի (26 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին :

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Կամաւորներու Մայր Ընկերակցութիւնը պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին Բոցը:

Արարողութիւնը որ կ'ոգեկոչէ Լեգէոնին Դրօշին տրուած Զինուորական Մետալին քառասնամեակը պիտի վայելէ Նախարար Թրիպուլէի եւ Զօր. Զեյլէրի նախագահութիւնը:

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե., ժամը 17.30ին :

Արարողութենէն ետք պատուոյ գինեձօն մը պիտի տրուի բոլոր ներկայ անդամներուն :

Նոյն իրիկունը բարեկամական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Սէրքլը Ռէփիւպլիքէն, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա: Գին՝ 2000 Ֆրանք, արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը՝ ՓՐՕ. 54-86, ժամը 14էն սկսեալ:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Մ. Կեդր. վարչ. ժողովը պատիւն ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները, որպէսզի ներկայ գտնուին մեր Ընկերակցութեան 46րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 21 Նոյեմբեր 1959, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Միութեան Կեդր. գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթի Էվընիւ , Նիւ Եորք, Ն.Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին , այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի կատարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 5 եւ 6 Դեկտեմբեր 1959, առաւօտեան ժամը 9.30ին , Օթէլ Ռուզվէլթի մէջ, Մէտիսըն Էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք , Ն. Ե..

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

ՕՐԱԿԱՐԳ .— 1. Ընդհ. տեղեկագիր 1958 տարեշրջանի :

2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1958 տարեշրջանի :

3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ :

4. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

5. Ուղերձներ :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի ատենապետ Ա. Մանուկեան, ատենադպիր՝ Մ. Մ. Յովսէփեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 27 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8631 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4432

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

1960 — ՑՈՒՆՈՒԱՐ

ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ — ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿԸ ՊԷՏՔ Է ԶՕՐԱՑՆԵԼ

Մոսկուայի դիւանագիտական լուատեղեակ շրջանակներուն համաձայն՝ հաւանական չէ որ Խրուշչեւ – տը Կոլ հանդիպումը տեղի ունենայ Նոյեմբերին կամ Դեկտեմբերին, ինչպէս կը սպասուէր: Ֆրանսական թէ խորհրդային պաշտօնական շրջանակները այնպէս կը հասկցնեն թէ հանդիպումը Յունուարէն առաջ չի կրնար ըլլալ:

Իրականութիւնը այն է, որ Խրուշչեւ տը Կոլի հրաւէրը ընդունած է, բայց այցելութեան համար ոչ մէկ թուական որոշած: Կարգ մը թերթեր նոյնիսկ կը չեչտեն թէ բանակցութիւններն անգամ նոր կը սկսին՝ թուական մը որոշելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան լուրը մեծ խանդավառութիւն առեղծած է խորհրդային շրջանակներու մէջ:

Մոսկուայի ձայնասփիւռը այս ուղղութեամբ յայտարարեց — «Խրուշչեւի յառաջիկայ ճամբորդութիւնը՝ դէպի Ֆրանսա, պիտի զօրացնէ Ֆրանքօ-խորհրդային բարեկամութիւնը, բայց այդքանով պիտի չվերջանայ. անկասկած՝ պիտի ծառայէ նաեւ համաշխարհային խաղաղութեան, նոր քայլ մը եւս առնելով դէպի Մեծերու ժողովը»:

Խորհրդային ձայնասփիւռը կը հաստատէ թէ «առաջին արձագանգներու համաձայն՝ այս բարի լուրը նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած է, որովհետեւ նման հանդիպումներու օգտակարութիւնը հետզհետէ աւելի յայտնի կը դառնայ աշխարհի խաղաղութեան համար»: Խրուշչեւի ճամբորդութեան մէջ Մոսկուա կը գտնէ «խաղաղ գոյակցութեան գաղափարին յաղթանակը»:

Խ. Միութեան մայրաքաղաքին մէջ այն կարծիքը ունին թէ միջազգային կլիման սկսած է մեղմանալ եւ Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւնները կը բարելաւուին՝ «քայլ առ քայլ»:

Ձայնասփիւռը յիշեց նաեւ թէ Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները սկսած են 1924ին եւ այդ թուականը «արժանավայել հանդիսութեամբ պիտի տօնուի» մօտ ատենէն, Խ. Միութեան մէջ:

«Քառասուն տարիներու դժուարութիւնները անգամ մը եւս ցոյց տուին Ֆրանսացիներուն եւ Ռուսերուն՝ անխախտ բարեկամութեան մը կարեւորութիւնը: Զօրավար տը Կոլ կ'ըսէր — Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ համար, միասին ըլլալ՝ կը նշանակէ զօրաւոր ըլլալ, բաժնուած ըլլալ՝ կը նշանակէ վտանգի մէջ ըլլալ: Աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը այդ կը թելադրեն:

«Զօր. տը Կոլ, աւելցուց ձայնասփիւռը, այս խօսքերը արտասանած էր 1944 Դեկտեմբերին, երբ կը ստորագրուէր Ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագիրը, որ, դժբախտաբար, յետագային փճացաւ՝ երբ Փարիզ Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման դաշնագիրը ստորագրեց»:

Ինչպէս կը տեսնուի, խորհրդային իշխանութիւնները Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հանդէպ բարեկամական կեցուածք մը ցոյց տալով հանդերձ՝ չեն մոռնար Արեւմտեան Գերմանիան: Կարգ մը թերթեր «երկդիմի խաղ» մը կը տեսնեն Խրուշչեւի յայտարարութեանց եւ հրահանգներուն մէջ: Խ. Միութեան Վարչապետը ներկայիս կ'աշխատի սիրաշահիլ հանրային կարծիքը՝ իր շրջագիծէն ներս թէ դուրս: Եւ ոչ մէկ կասկած՝ թէ Ֆրանսա պիտի գայ, թէեւ տակաւին թուական մը չէ ճշդած:

Միւս կողմէ, Խ. Միութեան Պաշտպանողական նախարար մարաջախտ Մալինովսքի յայտարարեց թէ խորհրդային ժողովուրդը, բանակը եւ նաւատորմիղը միաձայնութեամբ կը վաւերացնեն Խրուշչեւի Ամերիկա այցելութեան արդիւնքները: Այսուհանդերձ, ըսաւ Պաշտպանողական նախարարը, պէտք չէ մոռնալ թէ աշխարհի մէջ պատերազմական նպատակներ հետապնդող շրջանակներու ազդեցութիւնը զօրաւոր է, որու համար Խ. Միութիւնը լրջօրէն պէտք է զօրացնէ իր բանակը:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Խրուշչեւ առջի օր Մոսկուա վերադարձաւ, վեց օր Ռումանիա մնալէ ետք: Այս ճամբորդութիւնը գաղտնի պահուած էր եւ ոչ ոք լուր ունէր թէ Խ. Միութեան Վարչապետը անցեալ շաբաթ Ռումանիա կը գտնուէր:

Կիսապաշտօնական այս ճամբորդութեան ընթացքին, Խրուշչեւ «արտակարգօրէն ջերմ եւ բարեկամական» խօսակցութիւններ ունեցած է Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներուն եւ կառավարութեան անդամներուն հետ: Ռումանացի բարձրաստիճան ղեկավարներու ընկերակցութեամբ այցելած է կարգ մը շրջաններ:

Մոսկուա վերադառնալէ առաջ պատուոյ ճաշ մը տրուած է Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին եւ Ազգ. Ժողովի Նախագահներու Խորհուրդին կողմէ:

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ այս ճամբորդութիւնը գաղտնի պահուած է: Վերջին անգամ յայտարարուած էր, թէ Խրուշչեւ Հոկտեմբեր 17ին խօսած էր Մոսկուայի կիներու խմբակցութեան ժողովի մը մէջ:

Այսօր, երեքշաբթի, Մոսկուայի մէջ կը բացուի Գերագոյն Խորհուրդի ժողովը: Հաւանական է որ այս առիթով Խրուշչեւ կարեւոր ճառ մը խօսի միջազգային քաղաքականութեան մասին

Թէեւ պաշտօնական բացատրութիւններ չկան, բայց կը կարծուի թէ Խ. Միութեան Վարչապետը Ռումանիա գացած է տեղւոյն վրայ Ռումանացիներու հետ որոշ կարգադրութիւններ ընելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, Գերագոյն Խորհուրդի ժողովին մէջ Խրուշչեւի կատարելիք յայտարարութիւններու կը սպասուի, ինչ որ կրնայ որոշ լուսաբանութիւններ տալ դէպի Ռումանիա կատարած իր ճամբորդութեան մասին:

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Արեւմտեան Գերմանիոյ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը խօսուի Ատընաուըր – տը Կոլ հանդիպումի մասին, որ հաւանաբար տեղի ունենայ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութենէն առաջ: Կը նախատեսուի՝ Դեկտեմբեր 15ը: Այսուհանդերձ, կ'ըսուի թէ Նոյեմբեր 20ին Ատընաուըր Լոնտոն երթալու առեն Փարիզ պիտի չհանդիպի, որովհետեւ «նման որոշում մը չէ տրուած»:

Միւս կողմէ, Ուաշինկթընի լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, կը սպասուի որ դաշնակից չորս մեծերու ժողովին թուականն ու վայրը մօտ ատենէն յայտարարուի: Այլեւս յստակ է այն պարագան՝ թէ այս ժողովը պիտի գումարուի Ատլանտեան Խորհուրդի տարեկան ընդհանուր ժողովէն առաջ:

Ոչ մէկ անպատեհութիւն կայ, որ Այզընհաուըրի, Մաքմիլլընի, Ատընաուըրի եւ տը Կոլի հանդիպումը տեղի ունենայ Փարիզի մէջ:

Այս ձեւով, Մեծերու ժողովը գարնան գումարելու հաւանականութիւնները կ'աւելնան:

Այս մասին, Վարչապետ Ատընաուըր յայտարարեց թէ իր կարծիքով Մեծերու ժողովը պէտք է գումարուի Դեկտեմբերի եւ Յունիսի միջեւ: Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպումի մը համար Արեւմուտքի միանականութիւնը անհրաժեշտ պայման մըն է, ըսաւ ան, աւելցնելով թէ Խրուշչեւի հանդիպելէ առաջ դաշնակիցները իրենց տեսակէտները պէտք է ներդաշնակեն:

Ատընաուըր յայտարարեց նաեւ, թէ Պոնի կառավարութիւնը ոչ մէկ որոշում կրնայ ընդունիլ՝ որ վնասէ գերմանացիներու: «Եթէ Մեծերու ժողովը 1955ի ժողովին նման վերջանայ, կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ»:

Եթէ զինաթափութեան ծրագիրը չիրականանայ, եզրակացուց Գերմանիոյ Վարչապետը, անխուսափելի է այն պարագան՝ որ նոր երկիրներ եւս պիտի զինուին հիւլէական ու ջրածին զէնքերով:

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին փոխնախարար Տուկլաս Տիլլըն յայտարարեց թէ Խրուշչեւ – տը Կոլ հանդիպումը լաւ արդիւնքներ կրնայ տալ եւ «շատ բնական է որ տեղի ունենայ Մեծերու ժողովէն առաջ»:

Իսկ ամերիկեան ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբի նախագահ Մէնսֆիլտ համաձայն գտնուեցաւ Ֆրանսայի հետ՝ որ Մեծերու ժողովը լրջօրէն պէտք է պատրաստուի. «1955ի Ժընեւ ժողովին նոր տպագրութիւնը փափաքելի չէ» ըսաւ ան, աւելցնելով թէ «այդ ժողովը պարզապէս ծառայեց Ռուսերու քարոզչական նպատակներուն»:

ԵԳԻՊՏՈՍ

41 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԸ ՄՏՆԵՆ Հ. Ց. Դ. Ե. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՔԵՐԸ

Շաբաթ, 17 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9.30ին, «Ցուսաբեր» ակումբին մէջ, ի ներկայութեան բազմաթիւ երէց ընկերներու, ընկերուհիներու եւ Երիտասարդաց Միութեան անդամ – անդամուհիներու, գումարուեցաւ Հ. Ց. Դ. Ե. Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը: Այս առթիւ տեղի ունեցաւ 41 նորագիր ընկեր – ընկերուհիներու երդման հանդիսաւոր եւ խորապէս տպաւորիչ արարողութիւնը: կնքահայրութեամբ ընկեր Գուրգէն Մխիթարեանի:

Ընդհ. ժողովը քանի մը խօսքով բացուած յայտարարեց Հ. Ց. Դ. Ե. Մ.ի վարիչ Մարմնի գործավար ընկեր Ա. Աւետիսեան: Ցետոյ խօսք առաւ օրուան նախագահ ու նորագիրներու ընքահայրը՝ ընկեր Գ. Մխիթարեան, ուրախութեամբ ողջունեց նորընծայ երիտասարդ – երիտասարդուհիները, բացատրեց Դաշնակցութեան նպատակները, Դաշնակցականի պարտականութիւններն ու առաքելութիւնը, ինչպէս նաեւ ուխտագրի իմաստն ու տարողութիւնը: Ապա հրաւիրեց նորագիրները կատարելու իրենց երդումը, հաւատարմօրէն եւ բոլորանուէր ծառայելու համար Հ. Ց. Դաշնակցութեան գաղափարականին:

Առանձնապէս տպաւորիչ էր տեսարանը, երբ 41 երիտասարդ – երիտասարդուհիներ յստակ եւ յուզումնալից բառերով կ'ուխտէին միշտ հաւատարիմ մնալ հայ ժողովուրդին, ծառայել հայրենիքին եւ հայ ժողովուրդի ու Հայաստանի ազատագրութեան դատին, եւ, ի հարկին, մինչեւ իսկ իրենց կեանքը նուիրել այս սրբազան նպատակին իրագործման ի խնդիր: Երդման արարողութիւնը վերջ գտաւ ջերմ եւ խանդավառ ծափերու մէջ:

Ընկեր Գ. Մխիթարեան, շնորհաւորելէ ետք Հ. Ց. Դ. Ե. Մ.ի նորագիր ընկեր-ընկերուհիները, յաջորդաբար խօսք առաւ հիւրաբար քաղաքս գտնուող եւ տեղւոյս երէց ընկերներու:

Բոլոր խօսողներն ալ ջերմօրէն ողջունեցին նորագիրները եւ յորդորեցին ըլլալ լաւ Հայեր, բարձր նկարագրի տէր մարդիկ, գաղափարապաշտ եւ հանրանուէր կուսակցականներ, սիրել հայ լեզուն, մշակոյթը, հայրենիքը եւ պայքարիլ ի խնդիր հայ դատի յաղթանակին, հայ ժողովուրդի ազատութեան, Հայոց հայրենիքի ամբողջացման եւ անկախութեան:

Ժողովը փակուեցաւ ժամը 11.20ին, «Յառաջ Նահատակք»ով, զոր ներկաները երգեցին յոտնկայս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ ոգեկոչեցին Փիրէնէներու դաշնագրին 300րդ տարեդարձը: Այդ դաշնագրով խաղաղութիւնը կը վերահաստատուէր երկու երկիրներու միջեւ եւ կ'որոշուէր Լուի ԺԴ.ի եւ Մառի – Թերէզի ամուսնութիւնը:

ՄԻԹԸՐԱՆԻ մահափորձին խնդիրը ցարդ չէ պարզուած: Տարօրինակ կը թուի սակայն որ դատարանը ընդունած ըլլայ նախկին նախարարին բողոքը Ք.ի դէմ, մահափորձի համար, քանի որ մէկ կէտի շուրջ բոլորը համաձայն էին՝ մահափորձը կեղծ էր:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ կարեւոր ուժեր կը կեդրոնացնէ չինական սահմանին վրայ, ուր անցեալ շաբաթ չինական ուժեր մտնելով Հնդիկներ սպաննած եւ առեւանգած էին: Նոր Տելհիի կառավարութիւնը մեծապէս մտահոգուած է եւ կը մտածէ թէ Չինացիները նպատակ ունին հնդկական հողամասեր գրաւելու. այս պարագան բուռն բողոքներու դուռ բացած է հնդիկ մամուլին մէջ, նոյնիսկ համայնավար թերթերը կը քննադատեն համայնավար Չինաստանի առած քայլը:

ՄԵՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍ Իսրայէլ գնաց, Հրեաներու պետական դրամատան հրաւէրով:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը Նոյեմբեր 2 – 5 Ցորդանան պիտի երթայ, Հիւսէյն թագաւորի հրաւէրով, կարեւոր խօսակցութիւններ ունենալու համար:

ԻՐԱՔԻ Վարչապետ Քասըմ հիւանդանոցի իր սենեակէն ճառ մը խօսեցաւ ՄԱԿի տարեդարձին մասին. այս պարագան ցոյց կուտայ թէ անգամ մը եւս ազատած է իրեն դէմ եղած մահափորձէն:

ԳԵՐՄԱՆԵՒԶԷԻ սահմանին վրայ ամերիկեան հալածիչ – ռմբակոծիչ երկու օդանաւեր կորսուեցան խորհրդաւոր պայմաններու մէջ. փնտռտուքները ապարդիւն ելան:

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարիչը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Մակարիոս Արք.ի եւ Տոքթ. Քիւչիւքի հետ, յոյն եւ թուրք համայնքներու ներկայացուցիչները: Որոշուեցաւ Կիպրոսի ժողովուրդին կոչ մը ընել՝ որ բոլոր զէնքերը կառավարութեան յանձնուին:

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Ֆինլանտայի մէջ ներկայ եղաւ «Լենինկրատ» սառցաբեկ սաղմանաւի արձակման. այս նաւը շինուած էր Ֆինական շինարաններու մէջ՝ Խ. Միութեան հաշւոյն:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ 40 հոգի ձերբակալուած են՝ հակայեղափոխական գործունէութեան համար. գրաւուած են բազմաթիւ զէնքեր եւ պայթուցիկներ: Այս ձերբակալութիւնները եղած են՝ երբ երեք օդանաւեր Հաւանայի մէջ Ֆիտէլ Գասթրոյի դէմ թռուցիկները ցրուեցին: Գասթրօ, այս առիթով, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ Ամերիկան դատապարտելով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ "ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ" ԵՒ "ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ" ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Միջազգային առելավառ հակամարտութեանց գլխաւոր պատճառը եւ դերակատարը կը հանդիսանայ Մոսկուան իր մեծ ու փոքր քաղաքական վարիչներով:

Խաղաղ համակեցութեան եւ խաղաղասիրութեան անունով կը խօսին Մոսկուայի վարիչները, բայց իրենք են որ խոչընդոտներ կը ստեղծեն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ, ազգերու եւ ժողովուրդներու համակեցութիւնը եւ խաղաղութիւնը արգիլելու ու խանգարելու նպատակով: Խաղաղութեան եւ համակեցութեան գաղափարը պէտք է որ արդար կերպով իշխէ ամբողջ աշխարհի մէջ, ոչ թէ միայն երկու մեծ եւ հզօր պետութիւններու միջեւ, ինչպէս յաճախ կը յայտարարեն Միացեալ Նահանգները եւ Խորհրդային Ռուսիոյ որոշ քաղաքական պետական դէմքեր: Եւ այս ուղղութեամբ պէտք է մտածեն ու մտահոգուին անոնք, որ փոխադարձ այցելութիւններ կը կատարեն եւ դէպի Խորհրդ. Ռուսիա եւ դէպի Արեւմտեան աշխարհ:

Միջազգային ընդհանուր տագնապը եւ աշխարհի խառնակ վիճակը պիտի վերանայ ու անհետանայ այն ժամանակ, երբ համակեցութեան եւ խաղաղութեան գաղափարը յաղթանակէ հաւասար եւ անկեղծ կերպով, մեծ ու փոքր, ճնշուած ու զօրաւոր, բոլոր ժողովուրդներու եւ ազգերու համար: Երբ մեծ եւ հզօր ազգերը հրաժարին իրենց տիրակալական եւ աշխարհակալական ձգտումներէն, որուն առաջին շարքերուն վրայ կը գտնուի Խորհրդային Ռուսիա: Խաղաղութեան եւ համակեցութեան քարոզիչները եւ «առաքեալները» պէտք չէ որ իրենց գրպանին մէջ ծածկեն դաշոյնը, յարմար առիթին ժողովուրդներու եւ ազգերու կոնակին զարնելու համար, յանուն համայնավար վարդապետութեան: Մոսկուայի ձայնափողը կը յայտարարէ թէ «ապագային՝ երբ միջմոլորակային ճամբորդութիւնները սովորական դառնան, երկրին մարդկութիւնը համայնավար պիտի ըլլայ»: Այսպէս լուսինը եւս նոր քարոզչական աղբիւր է դարձած :

Մոսկուայի վարիչները սակայն կը մոռնան թէ լուսնի շուրջ տեղի ունեցող կարեւոր աշխատանքները կը կատարեն Գերմանացի հարիւրաւոր գիտնականներ եւ Փրոֆէսօրներ :

Բոլշեւիզմը ուժեղացաւ ու յաղթանակեց լայնածաւալ Ռուսիոյ ներքին կեանքին մէջ, որովհետեւ իր դէմ ուժ չառնուաւ եւ ուժեղ անողորմ դիմադրութեան չհանդիպեցաւ, ինչպէս ինքը եղաւ անողորմ դէպի ռուս ժողովուրդը, տասնեակ միլիոնաւոր իր զաւակները ջարդելով, բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ:

Աշխարհի խաղաղութեան եւ մեծ ու փոքր ազգերու համակեցութեան եւ ազատութեան պահպանման միակ երաշխիքը արեւմտեան պետութիւններու եւ Ատլանտեան Ուխտի 15 պետութիւններու, ներքին համերաշխութիւնն է, երբ ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ ներկայանան միացեալ ճակատով, միակամ եւ միասին ուժեղ կեցուածքով, որպէսզի Խորհրդ. Ռուսիոյ համայնավար վարիչները իրենց քայլերուն, շարժումներուն եւ սպառնալիքներուն մէջ, ամբարտաւան եւ վտանգաւոր քայլեր չկատարեն եւ զգոյշ ըլլան: Քառասնամեայ անոնց քաղաքականութիւնը կը հաստատէ որ Մոսկուայի համայնավար մեծ ու փոքր վարիչները, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, միշտ ուժը հաշուի առած են, եւ ուժի առջեւ միայն նահանջած են իրենց կործանարար քաղաքականութենէն :

Վարչապետ Խրուշչեւի վարած համակեցութեան եւ խաղաղութեան գաղափարը ոչ մի հաւատք կը ներշնչէ անոնց, որոնք ծանօթ են Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութեան չարաշուք քաղաքականութեան, Լենինէն մինչեւ Ստալին եւ մինչեւ Խրուշչեւ:

Մոսկուայի վարիչներու ուզած խաղաղութիւնը, որ քառասնամեայ պատմութիւն ունի, այն է, որ աւելի ամրապնդեն, աւելի տարածուին եւ աւելի յառաջանան՝ մերթ զէնքի եւ արիւնի միջոցաւ, մերթ խաղաղութեան ու համակեցութեան պիտակին տակ, Ռուսիոյ ներկայ օրերու մենատէրը՝ վարչապետ Խրուշչեւ, երբեմն անկեղծ կերպով կը յայտարարէ ինչպէս իր ճամբորդութեան նախօրեակին՝ Մոսկուայի մէջ, թէ «խաղաղ մրցակցութեան պարագային՝, համայնավարութիւնը յաղթանակը պիտի տանի համայն աշխարհի մէջ: Եւ գաղափարական պայքարը համայնավարութեան եւ դրամատիրութեան միջեւ պիտի շարունակուի, եթէ նոյնիսկ համաձայնութիւններ կնքուած ըլլան քաղաքական խնդիրներու շուրջ» 1936ին եւ 1937ին Ստալինի հրահանգով, Ուքրայնիոյ մէջ հարիւր հազարաւոր հակահամայնավար քաջարի Ուքրայնացիներ մաքրագործուեցան, գնդակահարուեցան եւ ցրուեցան Սիպերիոյ աքսորավայրերը ուղարկուեցան, Ուքրայնիոյ համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար՝ Նիկիտա Խրուշչեւի հրամանով, որ այդ օրերուն կը յայտարարէր՝ «Լենինեան դրօշով եւ Ստալինի ղեկավարութեան տակ, յառա՜ջ դէպի համայնավարութիւն»: Եւ Մոսկուայի բոլոր վարիչները այսօր ամուր զգալով իրենց դիրքերուն վրայ, կ'ուզեն փոխել իրենց պայքարի եւ աշխատանքի մեթոտները, յանուն աշխարհի ընդհանուր զինաթափութեան, ազգերու համակեցութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան, լենինեան դրօշով, Խրուշչեւի ղեկավարութեան տակ, յառաջ դէպի համայնավարութիւն :

Արեւմտեան ազատ աշխարհը պէտք է լաւ գիտնայ թէ անհնարին է հաշտեցնել արեւելքի եւ արեւմուտքի տեսակէտները այնքան ատեն, որ արեւելքի մէջ իշխող կուսակցութիւնը կը հանդիսանայ ռուսական բոլշեւիզմը : Ռուսական բոլշեւիզմը, որուն խղճին վրայ ծանրացած է տասնեակ միլիոնաւոր մարդկանց թափուած արիւնը: Երջանիկ են անոնք, որոնք կը հաւատան թէ Այզընհաուըր – Խրուշչեւ այցելութեամբ պիտի կատարուի աշխարհի փրկութիւնը եւ վերջ պիտի գըտնուի միջազգային քաղաքական լարուածութեան վիճակին: Այս խանդավառ այցելութիւնները պիտի յանգին ընդհանուր յուսաբեկման եւ յուսախաբութեան եւ խորքին մէջ պաղ պատերազմը պիտի շարունակուի արեւմուտք – արեւելք ճակատին վրայ: Վերջին տարիներու յաճախակի հանդիպումները, խորհրդաժողովները եւ այցելութիւնները միշտ մնացին առանց արդիւնքի, որովհետեւ Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութիւնը չէ հրաժարած իր մութ ծրագիրներէն եւ իր ծաւալապաշտ համայնավարութեան ծրագրէն: «Ով որ համայնավար չէ, մեր թշնամին է», ահա Մոսկուայի քաղաքական ղեկավարներու աշխատանքի եւ պայքարի նշանաբանը :

Արեւմտեան եւ արեւելեան աշխարհի հակամարտութեան գլխաւոր պատճառները կը հանդիսանան Եւրոպայի ապահովութիւնը, Գերմանիոյ միացման հարցը, Արեւմտեան Պերլինը, զինաթափութիւնը եւ քարոզչութիւնը :

Արդ, Խրուշչեւի եւ Այզընհաուըրի այցելութիւնները պիտի կրնա՞ն լուծել եւ վերջ տալ արեւմտեան եւ արեւելեան աշխարհի հակամարտութեան եւ լարուածութեան ծանր վիճակին: Չենք հաւատար : Համայնավարութիւնը, որ իր քառասնամեայ գործունէութեան ընթացքին, կարողացել է ամէն տեսակի զարտուղի ուղիներով իր կարմիր թեւերը տարածել Չինաստանէն մինչեւ Կովկասեան լեռները եւ մինչեւ Եւրոպայի դռները, արեւելեան Գերմանիան, Լեհանի ափերուն՝ ճաշերու, ընթրիքներու, սպառնալիքներու ու քաղցր զրոյցներու ընթացքին տեղի ունեցող արտաքին նախարարներու ապարդիւն ժողովները կը հաստատեն մեր ըսածները: Փոցտամէն, Եալթայէն, Թեհրանէն մինչեւ Ժընեւի Մեծերու ժողովը եւ մինչեւ արտաքին նախարարներու ժողովը, միշտ կը նահանջեն, անորոշութեան մէջ թողլով օրակարգի բոլոր քաղաքական հարցերը: Ժամանակն է, որ ազատ աշխարհը գիտնայ թէ խաղաղութեան եւ համակեցութեան գաղափարը մեծ ու փոքր ազգերու ինքնորոշման եւ ազատութեան սկզբունքին վրայ հիմնուած է, մինչ Մոսկուայի քաղաքական վարիչները, եթէ այսօր չեն սպառնար իրենց զօրաբանակներով եւ հրասայլերով, կը յիշեցնեն նոյն սպառնալիքը իրենց հրթիռներու յաջող թռիչքներով դէպի լուսին : Միւս կողմէ Խրուշչեւ իր ճառերով եւ խանդավառ այցելութիւններով Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Փեքին, կ'ուզէ ներկայանալ աշխարհին թէ ինքն է ներկայ օրերու «խաղաղութեան առաքեալ»ը:

Ո՞վ է հաւատացողը :

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅ ՏԱՌԵՐՈՒՆ "ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ" ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եւ ահա այս ամբողջական ձեռագիր տառերէն է որ, Կիւթէնպէրկի գիւտէն քանի մը տարի ետքը, մենք ալ կ'ունենանք գլխագիր եւ բոլորագիր մեր տպագրական գեղաձեւ տառերը, պահելով որքան կարելի է նախորդ ձեռագիր տառերուն ձեւերը :

Հիմա ուշադրութեամբ բաղդատեցէք մեր տպագրական տառերը յունականներուն, լատինականներուն եւ սլաւականներուն հետ: Եւ ըսէք թէ ո՞ւր է միւսներուն պակասը, ի՞նչ է անոնց թերութիւնը, որպէսզի «բարեփոխութեան» մը պէտքն ունենան :

Այո, մեր թերթերուն եւ գիրքերուն համար գործածուած ընթացիկ պարզ-բոլորագիրները չեղ են քիչ մը դէպի աջ, քիչ մըն ալ անկիւնաւոր են: Բայց ըսէք թէ ի՞նչ է եւ ո՞ւր է անոնց անպատեհութիւնը գրաշարական, տպագրական, կամ ընթերցման տեսակէտով: Ասոնք եւ հարցումս արուեստէն գիտակից եւ փորձառու անձանց է եւ ոչ թէ — ինչպէս Շ. Նարդունի կը գրէ — մուշմուլայի ջուրով գինովցողներու և գործի վրայ երեւնալու մարմաջ ունեցողներու :

Քիչ մը չեղ ու քիչ մը անկիւնաւոր մեր «պարզ – բոլոր» տառերը, որ դարերէ ի վեր կը գործածենք մեր գիրքերուն ու թերթերուն համար, ես կը գտնեմ շատ գեղաձեւ եւ հաճելի: Եթէ հակառակը ըսող կայ, ունինք ուղղահայեաց եւ ոչ-անկիւնաւոր «արամեան»ը եւ սասր նմանները: Արդեօ՞ք այս վերջինները աւելի դիւրեկան եւ անվնաս են մեր աչքերուն համար: Պատասխանը կ'իյնայ ակնաբոյժներուն:

Մեր տպագրական ընթացիկ տառերուն քիչ մը անկիւնաւոր ըլլալը իբր թերութիւն շեշտողներ շատ կան: Ասոնց կը հարցնեմ թէ տեսա՞ծ են Մեծն Ռուսիոյ եւ իր խորհրդային սլաւ արբանեակներուն,— մօտաւորապէս 250 միլիոն ժողովուրդներուն գործածած, գլխագիր ու բոլորագիր իրար խառնուած, որոշապէս անկիւնաւոր, տգեղ եւ անճոռնի տպագրական տառերը: Թող բաղդատեն այդ սլաւական կիսատ տառերը մեր փափուկ հայ տառերուն հետ եւ տեսնեն թէ որքան քաղցր են մերինները :

^

Հոս առիթուած եմ հակիրճ բացատրութիւններ տալ տպագրական տառերու կերտուածքին մասին:

Տպագրական տառերը ունին բարձրութեան եւ լայնութեան որոշ տրամագիծ–

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Զ.

Իբրեւ ճշմարիտ բնական, նոյն իսկ բռնազբօսային արուեստագէտ, իր հոգիին եւ տաղանդին նոյնութիւնը զինքը բոլորովին կ'ազատէր արուեստականութենէ, այլ սակայն արտադրելու, բան մը գրելու արտակարգ դժուարութիւն մը կը զգար, ինչ որ զինքը օրերով անգործութեան կը դատապարտէր. բառերը, խօսքերը կ'ելնէին մէկիկ մէկիկ տաժանքով, ճշմարիտ երկունք մը, թերեւս անոր համար որ իր ամբողջ հոգին, այդ հակասական եւ առեղծուածային հոգին էր նոյն իսկ իր տաղանդը եւ իր փոյթն էր իր հոգիէն բան մը տալ. բայց, հակառակ ասոր, բառերը եւ փրազները կ'ելնէին մաքուր իրենց վերջնական ձեւին մէջ զարդնուած եւ օժտուած հանդարտ եւ կատարեալ գեղեցկութիւնով մը, չափազանց դժուարահաճ եւ խիստ ինքզինքին համար՝ նոյն խստութեամբ կը դատէր ուրիշները. Սուրէն հասկացողութեան ծայրայեղ ճշդութեան մը հասած էր եւ մէկ նայուածքով կ'որոշէր կեղծ ադամանդը իրականէն, գրեթէ անդիմադրելի բնազդով մը, աչքի հարուածով մը :

Հետեւաբար դիւրին է հասկնալ, թէ երկար ատեն չըրաւ Տաճատը հասկնալու համար:

Հազիւ թէ ներկայացուած էին մէկ քանի խօսք փոխանակեց իրեն հետ, որուն միջոցին Տաճատ պզտիկ աղջկան մը պէս սկսաւ կարմրիլ: Զարքեան փլուզում մը կը զգար իր մէջը, կարծես թէ պիտի հասկնար ինքզինքը, այդ սեւ յստակութիւնով ողողուած աչքերը եւ հեգնող, զուտ խօսքերով բարախուն շրթունքը իրեն գլխու պտոյտ կը պատճառէին. այդ վայրկեանէն զայն ոխերիմ թշնամի նկատեց, բայց ո՞ւր մնացած էր այլ եւս իր անձնավստահ արհամարհանքը. կ'ուզէր իր մէջ բան մը գտնալ եւ բանի մը կառչիլ, բայց իր հանճարեղ տղու կարծեցեալ կարողութիւնները կը խուսափէին, կը կորսուէին ունայն երեւոյթներու պէս. վայրկեան մը նկարչութեան զարձի գաղափար մը ունեցաւ, բայց իր նախկին երազը զինքը ուժովցուց. չէ՞ մի որ գիրք մը պիտի գրէր եւ ինչեր ունէր ըսելիք, ինչեր պիտի գտնար իր հոգիին խորքերուն եւ ծալքերուն մէջ :

— Ինչեր, ինչեր, ինչեր ... մտածած ատեն: Տարտամօրէն կը զգար, թէ այդ ինչերը ունայն բառեր էին :

Մեծ ջանքերով ինքզինքը բռնեց եւ իր զմրեխտաձեւ ճակատը դարձուց Սուրէնին. զգալի կերպով տժգոյն էր իր բաց գորշագոյն հագուստներուն մէջ եւ ծունկերը կը դողային, բայց ներքնապէս գիտնալով, որ ինքզինքը կը խաբէր, այդ տկարութիւնը ճամբորդութեան յոգնութեան վերագրեց :

Այդ միջոցին Սուրէն, իր աչքերը սեւեռած Տաճատին վրայ, իր գեղեցիկ սեւ աչքերը, որոնց մէջ կարծես դողդոջուն լոյս մը կար, կ'ըսէր համոզումով .

De la douceur, de la douceur, de la douceur,
— Calme un peu ces transports fébriles, ma charmante.

Բարսեղ ներում խնդրեց Սուրէնէն եւ մեկնելու պատրաստուեցաւ: Առջի օրը միայն զիրար ճանչցած էին, բայց հակառակ իրենց արտաքին երեւոյթներուն, դաստիարակութեան, նկարագրի տարբերութիւնը, իրարու մէջ ճանչցած էին ճշմարիտ տաղանդաւորներու եղբայրակցութիւնը, եւ սակայն թէեւ դեռ սքողուած, բայց տեսակ մը մտերմութիւն կը գնէր իրենց մէջ:

— Ջնտխ բան մը չառնե՞ս, բարեկամ, ըսաւ Սուրէն :

— Ոչ, եղբայր, ըսի որ չեմ կրնար այս իրիկուն, անկարելի է :

Երբ Բարսեղ անոնց ձեռքերը սեղմելէ ետք մեկնեցաւ, Սուրէն, ալ աւելի յուսահատած, ուսերը ցնցեց ու գոչեց Տաճատին սինիզմով:

— Կը տեսնե՞ս սա բրէբէնը, առակ ունի եւ սակայն մէկ սու չկրցայ հանել տալ :

— Օ՜հ, այո, ըսաւ Տաճատ իր բռնազբօսիկ խնդուածքովը, վատօրէն :

Եւ յետոյ յանկարծ Սուրէնին բարեկամութիւնը շահելու, զայն իրեն կապելու փութկոտութիւնով մը .

— Թերեւս քիչ մը դրամի պէտք ունիք, կ'ուզէ՞ք որ ձեզի քսան ֆրանքնոց մը փոխ տամ :

Սուրէն նախ չհաւատալով, երազկոտ իրեն նայեցաւ. բայց սա երջանիկ նորեկները ամէնքն ալ դրամ ունէին, միտքը ինկաւ իր առաջին օրերը Փարիզի մէջ հիացած, յափշտակուած իր միամիտ եւ բանաստեղծ տղու խանդավառութիւնները, որոնց միջոցին դրամը իր մատներուն մէջէն կը սահէր կ'երթար ջուրի պէս : Երբ Տաճատ ոսկի դրամը իրեն կարկառեց, վերացած աչքերովը, որոնց յստակատութիւնը կը յամառէր սակայն, իրեն նայեցաւ մրմնջելով .

De la douceur, de la douceur, de la douceur,

Յետոյ յանկարծ Տաճատը հոն իր ճակատագրին ձգելով սեղանին մօտեցաւ եւ նստաւ. Անտոն Եարաեան, որ աչքին պտոյտը դիտելու վրայ էր Տաճատը, հարցուց :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(17 Շար.)

ներ (fագիպր): Անոնք նախ խոշոր յա-տակագծի վրայ (փլան) կը գծագրուին, Թերութիւնները աւելի յստակ տեսնե-լու համար: Յետոյ արձագրուելով տա-կաւ առ տակաւ կը պզտիկցուին լուսա-նկարի միջոցաւ, եւ երբ ուզուած չափին հասնին՝ կը փորագրուին մայր — զար-կերը (մաթրիս) պղնձատի վրայ, որոնք պիտի ծառայեն տառերու ձուլման:

Տպագրական ընթացիկ տառերը կը շինուին ընդհանրապէս 3 X 1 քառակու-սի միութեան մը վրայ (ունիթէ տը 3×1 fառռէ): Այս չափականութեան 3ը կը ներկայացնէ տառին երկայնքը, 1ը լայն-քը: Միութիւն կոչուածը չափանիշ մըն է, որ կը տարբերի ձուլուելիք տառին խոշորութեան համեմատ:

Տառի մը երկարութեան երեք միու-թիւնները կը բաժնուին երեք մասէ, որ է գլուխ, մէջք կամ աչք եւ պոչ: Գլխաւոր տառերը կը ձուլուին 2 × 1 չափի վրայ, այսինքն գլուխ եւ մէջք (կամ աչք), ո-րովհետեւ պոչ չունին: Իսկ բոլոր մանր տառերը կը ձուլուին իրենց ձեւին հա-մաձայն՝ գլուխ եւ մէջքով, միայն մէջ-քով, եւ կամ մէջք ու պոչով: Զոր օրի-նակ.— ա, ռ, ռ, ս, ւ, օ կը ձուլուին մէջք կամ աչք բաժանման չափին վրայ, բ, գ, դ, զ, ը, ղ, շ, չ, ջ, ր, ց կը ձուլուին մէջք եւ պոչ զոյգ բաժանման չա-փին վրայ, ե, է, ժ, ծ, հ, ճ, մ, ն կը ձուլուին մէջք եւ պոչ զոյգ բաժանման չափին վրայ, բ, ի, խ, կ, վ, փ կը ձուլ-ուին գլուխ — մէջք—պոչ երեք բաժանման չափի վրայ: Շեղ կամ ուղղահայեաց տա-ռերուն համար օրէնքը նոյնն է:

Գալով տառերու լայնութեան, այն ալ երեք չափ ունի, որ է կէս, 1, 1ուկէս միութիւն — լայնք: Հայ տպագրական տառերուն մէջ միայն ! եւ յ կէս լայնու-թիւն ունին, մնացեալ բոլորը մէկ լայ-նութիւն ունին բացի ա, բ, խ, մ, ն, տ, փ տառերէն, որոնք մէկուկէս լայնու-թիւն ունին: Այս վերջիններէն սակայն բ, խ, փ սեղմել քիչ մը եւ մէկ միու-թիւն լայնքի վրայ բերել շատ դիւրին է: Իսկ մ եւ ն արդէն շտկուած են շատ մը ձուլիչներու կողմէ առաջինին գլուխը դէպի ձախ՝ ներս առնուելով, իսկ երկ-րորդին գլուխը դէպի աջ՝ ներս առնուե-լով: տ տառին լայնքին հարցն ալ կար-գադրուած է՝ իր գլխագրին նմանու-թեամբ Տի վերածելով զայն:

Ի՞նչ կը մնայ անդին: Մեր նուաստ Զառուական այբը:

Կը կարծէ՞ք թէ այս այբը, որովհետեւ միւս տառերէն քիչ մը լայն է, անպատե-հութիւն մը ունի որեւէ կերպով: Ոչ եր-բեք: Ապացոյց որ անոր ճիշդ նմանը՝ գլխիվայր այր մը (էմ) ունին լատինա-կան տառերը: Եւ մանաւանդ Մեծն Թուա-սիոյ սլաւական այբուբենը ունի նոյնպէս եռատամ ժէ, շա, եւ շչա, իրար նմանող, հաստափոր, ագեղ տառերը: Նախ թող այս անձահ տառերը «բարեփոխեն» Ռուսերը, յետոյ կը խորհինք թէ պէ՞տք է կապկել գիրենք մեր այբին համար:

Ամէն պարագայի ոչ մէկ անպատեհու-թիւն ունի մեր այբը գրաշարական, տա-ղաշարական, տպագրական եւ այլ տեսա-կէտով: Երբ մանաւանդ տիւնը լատի-նական էսի ձեւին կը վերածուի, այլ եւս երբեք շփոթութիւն չըլլար այս երկու-քին մէջ:

Այո, առենօք երբ տողաշար մեքենայ չկար մեր տպարաններուն մէջ, եւ ամէն գիրք ու թերթ շարժուն տառերով կը շարուէին, նոյն տառերը «քասայի» մէջ կը ցրուէին եւ տասնեակ անգամներ կը գործածուէին, մինչեւ որ տափակնային եւ անդործածելի դառնային,— բնակա-նաբար իրար նմանող ա տ գ դ զ ղ չ շ ջ, եւայլն տառերու աչքերը կը չեցուէին եւ իրարու հետ կը շփոթուէին, նոյն իսկ անընթեռնլի դառնալու աստիճան: Բայց հիմա որ տողաշար մեքենայ ունինք, ա-մէն անգամ նոր տառ կը ձուլուի եւ որեւէ շփոթութիւն չի պատահիր տառերու մի-ջեւ, մանաւանդ երբ մաքուր մելան կը գործածուի եւ տպագրիչ — մեքենավարը ուշադիր ու գիտակից է իր արհեստին:

Այս անգամ այսչափ միայն մեր տպա-գրական տառերուն... «Զարափոխու-թեան» ծրագրին մասին:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ — ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք այս առա-ջին պատասխանը, որ դէմ է որեւէ «բա-րեփոխութեան»: Պիտի տանք նաեւ Գ. Ենովք Արմէնի պատասխանը, որ հրա-տարակուած է այլուր: Այստեղ պիտի հրատարակուին նաեւ այլ պատասխան-ներ՝ եթէ ղրկուին մեզի կամ լոյս տես-նեն այլուր, ամէնէն խարբ՝ Հայաստանի մասնագէտներուն տեսակէտները, որպէս զի Յառաջի ընթերցողները տեսնեն թէ ի՛նչ կը մտածեն ասպարէզին մարդիկը, հեղինակաւոր ձեւով, տպագրական տառերու բարեփոխութեան մասին, հարց մը որ հրապարակ կը նետուի պարբերա-բար, փոթորիկ յարուցանելով ու կիրքեր արծարծելով:

ԳԻՏԷ՞Ք, ԹԷ...

Մարդու եւ կնոջ տարբերութիւնները երեւան կուգան հետեւեալ կէտերուն մէջ.—

1.— Ընդհանուր առմամբ կիները 15 քիլոկրամ աւելի թեթեւ են այրերէն եւ նմանապէս 11 սանթիմեթր աւելի կարճ են:

2.— Միջին հաշուով կինը այր մարդէն չորս տարի աւելի կ'ապրի:

3.— Աղջիկներու ատամները մանչերու ակռաներէն 6 ամիս աւելի շուտ կը բու-սին:

4.—Իւրաքանչիւր կնոջ սիրտը մէկ րո-պէի մէջ 8 անգամ աւելի կը բաբախէ:

5.— Կիները այրերէն 31 անգամ աւելի կարդալու կամ երգելու սէր ունին:

6.— Ինքնասպանութիւն գործող 4 այր մարդու դիմաց միայն մէկ կին այդ մի-ջոցին կը դիմէ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

●

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ. Օր-ուան տօնակատարութիւնը այս տարի տեղի ունեցաւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք, ժամը երեքին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Դժբախտաբար միջին եւ տարեց ան-բուռնդներն էին որ կը տիրապետէին սը-րահին մէջ, միշտ հաւատարիմ, հաւա-տաւոր ու պարտաճանաչ:

Բեմին ճակատը կը զրուէր Դաշնակ-ցութեան հիմնադիր եռրորդութեան նկա-րը: Իսկ զոյգ եռագոյնները կը զարդարէ-ին բեմին երկու կողմերը:

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մշակ բանուոր ջով, որ երգուեցաւ յո-տընկայս:

Օրուան նախագահ ընկեր Մովսէս Կա-րապետեան իր բացման խօսքով դրուա-տիքը բրաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, խը-տացնելով անոր գաղափարական դաւա-նանքն ու գործունէութիւնը՝ ազատա-գրական պայքարին մէջ, որ եղաւ եղաւ հայ իրականութեան մէջ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին մը կար:

Մեր բեմերուն վարդը՝ տեղւոյս դպրո-ցին նախկին սանուհիներէն Օր. Բրաբիոն Տապալեան, իր վարժ ու զգացումով կա-տարած արտասանութեամբ այս անգամ ալ ապացոյցը տուաւ արտասանելու իր ձիրքին:

Նոյնքան օժտուած է դպրոցին աշա-կերտ՝ փոքրիկն Գ. Սապաթէլեան: Վեր-ջապէս սահուն առոգանութեամբ արտա-սանեցին նաեւ աշակերտուհիներ Օր.Օր. Գալուստեան եւ Սալլապաշեան: Իսկ Օր. Անժէլ Կարապետեան իր մեներգով հան-դէսին փայլը աւելցուց: Բոլորն ալ ջերմ-օրէն ծափահարուեցան:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ժիրայր Միրիճեանը, Մարսէյլէն:

Մեր երիտասարդ ընկերը խօսեցաւ ա-ռոյգ ու խանդավառ, արեւելքէն բեր-ուած բոյրով ու ազգային ոգիով, որ ե-լեքտրականացուց մթնոլորտը եւ խլեց բուռն ծափեր:

Նախ պարզեց Դաշնակցութեան ծագու-մը որ եղաւ առանց շողշողուն ծրագիր-ներու: Եւ սակայն ան հրապարակ գալէն ետքը շուտով ուռճացաւ ու ծաւալեցաւ: Լոկ այն պատճառաւ որ կը բխէր ժողո-վուրդին պահանջներէն ու կը հետապն-դէր դարաւոր երազներու իրականացու-մը: Կուսակցութիւն մը որ 69 տարինե-րէ ի վեր կ'արդարացնէ իր գոյութիւնը:

Դաշնակցութեան գաղափարաբանու-թիւնը արմատացած է ժողովուրդին մէջ: Ամէնազօր համայնավարութիւնն իսկ իր բանտարկական բոլոր միջոցներով քառա-սուն տարիներէ ի վեր չկրցաւ արմատա-խիլ ընել զայն: Դաշնակցութիւնը պիտի ապրի այնքան ատեն որ չեն իրականա-ցած հայ ժողովուրդին բաղձանքները, ժողովուրդ մը՝ որ հակառակ Թալէաթ-ներու ճիւաղային ծրագիրներու, յաջո-ղեցաւ դարձեալ վերընձիւղիլ, հանճար-ներ, տաղանդաւոր գիտուններ, մշակոյ-թի թէ այլ մարզերու մէջ նշանաւոր դէմ-քեր տալ մարդկութեան:

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահա-տակաց»-ով:

Գ. Գ.

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

●

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան օրը տօնուեցաւ Հոկտեմբեր 17ին, Շաբաթ գիշեր, քաղաքապետարա-նի շքեղ թատրոնին մէջ:

Բեմին մէջտեղը գետեղուած էին Դաշ-նակցութեան հիմնադիր երեք անմահնե-րու նկարները:

Ներկայ էր Վալանսի հաւատաւոր ժո-ղովուրդը: Ընկերներ եւ Նոր Սերնդա-կաններ եկած էին Ռոմանէն եւ Սէնթ Է-թիէնէն:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյէզ» եւ «Մշակ բանուորով», որ երգեցին Նոր Սերնդականները:

Օրուան նախագահ ընկեր Ե. Գասեան իր սուր պատշաճի խօսքերէն ետք ներ-կաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտն-կայս յարգելու յիշատակը անոնց՝ որոնք իրենց կեանքը զոհելով փրկեցին բռնու-թեան շղթաները, յանուն հայ ժողո-վուրդի ազատութեան:

Գեղարուեստական բաժինին մէջ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը երգեց Ե. Զարենցի «Գովք Հայաստանին»ն: Ընկեր Մանուէլ Յարութեան Նոր Սերունդի կողմէ կարդաց ուղերձ մը՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի հարիւրամեակին առի-թով: Ընկեր Յ. Պէրպէրեան (Լիոնէն) ջութակով նուագեց Սայաթ Նովայէն ե-րեք երգեր:

Մեներգեցին, Օր. Էլիզապէթ Սար-գիսեան (Արմաւեան), ընկեր Բիւզանդ Գալեան «Զախորդ օրեր», ընկեր Գրիգոր Մանուկեան «Աչուց լինիմ»: Օր. Ժա-նէթ Խաչիկեան արտասանեց «Ոսոք իմ որդոյնը», իսկ փոքրիկն Շաւարշիկ ան-գամ մը եւս ներկաները ուրախացուց իր մենապարով:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ա. Քէօ-սէյեան (Մարսէյլէն), որ յստակ կերպով բացատրեց Դաշնակցութեան ծնունդը եւ գործունէութիւնը.— Դաշնակցութիւնը ծնունդ առաւ հայ յեղափոխականներու ծոցէն, եւ եղաւ միակ հարազատ կու-սակցութիւնը՝ պաշտպանելու ազատու-թիւնը, որպէսզի Հայն ալ ազատ ապրե-լու իրաւունքը ունենայ այս աշխարհին տակ: Դաշնակցութիւնը 69 տարիներ շարունակ պայքարեցաւ ու պիտի պայքարի այն քան ատեն՝ որ չեն իրականացած հայ ժողո-վուրդի արդար պահանջները:

Հանդէսը վերջացաւ նախագահի փակ-ման խօսքերով:

Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

—o—

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ՝ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Առանց քաշուելու, բայց ի բաց յայտ-նեց այդ մարդուն եւ իր գործին խարե-բայութիւնը, եւ ի վերջոյ ցաւ յայտնեց որ տիկինն ալ այդ խարեբայութեան զոհ գացած էր՝ զաւակը այդ դպրոցը դնե-լով: Հոս՝ տիկինը ընդհատեց զանձա-պահը.

— Բայց, Թաղէոս աղա, դուք դպրո-ցական գործերէ չէք հասկնար. Գ. Կոս-տանեան տարիներով Եւրոպա ուսում ա-ռեր է:

— Սուտ է, Հանըմ:

— Վկայականներ ունի:

— Կեղծ են, Հանըմ:

— Մեծ գիտնականներ կը ճանչնայ կոր:

— Վաղ անցիր, Հանըմ:

Տիկինը, բարկացած, ոտքի ելաւ:

— Թաղէոս աղա, անիրաւ էք: Ինչո՞ւ ձեր չճանչցած մարդը վար կը զարնէք:

— Շատ լաւ կը ճանչնամ, Հանըմ, պատասխանեց մարդուկը խորհրդաւոր ժպիտով մը, աս մօրուքը պաշլպօշ չճեր-մկցուցինք, Հանըմ. աս մարդը հիլէ-պազին մէկն է. ես իմ բանը, ըսեցաւ:

Այս կոչտ նախատինքին վրայ, որ յան-դըգնօրէն կ'ուղղուէր այն մարդուն որ իր զաւկը մեծ գիտնական մը, ազգին պարծանքը պիտի ընէր, տիկին Մարկոս-եան, խոժոռադէմ, ոտքի ելաւ:

— Թաղէոս աղա, բաւ, եթէ գիտնայի թէ այս տեսակ բանի մը համար ինծի հետ պիտի տեսնուէիք, չէի ընդունէր ձեր այցելութիւնը:

Ու կեցաւ ճիշդ այն դիրքով որով մարդ մէկը ճամբել կ'ուզէ, առանց «դուրս ե-լէք» ըսելու բացէ ի բաց: Գանձապահը, թէեւ զգաց որ բարկութենէն արիւնը գը-լուխը կը խուժէր, պարտաստամութիւ-նըն ունեցաւ չպայթելու եւ իր տակտի-կան խաղին փոխելու:

— Հանըմ, կ'աղաչեմ, հանդարտեցէք, բաւ պզտաստական չէզտով մը, ես աս մարդուն հետ առնելիք տալիք մը չունիմ, ձեր օգտին, ձեր շահուն համար է որ աս բաները կ'ըսեմ, ձեր աչքերը բանալ կ'ու-զեմ կոր... Կ'աղաչեմ, տիկին, Աստուծու սիրուն, ամիրային յիշատակին սիրուն, զաւկնուդ սիրուն, կ'աղաչեմ երես մի տաք աս մարդուն, զաւկնիդ մի ղրկէք անոր դպրոցը, գէշ կ'ընէք, կը խաբէ կոր ձեզի, կը կողոպտէ կոր ձեզի, ազգին մեղք է, ձեզի մեղք է, մեզի մեղք է, տը-ղնուս ալ մեղք է...

Այս վերջին բառերը արտասանած ա-տեն, Մերկերեանին արցունքը պայթա էր. Թեւերը դէպի հանըմը երկնցուցած, կարծես մեծ շնորհ մը կը պաղատէր: Սիրտակամօրուս ծերուկի մը այդ աղա-չական սրտաշարժ կեցուածքը իր ազդե-ցութիւնը ունեցաւ. հանըմը. հանդար-տած, նորէն նստաւ, հառաչ մը քաշելով: Քահ մը լռութիւն տիրեց:

— Հանըմ, ըսել է որ իմ տուած խոր-հուրդիս չպիտի՞ ականջ կախէք, վրայ բերաւ Մերկերեան վերջապէս:

— Թաղէոս աղա, բաւ հանըմը կտ-րուկ ձայնով մը, ինծի մտիկ ըրէք. գի-տէք թէ որչափ կը սիրեմ զաւակս. չկայ բան մը որ մերժեմ իրեն: Ուղեց աս դպ-րոցը երթալ. կրնայի՞ չղրկել. ոչ: Ղրր-կեցի, ու պիտի ղրկեմ, որովհետեւ աս ձեր խարեբայ ըսած մարդը շատ շնորհ-քով, շատ խելացի, շատ գիտնական մարդ մըն է. խոստացաւ զաւկս մեծ մարդ մը ընել: Ապահով ալ եմ որ պիտի ընէ: Ուրեմն այս մասին խօսիլը աւելորդ է, Թաղէոս աղա, ուրիշ ի՞նչ կայ չիկայ նայինք:

— Հո՞ս ալ բերել տուեր էք Հանըմ, հարցուց զանձապահը խեղդուկ եւ կա-մաց ձայնով մը, զսպուած մոլեգնու-թեամբ:

— Ինչո՞ւ չէ, զաւկիս վարժապետն է, զաւս միշտ բաց է անոր առջեւ...

— Ես, անա՞նկ է մի. խերը տեսնաք ուրեմն ձեր վարժապետին, Հանըմ:

Եւ դէպի դուռ ուղղուելով եւ աջ ձեռ-քը պատին վրայ պտըտցնելով.

— Ահա հոս կը գրեմ կոր, Հանըմ, աս մարդը հիլէպազին մէկն է, ձեր քթին կը խնդայ կոր, փարանիդ ամմէն պիտի ընէ առնէ փախի, եւ եթէ աս բանս չի-տակ չըլլայ, թող առնէ ինծի ալ Թաղէոս Մերկերեան չըսեն: Մնաք բարով:

Եւ անճապարանօք մեկնեցաւ:

Մերկերեան, իր թշնամին, գիւղին թշ-նամին, ժամուն, դպրոցին թշնամին ըլ-լալու իր անպարտելի յամառութեանը մէջ, գերադոյն միջոցի մը դիմել ուզեց, գիտէր որ ամիրայական տիրապետու-թեան ատեն ազգային կամ կրօնական իշ-խանութիւններու անտառաղներուն դէմ շատ անգամ բանադրանք կը կարդացուէր եկեղեցիներու բեմէն: Ինչո՞ւ ուրեմն ին-քն ալ, իբրեւ ամէնազօր Թաղական, գիւղին քարոզիչին միջոցով, բանադրանք մը արտացնել չի տար այդ «ազգին տառ-նը կործանողին» դէմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՍՓԱՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Եղիպտոսէն Տիկին Մալվինա Հազարեան, որ մաս կը կազմէ Գահիրէի սպանական մշակութային Միութեան, մասնաւոր հրաւէրով Մատրիտ գացած է իր ուխտ սպանացի, ֆրանսացի եւ յոյն ընկերուհիներով, Սանթըր Քիւլթիւրէլի դահլիճին մէջ կարգ մը դասախօսութիւններ տալու համար: Տիկին Հազարեան մօտ մէկ ժամ խօսած է սպաներէն լեզուով:

Նոյն նիւթը ունեցած է նաեւ Պարսելոնայի մէջ լեցուն սրահի մը մէջ: Միանգամայն քաջ դաշնակահարուհի, Տիկին Մ. Հազարեան համեմած է իր դասախօսութիւնները նուագելով սպանական տոհմիկ կտորներ, Կրանատայէն հատուածներ:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏՈՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սեբոր — Սօսէ խումբը չորս հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան ընկեր Արտաշէս Պիպէրեանի մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Արայ Պիպէրեանի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկօզեանէ յիսուն հազար ֆրանք նուիրատուն, եւ տասը հազար ֆրանք Տիկին Մուրատի մահուան տարելիցին առթիւ: Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Սարաֆեան տասը հազար: Պ. Աւագեան (Լիոն) հինգ հազար ֆրանք իր մօրը մահուան տարելիցին առիթով: Տէր եւ Տիկին Տիգրան Քէօշկէրեան երկու հազար ֆրանք Տիկին Մուրատի մահուան տարելիցին առիթով: Տիկ. Աննա Սարաճեան երկու հազար ֆրանք Տիկին Ռօզ Պասմաճրեանի մահուան առիթով: Տիկին Լուսի Սալմաստեան երկու հազար ֆրանք իր մօրը մահուան տարելիցին առիթով: Տիկին Եղիսաբէթ Թաթինեան երկու հազար ֆրանք: Պ. Տիգրան Հաճեան հազար ֆրանք:

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ամասիոյ պատմագրքին համար Փարիզ կազմուած յանձնախումբը կը խնդրէ բոլոր Ամասիացիներէն որոնք նկարներ, գրութիւններ կամ ձեռագրեր ունին, նոյն իսկ դպրոցական հանդէսներ, փութան ղրկել հետեւեալ հասցէներուն, վերադարձնելու յանձնառութեամբ:

DEUKMEDJIAN
87, Rue Rébeval, Paris 19e

HADJIDJANIAN
3, Rue Thimonnier, Paris 3e

NIGOGHOSSIAN
2 bis, Rue St. Just, Arnouville les Gonesse (S. et O.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23ԻՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն Երեքշաբթի (27 Հոկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Կամաւորներու Մայր Ընկերակցութիւնը պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին Բոցը:

Արարողութիւնը որ կ'ողեկոչէ Լեգէոնին Դրօշին տրուած Զինուորական Մետալին քառամեակը պիտի վայելէ Նախարար Թրիպուլէի եւ Զօր. Զեյլէրի նախագահութիւնը:

Երկու պատերազմներու հայ նախկին ռազմիկները պաշտօնապէս հրաւիրուած են, մեծ թիւով մասնակցելու:

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե., ժամը 17·30ին:

Արարողութենէն ետք պատուոյ գինեձօն մը պիտի տրուի բոլոր ներկայ անդամներուն:

Նոյն իրիկունը բարեկամական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Սէրքըլ Ռէփիւպլիքէն, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա: Գին՝ 2000 ֆրանք, արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը՝ ՓՐՕ. 54-86, ժամը 14էն սկսեալ:

32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը, նուիրուած՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆի յիշատակին: (իր մահուան քսանամեակին առթիւ): Պիտի խօսին՝ Պ. Լեւոն Տօնիկեան, Արտ. Գմբէթեան եւ Հ. Բալուեան: Պիտի տրուին մեծ երգիչին երաժշտական կտորները:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ցէսանվիլիյէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Անէմեան եղբայրներ երկու հազար Ֆր: Պ. Ս. Սէմէրճեան (Ալֆորվիլ) հազար, Տիկին Հաճի Կիւլիւմիա (Ալֆորվիլ) 500 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Աղամալեան, Պ. Կարապետեան 500ական:

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը նուիրեն.—

Պ. Եզնկիւլեան, Պ. Տէր Արսէնեան հազարական, Պ. Պ. Տէյիրմէնճեան, Ծիպէյեան, Համբարձումեան, Թապիպեան 500ական ֆրանք:

Հրանդ Պալեան (Վէրսայլ) կը նուիրէ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր հիւանդներու ֆոնտին, Պ. Եալընըզեանի ամուսնութեան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Սանոյեան երեք հազար ֆրանք, Բամպուքճեան եղբայրներ երկու հազար, Պ. Պ. Տէվէճեան, Գըլըճեան, Խաչիկեան, Զաքարեան, Կարոլեան, Խորասանճեան եւ Տէր եւ Տիկին Հօտաղեան հազարական ֆրանք:

Պ. Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Սալէրեան: Պ. Թորոսեան, Պ. Սարաֆեան, Պ. Այանեան, Պ. Մէրտանեան, Պ. Թոքաթլեան եւ Գարէն հաստատութիւն 500ական ֆրանք:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ

72, RUE DU FAUBOURG ST. MARTIN
Métro : Château d'Eau, Strasbourg St. Denis, Gare de l'Est

Գեղարուեստական խնամուած բաժին.— Երգ՝ Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ,
1er prix de Conservatoire d'Aix-en-Provence. 1er prix de Conservatoire National supérieur de Paris, 1er prix Festival des Voix d'Or du Luchon

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ MADAME MANUEL MARIE
ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ.— Դաշնակով կ'ընկերակցի Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ եւ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Հայկ. պարեր.— Մենապար եւ զոյգ պար՝ ԼՈՒՍԻԿ եւ ՎԻԳԷՆ
Նուագ.— ԹԱՌԻՍԹ ԳԱՐԵԳԻՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը ղեկավարութեամբ
Robert Seto et ses Rumberos, d'Europe No 1 նուագախումբին
Ձախ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով՝ ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

Ալֆորվիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 20ին, Պուլվար Քարնոյէն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ առիթներով Մշակոյթի Տան ըլլալիք նուիրատուութիւնները ղրկել Չէք Փոստալի հետեւեալ հասցէով՝

Maison de la Culture Arménienne
Chèque Postal : 5.460-11

կամ գանձապահին՝

H. SAMUELIAN
51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

եւ կամ քարտուղարին՝

B. THIBOUKDJIAN
7, Rue Grange Batelière, Paris 9e

ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, թուաբանութեան եւ գիտութեան դասեր կու տայ երիտասարդ ուսանող մը:

Դիմել՝ Յակոբ Գավաֆեանի՝
57 Պուլվ. Ժուռտան, Փարիզ (14):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵՆՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ՝ ժամը երեկոյեան 7ին:

Գեր. Կոմիտաս Վ. Զարգճեան, Պոլսոյ կղերէն պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Բընէ մատրան մէջ:

(83 Ռիւ տ'Արքէօյ):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 28 OCTOBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8632 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4433

"ՄԵՐ ԹՈՒՐԻԿ"Ն ԱԼ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

Մահ՝ մահու վրայ, — մեր կուսակցական եւ հանրային կեանքի բոլոր մարզերէն, համեմատաբար բազմավաստակ կամ համեստ դէմքերէն, անխտիր բոլորըն ալ հաւատաւոր դաշնակցական եւ հանրային դրական տիպարներ, որոնք սերունդի մը եւ այդ սերունդով բնորոշուող շրջանի մը քաղցր աւանդութիւններուն եւ ազնուական բարքերուն մէկ էջը կը փակեն կարծես իրենց հետ ...

Ահաւասիկ նաեւ «Մեր Թուրիկը» (ինչպէս կը կոչէր զինք մեր ժողովուրդը, անոր մէջ հաստատելով ներկայութիւնը ընդհանրական եւ շինարար մտահոգութիւններով ապրող հոգիի մը), — մարդամօտիկ, հաղորդական, սրախօս եւ պուարթախոհ, միշտ դրական, իրատես եւ աննախապաշար, միշտ անկեղծ, անշահախնդիր եւ անվերապահ, որ անդարձ կը մեկնի, «լի ամօք» թերեւս, սակայն մինչեւ վերջին շունչ կենսունակ, գործօն եւ պատրաստ՝ նուիրումի :

Ընկեր Միհրան Թուրիկեան «շուքի մէջ» ապրողներէն էր, անոնցմէ՝ որոնք հանգամանքներու եւ պատասխանատու պաշտօններու մէջ իսկ կը սիրեն չերեւիլ, չփայլիլ, կծկուիլ : Անոր համար ալ երբեք չուզեց եւ չկրցաւ իր պարտականութիւններուն մէջ աւելի անդին անցնիլ, քան համեստ ու զուսպ ժողովականի իր հանգամանքը : Կուսակցական թէ ազգային – ժողովական կեանքի իր պատասխանատու պաշտօններուն մէջ ալ, երկար տարիներ, եղաւ՝ ու մնաց լուռ աշխատանքի եւ անաղմուկ գործի մարդը :

Ծնած էր 1884ին, Քղիի Խուրս գիւղը : 11 տարու պատանի մըն էր, երբ, 1895ի կոտորածներուն, Քղին կը դիմադրէր թրքական խուժդուժութեանց եւ հայածանքներուն : Աւարտելէ ետք տեղւոյն Միացեալ Ընկերութեան վարժարանը, երկու տարի ուսուցչական պաշտօն վարած է : Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, 1911ին, մեկնած է Մ. Նահանգներ :

Ընդհանուր պատերազմի (1918) օրերուն, հայ կամաւորական շարժման եռուն ու ճակատագրական շրջանին, արձանագրուած է Կովկասեան ճակատի խումբերուն մէջ եւ մասնակցած է Քղիի ու Էրզրումի մէջ մղուած կռիւներուն : Այս երկու կեդրոններուն մէջ պատասխանատու գործեր յանձն առած է եւ իր յանձնառութիւնները կատարած պատուով : Կովկաս նահանջող հայկ. ուժերուն հետ գացած է Կովկաս, իսկ 1920 – 1921 թուականներուն անցած է Հալէպ, ուր մնացած է հինգ տարի :

Մեծ դեր ունեցած է այլազգիներու թէ Քիւրտերու կողմէ առեւանգուած Հայերու ազատագրման գործին մէջ, իբրեւ ներկայացուցիչը Մ. Նահանգներու Քղիի Հայր. Միութեան :

Հալէպի մէջ անդամակցած է Ազգ. Միութեան : 1925ին անցած է Պէյրութ, ուր եւս մասնակցած է Ազգ. Գաւառական թէ Քաղաքական ժողովներուն : Նաեւ կուսակցական շարքերու մէջ վարած է պատասխանատու պաշտօններ :

Վերջին քանի մը տարիներուն, մասնաւորաբար սրտի տկարութեան հետեւանքով, ակամայ ձեռնաթափ դարձած էր, սերտ կապ պահելով սակայն կուսակցական թէ հանրային հարցերու հետ եւ տեւաբար հետաքրքրուելով ընդհանրական մեր մտահոգութիւններով :

Ընկեր Թուրիկեան յատկապէս վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, ցնցուեցաւ խորապէս, կարելի է ըսել հիւծեցաւ, ի վերջոյ զգետնուելու համար դառն մահէն, զոր կը ողբանք այսօր հաւաքաբար :

Ընկեր Թուրիկեան նաեւ ծանօթ էր երգիծողի իր խառնուածքով եւ գրագէտի շնորհներով : Իր աշխատակցութիւնը բերած է դաշնակցական մամուլին եւ գրական պարբերաթերթերու : Նաեւ գրական իր գործերուն մէջ փառասիրութենէ, ինքզինք պարտադրելէ խորշեցաւ, հակառակ անոր՝ որ իր կողմէ ստորագրուած բազմաթիւ էջեր վաւերական վկայութիւններ եղան իր տաղանդին : Սրամիտ էր ոչ միայն իր երգիծական նշմարներուն, այլեւ առօրեայ կեանքի մէջ : Ամէնէն մռայլ, ջղային եւ պայթուցիկ մթնոլորտին մէջ անգամ իր մէկ սրախօսութիւնը կրնար արամադրութիւնները շրջել եւ փարատել մարդկային կիրքերը : Հաղորդական, տաքուկ հոգի մը ունէր : Համակ անկեղծութիւն էր եւ անշահախնդրութիւն : Կը սիրէր քաշքշել, սակայն չէր ծաղրեր : Սուր էր իր հեգնանքը, սակայն չարութիւն չունէր երբեք : Ազնիւ, բարի, մարդկային հոգի մը եղաւ, ժողովուրդին եւ համագաղութային շրջանակներու «Թուրիկը» դառնալով :

Իր կորուստը կ'ողբանք հպանցիկ այս քանի մը տողերով եւ կրկնենք հին, մաշած յանկերգը.

— Հողը թեթե՛ւ վրադ, աննման Թուրիկ :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՏԵՆԱՒՈՒԸՐ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ՝ ԽՐՈՒՇՉԵՒԷՆ ԱՌԱՋ

Ինչպէս գրած էինք, Փարիզի եւ Պոնի միջեւ բանակցութիւնները սկսած են՝ Ատենաուըրի Փարիզ այցելութեան թուականը ճշդելու համար : Ֆրանսական մամուլի համաձայն, տը Կոլ – Ատենաուըր տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ :

Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետը Նոյեմբեր 17 – 19 Լոնտոն պիտի գտնուի : Հետեւաբար, դժուար թէ այդ թուականէն առաջ Փարիզ կարենայ գալ :

Լոնտոնէն վերադարձի ճամբուն վրայ ալ Ֆրանսա պիտի չհանդիպի : Արդարեւ՝ Անգլիացիներու կասկածամտութեան ծանօթ՝ Ատենաուըր ամէն ինչ կ'ընէ զանոնք չվշտացնելու համար :

Միւս կողմէ, Պոնի կառավարութեան պաշտօնական բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ Ատենաուըր Ֆրանսա պիտի գայ Խրուշչեւէն առաջ, այսինքն Նոյեմբերի վերջը կամ Դեկտեմբերի սկիզբը : Ամէն պարագայի մէջ, բանբերը յայտնեց թէ այցելութեան թուականը պիտի ճշդուի Ֆրանսայի կողմէ :

Ինչպէս կը տեսնուի՝ Փարիզ դարձած է դիւանագիտական եռուզեռի կեդրոնը : Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լօյտ Նոյեմբեր 11ին պիտի գայ՝ կարեւոր խօսակցութիւններ ունենալու համար. անոր պիտի յաջորդեն Ատենաուըր եւ Խրուշչեւ : Նախագահ Այզընհաուըր եւ Վարչապետ Մաքմիլլըն նոյնպէս Փարիզ պիտի գան՝ դաշնակից մեծերու ժողովի մը համար, Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպումէն առաջ :

Այս պարագան որոշ դժգոհութիւն մը ստեղծած է Անգլիացիներու մօտ, որոնք Ֆրանսայէն ետ չմնալու համար, բացի Ատենաուըրէն, Լոնտոն հրաւիրեցին նաեւ Իտալիոյ Վարչապետն ու Արտաքին նախարարը : Սելվին Լօյտ խորհրդաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Անգլիոյ խորհրդային դեսպանին հետ :

Անգլիա ամէն գնով կ'աշխատի Մեծերու ժողովը գումարել գարունէն առաջ. այս պարագան միակը չէ, որ ճեղք մը բացած է Արեւմտեաններու, մանաւորապէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ : Կան նաեւ «հիմնական տարակարծութիւններ» Խ. Միութեան հետ ըլլալիք բանակցութեանց եղանակին շուրջ :

Անգլիա կ'աշխատի իր քաղաքականութիւնը ընդունելի դարձնել եւրոպական միւս երկիրներուն : Բայց Ֆրանսա եւ Գերմանիա ճիգ չեն խնայեր՝ Անգլիան ալ առնելու համար եւրոպական միութեան մէջ : Այս ուղղութեամբ ուշագրաւ է նախկին վարչապետ Կի Մոլէի մէկ յօդուածը, որ լոյս տեսաւ «Օքսֆորտ» պարբերականի վերջին թիւին մէջ.— Մեծն Բրիտանիա Եւրոպայի հետ պէտք է միաձուլուի, կ'ըսէ ընկերվարական պարագլուխը, մանաւորապէս շեշտելով թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը պէտք է յարի Հասարակաց Շուկային :

Անդրադառնալով եւրոպական միութեան հասնելու միջոցներուն, Կի Մոլէ կ'ըսէ. — «Պէտք է միացնել Եւրոպան՝ տնտեսապէս ու քաղաքականապէս : Եւրոպա մը, որուն անհուն կարողութիւնները կը տեսնուին՝ միայն վեց երկիրներու հասարակապետութեամբ (Հասարակաց Շուկայ) : Ազատ Եւրոպան ազատ Ամերիկայի դաշնակիցն է եւ պիտի կոչուի անոր հետ բաժնելու աշխարհի պատասխանատուութիւնները :

Հասարակապետութեան վեց երկիրները սկսած են այս գործը : Մենք յաջողեցանք մոռնալ արիւնոտ յիշատակները, որոնք անմոռանալի կը թուէին : Անոնք, որ ամէնէն աւելի տառապած էին՝ երկրորդնէ չունեցան եւ մեր երիտասարդութիւնը խանդավառութեամբ դիմաւորեց մեր ժողովուրդներուն այս նոր յարաբերութիւնները» :

Եզրակացնելով, Կի Մոլէ կը գրէ թէ երէկ պատրանք կը թուէր նման միութիւն մը, բայց այսօր իրականութիւն կը դառնայ եւ անգլիացի ժողովուրդը անպայման պիտի անդրադառնայ՝ թէ Եւրոպան միաժամանակ իր Եւրոպան է եւ պիտի ստիպուի ստանձնել միւս ժողովուրդներու պատասխանատուութիւնները :

«ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ...»

Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը շարունակէ խօսիլ ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին :

Անդրադառնալով այս հարցին, ձայնասփիւռը յայտարարեց.— Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ հիմնական տարակարծութիւններ չկան եւ վստահ ենք թէ տը Կոլ – Խրուշչեւ հանդիպումը յաջողութեամբ պիտի պսակուի : Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարելաւելով, այդ հանդիպումը պիտի նպաստէ նաեւ միջազգային լարուած մթնոլորտի մեղմացման :

Շեշտելէ ետք թէ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեամբ քայլ մը եւս առնուած պիտի ըլլայ դէպի Մեծերու ժողովը, ձայնասփիւռը աւելցուց թէ «երկինքը մթագնող քանի մը ամպերու մէջէն բարեկամութեան եւ խաղաղութեան մեղմ զեփիւռ մը սկսած է փչել աշխարհի վրայ» :

ՔԱՍԸՄ ԱՌՈՂՋԱՑԱԾ Է

Իրաքի առողջապահական նախարարութիւնը հաղորդեց որ Քասըմ շատ լաւ է, վէրքերը սպիացած են և ապաքինումը կը շարունակուի բնական ձեւով :

Այսուհանդերձ կացութիւնը շատ լաւ չէ երկրին մէջ, համայնավարները մէկ կողմէն, ազգայնականները միւս կողմէն կը պայքարին Քասըմի դէմ : Մինչ համայնավարները մեծ չափով կորսնցուցած են իրենց ժողովրդականութիւնը, ազգայնականները աւելի հող շահած են :

Ամէն պարագայի մէջ, տարակոյս չկայ թէ Քասըմ այլեւս չունի ոչ իր նախկին վարկը, ոչ ալ հեղինակութիւնը : Համաձայն քաղաքական դէտերու, տասը իրաքցիի վրայ ութը դէմ են կառավարութեան, այս պայմաններու տակ, ի՞նչ կրնայ ընել Քասըմ : Շարունակել իր քաղաքականութիւնը երկու ընդդիմադիր տարրերու մէջտեղ բաւական դժուար է : Եթէ ազգայնականները իրեն կողմնակից կը թուին, պէտք չէ մոռնալ սակայն որ անոնք չեն ներած Քասըմի 13 սպաներու եւ քաղաքական չորս անձնաւորութեանց սպանութիւնը :

Ինչ միջոցներ ալ ձեռք առնուին, յստակ է թէ Քասըմի դիրքը անկայուն եւ վտանգուած է :

Ցօրդանանը, սակայն, պատրաստ է Իրաքը համայնավարներէն փրկելու : Հիւսէյն թագաւորը յայտարարած է տեսակցութեան մը ժամանակ թէ պատրաստ է իր բանակը Իրաք ղրկելու որպէսզի համայնավարները իշխանութեան գլուխ չանցնին : Բայց Ցօրդանանի թագաւորը չէ շեշտած թէ կը միջամտէ միայն այն ատեն՝ երբ Իրաք դիմէ իրեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ ցրուեց լուսնի ցարդ անծանօթ երեսին լուսանկարները, որոնք հրատարակուեցան միջազգային մամուլի մէջ : Երեքշաբթի առտուան ֆրանսական թերթերն ալ հրատարակած էին լուսանկարը : Պատմական թուական մը՝ գիտութեան համար : Լունիք – Գ. այս լուսանկարը առած է Հոկտեմբեր 7ին, երբ լուսինէն 60 – 70.000 քիլմ. հեռաւորութեան մը վրայ կը գտնուէր, Լուսնի եւ Արեւի միջեւ : Ինչպէս ծանօթ է, երկրային հեռադիտակներուն համար անկարելի էր տեսնել լուսնի այն երեսը՝ որ կը գտնուի արեւի կողմը : Լունիք – Գ.ի մէջ զետեղուած գործիքները 40 վայրկեան շարունակ նկարած են լուսինը եւ երկիր փոխանցած : Ուշագրաւ է այն պարագան, թէ խորհրդային գիտնականները առաջին առիթով «աւազացուցած» են լուսինը, տեսնուած վայրերու անուններ դնելու համար. այսպէս որոշ կէտեր այսուհետեւ պիտի կոչուին՝ «Մոսկուայի ծով», «Լոմոնոսովի խառնարան», «Ցիոլքովսկիի խառնարան», «Խորհրդային լեռնաշղթայ» եւն. : Լուսնի նոր քարտէսին մէջ միայն երկու անուններ կան, որոնք ռուսական չեն— «Ժիւլիօ-Քիւրի խառնարան» եւ «Երազներու ծով» :

ԻՏԱԼԻՈՑ քրիստոնեայ – դեմոկրատներու համագումարը կը շարունակուի Ֆիրէնցէի մէջ, լարուած մթնոլորտի մը մէջ : Ժողովականները ամբաստանեցին Սէնեին եւ Փելլան որ ուզած են Իտալիան ալ մասնակից դարձնել Սուէզի յարձակման 1956ին : Բողոքի իբրեւ ցոյց Փելլա ձգած գացած է, իսկ Սէնեի, բարկացած, հերքած է ուժգնօրէն : Գլխաւոր ամբաստանողը 27 տարեկան աղջիկ մըն է որ երիտասարդական շարժումին պարագլուխն է եւ բուռն կողմնակիցը՝ նախկին վարչապետ՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանիի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ նոր երկրաշարժ մը եղած է որուն հետեւանքով 13 հոգի մեռած եւ 23 հոգի վիրաւորուած են : Երկրաշարժըլվանայ լճին հիւսիս արեւմտեան լեռնային շրջանը տեղի ունեցած է, խորհրդային եւ պարսկական սահմանէն հարիւր մղոն հեռու : 537 տուներ փլած են :

ՓԱՐԻԶ Շահը որոշած է ամուսնանալ, երրորդ անգամ ըլլալով : Ապագայ կայսրուհին է 21 տարեկան պարսիկ ուսանողուհի մը որ Փարիզ եկած է օծիտ շինելու : Շահը 41 տարեկան է եւ ամուսնացած աղջիկ մը ունի իր առաջին կնոջմէն :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՁԱՐԹՕՆՔԻ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԶՕՐԱՅԵԱՆ

(Մահուան հարիւրամեակին առթիւ)

Ա.

Գրասէր բարեկամ մը ինծի նուէր բերաւ գործածուած ու մաշած գիրք մը, զոր առանց բանալու, առաջին տպաւորութենէ մը ետք, ուզեցի վերադարձնել: Բարեբախտաբար հետաքրքրութենէ մղուած, բացի առաջին էջը: Գրքին խորագիրն էր Վարժութիւն Ընթերցանութեան ի պէտս դպրոցաց, *աշխատասիրութեամբ՝ Նիկողայոսի Մ. Զօրայեանի: Գրքին հեղինակը եւ տիտղոսը պատճառ եղան, որ շնորհակալութեամբ ընդունիմ այս նուէրը: Հեղինակը մէկն է Զարթօնքի սերունդին ներկայացուցիչներէն, որոնք մեր մշակոյթի եւ հանրային կեանքին մէջ կարեւոր դեր մը կատարած են: Գրքին տիտղոսն ալ այժմէական զատ,* Վարժութիւն Ընթերցանութեան ի պէտս դպրոցաց: *Հայերէնի ուսուցման ձեռնարկ մը հետեւաբար, որ լոյս տեսած է 1851ին Պոլիս,* «Ի Պատրիարքութեան Կոստանդնուպօլսոյ Տ. Յակոբայ Ազգասէր Արքեպիսկոպոսի»: *Կը մնայ աւելցնել որ տպուած է 108 տարի առաջ, Յովհաննէս Միւհէնտիսեանի տպարանին մէջ:*

Յօդուածի մը մէջ առիթն ունեցած եմ անգամ մը յիշատակելու Նիկողայոս Զօրայեանի անունը, իր Յաղագս Ընթերցասիրութեան *գրքին հետ մէկտեղ, որուն երկրորդ տիտղոսն էր՝ «Գիրք կարդալու եղանակաւ մտաւորական մշակութեան հասնելու հարկաւոր խրատներ»:*

Նիկողայոս Զօրայեանի մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւնները տալէ առաջ, իր մահուան հարիւրամեակին առթիւ (1859 Նոյեմբեր 30) թող գրուած ըլլան այս տողերը:

Յիշուած գրքին երկրորդ էջին վրայ կը կարդանք հեղինակին տպուած հետեւեալ գործերը. —

Տնտեսական տեղեկութիւնք *(քաղաքական տնտեսութեան վրայ համառօտ տեղեկութիւններ):*

Նկարագիր Ազգային դաստիարակութեան *(Ազգային դաստիարակութեան թերութիւնները եւ զանոնք ջնջելու հնարքներուն վրայ):*

Հարստութեան ճամբան *(Աշխատասիրութեան եւ խնայողութեան վրայ օգտակար խրատներ, անգլիերէնէ թարգմանուած):*

Ռօպէնսոն Գերմանացի *(Ֆրանսերէնէ թարգմանուած նոր սերունդներուն համար բարգաւաճութեան դիւրին գիրք մը):*

Վարք Յիսուսի *Յիսուսի վարուցը համառօտ պատմութիւնը (Ֆրանսերէնէ թարգմանուած հանդերձ պիտանի յաւելուածներով):*

Վարժութիւն ընթերցանութեանը *կը բաղկանայ 246 էջերէ եւ հետեւեալ բաժանումներով: Նախ* Յառաջաբանութիւնը, *ինչպէս կ'ըսուէր իր ատենին, քսան էջ, եւ յետոյ՝* Յորդոր առ ուսուցիչսն *19 էջ: Յաջորդաբար կը տրուին քսան վարժութիւններ կամ ընթերցանութեան դասեր: Ամէն մէկ դաս կը բաղկանայ. Ա) Ընդհանուր տեղեկութիւններէ, որ ընթերցանութեան բուն նիւթն է. Բ) Բնական պատմութենէ մը, որ կը ներկայացնէ մարդկային մարմնոյ, կենդանիի մը եւ կամ միջատի մը մասին ընդհանուր տեղեկութիւններ. Գ) Առակ մը՝ տրուած նիւթին հետ կապուած կամ խրատ մը եւ Դ՝ Դարձեալ նիւթին մէջէն ընտրուած՝ «վարժութիւն գրաբար բառերու», ուրիշ խօսքով, վարժութիւն ուղղագրութեան դժուար բառերու: Որոնց կը հետեւին հարցումները:*

Ինչպէս կը տեսնուի 108 տարիներ վերջն ալ մայրենի լեզուի ուսուցումը տեղի կ'ունենայ նոյն պայմաններուն մէջ: Ընթերցանութեան մեր դասագիրքերը նոյն մտահոգութիւններով պատրաստուած են: Նախապէս կը տրուի նիւթ մը, բառերու բացատրութիւն եւ հարցումներ: Այն զանազանութեամբ որ ներկայ ձեռնարկները կու տան նաեւ քերականական ծանօթութիւններ, շարադրութեան վարժութիւններ եւ հեղինակին համառօտ կենսագրութիւնը՝ մեծերուն համար, իբրեւ նախապատրաստութիւն՝ գրականութեան պատմութեան:

Ինչ որ ուշադրութիւնս գրաւեց, գրքին քսան նիւթերը, առանց բացառութեան, նոյն մեթոտով առաջ կը տարուին եւ շատ կարեւորութիւն տրուած է բնական պատմութեան նիւթերուն, առաջնութիւն տալով մանաւանդ մարդակազմութեան եւ մարդկային էակին գոյութեան հետ կապուած անհրաժեշտ պիտոյքներուն:

Իբրեւ օրինակ առնենք ԺԱ. վարժութիւնը կամ դասը: Կը խօսուի կերակուրներու եւ խմելիքներու մասին, ինչպէս ձեռք կը բերուին եւայլն: Ասոր կը հետեւին բնական պատմութենէն աքաղաղը եւ հաւը *ընտանի կենդանիները, իբրեւ առակ՝* հաւը եւ ձագերը, *խրատ մը, բառերու ուղղագրութիւնը եւ հարցումներ:*

Կը խորհիմ թէ նոյնիսկ դար մը ետք, եթէ մէկը վերհրատարակէր այս ձեռնարկը, մանաւանդ ընտրուած եւ համապատասխան նկարներով, այսօր ալ իր այժմէութիւնը պիտի պահէր, մեր պատանիներուն տալով հայերէնի ուսուցման անհրաժեշտ եւ ընդհանուր զարգացման բոլոր տարրերը:

Վարժութիւն Ընթերցանութեան *գիրքը իր ժամանակի մանկավարժական մեթոտներուն հետեւողութեամբ պատրաստուած երկասիրութիւն մըն է, որուն յառաջաբանին եւ ուսուցիչներուն ուղղուած «յորդոր»ներուն մասին ալ կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւններ տալ, հեղինակին կենսագրութիւնը եւ կատարած գործը ներկայացնելէ առաջ:*

Ընթերցանութեան այս գիրքը հրատարակելու առաջին նպատակը՝ ուսուցիչներուն դիւրութիւն մը տալ եւ աշակերտներուն առաջին քայլերը «շահաւոր, զուարճալի եւ ապահով» ընելն է: Կ'ընտրէ այնպիսի նիւթեր, որոնք ամէն օր իրենց զգայարաններուն տակ կ'իյնան եւ իրենց ուշադրութիւնը, յիշողութիւնն ու դատողութիւնը զարգացնելու կը ծառայեն: Ցաւալի է որ հասարակ կարդալ մը սորվեցնելու համար առնուազն եօթը տարիներ պէտք են, եւ ասոր պատճառ կը նկատէ մեր դասագիրքերը: Պէտք է որ աշակերտներուն ընտանի եւ հասկնալի բառեր գործածուին եւ հետզհետէ աւելի դժուարները: Այս կերպով տղան ուղիղ պիտի արտասանէ: Հետեւաբար բոլոր գիրքերը առնելու է տղուն ձեռքէն, ու տալու է այնպիսիները, որոնց մէջ գործածուած գաղափարներու բառերը ընտանի են անոնց,

Կարդալ սորվիլը առ հասարակ տղայոց համար տաժանելի եւ ձանձրացուցիչ է: Պէտք չէ աւելի դժուարացնել այդ աշխատանքը: Երկրորդ հոգս եղաւ, կ'ըսէ Նիկողոս Զօրայեան, օգտակար գաղափարներ, տալ եւ անոնց բառերը սորվեցնել: Այնպիսի գիրքեր տեսած է Եւրոպա, որոնց մէջ դժբախտաբար կը խօսուի մարդուս հոգիին եւ անոր անմահութեանը, խղճի, մտքի, անհունութեան, յաւիտենականութեան, կրօնական բնազանցական եւ իմաստասիրական խնդիրներու մասին, այնպէս կարծելով որ եթէ լեզուն պարզ ըլլայ, նիւթերն ալ դիւրաւ պիտի հասկցուին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ
(Le destin d'un homme)

Գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ժապաւէն մը: Այս առաւելութիւններուն զուգահեռ՝ հետաքրքրական իրողութիւն մըն ալ այն որ այս ժապաւէնը գերծ մնացած է, ռուսական ֆիլմերու յատուկ ծանօթ աւելորդաբանութիւններէ, — Ռէժիմին փառաբանութիւնը կամ ալ Սթալինին գովքը:

Պատերազմական կեանքէ առնուած այս գործը կրնար լոկ փառաբանութիւնն ըլլալ խորհրդային մարդուն, կուսակցականին, կամ բանակին: Այդ մարզին մէջ Ռուսերը մեծ վարժութիւն ձեռք ձգած էին Սթալինի օրով եւ այդ իսկ պատճառաւ՝ իրենց շարժանկարը վերածուած էր մարքսեան քարոզչութեանց ամպիոնի մը: «Պէրլինի Անկումը» ժապաւէնը, պատկերազարդ օրինակ մը կրնայ համարուիլ այդ տեսակէտէն: Բայց ահա բան մը փոխուած է վարագոյրէն անդին: Այս նոր ժապաւէնը, որուն բեմադիրը, Ս. Պոնտարչուք, ի յայտ կը բերէ զգայնութիւն եւ զուսպ ճաշակ մը, կը հաստատէ թէ Ռուսերը սկսած են ընդունիլ, գէթ շարժանկարի մարզին մէջ, արեւմտեան ըմբռնումները: Այս իսկ պատճառաւ՝ հանդիսատեսը մասնակից կ'ըլլայ այն ողբերգութեան, որուն զոհն է ռուս քաղաքացի մը՝ պատերազմի չորս տարիներուն: Այս մարդը, համեստ փայտահատ, հանդարտ կեանք մը կը վարէ իր կնոջ եւ երեք զաւակներուն հետ, երբ վրայ կը հասնի պատերազմը: Կը զինուորագրուի եւ վերջապէս գերի եղելով՝ կը տարագրուի Գերմանիա:

Աւելորդ է ըսել թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կ'անցնի իր գերութիւնը: Տաժանակիր աշխատանք, անօթութիւն, վարկաբեկում, տանջանք: Բայց ապրելու հզօր կամքը եւ նաեւ բախտը, ստոյգ մահէ մը կ'ազատեն զինքը, երբ կը վերադառնայ երկիր, ուր իր գիւղը աւերակ է դարձած, իր տունը քարերու կոյտի վերածուած: Իր կինը եւ երկու աղջիկները մեռած: Ողջ մնացած է միայն իր մանչ զաւակը, ան ալ ռուս բանակներուն հետ գերմանական ճակատին վրայ կը կռուի դեռ: Բայց դաժան ճակատագիրը կը հալածէ զինքը, եւ օրին մէկն ալ, վերջնական յաղթանակի վաղորդայնին, կը հասնի գոյժ մը: Իր միակ յոյսը, մանչ զաւակը, ինկած է պատերազմի դաշտին վրայ: Աւա՜ղ, կեանքը կը շարունակուի այս լքուած մարդուն համար եւ պէտք է ուրեմն, իմաստ մը տալ անոր: Այս որբացած հայրը կ'որդեգրէ իր կարգին, փոքր մանուկ մը, որուն ծնողքը նոյնպէս անհետացած են պատերազմի մէջ: Այս երկու խլեակները կը դիմաւորեն կեանքի նոր արշալոյսը, որուն շողերը թէեւ աղօտ, բայց եւ այնպէս կրնան քիչ մը յոյս, քիչ մը պատրանք տալ իրենց տխուր առօրեային:

Պոնտարչուք յաջող ժապաւէն մը կու տայ: Բեմադրութիւնը կատարելապէս պատկերացուցած է պատերազմի շրջանին ապրուած դէպքերը:

Ի տես այս գործին՝ կարելի է եզրակացնել որ եթէ Ռուսերը շարունակեն այս գծով, հաւանական է որ մօտ ատենէն հասնին այն հասունութեան, զոր ձեռք ձգած է արեւմտեան երկիրներու շարժանկարը:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԻՏԷ՞Ք, ԹԷ...

× Հիւլէի եւ հրթիռի դարուն դեռ կան ծովահէններ, որ կ'արշաւեն ծովեզերեայ գիւղերու վրայ եւ բնակիչները կողոպտելէ ետք կրակի կու տան ու կը փճացնեն անոնց տուները Փիլիպպեան Խաղաղական ովկիանոսի կղզիներուն մէջ:

× Կատուները կ'ատեն ջուրը, որովհետեւ անոնց մուշտակը իւղոտ նիւթեր չի պարունակեր եւ երկար ժամանակ հարկ է չորնալու համար:

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Զ.

— Ի՞նչ տեսակ բան է, հէ՞:

Սուրէն գլուխը շարժեց տարտամօրէն, երազկոտ. եւ իր նայուածքը փոխադրելով Անտոնին վիժած տղու դէմքին վրայ, որուն տգեղութիւնը միշտ անակնկալի մը պէս զինքը կ'ապշեցնէր.

— Զուտ տխմար մը, տղաս, բայց մտածկոտ, կեղծ հանճարի տիպար մը, որ փառաւոր ...:

Է.

Այլ սակայն Տաճատ այս անգամ քաջութիւնը ունեցաւ սեղանին մօտենալու եւ երբ կարսոնը իր գլխուն վերեւ կեցած հրամանի կը սպասէր, բաւական վստահ ձայնով մը ապսպրեց իր սուրճը. իր շուրջը աղմուկը այնքան կը բարձրանար ամէն բերաններէ, որ Պալըքճեանին խօսքերը եւ բացականչութիւնները կը կորսուէին բոլորովին. կիները բարձրաձայն կը խնդային իրենց գունաւորուած շրթունքները զգուշաւորութեամբ պրկելով, որպէս զի շպարը չճաթռի, միայն Սուրէն Սահակեանին քով նստած սքանչելի գեղեցկութեամբ կին մը լուռ կը կենար եւ ժպտէր հանդարտօրէն, իր պարզուկ զգեստը, մազերուն շտկուածքը եւ մանաւանդ վճիտ, լուսաւոր կապոյտ աչքերուն հանդարտութիւնը ցոյց կու տային, թէ իր դրացի կիներուն դասակարգին չէր պատկաներ, թէեւ անոնց իսկ անդրադառնալու այդ տարբերութեան՝ արմուկ արմուկի կը խօսէր եւ մօտիկ կ'ընէր զիրենք, երբեմն միայն իր կաթնային մաքուր մորթը թեթեւ մը կը վարդագունէր եւ աչքերը կը մթննային, երբ թէ ամպ մը անցած ըլլար անոնց կապոյտին վրայէն:

— Սոֆի Կաժեւսքա, բան մը ուտել կ'ուզե՞ս, հարցուց Սուրէն իրեն:

Եւ սեղանին տակէն իրեն ցուցուց քսան ֆրանքնոցը:

Սոֆիին մանկական շրթունքներուն վրայէն անփոյթ ժպիտ մը անցաւ եւ ուսերը թեթեւ մը թօթուեց, ի՞նչ կ'անցնէր իր աղուական, չհասկցուած հոգիին մէջէն:

— Ոչ, բայց կարուկ ձայնով մը, ես բոլորովին կուշտ եմ:

Այն ատեն Սուրէն կարսոնը կանչեց եւ իրեն համար ապսպրեց գետնախնձորի աղցան մը, Քաֆէ Միւլլերի *մասնայատկութիւնն էր գետնախնձորի աղցանը, որ մասնաւոր համով մը կը պատրաստէին. ամէնուն ախորժակները գրգռուեցան եւ քիչ մը ետքը սեղանը ծածկուած էր աղցանով լեցուն սկաւառակներով. միայն Անտոն Եարաեան, Տաճատ Զարքեան եւ Սոֆի Կաժեւսքա չէին մասնակցեր այս ճաշին եւ Գաբրիէլ, բոլորովին անուշադիր շուրջը անցած դարձածին, ոտքի վրայ սեւ* բրտէնկոթին *մէջ փաթթուած, գլուխը տժգոյն եւ մելամաղձոտ, աչքերը վերի կոպերուն տակ թափառուն կը մրմնջէր.*

Լինե՛լ թէ չլինել ....:

— Քաղօրէն, քաղօրէն, քաղօրէն... *գոչեց Անտոն ինքզինքէն ելած եւ բոլոր կիները՝ բերաննին գետնախնձորով լեցուն չափազանց զուարճացած եւ ոտքերնին չափով մը գետին զարնելով սկսան գոչել.*

— Քաղօրէն, քաղօրէն, քաղօրէն...

Իր այս անակնկալ յաջողութեան վրայ Անտոն ոտքի ելաւ եւ սկսաւ պտտուիլ: Եզերական բան մը ունէր իր երկայն եւ բարակ սրունքներուն վրայ թառած տխեղծ իրանովը եւ սուր ուսերը ցցուած գրեթէ մինչեւ ականջները, իր այդ շարժումին հետեւանքով թիկնոցը՝ ոսկրոտ եւ նիհար՝ կը կաղապարուէր հագուստին տակէն եւ իրեն կու տային շարագուշակ եւ գիշատիչ թռչունի մը երեւոյթ. բնութենէն այնչափ անիրաւուած տղան յաջողութեան բուռն փափաք մը ունէր կեանքի ամէն բաներուն մէջ. թէեւ բանաստեղծական ճշմարիտ տաղանդով մը օժտուած, իր միտքը՝ կցկտուր եւ անկապակից՝ զինքը անկարող կը դարձնէր ամբողջութիւն մը ըմբռնելու. իր բանաստեղծութեան հատուածներն իսկ անկապակից եւ անձեւ էին. բայց սքանչելի տողեր կը շինէր, գունաւոր, կուռ եւ չափազանց արտայայտիչ, թելադրող պատկերներով եւ ապրող՝ իրենց խտացած իմաստի եւ տէքօրաթիֆ *գեղեցկութեան բնածին եւ ուժգին կեանքով. այնպէս իր միտքը գերադրյն կարողութիւններու եւ անկարողութեան խառնուրդ մըն էր, տեսակ մը հակասական եւ կցկտուր վիճակ, որ կ'երեւէր նաեւ իր խօսքերուն եւ վարմունքին մէջ:*

Հեռու էր գիտակցութիւնը ունենալէ իր մտաւորական անհաւասարակշիռ վիճակին եւ ընդհակառակն ինքզինքին իրաւունք կու տար վեհօրէն արհամարհելու ինչ որ իր մտքին կաղապարէն դուրս կը մնար:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(18 Շար.)

ԾԻԾԱՂ

ՔՆՆԻՉ (ամերիկացի ուսանողին). — Ըսէ թէ՝ տուեալ որեւէ տարուան մը մէջ քանի՞ թոն հանքածուխ արտածուած է Մ. Նահանգներէն:

ՈՒՍԱՆՈՂ — 1492 թուականին, *զերօ* թոն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԻ 100-ԱՄԵԱԿԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ). — Կիրակի, 18 Հոկտեմբերին, գեղեցիկ օդով եւ պատկառելի հոծ բազմութեամբ մը, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ, տօնեցինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան 69րդ տարեդարձը եւ անմահ Քրիստափոր Միքայէլեանի 100-ամեակը (1859 – 1959)։ Ի՜նչ գեղեցիկ զուգադիպում . պատմական նշանակալից պէպք մը, թուական մը մեզի համար ։

Անի Կոմիտէի ժրաջան ընկերները, աջակից ունենալով իրենց Նո՛ր Սերունդի կազմը եւ գաղութիս անձնուէր ուժերը, փայլած էին, յարմար, որոշ չափով ճոխ եւ այլազան յայտագիր մը, որուն գործադրութիւնը յանձնուած էր ընկեր Միսաք Միրզէին (Լիոնէն)։

Բեմ հրաւիրուեցան Նոր Սերունդի երգչախումբի տրամադրելի ուժերը, երգելու համար «Մշակ բանուորը» իբրեւ բացման քայլերգ։ Ապա Նախագահը, կարճ եւ կրակոտ նախաբանէ մը վերջ Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութեան շուրջ, խօսեցաւ նաեւ Քրիստափոր Միքայէլեանի մասին։

Ընկեր Մ. Միրզէ, սկսաւ հրաւիրել գեղարուեստական բաժինին մասնակցողները. եւ առաջին առթիւ, Օր. Օ. Մաղաքեանը, արտասանելու համար Քրիստափոր Միքայէլեանի յիշատակին նուիրուած տողեր ։

Հեզիկ եւ քաղցրիկ ձայնով մեներգեց Օր. Վ. Մուրատեան, որուն յաջորդեց փոքրիկն Ս. Բարսեղեանց իբրեւ արտասանող։ Ապա, հետզհետէ, բեմ բարձրացան Տիկին Վարդուհի Թոտիկեան, երգելով Գ. Մ. Ալէմշահի հայրենաշունչ երգերէն մին, եւ Օր. Անահիտ Կարապետեան, կարդալու համար Վիէնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի անունով իմաստալից եւ նոյնքան խրոխտ ուղերձ մը ։

Ուղերձէն ետք, շատեր, առաջին անգամն ըլլալով լսեցին ընկեր Աւագ Լուսարեւեանի փոքրիկ բանախօսութիւնը. Աշխոյժ ձեւերով եւ երիտասարդական խանդով, մեր երիտասարդ ընկերը իրեն բնորոշ ընտրած էր շատ պատշաճ ձեւով, Հայրենիքը, Նոր Սերունդը եւ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը եւ որոնց մասին յայտնեց ուշագրաւ մտքեր եւ առաջադրութիւններ։

Ներշնչուած այս ջերմիկ մթնոլորտէն, Գ. Յ. Մաթոսեան արտասանեց նոյնքան խանդավառ տողեր, խլելով ծափեր ։

Մեներգ մը, «Նպատակիս համնիս միայն» ընկեր Մարտ. Գասմաճեանի կողմէ եւ արտասանութիւն մը ընկեր Հ. Զաքարեանի կողմէ, վերջ դրին գեղարուեստական առաջին բաժինին ։

Եւ ահա, հանդիսաւոր պահը ունկնդրելու համար օրուան պաշտօնական բանախօսը՝ ընկեր Աս. Ֆէօսէյեան (Մարսէյլէն)։ «Սիրելի հայրենակիցներ, պէտք է եւ արդար է որ տարին մէկ անգամ խօսինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան, իր մեծ հիմնադիրներու, հերոս յեղափոխականներու, ինչպէս նաեւ մտքի, գրչի մշակներու մասին»։

Եւ ապա, համառօտ պատմականը ընելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդին եւ Հայութեան անսասան եւ աննախանձելի վիճակին, բանախօսը, ծանրացաւ նաեւ Քրիստափոր Միքայէլեանի բացառիկ անձնաւորութեան եւ անոր բեղուն գործունէութեան վրայ։

Յիշեց նաեւ որ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միակ կուսակցութիւնը հանդիսացաւ կոչ ընելու ցրուած, տարտղնուած Հայութեան մեծն Ակնունիի ձայնով ու գրիչով՝ դէպի երկիր, դէպի հայրենի կասը ։

Եւ արդէն, շեշտեց բանախօսը, միայն Հայաստանի անկախութեան իրականացումը կը բաւէ որ հայ ժողովուրդը, համայն Հայութիւնը երախտապէտ գտնուի մեր կուսակցութեան հանդէպ։ Մեր դատը չէ վերջացած, շարունակեց ան, — Մեր սրբազան եւ արդար դատը ։ Ամէնքս, անխտիր եւ միասնաբար, առաջնորդութեամբ Դաշնակցութեան, հետապնդելու ենք, անվհատ եւ յամառօրէն մեր իրաւունքներու, մեր պահանջքներու անմոռանալի դատը ։

Այս տօնակատարութեան առթիւ եկէք, միաձայն, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, գոչենք «կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» ։ Սրահի բազմութեան խանդավառ ծափերը ծածկեցին բանախօսի վերջին խօսքերը։

Կենդանի պատկեր մը, վերջացնելէ առաջ։ Բեմին մէկ անկիւնը պարզուկ աղբիւր մը երեւցաւ որուն կը մօտենար յամրօրէն, ջուր առնելու համար, հայ օրիորդ մը (Տիկին Վ. Թոտիկեան), հայրենի տարազով եւ կուժն ուսին «Պարզիր աղբիւր ...» երգելով։ Բեմին ձախ կողմէն հասաւ անակնկալօրէն հայ մարտիկ մը՝ շողշողուն տարազով (ընկեր Յովհ. Ուզունեան), եւ որուն երեւումը փոխանակ սարսափ ազդելու, ընդհակառակն առիթ կ'ընծայէ փոխն ի փոխ երգելու, արտայայտելով քնքոյշ սիրոյ զգացումներ եւ առաջադրութիւններ գործակցելու հայրենի սրբազան շահերուն ներքեւ ։

Այս անգամ, ընդհանուր ծափերու, տարափին տակ, հանդէսը վերջացաւ, եւ հասարակութիւնը լաւագոյն տրամադրութեամբ հեռացաւ սրահէն .

— Յ. Կապ. Խաչի դպրոցները, վերամուտէն ասդին, բացուած են կանոնաւորապէս, ուսուցիչ ունենալով Գ. Կ. Տէրմոյեանը։ Հիմա, ծնողներուն կը մնայ, նախանձելի փութկոտութեամբ մը արձանագրել տալու իրենց զաւակները — ապագայ Հայութիւնը — երեկոյեան այս դիւրատար դասընթացքներուն եւ որոնք, որեւէ կերպով չեն կրնար արգիլել հանգստանալ իրենց առօրեական եւ պարտաւորիչ դասերուն եւ պարտականութեանց։ Ծնողաց ջանքը աւեր կը գործէ, ճիշդ է. եւ այս պատճառով պէտք է միջոցներու մասին խորհիլ, քանի ուշ չէ ։

— Հ. Մ. Ը. Մ. — Մեր տղաքը եւ իրենց ժրաջան վարչական կազմը, ձեռք ձեռքի տուած սկսած են արդէն մարզական եղանակը 1959 – 60, որուն սկզբնաւորութիւնը թէեւ քիչ մը դժուարին եղաւ, սակայն, վստահ ենք որ տակաւ առ տակաւ կազմակերպուելով՝ մեր մարզիկները յաղթանակներ արձանագրելով, պիտի կարենան լաւագոյն դիրքը գրաւել երկրորդ դասակարգի մրցարգ խումբերուն մէջ ։

Վարչութիւնը, այս տարի կրցաւ իրականացնել վերջապէս երկար տարիներու պահանջք մը. մեր մարզիկները ունին իրենց հանդերձարանը (վէսթիէր), դաշտին մէկ անկիւնը կառուցուած, վայելուչ եւ հանգստաւէտ ։

Կը մնայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տնտեսականը ուժեղացնել. եւ որուն համար, ինչպէս կը լսեմ, իրենք մարզիկները եւ վարչական անդամները կը պատրաստեն ներկայացում մը տալու . «Ամերիկահայ փեսացուն» երեք արար, յառաջիկայ 14 Նոյեմբերին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ։

Կ. Տ.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

(Յապաղած)

Հոկտեմբեր 11, Կիրակի։ Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնը, լեցուած մինչեւ վերնատունը։ Ամէն տարի գիտութեան եւ արուեստի այս պատմական տաճարին մէջ, անխտիր ամէն Հայ, մանաւանդ մանուկները կուգան ներկայ ըլլալու Փարիզահայ գաղութի այս ազգային հանդիսաւոր տօնակատարութեան ։ Սորպոնի Թագաժամին մէջ կը տիրէր արտակարգ եռուզեռ մը, երբ Մխիթարեան, Դպրոցասէրի եւ Ալֆորվիլի հինգշաբթի օրուան վարժարաններու աշակերտները, մանաւոր փոխադրութեան կառքերով կը ժամանէին եւ իրենց ուսուցիչներով կ'առաջնորդուէին ներս ։

Հանդէսը բացուեցաւ Ֆրանսական եւ հայկ. քայլերգներով և «Շարական Թարգմանչաց» երգուեցաւ եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի։

Բեմի վրայ են Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան, մեծ հայասէր Ակադեմական Լուի Մարէնի ներկայացուցիչ՝ Տիկինը եւ եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ Գ. Սեղրակ Քարեան։ Այս վերջինը պերճախօս ճառով մը Ֆրանսերէն լեզուով ներկայացուց հայ ժողովուրդի պատմական շրջաններու մէջ անցուցած հաւատքի եւ յուսահատութեան օրերը, դրացի ազգերու մղած պայքարներու ուժգնութիւնը, պանծացուց Ե.րդ դարու հայ գիրերու գիւտով կատարուած հրաշքը, Ս. Մեսրոպը եւ Թարգմանիչներու փաղանգը, որոնք հիմը դրին հայ մշակոյթին, մեր ժողովուրդի գոյութեան սպառնացող վտանգին առջեւ թումբեր կանգնեցին ։

Երբ աշակերտները մուտք գործեցին Թարգմանչաց անուններով, «Ով մեծասքանչ դու լեզու» եւ զանազան վերտառութիւններով, սրահը կը դղրդար ծափերով ։ Արմենակ Արապեան խորհրդաւոր մթութեան մէջ երգեց յուզիչ մեղեդի մը։ Արտասանեցին աշակերտներ Գուրմաջեան եղբայր եւ քոյրեր, եւ Ապունի Յովհաննէսեան ։

Գ. Արտաշէս Գմբէթեան արտասանեց, Ս. Մեսրոպի ծնունդ, Սիամանթոյի քերթուածը։

Մխիթարեան վարժարանի սաներէն Փանիկ Մենէշեան եւ Համազասպ Կիւլեան արտասանեցին երկու քերթուած Ալիշանէն։ Երգեց Օր. Իրիս Գիւլպիւլեան Ալէմշահէն, Սահառունիէն եւ Ա. Խաչատուրեանէն ։

Արտասանութիւնները յաջորդեցին իրարու։ Սարգիս Գօգոսեան (Մարսէյլէն) մեր հին եւ նոր գրականութեան պարտէզներէն՝ ընտիր կտորներ։ Տիկ. Հայկուհի Խաչեան – Լա Շասանը, իր մշակուած արուեստագիտուհիի ապրումներով եւ յուզումներով եկեղեցականացուց ամբողջ սրահը ։ Դաշնակահար Արթօ Գէնօն ներշնչուած, նուագեց կտորներ Վէբրաի – Լիսթ եւ Շոփէնէն ։ Ահա Մկրտիչ Գօգոսեան իր հմայիչ ձայնով, որու կ'ընկերանայ դաշնակով Կարպիս Աֆրիկեան, Սիփան Կոմիտասի ղեկավարը ։

Արա Պարթեւեան դարձեալ բեմին վրայ իր խումբով, «Տէր կեցո», «Հայ պատանին», «Արագ գիրը», «Հայուն լեզուն», որոնք երգուեցան ներդաշնակօրէն։ Ապա սկսան Հայկական պարերը, Օր. Ալիս Գօյաճեան «Սեւան» խումբով։ Դպրոցասէրի աշակերտութիւնը ներկայացուց «Ես կը պաշտեմ Հայոց լեզուն» Ենովք Արմէնի ։ Տիկին Անժէլ Թաղւորեան ընկերացաւ դաշնակով թէ պարերու եւ թէ երգերուն ։

Վերջին խօսքը Սրբազան հօրն էր ։

Կատարեալ լռութեան մէջ ոգեկոչեց մեր ազգային Սուրբերուն յիշատակը ։ «Անոնք եկեղեցին, դպրոցը, մշակոյթը, գիրը հայացուցին։ Պատգամեցին թէ ազգը ոգի մըն է, հոգեկան սկզբունք մը։ Անոնք, Թարգմանիչները, իրենց մէջ ունէին անձնազոհութիւն, ազգային ոգի տարերային ուժը։ Ցեղային հպարտութեամբ յիշենք անոնց անունները ամէն տարի այս օրը ։ Սահակ – Մեսրոպի եւ մեր բոլոր Թարգմանիչներու յիշատակը մեր մտքի ամենանուիրական սրբավայրին մէջ վերածենք պաշտամունքի» ։

Հանդէսը այնքան տպաւորիչ էր, որ նոյնիսկ Տիկին Լուի Մարէն, հակառակ իր տկարութեան, խանդավառութեամբ հետեւեցաւ ցերեկոյթին մինչեւ վերջը ։

Այս տօնը փարիզահայութեան անշարժ եւ նուիրականացած օրը դարձած է այլեւս. որովհետեւ այս տօնը պիտի ցնցէ անտարբերներու հոգիները, որպէսզի կարենան փորձենք մեր բոլոր միջոցներով, փրկելու համար Հայոց լեզուն եւ լեզուին հետ մասնաւորապէս մեր արմատախիլ եւ ցիրուցան հայ նոր սերունդը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

— Կ'ըլլա՞յ մի կ'ըլլայ, ես քուկին խերըդ կ'անիծեմ, չուն, մոլատ. բայց առանկ ամենածանր որոշման մը պատասխանատուութիւնը միս մինակ ինք շըստանձնելու յետին ողջմտութիւն մը ունեցաւ ։

— Մէկալ աղաներուն ալ մէկ մը հարցունենք, մտածեց ։

Կիրակի օրը բոլոր Թաղականները հաւաքուեցան։ Ատենապետը որ քանի տարիէ ի վեր բոլոր Թաղական խորհուրդներուն անշարժ ատենապետն էր, պէր, կոպիտ, հարուստ, ապէս մարդ մը, յատակայս վար իջաւ գիւղէն, ուր օդափոխութեան գացած էր։ Մերկերեան, բորբոքուած պերճախօսութեամբ մը, Թաղին կացութեան մէկ մանրամասն պատկերը գծեց՝ շատ ողբալի գոյներու տակ ներկայացնելով զայն, եւ վերջացուց՝ սա մեծ ու ահեղ բացագանչութիւնը թնդացնելով .

— Էֆէնտիներ, մէկ մարդ մը այսօր ազգը կործանելու եկեր է, ձգելո՞ւ ենք մի ։

Տիրող լռութեան մէջ, ատենապետին ճաթած, ճարպոտ ձայնը խաղաց .

— Ծօ, աս չափիլոն ո՞վ է, ինծի ինչո՞ւ խապար մը չտուիք, ծօ վայ շանզաւակ ... ծօ վայ ....

Եւ հայհոյանքներու անձրեւ մըն կը տեղաց Կոստանեանի գլուխն ի վար ։

— Ի՞նչ ընելու է, ան նայինք, վրայ եկաւ ուրիշ մը երբ որ անձրեւը դադրեցաւ ։

— Բանադրելու է, էֆէնտիմ, բանադրելու է, պոռաց Մերկերեան ձեռքը սեղանին զարնելով, կը բանադրես, կը լմննայ կ'երթայ... կարճ ճամբան աս է։

Բոլոր Թաղականները իրարու երես նայեցան, միջոցին այլանդակութենէն ահամըռկած ։

— Շատ աղէկ ամմա, առարկեց անզլէն ողջամիտ ծերուկ մը, նայինք պատրիքը թող կուտա՞յ։ Կրօնական ժողով մը ի՞նչ կ'ըսէ ... մենք ո՞վ ենք որ մարդ բանադրել պիտի տանք ...

— Մենք ո՞վ ենք մի, կանչեց Մերկերեան հնդկահաւի պէս կաս կարմիր կտրած ։ Ես պիտի բանադրել տամ, պոռաց ոտքի ելլալով... Հէ՞, ի՞նչ ըսիք, էֆէնտի, աւելցուց ատենապետին դառնալով, որ Մերկերեանի այդքան հեղինակաւոր շեշտին վրայ երեսը թթուեցուցած էր ։

— Ծանըմ, սոր կարճ ճամբան կայ, պատասխանեց ատենապետը, մեր տղոցը ծառքով գիշեր մը թէմիզ տայախ մը քաշել կուտանք, ան բուրդուրայածէ կը փախի... բանադրանքը ի՞նչ է ....։

— Ախ, ախ, բանադրելու է, կ'ոռնար Մերկերեան, մօրուքը քաշկռտելով կատղութենէն։

— Մէյ մը քարոզիչին հարցնենք նայինք ի՞նչ կ'ըսէ, առաջարկեց անգամ մը՝ այդ անվերջանալի խորհրդակցութիւնը ելք մը յանգեցնելու համար ։

Մերկերեան, փրկութեան գերանին պլլուելու պէս դուրս նետուեցաւ ։

— Մարկոս աղբար, պոռաց շնչասպառ, սա հայր սուրբը հոս կանչէ ։

— Աղա, քարոզ կուտայ կոր ։

Թաղէոս աղա մռնչեց՝ դառնալով վագրին պէս, որ ուր որ դառնայ երկաթէ պատը կը զարնէ իր դէմը ։

— Ծօ ան կէվէզէն ե՞րբ պիտի լմընցունէ քարոզը աէ ...

Խորհուրդը սակայն մնաց. սիկառներ ծխուեցան լուռ ու մունջ։ Քառորդ մը անցաւ։ Թաղէոս աղա դռնէն .

— Մարկոս, քարոզը լմնցա՞ւ ։

— Չէ, աղա։

— Ծօ բաէ սա մարդուն կարճ թող կապէ, պէտքի բան կայ հոս ...

— Զըլլար, աղա, ամօթ է, մեղք է...

— Սերսեմ ...

Քառորդ մըն ալ անցաւ։ Հեռուէն՝ վարդապետին ձայնին ճայթիւնները կը հասնէին, մուրճի պէս իջնալով Թաղէոս աղային գլխուն, որ լռելեայն կը քֆրէր։

Յանկարծ, ատենապետը, որ իր գիտութեանը եւ արիութեանը պատճառաւ անհամբեր մարդ մըն էր, ոտքի ելաւ ։

— Ես մարդ պիտի սպանեմ, գործ ունիմ, ինծի ներողութիւն, էֆէնտիներ, բաւ դուրս ուղղուելով։ Ինծի հարցնէք նէ, բանադրանքի տեղ ծեծելու է այդ մարդը, աւելցուց ետին դառնալով. ծեծ, ծեծ, ատամներուն պապանձա ծեծ ...

Ու մեկնեցաւ ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԻՄԻԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ եւ բնագիտութեան Նոպէլեան մրցանակները ստացան երկու Ամերիկացի եւ մէկ Ձեխ գիտուններ ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի նիստը բացուեցաւ երեքշաբթի օր, լաւատես մթնոլորտի մը մէջ ։ Ներկայ էին 1378 պատգամաւորներ որոնց մէկ քառորդը՝ կին ։ Տարակոյս չկայ որ վարչապետ Խրուշչեւի ճամբորդութիւնները, տեսակցութիւնները, խորհրդակցութիւնները մեծապէս նպաստած են իր վարկին եւ հեղինակութեան եւ Ուկրանիոյ գիւղացին եղած է «խաղաղութեան ախոյեանը», եթէ ոչ աշխարհի՝ առնուազն իր ժողովուրդին աչքին ։

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՈՅԻ հանդէպ իր հաւատարմութիւնը ցոյց տալու համար՝ Քուպայի ժողովուրդը ընդհանուր գործադուլ ըրաւ, բողոքելով օտար նախայարձակներու եւ «Միացեալ Նահանգներու հողամասէն եկած օդանաւերու» դէմ ։ Հսկայ ցոյց մը տեղի ունեցաւ, որուն մասնակցեցան մօտ մէկ միլիոն հոգի ։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԷՆ վաթսուն հազար լիտր կաթ եկաւ Ֆրանսա ։ Կաթի ներածումը պիտի շարունակուի, օրական մինչեւ երկու հարիւր հազար լիտր քանակութեամբ ։

Տոքթ. եւ Տիկին Ալեքս Վեռնէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արշակ Էքմէքճեան եւ զաւակը եւ Գախթիարեան, Տամլամայեան ընտանիքները եւ համայն ազգականք ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԷՏՈՒԱՐ ԽԱԶԸՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. Ձին ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս հինգշաբթի (Հոկտ. 29) ժամը 15.45ին ։ Հաւաքուիլ Մոնմորանսիի հիւանդանոցը, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը ։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ՝ բարեսիրական կազմակերպութեանց ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ անկախ պատճառներով ։ Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը ։

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210). —

« Միզող տղան» Պրիւքսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ). — Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պրոնշթայն). — Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշճեան). — Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Հայաստանի վարդերը (Շահինեան). — Վաղուան մարդոց սընունդը (Տոքթ. Պօղոսեան). — Երբ սըրտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան). — Խլիրդը կը բուժուի՞ ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան). — Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիթունի). — Ատամնաբոյժին խրատները (Ս. Ռսկեան). — Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեան). — Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քաղեան). — Արուեստական չէզոքութիւն (Խաչունի). — Տաղ Թիւթիւնի. — Մրցում ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ. — Տարեկան 1500 փրանք Ֆրանսայի համար, 1750 փրանք արտասահմանի համար ։ Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յառաջի խմբագրատան հասցէով ։

ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, Թուաբանութեան եւ գիտութեան դասեր կուտայ երիտասարդուհի մը ։

Դիմել՝ Յակոբ Գավաֆեանի՝

57 Պուլվ. Ժուրտան, Փարիզ (14) ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ երեկոյեան մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սըրահը, Մարսէյլ ։

Կը նախագահէ ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Կամաւորներու Մայր Ընկերակցութիւնը պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին Բոցը ։

Արարողութիւնը որ կ'ողեկոչէ Լեգէոնին Դրօշին տրուած Զինուորական Մետալին քառամեակը պիտի վայելէ Նախարար Թրիպուլէի եւ Զօր. Զէլլէրի նախագահութիւնը ։

Երկու պատերազմներու հայ նախկին ռազմիկները պաշտօնապէս հրաւիրուած են, մեծ թիւով մասնակցելու ։

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե., ժամը 17.30ին ։

Արարողութենէն ետք պատուոյ գինեձօն մը պիտի տրուի բոլոր ներկայ անդամներուն ։

Նոյն երեկոյեան բարեկամական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Սէրքըլ Ռէփիւպլիքէն, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա ։ Գին՝ 2000 ֆրանք, արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը՝ ՓՐՕ. 54-86, ժամը 14էն սկսեալ ։ 32 Րիւ տը Թրէվիզ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան. — Ոմն 5000 ֆրանք, Մարսէյլէն Տիկին Սուպալեան հազար, Տիկ. Պ. Գարագաշեան երկու հազար, Սիրաքեան ընտանիք հոգեհանգիստի առթիւ չորս հազար, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Պէրպէրեան իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ երկու հազար ֆր. ։

Լիոնի Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. —

Տիկին Եղսա Յովհաննէսեանէ իր ամուսնոյն մահուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ հազար ֆրանք ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէի սրահը, նուիրուած՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ յիշատակին ։ (իր մահուան քառամեակին առթիւ) ։ Պիտի խօսին՝ Պ. Լեւոն Տօնիկեան, Արտ. Գմբէթեան եւ Հ. Բալուեան ։ Պիտի տրուին մեծ երգիչին երաժշտական կտորները ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Նոյեմբեր 2ի երկուշաբթի օրը ժամը 3ին, դպրոցի սրահը ։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը ։ Այս ժողովին պիտի քաշուի Շաւիլի բոլոր ընկերուհիներու խմբանկարը, Ամերիկայի Հ. Օգն. Խաչի յիսնամեակին առթիւ հըրատարակուելիք բացառիկ թերթին մէջ դրուելու համար ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն անպատճառ ներկայ գըտնուիլ այս ժողովին եւ միասին բերել իրենց անդամատետրերը ։

ՀԱՑԱՃԷԽ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԷՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ՝ ժամը երեկոյեան 7ին ։

Գեր. Կոմիտաս Վ. Չարըճեան, Պոլսոյ կղերէն պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Րընէ մատրան մէջ ։

(83 Ռիւ տ'Արֆէօյ) ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23ԻՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ

72, RUE DU FAUBOURG ST. MARTIN
Métro : Château d'Eau, Strasbourg St. Denis, Gare de l'Est

Կը նախագահէ՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Հ.Յ.Դ. ՆորՍերունդի ներկայացուցիչը

Գեղարուեստական խնամուած բաժին. — Երգ՝ Օր. ԺՈԶԷ ՎԷՄԵԱՆ,
1er prix de Conservatoire d'Aix-en-Provence, 1er prix de Conservatoire National supérieur de Paris,
1er prix Festival des Voix d'Or du Luchon

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ MADAME MANUEL MARIE

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ. — Դաշնակով կ'ընկերակցի Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ եւ – ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայկ. պարեր. — Մենապար եւ զոյգ պար՝ ԼՈՒՍԻԿ եւ ՎԻԳԷՆ

Նուագ. — ԹԱՌԻՍԹ ԳԱՐԵԳԻՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը ղեկավարութեամբ

Robert Seto et ses Rumberos, d'Europe No 1 նուագախումբին

Ճոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով՝ ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

Օրուան խօսնակն է Ընկ. ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Ալֆորվիլէն օթոքարը կը մեկնի ժամը 20ին, Պուլվար Քարնոյէն ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 R. C. Seine 57 A 2731 Téléph : PRO. 86-60 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ JEUDI 29 OCTOBRE 1959

35րդ ՏԱՐԻ Թիւ [illegible] 35EME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4434

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կատարեալ համաձայնութիւն մը կարելի չեղաւ գոյացնել վերին ժողովի թուականին մասին։

Մինչ Արեւելքը՝ յանձին Նիքիթա Սերկէյվիչ Խրուշչեւի մէկ կարծիք ունի ամէն նիւթի շուրջ, շնորհիւ արբանեակներու հնազանդ «համաձայնութեան», Արեւմուտքը միջտ տարակարծիք է եւ Ատլանտեան Ուխտի մեծ անդամները տարբեր տեսակէտներ կը յայտնեն։ Այս՝ ցոյց կուտայ անշուշտ ոչ թէ տկարութիւն մը այլ՝ ազատ մտածելու եւ ազատ որոշում տալու կարելիութիւն մը, որ կը պատկանին իրաւ ժողովրդավար պետութեանց։

Ատլանտեան տարակարծութեան պատասխանատու կը նկատուի Զօր. տը Կօլ եւ նոյն Ուխտին դժգոհն է Անգլիա։

Մինչ Մեծն Բրիտանիա կ՚ուզէ ժամ առաջ գումարել տալ վերին ժողովը որուն գլխաւոր ջատագովն է՝ յաղթական վարչապետ՝ Մաքմիլըն, Զօր. տը Կօլ յետաձգելու կողմնակից է։

Մաքմիլըն, այսինքն Անգլիան, չուզեր զօրաւոր Եւրոպա մը եւ մանաւանդ՝ Գերմանիա – Ֆրանսա մերձեցում մը որ նոր ուժ մը կրնայ ըլլալ Ատլանտեան ակումբին մէջ եւ իր խօսքն ունենալ ընդդէմ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ։ Այս տեսակէտը մաս կը կազմէ Անգլիոյ հին եւ մնայուն քաղաքականութեան։

Անգլիան կ՚ուզէ որ վերին ժողովը ունենայ լայն օրակարգ մը եւ հոն խօսուի ամէն բանի շուրջ, այսինքն նաեւ Պերլինի եւ Գերմանիոյ։

Այս կարծիքը չունի Տոքթ. Քոնրատ Ատենաուըր եւ յստակօրէն յայտնեց Գերմանիոյ տեսակէտը կիրակի օր.— Վերին ժողովի օրակարգը իբրեւ առաջին եւ միակ հարց պէտք է ունենայ՝ ապազինումը հիւլէական եւ դասական զէնքերու։

Այս ուղղութեամբ պիտի խօսի տը Կօլին հետ, Խրուշչեւի Փարիզ գալէն առաջ։ Մտահոգութեան նոր պատճառ մը Մաքմիլընի համար։

Ինչո՞ւ սակայն Զօր. տը Կօլ կ՚ուզէ յետաձգել վերին ժողովը մինչեւ գարուն։ Կը թուի թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը կ՚ուզէ ժողովէն առաջ լուծել Ալժերիոյ հարցը, առնուազն ծանօթ ըլլալ ՄԱԿի որոշումին այդ հարցին մասին։ Տը Կօլ կ՚ուզէ նաեւ կազմակերպուած Եւրոպա մը — Ֆրանսա – Իտալիա – Սպանիա — որ տեսակ մը իրաւարարի դեր խաղայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։ Անհաւանական չէ նաեւ որ Նախագահ-Զօրավարը բաժնէ Ատենաուըրի կարծիքը եւ փորձէ օրակարգէն դուրս ձգել Պերլինի հարցը։

Դաշնակցային Գերմանիոյ Վարչապետը չուզեր մասնակցիլ վերին ժողովի մը եւ կը մերժէ նաեւ ընդունիլ որեւէ որոշում Գերմանիոյ մասին, այդ ժողովին կողմէ տրուած, եթէ այդ որոշումը չհամապատասխանէ գերմանական շահերուն։

Այս պայմաններու տակ Անգլիոյ դժգոհութիւնը ակներեւ է եւ մամուլը նոր առիթ մը կը գտնէ ծանր յարձակումներ ընելու համար Ֆրանսայի վրայ։ Մինչ տը Կօլ կը փորձէ, ամէն գնով, միջազգային վարկ մը ապահովել Ֆրանսայի եւ անոր տալ իր անցեալին արժանի տեղը, Անգլիա կ՚ուզէ որ ան մնայ միշտ հետեւորդի դերին մէջ եւ միայն «ամէն» բսէ Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ կարծիքներուն։ «Կարելի է վերին ժողով մը ընել առանց տը Կոլի եթէ ան չուզեր մասնակցիլ» կ՚ըսէ նոյնիսկ Սրնտէյ Էքսփրէս։

Բայց Վարչապետ Տըպրէ երեքշաբթի օր Խորհրդարանին առջեւ պարզեց կառավարութեան կարծիքը վերին ժողովի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՖԷՐ ԲՈՒՌՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԷՆԻ ԴԷՄ

Երեքշաբթի օր բացուեցաւ Ծերակոյտի ժողովը։ Վարչապետ Տըպրէ կարդաց կառավարութեան յայտարարութիւնը արտաքին քաղաքականութեան մասին.— Կը փափաքինք որ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ մթնոլորտը մեղմանայ. հարկ չկայ ցոյց տալու մեր շահը՝ այս քաղաքականութեան մէջ, քանի որ պատերազմի մը պարագային Ֆրանսա որեւէ երկրէ աւելի սպառնալիքի տակ պիտի ըլլայ։

Նկատի առնելով այս բոլորը, բսաւ Տըպրէ, Մեծերու ժողովը կը շարունակէ մեծ կարեւորութիւն մը ներկայացնել. ահա՛ թէ ինչո՞ւ Ֆրանսա նման ժողովի մը սկզբունքով համաձայն է, պայմանաւ որ անոր ներկայացուած առաւելութիւնները օգտագործուին։

Խօսեցաւ նաեւ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեան մասին, շեշտելով թէ այդ հանդիպումը մեծապէս օգտակար կրնայ ըլլալ. կարծիքի փոխանակութիւններ պիտի ըլլան ոչ միայն Ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութեանց, այլեւ Գերմանիոյ եւ զինաթափութեան մասին։

Վարչապետը յիշեց նաեւ թէ ուրիշ ժողովներ ալ նախատեսուած են Արեւմտեաններու միջեւ. նախ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լօյտ, ապա Գերմանիոյ Վարչապետ Ատենաուըր Փարիզ պիտի գան։ Տըպրէ անգամ մը եւս շեշտեց, թէ Մեծերու ժողովի կախում ունի այս խօսակցութիւններէն եւ այս է պատճառը, որ ֆրանսական կառավարութիւնը կ՚առաջարկէ լրջօրէն պատրաստել զայն եւ գումարել յառաջիկայ գարնան։

Կառավարութեան յայտարարութիւնը ծափահարուեցաւ Ծերակոյտի բոլոր խմբակցութեանց կողմէ, բացի, անշուշտ, համայնավարներէն։

Վարչապետին պատասխանեց ընկերվարական ծերակուտական Քաքասոն, յայտարարելով թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը զօրավիգ պիտի կանգնի կառավարութեան՝ օժանդակելով խաղաղութեան համար թափուող ճիգերուն։

Այնուհետեւ կը սկսի ալժերիական հարցին քննութիւնը։ Առաջին անգամ խօսք կ՚առնէ Մարսէյլի քաղաքապետ, ծերակուտական Կաստոն Տէֆէր — Այսօր, կ՚ըսէ ան, կարելի է կրակը դադրեցնել։ Անկախութեան պայման չի դըրուիր այլեւս մեր հակառակորդներուն կողմէ, որոնք ինքնավարութեան սկզբունքը կ՚ընդունին։ Մեր ուրախութիւնը կը յայտնենք Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի որդեգրած այս ուղղութեան համար։

Տէֆէր չառաջարկեր որ զինուորական ուժը պակսի։ Այնուհետեւ կը խօսի Հոկտեմբեր 26ին մառեշալ Ժուէնի գրած մէկ յօդուածին մասին (Օռոռ), ուր մասնաւորապէս կ՚ըսէր.— «Զօր. տը Կոլ ըմբոստներու մէջ յոյսը վերարծարծեց»։

Այս նախադասութիւնը յիշելէ ետք, Կաստոն Տէֆէր կը բացականչէ.— Ֆրանսայի մէկ մառեշալը, որ հանգստեան կոչուած չէ, իրաւունք ունի՞ նման յօդուածներ գրելու, առանց առնելու Բանակի նախարարին արտօնութիւնը։

Ծափահարութիւններու մէջ Տէֆէր խօսքը կը վերջացնէ, եզրակացութեան մէջ յիշելով նաեւ մամուլի մէջ արձագանգ գտած «դաւադրութիւններու» հարցը։

Խօսք առին նաեւ ուրիշներ, որոնց պատասխանեց Տըպրէ՝ գիշերային նիստի ընթացքին, շեշտելով թէ 1960ին Ալժերիոյ զինուորական ուժերը պիտի պահուին, աւելի զօրացուած։ Ըսաւ նաեւ, թէ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները բարելաւուած են Մարոքի եւ Թունուզի հետ, որոնք «հասկցան թէ ինչ շահ կը ներկայացնէ Ֆրանսայի ներկայութիւնը՝ Ալժերիոյ մէջ»։ Դաշնակիցներն ալ հասկըցան Ֆրանսայի ալժերիական քաղաքականութիւնը. «ահա թէ ի՞նչ ըրաւ Զօր. տը Կօլ Սեպտեմբեր 16ին, միակ քայլը՝ որ կրնար առնել»։

Ընդդիմադիրներու առարկութեանց մասին խօսելով, Տըպրէ ըսաւ.— Մեզի կ՚ըսեն նաեւ. «նախ ընտրեցէք Սեպտեմբեր 16ին առաջարկուած լուծումներէն մէկը»։ Ինչպէ՞ս կարելի է ընել այդ՝ մեր քաղաքականութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձնելէ առաջ։ Մենք կը փափաքինք որ կրակը դադրի բայց գծուած շրջագիծէն դուրս պիտի չելլենք. ու եթէ կրակը չդադրի՝ խաղաղութեան աշխատանքները պիտի շարունակուին։ «Ազատութիւն» բառը կը գործածուի յաճախ։ Բուն ազատութեան անունով խօսելով՝ Ֆրանսա կործանման առաջքը պիտի առնէ» եզրակացուց Տըպրէ։

Այս ձեւով կառավարութիւնը անգամ մը եւս ցոյց կուտայ թէ անխախտ կը մնայ իր դիրքին վրայ եւ ճիգ պիտի չխնայէ՝ իրականացնելու համար Զօր. տը Կոլի ծրագիրը։

Առիթ մըն ալ՝ Ընկերվարականներու համար, որոնք ճշդեցին իրենց դիրքը — Կառավարութեան կողքին մնալ։

ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԷՆԻ ԴԻՐՔԸ

Ծանօթ է որ մառեշալ Ժուէն անցի օր յայտարարութիւն մը ըրաւ խստօրէն քննադատելով Զօր. տը Կօլ ալժերիական քաղաքականութիւնը։ Մառեշալը կը շեշտէր թէ տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը ուրացումն է 1958 Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին եւ մանաւանդ յոյսեր կուտայ ըմբոստներուն։

Կը թուի թէ Զօր. տը Կոլ անհետեւանք պիտի չձգէ Ժուէնի յայտարարութիւնը եւ նոյնիսկ եթէ ուղղակի չպատասխանէ, առիթէն պիտի օգտուի նոր յայտարարութեամբ մը (Նոյեմբեր 10) կրկնելու Սեպտեմբեր 16ի բանձը։

Մառեշալ Ժուէն իր յայտարարութիւնը հրատարակած էր երկուշաբթի օր Օռոռի մէջ։

Տէֆէր չառաջարկեր որ զինուորական ուժը պակսի։ Այնուհետեւ կը խօսի Հոկ-

մասին։ Նման ժողով մը պէտք է լրջօրէն պատրաստել եւ այդ պատճառով իսկ ժամանակի կը կարօտի։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ, ցարդ, միշտ Եւրոպան է որ իր հողը եւ արիւնը տրամադրած է պատերազմներու եւ այդ իրեն արդար իրաւունքը կուտայ իր խօսքը ըսելու միջազգային որեւէ կարգադրութեան համար։

ՅԱՌԱՋ

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ ԵՐԵՒԱՆԻ «ՍՊԱՐՏԱԿ»Ը ՅԱՂԹԵՑ Հ. Մ. Մ. – ԱՀԼԻԻ (3–0)

ԱԶԴԱԿ, Հոկտեմբեր 26.— Կիրակի, Հալէպի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, 13 — 15.000 հանդիսականներու ներկայութեան, Երեւանի Սպարտակը յաղթեց Հ. Մ. Մ. — Ահլի խառն խումբին 3 — 0 արդիւնքով։ Առաջին կիսախաղ՝ 1–0։ Ներկայ եղան նաեւ Հալէպի նահանգապետը եւ խորհրդային երեսփոխան Խաչիկեան։ Չորեքշաբթի, Սպարտակ պիտի մրցի Հ. Մ. Ը. Մ. — Վարպետական խառն խումբին դէմ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1960 ՅՈՒՆՈՒԱՐ մէկէն սկսեալ միայն Ազգային ինքնաթուղթը (Քառթ տ՚Իտանթիթէ Նասիոնալ) ի զօրու պիտի ըլլայ Ֆրանսացիներուն համար։ Անոնք որ ցարդ չունին այն թուղթը կրնան դիմել իրենց բնակավայրին ոստիկանատունը։

«ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ գործն է նորէն» կը գրեն թուրք թերթերը իրենց նաւուն գրաւման առթիւ։ Ծանօթ է որ թուրք նաւ մը զէնք կը փոխադրէր դէպի Կիպրոս երբ Անգլիացիներուն միջամտութեան վրայ ինքզինքը ընկղմեց չգրաւուելու համար։ Թուրքերուն համար «անգլիական խաղ» մը որ մեծցնելով ոչինչ խնդիր մը՝ կը նպաստէ Յոյներուն։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատենաուըր Փարիզ պիտի գայ Դեկտեմբեր մէկին եւ երկու օր պիտի մնայ, կը յայտարարուի պաշտօնապէս։ Վարչապետը կարծիքի փոխանակութիւններ պիտի ունենայ Նախագահ տը Կոլի հետ՝ միջազգային հրատապ հարցերու շուրջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ անգլիական հեռատեսիլէն խօսելով, իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ Սելվին Լօյտ Փարիզ պիտի գայ, միջազգային մեծ հարցերու շուրջ խօսելու համար. այդ այցելութեամբ երկու երկիրներու միջեւ մերձեցում մը կրնայ ըլլալ. Ֆրանսացի նախարարը աւելցուց թէ իր կառավարութիւնը չուզեր ուշացնել Մեծերու ժողովը, ընդհակառակն՝ ճիգ պէտք չէ խնայել, որ այդ հանդիպումը տեղի ունենայ, բայց նաեւ պէտք է ընել ամէն բան՝ որ յաջողութեամբ պսակուի ան. ահա թէ ինչու լրջօրէն պիտի պատրաստուի Արեւելք – Արեւմուտք ժողովը։

ՆՈՐ ՏԷԼՀԻԷՆ հասած լուրերու համաձայն, համայնավար Չինաստան նոր ուժեր կը կեդրոնացնէ չինեւհնդիկ սահմանին վրայ։ Կացութիւնը աւելի քան ծանր կը նկատուի Հնդկաստանի մէջ, ուր ժողովուրդն ու կառավարութիւնը հետզհետէ աւելի կը լարուին Փեքինի դէմ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ ու արեւմտեան երկիրները համաձայնեցան զինաթափութեան ծրագիր մը յանձնել ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբին։ Համաձայնութիւնը ստորագրող երկիրներու կարգին կը գտնուին՝ Միացեալ Նահանգներ, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա, Անգլիա եւն.։

ԹԵՏՏԱՅԻ մէջ բացուեցաւ արաբական երկիրներու քարիւղի մասնագէտներու ժողովը՝ Լիպիայի անդամներու ներկայութեան. բացակայ էր միայն Թունուզի ներկայացուցիչը։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ աննշեղէնի տագնապը հետզհետէ ծանր բնոյթ կը ստանայ. համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն նոր միջոցներ ձեռք առած է՝ արտադրութիւնները կարենալ գործադրելու համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնեաներէն Լանժըլ, որ Խ. Միութենէն արտաքսուեցաւ, յայտարարեց թէ խորհրդային իշխանութիւնները կ՚աշխատին ամերիկեան դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաները ճամբու դնել։ Լանժըլ աւելցուց թէ Ռուսերը դրամ խոստացած են իրեն՝ որպէսզի Խ. Միութեան հաշուոյն աշխատի։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորի այն յայտարարութիւնը՝ թէ յորդանանեան բանակը պատրաստ է միջամտելու Իրաքի մէջ համայնավար վարչակարգը տապալելու համար, որոշ մտահոգութիւններ ստեղծած է Պաղտատի մէջ։ Ինչպէս ծանօթ է, Շահը կը պատրաստուի Ամման երթալ, պաշտօնական հրաւէրով։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր Ֆրանսայի բոլոր շրջաններուն մէջ կատաղի փոթորիկ մը կար։ Փարիզի մէջ ժամական 130 քիլոմեթր արագութեամբ փչող հովերը կարգ մը առկածներու պատճառ դարձան —

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԱՍԻՈՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

« Յառաջ »ի ընթերցողներուն ծանօթ է թէ Ամասիոյ վերապրող փոքրիկ Հայութիւն ալ կը ձգտի կազմել իր երբեմնի աւերւած քաղաքին պատմութիւնը (Յառաջ, 1959 Հոկտեմբեր 6)։ Ըստ մեզ՝ ուշացած ձեռնարկութիւն մըն է։ Ուշ մնացած են բոլոր այն Հայրենակցականները, որոնք տակաւին խլրտած չեն օր առաջ փրկելու, ինչ որ տակաւին փրկուելիք բան կայ իրենց հայրենի քաղաքին ու գիւղին յիշատակէն ու պատմութենէն։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն։ Ծերերը, բան մը գիտցողները կ'երթան, կը սպառին.

1. Պարթեւական ընկերութիւն (1852–3)

Ամասիոյ հնագոյն Մշակ. ընկերութիւնըն է այս, հիմնուած հաւանօրէն 1852ի վերջերը կամ 1853ի Յունուարին։ Կը յիշուի 1853 Մարտ 3ին Ամասիայէն գրուած բազմատառապակիր նամակի մը մէջ հետեւեալ ձեւով. « Մարզուանու վիճակին բարեխնամ Առաջնորդ Գեր. Տ. Գէորգ Սրբ. Եպիսկոպոս... երկար ժամանակէ ի վեր կ'աշխատէր Ամասիոյ մէջ ուսումնասիրական ընկերութիւն մը հաստատելու... երկար ժամանակ աշխատելէն ետք, վերջապէս յաջողեցաւ պարթեւական անուամբ ընկերութիւն մը հաստատելու Ամասիոյ մէջ։ Առ այժմ 23500 ղուրուշի մուրհակ ստորագրել տուաւ, որուն հարիւրին տասներկու ղուրուշ տարեկան շահ պիտի վճարենք եւ տանկով 2880 ղուրուշի չափ տարեկան եկամուտ պատրաստեց ...» (Մասիս, Կ. Պոլիս 1853 Թ. 62)։

1853ին Ամասիոյ մէջ կային երեք թաղային դպրոցներ եւ միտք կար նաեւ Ուսումնարան մը բանալ (Մասիս, անդ)։ Անշուշտ նորակազմ ընկերութիւնը այդ դպրոցներուն նպաստելու համար հիմնուած էր։

Ընկերութիւնս կը յիշէ «սկսնակ բանաւէր» «Պարթեւեան» ձեւով 1898ին, աւելցնելով թէ ընկերութեան նպատակն էր «ուսումնարան մը բանալ» (Արեւելք, Կ. Պ. 1898 Թ. 3854)։ 1871ին Ամասիոյ մէջ կայ «Ս. Ներսէսեան ուսումնարան» մը (տես Արարատ, Կ. Պ. 1871 Թ. 37)։ Արդեօք ընկերութեանս հիմնումը չէ՞ այդ։

2. Ներսէսեան ընկերութիւն (1865–69)

Կը յիշուի 1870ին իբրեւ նիւթապէս հարուստ ընկերութիւն մը (ՀՄՄՏ. Մանզումէի էֆքեար, 1870 Թ. 1429) իր ծագումը հին է եւ առնուազն 1865 – 69ի տեսններէն կը համարինք։ Չենք գիտեր թէ որեւէ կապ ունի «Ս. Ներսէսեան ուսումնարանին» հետ։

3. Սանուց ընկերութիւն (1865 – 69)

Ամասիոյ Սավատիա թաղին մէջ հիմնուած է «Սանուց ընկերութիւնը», ղուցէ «Ս. Ներսէսեան ուսումնարանին սաներէն. կը յիշուի 1872 Փետրուարին, բայց աւելի հին է. 1872ին միացած ուրիշ երկու ընկերութիւններու հետ՝ կը կազմեն «միացեալ» ընկերութիւն մը (Փող, Կ. Պ. 1872 Թ. 14)։

4. Նպաստամատոյց ընկերութիւն (1865 – 69)

Յիշուած չէ իր հիմնումի տարին, 1872ին միացած «Ներսէսեանի եւ «Սանուցի» հետ՝ կազմած են «միացեալ ընկերութիւն» մը (Փող, Կ. Պ. 1872 Թ. 14)։ Ժամանակակից մը՝ ակնարկելով այս երեք ընկերութիւնները՝ կը գրէ որ «թազուն եւ լռիկ կը գործեն» (Փունջ, 1872 Թ. 716)։

5. Արամեան ընկերութիւն (1865–69)

Ծագումը անծանօթ. 1872ին սկիզբը միացած է «Անձնուէրի» եւ «Մամիկոնեանի» հետ (Փող, 1872 Թ. 14)։ Կազմուած է Ս. Նիկողայոս թաղին մէջ (Անդ)։

6. Մամիկոնեան ընկերութիւն (1865–69)

Կը յիշուի 1872ի սկիզբը, երբ միացած է ուրիշ ընկերութիւններու հետ (Փող, անդ), հետեւաբար հարկ է ընդունիլ իր հնութիւնը իբր 1865 – 69ին։

7. Թատերական միութիւն (1870–71)

Կը յիշուի 1871 Հոկտեմբերին եւ կուտայ առաջին ներկայացումը 1871 Նոյեմբեր 18ին «ի նորահաստատ թատրոն Ներսիսեան», այսինքն՝ Ներսիսեան ուսումնարանի սրահին մէջ, ուր ներկայ կ'ըլլան չորս – հինգ հարիւր հոգի (Մանզ. էֆքեար, 1871 Թ. 1799։— ՀՄՄՏ. նաեւ Արարատ, 1871 Թ. 37)։

8. Անձնուէր ընկերութիւն (1871)

Ս. Նիկողայոս թաղին մէջ կազմուած է 1871 Յունուար 1ին։ 1872ի սկիզբը միացած է «Արամեանի» եւ «Մամիկոնեանի» հետ (Փող, անդ)։ 1871ի վերջերը իր մասին կը գրեն. «Օր ըստ օրէ յառաջադիմելու վրայ է» (Արարատ, 1871 Թ. 57)։ 1871 Փետրուար 19ին ունի «Արամեան» անունով մեծերու կարդալ գրելու դասընթացք մը եւ կիրակնօրեայ ընթերցարան մը ժողովուրդին համար, ուր տեղի կ'ունենան նաեւ ճառախօսութիւններ (Հայրենիք, Կ. Պ. 1871 Թ. 37)։

9. Ճահասիրական ընկերութիւն (1871)

Յիշատակութիւն կ'ըլլայ 1871ին վերջը. հիմնուած է «Ս. Նիկողայոս» թաղին մէջ (Արարատ, 1871 Թ. 57)։ Իր հիմնադիր անդամներն են. Մինաս Գէորգեան, Քրիստոստուր Մատթէոսեան, Թորոս Սատիթեան, Մ. Նիկողոս Պաշերեան (Փունջ, 1872 Թ. 716)։

10. Միակամ ընկերութիւն (1876)

1876 Սեպտեմբերին «նոր» կազմուած ընկերութիւն մըն է. հիմնադիրներն են «Հայ երիտասարդներ՝ դպրոց մը հաստատելու նպատակով » (Մանզ. էֆքեար, 1876 Թ. 3259)։

11. Ընթերցասիրաց ընկերութիւն (1876 – 7)

Լոկ անունով կը յիշուի առաջին անգամ 1878ին (Լոյս. Կ. Պ. 1878 Թ. 76)։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՐԹՕՆՔԻ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԶՕՐԱՅԵԱՆ

(Մահուան հարիւրամեակին առթիւ)

Բ.

Նիկողայոս Զօրայեան տեսած է նաեւ դիրքեր, որոնց մէջ 10 – 12 տարեկան տղոց դոց սորվելիք բանաստեղծութիւններ կան Վիրգիլիոսէն ու Ովրատիոսէն։ Զարմանալու չէ, կ'ըսէ, որ տղայ մը տասը տասներկու տարի չարչարուելէն ետք, երբ դպրոցէն կ'ելլէ, տգէտ, ապուշ, ներգիւտ, խեռ, նախապաշարուած եւ բոլորովին անպիտան մէկը ըլլայ։ Ուրովհետեւ տղայոց իրենց կարողութենէն վեր նիւթերու վրայ միտք յոգնեցնելը, նեղ հագուստներու եւ կապերու տակ անոնց արեան շրջանը արգիլելուն կը նմանի։ Ցաւալի է տեսնել, որ տղաք իրենց պատուական ժամանակը թութակի պէս կրկնել ու արտասանել սորված են...։

Այս անպատեհութիւնները նկատի առնելով, որոնք մէկդէ դար մը առաջ մանկավարժութեան հիմը նկատուած էին, հեղինակը աշխատեցաւ, կ'ըսէ, Ընթերցանութեան վարժութիւններէն դուրս ձգել օտարեւոյթաբանական, մագաղաթական զօրութեան, ելեքտրականութեան, հողերանութեան, մոգական լապտերի, մանրադիտակի, բնալուծութեան եւ բնաբանութեան օրէնքներուն վրայխօսողութիւնը։ Ընդհակառակն կը ջանայ ազգային եւ օտար գրուածքներէ այնպիսի նիւթեր ընտրել, օգտակար եւ գործնական, որոնք երբեք պիտի չմոռցուին։ Ինչպէս տեսանք, հեղինակը իր ընթերցանութեան գիրքը կազմելու տեն կ'ընտրէ բնական տեղեկութիւններ, մանաւանդ բնական պատմութեան կալուածէն ալ առնելով, նպատակ ունենալով պատանի եւ մանուկ հասակին մէջ հետաքրքրութիւն արթնցնել։

Ամէն մէկ դասի նիւթին կը միացնէ նաեւ առակ մը, որ բարոյական դաս մըն է միեւնոյն ատեն։ Նիկողայոս Զօրայեան կը շեշտէ այս վերջին պարագային վրայ, որ մեծ տարբերութիւն մը ունի «Թօմաս բռուած կեղծեալ պատմութիւններէն, որոնք ընդհանրապէս ուրիշ բան չեն, այլ մարդկային կենացը սուտ որեւէ խարուսիկ պատմութիւնները։ Անոնց մէջ մարդկային կեանքը սուտ դոյներով նկարուած չէ, թէ մարմնոյն եւ թէ հոգւոյն թերութիւնները ու կատարելութիւնները իրենց վերջին աստիճանը ներկայացուած են. Թօմաններուն չար կերպանք ծովի մը նմանցնել, որուն մէջ աչքը, յոյսը, երկիւղը, կասկածը, առելութիւնը, նախանձը եւ բոլոր ուրիշ բուռն կիրքերը չարունակ իրար կը կոծեն ու կը մրրկին։ Երեւակայութեան այս կերպ նկարները դիւրաւ կրնան տղայոց սրտին մէջ նմանօրինակ զգացումներ դրդել, որոնց դժբախտաբար խիստ ընդունակ է իրենց սիրտը »։

Շարունակութեանը մէջ հեղինակը կը բացատրէ իր ընտրած մեթոդը եւ ընթերցանութեան ուսուցման համար տրուած բաժանումները։ Հարիւր տարի առաջ հեղինակը կը մտահոգուի նաեւ գիրերու զանազան ձեւերով ու չափերով։ Ամէն մէկ գրին հնչումը, ժանիկներու եւ հեգելու եղանակին մէջ տարբերութիւն մը չկայ, բայց պէտք է աչքը վարժուի բոլոր ձեւերուն։

Յառաջաբանին մէջ այս խորհրդածութիւնները նկատի առնելով, յաջորդ էջերը ուսուցիչներուն ուղղուած «Յորդորներ» են։

Բացատրելէ ետք ուսուցչութեան արուեստին ազնիւ եւ սուրբ ըլլալը, նկատել կուտայ որ ինչ որ պիտի սորվեցնէք աշակերտներուն, պէտք է դուք աղէկ մը հասկցած ըլլաք։ Ուսուցիչներուն յաջողութիւնը կախում ունի նաեւ աշակերտներուն ձեռքը տրուելիք դասագիրքերէն, յանձնարարելով իր պատրաստած հատորը։ Գիտէ նաեւ որ նման գիրք մը իր հակառակորդներն ալ պիտի ունենայ։ Այն ատեն ալ հոգաբարձուները կը գանգատէին ծնողքներէն, որոնք բաւական երկար ատեն չէին պահեր իրենց տղաքը դպրոցին մէջ։ Իրենց ուսումը կիսատ ձգած, անոնք կը հանուէին դպրոցներէն եւ արհեստի մը կուտային, որպէսզի ապրուստի համար քիչ մը օգնութիւն ըլլայ իրենց։ Ուսուցիչ մը ամէն բանէ առաջ պէտք է ունենայ եռանդ, իր պաշտօնը օգտակար եւ պատուով վարելու համար։ Դպրոցին մէջ պէտք է տիրէ կարգ ու կանոն։ Հնար եղածին չափ քիչ պատժել. աչալուրջ հսկողութեամբ, անոնց ընելիք յանցանքին առջեւն առնելու է, Երբ կը նկատէք որ աշակերտ մը լաւ եւ օգտակար բան մը կ'ընէ, քաջալերելու եւ վարձատրելու է...։

Աշակերտներուն հետ պէտք է բարեսիրտ ու հեզահամբոյր ըլլալ։ Երբ սաստուած էք պատժել, աւելի տխրութիւն ցոյց տալու էք, քան թէ խստութիւն։ Դպրոցին մէջ կարգապահութիւն տիրելու համար, պէտք է միշտ աշակերտները բաբախեցնել։ Ու եւ է տարիքոյ սիրցնելու համար, ուսուցիչը պէտք է իր անձը սիրցնէ։ Պէտք է անոնց աշխատութիւնը դիւրացնել, որովհետեւ անոնք աշխատութենէ կը փախնան։ Երբ ձեր մէկ բացատրութիւնը չեն հասկնար, պէտք չէ յանդիմանել զիրենք։ Կը պատահի որ ձեր բացատրութեան եղանակն է պատճառը,

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Է.

Այդ միջոյին Ֆրանսական գրականութեան մէջ յայտնուող խորհրդապաշտ դպրոցին յաջողութիւնը գինովցուցած էր զինքը. Վէրհարէնի ընթերցող էր մանաւանդ, առանց ամբողջովին ըմբռնելու մեծ բանաստեղծին էնթիւթիփ եւ մեծ գեղեցկութիւնով հոծ տողերը. միւս կողմանէ սակայն երեւութական նոյնութիւն մը ունէին իր հատուածները աքանչելի բանաստեղծին հետ. աւելա անդիտակից ենթակայութիւն մըն էր գրելու ձեւի, որովհետեւ Անտոն Եարաեան բոլորովին անկարող էր Վէրհարէնի հանճարին համադրական արժէքը հասկնալու եւ անոր արձանային եւ կուռ տողերուն մէջէն զգալու այն տաք եւ կենսական շունչը, որով տաքցած եւ միացած էին պելճիքացի բանաստեղծին բոլոր հատորները իր բոլոր գործերէն ամբողջական շինուածք մը կազմելով. ներշնչումի եւ գաղափարի նոյնութիւն մը, գիտակից եւ մէկ, բոլորովին անմատչելի էր իր պատանուն ուղեղին. աւելի դուրս Վէրհարէնէն դուրս, գրեթէ ոգէտ ժամանակակից Ֆրանսական գրականութեան՝ առիթ չէր ունեցած հասկնալու խորհրդապաշտ դպրոց" իր ամբողջութեան մէջ, իր միտքը ըմբոստ ըլլալով որեւէ շարունակական եւ մեթոտիք ընթերցումի, տարտամ տպաւորութիւն մը կրած էր՝ լսած կամ կարդացած ցանցառ հատուածներէն. իր տաղանդին մասնաւոր յատկութիւնն էր անօրինակ եւ անգիտակից էնթիւիսիօնի կարողութիւն մը. ասոր համար է, որ առանց ջանքի եւ մասնաւոր ուսումնասիրութեան իր ոճը իր մէջ կը կրէր գեղեցկութեան մասնակի փուլեր, իր բանաստեղծութիւնները կարելի էր նմանցնել գունաղեղ մոզայիքի մը, որուն վրայէն խիճեր թափած են եւ պատկերը ամբողջութիւնը կորսնցուցած է, բայց դիպուածաւ մնացած խիճերը տառնձին գոյներու եւ ներդաշնակութեան զգուանք մըն են աչքի եւ՝ հակառակ ամբողջական պատկերի մը պակասութեան՝ տեսակ մը տարտամ գեղեցկութեան զգայնութիւնը կուտան, բոլորովին զգայարանական հաճոյք մը, գրեթէ կրաւորական։

Այս առաւելութիւնը բոլորովին մոլորեցուցած էր սակայն Անտոն Եարաեանի ընթերցողներէն շատերը եւ հակառակ իր մտաւորական յայտնի պակասութիւններուն զինքը շփացուցած եւ գոված էին։ Սուրէն Սահակեան միայն հասկցած էր զայն իր ճշմարիտ արժանիքին մէջ եւ իր տաղանդը սահմանած էր զինքը « բառերու բանաստեղծ» կոչելով. ճշգրտիւ եւ քինոտ, ծաղրալի յաջողութեան, Անտոն Եարաեան առելութեան բուռն տաղնապներ կ'ունենար անոնց համար, որ իրեն չէին հաւներ, իր վիժած տղու դէմքը անդոյք եւ կարծր կը դառնար եւ աչքերուն մէջ ոճիրին կամքը կը յայտնուէր ցուրտ եւ հաստատ ցոլքով մը, իր գիշատիչ թռչունի անախորժ եւ չարագուշակ երեւոյթին եւ խօսելու անընդունակութեան պատճառաւ երկար ատեն թշուառութեան մէջ մնացած էր, այս պարագան աւելի թունաւորած էր իր քինոտ հոգին եւ զինքը չափազանց խորամանկ դարձուցած էր, իր խորամանկութիւնը հաշուուած եւ նրբին՝ օգուտ քաղել կուտար իր կէս յիմարի վիճակէն. երբ բացատրութիւն մը ունենար տալիք եւ կամ որոշ պատասխան մը `իր բռած մէկ արարքին վրայ, կը սկսէր կցկտուր բառեր մրմնջել մինչեւ որ խօսակիցը յոգնեցնէր եւ ինքզինքը ազատէր դժուար կացութենէ մը. այսպէսով շատերը զինքը կիսամիտ խենթ կը կարծէին եւ թերեւս ալ ամէն հաշիւ ընելով ճշմարտութիւնը հոդ էր։

Անտոն Եարաեան ամէն պարագայի տաղանդաւոր խենդ մըն էր, որ երբեմն իր մաքին անհաւասարակշռութեան շնորհիւ իսկ հանճարի ցոլքեր կ'ունենար արագ եւ վազանցիկ որ խորապէս կը սխալեցնէր իրեն համակիրները։ Այդ համակիրներէն մէկն էր որ երկու ամիսէ ի վեր յաջողած էր ամօական մը կապել առալ եւ իրեն ապահովցնել նիւթական հանգստութիւնը որով միայն կը խոստանար իր գլուխ գործոցը տալու, բայց անգամ մը որ ազատած էր սոված գայլի մը պէս փողոցէ փողոց թափառելէն, անգամ մը որ ընթրիքը եւ նախաճաշը ապահով զգացած էր եւ կռնակը անցուցեր էր ձեռք մը մաքուր հագուստ, այլեւս պէտքը չէր զգար իր գեղեցիկ տողերը արձանագրելու թուղթին վրայ։

Տաճատ Զարքեան ընազդով հակակրութիւն զգացած էր այդ կարիկի դէմ – քով տղուն համար, որուն թունաւոր աչքերը զինքը անհանգիստ կ'ընէին, միւս կողմանէ իր գրաւած պզտիկ ուշադրութիւնը զինքը կը գայթակղեցնէր եւ մտքովը յուսահատօրէն կը կոչէր առ գաղափարին, թէ ասոնք ամէնքն ալ բան մը չեն արժեր։

Սուրէն Սահակեան, կարծես հասկնալով մտքէն անցածը, երբեմն երբեմն իր տխրութիւնով տողորուած աչքերը կը բարձրացնէր անոր վրայ, որոնց սեւ պլպլացող ցոլքին մէջ՝ կարծես թէ արհամարհանք կար եւ քիչ մըն ալ հեգնութիւն։ Տաճատ՝ այլեւս մեկնելու մասին կը խորհէր, բայց ի՞նչպէս կրնար ձգել, որ իր հեռացումէն ետքը ուզածնին բսեն իր վրայ. այս մտածումէն կայծուրուած՝ հաստատուեցաւ աթոռին վրայ, նոյն միջոցին իսկ լսեց Սուրէնը, որ կը գոչէր.

— Մանկիկ, մանկիկ, հոս եկուր։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(19 Շար.)

որ անոնք չեն հասկցած ։ Ջանացէք չատ նիւթ չտալ, յառաջդիմութիւնը քիչ բայց լաւ սորվելէն կախում ունի ։ Այն ատեն Քերականէն ու Հեգարանէն զատ, Սաղմոսին, Կտակարանին ու Նարեկին ուսուցումը կար, որ յառաջդիմութեան եւ զարգացման ապացոյց մը կը նկատուէր, եւ ծնողքները այս գիրքերէն հարցումներ կ՚ընէին իրենց զաւակներուն ։ Նիկողոս Զօրայեան այս դրութեան դէմ է ։ Իր «Ցորդորներ»ը չարունակելով, ջանալու է, կ՚ըսէ, առանց նոր դասի մը օր չանցընել ։ Ուսուցիչը պէտք է որոշ հետեւողութեան վրայ գտնուի դասի սպահերուն, որպէսզի աշակերտը չուարելու եւ դժուարութիւն զգալու պատճառ մը չնկատէ եւ աւելի համարձակ պատասխանէ ։ Բծախնդիր ըլլալու է արտասանութեան, ամէնէն տարրական սխալն ալ սրբագրելու է, որպէսզի հիչդ սորվին

Ինչպէս կը տեսնենք ուսուցիչներուն ուղղուած այս հրահանգները, «Ցորդորներ»ը արդի ուսուցիչներուն համար սովորական բաներ են ։ Մոռնալու չէ սակայն, որ հարիւրէ աւելի տարիներ առաջ հեղինակին եւ մեր միջավայրին համար մանկավարժական նորութիւններ էին ։ Նիկողայոս Զօրայեան կը փափաքի որ մեր դպրոցներն ու ուսուցիչները նկատի ունենան զանոնք, եւ գործածեն իր Վարժութիւն Ընթերցանութեան գասագիրքը, խորապէս համոզուած ըլլալով որ մեր ազգային յառաջդիմութիւնը մեծ չափով կախում ունի նման ձեռնարկներէն ։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, երբ 1851ին Պոլսոյ մէջ Վարժութիւն Ընթերցանութեան լոյս կը տեսնէր, նոյն թուին Յով. Լազարեանի օժանդակութեամբ լոյս կը տեսնէր նաեւ «Հիւսիսափայլ»ի հիմնադիր եւ խմբագիր Ստ. Նազարեանի մէկ գիրքը «Ցուցակ փորձնական հոգեբանութեան ճառ» անունով, գրուած գրաբար, որուն կցուած էր նաեւ «Կանոնք դաստիարակութեան,» «ոչ չատ խոր, ոչ չատ երես, այլ միջակ ուսմամբ» ։ Նոյն հեղինակը, 1853ին հրատարակ կը հանէ ուրիչ աշխատութիւն մը «Առաջին հոգեւոր կերակուր հայազգի երախաներու համար» անունով, երբեւ հայերէն լեզուի դասագիրք ։ Աւելի ուչ 1857ին, աւելի ընդարձակ երկասիրութիւն մը կուտայ, երկու մասով, «Հանդէս նոր հայախօսութեան» անունով ։

Այսպէս ուրեմն, դպրոցի, ուսման, Հայրենիքի համար նոյն մտահոգութիւններ կային արեւմտահայերուն եւ արեւելահայերուն մէջ, երբ Ներսէսեան դպրոցն բռնած էր յառաջդիմութեան եւ քաղաքակրթութեան ուղին ։

Վերջին յօդուածով մը պիտի ջանանք ներկայացնել հանրային եւ հրապարակագրական դիմագիծը Նիկողայոս Զօրայեանի, որ Զարթօնքի՝ ուրիշ բառով մը, մեր Վերածնունդի սերունդին ամէնէն յառաջդիմական եւ կարկառուն դէմքերէն մէկն է ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ՝ ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱՒՈՐ

●

ՍԱԼՎԱԹՈՐԷ ՔԱԶԻՄՈՏՕ

1959ի Նոպէլի գրական մրցանակը տրուեցաւ իտալացի բանաստեղծ մը՝ Սալվաթորէ Քազիմոտօ ։

Ընտրութենէն առաջ կարծիքները բաժնուած էին Ֆրանսական թէ միջազգային մամուլին մէջ հաւասարապէս ։ Ամէնէն նպաստաւոր թեկնածուները կը նկատուէին Եուկոսլաւ երկու գրողներ՝ Միրոսլաւ Քրլէժա եւ Իվօ Անտրիչ ։ Պատահական քանի մը անուններ եւս եւ ... այլ լան միայն ։

Ընդհանրապէս քննադատուեցաւ Նոպէլի գրական մրցանակը ։ Որո՞նք են այս դատաւորները ։ Կը գտնեն մարդիկ՝ որոնք իրենցմէ աւելի գերազաս են, գրագէտներ՝ որոնց գրածները չեն հասկնար ։ Կամ, աւելի ճիշդը, կը գտնեն այն գրագէտները՝ որոնց գրածները հասկնալու հազիւ կարողութիւնն ունին...» կը գրէր «Քոմպա»յի գրական քննադատ՝ Ալէն Պոսքէ ։

Այս քննադատութիւններէ ետք, կը սպասուէր որ Սթոքհոլմի դատական մարմինը արժէքաւոր գրագէտի մը տար այնքան նախանձելի դարձած մրցանակը ։

Ճիշդ հակառակը եղաւ սակայն ։

Հոկտեմբեր 22ին պաշտօնապէս կը յայտարարուէր թէ մրցանակը տրուած է բանաստեղծ Սալվաթորէ Քազիմոտոյի, որուն ... անունն անգամ չէր լսուած ։

— Կը ճանչնա՞ք Քազիմոտոն, — հարցումը նորոյթի կարգ անցած էր քանի մը օրէ ի վեր ։

Փարի – Փրես նոյն հարցումը ուղղած է Ֆրանսացի տասը բանաստեղծներու ։ Ութ քերթողներ չեն լսած այդ անունը, մէկը լսած է բայց չի ճանչնար, իսկ մէկ հոգի լաւ կը ճանչնայ եւ կ՚ընդունի թէ Քազիմոտօ «մեծ բանաստեղծ» է, բայց այս վերջինը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ... Արակոն ։

Քանի մը կարծիքներ —

Ժիւլ Ռոմէն.— Առաջին անգամն է որ կը լսեմ Սալվաթորէ Քազիմոտօ անունը ։

Օտիպերթի.— Երբեք չեմ լսած այդ անունը՞ ։

Ս. տը Պովուար.— Քազիմոտօ՞ ։ Չեմ ճանչնար ։ Ո՞վ է ։ Բանաստե՞ղծ է ...։

Բայց, վերջապէս, ո՞վ է այս մարդը ։

Սալվաթորէ Քազիմոտօ, 58 տարեկան, իտալացի է, ծնած՝ Սիկիլիա ։ Նախ եղած է ճարտարապետ, յետոյ՝ Միլանոյի Երաժշտանոցին գրականութեան դասախօս ։

Գրական իր վաստակը չատ փոքր է ։ Քերթուածներու քանի մը փոքրիկ հատորներ, որոնց մէջ երգած է իր ծննդավայրը, ֆաշիզմի եւ նացիզմի զոհերը եւ այլն ։

Այս պայմաններուն մէջ, ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել այն պարագան, թէ անծանօթ այս բանաստեղծը կը տիրանայ Նոպէլի միջազգային մրցանակին ։

Թէեւ 25 տարիէ ի վեր Իտալացիները նոպէլեան մրցանակի չէին արժանացած, բայց այս պարագան պատճառ մը չէ որ Քազիմոտոյի վիճակուէր այդ պատիւը ։ Իտալացի արժէքաւոր գրագէտներ չատ են ։

Մէկ բացատրութիւն կը տրուի. — Սալվաթորէ Քազիմոտօ համայնավար է, եւ Սթոքհոլմի դատական կազմը մրցանակը անոր կուտայ՝ ցոյց տալու համար թէ անցեալ տարի Փասթերնաքի ընտրութիւնը քաղաքական նպատակներ չէր հետապնդեր ...

Համայնավարներու շրջանակին մէջ ալ, մանաւանդ՝ Ֆրանսա, Քազիմոտոյի անունը լսուեցաւ 1957ի Մոսկուայի գրողներու համագումարէն ետք, որուն մասնակցած էր, արխունեաւ՝ Սպուտնիկի մասին բանաստեղծութիւն մը գրելու համար ։

Այս առիթով, Փարիզի «Լէ Լէթրը Ֆրանսէզ» չաբաթաթերթն ալ բանաստեղծութիւն մը հրատարակեց Քազիմոտոյէն. — Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան փառաբանութիւնը ։

Աւելի քան ծանր կացութեան մը մատնուած է Սթոքհոլմի Ակադեմիան ։ Սուր քննադատութիւններ կ՚ըլլան բոլոր մայրաքաղաքներու մէջ ։ Առաջին անգամ ըլլալով չուէտական կարեւոր թերթ մը՝ Աֆթոնպլատէթ խմբագրականով մը Ակադեմիան քննադատելէ ետք «միջակութիւն» կ՚որակէ տրուած որոշումը ։

Ամէն պարագայի մէջ մէկ բան յստակ է.— Սալվաթորէ Քազիմոտօ արժանի չէր Նոպէլի միջազգային մրցանակին, որ կոչուած է մեծ արժէքները գնահատելու ։

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԻՏԻ ՅԻՇԵՄ ԱՄԲՈՂՋ ԿԵԱՆՔՈՒՍ»

Քոլոմպիոյ կրթական նախկին նախարար, Պոկոտայի համալսարանին տեսուչ Քամպալերօ եւ իր տիկինը, Խորհրդ. Միութիւն հրաւիրուած ըլլալով, այցելած են նաեւ Երեւան ։

Հիւրերը գացած են Էջմիածին, Սեւան, այցելած են Պետ. Համալսարան, Մատենադարան, Պետ. Նկարչատունը եւ Երեւանի մէկ միջնակարգ վարժարանը ։

Հայաստանի հեռապրական զործակալութեան թղթակիցին հետ զրոյցի մը ընթացքին, նախկին նախարարը կը յայտարարէ.

— «Անկեղծօրէն կ՚ուզեմ նչել թէ Հայաստանի մէջ ստացայ այնպիսի տպաւորութիւններ, որոնք պիտի յիշեմ ամբողջ կեանքիս մէջ ։ Մատենադարանին մէջ, հին ձեռագրերու այդ հազուագիւտ թանգարանին մէջ, համոզուեցայ թէ Հայաստանը հին քաղաքակրթութեան երկիր մըն է ։ Հաճելի է տեսնել որ ամէն բան կը կատարուի այստեղ աճող սերունդին ապագային համար ։ Ուսումնական հաստատութեանց մէջ տեսականը զուգորդուած է գործականին, ինչ որ գնահատելի է, լաւ մասնագէտներ պատրաստելու համար ։

Անմոռանալի են Հայաստանի տեսարանները ։ Նոյնիսկ դէչ Թղանակներու մէջ կը պահեն իրենց գեղեցկութիւնը ։ Իմ վրաս խոր տպաւորութիւն զործեցին հիւրասէր, աշխատասէր երկրացիք ։ Ափսոս որ կը խօսին ինծի անծանօթ լեզուով ։ Լեզուական պատնէչը որոշ չափով կը խանգարէ զրոյց ունենալը ժողովրդական կրթութեան կարեւոր հարցերու մասին ։

Հեռանալով Հայաստանէն, իր ժողովուրդին կը մաղթեմ երջանկութիւն, ուրախութիւն »։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ հայ գաղութը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.— Թել Ավիվ կան մօտաւորապէս հարիւր Հայեր ։ Նոր Երուսաղէմ հարիւր Հայեր, Հայֆա.— Հինգ հարիւր Հայեր ուր կայ նաեւ Եղիա Վանատունը ։ Եաֆա չորս հարիւր Հայեր եւ Ս. Գէորգ վանքը ։ Նազարէթ 150 Հայեր ։ Աֆֆա՝ 50, Ռամլի՝ 30, Աքլիթի՝ 120, որոնց գլխաւոր զբաղումն է՝ երկրագործութիւն ։

ՀԱԼԷՊ հասած է Երեւանի Սպարտակ խումբը, որ այս տարի Խորհրդ. Միութեան Բ. դասակարգի ախոյեան հանդիսացաւ ։ Սպարտակ Հայաստանի ախոյեանն է ։ Խումբը պիտի անցնի նաեւ Պէյրութ ։

ՇԻՔԱԿՕՅԻ մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան ճաշը, աւելի քան երկու հարիւր հոգիի ներկայութեամբ ։ Հաւաքոյթը կը վարէր ընկեր Բիւզանդ Կոտնեան ։ Հիմնարկութեան պատմականը բրաւ՝ Պ. Յ. Քարեան ։ Ներկաներէն՝ ութսուն հոգի անդամ արձանագրուած են ։

ԳԱՀԻՐԷ հասած է Տիկին Ս. Մխիթարեան Հ. Օգնութեան Միութեան (Ամերիկա) քարտուղարուհին՝ Տիկին Մխիթարեան քանի մը օր Պէյրութ անցընելէ ետք քանի մը չաբաթ ալ Եգիպտոս պիտի մնայ ։

ԱՄԲԱԿՈՒՍ.— Բնաւ գրաւ պիտի չբռնեմ այլեւս, երդում ըրի ։

ԱԲԻՍՈՂՈՄ.— Կը բռնես, կը բռնես ։

ԱՄԲԱԿՈՒՍ.— Գրաւի կու գա՞ս որ պիտի չբռնեմ ...

×

ԴԻՏՈՂ.— Ջուկի համար լաւ գետ է ։

ՁԿՆՈՐՍ.— Այդպէս պէտք է ըլլայ, տակաւին մէկ հատիկ ձուկ չկրցայ հանել որ ջուրէն դուրս գայ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

—o—

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Առենապետին մեկնելուն վրայ, միւս թաղականները, որոնք արդէն այնքան համամիտ չէին Կոստանեանը բանադրել տալու գաղափարին, մէկիկ մէկիկ, զանազան պատրուակներով, առին քալեցին, աւելի առենապետին գործնական միջոցին կուսակից ։

— Բանադրանքը պօչ պան է, կ՚ըսէին մեկնած առեննին, ծեծին բսելիք չկայ, չնորհքով ծեծ մը քաչելու է տա մարդուն ...

Եւ ամէնուն ալ, Մերկերեան, կոնակը դրամարկղին տուած, միեւնոյն պատասխանը կուտար, մանչկելով.

— Ծեծ չըլլար, եախան ծառք կուտանք, բանադրելու է ...

Հիմա, պարապ խորհրդարանին մէջ խեղճ գանձապահը կը գտնուէր, խենթի պէս, մատներու ջղային չարժումներով, աչքերը խոլոր մոլոր, խղդուկ կոկորդէն առեն առեն բառ մը արձակելով.

— Բանադրանք, բանադրանք, բանադրանք ...

Դուռը կամաց մը բացուեցաւ ։

— Աղա, քարոզը լմնցեր է ։

Թաղէոս աղա պայթեցաւ ։

— Քարոզին ալ խերը անիծեմ, վարդապետին ալ. քուէդ ալ ...

Բարեբախտաբար այդ միջոցին պնակ պտրտցնողներու թափօր մը խորհրդարանէն ներս խուժեց, լուսարարը, դպրոցի աշակերտ մը, հողաբարձու մը, ուրիշ մը եւ էն ետեւէն ժամկոչ մը. ամէնքն ալ մէկիկ մէկիկ իրենց պնակներուն պարունակութիւնը գանձապահին աջեւ համրեցին եւ գումարը թուղթի վրայ նչանակելով ելան գացին ։ Տիար գանձապահը, դրամներուն տեսքին առջեւ, պահ մը մոռցած զայրոյթ, Կոստանեան, բանադրանք, պնակներուն պարունակութիւնը իրար խառնեց, արծաթները պղինձներէն զատեց անհաւատալի արագութեամբ մը, պատեց թուղթի այն կտորը որուն վրայ պնակ պտրտցնողները նչանակած էին գումարները զատ զատ, բառ մը արծաթ մանրուք նետեց տափատին գրպանը եւ մնացածը դրամարկղը փոխադրեց ։

- Ախ, բանադրելու էր տա չունը քի աչքը կը խաբէ կոր, ազգին տունը կը կործանէ կոր, կը մրմռար դրամարկղը կղպած միջոցին ։

Եկեղեցիէն դուրս ելլալով՝ իր սովորական սրճարանը երթալու առենը նորէն բուռն կերպով կը համակուէր այդ մըղձաւանջով ։Իր թշնամիին հետ, ազգին թշնամիին հետ գլուխ ելլելու, զանիկա ջախջախելու եղեռնական զարհուրելի միջոցներ՝ կայծակի հորումներու պէս՝ կը վխտային իր գանկին մէջ ։ Օրինակի համար, պահ մը սոսկալի գաղափար մը յղացաւ.

— Աս աւելի կարճ ճամբայ է, կը մըմռար գլխիկոր քալելով, տուար գրպ րոցը խունտախ մը նետել տալու է, բանադրանքէն աղէկ է ...

«Խունտախի» այս անարգ գաղափարը վերջին ծայր ժպտեցաւ Թաղէոս աղային, մեծցաւ, ծովացաւ, անհունացաւ ան իր աչքը, մշշապատ երեւակայութեանը մէջ. բանադրանքի գիւտը իր յարգը փակեր մէկէն ի մէկ կորսնցուց «խունտախ»ի այս աքանչելի գիւտին առջեւ ։ Կոստանեանին կեղտոտ գործը մէկ ժամու մէջ քանդել փճացնել, եւ ամէնադիւրին կերպով, առկէց աւելի դիւթական, հմայիչ բան չէր կրնար ըլլալ ծեր աւազակին համար, որ վերջին վարանում մըն ալ ունեցաւ.

— Բանադրա՞նք մի խունտախ... Չէ, Շահմարեան էֆէնտին իրաւունք ունի, բանադրանքէն ի՞նչ կ՚ելլայ.-ամմա ծեծէն ալ պան մը չելլար... Նայէ, խունտախին բսելիք չկայ, պէլքի մարդն ալ մէջը կ՚երթայ. ծօ ան ինչ պատուական պան կ՚ըլլայ ։

Կոստանեանին այրուելուն հաւանականութիւնը բոլորովին փարատեց գանձապահին մայլը, եւ արտասովոր զուարթութեամբ մըն էր որ սրճարանէն ներս մտնելով պոռաց.

— Սուրճ մը եւ նարկիլէ մը ։

Հիմա անկիւն մը տտողուած, ֆէսը եւս կործանած, կլկլակին սաթէ ծայրը բերանը, կը մմռար ։ Ցանկարծ՝ մտածում մը ճեղքեց իր դէմքը ։

— Աղէկ ամմա, խունտա՞խը ով պիտի նետէ ... Ես նետողը բռնուի նէ, հարուր մէկ տարի կ՚երթայ. ես ալ ...

Սարսուռ մը անցաւ ոսկորներէն ։ Սարսափահար, չուրջը նայեցաւ, երբ թէ վախնար որ իր ծրագրած ոճիրը դէմքէն հասկցող մը կ՚ըլլար ...

— Ես է՞ս ինչ կ՚ըլլամ... էն քիչը քըսան տարի ...

Զգեց կլկլակը եւ կամաց մը դուրս ելաւ սրճարանէն ։

— Աս ալ ջուրը ինկաւ, կը մրմռար ճամբան, բանադրանք, ծեծ, խունտախ ամէնն ալ ջուրը ինկան. ծօ վայ չունչատնօղի, աս մարդը բախտ ունի պէ, աստուա՞ծ է ի՞նչ է ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(Շար.)

Մէկ օրուան ընթացքին Փարիզի հրշէջ-ները 1200 կոչեր ստացան՝ օգնութեան հասնելու համար. Ծառեր տապալեցան, ապակիներ կոտրեցան, կղմինտրներ թըռան ... ամէն պարապայի մէջ լուրջ առ-կածներ չկան. Թոմէնվիլի մէջ միայն չի-նութեան վրայ աշխատող երկու բան-ուորներ ծանրօրէն վիրաւորուելով հի-ւանդանոց փոխադրուեցան: Փարիզ-Գասթիյ գծին վրայ երթեւեկը դադրեցաւ կէս ժամ՝ երկաթուղիի վրայ ինկած ծա-ռի մը պատճառով: Նիւթական կարեւոր վնասներ կան. ելեկտրական բազմաթիւ գիծեր խանգարուած են: Օդակայանի մէջ առկած չէ պատահած: Փոթորիկը նոյնքան սաստիկ էր այլ շրջաններու մէջ. Մանչի նաւահանգիստներէն մեկնելու պատրաստուող նաւերը իրենց ճամբոր-դութիւնը յետաձգեցին, իսկ ձկնորսական նաւերը ստիպուեցան ծովեզերքէն չհե-ռանալ:

Կը խնդրուի ծանուցանել՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի մահը, որ տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 28ին, Զորեքշաբթի առտու, Ալֆորվիլի մէջ:

Ցուղարկաւորութիւնը ուրբաթ առտու: Մանրամասնութիւնները՝ վաղուան թի-ւով:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէք-փօսթալներ, իրենց հաշիւով, դիւրա-ցնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները: Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներունթերթե-րը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմու-մին:

Հաճելի չէ մեզի համար միշտ յիշեցնել մեր բաժանորդներուն որ պարտաճանաչ ըլլան եւ նոր դժուարութիւններ չստեղ-ծեն իրենց տպարիկ եւ անկանոն վճա-րումներուն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բա-ժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացած է կայանի չէնքին ի նպաստ «ամնտէ հինգ հազարֆր:

Այս տարի կայանը օժտուած է լուաց-քի վեղեցիկ մեքենայով մը, որ նուի-րատուութիւնն է գլխաւորաբար Լիոնա-բնակ Պօլսեցի հայրենակիցներու

Նուիրատուութիւնը բացած է որդ. Ցովհաննէս Նիկողոսեան քսան հազար ֆրանքի նուիրատուութեամբ մը, որուն հետեւած ենլիոնէն Ղազար Ղազարեան 21.000: Պ. Ցակոբ Վարժապետեան (Լիոն) 1500: Կէնճեան եղբայրներ (Լիոն) հինգ հազար: Սարգիս Առաքել-եան (Տէսին) չորս հազար: Լիոնի Կա-պոյտ Խաչի մասնաճիւղը քսան հազար: Ուրիշ բազմաթիւ պիտանի առարկաներու կարգին շնորհակալութեամբ ստացուած է նաեւ կայանի վրասենեակին գեղեցիկ գրասեղան մը, նուիրատուութիւն՝ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանի:

Տէր եւ Տիկին Մանուկ եւ Մանուշակ Փափազեան ի յիշատակ ողբացեալ Այրի Տիկին Փ. Փափազեանի հինգ հազար ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մաս-նաճիւղին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սը-րահը, Մարսէյլ:

Կը նախագահէ ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, Ֆրանսա-կան Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Կա-մաւորներու Մայր Ընկերակցութիւնը պի-տի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին Բոցը:

Արարողութիւնը որ կ'ոգեկոչէ Լեգէո-նին Դրօշին տրուած Զինուորական Մե-տալին քառամեակը պիտի վայելէ Նա-խարար Թոմպուլէի եւ Զօր. Ջէլլէրի Նա-խագահութիւնը.

Երկու պատերազմներու հայ նախկին ռազմիկները պաշտօնապէս հրաւիրուած են, մեծ թիւով մասնակցելու:

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե., ժամը 17.30ին:

Արարողութենէն ետք պատուոյ գինե-ձօն մը պիտի տրուի բոլոր ներկայ ան-դամներուն:

Նոյն իրիկունը բարեկամական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Սէրքըլ Ռէփիւպլի-քէն, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա: Գին՝ 2000 ֆրանք, արձանագրուիլ Միութեան կեդ-րոնը՝ ՓՐՕ. 54-86, ժամը 14էն սկսեալ: 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Հ. Դանիէլեանի մահուան առ-թիւ Հայկազեան վարժարանի հոգաբար-ձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Օր. Էրմոնէ Ծիվէլէկեա-նէ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հոգաբարձութիւնս շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները եւ նը-ւէրները յօգուտ եկեղեցւոյս կարիքնե-րուն:

Երկու ոչխար (մատաղցու) առեւտրա-կան Պ. Պետրոսեանէ, մէկ ոչխար Անկէ-նի բնակիչներէն Պ. Գէորգ Մարանկոզ-եանէ:

Նոյնպէս հինգ հազար ֆրանք Տիկին Ալան Մուրատեանէ, տասը հազար ֆրանք Պ. Գէորգ Պագրճեանէ եւ շրջա-նիս բարեպաշտ ժողովուրդէն, որոնք սի-րայօժար կամքով սատարեցին այս տարի ալ մատաղցու ոչխարներու գնման առ-թիւ:

Նոյնպէս պարտք կը զգանք մեր շնոր-հակալութիւնները յայտնել Լա Գարէ բը-նակիչ Այրի Տիկին Լուիզ Գափաֆեանի, որ Ս. եկեղեցւոյս մասի ալիւրի դրամ-ները ինք կը հոգայ ամբողջ տարուան ըն-թացքին սիրայօժար կերպով:

Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ
Հոգաբարձութիւն Փարիզ

ՀԱՅԱՍՏԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԽՕՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ՝ ժամը երեկոյեան 7ին:

Գեր. Կոմիտաս Վ. Զարդճեան, Պոլսոյ կղերէն պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Րընէ մատրան մէջ:

(83 Ռիւ տ'Արֆէօյ):

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ

72, RUE DU FAUBOURG ST. MARTIN

Métro : Château d'Eau, Strasbourg St. Denis, Gare de l'Est

Կը նախագահէ՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ Ընկ. ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին. — Երգ՝ Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ,

1er prix de Conservatoire d'Aix-en-Provence, 1er prix de Conservatoire National supérieur de Paris, 1er prix Festival des Voix d'Or du Luchon

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ MADAME MANUEL MARIE

ՄԿՐՏԻՉ ՓՕՂՈՍԵԱՆ. — Դաշնակով կ'ընկերակցի Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ եւ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայկ. պարեր. — Մենապար եւ զոյգ պար՝ ԼՈՒՍԻԿ եւ ՎԻԳԷՆ

Նուագ. — ԹԱՌԻՍԹ ԳԱՐԵԳԻՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Օրուան խօսնակն է Ընկ. ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԱՑԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պա րերը ղեկավարութեամբ

Robert Seto et ses Rumberos, d'Europe No 1 նուագախումբին

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով՝ ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

Ալֆորվիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 20ին, Պուլվար Քարնոյէն:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	1.000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկ-նանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմ-նին կողմէ:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17էն 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG 38-54

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս-Յու-նիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ ան-կախ պատճառներով: Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս-Օգոստոս թիւը:

Բովանդակութիւն Մայիս-Յունիս թիւին (209-210). —

« Միզող տղան» Գրիւսէլի մէջ (Հայ-Բոյժ). — Երախաներուն սնունդակը (Տոքթ. Պրոնշթայն). — Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշճեան). — Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գա-լուստեան). — Հայաստանի վարդերը (Շահինեան). — Վաղուան մարդոց սը-նունդը (Տոքթ. Գօզօսեան). — Երբ սըր-տին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիեան). — Ծլիրդը կը բուժուի" ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Արե-ւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան). — Արուեստա-կան սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի). — Սխտորին մասին (Զիթունի). — Ա-տամնաբոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան). — Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեանի). — Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քաղեան). — Արուեստական շնչառութիւն (Խաչու-նի). — Տաղ թիւթիւնի — Մրցում:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵ-ՐԸ. — Տարեկան 1500 փրանք Ֆրան-սայի համար, 1750 փրանք արտասահմա-նի համար: Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յա-ռաջի խմբագրատան հասցէով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնա-ճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Նո-յեմբեր 2ի երկուշաբթի օրը ժամը 3ին, գպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Այս ժո-ղովին պիտի քաշուի Շաւիլի բոլոր ըն-կերուհիներու խմբանկարը, Ամերիկայի Հ. Օգն. Խաչի յիսնամեակին առթիւ հը-րատարակուելիք բացառիկ թերթին մէջ զրուելու համար Կը խնդրուի բոլոր ըն-կերուհիներէն անպատճառ ներկայ գըտ-նուիլ այս ժողովին եւ միասին բերել ի-րենց անդամատետրերը:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, հայրենակից Նաճարեանի աղարակը: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը կա-րեւոր է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 30 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8634 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4435

ՏԸ ԿՕԼԻ ԽՕՍՔԸ ԲԱՆԱԿԻՆ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Չորեքշաբթի օր հետեւեալ կոչը ուղղեց պետական պաշտօնեաներուն եւ Ալժերիոյ բանակին: Կոչը ձայնասփռուեցաւ նոյն իրիկունը :

« Իմ պատասխանատուութեանս տակ եւ իրազեկ դէպքերուն, որոշեցի թէ ինչ պէտք է ըլլայ մեր գործունէութիւնը Ալժերիոյ մէջ :

« Ներկայիս հարցը այս է՝ բոլորովին եւ մարդկայնօրէն խաղաղեցնել այս հողը, հոն զարկ տալ տնտեսական եւ ընկերային բարգաւաճման, տալ զանազան համայնքներու Ալժերիացիներուն բարոյական եւ նիւթական պատճառներ որպէսզի ուզեն Ֆրանսայի միանալ :

« Աւելի ուշ, ժամանակամիջոցէ մը ետք որ քանի մը տարի պիտի տեւէ, պէտք է ապահովել ազատութիւնը եւ արժանապատուութիւնը որով Ալժերիացիք իրենք իսկ պիտի որոշեն իրենց ճակատագիրը, պայմաններու մէջ որոնք պիտի յայտնուին եւ ճշդուին հարկ եղած ատեն :

« Այն ատեն կենսական է որ այդ ընտրութիւնը բոլորովին ազատ ըլլայ, հակառակ պարագային, հարցը իրապէս լուծուած չըլլար եւ Ֆրանսա կ'ուզէ որ ըլլայ: Կառավարութիւնը, որ իմ բացարձակ վստահութիւնս կը վայելէ, կը ղեկավարէ այս լայնածաւալ գործը :

« Թէ այս գործը կենսական է, դուք բոլորդ որ պետութեան կը ծառայէք Ալժերիոյ մէջ, գիտէք ատիկա ինչպէս ոչ ոք գիտէ: Կենսական է Ալժերիոյ համար, կենսական է նաեւ բովանդակ Ֆրանսայի համար՝ իր ափրիկեան առաքելութեան, ազգային միասնականութեան, միջազգային դիրքին նկատմամբ: Արդ, յաջողութիւնը կը պահանջէ ձեր գործը եւ միութիւնը, ըստ այն ճամբուն զոր գծեցի :

« Այսքան ճիգերէ եւ զոհողութիւններէ ետք պէտք է որ այս մարզին մէջ, բերէք Ֆրանսայի այնքան զոհաբերութիւն եւ կարգապահութիւն որքան երբեք բերած էք, առանց թոյլ տալու որ ցրուիք որեւէ ուրիշ նկատումով: Գիտցէք որ ձեր վրայ կը հաշուեմ :

ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՕԼ
Նախագահ՝ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԵՏ՝ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ

Զօր. տը Կոլի կոչը առաջին առթիւ ցոյց կուտայ թէ Նախագահը բանակը կը հրաւիրէ կարգապահութեան : Ընդհանուր բնոյթ կրող այս կոչին զուգընթաց, Ալժերիոյ քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց ղրկուեցան հրահանգներ :

Կարելի է նկատել նաեւ որ հրահանգները եւ կոչին Ալժէ հասնիլը կը զուգադիպի Զօր. Շալի ճամբորդութեան դէպի նախ Օրան, ապա Կոնստանդին :

× Զօր. Քասըմ յայտարարեց թէ տասը օդանաւ լեցուն արդիական զէնքերով եւ 500.000 անգլիական ոսկի ղրկած է Ալժերիոյ ըմբոստներուն Հոկտ. վերջին, իրեն դէմ եղած մահափորձին նախօրեակին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ

●

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՕԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԾ Է

« Զօրավար տը Կոլ ինծի հաղորդեց թէ պատրաստ է մասնակցելու Արեւմտեան Մեծերու ժողովի մը՝ Դեկտեմբերի կէսուն», յայտարարեց Նախագահ Այզընհաուըր մամուլի շաբաթական իր ասուլիսի ընթացքին :

Կարեւոր երկրորդ ճշդում մը. — Ինչ կը վերաբերի ինծի, ըսաւ Նախագահը, միշտ յայտարարած եմ թէ պատրաստ եմ դաշնակից կառավարութեանց ղեկավարներուն հանդիպելու՝ որեւէ ատեն եւ որեւէ տեղ :

Ուրեմն այլեւս յստակ կը դառնայ ամէն բան: Դաշնակից Մեծերու ժողովին թըւականը որոշուած է. Զօր. տը Կոլ իր համաձայնութիւնը տուած է, իսկ Նախագահ Այզընհաուըր պատրաստ է երթալու որեւէ տեղ՝ որ ամէնէն յարմար վայրը կը նկատուի Արեւմտեաններու հանդիպումին համար: Հաւանական է որ ժողովը տեղի ունենայ Փարիզի մէջ :

Նախագահին յայտարարութիւններէն բաժնուելուած՝ լրագրողները սկսան բազմաթիւ հարցումներ ուղղել հրատապ հարցերու մասին:

Այզընհաուըր, խուսափելով հարցումներուն ուղղակի պատասխաններ տալէ, բազմաթիւ առիթներով յայտարարեց թէ միջազգային յառաջիկայ ժողովները կատարեալ բարդոյթ մը կը ներկայացնեն եւ շատ դժուար է անոնց թուականներուն մասին խօսիլ :

Ամէն պարագայի մէջ, մամուլի այս ասուլիսով կարգ մը կէտեր կը ճշդուին.—

1.— Զօր. տը Կոլի հաղորդած համաձայնութիւնը կը նշանակէ թէ արեւմտեան միութիւնը ստեղծուած է: Այզընհաուըր, Մաքմիլըն, տը Կոլ եւ Ատընաուըր ժողով մը պիտի գումարեն Դեկտեմբերի մէջ, Խրուշչեւի հանդիպելէ առաջ

2.— Այզընհաուըր կը փափաքէր որ Դաշնակիցներու հանդիպումը տեղի ունենար աւելի կանուխ. այս պարագան անգամ մը եւս շեշտեց ասուլիսի ընթացքին: Զօր. տը Կոլ կ'ուզէր աւելի ուշացնել այս ժողովը, դէթ մինչեւ յառաջիկայ տարուան սկիզբը: «Դեկտեմբերի կէս»ը, ըստ երեւոյթին, երկու առաջարկներու միջինն է :

3.— Նախագահ տը Կոլ կ'առաջարկէր որ Մեծերու ժողովը տեղի ունենայ յառաջիկայ գարնան: Ուաշինկթընի մէջ կը մտածեն թէ Այզընհաուըր աշխատած է համոզել Ֆրանսայի Նախագահը՝ աւելի կանուխ հանդիպելու համար Խրուշչեւին: Կը կարծուի թէ Խ. Միութեան Վարչապետն ալ նման աշխատանքներ տարած է:

4.— Այզընհաուըր շեշտեց թէ դաշնակիցներու ժողովին դիւանագիտական պատրաստութիւնները այժմէն կրնան սկսիլ: Պէտք է համաձայնութիւն գոյացնել այն հարցերուն շուրջ՝ որոնց մա–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՄՔԵՐ

— Տեարք եւ Տիկնայք, առաջարկուած է որ մեր ժամադրավայրին մէջ, որուն շինութիւնը վերջանալու վրայ է, հայկական սուրճի օճախը շինուի խոհանոցին աջ կողմը եւ սուրճը եփուի արեւելեան ճէզվէով մը, մոխիրին մէջ... Առաջարկը երկրորդո՞ղ ...

— Այո՛, ե՛ս ...

— Լա՛ւ, երկրորդուած է ... Անցնինք յաջորդ նիւթին ...

— Ներողութի՛ւն, Տիար Ատենապետ, երկրորդելէ առաջ, ըսելիք ունիմ ... Ինչո՞ւ կ'աճապարէք, ինչո՞ւ չէք յարգեր ժողովրդավարութեան կանոնները, ինչո՞ւ չէք ձգեր որ ազատ քաղաքացի մը իր ըսելիքը ըսէ, երկու բառով ...

— Ըսէ՛ տեսնենք ...

— Տեարք եւ Տիկնայք — Համաձայն մեր Ազգային Սահմանադրութեան տրամադրութեանց, նման խնդիր մը, որ կրնայ, շատերուն համար, անկարեւոր ու երկրորդական նկատուիլ, ինծի համար չափէն աւելի կարեւոր խնդիր մըն է, որովհետեւ ես նմանութեան եզր մը կը տեսնեմ այս հարցին եւ պատմական դըրուագին միջեւ, որ տեղի ունեցաւ անկէ, ստուգապէս, երկու հազար տարի առաջ, Արտաւազդ թագաւորի օրով, երբ ... մեր անմահ թագաւորութեան վրայ յարձակեցաւ եւ մեր սուրբ հողերը գրաւելու անյաջող փորձ մը կատարեց եւ մեր քաջ զինուորները եւ մեր արի եպիսկոպոսները եւ Կաթողիկոսները — Ներողութի՛ւն, ըսել կ'ուզէի մեր այն օրերու առաջնորդները, քանի որ ամէն մարդ ալ գիտէ թէ Արտաւազդ թագաւորի օրով Քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակուած չըլլալով, մենք քրիստոնեայ երէցներ եւ Կաթողիկոսներ ունեցած չէինք կրնար ըլլալ, բայց երէց եւ Կաթողիկոս ունեցանք Գրիգոր Լուսաւորիչի օրով, որ, անշուշտ ամէնուդ ալ ծանօթ է, ծագումով Պարսիկ էր, թէեւ այդ իրողութիւնը որեւէ կերպով չի նսեմացներ արժէքն ու կարեւորութիւնը անոր կատարած եկեղեցական գործին, այն իմաստով որ եթէ մենք Քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակած չըլլայինք, առյաւէտ կորսուած կ'ըլլայինք, քաջ գիտնալով հանդերձ որ եթէ Քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակած ըլլալով ալ մեծ առաւելութիւն ձեռք բերած չեղանք, որովհետեւ մեր երկու հազարամեայ պատմութիւնը կը վկայէ որ մեր քրիստոնեայ ըլլալուն պատճառաւ էր, գլխաւորաբար, որ այսքան տառապեցանք եւ միջանկեալ ըսեմ որ այս իրողութեամբ կը փաստուի այն իրողութիւնը որ Թուրքերը մեզ կոտորեցին, որովհետեւ մենք քրիստոնեայ էինք ու եթէ մենք քրիստոնեայ եղած չըլլայինք, Թուրքերը մեզ ջարդած պիտի չըլլային եւ եթէ Թուրքերը մեզ ջարդած չըլլային մենք ալ Թուրքերուն կողմէ ջարդուած պիտի չըլլայինք եւ ո՛չ ալ իրաւունք ունեցած պիտի ըլլար, այսօր, յայտարարելու թէ Հայերը Թուրքերուն ձեռքով ջարդուեցան ու եթէ այդ տեսակ բան մը բռնուած չըլլար, փիլոն Լոթի կոչուած արարածն ալ ըսած չէր ըլլար թէ Հայերը նապաստակ են եւ ընդհակառակն, ըսած կ'ըլլար Տիգրայնելի պէս, որ « Հայութեան ծառայել քաղաքակրթութեան ծառայել կը նշանակէ » — Ներողութի՛ւն, անունի սխալ մը ըրի. Կլետսթոն ըսել կ'ուզէի — եւ այն ատեն, ինչպէս մեր երջանկայիշատակ Խրիմեան Հայրիկը, որ, գիտէք, վասպուրականցի էր եւ գրագէտի ու քանաստեղծի տաղանդով օժտուած մէկը, այո՛, մեր Խրիմեան Հայրիկը ըսած էր, անգամ մը, իր քարոզին մէջ — Օ՜, ի՜նչ հոգեպարար ու զմայլելի քարոզներ կուտար — թէ Ազգային Սահմանադրութեան 61րդ յօդուածը մեր դժբախտութեան պատճառ եղաւ — Ներողութի՛ւն, ըսել կ'ուզէի Սան Ստեֆանոյի Դաշնագրին ... Ո՛չ, ո՛չ, նորէն սխալեցայ, Պերլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածը, որ ինչպէս գիտէք, այսինքն այս առաջարկը կրնայ երկրորդուիլ, բայց նկատելով որ ..

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարութիւնը 150.000 Ֆրանքի բարձրացուց տարադրամի (տըվիզ) տարեկան իրաւունքը, շնորհուած արտասահման գացող Ֆրանսացիներուն: Ցարդ այդ գումարը 50.000 էր միայն :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ 13 զինուորականներ մահուան դատապարտուած են դրդ. Ճալալ Ահմէտ Իսմայիլի սպանութեան համար (Պասրա): Դատապարտութիւնները անմիջապէս ցկեանս բանտարկութեան վերածուեցան: Դատապարտեալները պատասխանատու կը նկատուին անցեալ Յուլիսի դէպքերուն: Խորհրդ. Միութեան դեսպանը՝ Կրեկորի Զայցեվ կէս ժամ տեսնուեցաւ Քասըմի հետ, հիւանդանոցը կը հաղորդէ Պաղտատի ձայնասփիւռը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կը մտածեն թէ Վարչապետ Ատընաուըր յաջողութիւն մը եւս արձանագրեց.— Կ'ուզէր, որ Դաշնակիցներու ժողովը տեղի ունենայ Խրուշչեւի հանդիպելէ առաջ. իր առաջարկին գոհացում կը տրուի Արեւմուտքի կողմէ.

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ քաղաքական հարցերու փոխ նախարար Ռապըրթ Մըրֆի հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն. Սպիտակ Տունը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Նախագահ Այզընհաուըր Մըրֆիի հրաժարականը ընդունած է :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ Վարչապետ Ներհու կարեւոր յայտարարութիւն մը կը պատրաստէ չին եւ հնդիկ սահմանին վրայ տեղի ունեցած միջադէպերու մասին: Վարչապետը պատրաստ է պաշտպանելու Հնդկաստանի սահմանները՝ «ամէն գնով» եւ համապատասխան հրահանգներ տուած է զինուորական պատասխանատու ղեկավարներու :

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ Ազգ. Շարժումի պարագլուխ Լիւմումպա յայտարարեց.— Պելճիքան կատարուած իրողութեան առջեւ պիտի դնենք... Քոնկօն իր անմիջական անկախութիւնը կը պահանջէ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԵՍ՝ 4 ՐԴ ԷՋ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ԱՄԱՍԻՈՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

12. Համալսարանական Ընկերութիւն (1878)

Հիմնուած է 1878ին երեք հոգիի կողմէ եւ ունի իր կանոնագրութիւնը՝ *բաղկացած 12 յօդուածներէ եւ հրատարակուած* Թէրճէմանը էֆքեարի *մէջ* (1878 *Թ.* 356): *Ահա քանի մը յօդուած.*

Յօդ. 1. *Ընկերութեանս նպատակն է մի օրինաւոր կալուած պատրաստել եօթը տարիէն եւ անոր եկամուտին արդիւնքով* միշտ երկու կամ աւելի աշակերտ ունենալ Եւրոպա:

Յօդ. 2. *Զափահաս արհեստաւորաց համար կիրակնօրեայ դասախօսութիւններ ընել:*

Յօդ. 3. *Ընկերութեան անդամակցիլ ուզողը շաբաթական ողջ 40 փարա պիտի վճարէ:*

Յօդ. 6. *Ընկերութիւնը կը բաղկանայ երկու ժողովներէ. Ա. ընդհանուր եւ Բ. գործադիր* (Թէրճէմ. էֆքեար, Կ. Պ. 1878 *Թ.* 353, 356:— Հայրենիք, 1879 *Թ.* 503).— Մասիս (1880 *Թ.* 2618) *կը գրէ որ ընկերութիւնը հիմնուած է 1878 Յունիս 25ին եւ ունի 340 անդամ:*

13. Դպրոցասիրաց ընկերութիւն (1888)

Կազմուած է 1888ի սկիզբները: Ունեցած է կանոնագիր: *Նպատակն եղած է. «Ամասիոյ երկսեռ մանկըտւոյն համար դպրոցներ բանալ»: 1888 Յունիս մէկին բացած է* «Նախակրթարան մը, *ուր կը յաճախեն վաթսունի չափ Թոշակաւոր եւ անթոշակ աշակերտներ.... վարժարանի ուսման ընթացքն է չորս տարի»* (Արեւելք, Կ. Պ. 1889 *Թ.* 1664: — *Տես նաեւ* Ամասիա, (Ամասիա, 1911, *էջ* 190):

Ընկերութեան հիմնադիրներէն կը յիշուին. Յարութիւն Սէջէնեան, Կարապետ Փափազեան եւ Յակոբ Սիմոնեան (Արեւելք, *անդ*):

Ալպօյաճեան մատենագիր (*Իզմիր* 1892, *էջ* 226) *կը գրէ որ ընկերութիւնը չորս տարի կրցած է կանոնուն պահել իր բացած վարժարանը: Ընկերութեան տարեկան բաժնեգինն է մէկ օսմ. ոսկի: «Իւրաքանչիւր անդամ անձնական պարտաւորութեամբ պարտաւորուած է մինչ չորս տարի պահպանել իր պարտքը առ վարժարանն»* (*անդ, էջ* 227):

1895ին *դեռ կը տեւէր եւ կը գործէր* (Հայրենիք, 1895 *Թ.* 1104):

14. Հայ Կանանց Բարեսիրաց Միութիւն (1908)

Կազմուած է Սահմանադրութեան յաջորդ օրերուն եւ շուտով ունեցած երկու հարիւր անդամ: Նպատակն է. Հայ կնոջ իմացական եւ բարոյական զարգացման սատարել: Կը ջանայ աղջկանց յատուկ գեղարուեստական վարժարան մը *բանալ: Վարժարանը պիտի բացուի 1909 Մարտին, ուր վաթսուն աշակերտուհիներ* ձեռարուեստի ամէն կարգի ճիւղերու պիտի ետեւին մասնագէտներու առաջնորդութեամբ: *Ամասիոյ Հայ հասարակութիւնը մեծ խնդութեամբ կ'ողջունէ այս ձեռնարկը* (Ժամանակ, Կ. Պ. 1909 *Թ.* 85):

1910*ին տարաձայնութիւններ կան բացուած վարժարանի մասին* (Ազատամարտ, 1910 *Թ.* 268, 282):

15. Կանանց Կրթասիրաց Միութիւն (1912)

Հիմնուած է 1912ին եւ 1914ին կուտայ գեղարուեստական հանդէսներ (Ժամանակ, 1914 Թ. 1724:— Հողդատ, *Սեբաստիա* 1914 *Թ.* 46): *Անշուշտ նոյն ընկերութիւնն է մերթ նաեւ «Կանանց Դպրոցասիրաց» կոչուածը* (Ժամանակ, 1914 *Թ.* 1730):

16. Արանց Դպրոցասիրաց Միութիւն (1912)

Կազմուած է «Կանանց Դպրոցասիրաց»ի հետ 1912ին, բայց 1914ին դեռ «անգործ» է (Ժամանակ, 1914 *Թ.* 1730 *եւ* 1752):

17. Շրջանաւարտից Ակումբ (1913–14)

Կազմած են Իթթանոսեան Առեւտրական վարժարանի *շրջանաւարտները: Ունին իրենց ծրագիր – կանոնագիրը: 1914ին կուտայ ներկայացում: Կը բանայ* Ընթերցարան *մը* (Ժամանակ, 1914 *Թ.* 1791)

18. Աղքատախնամ (1914)

Կազմուած կ'երեւնայ 1914ին: 1915ի սկիզբը ժիր գործունէութիւն ունի եւ ամէն տեղ օգնութեան կը հասնի (Ժամանակ, 1915 *Թ.* 2064): 1919*ի սկիզբը վերակազմուած՝ «զօրեղ ջանքերով կը շարունակէ իր նպաստները տալ թէ՛ տեղւոյն աղքատներուն եւ թէ անցնող տարագրեալներուն»* (Ժամանակ, 1919 *Թ.* 3505):

19. «Փոքր Հայք» Միութիւն (1918)

Հիմնուած է Պոլիս 1918*ի վերջը Ամասիացիներէ, Մարզուանցիներէ, Եւդոկիացիներէ եւայլն «իբր Կարմիր Խաչի օժանդակ»* (Ժամանակ, 1919 *Թ.* 3418, 3455):

20. Ամասիոյ Հայրենակցական Միութիւն (1920)

Կազմուած է Պոլիս 1919 – 20*ին* (Ժողովուրդի Ձայն, 1921 *Թ.* 810: — *Թէոդիկ, Ամէն. Տարեցոյց* 1921, *էջ* 307):

Միութիւնը ճիւղ մը ունեցած է Մարսէյլ 1926 – 7*ին*: 1929*ին ատոր վարչութիւնը կը կազմէին. Հանի Մ. Ալեանաքեան, Յ. Գազալեան, Ս. Ալեանաքեան, Ղ. Մարկոսեան, Ն. Թումայեան, Լ. Քէլէշեան* (Յառաջ, 1929 *Թ.* 877):

21. Իրերօգնութեան Միութիւն (1934)

Հիմնուած է Մարսէյլի *մէջ, որ կը տեւէ մինչեւ 1939ի պատերազմը. կը վերակազմուի 1954ին, նպատակն է. «Վառ պահել ազգ. դիմագիծը, տոկալ եւ մեր ազգ. արբութիւնները փոխանցել նորահաս սերունդին...»* (Յառաջ, 1955 *Թ.* 7557):

ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՃԻ ԳԻՒՂ

1. ... Ընկերութիւն (1860)

Ամասիոյ Հաճի գիւղացիք 1860*ին ընկերութիւն մը հիմնած են, որ 1873ին տակաւին կանգուն էր «եւ կը դիմէր իր* նպատակին, *որ էր գիւղին վարժարանին համար հաստատուն եկամուտ հայթայթել: Վարժարանն այժմ (1873ին) այս ընկերութեան շնորհիւ քանի մը կալուածոց տէր եղած է ի Պալիս»* (Փունջ, 1873 *Թ.* 783):

Դժբախտաբար չէ յիշուած ընկերութեան անունը:

2..... Ընկերութիւն (1873)

Հիմնուած է 1873ին սկիզբը. Անդամական բաժինն է երկու հարիւր դուրուշ, նպատակը՝ «Առեւտրական շահաւոր գործառնութիւններ ընել ու հարկ եղած առեն չափաւոր տոկոսով փոխ տալ ընկերութեան անդամ հայրենակցաց» (Փունջ, *անդ*):— Անունը դիտմամբ չէ յիշուած:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԶԱՐԹՕՆՔԻ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՋՕՐԱՅԵԱՆ
(Մահուան հարիւրամեակին առթիւ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ն. Զօրայեան իր սերունդին բազմաթիւ անուններուն մէջ, միակն է որ քերթուած չէ գրած: Ընդհակառակն, նկատի առնելով իր վաստակը, կը հաստատենք որ ան անմիջականին, օգտակարին եւ անհրաժեշտին պլացումն ունեցած է

Երկար տարիներ Փարիզ ապրած է իբրեւ ազատ ուսանող մը եւ անյագ ընթերցող մը: Յ. Օշականի վկայութեանը համաձայն, «Այս երեսունը չմտած խելացի տղան շփումի էր մտած Փրանսական միտքին բոլոր գեղեցկութեանց հետ»:

Առաջին պարբերութեան մէջ յայտնած մեր տեսակէտը հաստատելու համար, անգամ մըն ալ յիշենք իր գործերը.—

Ծառ վաճառականութեան վրայ.
Նկարագիր Ազգային դաստիարակութեան,
Քաղաքական տնտեսութեան վրայ տեղեկութիւններ,
Վարժութիւն ընթերցանութեան,
Վարք Յիսուսի,
Յաղագս ընթերցասիրութեան:

Հանգուցեալ Ներսէսեան վարժարանին մէջ կը ստանձնէ տնօրէնութեան պաշտօն եւ ձեռք բերած փորձառութիւնը եւ տեսած պակասներն ու թերիները ազգային դաստիարակութեան մէջ, պիտի թելադրէին, որ գործնականապէս ալ ուզէր սատարել այդ գործին, լոյս ընծայելով մանուանց ընթերցասիրութեան նպաստելու համար իր ունեցած փորձառութիւնները, կցելով անոնց գործնական թելադրութիւններ, եւ ժամանակի մանկավարժական գիտելիքները:

Իր «Դիմաստուերներ»(*) հատորին մէջ, Հրանտ Ասատուր Ն. Զօրայեանին կը նուիրէ մենագրութիւն մը, բաւական ընդարձակ, որուն մէջ կը կարդանք թէ 1849ին, ան մտերմութիւնը կը վայելէր անուանի Ճէզայիրլեան Միքայէլ Ամիրային, որուն շնորհիւ Պոլսոյ մաքսատան ընդհանուր հաշուակալութիւնը Ն. Զօրայեանին կը յանձնուի, զոր կ'որակէ «պաշտօն դժուար, փառաւոր եւ շահաւոր»: Քանի հազար Հայեր մաքսատան մէջ աշխատանք ունէին եւ տետրակները հայերէն կը բռնուէին: Բայց սխալական հրովարտակով մը Ճէզայիրլեան կը բանտարկուի, զրկութեան եւ կողոպուտի ամբաստանութեամբ: Ն. Զօրայեան Ամիրային հետ Եւրոպա կ'անցնի, բայց Մալթայի մէջ հիւանդութեան առաջին ախտանիշները կը յայտնուէին: «Մինչեւ անգամ ղաւակներս չկրցի համբուրել» կը գրէր Իւթիւճեանին: 1858ի վերջերը, ուղեղի տագնապ մը կ'անցրնէ: Բժիշկ Խօրասանճեանի վկայութեամբ, «Յիմարութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ: Ինքզինքը քահանայ, սուրբ, հրեշտակ կը կարծէ եղեր: Կ'ուզէր հաղորդութիւն տալ իրեն այցելողներուն»: Հիւանդանոց կը փոխադրուի, ուր կը մեռնի 1859 Նոյեմբեր 30ին:

Հրանտ Ասատուրի «Դիմաստուերնե-րուն մէջ այսպէս կը ներկայացուի Ն. Զօրայեան. «Միջահասակ, նիհար, թիկնաւոր դէմքով, ողեւ բայց սիրուն, գլուխը պզտիկ, աչքերը սեւ, քիթը երկար ու սրածայր, բնաւորութեամբ կրակոտ, յամառ, բարկացոտ, գիւրախաբ ու լռատեաց»: Մ. Մամուրեան ալ Հր. Ասատուրի գրած մէկ նամակին մէջ այսպէս կը ներկայացնէր. «Զօրայեան կարեւոր գիրք ունէր ու մեծ յարգ ու համարում կը վայելէր իր հնարագէտ խորհուրդներով, սուր եւ փայլուն իմացականութեամբ եւ ոչ նուազ ազատ եւ ուղիղ գիտողութիւններով...: Զօրայեանի հետ տեսակցութիւնս 1853ին Պոլիս գալէս բացուած է: Սիրալիր կ'ընդունէր զիս եւ կը քաջալերէր: Մեր խօսակցութեան նիւ-

(*) «Դիմաստուերներ», Հրանտ Ասատուր, Կ. Պոլիս, 1921:

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Է.

Տաճատ զարմացումով եւեւ դարձաւ եւ տեսաւ Մանուկ Միհրանեանը, չափազանց տժգոյն՝ քաՓէի *պատը լոյսերուն մէջ, թեւը առած սիրուն պզտիկ թխորակ աղջիկ մը՝ խանդոտ եւ վառվռուն աչքերով:*

— Մանկիկ, մանկիկ ....

— Ահ, նայեցէք, Լուիզն է, գուշեցին կիները:

Սոֆի Կաժեւսքա, որ այլ եւս ազմուկէն յոգնած Իպսէնի «Նորա»ն կարդալու վրայ էր, գլուխը բարձրացուց:

— Ինչպէս ալ կիները տժգոյն եւ հիւանդկախ մարդերը կը սիրեն, ըսաւ Սուրէն ցանկութեամբ պզտիկ Լուիզին նայելով:

Սոֆի նշմարեց այդ նայուածքը եւ իր մոլեռանդ աչքերուն մէջէն կրկին ամպ մը անցաւ, յետոյ մեղմօրէն գլուխը կախեց եւ ընթերցումը շարունակեց:

— Ախ, մանկիկ, հապա մայրիկդ տեսնայ նէ:

— Մայրիկս, մայրիկս... Թոթովեց խեղճ տղան:

Ամէն կողմէ կատակներ տեղացին, կիները խանդավառուած ընդհանուր ժխորէն՝ սկսան աւելի բարձր խնդալ եւ ոմանք սեղանին եզերքը նստիլ, ինչպէս ուրիշներ դարձած աթոռներու վրայ. առղին վերջապէս Սուրէն Սահակեան, Անտոն Եարաեան եւ Տաճատ Զարբքեան մնացած կը խօսէին դրականութեան եւ արուեստներու վրայ:

— Բան մը ունիմ ցուցնելիք, բան մը ունիմ, կը կոչէր Մանուկ, երջանիկ եւ գոհ ինքզինքը օգտակար դարձնելուն համար:

Ամէնուն ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացաւ.

— Ցուցուր նայինք:

— Փուշակեցէք:

— Անպատճառ հողը ծախուած է, ըսաւ Սուրէն Սահակեան:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ըսին զաղղիացի կիներ:

Հարկ եղաւ իրենց թարգմանել:

Եւ ահաւասիկ յիմարական խնդութեան պահ մը եղաւ. բոլոր կիները մէկանց Մանուկին վրայ յարձակեցան:

— Ըսէ նայիմ, հրեշտակս, ի՞նչ պիտի հրամցնես մեզի ...:

Ուրիշներ կը կատակէին Լուիզին հետ:

— Առանկ հէ՞, բախտաւոր, հող կը բանես ոսկի կը կտրի ...:

Մանուկ սակայն կը դոչէր արչափ որ կրնար.

— Բայց չէ, բայց չէ, մոլիկ ըրէք, լըռեցէք, լսեցէք քիչ մը:

Եւ գրպանէն քարթ մը հանելով, որ — *չափ որ կարելի է վեր բռնած՝ բաու.*

— Ահաւասիկ, ահաւասիկ անակնկալս:

Հակառակ ջանքերուն, քարթը յափշտակեցին ձեռքէն եւ սեղանին վրայ դըրուեցաւ:

— Օհօ, անկարելի է:

Քարթին վրայ գրուած էր:

Պարոն Գաբրիէլ տը Պալըքճի
Արքիստ սրամաքիf

Վայրկեանի մը զարմացումին եւ կասկածին յաջորդեց տեսակ մը արհամարհանք:

— Ո՞ւր է աս փարսէօրը:

Բայց Գաբրիէլ Պալըքճեան շատոնց հեռացած էր. պահ մը կասկածեցան Մանուկին վրայ:

— Իմ գրամս ուրկէ՞ է, որ ասանկ կատակ պիտի ընեմ: Զեզի կ'ըսեմ կոր, Գաբրիէլ իր թատրոնին հրաւիրագիրներուն վրայ ալ այսպէս ստորագրած է եւ թէ դեռ չէք գիտեր ...

— Ի՞նչ բան, ըսէ, Մանուկ:

— Իմացայ որ Փրանսացի տիկիններու գիմեր է, անոնց ըսելով որ ինքը հայ առաջնակարգ դերասան է, որ մասնաւոր թատրոն մը ունէր Պոլիս, ճիշդ Սառա Պէռնարին պէս, թէ այդ թատրոնը մեծ երկրաշարժին փլեր է եւ թէ ծնողքն ալ փլատակներուն տակ մնացեր են ...:

— Վայ Պալըքճի, վայ. կը տեսնէ՞ք: Անհանգստութիւն մը կար ամէնուն դէմքին վրայ. Մանուկ կը կրկնէր մեքենաբար.

— Դուք ան նայեցէք որ տիկիններուն սիրտը վէշ է եղեր եւ հանգանակութիւն մը բացեր են... վայ սատանայ ....:

Քիչ մը ատեն հայ տղաքը իրարու երես նայեցան լուռ. Սոֆի Կաժեւսքա, պահ մը ընդհատուած իր ընթերցումին մէջ, գիրքը ձեռքը առաւ նորէն, իսկ կիները կը շարունակէին բարձրաձայն խնդալ կուրծքերնին բռնած եւ դոչելով.

— Աւելի աղէկ կ'ըլլար ինք զինքը անուանէր պարոն տը լա փիւրէ, *հէ՞:*

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(20 Շար.)

ԳԻՏԷՔ, ԹԷ...

× Ամէնէն շատ Իրլանտայի մէջ կ'անձրեւէ: Տարուան մը ընթացքին Անգլիոյ մէջ կ'անձրեւէ միջին հաշուով 150 օր. Ֆրանսայի մէջ՝ 120 օր. Միսյերիոյ մէջ՝ 60 օր, Զինաստանի կարգ մը մասերուն մէջ՝ հազիւ մէկ քանի օր: Սակայն Իրլանտայի մէջ կ'անձրեւէ 208 օր:

× Աշխարհի հնագոյն ծառը կը նկատուի այն, որուն ներքեւ Հիպպոկրատ կը սորվեցնէր իր աշակերտներուն բժշկութեան մասին: Ան 2500 տարուան հնութիւն ունի: Անոր կոճղին շրջագիծը տասը մեթր է: Ամէն գարնան այս ծառը տերեւ ունի ...

թերն էին կրթական, տնտեսական էապէս։ Ունէր իր բնակարանին մէջ ճոխ մատենադարան մը »։

Ինչպէս կը տեսնուի իր հետաքրքրութիւնները, որոնց արդիւնքն էին իր գործերը, գործնական եւ օգտաշատ նիւթերու շուրջ կը դառնային։ Իր ազգին օգտակար ըլլալու մտահոգութիւնը ամէն բանէ վեր դասած է։ Իր վաստակը գրականէն աւելի կրթական եւ տնտեսական մարզերու մէջ կը սահմանափակուէր։ Օգտուած է ամերիկացի եւ անգլիացի հեղինակներէ, բայց գիտցած է իր քաղելիք նիւթերը պատշաճեցնել մեր միջավայրին ու պայմաններուն։ Ընթերցասիրութիւնը, որ լոյս տեսած է 1852ին, այսօր իսկ կարելի է հետաքրքրութեամբ կարդալ։ Այս գիրքը կը յանձնարարէ, առանց խտրութեան ամէնուն, պատանիներուն, երիտասարդներուն ու չափահասներուն։

Հակառակ դար մը անցած ըլլալուն, նկատելի է, որ իր լեզուն ժամանակին աշխարհաբարն է, շատ քիչ շեղումներկան։ Հաւատացած է, որ «ինչ որ ընենք, որչափ ալ աշխատինք, ա՛լ ասկէ ետեւ անհնար է մեզի գրաբար լեզուն ընդհանուր լեզու մը ընելու։ Բայց գոհութիւն Աստուծոյ որ հիմա ժամանակը շատ փոխուեցաւ գոնէ մեր մայրենի լեզուին համար, ալ հիմա ինծի հետ մէկտեղ շատերն ալ համոզուած են որ մեր գրաբարը հասարակաց լեզու չենք կրնար ընել, այլ մեր աշխարհաբար լեզուն զարգացնելու եւ տարածելու է»։ Ինչպէս կը վկայէ Հրանտ Ասատուր իր «Դիմաստուերներ»ուն մէջ, լեզուի խնդիրին մէջ ալ, ինչպէս ուրիշ խնդիրներու մէջ, Զօրայեանի առողջ իմացականութիւնը ուղիղ կը դատէր, եւ առանց հալածանքէ վախնալու, իր ժամանակակիցներուն համոզումներուն դէմ էր, յանդուգն եւ անվհատ։

Նկարագրի այս գիծերը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսերէն զաւագրքի մը հետեւողութեամբ պատրաստած «Վարք Յիսուսի»ն իր դէմ կը հանէ հակառակորդներու բազմութիւն մը։ Այն համոզումը կը տիրէր թէ Ս. Գիրքը գրաբար միայն պէտք է կարդացուի։ Բաւական աղմուկ կը հանէ այս խնդիրը։ Մասնաւոր ժողովներ կը գումարուին Պատրիարքարանի մէջ, որպէսզի՝ ոչ միայն հեղինակը դատապարտուի ու բանադրուի, այլեւ գրքին տարածումը արգիլուի։ Բարեբախտաբար ժողովականները Յակոբ Պատրիարքին, որուն հրամանով տպուած էր գիրքը, կողմը կը հակին եւ գիրքը որեւէ բանադրանքի տեղի չի տար, սակայն բոլոր օրինակները հրապարակէն կը հաւաքուին։

Իր բոլոր գիրքերը գրականէն աւելի հրապարակագրական բովանդակութիւն ունին։ Անհամար դատ մասնաւոր յօդուածներով աշխատակցած է օրուան թերթերուն ու պարբերականներուն, «Մասիս»ին, «Մասեաց Աղաւնի»ին, «Բազմավէպ»ին եւ «Հայաստան»ին։ Այս վերջինը Պատրիարքարանի ծախքով, Տէրոյեանի եւ Մկրտիչ Աղաթօնի խմբագրութեամբ կը հրատարակուէր։

Նիկողայոս Զօրայեան տասնեւիններորդ դարու հայ իմացականութիւնը ներկայացնող դէմքերէն մէկն է, իբրեւ մանկավարժ, տնտեսագէտ, բարոյախօս եւ հրապարակագիր, ջերմ պաշտպան ազգային դաստիարակութեան եւ կրթութեան, հաւատալով որ նիւթական եւ բարոյական զարգացումը հիմնական խարիսխը պէտք է ըլլայ հայ հաւաքականութեան։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շաբաթ իրիկուն Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կազմակերպած էր Յիշատակի երեկոյ մը նուիրուած վեթերան ընկեր՝ Գաբրիէլ Լազեանի մահուան քառասունքին։

Երեկոն կը վայելէր նաեւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէին հովանաւորութիւնը։

Օրուան նախագահ Շաւարշ Նարդունի մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել տուաւ ընկեր Լազեանի յիշատակը, մինչ կը նուագուէր Շոփէնի մահերգը։

Առաջին խօսքը տրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի Ներկայացուցիչ՝ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի որ յիշեց իր առաջին հանդիպումը ընկեր Լազեանի հետ 1916ին, եւ անոր մարդու ու կուսակցականի առաքինութիւնները։

Ընկերը վերջացուց իր խօսքը կրկնելով բանաստեղծ Մ. Պէշիկթաշլեանի խօսքը՝ «Ազգիդ ու հայրենիքիդ ծառայելը դուն շատ պիտի սիրես»։

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկերուհի Լիլէն Բիւզանդ որ հակիրճ կենսագրականն ընելէ ետք ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի ծանրացաւ մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին վրայ որ կը ծնի գաղափարական նման դէմքեր եւ կը դրօշմէ զանոնք իր անզուգական կնիքով։

Ընկեր Երուանդ Գրիգորեան արտասանեց Յով. Թումանեանի «Հոգեհանգիստ»։

Նախագահ Շաւարշ Նարդունի փակեց այս կարճ երեկոն, պանծացնելով Դաշնակցութիւնը որ պատմականօրէն անհրաժեշտութիւն մըն է Հայութեան համար։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, ըսաւ, որ անհատները կը բարձրացնէ պատմութեան, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ մեր պատմութիւնը կը լեցնէ արժէքներով, փառքով եւ ազգային հպարտութեամբ։ Այս կուսակցութիւնը կը նմանի նաեւ մեղուին, որ թէ մեղր կը շինէ եւ թէ կը խայթէ,— ստեղծագործական ուժ եւ ինքնապաշտպանութեան վահան։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՐՕՇԱԿԻ ՀԱՐՑԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Երկրորդ աշխարհամարտին յաջորդող քանի մը տարիներուն դրօշի մասին խօսք չէր կրնար ըլլալ ընկճուած եւ գրաւեալ Գերմանիոյ մէջ, ուր պետական ուժը անցած էր համաձայնական չորս մեծ պետութիւններուն ձեռքը, այսինքն Միացեալ Նահանգներու, Խորհրդային Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։ Համաձայնականներու անհամաձայնութենէն կազմուեցան երկու պետութիւններ 1949էն ի վեր եւ ասոնք պաշտօնապէս գործածութեան դրին նախքան հիթլերական կառավարութեան գործի գլուխ գալը գործածուած հանրապետական դրօշակը՝ սեւ, կարմիր, դեղին՝ երեք հորիզոնական գոյներով։ Այս դրօշակը եղած էր նաեւ 1848ի այսպէս կոչուած «Մարտ ամսու յեղափոխութեան» նշան, Ֆրանքֆուրթի «Պաուլսքիրխէ»ի, Ս. Պօղոս եկեղեցիի ազգային ժողովին հետեւանքով, ուր հաւաքուած էին այն ատենուան գերման ազատասէր մտաւորական ներկայացուցիչները։ Նոյն դրօշակը Վայմարի ազգային երեսփոխանական ժողովը ընդունեցաւ իբր հանրապետական դրօշ երբ Քայզէր Վիլհելմ Բ. 1918ին պարտուած եւ ստիպուած Հոլանտա ապաստանեցաւ, եւ 1921էն մինչեւ 1933 պետական դրօշակը եղաւ՝ սեւ, կարմիր, դեղին։ Հիթլերի կեռ խաչը տեւեց մինչեւ 1945 Մայիս, եւ ահա այս երկրորդ մեծ պարտութենէն ետք Գերմանիոյ երկու մասերուն մէջ գործածուեցաւ ազատութեան եւ հաւասարութեան նշանաբան այս հանրապետական դրօշակը։

Սակայն այս տարի Հոկտեմբեր եօթին Արեւելեան Գերմանիոյ «պետական» կազմութեան տասնամեակին նոյն դրօշակին վրայ աւելցուցին մուրճ եւ կարկին։ Արեւել. Գերմանիոյ պետութեան, Տոյչէ Տէմոկրաթիշէ Ռէփուպլիք, Գերմանական ռամկավարական հանրապետութիւն անունը չի կրնար ծածկել այն իրողութիւնը, որ երկիրը կը կառավարուի յար եւ նման համայնավարական երկիրներու, որով եւ մուրճ ու կարկինը կը լրացնեն 17 միլիոն Գերմաններով բնակուած Գերմանիոյ այս մասին մէջ հաստատուած ուղղութիւնը։ Դրօշակի ձեւափոխման բացատրութիւն կը տրուի որ Արեւելեան Գերմանիա Արեւմտեան Գերմանիոյ պետութեան հետ շփոթութեան առաջքն առնել կ'ուզէ։ Աւելին՝ Պոնի մէջ նստած է «կղերապաշտ, դրամատիրական եւ յետադիմական» կառավարութիւն մը, հարկ է զանազանուիլ անկէ...։

Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Արեւմտեան Պերլինի մէջ այս դրօշակը «մուրճ ու կարկին»ով կը համարին իբր բաժանարար գերման ազգին ու երկրին։ Սկսած են արդէն դէպքեր պատահիլ դրօշակը տնկելու կամ վար առնելու առիթներով, որոնք սակայն անցած են առանց ծանր հետեւանքներ ունենալու։ Պերլինի քաղաքային Էլեկտրաքարշի կայարաններուն մէջ պարզուեցան մուրճ եւ կարկինով դրօշակներ Հոկտեմբեր եօթի տասնամեակին առիթով, որովհետեւ Պերլինի շրջակայքի եւ Պերլինի մէջէն անցնող Էլեկտրաքարշի գիծին վարչութեան կեդրոնը արեւելեան Պերլինի մէջ կը գտնուի, հետեւաբար արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը իր իրաւասութեան սահմանին մէջ կը կարծէ արեւմտեան Պերլինի կայարաններուն մէջ եւս պարզել տալ իր դրօշակը։ Ոստիկանութիւնը փորձեց դրօշակները վար առնել տալ, բայց քանի մը հարիւր գործաւորներ, որոնք արեւելքէն եկածներ էին ընդդիմացան եւ արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը հոն քաշեց ոստիկանական ջոկատը արիւնահեղութեան պատճառ չըլլալու համար։ Արեւմտեան դաշնակից զինուորական հրամանատարները, որոնք անդորրութիւնը պահպանելու պատասխանատուութիւնն ունին, դիմում ըրին խորհրդային զինուորական հրամանատարին, բայց յետաձգումներէ ետք պատասխան ստացան որ՝ այդ հարցը արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան իրաւասութեան մէջ կ'իյնայ։ Ծանօթ է արդէն, Խորհրդային Միութեան դիւանագիտութեան տեսակէտը, այսինքն իրապէս եւ իրաւապէս ճանչցնել տալ Համաձայնականներուն իր ստեղծած արեւելեան Գերմանիոյ «գերմանական ռամկավարական հանրապետութիւնը» եւ իբր այդ՝ հարկ է որ երկու գերման պետութիւնները իրարու հետ համաձայնին հաւասարէ հաւասար։

Առ այժմ մարզական հանդիպումներու առիթով կը ծագին դրօշակի խնդիրներ քիչ մը ամէն տեղ, եւ նոյնիսկ Փարիզի մէջ, ուր Ֆրանսացիները արգիլեցին այդ դրօշակը, բայց Գերմանիոյ արեւմտեան մասին մէջ դեռ օրինական ուղղակի արգելք մը չկայ, որով եւ Շթութկարտի քաղաքապետը պատամիտ գտնուեցաւ առաջին օրերու երկուութիւնը ինքը չստեղծելու համար թոյլ տալու որ մարզական մրցումին ատեն դրօշակը կախուած մնայ։

Համաշխարհային հաշտութեան բանակցութիւններու նախօրեակը յիշեցնելու կարծիքներ կան մթնոլորտին մէջ, այս պատճառով դրօշակի կնճիռ մը այլապէս ժամանակավրէպ կը թուի եւ հարկ պիտի ըլլայ նոր օրէնք մը մշակել դրօշակի համար։ Մինչ այդ՝ Գերմանիա բաժնուած եւ դժտուած կը մնայ իր դրօշակներով ալ, թերեւս մինչեւ վերամիացում։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Եւ նորէն համակուած կատաղութեան տագնապով, զոր անկարողութեան գիտակցութիւնը կը սաստկացնէր, Մերկերեան խղդուկ ձայնով կը խորհէր.

— Էֆէնտիմ, անոր էն կարճ ճամբան կայ. վազը առտու հետս երկու զապթիէյով կ'երթամ այդ դպրոցը մարդուն թեւէն կը բռնեմ դուրս կը նետեմ, տղաքն ալ կը վռնտեմ, դպրոցին դուռները կը գոցեմ մէօհիւրլէմիշ ընել կուտամ, լմնցաւ գնաց. բանադրանքը, ծեծը, խունտա՞խը ի՞նչ բաղուածս են ...

Այս բռնական միջոցին յաջողանք պարգեւած սփոփանքին տակ՝ ծերուկ գանձապահը վերջապէս տուն հասաւ, հանդարտանալու եւ յաջորդ օրուան հոմերական արշաւանքին պատրաստուելու համար վճռապէս։

Սակայն, երբոր Մերկերեան այսպէս ճղակոտոր ջանքերու մէջ կը սպառէր, անդին Կոստանեան հանդարտօրէն, պարկեշտութեամբ իր գործը առաջ կը տանէր իր շահագործութեան միջոցներուն առժամեայ դադար մը տալով եւ գրպանած գումարը բաւական սեպելով դպրոցական առաջին տարեշրջանին համար։ Գիւղին երեւելիներուն տունը իր պարբերական այցելութեանց հաւատարիմ կը մնար, մանաւանդ ամիրային ապարանքը, ուր գտած ջերմ, գրկաբաց ընդունելութիւնը, մանաւանդ հիւթեղ, ամէն աւերմանց դիմացող սեղանը կշտալից գոհացում մը կը պարգեւէր իրեն։

Տիկին Մարկոսեան մեծ հաճոյք կը զգար մանկավարժին խօսուածքէն, մանաւանդ երբ որ ան ապագայ գիտնականին կեանքին փայլուն, ակնախտիղ դիրքերուն վրայ ծանրանար, որոնք ինքզինքէն կը հանէին մայրը, շլացումի եւ խելայեղութեան անպատում վայրկեաններ կ'ապրեցնէին անոր։

Տղան, որ հիմակուընէ կը վարժուէր իր գլխուն շուրջը նշմարել ապագայ երեւելի մարդուն փառքի լուսապսակը, կարեւոր, գիտակից, վէս ձեւեր կ'առնէր, արհամարհելով իր ընկերները, ինքզինքը կաղապարել ձգելով իր ուսուցչին շարժուածքին, խօսուածքին, նկարագրին վրայ, որոնք կը զմայլեցնէին զինքը, կոյր ու սրտագին փարումի մը կը մղէին։ Անոր ընկերակցութեամբը փողոցներէն անցնիլը՝ սնափառութեան բուռն գոհացում մըն էր իր փոքր, իր ճղճիմ հոգիին համար, որուն առջեւ՝ հիմակուընէ իսկ՝ մարդերն ու իրերը աննշան, անդոսնելի համեմատութիւններ կ'առնէին։

Մաման մեծ լուրջէն ի վեր, տեսակ մը պատկառանքով, զգուշի, անկեղծ բըղմայլանքով կը վերաբերուէր իր զաւկին հանդէպ։ Անոր վրայ՝ բնութեան մէկ հըրաշքը կը փորձուէր տեսնել. էակ մը որ միայն մօր մը ստացուածքը չէ, ամէնունն ալ է, հանրութեան, մարդկութեան։ Մայրական այս կոյր յափշտակութեան աստիճանին թեւ թափ կուտար ուսուցիչը, երբ որ, պարբերական ճաշերէն յետոյ, գինիէն, օթոցաբաւ անդորր սըրահին մէկ անկիւնը, հանգստաւէտօրէն թաղուած լայն թիկնաթոռի մը մէջ, ծըխիկը կախած մատ թուխ շրթներէն, խաբեբան սկսէր իր յաւիտենական գուշակութիւնները, զորս երկիւղած, ջերմեռանդ հաւատքով կ'ունկնդրէր խեղճ կինը, իր ցամքած կուրծքին վրայ սեղմած ունենալով տղուն խարտեաշ պղտոր գլուխը։

— Ախ, Աստուած լսէ ձայնդ։

— Ախ, այդ օրուան, պիտի հասնի՞մ արդեօք։

— Զաւկիս փառքը պիտի կարենա՞մ տեսնել։

Այս տեսակ հառաչանքներով կ'ընդհատէր ան՝ մարդուն անսպառ եւ ունայն լեզուագարութիւնը, անոր աչուըներուն մէջ կայծկլտող անդուլ, անհուն հեղնութիւնը չնշմարելու չափ կոյր։ Մերթ, պառաւ խոհարարուհին, իր ոսկրաթեք մարմնին ուրուականը կը բերէր հոն, պահ մը խանգարելով տեղին ու կացութեան խորհրդաւոր ներդաշնակութիւնը, զովարար ըմպելիք մը կամ համեղ պտուղ մը հրամցնելու համար այդ բացառիկ հիւրին։

Պառաւին ցաւոտ, նիհար դէմքը դըժգոհանքի արտայայտութիւն մը կ'առնէր պարբերական այս այցելութեանց առթիւ, եւ ամէն անգամ սենեակէն դուրս ելլալուն, պզուանքով մը կը մրմռար.

— Վայ, բերխ հաղ չըրաւ նէ սա մարդէն։

Եւ մինչ մանկավարժը կը զբաղէր մեծարուած ըմպելին կուլ տալու պուտիկ պուտիկ, գնահատող ըմբոշխնումով մը, Տիկին Մարկոսեան հիացական զննումի մը կ'ենթարկէր իր խօսակիցը. անոր բարձր, մաքուր ու հզօր ճակատը, սեւ աղուոր վարսերը անտարբեր խոպոպներով քունքերէն վար կախուած, թուխ, հուրքոտ աչուըները, զգայնոտ հանդրինուած շուրթերը ու ծնօտը, զօրաւոր եւ լայնշի, եւ ուսերը, բարեձեւ ու թիկնեղ, ամէն բան այդ մարդուն վրայ սքանչացման առարկաներ էին իր շլացած աչուըներուն համար։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ոյն պիտի խօսուի Խրուշչեւի հետ: Դի-ւանագէտները վեց շաբաթ ունին, ինչ որ բաւական է լրջօրէն պատրաստուելու համար :

5.— Կարեւոր շրջան մը Փարիզի համար, որ պիտի սկսի Ատրնաուըրի այցելութեամբ, պիտի շարունակուի Ատլանտեան Ուխտի ժողովով եւ վերջանայ տը Կոլ – Այզընհաուըր – Մաքմիլըն – Ատրնաուըր խօսակցութիւններով :

Մնացեալը, Ամերիկացիներու կարծիքով, յստակ չէ տակաւին: Կարելի չէ ըսել թէ դիւանագիտական այս ժամանօրեակցի մէջ ո՞ւր կարելի է դասել Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութիւնը : Յայտնի չէ նաեւ թէ դաշնակիցներու եւ մեծերու ժողովները քանի՞ օր պիտի տեւեն :

Ցամենայն դէպս, Միացեալ Նահանգները Մեծերու ժողովին արագ գումարման կողմնակից են : Արեւմտեաններու ժողովը Դեկտեմբերի կիսուն ընելով, 1960 Յունուարին կարելի է Խրուշչեւի հետ մէկ սեղանի շուրջ նստիլ: Հարցը միշտ կախում ունի Զօր. տը Կոլի համաձայնութենէն: Այզընհաուըր թէեւ կը նախընտրէ միջնորդի դեր կատարել Անգլիոյ անձապարանքին եւ Ֆրանսայի վերապահութեան միջեւ, բայց յայտարարութիւն մը ըրաւ, որ յատկանշական է — Պատրաստ եմ որեւէ ատեն աշխատանքներս յետաձգելու՝ եթէ հարկ ըլլայ որեւէ տեղ երթալ, լարուած մթնոլորտը մեղմացնելու եւ յառաջդիմութիւն մը արձանագրելու համար :

———o———

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ նոր դրոշմաթուղթ մը հրապարակ հանուած է՝ Խրուշչեւի Ամերիկա այցելութեան առիթով. դրոշմաթուղթին վրայ կը տեսնուին Կրեմլինի եւ Սպիտակ Տան գմբէթները, հետեւեալ արձանագրութեամբ. «Խրուշչեւի այցելութիւնը՝ Միացեալ Նահանգներ, 1959 Սեպտեմբեր 15»: Գինը՝ 60 կոպէկ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը, Գոմուլքայի նախագահութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, փոփոխութեան ենթարկուեցաւ : Երկրագործական նախարար Օչապ իր պաշտօնէն արձակուեցաւ, որովհետեւ Միացեալ Նահանգներէն Լեհաստանի համար փարկ մը չէր կրցած ապահովել :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս , Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ :

Կը նախագահէ ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Ամենայն Սրբոց տօնին առիթով եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ Տ. Խորէն քհնյ. Ասատուրեան այս Կիրակի ժամը 13էն սկսեալ պիտի զտնուի Սէն Փիէրի գերեզմանատունը, իրենց ննջեցեալներուն գերեզմանները օրհնել տալ փափաքողներուն գոհացում տալու պատրաստ:

× Շաբաթը երկու օր տրամադրել կրցող պաշտօնեայ մը կ'ուզուի : Դիմել եկեղեցի :

Այրի Տիկին Արմենակ Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Սեդ Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Համբարձումեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Սեդիկ Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Մելքոնեան (Պաֆրա), Տէր եւ Տիկին Ասատուր Մելքոնեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօտիւ, Տէր եւ Տիկին Վարլի, Այրի Տիկին Ադամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան եւ Գ. Պօղոս Գալուստեան գառն կսկիծով կը յայտնեն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր, հօրեղբօր քեռայրին, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
(74 տարեկան, Բիլէկեանցի)

մահը, որ տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 28ին, իր բնակարանին մէջ, 42 Րիւ տէ Փաքրէք, Ալֆորվիլ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ առաւօտեան ժամը 10.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Գ. Արիստակէս Պետրոսեան, Գ. Անդրանիկ եւ Օր. Բարիզ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Արապեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Պետրոսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ժողովարարեան եւ ազգականք կուգան ծանուցանել որ այս Կիրակի Գոմոնի եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, նորոգ յանգուցեալ իրենց կնոջ, մօր, հարսին, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Կամաւորներու Մայր Ընկերակցութիւնը պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին Բոցը:

Արարողութիւնը որ կ'ոգեկոչէ Լեգէոնին Դրօշին տրուած Զինուորական Մետալին քառամեակը պիտի վայելէ նախարար Թրիպուլէի եւ Զօր. Զելլէրի նախագահութիւնը:

Երկու պատերազմներու հայ նախկին ռազմիկները պաշտօնապէս հրաւիրուած են, մեծ թիւով մասնակցելու :

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե., ժամը 17.30ին:

Արարողութենէն ետք պատուոյ գինեձօն մը պիտի տրուի բոլոր ներկայ անդամներուն :

Նոյն իրիկունը բարեկամական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Սէրքըլ Ռէփիւպլիքէն, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա: Գին՝ 2000 Ֆրանք, արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը՝ ՓՐՕ. 54-86, ժամը 14էն սկսեալ: 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ

72. RUE DU FAUBOURG ST. MARTIN

Métro : Château d'Eau, Strasbourg St. Denis, Gare de l'Est

Կը նախագահէ՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. Պ. ՁՊՈՒՔՃԵԱՆ

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ Ընկ. ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին .— Երգ՝ Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ,
1er prix de Conservatoire d'Aix-en-Provence, 1er prix de Conservatoire National supérieur de Paris,
1er prix Festival des Voix d'Or du Luchon

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ MADAME MANUEL MARIE

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ .— Դաշնակով կ'ընկերակցի Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ եւ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայկ. պարեր .— Մենապար եւ զոյգ պար՝ ԼՈՒՍԻԿ եւ ՎԻԳԷՆ

Նուագ .— ԹԱՌԻՍԹ ԳԱՐԵԳԻՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Օրուան խօսնակն է Ընկ. ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԱՑԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը ղեկավարութեամբ

Robert Seto et ses Rumberos, d'Europe No 1 նուագախումբին

Ծախ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով՝ ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

Ալֆորվիլէն օթոքարը կը մեկնի ժամը 20ին, Պուլվար Քարնոյէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընդհ. ժողովը Նոյեմբեր 2ի երկուշաբթի օրը ժամը 3ին, դպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Այս ժողովին պիտի քաշուի Շաւիլի բոլոր ընկերուհիներու խմբանկարը, Ամերիկայի Հ. Օգն. Խաչի յիսնամեակին առթիւ հրատարակուելիք բացառիկ թերթին մէջ դրուելու համար: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն անպատճառ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին եւ միասին բերել իրենց անդամատետրերը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, հայրենակից Նաճարեանի ապարանքը : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին: Ուիւ Ժէմափ՝ ժամը 10.45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին:

ՀԱՅՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԻԷՕՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց՝ տօնին առթիւ՝ ժամը երեկոյեան 7ին :

Գեր. Կոմիտաս Վ. Զարգճեան, Պոլսոյ կղերէն պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Րընէ մատրան մէջ :

(83 Ռիւ տ'Արքէօյ):

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Փր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Փր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 31 OCTOBBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8635 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4436

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարիներ առաջ, երբ նոր սկսեր էինք թուղթ մրոտել, կը կարծէինք թէ որքան շքեղ եւ սատանաթեւ բառեւ ու բացատրութիւններ շարենք, այնքան լաւ պատկերացուցած կ'ըլլանք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Այսօր ալ, մանաւորապէս տարագիր երիտասարդութիւնը իր զգացումները կ'արտայայտէ ա՛յդ նախադասութեամբ :

Իրականին մէջ, ամէնէն գունաւեղ բառերն ու յղացումները անզօր են պատկերացնելու այն ինչ որ կը ներկայացնէ Դաշնակցութիւնը :

Մէկ բառ միայն, իր իսկ անունը — ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, շատ աւելի խօսուն է եւ բովանդակալից, քան ամբողջ բառարան մը :

Եւ յաճախ անարուեստ երգ մը, կրակի մէջ եփած ռազմիկի մը սրտագին կանչը կամ խոնարհ աշխատաւորի մը զրոյցը շատ աւելի հարազատօրէն կը խտացնեն Դաշնակցութեան էութիւնը, անոր կեանքն ու գործը, քան «ուսումնականներու» վառ երեւակայութիւնը, անոնց խօսքն ու գիրը:

Ինքնապաշտպանութեան, ճակատամարտի, զարնելու եւ զարնուելու տե՞նդ, — հին է երգը, բայց լսեցէք.

Սէգ Սիփանայ կանանչ գլխին,
Հայ քաջերն են անում խնդում ,
Եւ ամպերի բարձրութեան միջին
Հսկայ Սիփանն է ամբողջ թնդում :
—« Էլ չի գայ մեզ մօտ թշնամին,
Սուր տեսաւ մեր պողովարին » :

Հայրենիքի գաղափա՞ր,— մեր ո՞ր վրձինը պիտի ունենար սա բառերուն ամենի խորութիւնն ու խորհուրդը .

— « ... Ի՞նչ կայ, լեցուեր էք քաղքըներ գրող մարդիկդ. քաղքըներէն խեր չկայ. կուգա՞ս հետս տանիմ մեր երկիրը. տես իմ ա՛յ անուշ երկիր է, իմալ ժողովուրդ ունինք... Արժէ որ մեռնինք անոր համար» (*Գէորգ Չաւուշ*):

Եւ կամ գիւղացին որ կը հառաչէ .

— « Երթամ տեսութեան մեր քարերին, մեր ձորերին, մեր բարձր սարին..»

Ազատութեան տե՞նչը, խօսքէն գործի վերածուած.

Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնու-
թիւն ,
Ուխտել ենք կռուել, այդ սիրով մեռնել..

Եթէ Դաշնակցութիւնը կրցաւ դիմանալ այնքան փորձերու եւ փորձութեանց, եթէ կրցաւ մնալ միշտ ոտքի վրայ, կորովարիր եւ անանկուն, հակառակ դըրդագին փլուզումներու, եթէ ան այսօր ալ նոյն ուժգնութեամբ կը ներշնչէ ու բազմութիւններ կ'ալեկոծէ, հակառակ օտարութեան սահմաններուն, գաղտնիքը իր այդ գծին մէջ է,— Դաշնակցութիւն :

Դաշնակցութիւն՝ մտքի, սրտի եւ կամքի: Ու մանաւանդ բազուկի: Մէկը լրացուցիչ՝ միւսին :

Դաշնակցութիւն՝ հաւատարմութեան, անձնուիրութեան, չարքաշութեան, վճռականութեան, խանդավառութեան, յարատեւութեան, կարգապահութեան եւ հաւատքի:

Դաշնակցութիւն՝ արծարծելու, խմորելու, զօրաշարժի ենթարկելու համար բոլոր արժէքներն ու ընդունակութիւնները, կազմակերպական եւ մարտական առաքինութիւնները, յանուն հալածական ժողովուրդի մը փրկութեան :

Մեր հակառակորդները չեն գտած այս գաղտնիքը :

Եւ ահա թէ ինչու արեւը երբեք չի խաւարիր Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, ոչ երկրի, ոչ ալ օտարութեան մէջ :

Շ.

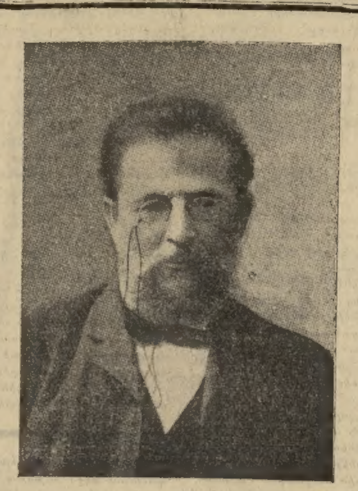

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
(Որուն ծննդեան հարիւրամեակն է այս տարի)

Ո՞վ աւելի մեծ համարձակութիւն, աւելի մեծ բարոյական իրաւունք կ'ունենար անձնուիրութեան հրաւիրել ժողովուրդի բոլոր կենսունակ տարրերին, քան ինքը առաջին արեան դաշտ նետուող յեղափոխականը: Ո՞վ արդեօք, ի՛նչ մարդ, ի՞նչ քարոզիչ կամ քարոզիչներ կարող էին Պոլսից մինչեւ Վան, Ռուսաստանից մինչեւ Ամերիկա ցնցել Հայութիւնը՝ բոլոր սրտին միեւնոյն զարկը հաղորդելով, բոլորի առջեւ, պարզ ամփոփելով մեր ընդհանուր ազգային իղձերը, քան այդ անում էին հին յեղափոխական ձեռնարկները: Ո՞ր գրողը արդեօք, ո՞ր լեզուագէտը. ո՞ր հարուստը, ո՞ր հռետորը կարող էր, հայկական պահանջների մասին, այնքան հրապարակութիւնների մէջ այնքան լեզուներով, այնքան գրել, այնքան տպագրել, այնքան սրտեր ու մտքեր յուզել որքան գրել, տպագրել, զգալ ու մտածել էր տալիս հայ ժողովուրդի ծանր անորմալ, դժոխային կացութեան թարգմանը — յեղափոխական բողոքը :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ

Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Ուլպրիխթ յայտարարեց թէ փափաքելի է որ Ատընաուըր - Գրոթվոլ հանդիպում մը տեղի ունենայ, Պերլինի եւ Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիր մը պատրաստելու հրատապ հարցերուն շուրջ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար: Այս ձեւով, կացութիւնը աւելի պայծառ կրնայ դառնալ :

Համայնավար պարագլուխը չեշտեց նաեւ, թէ երկու հանդիպումներ պէտք է ըլլան արեւմտեան Վարչապետին եւ Արեւելեան Գերմանիոյ նախագահին միջեւ, մէկը՝ Արեւելեան, միւսը՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ :

Մասնագէտներու կարծիքով, կիսապաշտօնական հրաւէր մըն է սակայն, կամ, դիւանագիտական փորձ մը՝ հասկնալու համար Պոնի կառավարութեան կարծիքը: Արդարեւ, համայնավար Գերմանացիները բազմաթիւ առիթներով ուզած են խորհրդակցիլ արեւմտեան իրենց պաշտօնակիցներուն հետ եւ մերժուած: Ներկայիս, երբ դրամատիրական եւ համայնավար երկիրներու միջեւ փոխայցելութիւնները յաճախակի դարձած են Փանքովի կառավարութիւնը կը մտածէ թէ հաւանաբար լաւագոյն առիթն է՝ Պոնի կառավարութեան հետ ուղղակի բանակցութիւններ ունենալու համար :

Հարց է սակայն, թէ Ատընաուըր ի՞նչ կը մտածէ այս մասին :

Թէեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ պաշտօնական կամ կիսապաշտօնական յայտարարութիւններ չեղան, բայց Պոնի լռութիւնն իսկ ցոյց կուտայ թէ «խուլերու խօսակցութիւն» է որ տեղի կ'ունենայ: Արեւմտեան Գերմանացիները չեն ուզեր լսել արեւելեան իրենց ազգակիցներու կոչերը: Մինչեւ իսկ կ'ըսուի, թէ Ատընաուըր որոշած է անտեսել որեւէ հրաւէր՝ որ կրնայ գալ Էլպայի միւս ափէն :

Ատընաուըրի դիրքը դիւրաւ կարելի է բացատրել — Եթէ ընդունի Գրոթվոլի հետ խօսիլ՝ ընդունած պիտի ըլլայ Փանքովի կառավարութեան գոյութիւնը, ինչ որ Գերմանիոյ բաժանումը վերջնական կրնայ դարձնել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարարը հրաւիրած է Մառեշալ Ժիւէնը եւ անոր յայտնած կառավարութեան փափաքը, այսինքն զինուորական ղեկավարները պէտք չէ քաղաքականութեամբ զբաղին: Ծանօթ է որ Մառեշալ Ժիւէն «Օռօռ»ի մէջ յօդուած մը հրատարակած էր յայտնելով թէ Զօր. տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութիւնը սխալ է: Մամուլը ընդհանրապէս ցաւ կը յայտնէ որ Հայրենիքին ծառայող երկու զինուորականներ այսօր տարակարծիք ըլլան, իսկ «Օռօռ» կը ճշդէ թէ «Ֆրանսայի մառեշալ մը իրաւունք չունի լռելու երբ, ինչպէս Ալժերիոյ մէջ, ազգային բնոյթ ունեցող հարց մը կայ»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համայնավար պաշտօնաթերթը կը հաղորդէ թէ որոշուած է յա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ծնած ազատատենչ հայ ժողովուրդի, դարաւոր երկունքէն ու տառապանքէն, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը անոր ազգային իղձերուն եւ քաղաքական պահանջներուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ ամէն տարի արժանավայել հանդիսութեամբ տօնելով իր «օր»ը, առիթ կ'ընծայէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան՝

Երկիւղածութեամբ եւ երախտագիտութեամբ ոգեկոչելու անցեալի դիւցազնական մարտնչումներն ու հերոսական մաքառումները, որոնք հպարտութեամբ կը լեցնեն մեր հոգիները, պանծացնելու անմոռաց յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք զոհուեցան Հայրենիքի ազատութեան ճամբուն վրայ :

Անփոխարինելի է Դաշնակցութիւնը :

Ո՛ր կուռ կազմակերպուած ուժը պիտի փոխարինէր զայն, եթէ Դաշնակցութիւնը յանկարծ քաշուէր հրապարակէն: Կամ եթէ լուծարքի ենթարկուէր, ինչպէս քանիցս փորձեցին հայ համայնավարները, իրենց կռնակը տալով օտարին :

Անշուշտ շատ բան փոխուած է 90ական թուականներէն ի վեր: Վերիվայր շըրջուած է մեր ամբողջ պատմութիւնը :

Փոխուած է, նաեւ, ազգերու աշխարհայեացքը, իբրեւ հետեւանք դըրդագին յեղափոխութեանց :

Տրորուելու, ճզմուելու դատապարտուած են անոնք որ չեն գիտեր կամ չեն կրնար քալել ժամանակին հետ, անհատ ըլլան թէ կազմակերպութիւն :

Ի՞նչպէս կը դիմանայ Դաշնակցութիւնը, այս բոլոր վերիվայրումներուն մէջ, առանց հող ունենալու իր ոտքին տակ : Միեւնոյն ատեն ենթակայ՝ ներքին եւ արտաքին դաւերու :

Կը դիմանայ եւ պիտի դիմանայ որովհետեւ կը հաւատայ իր կոչումին եւ միշտ պատրաստ է «ՆԵՐԿԱ՛Յ» պատասխանելու, որեւէ աշխատանքի կամ տագնապի ատեն :

Ամէն տեղ ալ, ան պատնէշին վրայ մընաց ոչ միայն իբրեւ մարտական ուժ եւ քաղաքական ազդակ, այլեւ իբրեւ հաւատարիմ եւ բազմարդիւն ծառայ ազգային մշակոյթի :

Վաթսուն եւ ինը տարի է ի վեր Դաշնակցութիւնը հաւատարիմ մնալով իր կոչումին, կը ծառայէ հայ ժողովուրդին :

Սփիւռքի խաւար իրականութեան մէջ լուսաւոր ջահ մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, *անփոխարինելին*:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս 69 տարի է ի վեր, այսուհետեւ եւս, աւելի քան երբեք հաւատաւոր եւ յուսալից՝ պիտի շարունակէ կանգնիլ հայ ժողովուրդի կողքին, բարձր բռնած Ազատութեան եւ Անկախութեան խորհրդանշան Եռագոյն դրօշակն ու իր նուիրական զինանշանը՝ անսայթաք առաջնորդելու համար զայն դէպի իր վսեմ իտէալին — Ազատ, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի իրականացումը :

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը :

Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

Առաջին Տարիները

●

... Ծնունդ առաւ հայ ժողովուրդի նոր զաւակը կարճատեւ եւ տագնապալի երկունքէ յետոյ, եւ ծնունդի պարագաները մասամբ արդէն կանխորոշեցին անոր գալոց ճակատագիրը : Ծնուած էր նոր գալոց ճակատագիրը : Ծնած էր հայ ազգային խաչալով, կը յենուր այն գաղափարական երիտասարդութեան տուար շարքերուն վրայ եւ կ՚ազդարարէր ազատութեան գաղափարին հետ ռամկավարութեան հաւատամքը : Հայ խոշոր բուրժուազիան շարունակեց իր կրաւորական դիրքը՝ շարժման հանդէպ՝ անոր ամբողջ տեւողութեան ընթացքին : Հեռացան նորակազմ «Դաշնակցութենէն» խոշոր դրամատիրութեան բոլոր անուանի բանբերները, խաչալողները : Մնացին հրապարակի վրայ բուն ժողովրդական տարրերը : Մնաց հրապարակի վրայ — հայկական դեմոկրատիան : Նա էր որ կը կազմէր կուսակցութեան ողնաշարը, մեր շարքերը :

Անշուշտ ուրիշ դասակարգեր եւս — վերին, բարեկեցիկ, հարուստ եւ նոյնիսկ ազնուական խաւերէ — մնացին գործելու մեր շարքերուն մէջ, իրենք ալ ազնուական սիրտով ու մտքով, անոնցմէ էր իշխան Արղութեան, մեր առաջնակարգ ռահվիրաներէն, անոնցմէ էր Սիմոն Զաւարեան : Բայց գործիչներու ճնշող մեծամասնութիւնը առաջին իսկ տարիներէն, թէ Կովկասի եւ թէ Թուրքիոյ մէջ, հայ ժողովուրդի խոնարհ, համեստ խաւերէն էին — շինականի, արհեստաւորի մանր առեւտրականի կամ քահանայի զաւակներ, ուսուցիչներ — Ներսէսեան ու Թեմական դպրոցներու եւ ճեմարանի ուսումնաւարտներ, գրասենեակի ծառայողներ, համալսարանաւարտ ճարտարագէտներ, բժիշկներ, պետական պաշտօնեաներ եւայլն :

Հայկական շարժումը չէր կրնար ուրիշ բնոյթ մը ունենալ բայց եթէ միայն դեմոկրատիկ, ժողովրդավար, վասնզի հոսանքը սնուցանող ակունքներն էին մէկ կողմէն Խրիմեան ու Ալիշան, միւս կողմէն Րաֆֆի եւ Նալբանդեան : Հայ յեղափոխական մտաւորականութիւնը գաղափարա՛յին ժառանգութիւնն էր մեծ ժողովրդածին Ռահվիրաներուն :

×

Ուժերու անհաւասար գերագնահատումը եւ մօտալուտ յաղթանակի հաւատքը կը ծնէին յախուռն, զահավէժ, քառասպին թռիչքներ : « Ժողովուրդը պատրաստ է» — կուգային ազդարարելու սահմանի միւս կողմէն՝ սարկաւագները, Զաքըր-քաներն ու Ժուռոնները : «Ժողովուրդը պատրաստ է — տուէք միայն, զէնք, դրամ ու առաջնորդ »...

Կռի՛ւ ...: Նպատա՛կը, անով շատ ալ չէին մտահոգուեր ... «Բան մը, անշուշտ, պիտի ըլլայ . »... «Պուլկարիոյ պէս բան մը »... « Լիբանանի պէս բան մը » ...:

Էականը կռիւն է, մնացածը երկրորդական է : «Դաշնակցութիւնը » երեք տարի ծրագիր չունի ... Թէեւ արդէն գործիչները հաստատուեր էին երկրի մէջ, զինագործարանը կը բանէր Թաւրիզում, զէնքերը կը փոխադրուէին երկիր, իսկ Կովկասը պատած էր կոմիտէներու ցանցով : «Մենք գործի կուսակցութիւն ենք »— շատոնց յայտարարեր էին վարիչները : Զինակիր խումբ մը, որ մէկ տասնեակ հրացան ու դաշոյն կը փոխադրէր Հայաստան , անհամեմատ աւելի արժէք ունէր, քան տասնեակ ծրագիրներ գալոց քաղաքական եւ ընկերային կարգերու մասին :

Եւ կռուի բոլոր ձեւերը ընդունելի են : Զա՛րկ Թուրքին ու Քիւրտին, կառավարական պաշտօնեաներուն, ժողովուրդի հարստահարիչներուն, տզրուկներուն, զարկ եւ ներքին ոսոխներուն, ուխտադրուժ ընկերներուն, ամէն կարգի հայ ցեցերուն, դաւաճաններուն , լրտեսներուն ու մատնիչներուն : Զա՛րկ, վրէ՛ժ ...

Եւ ինչ խօլական ձեւեր կ՚առնէր վրէժխնդրութեան տենչը : Ալաշկերտցի Յունօն — մեր անդրանիկ ռազմական փաղանգէն — իր որսած Քիւրտերը ողջ ողջ կը տապակէր եւ արիւնն ալ կը խմէր : Ղարաբաղցի Աբրահամը — Կուկունեանի արշաւախումբէն — իր սպաննած Քիւրտերու ականջները կը կտրէր եւ արիւնաթաթախ կը ծծէր :

Վրէժխնդրութեան վայրենի բռնկումներ, — նաեւ հայ մարդոց դէմ : Սարկաւագը տէրօրի կ՚ենթարկուի, վասնզի արգելք կը լինի Կուկունեան արշաւախումբի շուտափոյթ մեկնումին : Արսէն Թոխմախեան — Խրիմեանի քանքարաւոր աշակերտներէն — չարաչար կը խոշտանգուի նոյն Յունոյի ձեռքով (ըստ ոմանց՝ նոյնիսկ ողջ - ողջ կը վառուի թոնիրին մէջ), վասնզի շշուկ մը տարածուեր էր — բնաւ չփաստուած — թէ նա պաշտօն ունէր Թուրքերու կողմէն լրտեսելու հայ յեղափոխականները Պարսկաստանի մէջ : Դժբախտ Կերեկցեանը կը սպաննուի Էրզրումի մէջ, տեղական մեր կոմիտէի որոշումով, կը սպաննուի իր համաքաղաքացի Արամ Արամեանի ձեռքով (ամենամաքուր, գաղափարական մեր ընկերներէն), որովհետեւ Կերեկցեան տարբեր կարծիք կը դաւանէր յեղափոխական տակտիկի մասին... : «Ով մեզ հետ չէ, թշնամի է ...» : « Զա՛րկ բոլոր հակադաշնակցականներուն ...» :

« Դաշնակցութեան Կեդրոն»ը խստիւ կը դատապարտէր տէրօրական այդ սանձարձակ թռիչքները, որոնք, սակա՛յն, անխուսափելի էին այն հեռաւոր օրերուն , հայկական շղթայազերծ կիրքերու մթնոլորտում, անխուսափելի եղած են եւ մեզմէ բարձր ազգերու մէջ : Յիշենք միայն Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը, երբ մարդիկ կը կտորուէին ամենաթեթեւ կասկածներու հիման վրայ, մատնութեամբ , կամ պարզ, գռեհիկ հակառակութեան պատճառով : Հայոց իրականութիւնը աւելի դաժան մեթոտներ կը բերէր այդ կարգի մարդանքներու մէջ :

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

« Մենք ենք հայ ժողովուրդի բռունցքը, որ նոր սերունդով զօրացած է եւ անողոք դարձած : Ազատութիւնը բռնութեամբ ձեռք կը բերուի, անդադրում եւ անհաշտ պայքարով : Աշխարհը կը կարծէ, որ մենք արժանի չենք հայրենիքի եւ ազատութեան եւ կը գոհանայ ժլատօրէն կտոր մը հաց տալով, մեր ձուլման ծրագիրները մշակելով : Մենք դեռ բանելիք ունինք բայց մաքառմամբ ընելիք :

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԼՍԵՆՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՉԸ

Ղօղանջ մը կը բարձրանայ Հայոց աշխարհէն :

Ղօղանջ, որմէ մերթ ընդ մերթ թռիչք կ՚առնեն ազատութեան նուիրուած մեղեդիներ եւ երգեր, որոնք կ՚արձագանգեն մէկը միւսին, Պոլսէն Կովկաս, Վենետիկ, յաւերժացնելու հայ ժողովրդի արիութիւնը, քաջութիւնը, Հայոց աշխարհի գեղեցկութիւնը, փառաբանելու նախնիքներու մեծամեծ գործերը, խարազանելու ստրկամտութիւնը, նուիրագործելու ֆետայիներու թափած արիւնը :

Ղօղանջ, որուն մէջէն, տիրապետող, երբեմն կը լսուի «զէնքի շաչիւնը », որ թունդ թունդ պիտի հանէր Հայոց սրտերը, « ի զէն ի վրէժ» կանչը, ընդվզողներու պոռթկումը, որոնք կը նետուին մարտադաշտ կամ շղթաներու շնդիւնը զոր կը թօթուէր, կը փշրէր Հայութիւնը :

Յաղթանակներ աւետող այդ ղօղանջին մէջ, ծնունդ պիտի առնէր փոթորկած ժողովուրդ մը 1890ին Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան :

Հիմնարկութեան օրէն սկսեալ, եւ վեց դարերու դժոխքէն յետոյ, յոյսի եւ լոյսի անշէջ աղբիւր ,պիտի ամրապնդէր վարանող հոգիները, լուսաւորէր յուսահատ ժողովուրդի մը մթագնած հորիզոնները , եւ իր մէջ պիտի բիւրեղացնէր Հայութեան ազգային եւ մարդկային արժէքները , ցեղային առաքինութիւնները, դրօշակիրը պէտք դառնար անոր քաղաքական եւ ընկերային ձգտումներուն, մինչ հաւատարիմ մեր պատմութեան մնայուն հրամայականներուն :

1890էն ի վեր սերունդներ կռուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ , ստեղծած նոր դարերու դիւցազներգութիւնը , դրոշմ դրած իրենց ժամանակաշրջանին վրայ, պայքարի նոր ձեւեր եւ զէնքեր գտնած, որուն պահանջներուն համաձայն, յաճախ ժամանակի անմիջական նպատակներ հետապնդած , սակայն միշտ հաւատարիմ նոյն գերագոյն իտէալին, ազատութիւն, անկախութիւն, ազատագրութիւն բոլոր պատմական հողերուն ;

Այս տարեդարձի օրերուն, ինքնամփոփ, քննենք մեր խիղճերը, եւ մտածենք՝ իբրեւ Դաշնակցական երիտասարդութիւն ի՞նչ բերինք այս կուսակցութեան, ի՞նչ տուինք այս ժողովուրդին :

Աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր կ՚ապրինք արտասահման : Այսօր անհրաժեշտ է, որ մեր բաժինը բերենք անաւարտ պայքարին, որովհետեւ, մենք լաւագոյնս կրնանք հասկնալ, արագօրէն յեղաշրջուող աշխարհի մը ընթացքը, ըմբռնել անոր պահանջները, մեր դատին հետապնդելու նոր ձեւերը եւ գտնել համապատասխան զէնքեր ու զրահներ :

Անհրաժեշտ է որ գրաւենք այն դիրքերը որոնք կեանքի օրէնքով մեզի կը պատկանին, որ մօտէն հետեւինք Հայրենիքի մէջ իրար յաջորդող տնտեսական քաղաքական դէպքերուն, շինարարութեան, գաղթաշխարհի ազգային կեանքի բոլոր փուլերուն, ամէն ծալքերուն, որպէսզի իբրեւ սերունդ մենք ալ կարենանք դրոշմել մեր ժամանակաշրջանը :

Դժբախտ է, այն որ անցեալի ձայնը չուզեր լսել :

Դարուս ոգին իրագործած այս սերունդին կ՚իյնայ, արդի միջոցներով Հայութեան պահանջները հետապնդել :

Լսենք մեր պատմութեան հրամայականները եւ հրամայական կանչը, որպէսզի վաղը ամօթահար չմնանք՝ մեր դէմքը հոգին յառել. որպէսզի արժանի մնանք այն դրօշին որուն ծալքերուն տակ այնքան արիւն թափեցաւ յանուն հայրենիքին եւ յանուն հայ ժողովուրդին :

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Ողջո՜յն այն թանկագին փաղանգին որ անխնայ սպառ դրաւ իր միտքն ու սիրտը, շնչասպառ իյնալով ազատութեան ճամբուն վրայ :

Եւ համբոյր այն անհամար եւ անանուն քաջերուն որ Դաշնակցութեան դրօշին տակ, կամ Դաշնակցութենէն առաջ. կամ անոր հետ զուգընթաց, կամ ուրիշ դրօշի տակ. կռուեցան մինչեւ վերջին շունչը , ազատութեան եւ հայրենիքի կարօտով :

Շ. Մ.

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

է.

Ուրիշ սեղաններէ Ֆրանսացի երիտասարդներ այդ կիներուն կը հարցնէին իրենց զուարճութեան պատճառը եւ երկու խօսքով լսելէ ետքը՝ իրենց կարգին կը խնդային եւ կը խօսէին. սրճարանը այդ միջոցին այնքան լեցուած էր, որ լոյսերուն եւ մարդկային տաքութենէն օդը հեղձուցիչ դարձած էր, պչրոտ կիներէ արտաշնչուած զանազան փաստ բուրմունքներ ալ աւելի կը ծանրացնէին մթնոլորտը. սեղաններուն վրայ գունաւոր ըմպելիքներով լեցուն գաւաթներ կը պսպղային եւ իրենց գունաւոր ճառագայթները կը ցոլացնէին հարթ եւ մարմարեայ սեղաններուն վրայ. ամէն ազգէ ուսանողներու հոծ բազմութիւն մըն էր հոն հաւաքուածներուն ամբողջութիւնը, ուր ամէնէն թեթեւ նիւթերէն ամէնէն կենսական եւ լուրջ խնդիրներու վրայ վիճաբանութիւններ կ՚ըլլային. բժշկութեան, իրաւագիտութեան եւ գիտութեանց ուսանողներ, որոնցմէ շատերը կոչուած էին դեր մը խաղալու վաղը իրենց երկիրներուն մէջ. ատոր համար է, որ հակառակ այսօրուան անփոյթ եւ երիտասարդական ուրախութիւններուն , որ ծիծաղներով կը յայտնուէր, երբեմն ասդին անդին կանխահաս լրջութիւններ, յոգնած աչքեր, լեցուն ճակատներ եւ տժգոյն դէմքեր զարմանալի հակասութիւն մը կը կազմէին :

Այս անկիւնին մէջ, ուր հաւաքուած էին հայ ուսանողները, Մանուկի տժգոյն դէմքը կ՚արուագծուէր ծխախոտի մուխերէ կազմուած ամպի մը մէջ. այս միջոցին սրտի խանգարում կը զգար եւ Սուրէն Սահակեան զինքը կը կազդուրէր :

— Բան մը չէ, Մանկիկ, ինքզինքդ բռնէ, վաղը քեզ տօքթէօռ Քօլօլեանին կը տանիմ : Սուրէն երկար ատենէ ի վեր վարժութիւն ըրած էր զայն Մանկիկ կոչել կրճատելով իր բուն անունը : Մանուկ նախ նեղացած էր այս հեղնական կրճատման դէմ, բայց ինքն ալ վարժուած էր հիմա եւ կը թողուր, որ զինքը ծաղրէին, քաշքշէին, բաւական էր, որ անոր փոխարէն քովերնին պահէին զինքը ու երբեմն երբեմն պատառ մը հաց տային ուտելու :

Դարձեալ այդ պահուն, հակառակ սրտի խանգարումին, որ մեռելի մը պէս ճերմկցուցած էր իր դէմքը, Մանուկ վաղուան հոգէն բռնուած եւ զգալով , որ Սուրէնին քով դրամ կար, փոխառութեան մը վրայ կը խորհէր. վերջապէս ըսաւ իր միտքը.

— Հօրս ծախսելուն պէս ամէնքն ալ պիտի վճարեմ :

Սկիզբները հաւատացեր էին այդ հօրը պատմութեան, բայց այլեւս իրենց սուտ կը թուէր, կը կարծէին թէ Մանուկ խաբէութեան միջոց մը գտած էր այդպիսով :

— Ամօթ է, Մանուկ, ամօթ է, ըսաւ Սուրէն կէս լուրջ, կէս ներողամիտ :

Սուրէնին յանդիմանական խօսքերուն վրայ Մանուկի տժգոյն դէմքը աւելի ճերմկեցաւ. իր բարակ եւ անարիւն շրթունքը բանալ կը թոթովէին անհասկնալի. յետոյ գլխիւելով ոտքի ելաւ եւ սեղանը բռնած Լուիզին մօտ եկաւ, որ կը խօսակցէր ուրիշ կիներու հետ : Տաճատ աչքովը հարցուց Սուրէնին՝ Մանուկին վրդովման պատճառը : Սուրէն անհոգութեամբ ուսերը թօթուեց :

— Ես ի՞նչ գիտնամ, ըսաւ բանագրօսիկ ժպիտով մը :

Ճշմարտութիւնը այն էր, որ այդ հոգի խնդիրը իրականին մէջ գոյութիւն ունէր եւ Մանուկ հեռու էր չափազանցելէ մտացածին բան մը. իր միամտութեան մէջ չէր տարակուսած մինչեւ հիմա, որ կասկածի տակ կը դնէին իր խօսքերուն ճշմարտութիւնը :

Սուրէնի խօսքերը խարազանի պէս վիրաւորած էին զինքը : Հիմա իր Լուիզին քով ապաստանած կը խորհէր շատ մը բաներու վրայ. հօրը մեռնելէն քիչ ետքը Մանուկին մայրը կը գրէր իր տղուն, թէ Կէտիկ Փաշայի կողմերը հող մը ունին , որ պիտի ծախէ եւ ատով միջոց պիտի տայ որ իր սիրական զաւակը ուսումը շարունակէ : Տիկին Միհրանեան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանէն շրջանաւարտ, փառասէր եւ մեծամոլ կին մը եղած էր եւ անոր համար էր, որ հաճած էր ամուսնանալ իրմէ շատ աւելի տարիքով մարդու մը հետ, որուն համար կ՚ըսէին , թէ հարուստ է :

Ամուսնութենէն քանի մը ամիս ետք անդրադարձեր էր, թէ այդ գովուած հարստութիւնը հազիւ թէ բարեկեցիկ կեանք մըն էր իրականութեան մէջ. յուսախաբ, տխուր, տիկին Միհրանեան հոգեկան շատ ջլատիչ վիճակի մը մէջ , առանց սիրոյ եւ առանց համակրանքի ամուսնութենէ մը ունեցած էր իր տղան . եւ ահա իր բոլոր փառասիրութիւնը տեղափոխած էր իր զաւկին վրայ. անկէ ետքը անձնուէր, բարի մայրը եղած էր իր տղուն նայուածքին եւ ժպիտին մէջ ապրող. իր տաք գուրգուրանքով պարուրուած, տղան տխեղծ եւ փուխ կը մեծնար սակայն. պատանեկութեան մէջ ծանր թոքատապէ մը բռնուած՝ հազիւ թէ մահուընէ ազատած էր, բայց երիտասարդութիւնը կը սկսէր աւելի տժգոյն եւ տկար. զինքը խնամող բժիշկը լուրջ կասկածներ ունէր, թէ հիւանդութիւնը հետքեր ձգած է. յետոյ սակայն Մանուկ կը փոխուէր, գոյները կը վերադառնային, տեսակ մը առողջութիւն եւ կորով կը ստանար. նոյն միջոցին մայրը կը վերսկսէր իր փառասիրական երազներով օրօրուիլ. իր տղուն առողջական երեւոյթը յոյս եւ քաջութիւն կուտար իրեն :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(21 Շար.)

ՄԵՐ ՈՒԽՏԻ ՕՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ունի իր ուխտին նորոգման օրը, Հոկտեմբերի մէջ: Կուսակցութեան բոլոր անդամները, հաւատաւոր ու երկիւղած, կուգան այդ մեծ կուոքին առջեւ, իրենց ուխտը նորոգելու:

Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի ազատութեան նուիրուած, եւ անոր դատը հետապնդող կուսակցութիւնն է:

Դաշնակցութիւնը կը կրթէ ու կը դաստիարակէ իր անդամները եւ զանոնք կը դարձնէ զրահեան, պահանջկոտ եւ զոհաբերող:

Ցուցիչ եւ կսկծալի էին երկիր մտնող Դաշնակցական մարտիկներու առաջին դրուագները: Անոնց խարխափումները, խիզախ եւ յուսահատ փորձերը (կարդացէք Դաշնակցութեան պատմութիւնը, էջ 222):

Դաշնակցութիւնը, իր մարտական ուժին հետ, երկիր մտցուց նաեւ իր մտաւորական ուժը, իբրեւ քարոզիչ եւ կազմակերպիչ: Շատերէն մէկը՝ յիշենք Դաշնակցութեան նուիրեալ, եւ ազատութեան առաքեալ, քաղցրախօս ատենախօս Հրայրը, Տարօնի մեծ զաւակը, որ յիսուն տարիներ առաջ ի լուր աշխարհի կը յայտարարէր — «Հայեր, մենք Աստուծոյ արեւին լոյսին տակ, իբրեւ ազգ, իբրեւ մարդ, զրկուած ենք ապրելու իրաւունքէն: Ցաւած սրտով կը տեսնեմ այս լայն տարածութեանց վրայ փռած, անտէր ու անպաշտպան հայ գիւղերը, որոնք օրէ օր կը նօսրանան, զուլումին հետեւանքով: Հայ ժողովուրդ, կեանքիդ, պատւոյդ եւ ունեցածիդ փրկութեան միակ միջոցը սուր ի ձեռին կռիւն է, գուցէ եւ այդպէս հասնինք փրկութեան»:

Դաշնակցութեան ոգեկան ներշնչումն էր, որ կը պոռթկար անոր սրտին խորքէն՝ երբ կ'եզրակացնէր — Այդ պիտի կազմէ միակ մեր փառքն ու պատիւը: Օգնել միմեանց: Սփոփել իրար: Թող թշնամին զիրկընդխառն տեսնէ մեր դիրքերը»:

Դաշնակցութեան ընդգրկած ուղղութիւնն էր, որ կ'արտացոլար այս խօսքերուն մէջ, իր խօսքը բողոք մըն էր կոռուի: Կը սգար հայ ժողովուրդին հետ: Կը ժառանգէր անոր տանջանքը: Եւ այսպէս մնաց հայ ժողովուրդին կողքին, գերագոյն ժամուն: Երկար տարիներ ազատութեան փառք հնչեցուց Սասնոյ լեռներէն, եւ զէն ի ձեռին ինկաւ 1904ին՝ Շէնիքի բարձունքներուն վրայ, արիւնալի ճակատամարտի մը մէջ:

Այսօր, Դաշնակցութեան ուխտի օրը հայ ժողովուրդին ազատութեան համար՝ իր տարած աշխատանքին, իր զոհաբերութեան ու նուիրումին, իր մտքի խոյանքին, իր նուիրական յոյսերուն, իր մարտական կորովին, իր զոհերուն եւ տարած յաղթանակներուն պանծացման օրն է:

Դաշնակցութիւնը անխախտ եւ հարազատ կը կանգնի Հայութեան կողքին՝ պատնէշի վրայ, մինչեւ իրականանան հայ ժողովուրդին դարաւոր երազները:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

... Երբ կ'ասէ *Միացեալ Հայաստան*, այդ կը նշանակէ՝ ան չի ընդունիր իւր տան, իւր հայրենիքի բաժանումը, որի կողմէն լինի, կը նշանակէ իւր ամբողջական երկրի տէրը կ'ուզէ լինել:

Երբ կ'ասէ *Անկախ Հայաստան*, այդ կը նշանակէ, որ ան իրան այնքան հասուն կը համարի, որքան այլ անկախ պետութիւններ եւ որեւէ խնամակալութեան կարիքը չունի:

Երբ կ'ասէ *Ազատ Հայաստան*՝ այդ կը նշանակէ թէ ինքն է որ կ'ուզէ իւր ուղեգիծը, իւր ճակատագիրը որոշել եւ կը մերժէ բռնադատուած վարդապետութիւնները եւ պարտադրուած կարգերը:

ՌՈՒԲԷՆ

ՄԱՐԴԱԿԵՐՏ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԸ

Շարժուիր ու վեր կաց, այդ մենք ենք ասում,
Մենք՝ որ զուրգուրացինք քեզ մեր հոգիների մէջ,
Մենք՝ որ հազար ու հազար մեռելներ ունենք վրէժի ծարաւ,
Մենք՝ որ յոգնած ենք գերեզման փորելով,
Օ՛ զարթի՛ր, զարթի՛ր ու վեր կա՛ց...:

ՂԱՐԻՊ

Կեանքի այս՞դառն ու դաժան օրերուն՝ Դաշնակցական անհատը իր միտքն ու հոգին կը շարշրկէ, երազելով հայրենիքին ընդարձակումը եւ ազատութիւնը: Վասնզի աստուածային նուիրում մըն է Դաշնակցականին համար զոհուիլ հայրենիքի զոհասեղանին վրայ: Քրքրեցէք մեր վերջին անուոր եւ հերոսական պատմութիւնը, դուք հոն պիտի գտնէք — Մարտիրոսներ, անբասիր եւ անշահախնդիր, որոնք ճակատ-ճակատի կռիւ մղեցին հողի եւ հայրենիքի համար:

Դաշնակցականը, ո՛ւր որ ալ ծնած ըլլայ, ուր որ ալ մեծցած ըլլայ, կապուած կը մնայ նոյն այդ իտէալին: Ահա այսպէս է որ մարդակերտ դարձած է յեղափոխական այս կուսակցութիւնը:

Հերոսական այս տօնին, Սփիւռքի իւրաքանչիւր Դաշնակցական ցնծութեամբ կ'ոգեկոչէ իր անմահ վարպետին՝ հաւերժական — որ իր կեանքն ու իմացականութիւնը ի սպաս դրաւ հայ ժողովուրդին, Հայու վրէժին: Ան է որ կը պատգամէ — «Պատռել է հարկաւոր քարտէսների վրայ այս կամ այն ատագակապետի կամքով գծուած սահմանները»:

Քրիստափորի այս խօսքը հրաւէր մըն է, պատռելու համար մեր պապենական հողերուն վրայ աւազակներու գծած սահմանները: Քրիստափորի գաղափարական բացառիկ ուժն էր, որ երեւան բերաւ նոր դէմքեր, որոնք յետագային Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդին մեծագոյն առաջնորդները եղան:

Քրիստափորի բարոյական նկարագրի ուժն էր, որ թռիչք տուաւ մտքի ֆէտայիներու, եւ անոնք իրենց բացառիկ գրիչով հողերը լուսաւորեցին:

Քրիստափորի մշտավառ կայծերով էր որ երկնուեցան Հայոց պատմութեան տիտանները — Սերոբներն ու Մաքօները, Հրայրներն ու Արամները, Բարկէն Սիւնիներն ու Երկաթները, Անդրանիկներն ու Դրոները, Մուրատներն ու Սեպուհները, եւ անհամար, անանուն հերոսներ:

Թուղթէ բոլոր չերեփները պարպուած չերեփներու վերածելով է որ հերոսներ կը կերտուին, եւ հերոսներ կերտելով է որ հայրենիք կը ստեղծուի:

Քրիստափորի շունչն էր որ, եփեց ու կերտեց տիտաններ: Եւ օրհասական օրերուն՝ թշնամիին դէմ ցցուեցան անոնք՝ «մեր լեռներուն պէս»:

Ահա թէ ինչու, այս տօնական օրերուն, յոյսով եւ սպասումով կ'աղաղակենք — Փառք Նոր Քրիստափորներուն, փա՛ռք նոր հերոսներուն:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Դուք գիտէք թէ այս կուսակցութիւնը ամէն վայրկեան՝ նոյն պարտադրութիւնը կրնայ դնել իր բոլոր ընկերներուն եւ հետեւորդներուն վրայ: Տարիներ անընդհատ այս կուսակցութիւնը քալեր է անցնելով հուրի եւ սուրի մէջէն եւ միշտ նոյն ճամբէն, նոյն նպատակին համար եւ եթէ պէտք ըլլայ տակաւին տարիներ պիտի քալէ նոյն կորովով ու յամառութեամբ:

Ով որ իր մէջ չի զգար այս տրամադրութիւնը ու յօժարակամութիւնը, թող դուրս գայ մեր շարքերէն:

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

★

1.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այն ուժն է, որ ճգնեցաւ խուրձի մը վերածել ցիր ու ցան կայծեր, եւ մէկ դրօշի տակ համախմբել նախ փոքրաթիւ խումբեր, յետոյ ամբողջ բազմութիւններ — «Ազատութիւն կամ մահ»:

2.— Դաշնակցութիւնը այս նստակեաց եւ կրաւորական ժողովուրդէն արտադրեց — ու զարգացուց — սերունդ մը, ընդունակ, սուր եւ հրացան գործածելու նոյնքան ճարտարութեամբ եւ գիտակցութեամբ, որքան խոփն ու արօրը: — «Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման»:

3.— Դաշնակցութիւնը դաշտերէն եւ լեռներէն դէպի քաղաք փոխադրելով ազատութեան հանգանակը, գործի վերածելով երգերն ու հառաչանքները, արշաւելով «ընդ հուր եւ ընդ սուր յաջողեցաւ միս ու ոսկոր դարձնել վերացական գաղափար մը, — ազատութիւն եւ հայրենիք:

Եւ ահա այսքան տարի վերջն ալ կը քալէ նոյն ճամբէն: Զարաչար տանջուած, բայց աննկուն: Հայ ժողովուրդի կէսին հետ կորսնցուցած իր ալ ազնուագոյն կէսը, բայց նորէն պատնէշին վրայ. հալածական՝ հայրենիքի մէջ, բայց խոր, անկործանելի ակօսներ ձգած հոն: Զինաթափ՝ իր իսկ ձեռքով ձեւաւորուած պետութեան իշխանութենէն, բայց շրջապատուած գուրգուրանքով եւ յարածուն բազմութեամբ՝ աշխարհի ո՛ր եւ է մասին մէջ: Եւ միշտ գործօն:

«ԴՐՕՇԱԿ» 1928

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍԹԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Եւ մանաւանդ, այդ հրապուրիչ պատանին ետեւը բաբախող հոգին, մեծ, գեղեցիկ, բարիք ու երանութիւն սփռող հոգին...

— Զաւակս ալ ասանկ պիտի ըլլա՞յ, կը հառաչէր սրտին ալքերէն...

Վերջապէս դպրոցական առաջին տարեշրջանը բոլորեցաւ: Կոստանեան ծնողները իր վարժարանին սրահը հաւաքելով, ծանոյց թէ իր ակնկալածէն շատ աւելի նպաստաւոր գետիններ գտած էր իր սիստեմին անխուսափելի բարիքներուն բողբոջմանը համար:

Ան աչքի զարնող պզտիկ տաղանդներուն վրայ կանգ առաւ, գիտական ճապաղ, անհասկնալի բացատրութիւններու մանուածի մը մէջ անոնց զարմանալի հիւսելով: Իր համեստ աշխատաւորի դերին վրայ ծանրացաւ, որով ան իր փառքը կը փնտռէ որքան կատարած գործէն, նոյնքան եւ աւելի անոր փայլուն արդիւնքէն: Իր զոհողութիւնները, իր քրտնաթոր աշխատութիւնները թուեց, շեշտելով իր նկարագրին ամէնէն կարկառուն կողմին, անշահախնդրութեան ոգիին վրայ, որով միայն կրնար այս տեսակ դժուարին, եղական, փառաւոր ձեռնարկ մը յառաջնալ, զարգանալ, տեւել:

Արագ ու շլացուցիչ պատկեր մըն ալ գծեց այն տեսարանէն, զոր պիտի ներկայացնէր Հ... գիւղը քանի մը տարի ետքը, երբ որ այդ մեծ իմացականութիւնները գլխաւոր աստղերու պէս հեռաւորէն արձակուէին Կոստանեան սիստեմին փառարանէն: Համբերութիւն պատուիրեց, եւ մանաւանդ պէս խնդրեց որ ամէն մէկ ծնողք իր օրինակին հետեւելով՝ նիւթական ու բարոյական զոհողութեան իր բաժինը ի սպաս դնէ այդ մեծ գործին յաջողութեանը:

Քանի մը սրտաճմլիկ բառեր ալ իր սիրելի սաներուն ուղղեց, որոնցմէ շատերը կուլային երկու ամիս իրենց դաստիարակէն հեռու մնալ ստիպուելնուն: Ճառախօսութիւնը վերջացաւ խանդավառ ցոյցերու մէջէն, ու վարձատրուեցաւ փառաւոր հացկերոյթով մը, մեծ ագայի մը տանը մէջ:

Քանի մը օր ետքը, մանկավարժը մտերմօրէն դիմեց ամէնէն հարուստ ծնողքներուն, հարցնելով անոնց թէ կը յօժարէի՞ն իրեն յանձնել զաւակնին՝ ամիս մը երթալ կազդուրուելու համար Վասփուրի մէկ խաղաղ անկիւնը:

— Հանգիստ եւ կլիմայի կարճ փոփոխութիւն խիստ մի անհրաժեշտութիւն է նրանց համար, պնդեց:

Ծնողքները, փոքր վարանումէ մը ետքը, հաւանեցան, խաբեբային վրայ իրենց վստահութիւնը բացարձակ ըլլալով: Եւ ահա մանկավարժը, բոլորուած չորս հինգ տղաքներէ, գնաց Պէօյիւքալէբէի ամէնէն անուշ մէկ անկիւնը, փառաւոր ու հանգստաւէտ տան մը մէջ. առատօրէն մսխելու կլորիկ գումարը զոր օդափոխութեան պատրուակին տակ չորթած էր ծնողքներէն: Շաբաթ մը հազիւ անցած, տղաք ձանձրացան այդ գիւղագնացութենէն, որ իրենց համար որեւէ հրապոյր չունէր, եւ իրենց գիւղը դարձան:

Կոստանեան՝ անոնց ծախքին համար իրեն յանձնուած գումարը վեհանձնաբար ետ դարձուց. բայց ծնողքները, աւելի վեհանձն, իրեն վերադարձուցին այդ գումարը, իբրեւ իր «արդար քրտինքը»:

Հոն, մինմինակը, Կոստանեան իր փայփայած ծրագիրներուն վրայ կ'որոճար երկարօրէն. տարի մըն ալ փակուիլ, անցնիլ Հ... գիւղին անշուք, անտանելի անկիւնը, տարի մըն ալ համբերել, շահագործել ժողովուրդին միամտութիւնը եւ յետոյ կծիկը դնել, անյայտ ըլլալ, ու արհամարհելի գումար մը գրպանած, զոր պիտի երթար — իր երազն էր այս — Մոնթէ Քառլոյի մեծ խաղատուններուն մէջ հարիւրապատկել, հազարապատկել, եւ եթէ կարելի է, միլիոնապատկել:

Վերամուտին, վարժարանը աւելի մեծ փայլ առած էր: Լրագրական միամիտ ըէքլամներ՝ ուրիշ թաղերէ ալ աշակերտներ կը քաշէին կը բերէին հոն: Դրամը կը հոսէր: Քանի մը նոր ուսուցիչներ վարձուեցան: Մերկերեանի բոլոր գոռում-գոչումները, բողոքները, վարկաբեկող քարոզները ապարդիւն, անզօր մնացին: Ձենքը մարդ լսող չի կար. քթին կը խնդային:

— Դուն նայէ որ թաղականութիւնդ ըլլայ, ուրիշներուն գործին մի խառնըւիր, կ'ըսէին:

— Ծօ կը խաբէ կոր. ծօ ասմիշ կ'ընէ կոր ձեզի, կը պոռար Մերկերեան կոկորդը պատռելու աստիճան: Ծօ աւազակ է...

Վերամուտէն ամիս մը յետոյ, Կոստանեան խնդրեց խնամակալներէն որ վարժարանին համար որեւէ նպաստ մը սարքեն:

Առաջարկը սիրայօժար ընդունուեցաւ: Գիւղին երիտասարդները ափյափոյ թատերական խումբ մը կազմեցին, ու ազգային կեանքէ թատերախաղ մը ներկայացուցին անձնուիրաբար: Հարիւր լիրան ոսկի գոյացաւ: Ազդ. վարժարանը բոլորովին լքուած էր. մնացած միակ վարժապետը եւ քանի մը աղքատ տղաքները գրեթէ մինչեւ իրիկուն կը մըրափէին, տխուր եւ խղճալի: Ալ Մերկերեան ոտքը հոն չէր դներ, զայն լեցնելու իր բոլոր միջոցները սպառած ըլլալով:

Ու ճարահատ, թողուց որ դէպքերն ու իրերը իրենց բնական ընթացքը կատարեն, եւ երկայնամտութեամբ սպասեց անոնց վախճանին, վասն զի ամեղուկ ծերունին, զարմանալի յայտնատեսութեամբ մը, կը զգար թէ վախճան մը կար եւ ան ալ այդքան հեռու չէր:

Երկրորդ տարուան կիսուն, Կոստանեան՝ խնամակալները պատուաւոր եւ անակնկալ նիստի մը հրաւիրեց. եւ տասնոց այլեւայլի անոնց ըսաւ թէ՝ որովհետեւ վարժարանին նիւթական մատակարարութեան դժուարութիւնները շատ կը նեղէին զինքը եւ իրմէ կը յափշտակէին թանկագին վայրկեանները, զորս պարտաւոր էր յատկացնել իր աշակերտներուն զարգացմանը միայն, այդ գործը խնամակալները իրենք ստանձնելու էին, ի սէր նոյնիսկ իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ռաջիկայ ընդհանուր ժողովին Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարութեան համար պաշտպանել Օչապի թեկնածութիւնը։ Ինչպէս գրած էինք, երկու օր առաջ Օչապ հեռացուեցաւ Երկրագործական նախարարի իր պաշտօնէն, Միացեալ Նահանգներ այցելելէ ետք։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա» եւ «Իզվեստիա» թերթերը չին եւ հնդիկ միջադէպին առիթով հրատարակեցին Փեքինի եւ Նոր Տելհիի պաշտօնական յայտարարութիւնները. խորհրդային զոյգ պաշտօնաթերթերը ոչ մէկ բացատրութիւն կուտան իրենց կողմէ։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ Խաղաղականի կողմը մեծ աւերներ գործուեցան ուրականի մը հետեւանքով. մօտ հազար զոհեր կան, 75 շէնքեր փլած են, բազմաթիւ շրջաններ ողողուած՝ զրկուելով ուտելիքէ, դեղերէ եւ ելեկտրականութենէ։ Երթեւեկը դադրած է. շոգեկառք մը ամբողջութեամբ ջուրերու տակ մնացած է։

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԻ փորձադաշտէն մէկ օրուան մէջ չորս նոր հրթիռներ արձակուեցան. փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են։

ԱՆԳԼԻԱ Միացեալ Նահանգներու վերադարձուց 250 միլիոն տոլարի իր պարտքը. այս գումարը առնուած էր Սուէզի տագնապի ընթացքին՝ ութ տարուան համար, բայց Անգլիա որոշուած թուականէն հինգ տարի առաջ վերադարձուց զայն։

ԱՄԵՐԻԿԱ եւ Կինէ մշակութային համաձայնութիւն մը կնքեցին. Կինէ առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքեց նաեւ Անգլիոյ հետ՝ մէկ տարուան համար. 1959 Նոյեմբեր մէկէն 1960 Հոկտեմբեր 31։ Այս առիթով Շիքակօ Թրիպիւն թերթը կը գրէ թէ Կինէի օգնելով Ամերիկա ոչինչ կրնայ շահիլ։

ԱԹԷՆՔԻ մօտերը յունական օդանաւ մը ջախջախուեցաւ անցի օր. 18 մեռեալ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ մառեշալ Ամէր յայտարարեց թէ որոշ ժամանակի մը համար Սուրիա պիտի մնայ։ Միւս կողմէ, Ամէր ճշդեց թէ Իրաքի սահմանին վրայ բանակներ չեն կեդրոնացուած, որովհետեւ Ա. Մ. Հանրապետութիւնը զէնք չի բարձրացներ արաբական բանակի մը դէմ։

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ տեղեկատուութեան նախկին նախարար Սալահ Սալէմ, որ Նասրի գործակիցներէն է, այսօր Մոսկուա պիտի երթայ, ուր հաւանաբար տեսակցութիւն մը ունենայ Խրուշչեւի հետ։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ Նոյեմբեր 16ին արաբեւափրիկեան համագումար մը պիտի ըլլայ՝ կրթական հարցի շուրջ։ Համագումարին պիտի մասնակցին մօտ քառասուն պատուիրակներ՝ որոնց մէջ խնդրոյ առարկայ երկիրներու կրթական նախարարները։

ՓԱՐԻԶԻ 12րդ Թաղամասին մէջ Հոկտեմբեր 26 – 27ին տեղի ունեցած ոստիկանական խուզարկութիւնները յաջողեցան երեւան հանել Ազատադր. Ճակատի մասնաճիւղին բոլոր անդամները. կազմակերպութիւնը կատարելապէս չէզոքացուեցաւ։ Խուզարկութիւնները կը շարունակուին այլ շրջաններու մէջ։

ՄԱՐՈՔԻ մէջ երկար դատավարութիւններէ եւ քննութիւններէ ետք յայտարարուեցաւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը պիտի չլուծուի, որովհետեւ «մահմետականութեան հետ հակասութեան մէջ չէ»։ Ընդհակառակն, կը յայտարարուի թէ համայնավար կուսակցութեան անդամ կրնան ըլլալ «բոլոր ազգայինները»։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Կարօ Թաշճեան հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

ՃՇԴՈՒՄ.— Հոկտեմբեր 29ի «Յառաջ»ի մէջ՝ Պ. Վարժապետեան (Լիոն) 15.000 ֆրանք ոչ թէ 1500։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Արտաշէս Գիլէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Ակոնայեան ընտանիքը, փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգաժողովութեան կայանին։ Ստանալ Յառաջէն։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին։ Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Նոր Սերունդի խումբը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Պ. Գուլաքսզեանի։

Կ'երգէ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ։

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ։

Նուագ եւ արտասանութիւն,

Ճոխ պիւֆէ։

Մուտքը 200 ֆրանք։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ։

Կը նախագահէ ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի 8 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Մուլէն – Պլեօի սրահը (Արնօն)։

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Խմբերգ, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ։

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 31ին, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Կամաւորներու Մայր Ընկերակցութիւնը պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին Բոցը։

Արարողութիւնը որ կ'ողեկոչէ Լեգէոնին Դրօշին տրուած Զինուորական Մետալին քառասնամեակը պիտի վայելէ Նախարար Թրիպուլէի եւ Զօր. Զեյլէրի նախագահութիւնը։

Երկու պատերազմներու հայ նախկին ռազմիկները պաշտօնապէս հրաւիրուած են, մեծ թիւով մասնակցելու։

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե., ժամը 17.30ին։

Արարողութենէն ետք պատուոյ ընթրիք մը պիտի տրուի բոլոր ներկայ անդամներուն։

Նոյն իրիկունը բարեկամական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Սէրքլը Ռէփիւպլիքէն, 5 Ավրնիւ տը լ'Օփերա։ Գին՝ 2000 ֆրանք, արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը՝ ՓՐՕ. 54–86, ժամը 14էն սկսեալ։ 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Ամենայն Սրբոց տօնին առիթով եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ Տ. Խորէն քհնյ. Աստուրեան այս Կիրակի ժամը 13էն սկսեալ պիտի դառնայ Սէն Փիէրի գերեզմանատունը, իրենց ննջեցեալներուն գերեզմանները օրհնել տալ փափաքողներուն դոհացում տալու պատրաստ։

× Շաբաթը երկու օր տրամադրել կրցող պաշտօնեայ մը կ'ուզուի։ Դիմել եկեղեցի։

ՀԱՅՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԷՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ՝ ժամը երեկոյեան 7ին։

Գեր. Կոմիտաս Վ. Զարդճեան, Պարոյր կղերէն պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Րընէ մատրան մէջ։

(83 Րիւ տ'Արքէօյ)։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ

72, RUE DU FAUBOURG ST. MARTIN

Métro : Château d'Eau, Strasbourg St. Denis, Gare de l'Est

Կը նախագահէ՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ Ընկ. ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին.— Երգ՝ Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ,

1er prix de Conservatoire d'Aix-en-Provence, 1er prix de Conservatoire National supérieur de Paris, 1er prix Festival des Voix d'Or du Luchon

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ MADAME MANUEL MARIE

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ.— Դաշնակով կ'ընկերակցի Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ եւ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայկ. պարեր.— Մենապար եւ զոյգ պար՝ ԼՈՒՍԻԿ եւ ՎԻԳԷՆ

Նուագ.— ԹԱՌԻՍԹ ԳԱՐԵԳԻՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Օրուան խօսնակն է Ընկ. ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսի եւրոպական պարերը ղեկավարութեամբ

Robert Seto et ses Rumberos, d'Europe No 1 նուագախումբին

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով՝ ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

Ալֆորվիլէն օթոքարը կը մեկնի ժամը 20ին, Պուլվար Քարնոյէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Նոյեմբեր 2ի երկուշաբթի օրը ժամը 3ին, գպրոցի սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Այս ժողովին պիտի քաշուի Շաւիլի բոլոր ընկերուհիներու խմբանկարը, Ամերիկայի Հ. Օգն. Խաչի յիսնամեակին առթիւ հրատարակուելիք բացառիկ թերթին մէջ դրուելու համար։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն անպատճառ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին եւ միասին բերել իրենց անդամատետրերը։

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 5, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Նօայի սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր վարչութիւններէն ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, հայրենակից Նաճարեանի ապարակը։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին։ Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը 4 Նոյեմբեր, ժամը 20.45ին «Ահարոնեան» ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »